

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකනිකායෙ

අපදාන-අට්ඨකථා

(පට්ඨකථා භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

චන්දිත්වා සිරසා සෙට්ඨං, බුද්ධමජ්ජපට්ටුග්ගලං;
ඤ්ඤාසාගරමුත්තිණ්ණං, තිණ්ණං සංසාරසාගරං.

තථෙව පරමං සන්තං, ගම්භීරං දුද්දසං අණුං;
භවාභවකරං සුද්ධං, ධම්මං සම්බුද්ධපුජිතං.

තථෙව අනසං සඬ්ඝං, අසඬ්ගං සඬ්ඝමුත්තමං;
උත්තමං දක්ඛිණෙය්‍යානං, සන්තින්ද්‍රියමනාසවං.

කතෙන තස්ස එතස්ස, පණාමෙන විසෙසතො;
රතනත්තයෙ විසෙසෙන, විසෙසස්සාදරෙන මෙ.

ථෙරෙහි ධීරධීරෙහි, ආගමඤ්ඤාහි විඤ්ඤාහි;
“අපදානට්ඨකථා භන්තෙ, කාතඛිඛා”ති විසෙසතො.
පුනප්පුනාදරෙනෙව, යාවිතොහං යසස්සිහි;
තස්මාහං සාපදානස්ස, අපදානස්සසෙසතො.

විසෙසනායදීපස්ස, දීපිස්සං පිටකත්තයෙ;
යථා පාළිනායෙනෙව, අත්ථසංවණ්ණනං සුභං.

කෙන කත්ථ කදා වෙතං, භාසිතං ධම්මමුත්තමං;
කිමත්ථං භාසිතඤ්ඤාචෙතං, එතං චත්වා විධිං තතො.

නිදානෙසු කොසල්ලත්ථං, සුබුග්ගහණධාරණං;
තස්මා තං තං විධිං චත්වා, පුබ්බාපරවිසෙසිතං.

පුරා සීහලභාසාය, පොරාණට්ඨකථාය ව;
ධිපිතං තං න සාධෙති, සාධුතං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං.

තස්මා තමුපනිස්සාය, පොරාණට්ඨකථානායං;

විවච්ඡේදනවා විරුද්ධත්වං, විසේසත්වං පකාසයං;
විසේසවණ්ණනං සෙට්ඨං, කර්ස්සාමත්ථවණ්ණනන්ති.

නිදානකථා

“කෙන කත්ථ කදා වෙනං, භාසිතං ධම්මමුත්තම”න්ති ව,
“කර්ස්සාමත්ථවණ්ණන”න්ති ව පටිඤ්ඤාතත්තා සා පනායං
අපදානස්සත්ථවණ්ණනා දුරෙතිදානං, අවිදුරෙතිදානං, සන්තිකෙතිදානන්ති ඉමානි
තීණි නිදානානි දස්සෙත්වා වණ්ණියමානා යෙ නං සුණන්ති, තෙහි සමුදාගමතො
පට්ඨාය විඤ්ඤාතත්තා යස්මා සුට්ඨු විඤ්ඤාතා නාම භොති, තස්මා නං තානි
නිදානානි දස්සෙත්වා ව වණ්ණයිස්සාම.

තත්ථ ආදිතො තාව තෙසං නිදානානං පරිච්ඡේදො වෙදිතබ්බො.
දීපඬ්ඤාපාදමුලස්මිඤ්ඤි කතාහිනිභාරස්ස මහාසත්තස්ස යාව වෙස්සන්තරත්තභාවා
වචිත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බන්ති, තාව පවත්තො කථාමග්ගො දුරෙතිදානං නාම.
තුසිතභවනතො පන වචිත්වා යාව බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤාතජ්ජන්ති, තාව
පවත්තො කථාමග්ගො අවිදුරෙතිදානං නාම. සන්තිකෙතිදානං පන තෙසු තෙසු
යානෙසු විහරතො තස්මිං තස්මිංයෙව යානෙ ලබ්භන්ති.

1. දුරෙතිදානකථා

තත්ත්වං දුරෙතිදානං නාම – ඉතො කිර කජ්ජසතසහස්සාධිකානං චතුත්තං
අසඬ්ඤායානං මත්ථකෙ අමරවතී නාම නගරං අභොසී. තත්ථ සුමෙධො නාම
බ්‍රාහ්මණො පටිවසති, උභතො සුජාතො මාතිතො ච පිතිතො ච, සංසුද්ධගහණිකො
යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා, අක්ඛිත්තො අනුපකුට්ඨො ජාතිවාදෙන, අභිරූපො
දස්සනීයො පාසාදිකො පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්තාගතො. සො අඤ්ඤං
කම්මං අකත්වා බ්‍රාහ්මණසිජ්ජමෙව උග්ගණ්ඨි. තස්ස දහරකාලෙයෙව මාතාපිතරො
කාලමකංසු. අථස්ස රාසිවඩ්ඪකො අමච්චො ආයපොත්ථකං ආහරිත්වා
සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිහරිතෙ ගබ්භෙ විවරිත්වා “එත්තකං තෙ, කුමාර, මාතු
සත්තකං, එත්තකං පිතු සත්තකං, එත්තකං අයාකපයාකාන”න්ති යාව සත්තමා
කුලපරිවට්ටා ධනං ආවික්ඛිත්වා “එතං පටිපජ්ජාහි”ති ආහ. සුමෙධපණ්ඩිතො
වින්තෙසි – “ඉමං ධනං සංහරිත්වා මය්හං පිතුපිතාමභාදයො පරලොකං ගච්ඡන්තා
එකකභාපණ්ණිපි ගහෙත්වා න ගතා, මයා පන ගහෙත්වා ගමනකාරණං කාතුං
වට්ටති”ති, සො රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා මහාජනස්ස
දානං දත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජී. ඉමස්ස පනත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං ඉමස්මිං
යානෙ සුමෙධකථා කථෙතබ්බො. සා පනෙසා කිඤ්චාපි බුද්ධවංසෙ නිරන්තරං
ආගතායෙව, ගාථාබන්ධෙන පන ආගතත්තා න සුට්ඨු පාකටා, තස්මා තං
අන්තරන්තරා ගාථාසම්බන්ධදීපකෙහි වචනෙහි සද්ධිං කථෙස්සාම.

සුමෙධකථා

කප්පසතසහස්සාධිකානඤ්ඤි චතුත්තං අසඬ්ඛොය්‍යානං මත්ථකෙ දසහි
සද්දෙහි අවිචිත්තං “අමරවතී”ති ච “අමර”න්ති ච ලද්ධනාමං නගරං අහොසි, යං
සන්ධාය බුද්ධවංසෙ වුත්තං –

“කප්පෙ ච සතසහස්සෙ, චතුරො ච අසඬ්ඛියෙ;
අමරං නාම නගරං, දස්සනෙය්‍යං මනොරමං;
දසහි සද්දෙහි අවිචිත්තං, අන්තපානසමායුත”න්ති. (බු. වං. 2.1-2);

තත්ථ දසහි සද්දෙහි අවිචිත්තන්ති හත්ථිසද්දෙන අස්සසද්දෙන රථසද්දෙන
හෙරිසද්දෙන මුද්ඬිගසද්දෙන විණාසද්දෙන ගීතසද්දෙන සඬ්ඛසද්දෙන
සම්මසද්දෙන තාළසද්දෙන “අස්නාථ පිචථ බාදථා”ති දසමෙන සද්දෙනාති ඉමෙහි
දසහි සද්දෙහි අවිචිත්තං අහොසි. තෙසං පන සද්දානං එකදෙසමෙව ගහෙත්වා –

“හත්ථිසද්දං අස්සසද්දං, හෙරිසඬ්ඛරථානි ච;
බාදථ පිචථ චෙව, අන්තපානෙන සොසිත”න්ති. –

බුද්ධවංසෙ (බු. වං. 2.3-5) ඉමං ගාථං වත්වා –

“නගරං සබ්බඬ්ඛසම්පන්නං, සබ්බකම්මමුපාගතං;
සත්තරතනසම්පන්නං, නානාජනසමාකූලං;
සම්ඤ්ඤං දෙවනගරංව, ආවාසං පුඤ්ඤකම්මිතං.

“නගරෙ අමරවතියා, සුමෙධො නාම බ්‍රාහ්මණො;
අනෙකකොට්ඨස්නිවයො, පහුතධනධඤ්ඤවා.

“අජ්ඣායකො මන්තධරො, තිණ්ණං වෙදාන පාරගු;
ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච, සධම්මෙ පාරම්. ගතො”ති. – වුත්තං;

අට්ඨකදිවසං සො සුමෙධපණ්ඩිතො උපරිපාසාදවරතලෙ රහොගතො හුත්වා
පල්ලඬ්ඛං ආභූජිත්වා නිසින්නො එවං චිත්තෙසි – “පුනඛිහවෙ, පණ්ඩිත,
පටිසන්ධිග්ගහණං නාම දුක්ඛං, තථා නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරස්ස හෙදනං,
අහඤ්ච ජාතිධම්මො, ජරාධම්මො, ඛ්‍යාධිධම්මො, මරණධම්මො, එවංභූතෙන මයා
අජාතිං අජරං අඛ්‍යාධිං අමරණං අදුක්ඛං සුඛං සීතලං අමතමහානිබ්බානං පරියෙසිතුං
චට්ටති. අවස්සං භවතො මුච්චිත්වා නිබ්බානගාමිනා එකෙන මග්ගෙන
භවිතබ්බ”න්ති. තෙන වුත්තං –

“රහොගතො නිසීදිත්වා, එවං චිත්තෙසහං තදා;
දුක්ඛො පුනඛිහවො නාම, සරීරස්ස ච හෙදනං.

“ජාතිධම්මො ජරාධම්මො, ඛ්‍යාධිධම්මො සහං තදා;
අජරං අමරං බෙමං, පරියෙසිස්සාමි නිබ්බුතී.

“යංනුනිමං පුතිකායං, නානාකුණපසුරිතං;
ඡඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං, අනපෙක්ඛො අනත්ථිකො.

“අත්ථි හෙහිති සො මග්ගො, න සො සක්කා න හෙනුයෙ;
පරියෙසිස්සාමි තං මග්ගං, භවතො පරිමුත්තියා”ති.

තතො උත්තරිපි එවං වින්තෙසි – “යථා හි ලොකෙ දුක්ඛස්ස පටිපක්ඛභූතං සුඛං
නාම අත්ථි, එවං භවෙ සති තප්පටිපක්ඛෙන විභවෙනාපි භවිතඛිං. යථා ච උණ්භෙ
සති තස්ස වූපසමභූතං සීතලමිපි අත්ථි, එවං රාගග්ගිආදීනං වූපසමෙන
නිබ්බානෙනාපි භවිතඛිං. යථා නාම පාපස්ස ලාමකස්ස ධම්මස්ස පටිපක්ඛභූතො
කල්‍යාණො අනවජ්ජභූතො ධම්මොපි අත්ථියෙව, එවමෙව පාපිකාය ජාතියා සති
සබ්බජාතිඛෙපනතො අජාතිසඛිබානෙන නිබ්බානෙනාපි භවිතඛිමෙවා”ති. තෙන
වුත්තං –

“යථාපි දුක්ඛෙ විජ්ජන්තෙ, සුඛං නාමපි විජ්ජති;
එවං භවෙ විජ්ජමානෙ, විභවොපිවිජ්ජිතඛිකො.

“යථාපි උණ්භෙ විජ්ජන්තෙ, අපරං විජ්ජති සීතලං;
එවං තිව්ධග්ගි විජ්ජන්තෙ, නිබ්බානමිපිවිජ්ජිතඛිකං.

“යථාපි පාපෙ විජ්ජන්තෙ, කල්‍යාණමිපි විජ්ජති;
එවමෙව ජාති විජ්ජන්තෙ, අජාතිපිවිජ්ජිතඛිකං”න්ති.

අපරමිපි වින්තෙසි – “යථා නාම ගුඨරාසිමිහි නිමුග්ගෙන පුරිසෙන දුරතොව
පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ජන්තං මහාතළාකං දිස්වා ‘කතරෙන නු ඛො මග්ගෙන එත්ථ
ගන්තඛි’න්ති තං තළාකං ගවෙසිතුං යුත්තං. යං තස්ස අගවෙසනං, න සො
තළාකස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. එවං කිලෙසමලධොවනෙ
අමතමහානිබ්බානතළාකෙ විජ්ජන්තෙ යං තස්ස අගවෙසනං, න සො
අමතමහානිබ්බානතළාකස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. යථා ච වොරෙහි
සම්පරිවාරිතො පුරිසො පලායනමග්ගෙ විජ්ජමානෙපි සවෙ න පලායති, න සො
මග්ගස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. එවමෙව කිලෙසෙහි පරිවාරත්වා ගහිතස්ස
පුරිසස්ස විජ්ජමානෙයෙව නිබ්බානගාමිමිහි සිවෙ මග්ගෙ මග්ගස්ස අගවෙසනං නාම
න මග්ගස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. යථා ච ඛ්‍යාධිපිළිතො පුරිසො
විජ්ජමානෙ ඛ්‍යාධිතිකිච්ඡකෙ වෙජ්ජෙ සවෙ තං වෙජ්ජං ගවෙසිත්වා ඛ්‍යාධිං න
තිකිච්ඡාපෙති, න සො වෙජ්ජස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. එවමෙව යො
කිලෙසඛ්‍යාධිපිළිතො කිලෙසවූපසමමග්ගකොවිදං විජ්ජමානමෙව ආවරියං න
ගවෙසති, තස්සෙව දොසො, න කිලෙසවිනාසකස්ස ආවරියස්ස දොසො”ති. තෙන
වුත්තං –

“යථා ගුඨගතො පුරිසො, තළාකං දිස්වාන පුරිතං;
න ගවෙසති තං තළාකං, න දොසො තළාකස්ස සො.

“එවං කිලෙසමලධොවෙ, විජ්ජන්තෙ අමතන්තලෙ;
න ගවෙසති තං තළාකං, න දොසො අමතන්තලෙ.

“යථා අරිහි පරිරුද්ධො, විජ්ජන්තෙ ගමනම්පථෙ;
න පලායති සො පුරිසො, න දොසො අඤ්ජසස්ස සො.

“එවං කිලෙසපරිරුද්ධො, විජ්ජමානෙ සිවෙ පථෙ;
න ගවෙසති තං මග්ගං, න දොසො සිවමඤ්ජසෙ.

“යථාපි බ්‍යාධිතො පුරිසො, විජ්ජමානෙ තිකිච්ඡකෙ;
න තිකිච්ඡාපෙති තං බ්‍යාධිං, න දොසො සො තිකිච්ඡකෙ.

“එවං කිලෙසබ්‍යාධීහි, දුක්ඛිතො පරිපිළිතො;
න ගවෙසති තං ආවරියං, න දොසො සො විනායකෙ” ති.

අපරම්පි වින්තෙසි – “යථා මණ්ඩනකජාතිකො පුරිසො කණ්ඤේ ආසන්නං
කුණපං ඡඩ්ඛෙන්වා සුඛං ගච්ඡෙය්‍ය, එවං මයාපි ඉමං පුත්තිකායං ඡඩ්ඛෙන්වා
අනපෙක්ඛෙන නිබ්බානනගරං පවිසිතබ්බං. යථා ච නරනාරියො උක්කාරභූමියං
උච්චාරපස්සාවං කත්වා න තං උච්ඡඩ්ගෙන වා ආදාය, දුස්සන්තෙන වා වෙදේන්වා
ගච්ඡන්ති, ජිගුච්ඡමානා පන අනපෙක්ඛාව, ඡඩ්ඛෙන්වා ගච්ඡන්ති, එවං මයාපි ඉමං
පුත්තිකායං අනපෙක්ඛෙන ඡඩ්ඛෙන්වා අමතනිබ්බානනගරං පවිසිතං වට්ටති. යථා ච
නාවිකා නාම ජජ්ජරං නාවං අනපෙක්ඛාව ඡඩ්ඛෙන්වා ගච්ඡන්ති, එවං අහම්පි ඉමං
නවහි වණුමුඛෙහි පග්ගරන්තං කායං ඡඩ්ඛෙන්වා අනපෙක්ඛො නිබ්බානපුරං
පවිසිස්සාමි. යථා ච පුරිසො නානාරතනාති ආදාය වොරෙහි සද්ධිං මග්ගං
ගච්ඡන්තො අත්තතො රතනනාසහයෙන තෙ ඡඩ්ඛෙන්වා බෙමං මග්ගං ගණ්හාති,
එවං අයම්පි කරජකායො රතනවිලොපකවොරසදිසො. සවාහං එත්ථ තණ්හං
කරිස්සාමි, අරියමග්ගකුසලධම්මරතනං මෙ නස්සිස්සති, තස්මා මයා ඉමං
වොරසදිසං කායං ඡඩ්ඛෙන්වා අමතමහානිබ්බානනගරං පවිසිතං වට්ටති” ති. තෙන
වුත්තං –

“යථාපි කුණපං පුරිසො, කණ්ඤේ බද්ධං ජිගුච්ඡිය;
මොචයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍ය, සුඛී සෙරී සයංවසී.

“තථෙවිමං පුත්තිකායං, නානාකුණපසඤ්චයං;
ඡඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං, අනපෙක්ඛො අනත්ථිකො.

“යථා උච්චාරට්ඨානම්හි, කරිසං නරනාරියො;
ඡඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡන්ති, අනපෙක්ඛො අනත්ථිකා.

“එවමෙවාහං ඉමං කායං, නානාකුණපපුරිතං;
ඡඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡිස්සං, වච්චං කත්වා යථා කුට්ටිං.

“යථාපි ජජ්ජරං නාවං, පලුග්ගං උදගාහිනිං;
සාමී ජඩ්ඛෙත්වා ගච්ජන්ති, අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

“එවමෙවාහං ඉමං කායං, නචච්ඡිද්දං ධුවස්සවං;
ජඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡස්සං, ජිණ්ණනාවංච සාමිකා.

“යථාපි පුරිසො වොරෙහි, ගච්ජන්තො භණ්ඩමාදිය;
භණ්ඩච්ඡෙදහයං දිස්වා, ජඩ්ඛයිත්වාන ගච්ජති.

“එවමෙව අයං කායො, මහාවොරසමො විය;
පහායිමං ගමිස්සාමි, කුසලච්ඡෙදනා භයා”ති.

එවං සුමෙධපණ්ඩිතො නානාවිධාහි උපමාහි ඉමං නෙක්ඛම්මුපසංහිතං අත්ථං වින්තෙත්වා සකනිවෙසනෙ අපරිමිතභොගක්ඛන්ධං හෙට්ඨා චුත්තනයෙන කපණ්ඨකාදීනං විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දත්වා වත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච පහාය අමරනගරතො නික්ඛමිත්වා එකකොච හිමවන්තෙ ධම්මිකං නාම පබ්බතං නිස්සාය අස්සමං කත්වා තත්ථ පණ්ණසාලඤ්ච වඩ්ඤ්ඤාමඤ්ච මාපෙත්වා පඤ්චහි නිවරණදොසෙහි වජ්ජිතං “එවං සමාහිතෙ වින්තෙ”තිආදීනා නයෙන චුත්තෙහි අට්ඨහි කාරණගුණෙහි සමුපෙතං අභිඤ්ඤාසංඛාරං බලං ආහරිතුං තස්මිං අස්සමපදෙ නවදොසසමන්තාගතං සාටකං පජහිත්වා, ද්වාදසගුණසමන්තාගතං වාකචීරං නිවාසෙත්වා, ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජී. එවං පබ්බජිතො අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං තං පණ්ණසාලං පහාය දසගුණසමන්තාගතං රුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා සබ්බං ධඤ්ඤවිකතිං පහාය පවත්තඵලභොජනො හුත්වා නිසජ්ජට්ඨානවඩ්ඤ්ඤාමනවසෙනෙව පධානං පදහන්තො සත්තාභබ්භන්තරෙයෙව අට්ඨන්තං සමාපත්තිං පඤ්චන්තඤ්ච අභිඤ්ඤානං ලාභී අහොසි. එවං තං යථාපත්ථිතං අභිඤ්ඤාබලං පාපුණි. තෙන චුත්තං —

“එවාහං වින්තයිත්වාන, නෙකකොට්ඨතං ධනං;
නාථානාථානං දත්වාන, හිමවන්තමුපාගමිං.

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, ධම්මිකො නාම පබ්බතො;
අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා.

“වඩ්ඤ්ඤං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසවිවජ්ජිතං;
අට්ඨගුණසමුපෙතං, අභිඤ්ඤාබලමාහරිං.

“සාටකං පජහිං තත්ථ, නවදොසමුපාගතං;
වාකචීරං නිවාසෙසිං, ද්වාදසගුණමුපාගතං.

“අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජහිං පණ්ණසාලකං;
උපාගමිං රුක්ඛමූලං, ගුණ දසහුපාගතං.

“වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං, පජ්ඣිං නිරවසෙසතො;
අනෙකගුණසම්පන්නං, පවත්තඵලමාදිශිං.

“තත්ථජ්ජධානං පද්ධිං, නිසජ්ජට්ඨානවඤ්ඤාමෙ;
අබ්භන්තරම්භි සත්තාහෙ, අභිඤ්ඤාබල පාපුණි”න්ති.

තත්ථ “අස්සමො සුක්කතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා”ති ඉමාය පන පාළියා සුමෙධපණ්ඩිතෙන අස්සමපණ්ණසාලවඤ්ඤාමා සහත්ථා මාපිතා විය වුත්තා. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – මහාසත්තඤ්ඤි “භිමවන්තං අජ්ඣොගාහෙත්වා අජ්ජ ධම්මිකපබ්බතං පවිසිස්සති”ති දිස්වා සක්කො විස්සකම්මදෙවපුත්තං ආමන්තෙසි – “තාත, අයං සුමෙධපණ්ඩිතො ‘පබ්බජිස්සාමි’ති නික්ඛන්තො, එතස්ස වසනට්ඨානං මාපෙහි”ති. සො තස්ස වචනං සම්පට්ඨිත්වා රමණීයං අස්සමං, සුගුත්තං පණ්ණසාලං, මනොරමං වඤ්ඤාමඤ්ඤව මාපෙසි. භගවා පන තදා අත්තනො පුඤ්ඤානුභාවෙන නිජ්ඣන්තං තං අස්සමපදං සන්ධාය “සාරිපුත්ත, තස්මිං ධම්මිකපබ්බතෙ –

“අස්සමො සුක්කතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා;
වඤ්ඤාමං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසවිචජ්ජිත”න්ති. –

ආහ. තත්ථ සුක්කතො මය්හන්ති සුට්ඨු කතො මයා. පණ්ණසාලා සුමාපිතාති පණ්ණවිජදනසාලාපි මෙ සුමාපිතා අහොසි.

පඤ්චදොසවිචජ්ජිතන්ති පඤ්චමෙ වඤ්ඤාමදොසා නාම ථද්ධිවිසමතා, අන්තොරුක්ඛතා, ගහනවිජන්තතා, අතිසම්බාධතා, අතිවිසාලතාති. ථද්ධිවිසමභූමිභාගස්මිඤ්ඤි වඤ්ඤාමෙ වඤ්ඤාමන්තස්ස පාදා රුජ්ජන්ති, ථොටා උට්ඨහන්ති, චිත්තං එකග්ගතං න ලහති, කම්මට්ඨානං විපජ්ජති. මුදුසමතලෙ පන ඵාසුචිහාරං ආගම්ම කම්මට්ඨානං සම්පජ්ජති. තස්මා ථද්ධිවිසමභූමිභාගතා එකො දොසොති වෙදිතබ්බො. වඤ්ඤාමස්ස අන්තො වා මජ්ඣෙ වා කොටියං වා රුක්ඛෙ සති පමාදමාගම්ම වඤ්ඤාමන්තස්ස නලාටං වා සීසං වා පටිහඤ්ඤතිති අන්තොරුක්ඛතා දුතියො දොසො. තිණුලතාදිගහනවිජන්තෙ වඤ්ඤාමෙ වඤ්ඤාමන්තො අන්ධකාරවෙලායං උරගාදිකෙ පාණෙ අක්කම්භිත්වා වා මාරෙති, තෙහි වා දට්ඨො දුක්ඛං ආපජ්ජතිති ගහනවිජන්තතා තතියො දොසො. අතිසම්බාධෙ වඤ්ඤාමෙ චිත්ථාරතො රතනිකෙ වා අභිසරතනිකෙ වා වඤ්ඤාමන්තස්ස පරිච්ඡේදෙ පක්ඛලිත්වා නබාපි අභිගුලියොපි භිජ්ජන්තිති අතිසම්බාධතා චතුත්ථො දොසො. අතිවිසාලෙ වඤ්ඤාමෙ වඤ්ඤාමන්තස්ස චිත්තං විධාවති, එකග්ගතං න ලහතිති අතිවිසාලතා පඤ්චමො දොසො. පුටුලතො පන දියඨිසරතනං ද්විසු පස්සෙසු රතනමත්තං අනුචඤ්ඤාමං දීඝතො සට්ඨිහත්ථං මුදුතලං සමවිජ්ජකිණ්ණවාලුකං වඤ්ඤාමං වට්ටති වෙනියගිරිමිහි දීපජ්ජසාදකමහාමහින්දන්ථෙරස්ස වඤ්ඤාමං විය, තාදිසං තං අහොසි. තෙනාහ – “වඤ්ඤාමං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසවිචජ්ජිත”න්ති.

අටියගුණසමුපෙතන්ති අටියහි සමණසුඛෙහි උපෙනං. අටියිමානි සමණසුඛානි නාම ධනධර්මඤ්ඤපරිග්ගහාභාවො, අනවජ්ජපිණ්ඩපාතපරියෙසනභාවො, නිබ්බූතපිණ්ඩපාතභුඤ්ජනභාවො, රට්ඨං පිළෙත්වා ධනසාරං වා සීසකභාපණාදීනි වා ගණ්හන්තෙසු රාජකුලෙසු රට්ඨපිළනකිලෙසාභාවො, උපකරණෙසු නිව්ජන්දරාගභාවො, චොරවිලොපෙ නිබ්භයභාවො, රාජරාජමහාමත්තෙහි අසංසට්ඨභාවො, චතුසු දිසාසු අජ්ජට්ඨනභාවොති. ඉදං චුත්තං හොති – “යථා තස්මිං අස්සමෙ වසන්තෙන සක්කා හොන්ති ඉමානි අටිය සුඛානි වින්දිතුං, එවං අටියගුණසමුපෙතං තං අස්සමං මාපෙසි”න්ති.

අභිඤ්ඤාබලමාහරිත්ති පච්ඡා තස්මිං අස්සමෙ වසන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා අභිඤ්ඤානඤ්ච සමාපත්තීනඤ්ච උජ්ජාදනත්ථාය අනිච්චතො ව දුක්ඛතො ව විපස්සනං ආරහිත්වා ථාමජ්ජත්තං විපස්සනාබලං ආහරිං. යථා තස්මිං වසන්තො තං බලං ආහරිතුං සක්කොමි, එවං තං අස්සමං අභිඤ්ඤත්ථාය විපස්සනාබලස්ස අනුච්ඡවිකං කත්වා මාපෙසින්ති අත්ථො.

සාටකං පජ්භිං තත්ථ, නවදොසමුපාගතන්ති එත්ථායං අනුපුබ්බිකථා. තදා කිර කුටිලෙණවඩකමාදිපටිමණ්ඩිතං පුජ්ඵපගඵලුපගරුක්ඛසඤ්ජන්තං රමණීයං මධුරසලිලාසයං අපගතවාළමිගහිංසනකසකුණං පව්චෙකක්ඛමං අස්සමං මාපෙත්වා අලඬිකතවඩිකමස්ස උභොසු අන්තෙසු ආලම්බනඵලකං සංවිධාය නිසිදනත්ථාය වඩිකමචෙමජ්ඣෙකෙ සමතලං මුග්ගවණ්ණසිලං මාපෙත්වා අන්තො පණ්ණසාලාය ජටාමණ්ඩලවාකචීරතිදණ්ඩකුණ්ඩිකාදිකෙ තාපසපරික්ඛාරෙ මණ්ඩපෙ පානීයසට්ඨානීයසඬ්ඛපානීයසරාවානි, අග්ගිසාලායං අඬිගාරකපල්ලදාරුආදීනිති එවං යං යං පබ්බජිතානං උපකාරාය සංවත්තති, තං සබ්බං මාපෙත්වා පණ්ණසාලාය හිත්තියං – “යෙ කෙච්ඡ පබ්බජිතුකාමා ඉමෙ පරික්ඛාරෙ ගහෙන්වා පබ්බජන්තු”ති අක්ඛරානි ඡින්දිත්වා දෙවලොකමෙව ගතෙ විස්සකම්මදෙවපුත්තෙ සුමෙධපණ්ඩිතො හිමවන්තපාදෙ ගිරිකන්දරානුසාරෙන අත්තනො නිවාසානුරූපං ථාසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්තො නදීනිවත්තනෙ විස්සකම්මනිමිමිතං සක්කදත්තියං රමණීයං අස්සමං දිස්වා වඩිකමනකොටිං ගන්ත්වා පදවළඤ්ජං අපස්සන්තො “ධූවං පබ්බජිතා ධුරගාමෙ හික්ඛං පරියෙසින්වා කිලන්තරූපා ආගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිසින්වා නිසින්තා භවිස්සන්ති”ති වින්තෙන්වා ථොකං ආගමෙන්වා “අතිවිය විරායන්ති, ජානිස්සාමි”ති පණ්ණසාලද්වාරං විවරින්වා අන්තො පවිසින්වා ඉතො විතො ව ඔලොකෙන්තො මහාහිත්තියං අක්ඛරානි වාවෙන්වා “මය්හං කජ්ජියපරික්ඛාරා එතෙ, ඉමෙ ගහෙන්වා පබ්බජිස්සාමි”ති අත්තනා නිවත්ථපාරුතං සාටකයුගං පජ්භි. තෙනාහ “සාටකං පජ්භිං තත්ථා”ති. එවං පට්ටියො අහං, සාරිපුත්ත, තස්සං පණ්ණසාලායං සාටකං පජ්භිං.

නවදොසමුපාගතන්ති සාටකං පජ්භන්තො නව දොසෙ දිස්වා පජ්භින්ති දීපෙති. තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිතානඤ්චි සාටකස්මිං නව දොසා උපට්ඨන්ති. මහග්ගභාවො එකො දොසො, පරපට්ටිඤ්ඤාය උජ්ජජ්ජනභාවො එකො, පරිභොගෙන ලහුං කිලිස්සනභාවො එකො, කිලිට්ටියො හි ධොවිතබ්බො ව

රජීතබ්බො ව හොති, පරිභොගෙන ජීරණභාවො එකො, ජිණ්ණස්ස හි තුන්තං වා අග්ගඥදානං වා කාතබ්බං හොති, පුන පරියෙසනාය දුරහිසම්භවභාවො එකො, තාපසපබ්බජ්ජාය අසාරුප්පභාවො එකො, පච්චත්ථිකානං සාධාරණභාවො එකො, යථා හි නං පච්චත්ථිකා න ගණ්හන්ති, එවං ගොපෙනබ්බො හොති, පරිභුඤ්ජන්තස්ස විභූසනට්ඨානභාවො එකො, ගහෙත්වා විවරන්තස්ස ඛන්ධභාරමභිවිජ්ඣාභාවො එකොති.

වාකචීරං නිවාසෙසින්ති තදාහං, සාරිපුත්ත, ඉමෙ නව දොසෙ දිස්වා සාටකං පභාය වාකචීරං නිවාසෙසිං, මුඤ්ජනිණං හීරං හීරං කත්වා ගන්ථෙත්වා කතං වාකචීරං නිවාසනපාරුපනත්ථාය ආදිසින්ති අත්ථො.

ද්වාදස ගුණමුපාගතන්ති ද්වාදසහි ආනිසංසෙහි සමන්තාගතං. වාකචීරස්මිඤ්ඤි ද්වාදස ආනිසංසා – අප්පග්ගං සුන්දරං කප්පියන්ති අයං තාව එකො ආනිසංසො, සහත්ථා කාතුං සක්කාති අයං දුතියො, පරිභොගෙන සණ්ඨං කිලිස්සති, ධොවියමානෙපි පපඤ්චො නත්ථිති අයං තතියො, පරිභොගෙන ජිණ්ණෙපි සිබ්බිතබ්බාභාවො චතුත්ථො, පුන පරියෙසන්තස්ස සුඛෙන කරණභාවො පඤ්චමො, තාපසපබ්බජ්ජාය සාරුප්පභාවො ඡට්ඨො, පච්චත්ථිකානං නිරුපභොගභාවො සත්තමො, පරිභුඤ්ජන්තස්ස විභූසනට්ඨානභාවො අට්ඨමො, ධාරණෙ සල්ලහුකභාවො නවමො, විවරපච්චයෙ අප්පිවිජ්ඣාභාවො දසමො, වාකුප්පත්තියා ධම්මිකඅනවජ්ජභාවො එකාදසමො, වාකචීරෙ නට්ඨෙපි අනපෙක්ඛභාවො ද්වාදසමොති.

අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජහිං පණ්ණසාලකන්ති කථං පජහිං? සො කිර වරසාටකයුගං ඔමුඤ්චන්තො විවරවංසෙ ලග්ගිතං අනොජපුප්ඵදාමසදිසං රත්තං වාකචීරං ගහෙත්වා නිවාසෙත්වා තස්සුපරි අපරං සුවණ්ණවණ්ණං වාකචීරං පරිදහිත්වා පුන්තාගපුප්ඵසන්ථරසදිසං සමුරං අජිනවම්මං එකංසං කත්වා ජටාමණ්ඩලං පටිමුඤ්චිත්වා චූළාය සද්ධිං නිව්වලභාවකරණත්ථං සාරසුචිං පච්චෙසෙත්වා මුත්තාජාලසදිසාය සික්කාය පවාළවණ්ණං කුණ්ඩිකං ඔදහිත්වා තීසු යානෙසු වඩිකං කාජං ආදාය එකිස්සා කාජකොටියා කුණ්ඩිකං, එකිස්සා අඩ්ඤ්ඤපච්ඡිතිදණ්ඩකාදීනි ඔලග්ගෙත්වා බාරිකාජං අංසෙ කත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන කත්තරදණ්ඩං ගහෙත්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛම්ත්වා සට්ඨිහත්ථෙ මහාවඩ්ඤ්ඤමෙ අපරාපරං වඩ්ඤ්ඤමන්තො අත්තනො වෙසං ඔලොකෙත්වා – “මය්හං මනොරථො මත්ථකං පත්තො, සොහති වත මෙ පබ්බජ්ජා, බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදීහි සබ්බෙහි ධීරපුරිසෙහි වණ්ණිකා ථොමිතා අයං පබ්බජ්ජා නාම, පහිනං මෙ ගිහිබන්ධනං, නික්ඛන්තොස්මි නෙක්ඛම්මං, ලද්ධා මෙ උත්තමපබ්බජ්ජා, කර්ස්සාමි සමණධම්මං, ලහිස්සාමි මග්ගඵලසුඛං” න්ති උස්සාහජාතො බාරිකාජං ඔතාරෙත්වා වඩ්ඤ්ඤමෙවමජ්ඣෙ මුග්ගවණ්ණසිලාපට්ඨෙ සුවණ්ණපට්ඨා විය නිසින්තො දිවසභාගං විනිනාමෙත්වා සායන්හසමයං පණ්ණසාලං පවිසිත්වා බිදලමඤ්චකපස්සෙ කට්ඨන්ථරිකාය නිපන්තො සරීරං උතුං ගාහාපෙත්වා බලවපච්චුසෙ පබුජ්ඣිත්වා අත්තනො ආගමනං ආවජ්ජෙසි – “අහං සරාවාසෙ

ආදීනවං දිස්වා අමිතභොගං අනන්තයසං පභාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා
 නෙක්ඛම්මගවෙසකො භුත්වා පබ්බජිතො. ඉතො දානි පට්ඨාය පමාදවාරං වරිතුං න
 වට්ටති, පව්වෙකඤ්ඤි පභාය විවරන්තං මිච්ඡාචිතක්කමක්ඛිකා බාදන්ති, ඉදානි මයා
 විවෙකමනුබුහෙතුං වට්ටති, අහඤ්ඤි සරාවාසං පලිබොධතො දිස්වා නික්ඛන්තො,
 අයඤ්ච මනාපා පණ්ණසාලා, බෙලුවපක්කවණ්ණො පරිභණ්ඩකතා භූමි,
 රජතවණ්ණො සෙනහින්තියො, කපොතපාදවණ්ණං පණ්ණවිජදන්තං,
 විචිත්තත්ථරණවණ්ණො බිදලමඤ්චකො, නිවාසථාසුකං වසනට්ඨානං, න එත්තො
 අතිරෙකතරා විය මෙ ගෙහසම්පදා පඤ්ඤායති” ති පණ්ණසාලාය දොසෙ
 විචින්නො අට්ඨ දොසෙ පස්සි.

පණ්ණසාලපරිභොගස්මිඤ්ඤි අට්ඨ ආදීනවා – මහාසමාරම්භෙන දබ්බසම්භාරෙ
 සමොධානෙන්වා කරණපරියෙසනභාවො එකො ආදීනවො, තිණපණ්ණමත්තිකාසු
 පතිතාසු තාසං පුනප්පුනං යපෙනබ්බතාය නිබද්ධජග්ගනභාවො දුතියො, සෙනාසනං
 නාම මහල්ලකස්ස පාපුණාති, අවෙලාය වුට්ඨාපියමානස්ස චිත්තෙකග්ගතා න
 භොතීති උට්ඨාපනීයභාවො තතියො, සිතුණ්භාදිපටිසාතෙන කායස්ස
 සුබ්බමාලකරණභාවො චතුත්ථො, ගෙහං පට්ටියෙන යංකිඤ්චි පාපං සක්කා කාතුන්ති
 ගරභාපට්ච්ඡාදනභාවො පඤ්චමො, “මය්හ” ත්ති පරිග්ගහකරණභාවො ඡට්ටියො,
 ගෙහස්ස අත්ථිභාවො නාමෙස සදුතියකවාසො වියාති සත්තමො,
 ඌකාමඬ්ඛගුලසරගොළිකාදීනං සාධාරණතාය බහුසාධාරණභාවො අට්ඨමො. ඉති
 ඉමෙ අට්ඨ ආදීනවෙ දිස්වා මහාසත්තො පණ්ණසාලං පජ්භි. තෙනාහ –
 “අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජ්භිං පණ්ණසාලක” ත්ති.

උපාගමීං රුක්ඛමූලං, ගුණෙ දසහුපාගතන්ති ඡන්තං පටික්ඛිපිත්වා දසහි ගුණෙහි
 උපෙතං රුක්ඛමූලං උපගතොස්මීති වදති. තත්ත්වමෙ දස ගුණා – අප්පසමාරම්භතා
 එකො ගුණො, උපගමනමත්තකමෙව හි තත්ථ භොතීති. අප්පටිජග්ගනතා දුතියො,
 තඤ්ඤි සම්මට්ඨමිපි අසම්මට්ඨමිපි පරිභොගථාසුකං භොතියෙව.
 අනුට්ඨාපනීයභාවො තතියො. ගරහං නප්පට්ච්ඡාදෙති, තත්ථ හි පාපං කරොන්තො
 ලජ්ජතිති ගරභාය අප්පට්ච්ඡන්තභාවො චතුත්ථො. අබ්භොකාසවාසො විය කායං න
 සන්ථම්භෙතීති කායස්ස අසන්ථම්භනභාවො පඤ්චමො, පරිග්ගහකරණභාවො
 ඡට්ටියො, ගෙහාලයපටික්ඛෙපො සත්තමො. බහුසාධාරණෙ ගෙහෙ විය
 “පටිජග්ගිස්සාමි නං, නික්ඛමං” ති නිහරණකාභාවො අට්ඨමො, වසන්තස්ස
 සජ්ජිතිකභාවො නවමො, රුක්ඛමූලසෙනාසනස්ස ගතගතට්ඨානෙ සුලභතාය
 අනපෙක්ඛභාවො දසමොති ඉමෙ දසගුණෙ දිස්වා රුක්ඛමූලං උපගතොස්මීති වදති.

ඉමානි හි එත්තකානි කාරණානි සල්ලක්ඛෙන්වා මහාසත්තො පුනදිවසෙ
 හික්ඛාය ගාමං පාවිසි. අථස්ස සම්පත්තගාමෙ මනුස්සා මහන්තෙන උස්සාහෙන
 හික්ඛං අදංසු. සො භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා අස්සමං ආගමිම නිසීදිත්වා චිත්තෙසි
 – “නාහං ‘ආහාරං ලභාමි’ ති පබ්බජිතො, සිනිද්ධාභාරො නාමෙස මානමදපුරිසමදෙ
 වඩ්ඪෙති, ආහාරමූලකස්ස ව දුක්ඛස්ස අත්තො නත්ථි, යංනුනාහං
 වාපිතරොපිතධඤ්ඤනිබ්බත්තකං ආහාරං පජ්භිත්වා පවත්තඵලභොජනො

හවෙයා” න්ති. සො තතො පටියාය තථා කත්වා සටෙන්තො වායමන්තො සත්තාහබ්බන්තරෙයෙව අටිය සමාපත්තියො පඤ්ච ව අභිඤ්ඤායො නිබ්බන්තෙසි. තෙන වුත්තං -

“වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං, පජ්ඣං නිරවසෙසතො;
අනෙකගුණසම්පන්නං, පවත්තඵලමාදිසිං.

“තත්ථජ්ජධානං පද්ධිං, නිසජ්ජට්ඨානවඤ්ඤාමෙ;
අබ්බන්තරම්භි සත්තාහෙ, අභිඤ්ඤාබල පාපුණි” න්ති.

දීපඤ්ඤා බුද්ධො

ඵචං අභිඤ්ඤාබලං පත්වා සුමෙධනාපසෙ සමාපත්තිසුබ්බෙන චිත්තාමෙන්තෙ දීපඤ්ඤා නාම සත්ථා ලොකෙ උද්භාදි. තස්ස පටිසන්ධිජාතිබොධි ධම්මවක්කජ්ජවත්තනෙසු සකලාපි දසසහස්සිලොකධාතු සඤ්ඤාමපි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, මහාවිරවං රවි, ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. සුමෙධනාපසො සමාපත්තිසුබ්බෙන චිත්තාමෙන්තො නෙව තං සද්දමස්සොසි, න ච තානි නිමිත්තානි අද්දස. තෙන වුත්තං -

“ඵචං මෙ සිද්ධිජ්ජපත්තස්ස, වසිභූතස්ස සාසනෙ;
දීපඤ්ඤා නාම ජිනො, උජ්ජජ්ජි ලොකනායකො.

“උජ්ජජ්ජන්තෙ ව ජායන්තෙ, බුජ්ඣන්තෙ ධම්මදෙසනෙ;
චතුරො නිමිත්තෙ නාද්දසං, ඤානරතිසමප්පිනො” ති.

තස්මිං කාලෙ දීපඤ්ඤාබලො චතුරි ඛිණාසවසතසහස්සෙහි පරිවුතො අනුපුබ්බෙන වාරිකං වරමානො රම්මං නාම නගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති. රම්මනගරවාසිනො “දීපඤ්ඤා කිර සමණිස්සරො පරමාහිසම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මවක්කො අනුපුබ්බෙන වාරිකං වරමානො අම්භාකං රම්මනගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති” ති සුත්වා සප්පිනවතීතාදීනි වෙව හෙසජ්ජානි වත්ථච්ඡාදනානි ව ගාහාපෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා යෙන බුද්ධො, යෙන ධම්මො, යෙන සඤ්ඤා, තන්තින්තා තජ්ජොණා තජ්ජබ්බාරා හුත්වා සත්ථාරං උපසඤ්ඤාමත්වා වන්දිත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා ඵකමන්තං නිසින්තා ධම්මදෙසනං සුත්වා ස්වාතන්තාය නිමන්තෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කම්සු.

තෙ පුනදිවසෙ මහාදානං සජ්ජෙත්වා නගරං අලඤ්ඤාමත්වා දසබලස්ස ආගමනමග්ගං අලඤ්ඤාමත්තා උදකභින්නට්ඨානෙසු පංසුං පක්ඛිපිත්වා සමං භූමිතලං කත්වා රජතපට්ටචණ්ණං වාලුකං ආකිරන්ති, ලාජෙ වෙව පුජ්ඣානි ව විකිරන්ති, නානාවිරාගෙහි වත්ථෙහි ධජ්ජපාකෙ උස්සාපෙත්ති, කදලියො වෙව පුණ්ණසට්පත්තියො ව පතිට්ඨාපෙත්ති. තස්මිං කාලෙ සුමෙධනාපසො අත්තනො අස්සමපදා ආකාසං උග්ගන්ත්වා, තෙසං මනුස්සානං උපරිභාගෙන ආකාසෙන

ගවිජන්තො තෙ හට්ඨකුට්ඨෙ මනුස්සෙ දිස්වා “කිං නු බො කාරණං”න්ති
ආකාසනො ඔරුග්ග ඵකමන්තං යිතො මනුස්සෙ පුච්ඡි – “අම්හො, කස්ස තුම්හෙ
ඉධ විසමං මග්ගං අලඬකරොථා”ති? තෙන වුත්තං –

“පච්චන්තදෙසවිසයෙ, නිමන්තෙත්වා තථාගතං;
තස්ස ආගමනං මග්ගං, සොධෙත්ති තුට්ඨමානසා.

“අහං තෙන සමයෙන, නික්ඛමිත්වා සකස්සමා;
ධුනන්තො වාකචිරානි, ගච්ඡාමි අම්බරෙ තදා.

“වෙදජාතං ජනං දිස්වා, තුට්ඨහට්ඨං පමොදිතං;
ඔරොහිත්වාන ගගනා, මනුස්සෙ පුච්ඡි තාවදෙ.

““තුට්ඨහට්ඨො පමුදිතො, වෙදජාතො මහාජනො;
කස්ස සොධියති මග්ගො, අඤ්ජසං වටුමායන””න්ති.

මනුස්සා ආහංසු – “හන්තෙ සුමෙධ, න ත්වං ජානාසි, දීපඬකරො දසබලො
සම්මාසම්බුද්ධො සම්බොධිං පත්වා පචන්තවරධම්මචක්කො වාරිකං වරමානො
අම්භාකං නගරං පත්වා සුදස්සනමභාවිභාරෙ පටිවසති. මයං තං හගවන්තං
නිමන්තයිමිහ, තස්සෙනං බුද්ධස්ස හගවතො ආගමනමග්ගං අලඬකරොමා”ති. අථ
සුමෙධතාපසො චින්තෙසි – “බුද්ධොති බො සොසමන්තකම්පි ලොකෙ දුල්ලහං,
පගෙව බුද්ධුජ්ජාදො, මයාපි ඉමෙහි මනුස්සෙහි සද්ධිං දසබලස්ස මග්ගං අලඬකරිතුං
වට්ටති”ති. සො තෙ මනුස්සෙ ආහ – “සවෙ, හො, තුම්හෙ ඵතං මග්ගං බුද්ධස්ස
අලඬකරොථ, මය්හම්පි ඵකං ඔකාසං දෙථ, අහම්පි තුම්හෙහි සද්ධිං මග්ගං
අලඬකරිස්සාමි”ති. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා “සුමෙධතාපසො ඉද්ධිමා”ති
ජානන්තා උදකහින්තොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා – “ත්වං ඉමං යානං
අලඬකරොහි”ති අදංසු. සුමෙධො බුද්ධාරම්මණං පිතිං ගහෙත්වා චින්තෙසි – “අහං
ඉමං ඔකාසං ඉද්ධියා අලඬකරිතුං පහොමි, ඵවං අලඬකතො න මං පරිතොසෙස්සති,
අජ්ජ මයා කායවෙය්‍යාවච්චං කාතුං වට්ටති”ති පංසුං ආහරිත්වා තස්මිං පදෙසෙ
පක්ඛිපි.

තස්ස තස්මිං පදෙසෙ අනිට්ඨිතෙයෙව දීපඬකරදසබලො මහානුභාවානං
ජලහිඤ්ඤානං බිණ්ණාසවානං චතුහි සතසහස්සෙහි පරිවුතො දෙවතාසු
දිබ්බගන්ධමාලාදිහි පූජ්‍යන්තාසු දිබ්බතුරියෙහි වජ්ජන්තාසු දිබ්බසඬගිතෙසු
පචන්තෙත්තෙසු මනුස්සෙසු මානුසකෙහි ගන්ධමාලාදිහි වෙච තුරියෙහි ව
පූජ්‍යන්තෙසු අනොපමාය බුද්ධලීලාය මනොසිලාතලෙ විජම්භමානො සිහො විය තං
අලඬකතපටියන්තං මග්ගං පටිපජ්ජි. සුමෙධතාපසො අක්ඛිති උම්මිලෙත්වා
අලඬකතමග්ගෙන ආගච්ඡන්තස්ස දසබලස්ස
ද්වන්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං අසීතියා අනුබ්‍යාඤ්ජනෙහි අනුරඤ්ජිතං
බ්‍යාමජ්ජභාය සම්පරිවාරිතං මණ්ඩණ්ණගගනතලෙ නානජ්ජකාරා විජ්ජුලතා විය
ආවෙළාවෙළභුතා වෙච යුගළයුගළභුතා ව ජබ්බණ්ණසනබුද්ධරස්මියො

විස්සජ්ජෙන්තං රූපසොහග්ගජ්ජන්තං අත්තභාවං ඔලොකෙන්වා – “අජ්ජ මයා දසබ්බස්ස ජීවිතපරිච්චාගං කාතුං වට්ටති, මා භගවා කලලං අක්කමි, මණ්ඩලකසෙතුං පන අක්කමන්තො විය සද්ධිං චතුහි ඛිණාසවසතසහස්සෙහි මම පිට්ඨිං මද්දමානො ගච්ඡතු, තං මෙ භවිස්සති දීඝරත්තං භිතාය සුඛායා”ති කෙසෙ මොචෙන්වා අජිනවම්මජටාමණ්ඩලවාකචීරානි කාලවණ්ණෙ කලලෙ පත්ථරිත්වා මණ්ඩලකසෙතු විය කලලපිට්ඨෙ නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං –

“තෙ මෙ පුට්ඨා වියාකංසු, ‘බුද්ධො ලොකෙ අනුත්තරො;
දීපඬ්ඨකරො නාම ජිනො, උජ්ජජ්ජි ලොකනායකො;
තස්ස සොධියති මග්ගො, අඤ්ජසං වටුමායනං’.

“බුද්ධොතිවචනං සුත්වාන, පීති උජ්ජජ්ජි තාවදෙ;
බුද්ධො බුද්ධොති කථයන්තො, සොමනස්සං පච්චෙද්ධිං.

“තත්ථ යත්වා විචින්තෙසිං, තුට්ඨො සංවිග්ගමානසො;
‘ඉධ ඛිජානි රොපිස්සං, ඛණො වෙ මා උපච්චගා’.

“යදි බුද්ධස්ස සොධෙථ, ඵකොකාසං දදාථ මෙ;
අහම්පි සොධයිස්සාමි, අඤ්ජසං වටුමායනං.

“අදංසු තෙ මමොකාසං, සොධෙතුං අඤ්ජසං තදා;
බුද්ධො බුද්ධොති චින්තෙන්තො, මග්ගං සොධෙමහං තදා.

“අනිට්ඨිතෙ මමොකාසෙ, දීපඬ්ඨකරො මහාමුනි;
චතුහි සතසහස්සෙහි, ඡලහිඤ්ඤෙහි තාදිහි;
ඛිණාසවෙහි විමලෙහි, පටිපජ්ජි අඤ්ජසං ජිනො.

“පච්චුග්ගමනා චත්තන්ති, චජ්ජන්ති හෙරියො ඛහු;
ආමොදිතා නරමරු, සාධුකාරං පචත්තයුං.

“දෙවා මනුස්සෙ පස්සන්ති, මනුස්සාපි ච දෙවතා;
උභොපි තෙ පඤ්ජලිකා, අනුයන්ති තථාගතං.

“දෙවා දිබ්බෙහි තුරියෙහි, මනුස්සා මානුසෙහි ව;
උභොපි තෙ චජ්ජයන්තා, අනුයන්ති තථාගතං.

“දිබ්බං මන්දාරවං පුප්ඵං, පදුමං පාරිජත්තකං;
දිසොදිසං ඔකිරන්ති, ආකාසනභගතා මරු.

“දිබ්බං චන්දනවුණ්ණඤ්ච, වරගන්ධඤ්ච කෙවලං;
දිසොදිසං ඔකිරන්ති, ආකාසනභගතා මරු.

“වම්පකං සලලං නීපං, නාගපුන්නාගකෙනකං;
දිසොදිසං උක්ඛිපන්ති, භූමිතලගතා නරා.

“කෙසෙ මුඤ්චිත්වාහං තත්ථ, වාකචිරඤ්ච වම්මකං;
කලලෙ පත්ථරිත්වාන, අවකුජ්ජො නිපජ්ජහං.

“අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො, සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු;
මා නං කලලෙ අක්කමිත්ථ, හිතාය මෙ භවිස්සති” ති.

සො පන කලලපිටියෙ නිපන්නකොව පුන අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා
දීපඬුකරදසබලස්ස බුද්ධසිරිං සම්පස්සමානො එවං චිත්තෙසි – “සචෙ අහං
ඉච්ඡෙය්‍යං, සබ්බකිලෙසෙ ඤාපෙත්වා සඬ්ඝනවකො හුත්වා රම්මනගරං
පච්ඡෙය්‍යං, අඤ්ඤාතකචෙසෙන පන මෙ කිලෙසෙ ඤාපෙත්වා නිබ්බානජ්ජත්තියා
කිච්චං නත්ථී, යංනුනාහං දීපඬුකරදසබලො විය පරමාහිසම්බොධිං පත්වා
ධම්මනාවං ආරොපෙත්වා මහාජනං සංසාරසාගරා උත්තාරෙත්වා පච්ඡා
පරිනිබ්බායෙය්‍යං, ඉදං මය්හං පතිරූප” ත්ති. තතො අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වා
බුද්ධභාවාය අභිනිහාරං කත්වා නිපජ්ජී. තෙන වුත්තං –

“පථවියං නිපන්නස්ස, එවං මෙ ආසි චෙතසො;
ඉච්ඡමානො අහං අජ්ජ, කිලෙසෙ ඤාපයෙ මම.

““කිං මෙ අඤ්ඤාතකචෙසෙන, ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ;
සබ්බඤ්ඤාතං පාපුණිත්වා, බුද්ධො හෙස්සං සදෙවකෙ.

““කිං මෙ එකෙන තිණ්ණෙන, පුරිසෙන ථාමදස්සිනා;
සබ්බඤ්ඤාතං පාපුණිත්වා, සන්තාරෙස්සං සදෙවකං.

““ඉමිනා මෙ අධිකාරෙන, කතෙන පුරිසුත්තමෙ;
සබ්බඤ්ඤාතං පාපුණිත්වා, තාරෙමි ජනතං බහුං.

““සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා, විද්ධංසෙත්වා තයො භවෙ;
ධම්මනාවං සමාරුය්හ, සන්තාරෙස්සං සදෙවක” ත්ති.

යස්මා පන බුද්ධත්තං පත්ථෙත්තස්ස –

“මනුස්සත්තං ලිඬිගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ව ඡන්දනා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනිහාරො සමිජ්ඣකි” ති.

මනුස්සත්තභාවස්මිංයෙව හි යත්වා බුද්ධත්තං පත්ථෙත්තස්ස පත්ථනා
සමිජ්ඣකි, නාගස්ස වා සුපණ්ණස්ස වා දෙවතාය වා සක්කස්ස වා පත්ථනා නො

සමිජ්ඣකානු. මනුස්සත්තභාවෙහි පුරිසලිඬගෙ යිතස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣකානු, ඉත්ථියා වා පණ්ඩකනපුංසකඋභතොබ්බාසද්වයානං වා නො සමිජ්ඣකානු. පුරිසස්සපි තස්මිං අත්තභාවෙ අරහත්තප්පත්තියා හෙතුසම්පන්නස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣකානු, නො ඉතරස්ස. හෙතුසම්පන්නස්සාපි ජීවමානබුද්ධස්සෙව සන්නිකෙ පත්ථෙත්තස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣකානු, පරිනිබ්බුතෙ බුද්ධෙ චෙතියසන්නිකෙ වා බොධිමුලෙ වා පත්ථෙත්තස්ස න සමිජ්ඣකානු. බුද්ධානං සන්නිකෙ පත්ථෙත්තස්සපි පබ්බජ්ජාලිඬගෙ යිතස්සෙව සමිජ්ඣකානු, නො ගිහිලිඬගෙ යිතස්ස. පබ්බජිතස්සපි පඤ්චාහිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිලාභිනොයෙව සමිජ්ඣකානු, න ඉමාය ගුණසම්පත්තියා විරහිතස්ස. ගුණසම්පන්නෙනෙපි යෙන අත්තනො ජීවිතං බුද්ධානං පරිච්චත්තං හොති, තස්සෙව ඉමිනා අධිකාරොන අධිකාරසම්පන්නස්ස සමිජ්ඣකානු, න ඉතරස්ස. අධිකාරසම්පන්නස්සාපි යස්ස බුද්ධකාරකධම්මානං අත්ථාය මහන්තො ඡන්දො ව උස්සාහො ව වායාමො ව පරියෙට්ඨි ව, තස්සෙව සමිජ්ඣකානු, න ඉතරස්ස.

තත්ත්වං ඡන්දමහන්තතාය ඔපම්මං - සවෙ හි එවමස්ස යො සකලචක්කවාලගබ්භං එකොදකීභූතං අත්තනො බාහුබලෙන උත්තරිත්වා පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාලගබ්භං වෙළුම්බසඤ්ජන්තං වියුහිත්වා මද්දිත්වා පදසා ගච්ඡන්තො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාලගබ්භං සත්තියො ආකොටෙන්වා නිරන්තරං සත්තිඵලසමාකිණ්ණං පදසා අක්කමමානො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාලගබ්භං විතච්චිතඬගාරහරිතං පාදෙහි මද්දමානො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො එතෙසු එකමිපි අත්තනො දුක්කරං න මඤ්ඤති, “අහං එතමිපි තරිත්වා වා ගන්ත්වා වා පාරං ගමිස්සාමි” ති එවං මහන්තෙන ඡන්දෙන ව උස්සාහෙන ව වායාමෙන ව පරියෙට්ඨියා ව සමන්තාගතො හොති, එතස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣකානු, න ඉතරස්ස. තස්මා සුමෙධතාපසො ඉමෙ අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වා ව බුද්ධභාවාය අභිනිහාරං කත්වා නිපජ්ජී.

දීපඬකරොපි භගවා ආගන්ත්වා සුමෙධතාපසස්ස සීසභාගෙ යත්වා මණ්ඩපඤ්ජරං උග්ගාටෙන්තො විය පඤ්චවණ්ණපසාදසම්පන්නානි අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා කලලපිට්ඨෙ නිපන්නං සුමෙධතාපසං දිස්වා “අයං තාපසො බුද්ධත්තාය අභිනිහාරං කත්වා නිපන්නො, සමිජ්ඣක්ඝ්ඝති නු බො එතස්ස පත්ථනා, උදාහු නො” ති අනාගතංසඤාණං පෙසෙත්වා උපධාරෙන්තො - “ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඬබ්බෙය්‍යානි අතික්කමිත්වා අයං ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති” ති ඤත්වා යිතකොච පරිසමජ්ඣෙ බ්‍යාකාසි - “පස්සථ නො තුම්හෙ ඉමං උග්ගතපං තාපසං කලලපිට්ඨෙ නිපන්න” ති? “එවං, භන්තෙ” ති. අයං බුද්ධත්තාය අභිනිහාරං කත්වා නිපන්නො, සමිජ්ඣක්ඝ්ඝති ඉමස්ස පත්ථනා. අයඤ්ඤි ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුත්තං අසඬබ්බෙය්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති. තස්මිං පනස්ස අත්තභාවෙ කපිලවත්ථු නාම නගරං නිවාසො භවිස්සති, මායා නාම දෙවී මාතා, සුද්ධොදනො නාම රාජා පිතා, අග්ගසාවකො උපතිස්සො නාම ථෙරො, දුතියසාවකො කොලිතො නාම,

බුද්ධුපට්ඨාකො ආනන්දො නාම, අග්ගසාවිකා බෙමා නාම ථෙරී, දුතියසාවිකා උප්පලවණ්ණා නාම ථෙරී භවිස්සති. අයං පරිපක්කඤාණො මහාභිනික්ඛමනං කත්වා මහාපධානං පදහිත්වා නිග්‍රොධරුක්ඛමුලෙ පායාසං පටිග්ගහෙත්වා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ පරිභුඤ්ජිත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ අස්සත්ථරුක්ඛමුලෙ අභිසම්බුජ්ඣස්සතිති. තෙන වුත්තං –

“දීපඛිකරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
උස්සිසකෙ මං යත්වාන, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

“පස්සථ ඉමං තාපසං, ජට්ඨං උග්ගතාපනං;
අපරිමෙයො ඉතො කප්පෙ, බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.

“අහු කපිලවිහයා රම්මා, නික්ඛමිත්වා තථාගතො;
පධානං පදහිත්වාන, කත්වා දුක්කරකාරිකං.

“අප්පාලරුක්ඛමුලෙ, නිසිදිත්වා තථාගතො;
තත්ථ පායාසං පග්ගය්හ, නෙරඤ්ජරමුපෙහිති.

“නෙරඤ්ජරාය තීරමිහි, පායාසං අද සො ජිනො;
පටියත්තවරමග්ගෙන, බොධිමුලමුපෙහිති.

“තතො පදක්ඛිණං කත්වා, බොධිමණ්ඩං අනුත්තරො;
අස්සත්ථරුක්ඛමුලමිහි, බුජ්ඣස්සති මහායසො.

“ඉමස්ස ජනිකා මාතා, මායා නාම භවිස්සති;
පිතා සුද්ධොදනො නාම, අයං හෙස්සති ගොතමො.

“අනාසවා චිත්තරාගා, සන්තචිත්තා සමාහිතා;
කොලිතො උපතිස්සො ව, අග්ගා හෙස්සන්ති සාවකා;
ආනන්දො නාමුපට්ඨාකො, උපට්ඨස්සති තං ජිනං.

“බෙමා උප්පලවණ්ණා ව, අග්ගා හෙස්සන්ති සාවිකා;
අනාසවා චිත්තරාගා, සන්තචිත්තා සමාහිතා;
බොධි තස්ස භගවතො, අස්සත්ථොති පවුච්චති” ති. (බු. වං. 2.60-68);

තං සුත්වා සුමෙධතාපසො – “මය්හං කිර පත්ථනා සම්ප්ඤ්ඤාසති” ති සොමනස්සප්පත්තො අහොසි. මහාජනො දීපඛිකරදසබලස්ස වචනං සුත්වා “සුමෙධතාපසො කිර බුද්ධබ්‍රිජං බුද්ධඛකුරො” ති භට්ඨකුට්ඨො අහොසි. එවඤ්චස්ස අහොසි – “යථා නාම මනුස්සා නදිං තරන්තා උජුකෙන තිත්ථෙන උත්තරිතුං අසක්කොන්තා හෙට්ඨාතිත්ථෙන උත්තරන්ති, එවමෙව මයම්පි දීපඛිකරදසබලස්ස සාසනෙ මග්ගඵලං අලභමානා අනාගතෙ යදා ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි, තදා තච

සම්මුඛ මග්ගඵලං සවිජ්ඣාතුං සමත්ථා භවෙය්‍යාමා”ති පත්ථනං යිපයිංසු.
දීපඬිකරදසබලොපි බොධිසත්තං පසංසිත්වා අට්ඨපුප්ඵමුට්ඨිති පුජෙත්වා පදක්ඛිණං
කත්වා පක්කාමි. තෙපි චතුසතසහස්සසඬ්ඛා ඛිණාසවා බොධිසත්තං ගන්ධෙහි ව
මාලාහි ව පුජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු. දෙවමනුස්සා පන තට්ඨ
පුජෙත්වා වන්දිත්වා පක්කන්තා.

බොධිසත්තො සබ්බෙසං පටික්කන්තකාලෙ සයනා වුට්ඨාය “පාරමියො
විචිනිස්සාමි”ති පුප්ඵරාසිමත්ථකෙ පල්ලඬිකං ආභුජිත්වා නිසිදි. එවං නිසින්නො
බොධිසත්තෙ සකලදසසහස්සවක්කවාලෙ දෙවතා සාධුකාරං දත්වා “අය්‍ය
සුමෙධනාපස, පොරාණකබොධිසත්තානං පල්ලඬිකං ආභුජිත්වා ‘පාරමියො
විචිනිස්සාමා’ති නිසින්නකාලෙ යානි පුබ්බනිමිත්තානි නාම පඤ්ඤායන්ති, තානි
සබ්බානිපි අජ්ජ පාතුභුතානි, නිස්සංසයෙන ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි. මයමෙන
ජානාම ‘යස්සෙතානි නිමිත්තානි පඤ්ඤායන්ති, එකන්තෙන සො බුද්ධො භොති’,
ත්වං අත්තනො වීරියං දළ්භං කත්වා පග්ගණ්භා”ති බොධිසත්තං නානප්පකාරාහි
ථුතීහි අභිත්ථවිංසු. තෙන වුත්තං –

“ඉදං සුත්වාන වචනං, අසමස්ස මහෙසිනො;
ආමොදිතා නරමරු, බුද්ධබ්‍රිජං කිර අයං.

“උක්කුට්ඨිසද්දා වත්තන්ති, අප්ථොටෙන්ති භසන්ති ව;
කතඤ්ජලී නමස්සන්ති, දසසහස්සි සදෙවකා.

“යදිමස්ස ලොකනාථස්ස, විරජ්ඣිස්සාම සාසනං;
අනාගතමිහි අද්ධානෙ, හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

“යථා මනුස්සා නදිං තරන්තා, පටිතිත්ථං විරජ්ඣිය;
හෙට්ඨා තිත්ථෙ ගහෙත්වාන, උත්තරන්ති මහානදිං.

“එවමෙව මයං සබ්බෙ, යදි මුඤ්චාමිමං ජිනං;
අනාගතමිහි අද්ධානෙ, හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

“දීපඬිකරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
මම කම්මං පකිත්තෙත්වා, දක්ඛිණං පාදමුද්ධරි.

“යෙ තත්ථාසුං ජිනපුත්තා, සබ්බෙ පදක්ඛිණමකංසු මං;
නරා නාගා ව ගන්ධබ්බා, අභිවාදෙත්වාන පක්කමුං.

“දස්සනං මෙ අතික්කන්තෙ, සසඬ්ඛෙ ලොකනායකෙ;
භට්ඨතුට්ඨෙත විත්තෙන, ආසනා වුට්ඨහිං තදා.

“සුබෙන සුබිතො භොමි, පාමොජ්ජෙන පමොදිතො;

පීතියා ව අභිස්සන්තො, පල්ලඬකං ආභුජිං තදා.

“පල්ලඬකෙන නිසිදිත්වා, එවං චිත්තෙසහං තදා;
‘වසිභූතො අහං ඤානො, අභිඤ්ඤාපාරමිං ගතො.

“‘දසසහස්සිලොකමිහි, ඉසයො නත්ථි මෙ සමා;
අසමො ඉද්ධිධම්මෙසු, අලභිං ඊදිසං සුඛං’.

“පල්ලඬකාභුජනො මය්හං, දසසහස්සාධිවාසිනො;
මහානාදං පචත්තෙසුං, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“යා පුබ්බෙ බොධිසත්තානං, පල්ලඬකවරමාභුජෙ;
නිමිත්තානි පදිස්සන්ති, තානි අජ්ජ පදිස්සරෙ.

“සීතං ඛ්‍යාපගතං හොති, උණ්හඤ්ච උපසම්මති;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“දසසහස්සි ලොකධාතු, නිස්සද්දා හොන්ති නිරාකුලා;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“මහාවාතා න වායන්ති, න සන්දන්ති සචන්තියො;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“ඵලජා දකජා පුජ්ථා, සබ්බෙ පුජ්ථන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ පුජ්ථිතා සබ්බෙ, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“ලතා වා යදි වා රුක්ඛා, එලභාරා හොන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ එලිතා සබ්බෙ, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“ආකාසට්ඨා ව භූමට්ඨා, රතනා ජොතන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ රතනා ජොතන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“මානුසකා ව දිබ්බා ව, තුරියා වජ්ජන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජහො අභිරචන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“විචිත්තපුජ්ථා ගගනා, අභිවස්සන්ති තාවදෙ;
තෙපි අජ්ජ පචස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“මහාසමුද්දො ආභුජති, දසසහස්සි පකම්පති;
තෙපජ්ජහො අභිරචන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“නිරයෙපි දසසහස්සෙ, අග්ගි නිබ්බන්ති තාවදෙ;

තෙපජ්ජ නිබ්බූතා අග්ගී, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“විමලො භොති සූරියො, සබ්බා දිස්සන්ති තාරකා;
තෙපි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“අනොවට්ඨෙන උදකං, මහියා උබ්භිජ්ජි තාවදෙ;
තම්පජ්ජුබ්භිජ්ජතෙ මහියා, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“තාරාගණා විරොචන්ති, නක්ඛත්තා ගගනමණ්ඩලෙ;
විසාඛා චන්දිමායුත්තා, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“බ්ලාසයා දරිසයා, නික්ඛමන්ති සකාසයා;
තෙපජ්ජ ආසයා සුද්ධා, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“න භොති අරති සත්තානං, සන්තුට්ඨා භොන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ සන්තුට්ඨා, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“රොගා තදුපසම්මන්ති, ජීසව්ජා ච විනස්සති;
තානිපජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“රාගො තදා තනු භොති, දොසො මොහො විනස්සති;
තෙපජ්ජ විගතා සබ්බෙ, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“භයං තදා න භවති, අජ්ජපෙතං පදිස්සති;
තෙන ලිඬිගෙන ජානාම, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“රජො නුද්ධංසති උද්ධං, අජ්ජපෙතං පදිස්සති;
තෙන ලිඬිගෙන ජානාම, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“අනිට්ඨගන්ධො පක්කමති, දිබ්බගන්ධො පවායති;
සොපජ්ජ වායති ගන්ධො, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“සබ්බෙ දෙවා පදිස්සන්ති, යපයිත්වා අරුපිනො;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“යාවතා නිරයා නාම, සබ්බෙ දිස්සන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“කුට්ටා කවාටා සෙලා ච, න භොන්තාවරණා තදා;
ආකාසභූතා තෙපජ්ජ, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“චූති ච උපපත්ති ච, බණ්ණ තස්මිං න විජ්ජති;

තානිපජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

“දළ්භං පග්ගණ්භ වීරියං, මා නිවත්ත අභික්කම;
මයම්පෙනං විජානාම, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි”ති. (බු. වං. 2.70-107);

බොධිසත්තො දීපඬුකරදසබ්ලස්ස ව දසසහස්සවක්කවාළදෙවතානඤ්ච වචනං සුත්වා භියොයාසොමත්තාය සඤ්ජාතුස්සාහො හුත්වා චිත්තෙසි – “බුද්ධා නාම අමොඝවචනා, නත්ථි බුද්ධානං කථාය අඤ්ඤථත්තං. යථා හි ආකාසෙ බිත්තලෙඬුච්ඡස්ස පතනං ධූවං, ජාතස්ස මරණං, රත්තික්ඛයෙ සුරියුග්ගමනං, ආසයා නික්ඛන්තසිහස්ස සිහනාදනදනං, ගරුගබ්භාය ඉත්ථියා භාරමොරොපනං ධූවං අවස්සම්භාවී, එවමෙව බුද්ධානං වචනං නාම ධූවං අමොඝං, අද්ධා අහං බුද්ධො භවිස්සාමී”ති. තෙන වුත්තං –

“බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා, දසසහස්සින වුහයං;
තුට්ඨහට්ඨො පමොදිතො, එවං චිත්තෙසහං තදා.

“අද්වෙජ්ඣවචනා බුද්ධා, අමොඝවචනා ජිනා;
විතථං නත්ථි බුද්ධානං, ධූවං බුද්ධො භවාමහං.

“යථා බිත්තං නහෙ ලෙඬුච්ඡ, ධූවං පතති භූමියං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධූවසස්සතං;
විතථං නත්ථි බුද්ධානං, ධූවං බුද්ධො භවාමහං.

“යථාපි සබ්බසත්තානං, මරණං ධූවසස්සතං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධූවසස්සතං.

“යථා රත්තික්ඛයෙ පත්තෙ, සුරියුග්ගමනං ධූවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධූවසස්සතං.

“යථා නික්ඛන්තසයනස්ස, සිහස්ස නදනං ධූවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධූවසස්සතං.

“යථා ආපන්නසත්තානං, භාරමොරොපනං ධූවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධූවසස්සත”න්ති. (බු. වං. 2.108-114);

සො “ධූවාහං බුද්ධො භවිස්සාමී”ති එවං කතසන්නිට්ඨානො බුද්ධකාරකෙ ධම්මෙ උපධාරෙතුං – “කහං නු බො බුද්ධකාරකා ධම්මා, කිං උද්ධං, උදාහු අධො, දිසාවිදිසාසු”ති අනුක්කමෙන සකලං ධම්මධාතුං විචින්නො පොරාණකබොධිසත්තෙහි ආසෙවිතනිසෙවිතං පයමං දානපාරමී. දිස්වා එවං අත්තානං ඔවදි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය පයමං දානපාරමී. පුරෙය්‍යාසි. යථා හි නික්කුජ්ජිතො උදකකුම්භො නිස්සෙසං කත්වා උදකං

වමනියෙව, න පච්චාහරති, එවමෙව ධනං වා යසං වා පුත්තදාරං වා අභිගපච්චඨගං වා
අනොලොකෙත්වා සම්පත්තයාවකානං සබ්බං ඉච්ඡතිච්ඡිතං නිස්සෙසං කත්වා
දදමානො බොධිමුලෙ නිසිදිත්වා බුද්ධො භවිස්සසී”ති පයමං දානපාරමිං දළ්භං
කත්වා අධිට්ඨාසී. තෙන වුත්තං –

“භන්ද බුද්ධකරෙ ධම්මෙ, විචිනාමි ඉතො විතො;
උද්ධං අධො දස දිසා, යාවතා ධම්මධාතුයා.

“විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, පයමං දානපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, අනුචිණ්ණං මහාපථං.

“ඉමං ත්වං පයමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
දානපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුම්ච්ඡසී.

“යථාපි කුම්භො සම්පුණ්ණො, යස්ස කස්සචි අධොකතො;
වමනෙවුදකං නිස්සෙසං, න තත්ථ පරිරක්ඛති.

“තථෙව යාවකෙ දිස්වා, භීතමුක්කට්ඨමජ්ඣමෙ;
දදාහි දානං නිස්සෙසං, කුම්භො විය අධොකතො”ති. (බු. වං. 2.115-119);

අථස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිමිපි
උපධාරයතො දුතියං සීලපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො
පට්ඨාය සීලපාරමිමිපි පුරෙය්‍යාසී. යථා හි වමරි මිගො නාම ජීවිතං
අනොලොකෙත්වා අත්තතො වාලමෙව රක්ඛති, එවං ත්වමිපි ඉතො පට්ඨාය
ජීවිතමිපි අනොලොකෙත්වා සීලමෙව රක්ඛමානො බුද්ධො භවිස්සසී”ති දුතියං
සීලපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසී. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, දුතියං සීලපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං දුතියං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
සීලපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුම්ච්ඡසී.

“යථාපි වමරි වාලං, කිස්මිඤ්චි පටිලග්ගිතං;
උපෙති මරණං තත්ථ, න විකොපෙති වාලධිං.

“තථෙව චතුසු භූමිසු, සීලානි පරිපුරය;
පරිරක්ඛ සදා සීලං, වමරි විය වාලධි”න්ති. (බු. වං. 2.120-124);

අථස්ස “න ඵත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිමිපි
 උපධාරයතො තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දිස්වා ඵතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං
 ඉතො පටියාය නෙක්ඛම්මපාරමිමිපි පුරෙය්‍යාසි. යථා හි විරං බන්ධනාගාරෙ
 වසමානො පුරිසො න තත්ථ සිනෙහං කරොති, අථ බො උක්කණ්ඨතියෙව,
 අවසිතුකාමො හොති, ඵවමෙව ත්වම්පි සබ්බභවෙ බන්ධනාගාරසදිසෙ කත්වා
 සබ්බභවෙහි උක්කණ්ඨිතො මුච්චිතුකාමො භුත්වා නෙක්ඛම්මාභිමුඛොව හොති.
 ඵවං බුද්ධො භවිස්සසි”ති තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන
 වුත්තං –

“න හෙනෙ ඵත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
 අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචින්නො තදා දක්ඛිං, තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං;
 පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං තතියං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
 නෙක්ඛම්මපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

“යථා අන්දුසරෙ පුරිසො, විරවුත්ථො දුබ්චිතො;
 න තත්ථ රාගං ජනෙති, මුත්තිමෙව ගවෙසති.

“තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ, පස්ස අන්දුසරං විය;
 නෙක්ඛම්මාභිමුඛො හොති, භවතො පරිමුත්තියා”ති. (බු. වං. 2.125-129);

අථස්ස “න ඵත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිමිපි
 උපධාරයතො වතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දිස්වා ඵතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං
 ඉතො පටියාය පඤ්ඤාපාරමිමිපි පුරෙය්‍යාසි. භීතමජ්ඣිමුක්කට්ඨෙසු කඤ්චි
 අවජ්ජෙත්වා සබ්බෙපි පණ්ඩිතෙ උපසඬකම්මත්වා පඤ්භං පුච්ඡෙය්‍යාසි. යථා හි
 පිණ්ඩපාතිකො භික්ඛු භීතාදිහෙදෙසු කුලෙසු කිඤ්චි අවජ්ජෙත්වා පටිපාටියා
 පිණ්ඩාය වරන්තො බිජ්ජං යාපනං ලභති, ඵවං ත්වම්පි සබ්බපණ්ඩිතෙ
 උපසඬකම්මත්වා පඤ්භං පුච්ඡන්තො බුද්ධො භවිස්සසි”ති වතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං
 දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ ඵත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
 අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචින්නො තදා දක්ඛිං, වතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං;
 පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං වතුත්ථං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
 පඤ්ඤාපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

“යථාපි භික්ඛු භික්ඛන්තො, භීතමුක්කට්ඨමජ්ඣිමෙ;
කුලානි න විවජ්ජෙන්තො, එවං ලහති යාපනං.

“තථෙව ත්වං සබ්බකාලං, පරිපුච්ඡං බුධං ජනං;
පඤ්ඤාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ණස්සසී”ති. (බු. වං. 2.130-134);

අටස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිමපි උපධාරයතො පඤ්චමං විරියපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පටියාය විරියපාරමිමපි පුරෙය්‍යාසි, යථා හි සිහො මිගරාජා සබ්බිරියාපථෙසු දළ්භවිරියො හොති, එවං ත්වමපි සබ්බභවෙසු සබ්බිරියාපථෙසු දළ්භවිරියො අනොලීනවිරියො සමානො බුද්ධො භවිස්සසී”ති පඤ්චමං විරියපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචින්නො තදා දක්ඛිං, පඤ්චමං විරියපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං පඤ්චමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
විරියපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුම්ච්ඡසි.

“යථාපි සිහො මිගරාජා, නිසජ්ජට්ඨානවඩ්ඣකමෙ;
අලීනවිරියො හොති, පග්ගහිතමනො සදා.

“තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ, පග්ගණ්හ විරියං දළ්භං;
විරියපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ණස්සසී”ති. (බු. වං. 2.135-139);

අටස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිමපි උපධාරයතො ඡට්ඨං ඛන්තිපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පටියාය ඛන්තිපාරමිමපි පුරෙය්‍යාසි, සම්මානනෙපි අවමානනෙපි බමොව භවෙය්‍යාසි. යථා හි පථවියං නාම සුවිමපි නික්ඛිපන්ති අසුවිමපි, න තෙන පථවි සිනෙහං පටිසං කරොති, බමති සහති අධිවාසෙතියෙව, එවමෙව ත්වමපි සම්මානනෙපි අවමානනෙපි බමොව සමානො බුද්ධො භවිස්සසී”ති ඡට්ඨං ඛන්තිපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචින්නො තදා දක්ඛිං, ඡට්ඨමං ඛන්තිපාරමිං;

පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං ඡට්ඨමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
තත්ථ අද්වෙජ්ඣමානසො, සම්බොධිං පාපුණ්ස්සසි.

“යථාපි පථවී නාම, සුචම්පි අසුචම්පි ව;
සබ්බං සහති නික්ඛෙපං, න කරොති පටිසං තයා.

“තථෙව ත්වම්පි සබ්බෙසං, සම්මානාවමානක්ඛමො;
ඛන්තිපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ස්සසි”ති. (බු. වං. 2.140-144);

අථස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො සත්තමං සච්චපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පටියාය සච්චපාරමිම්පි පුරෙය්‍යාසි, අසනියා මත්ථකෙ පතමානායපි ධනාදීනං අත්ථාය ඡන්දාදීනං වසෙන සම්පජානමුසාවාදං නාම මා භාසි. යථා හි ඔසධි තාරකා නාම සබ්බඋතුසු අත්තනො ගමනවිටීං ජහිත්වා අඤ්ඤාය වීරියා න ගච්ඡති, සකච්චියාව ගච්ඡති, එවමෙව ත්වම්පි සච්චං පහාය මුසාවාදං නාම අවදන්තොයෙව බුද්ධො භවිස්සසි”ති සත්තමං සච්චපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, සත්තමං සච්චපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං සත්තමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
තත්ථ අද්වෙජ්ඣවචනො, සම්බොධිං පාපුණ්ස්සසි.

“යථාපි ඔසධි නාම, තුලාභූතා සදෙවකෙ;
සමයෙ උතුචස්සෙ වා, න වොක්කමති වීරීතො.

“තථෙව ත්වම්පි සච්චෙසු, මා වොක්කමසි වීරීතො;
සච්චපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ස්සසි”ති. (බු. වං. 2.145-149);

අථස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පටියාය අධිට්ඨානපාරමිම්පි පුරෙය්‍යාසි, යං අධිට්ඨාසි, තස්මිං අධිට්ඨානෙ නිච්චලොව භවෙය්‍යාසි. යථා හි පබ්බතො නාම සබ්බාසු දිසාසු වාතෙහි පහටො න කම්පති න වලති, අත්තනො යානෙයෙව තිට්ඨති, එවමෙව ත්වම්පි අත්තනො අධිට්ඨානෙ නිච්චලො හොන්තොව බුද්ධො භවිස්සසි”ති අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිතියාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචින්නො තදා දක්ඛිං, අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනියෙවිතං.

“ඉමං ත්වං අට්ඨමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
තත්ථ ත්වං අවලො හුත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ණියි.

“යථාපි පබ්බතො සෙලො, අවලො සුප්පතිට්ඨිතො;
න කම්පති භුසවානෙහි, සකට්ඨානෙව තිට්ඨති.

“තථෙව ත්වම්පි අධිට්ඨානෙ, සබ්බදා අවලො භව;
අධිට්ඨානපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ණියි” ති. (බු. වං. 2.150-154);

අට්ඨස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ” න්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො නවමං මෙත්තාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය මෙත්තාපාරමිම්පි පුරෙය්‍යාසි, හිතෙසුපි අහිතෙසුපි එකච්ඡිතො භවෙය්‍යාසි. යථා හි උදකං නාම පාපජනස්සපි කල්‍යාණජනස්සපි සීතභාවං එකසදිසං කත්වා ඵරති, එවමෙව ත්වම්පි සබ්බෙසු සත්තෙසු මෙත්තචිත්තෙන එකච්ඡිතොව හොන්තො බුද්ධො භවිස්සසි” ති නවමං මෙත්තාපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිතියාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචින්නො තදා දක්ඛිං, නවමං මෙත්තාපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනියෙවිතං.

“ඉමං ත්වං නවමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
මෙත්තාය අසමො හොහි, යදි බොධිං පත්තුම්චිජ්ජි.

“යථාපි උදකං නාම, කල්‍යාණෙ පාපකෙ ජනෙ;
සමං ඵරති සීතෙන, පවාහෙති රජොමලං.

“තථෙව ත්වම්පි හිතාහිතෙ, සමං මෙත්තාය භාවය;
මෙත්තාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ණියි” ති. (බු. වං. 2.155-159);

අථස්ස “න ඵත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිමිපි
 උපධාරයනො දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං
 ඉතො පටියාය උපෙක්ඛාපාරමිමිපි පුරෙය්‍යාසි, සුබ්බෙපි දුක්ඛෙපි මජ්ඣන්තොව
 භවෙය්‍යාසි. යථා හි පථවී නාම සුචිමිපි අසුචිමිපි පක්ඛිපමානො මජ්ඣන්තොව හොති,
 එවමෙව ත්වමිපි සුබ්බදුක්ඛෙසු මජ්ඣන්තොව හොන්තො බුද්ධො භවිස්සසි”ති දසමං
 උපෙක්ඛාපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ ඵත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
 අඤ්ඤෙපි විචිතිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචින්නො තදා දක්ඛිං, දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං;
 පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙචිතතිසෙචිතං.

“ඉමං ත්වං දසමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
 තුලාභූතො දළ්භො හුත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ණස්සසි.

“යථාපි පථවී නාම, නික්ඛිත්තං අසුචිං සුචිං;
 උපෙක්ඛති උභොපෙනෙ, කොපානුනයවජ්ජිතා.

“තථෙව ත්වමිපි සුබ්බදුක්ඛෙ, තුලාභූතො සදා භව;
 උපෙක්ඛාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ණස්සසි”ති. (බු. වං. 2.160-
 164);

තතො චිත්තෙසි – “ඉමස්මිං ලොකෙ බොධිසත්තෙහි පුරෙතබ්බා
 බොධිපරිපාවනා බුද්ධකාරකධම්මා ඵත්තකායෙව, දස පාරමියො යපෙත්වා අඤ්ඤෙ
 නත්ථි. ඉමාපි දස පාරමියො උද්ධං ආකාසෙපි නත්ථි, හෙට්ඨා පථවියමිපි,
 පුරත්ථිමාදිසු දිසාසුපි නත්ථි, මය්භංයෙව පන භදයබ්බන්තරෙ පතිට්ඨිතා”ති. එවං
 තාසං භදයෙ පතිට්ඨිතභාවං දිස්වා සබ්බාපි තා දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාය පුනස්පුනං
 සම්මසන්නො අනුලොමපටිලොමං සම්මසති, පරියන්තෙ ගහෙත්වා ආදිං පාපෙති,
 ආදිමිහි ගහෙත්වා පරියන්තං පාපෙති, මජ්ඣකෙ ගහෙත්වා උභතො කොටිං පාපෙත්වා
 ඔසාපෙති, උභතො කොටිසු ගහෙත්වා මජ්ඣකං පාපෙත්වා ඔසාපෙති.
 බාහිරකහණ්ඩපරිච්චාගො දානපාරමී නාම, අභිගපරිච්චාගො දානඋපපාරමී නාම,
 ජීවිතපරිච්චාගො දානපරමත්ථපාරමී නාමාති දස පාරමියො දස උපපාරමියො දස
 පරමත්ථපාරමියොති සමත්තිංස පාරමියො තෙලයන්තං විනිවට්ටෙන්තො විය
 මහාමෙරුං මත්ථං කත්වා චක්කවාලමහාසමුද්දං ආලුලෙන්තො විය ච සම්මසති.
 තස්සෙවං දස පාරමියො සම්මසන්නස්ස ධම්මතෙපෙන
 චතුනහුතාධිකද්වියොපනසතසහස්සබ්බලා අයං මහාපථවී හත්ථිතා
 අක්කන්තනළකලාපො විය, පිළියමානං උච්ඡුයන්තං විය ච මහාවිරවං විරවමානා
 සඬකම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි. කුලාලචක්කං විය තෙලයන්තචක්කං විය ච
 පරිබ්භම්. තෙන වුත්තං –

තෙනායං කම්පිතා පථවී, දසසහස්සි සදෙවකෙ’’ති. (බු. වං. 2.168-174);

මහාජනෝ තථාගතස්ස වචනං සුත්වා හට්ඨතුට්ඨො මාලාගන්ධවිලෙපනං ආදාය
රම්මනගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තං උපසඬකමිත්වා මාලාගන්ධාදීහි පූජෙත්වා
චන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා රම්මනගරමෙව පාවිසි. බොධිසත්තොපි දස පාරමියො
සම්මසිත්වා වීරියං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාය නිසින්නාසනා වුට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා, මනෝ නිබ්බායි තාවදෙ;
සබ්බෙ මං උපසඬකම්ම, පුනාපි අභිචන්දිසුං.

“සමාදිසිත්වා බුද්ධගුණං, දළ්භං කත්වාන මානසං;
දීපඬකරං නමස්සිත්වා, ආසනා වුට්ඨහිං තදා’’ති. (බු. වං. 2.175-176);

අථ බොධිසත්තං ආසනා වුට්ඨහන්තං සකලදසසහස්සවක්කවාළදෙවතා
සන්නිපතිත්වා දිබ්බෙහි මාලාගන්ධෙහි පූජෙත්වා චන්දිත්වා “අයා සුමෙධතාපස,
තයා අජ්ජ දීපඬකරදසබලස්ස පාදමුලෙ මහතී පත්ථනා පත්ථිතා, සා තෙ
අනන්තරායෙන සමිජ්ඣතු, මා තෙ හයං වා ඡම්භිතත්තං වා අහොසි, සරීරෙ
අජ්ජමත්තකොපි රොගො මා උජ්ජජ්ජතු, ඛිජ්ජං පාරමියො පුරෙත්වා
සම්මාසම්බොධිං පටිච්ඡිකු. යථා පුජ්චුපගඵලූපගරුක්ඛා සමයෙ පුජ්චන්ති වෙච
ඵලන්ති ච, තථෙච ත්වම්පි තං සමයං අනතික්කමිත්වා ඛිජ්ජං සම්බොධිමුත්තමං
චුසස්සු’’තිආදීනි ථුතිමඬගලානි පයිරුදාහංසු. ඵවඤ්ච පයිරුදාහිත්වා අත්තනො
අත්තනො දෙවට්ඨානමෙව අගමංසු. බොධිසත්තොපි දෙවතාහි අභිත්ථවිතො –
“අහං දස පාරමියො පුරෙත්වා කජ්ජසතසහස්සාධිකානං චතුත්තං අසඬබොය්‍යානං
මත්ථකෙ බුද්ධො හවිස්සාමි’’ති වීරියං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාය නහං අබ්භුග්ගන්ත්වා
හිමවන්තමෙව අගමාසි. තෙන වුත්තං –

“දිබ්බං මානුසකං පුජ්ඵං, දෙවා මානුසකා උහො;
සමොකිරන්ති පුජ්ඵෙහි, වුට්ඨහන්තස්ස ආසනා.

“වෙදයන්ති ච තෙ සොත්ථිං, දෙවා මානුසකා උහො;
මහන්තං පත්ථිතං තුය්හං, තං ලහස්සු යථිච්ඡිතං.

“සබ්බිතියො විචජ්ජන්තු, සොකො රොගො විනස්සතු;
මා තෙ හවන්ත්වන්තරායා, චුස ඛිජ්ජං බොධිමුත්තමං.

“යථාපි සමයෙ පත්තෙ, පුජ්ඵන්ති පුජ්ඵිනො දුමා;
තථෙච ත්වං මහාවීර, බුද්ධඤ්ඤානෙ පුජ්ඵසු.

“යථා යෙ කෙච්චි සම්බුද්ධා, පුරයුං දස පාරමී;
තථෙච ත්වං මහාවීර, පුරය දස පාරමී.

“යථා යෙ කෙවි සම්බුද්ධා, බොධිමණ්ඩමිහි බුද්ධකරෙ;
තථෙව ත්වං මහාවීර, බුද්ධස්ස ජිනබොධියං.

“යථා යෙ කෙවි සම්බුද්ධා, ධම්මචක්කං පචත්තස්ස;
තථෙව ත්වං මහාවීර, ධම්මචක්කං පචත්තය.

“පුණ්ණමායෙ යථා චන්දො, පරිසුද්ධො විරොචති;
තථෙව ත්වං පුණ්ණමනො, විරොච දසසහස්සියං.

“රාහුමුත්තො යථා සුරියො, තාපෙන අතිරොචති;
තථෙව ලොකා මුච්චිත්වා, විරොච සිරියා තුවං.

“යථා යා කාචි නදියො, ඔසරන්ති මහොදධිං;
එවං සදෙවකා ලොකා, ඔසරන්තු තචන්තිකෙ.

“තෙහි ථුතජ්ජසත්ථො සො, දස ධම්මෙ සමාදිය;
තෙ ධම්මෙ පරිපූරෙත්තො, පචනං පාවිසී තදා”ති. (බු. වං. 2.177-187);

සුමෙධකථා නිට්ඨිතා.

රම්මනගරවාසිනොපි බො නගරං පවිසිත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස
මහාදානං අදංසු. සත්ථා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං සරණාදිසු
පතිට්ඨපෙත්වා රම්මනගරා නික්ඛමි. තතො උද්ධමි යාවතායුකං තිට්ඨන්තො
සබ්බං බුද්ධකිච්චං කත්වා අනුක්කමෙන අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා
පරිනිබ්බායි. තත්ථ යං චත්තබ්බං, තං සබ්බං බුද්ධචංසෙ චුත්තනයෙනෙව
විත්ථාරෙතබ්බං. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ –

“තදා තෙ භොජයිත්වාන, සසඬ්ඤං ලොකනායකං;
උපගච්ඡං සරණං තස්ස, දීපඬ්ඤාසස්ස සත්ථුතො.

“සරණගමනෙ කඤ්චි, නිවෙසෙසි තථාගතො;
කඤ්චි පඤ්චසු සීලෙසු, සීලෙ දසවිධෙ පරං.

“කස්සචි දෙනි සාමඤ්ඤං, චතුරො ඵලමුත්තමෙ;
කස්සචි අසමෙ ධම්මෙ, දෙනි සො පටිසම්භිදා.

“කස්සචි වරසමාපත්තියො, අට්ඨ දෙනි නරාසභො;
තිස්සො කස්සචි විජ්ජායො, ඡලභිඤ්ඤා පචෙච්ඡති.

“තෙන යොගෙන ජනකායං, ඔවදති මහාමුනි;
තෙන විත්ථාරිකං ආසී, ලොකනාථස්ස සාසනං.

“මහාහත්‍යසහක්ඛන්ධො, දීපඬුකරසනාමකො;
බහු ජනෙ තාරයති, පරිමොචෙති දුග්ගතිං.

“බොධනෙයාං ජනං දිස්වා, සතසහස්සෙපි යොජනෙ;
බණ්ණන උපගන්ත්වාන, බොධෙති තං මහාමුනි.

“පඨමාහිසමයෙ බුද්ධො, කොට්ඨසතමබොධයි;
දුතියාහිසමයෙ නාමො, නවුනිකොට්ඨබොධයි.

“යදා ව දෙවහවනම්හි, බුද්ධො ධම්මමදෙසයි;
නවුනිකොට්ඨසහස්සානං, තතියාහිසමයො අහු.

“සන්තිපාතා තයො ආසුං, දීපඬුකරස්ස සත්ථුනො;
කොට්ඨසතසහස්සානං, පඨමො ආසි සමාගමො.

“පුන නාරදකුටම්හි, පව්චෙකගතෙ ජිනෙ;
බිණ්ණසවා විතමලා, සමිංසු සතකොට්ඨො.

“යම්හි කාලෙ මහාවීරො, සුදස්සනසිලුවියෙ;
නවුනිකොට්ඨසහස්සෙහි, පචාරෙසි මහාමුනි.

“අහං තෙන සමයෙන, ජට්ඨො උග්ගතාපනො;
අන්තලික්ඛම්හි වරණො, පඤ්චාහිඤ්ඤාසු පාරගු.

“දසවිසසහස්සානං, ධම්මාහිසමයො අහු;
එකද්විත්තං අහිසමයා, ගණනතො අසඬ්ඛියා.

“විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං, ඉද්ධං චීතං අහු තදා;
දීපඬුකරස්ස හගවතො, සාසරං සුවිසොධිතං.

“චත්තාරි සතසහස්සානි, ඡළහිඤ්ඤා මහිද්ධිකා;
දීපඬුකරං ලොකවිදුං පරිවාරෙන්නි සබ්බදා.

“යෙ කෙවි තෙන සමයෙන, ජහන්ති මානුසං හවං;
අප්පත්තමානසා සෙධා, ගරහිතා හවන්ති තෙ.

“සුපුප්ඵීතං පාවචනං, අරහන්තෙහි තාදිහි;
බිණ්ණසවෙහි විමලෙහි, උපසොහති සබ්බදා.

“නගරං රම්මවතී නාම, සුදෙවො නාම ඛත්තියො;
සුමෙධා නාම ජනිකා, දීපඬුකරස්ස සත්ථුනො.

“දසවස්සසහස්සානි, අගාරං අජ්ඣ සො වසි;
භංසා කොඤ්චා මයුරා ව, තයො පාසාදමුත්තමා.

“තීණි සතසහස්සානි, නාරියො සමලඬකතා;
පදුමා නාම සා නාරී, උසහක්ඛන්ධො අනුජො.

“නිමිත්තෙ චතුරො දිස්වා, හත්ථියානෙන නික්ඛමි;
අනුනදසමාසානි, පධානෙ පදහි ජිනො.

“පධානචාරං චරිත්වාන, අබුජ්ඣ මානසං මුනි;
බුහුමුනා යාවිතො සන්තො, දීපඬකරො මහාමුනි.

“චත්ති චක්ඛං මහාවීරො, නන්දාරාමෙ සිරිසරෙ;
නිසින්තො සිරිසමුලමිහි, අකාසි තිත්ථියමද්දනං.

“සුමඬගලො ච තිස්සො ච, අහෙසුං අග්ගසාවකා;
සාගතො නාමුපට්ඨාකො, දීපඬකරස්ස සත්ථුනො.

සුනන්දා ච “නන්දා වෙච සුනන්දා ච, අහෙසුං අග්ගසාවකා;
බොධි තස්ස භගවතො, පිප්ඵලිති පච්චවති.

“තපුස්සහල්ලිකා නාම, අහෙසුං අග්ගපට්ඨකා;
සිරිමා කොණා උපට්ඨිකා, දීපඬකරස්ස සත්ථුනො.

“අසීතිහත්ථමුඛිබ්බොධො, දීපඬකරො මහාමුනි;
සොහති දීපරුක්ඛොච, සාලරාජාච ඵුල්ලිතො.

“පහා විධාවති තස්ස, සමන්තා ද්වාදස යොජනෙ;
සතසහස්සවස්සානි, ආයු තස්ස මහෙසිනො;
තාවතා තිට්ඨමානො සො, තාරෙසි ජනතං බහුං.

“ජොතයිත්වාන සද්ධම්මං, සන්තාරෙත්වා මහාජනං;
ජලිත්වා අග්ගිඛන්ධොච, නිබ්බුතො සො සසාවකො.

“සා ච ඉද්ධි සො ච යසො, තානි ච පාදෙසු චක්කරතනානි;
සබ්බං තමන්තරහිතං, නනු රිත්තා සබ්බසඬ්ඛාරානි.

“දීපඬකරො ජිනො සත්ථා, නන්දාරාමමිහි නිබ්බුතො;
තත්ථෙතස්ස ජිනථුපො, ඡත්තිංසුඛිබ්බොධයොජනො”ති. (බු. වං. 3.1-31);

කොණ්ඩඤ්ඤො බුද්ධො

දීපච්ඡායා පන භගවතො අපරභාගෙ එකං අසඬ්ඛොයාං අතික්කමිත්වා කොණ්ඩඤ්ඤා නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පයමසන්නිපාතෙ කොට්ඨසතසහස්සං, දුතියෙ කොට්ඨසහස්සං, තතියෙ නචුතිකොට්ඨයො. තදා බොධිසත්තො විජිතාවී නාම චක්කවත්තී හුත්වා කොට්ඨසතසහස්සස්ස බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඛස්ස මහාදානං අදාසි. සත්ථා බොධිසත්තං “බුද්ධො භවිස්සති”ති බ්‍යාකරිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. සො සත්ථු ධම්මකථං සුත්වා රජ්ජං නිය්‍යාතෙත්වා පබ්බජි. සො තිණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො ච පඤ්ච අභිඤ්ඤායො ච උප්පාදෙත්වා අපරිභිනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. කොණ්ඩඤ්ඤබුද්ධස්ස පන රම්මවතී නාම නගරං, සුනන්දො නාම බත්තියො පිතා, සුජාතා නාම දෙවී මාතා, හද්දො ච සුහද්දො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අනුරුද්ධො නාමුපට්ඨාකො, තිස්සා ච උපතිස්සා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සාලකලාණ්ණරුක්ඛො බොධි, අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං, වස්සසතසහස්සං ආයුජ්ජමාණං අහොසි.

“දීපච්ඡායා අපරෙත, කොණ්ඩඤ්ඤා නාම නායකො;
අනන්තතෙජො අමිත්‍යසො, අජ්ජමෙයො දුරාසදො”.

තස්ස අපරභාගෙ එකං අසඬ්ඛොයාං අතික්කමිත්වා එකස්මිං කජ්ජෙයෙව චත්තාරො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු – මඬගලො, සුමනො, රෙවනො, සොභිතොති. මඬගලස්ස භගවතො තීසු සාවකසන්නිපාතෙසු පයමසන්නිපාතෙ කොට්ඨසතසහස්සං භික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ කොට්ඨසතසහස්සං, තතියෙ නචුතිකොට්ඨයො. වෙමාතිකභාතා කිරස්ස ආනන්දකුමාරො නාම නචුතිකොට්ඨසඬ්ඛාය පරිසාය සද්ධිං ධම්මස්සවනත්ථාය සත්ථු සන්නිකං අගමාසි. සත්ථා තස්ස අනුපුබ්බිකථං කථෙසි. සො සද්ධිං පරිසාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. සත්ථා තෙසං කුලපුත්තානං පුබ්බවර්තං ඔලොකෙත්තො ඉද්ධිමයපත්තචීවරස්ස උපතිස්සයං දිස්වා දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා “එථ භික්ඛවො”ති ආහ. සබ්බෙ තඬ්ඬණඤ්ඤෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා සට්ඨිවස්සිකථෙරා විය ආකජ්ජසම්පන්නා හුත්වා සත්ථාරං චන්දිත්වා පරිවාරයිංසු. අයමස්ස තතියො සාවකසන්නිපාතො අහොසි.

යථා පන අඤ්ඤෙසං බුද්ධානං සමන්තා අසීතිහත්ථජ්ජමාණායෙව සරීරජ්ජහා අහොසි, න එවං තස්ස. තස්ස පන භගවතො සරීරජ්ජහා නිව්චකාලං දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. රුක්ඛපථවීපබ්බතසමුද්දාදයො අන්තමසො උක්ඛලියාදීනි උපාදාය සුවණ්ණපට්ටපරියොනද්ධා විය අහෙසුං. ආයුජ්ජමාණං පනස්ස නචුතිවස්සසහස්සානි අහොසි. එත්තකං කාලං චන්දිමසුරියාදයො අත්තනො පහාය විරොචිතුං නාසක්ඛිංසු, රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදො න පඤ්ඤායිත්ථ. දිවා සුරියාලොකෙන විය සත්තා නිව්චං බුද්ධාලොකෙනෙව විවරිංසු. සායං පුජ්ඣිතකුසුමානං පාතො ච රවනකසකුණාදීනඤ්ච වසෙන ලොකො රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදං සල්ලක්ඛෙසි.

කිං පන අඤ්ඤෙසං බුද්ධානං අයමානුභාවො නත්ථීති? නො නත්ථී. තෙපි හි ආකඬ්ඛමානා දසසහස්සිලොකධාතුං වා තතො වා හියොයා ආහාය ඵරෙය්‍යුං.

මඩ්ගලස්ස පන භගවතො පුබ්බපත්ථනාවසෙන අඤ්ඤාසං ඛ්‍යාමජ්ජහා විය සරීරජ්ජහා නිව්වමෙව දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. සො කිර බොධිසත්තවරියවරණකාලෙ වෙස්සන්තරසදිසෙ අත්තභාවෙධීතො සපුත්තදාරො වඩ්ඤ්ඤාසදිසෙ පබ්බතෙ වසි. අටෙකො බරදාධීකො නාම යක්ඛො මහාපුරිසස්ස දානජ්ඣාසයනං සුත්වා බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන උපසඬ්ඤාමිත්වා මහාසත්තං ද්වෙ දාරකෙ යාචි. මහාසත්තො “දදාමි, බ්‍රාහ්මණ, පුත්තකෙ”ති වත්වා හට්ඨපහට්ඨො උදකපරියන්තං මහාපට්ඨං කම්පෙන්නො ද්වෙපි දාරකෙ අදාසි. යක්ඛො වඩ්ඤ්ඤාසකොටියං ආලම්බනඵලකං නිස්සාය යත්වා පස්සන්තස්සෙව මහාසත්තස්ස මූලාලකලාපං විය දාරකෙ බාදි. මහාපුරිසස්ස යක්ඛං ඔලොකෙන්වා මුඛෙ විවට්ඨත්තෙ අග්ගිජාලං විය ලොහිතධාරං උග්ගිරමානං තස්ස මුඛං දිස්වාපි කෙසග්ගමත්තම්පි දොමනස්සං න උජ්ජජි. “සුදින්නං වත මෙ දාන”න්ති චිත්තයතො පනස්ස සරීරෙ මහන්තං පිතිසොමනස්සං උදපාදි. සො “ඉමස්ස මෙ දානස්ස නිස්සන්දෙන අනාගතෙ ඉමිනාව නිභාරෙන සරීරතො රස්මියො නික්ඛමන්තු”ති පත්ථනං අකාසි. තස්ස තං පත්ථනං නිස්සාය බුද්ධභූතස්ස සරීරතො රස්මියො නික්ඛමිත්වා එත්තකං යානං ඵරිංසු.

අපරමපිස්ස පුබ්බවරියං අත්ථි. සො කිර බොධිසත්තකාලෙ එකස්ස බුද්ධස්ස වෙනියං දිස්වා “ඉමස්ස බුද්ධස්ස මයා ජීවිතං පරිච්චජිතුං වට්ටති”ති දණ්ඩකදීපිකාවෙය්නනියාමෙන සකලසරීරං වෙය්‍යාපෙත්වා රතනමත්තමකුළං සතසහස්සග්ගිසනිකං සුචණ්ණපාතිං සප්පිස්ස පුරාපෙත්වා තත්ථ සහස්සවට්ටියො ජාලෙන්වා තං සිසෙනාදාය සකලසරීරං ජාලාපෙත්වා වෙනියං පදක්ඛිණං කරොන්තො සකලරත්තිං චිතිනාමෙති. එවං යාව අරුණුග්ගමනා වායමත්තස්සාපිස්ස ලොමකුපමත්තම්පි උසුමං න ගණ්ඨි. පදුමගබ්භං පට්ටියකාලො විය අහොසි. ධම්මො හි නාමෙස අත්තානං රක්ඛන්තං රක්ඛති. තෙනාහ භගවා –

“ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මවාරිං, ධම්මො සුචිණ්ණො සුබ්බාවහාති;
එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණො, න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මවාරි”ති.
(ථෙරගා. 303; ඡා. 1.10.102) –

ඉමස්සපි කම්මස්ස නිස්සන්දෙන තස්ස භගවතො සරීරොභාසො දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි.

තදා අම්භාකං බොධිසත්තො සුරුචි නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා “සත්ථාරං නිමන්තෙස්සාමි”ති උපසඬ්ඤාමිත්වා මධුරධම්මකථං සුත්වා “ස්වෙ මය්හං හික්ඛං ගණ්ඨං, හන්තෙ”ති ආහ. “බ්‍රාහ්මණ, කිත්තකෙහි තෙ හික්ඛුහි අත්ථො”ති? “කිත්තකා පන වො, හන්තෙ, පරිවාරහික්ඛු”ති ආහ. තදා සත්ථු පයමසන්තිපාතොයෙව හොති, තස්මා “කොට්ඨසතසහස්ස”න්ති ආහ. “හන්තෙ, සබ්බෙහිපි සද්ධිං මය්හං හික්ඛං ගණ්ඨං”ති. සත්ථා අධිවාසෙසි. බ්‍රාහ්මණො ස්වාතනාය නිමන්තෙන්වා ගෙහං ගච්ඡන්තො චිත්තෙසි – “අහං එත්තකානං

හික්බිත්තං යාගුහත්තවත්ථාදීනි දාතුං සක්කොමි, නිසීදනට්ඨානං පන කථං
භවිස්සති” ති?

තස්ස සා වින්තා චතුරාසීනියොජනසහස්සමත්ථකෙ ධීතස්ස දෙවරඤ්ඤො
පණ්ඩුකම්බලසීලාසනස්ස උණ්භවාං ජනෙසි. සක්කො “කො නු බො මං ඉමම්භා
යානා වාවෙතුකාමො” ති දිබ්බවක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො මහාපුරිසං දිස්වා “සුරුචි
නාම බ්‍රාහ්මණො බුද්ධස්පමුඛං හික්බුසඬ්ඝං නිමන්තෙන්වා නිසීදනට්ඨානත්ථාය
වින්තෙසි, මයාපි තත්ථ ගන්ත්වා පුඤ්ඤකොට්ඨාසං ගහෙතුං වට්ටති” ති
වඩ්ඪකිවණ්ණං නිමිතින්වා වාසිඵරසුභත්ථො මහාපුරිසස්ස පුරතො පාතුරහොසි.
“අත්ථි නු බො කස්සචි භතියා කත්තබ්බකිවච” න්ති ආහ. මහාපුරිසො තං දිස්වා
“කිං කම්මං කරිස්සසි” ති ආහ. “මම අජානනසිප්පං නාම නත්ථි, ගෙහං වා
මණ්ඩපං වා යො යං කාරෙති, තස්ස තං කාතුං ජානාමි” ති. “තෙන හි මය්හං කම්මං
අත්ථි” ති. “කිං, අය්‍යා” ති? “ස්වාතනාය මෙ කොට්ඨසතසහස්සහික්බු නිමන්තිතා.
තෙසං නිසීදනමණ්ඩපං කරිස්සසි” ති? “අහං නාම කරෙය්‍යං සචෙ මෙ හතිං දාතුං
සක්ඛිස්සවා” ති. “සක්ඛිස්සාමි, තාතා” ති. “සාධු කරිස්සාමි” ති ගන්ත්වා එකං
පදෙසං ඔලොකෙසි. ද්වාදසතෙරසයොජනස්පමාණො පදෙසො කසිණමණ්ඩලං විය
සමතලො අහොසි. සො “එත්තකෙ යානෙ සත්තරතනමයො මණ්ඩපො
උට්ඨහතු” ති වින්තෙන්වා ඔලොකෙසි. තාවදෙව පථවිං හින්දිත්වා මණ්ඩපො
උට්ඨහි. තස්ස සොවණ්ණමයෙසු ථම්මෙසු රජතමයා සටකා අහෙසුං, රජතමයෙසු
සොවණ්ණමයා, මණ්ඩමයෙසු ථම්මෙසු පවාලමයා, පවාලමයෙසු මණ්ඩමයා,
සත්තරතනමයෙසු ථම්මෙසු සත්තරතනමයා සටකා අහෙසුං. තතො “මණ්ඩපස්ස
අන්තරන්තරෙ කිඬ්ඝකණ්ඨකජාලං ඔලම්බතු” ති ඔලොකෙසි. සහ ඔලොකනෙනෙව
ජාලං ඔලම්බි. යස්ස මන්දවාතෙරිතස්ස පඤ්චඩ්ඝිකස්සෙව තුරියස්ස මධුරසද්දො
නිච්ඡරති. දිබ්බසඬ්ඝිතිවත්තනකාලො විය අහොසි. “අන්තරන්තරා
ගන්ධදාමමාලාදාමානි ඔලම්බන්තු” ති වින්තෙන්තස්ස මාලාදාමානි ඔලම්බිංසු.
“කොට්ඨසතසහස්සසඬ්ඛානං හික්බිත්තං ආසනානි ච ආධාරකානි ච පථවිං හින්දිත්වා
උට්ඨහන්තු” ති වින්තෙසි, තාවදෙව උට්ඨහිංසු. “කොණෙ කොණෙ එකෙකා
උදකවාටියො උට්ඨහන්තු” ති වින්තෙසි, උදකවාටියො උට්ඨහිංසු.

සො එත්තකං මාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “එහි, අය්‍යා, තව
මණ්ඩපං ඔලොකෙන්වා මය්හං හතිං දෙහි” ති ආහ. මහාපුරිසො ගන්ත්වා මණ්ඩපං
ඔලොකෙසි. ඔලොකෙන්තස්සෙව ච සකලසරීරං පඤ්චවණ්ණාය පිතියා නිරන්තරං
ඵුට්ඨං අහොසි. අථස්ස මණ්ඩපං ඔලොකෙන්වා එතදහොසි – “නායං මණ්ඩපො
මනුස්සභූතෙන කතො, මය්හං පන අප්පිකාසයං මය්හං ගුණං ආගම්ම අද්ධා
සක්කභවනං උණ්භං භවිස්සති. තතො සක්කෙන දෙවරඤ්ඤා අයං මණ්ඩපො
කාරිතො භවිස්සති” ති. “න බො පන මෙ යුත්තං එවරුපෙ මණ්ඩපෙ එකදිවසංයෙව
දානං දාතුං, සත්තාහං දස්සාමි” ති වින්තෙසි. බාහිරකදානඤ්ඤි තත්තකම්පි සමානං
බොධිසත්තානං තුට්ඨිං කාතුං න සක්කොති, අලඬ්ඝකසීසං පන ඡින්දිත්වා
අඤ්ජිතඅඬ්ඝිනි උප්පාටෙන්වා හදයමංසං වා උබ්බට්ටෙන්වා දින්තකාලෙ
බොධිසත්තානං වාගං නිස්සාය තුට්ඨි නාම හොති. අම්භාකම්පි හි බොධිසත්තස්ස

සිවිරාජජාතකෙ දෙවසිකං පඤ්චකභාපණසතසහස්සානි විස්සජ්ජේත්වා චතුසු ද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ ව දානං දෙන්තස්ස තං දානං වාගතුට්ඨිං උප්පාදෙතුං නාසක්ඛි. යදා පනස්ස බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන ආගන්ත්වා සක්කො දෙවරාජා අක්ඛිති යාවි, තදා තානි උප්පාටෙත්වා දදමානස්සෙව භාසො උප්පජ්ජී, කෙසග්ගමත්තමිච්චිත්තං අඤ්ඤාපත්තං නාහොසි. එවං දින්තදානං නිස්සාය බොධිසත්තානං තිත්ති නාම නත්ථි. තස්මා සොපි මහාපුරිසො “සත්තාහං මයා කොට්ඨසතසහස්සසඬානං භික්ඛූනං දානං දාතුං වට්ටති” ති වින්තෙත්වා තස්මිං මණ්ඩපෙ නිසිදාපෙත්වා සත්තාහං ගවපානං නාම අදාසි. ගවපානන්ති මහන්තෙ මහන්තෙ කොලම්බෙ බීරස්ස පුරෙත්වා උද්ධනෙසු ආරොපෙත්වා සනපාකපක්කෙ බීරෙ ටොකෙ තණ්ඩුලෙ පක්ඛිපිත්වා පක්කමධුසක්කරචුණ්ණසජ්ජිති අභිසඬානහොජනං වුවිච්චි. මනුස්සායෙව පන පරිච්ඡිතුං නාසක්ඛිංසු. දෙවාපි එකන්තරිකා හුත්වා පරිච්ඡිංසු. ද්වාදසතෙරසයොජනප්පමාණං යානමිච්චි භික්ඛූ ගණ්භිතුං නප්පහොසියෙව, තෙ පන භික්ඛූ අත්තනො ආනුභාවෙන නිසිදිංසු. පරියොසානදිවසෙ පන සබ්බභික්ඛූනං පත්තානි ධොවාපෙත්වා හෙසජ්ජත්ථාය සජ්ජිතවනිතතෙලමධුචාණිතානං පුරෙත්වා තිච්චරෙහි සද්ධිං අදාසි, සඬ්ඝනවකභික්ඛූනා උද්ධච්චරසාටකා සතසහස්සග්ගසනිකා අහෙසුං.

සත්ථා අනුමොදනං කරොන්තො – “අයං පුරිසො එවරූපං මහාදානං අදාසි, කො නු බො භවිස්සති” ති උපධාරෙත්තො – “අනාගතෙ කප්පසතසහස්සාධිකානං ද්වින්තං අසඬ්ඛොයායානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති” ති දිස්වා මහාපුරිසං ආමන්තෙත්වා “ත්ථං එත්තකං නාම කාලං අතික්කමිත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සසී” ති බ්‍යාකාසි. මහාපුරිසො බ්‍යාකරණං සුත්වා “අහං කිර බුද්ධො භවිස්සාමි, කො මෙ සරාවාසෙන අත්ථො, පබ්බජ්ජිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා තථාරූපං සම්පත්තිං බෙලපිණ්ඩං විය පහාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා බුද්ධවචනං උග්ගණ්භිත්වා අභිඤ්ඤායො ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

මඩ්ගලො බුද්ධො

මඩ්ගලස්ස පන භගවතො නගරං උත්තරං නාම අහොසි, පිතාපි උත්තරො නාම බත්තියො, මාතාපි උත්තරා නාම දෙවී, සුදෙවො ව ධම්මසෙනො ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, පාලිතො නාමුපට්ඨාකො, සීවලී ව අසොකා ව ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි. නචුති වස්සසහස්සානි යත්වා පරිනිබ්බුතෙ පන තස්මිං එකප්පහාරෙතෙව දස වක්කවාලසහස්සානි එකන්ධකාරානි අහෙසුං. සබ්බවක්කවාලෙසු මනුස්සානං මහන්තං ආරොදනපරිදෙවනං අහොසි.

“කොණ්ඩඤ්ඤස්ස අපරෙන, මඩ්ගලො නාම නායකො;
තමං ලොකෙ නිහන්ත්වාන, ධම්මොක්කමහිධාරයි” ති. (බු. වං. 5.1);

සුමනො බුද්ධො

ඵචං දසසහස්සිලොකධාතුං අන්ධකාරං කත්වා පරිනිබ්බතස්ස තස්ස භගවතො අපරභාගෙ සුමනො නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පටමසන්නිපාතෙ කොට්ඨකසහස්සහික්ඛු අහෙසුං. දුතියෙ කඤ්චනපබ්බතමිති නචුතිකොට්ඨසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොට්ඨසහස්සානි. තදා මහාසත්තො අතුලො නාම නාගරාජා අහොසි මහිද්ධිකො මහානුභාවො. සො ‘‘බුද්ධො උප්පන්නො’’ති සුත්වා ඤාතිසඬ්ඨසපරිචුතො නාගභවතා නික්ඛමිත්වා කොට්ඨකසහස්සහික්ඛුපරිවාරස්ස තස්ස භගවතො දිබ්බතුරියෙහි උපහාරං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පච්චෙකං දුස්සයුගානි දත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාසි. සොපි නං සත්ථා ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සති’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං මෙඛලං නාම අහොසි, සුදත්තො නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා දෙවී, සරණො ච භාවිතත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, උදෙනො නාමුපට්ඨාකො, සොණා ච උපසොණා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, නචුතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, නචුතියෙව වස්සසහස්සානි ආයුජ්ජමාණං අහොසි.

‘‘මඬිගලස්ස අපරෙත, සුමනො නාම නායකො;
සබ්බධම්මෙහි අසමො, සබ්බසත්තානමුත්තමො’’ති. (බු. වං. 6.1);

රෙවතො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ රෙවතො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පටමසන්නිපාතෙ ගණනා නත්ථී, දුතියෙ කොට්ඨකසහස්සහික්ඛු අහෙසුං, තථා තතියෙ. තදා බොධිසත්තො අතිදෙවො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය සිරසි අඤ්ජලිං යපෙත්වා තස්ස සත්ථුතො කිලෙසජ්ජහානෙ වණ්ණං සුත්වා උත්තරාසඬ්ඨගෙන පූජං අකාසි. සොපි නං ‘‘බුද්ධො භවිස්සති’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පත භගවතො නගරං සුධඤ්ඤවතී නාම අහොසි, පිතා විජුලො නාම බත්තියො, මාතා විජුලා නාම, වරුණො ච බ්‍රහ්මදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සම්භවො නාමුපට්ඨාකො, හද්දා ච සුහද්දා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු සට්ඨි වස්සසහස්සානිති.

‘‘සුමනස්ස අපරෙත, රෙවතො නාම නායකො;
අනුපමො අසදිසො, අතුලො උත්තමො ජිනො’’ති. (බු. වං. 7.1);

සොභිතො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ සොභිතො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පටමසන්නිපාතෙ කොට්ඨකං හික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ නචුතිකොට්ඨයො, තතියෙ අසීතිකොට්ඨයො. තදා බොධිසත්තො අජිනො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය බුද්ධජ්ජමබස්ස

භික්ඛුසඤ්ඤා මහාදානං අදාසි. සොපි නං “ඛුද්ධො භවිස්සති” ති ඛ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො නගරං සුධම්මං නාම අහොසි, පිතා සුධම්මො නාම රාජා, මාතාපි සුධම්මා නාම දෙවී, අසමො ච සුනෙන්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අනොමො නාමුපට්ඨාකො, නකුලා ච සුජාතා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, නාගරුක්ඛො ඛොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුඛිඛෙධං සරීරං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයුජ්ජමාණන්ති.

“රෙවතස්ස අපරෙන, සොහිතො නාම නායකො;
සමාහිතො සන්තචිත්තො, අසමො අජ්ජට්ඨග්ගලො” ති. (ඛු. වං. 8.1);

අනොමදස්සි ඛුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ එකං අසඤ්ඤායොං අතික්කමිත්වා එකස්මිං කජ්ජෙ තයො ඛුද්ධා නිබ්බන්තිංසු අනොමදස්සි, පදුමො, නාරදොති. අනොමදස්සිස්ස භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමෙ අට්ඨ භික්ඛුසඤ්ඤාසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ සත්ත, තතියෙ ඡ. තදා ඛොධිසත්තො එකො යක්ඛසෙනාපති අහොසි මහිද්ධිකො මහානුභාවො, අනෙකකොට්ඨසඤ්ඤාසහස්සානං යක්ඛානං අධිපති. සො “ඛුද්ධො උජ්ජන්තො” ති සුත්වා ආගන්ත්වා ඛුද්ධජ්ජට්ඨස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා මහාදානං අදාසි. සොපි නං සත්ථා “අනාගතෙ ඛුද්ධො භවිස්සති” ති ඛ්‍යාකාසි. අනොමදස්සිස්ස පන භගවතො චන්දවතී නාම නගරං අහොසි, යසවා නාම රාජා පිතා, යසොධරා නාම මාතා දෙවී, නිසභො ච අනොමො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, වරුණො නාමුපට්ඨාකො, සුන්දරී ච සුමනා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අජ්ජනරුක්ඛො ඛොධි, අට්ඨපඤ්ඤාසහත්ථුඛිඛෙධං සරීරං අහොසි, වස්සසඤ්ඤාසහස්සං ආයුජ්ජමාණන්ති.

“සොහිතස්ස අපරෙන, සම්ඛුද්ධො ද්විපදුන්තමො;
අනොමදස්සි අමිතයසො, තෙජස්සි දුරතික්කමො” ති. (ඛු. වං. 9.1);

පදුමො ඛුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ පදුමො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ කොට්ඨසඤ්ඤාසහස්සං භික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ තීණි සඤ්ඤාසහස්සානි, තතියෙ අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ මහාවනසණ්ඩවාසීනං භික්ඛුනං ද්වෙ සඤ්ඤාසහස්සානි. තදා ඛොධිසත්තො සිහො හුත්වා සත්ථාරං නිරොධසමාපත්තිං සමාපන්නං දිස්වා පසන්නචිත්තො චන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පීතිසොමනස්සජාතො තික්ඛන්තුං සීහනාදං නදිත්වා සත්තාහං ඛුද්ධාරම්මණං පීතිං අවිජ්ඣන්වා පීතිසුඛෙනෙව ගොචරාය අපක්කමිත්වා ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා භගවන්තං පයිරුපාසමානො අට්ඨාසි. සත්ථා සත්තාහව්වයෙන නිරොධා වුට්ඨිතො සීහං ඔලොකෙන්වා “භික්ඛුසඤ්ඤා විත්තං පසාදෙන්වා සඤ්ඤා වන්දිස්සති” ති “භික්ඛුසඤ්ඤා ආගච්ඡතු” ති වින්තෙසි. භික්ඛු තාවදෙව ආගමිංසු. සිහොපි භික්ඛුසඤ්ඤා විත්තං පසාදෙති. සත්ථා තස්ස මනං ඔලොකෙන්වා “අනාගතෙ ඛුද්ධො භවිස්සති” ති ඛ්‍යාකාසි. පදුමස්ස පන භගවතො වම්පකං නාම නගරං

අහොසි, අසමා නාම රාජා පිතා, මාතා අසමා නාම දෙවී, සාලො ව උපසාලො ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, වරුණො නාමුපට්ඨාකො, රාමා ව සුරාමා ව ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සොණරුක්කො නාම බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, ආයු වස්සසතසහස්සන්ති.

“අනොමදස්සිස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
පදුමො නාම නාමෙන, අසමො අප්පට්ඨග්ගලො”ති. (බු. ව. 10.1);

නාරදො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ නාරදො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පට්ඨසන්නිපාතෙ කොට්ඨසතසහස්සං භික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොට්ඨසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොට්ඨසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චස්ස අභිඤ්ඤාසු අට්ඨස්ස ව සමාපත්තිස්ස විණ්ණවසී භුත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඛ්ඨස්ස මහාදානං දත්වා ලොභිතවන්දනෙන පූජං අකාසි. සොපි නං සත්ථා “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සති”ති ඛ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො ධඤ්ඤවතී නාම නගරං අහොසි, සුදෙවො නාම ඛත්තියො පිතා, අනොමා නාම මාතා දෙවී, හද්දසාලො ව ජිතමිත්තො ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, වාසෙට්ඨො නාමුපට්ඨාකො, උත්තරා ව එග්ගුතී ව ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහාසොණරුක්කො නාම බොධි, සරීරං අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුති වස්සසතසහස්සානි ආයුති.

“පදුමස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
නාරදො නාම නාමෙන, අසමො අප්පට්ඨග්ගලො”ති. (බු. වං. 11.1);

පදුමුත්තරො බුද්ධො

නාරදබුද්ධස්ස පන අපරභාගෙ ඉතො සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ එකොව පදුමුත්තරො නාම බුද්ධො උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පට්ඨමෙ සන්නිපාතෙ කොට්ඨසතසහස්සං භික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ වෙහාරපබ්බතෙ නවුතිකොට්ඨසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොට්ඨසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො ජට්ඨො නාම මහාරට්ඨියො භුත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඛ්ඨස්ස සච්චරං දානං අදාසි. සොපි නං සත්ථා “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සති”ති ඛ්‍යාකාසි. පදුමුත්තරස්ස පන භගවතො කාලෙ තිත්ථියා නාම නාහෙසුං. සබ්බදෙවමනුස්සා බුද්ධමෙව සරණං අගමංසු. තස්ස නගරං භංසවතී නාම අහොසි, පිතා ආනන්දො නාම ඛත්තියො, මාතා සුජාතා නාම දෙවී, දෙවලො ව සුජාතො ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුමනො නාමුපට්ඨාකො, අමීතා ව අසමා ව ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සාලරුක්කො බොධි, සරීරං අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පහා සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි ගණ්හි, වස්සසතසහස්සං ආයුති.

“නාරදස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
පදුමුත්තරො නාම ජිනො, අක්කොහො සාගරුපමො”ති. (බු. වං. 12.1);

සුමේධො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ තිංස කප්පසහස්සානි අතික්කමිත්වා සුමේධො ච සුජාතො
වාති එකස්මිං කප්පෙ ද්වෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. සුමේධස්සාපි තයො
සාවකසන්නිපාතා. පට්මසන්නිපාතෙ සුදස්සනනගරෙ කොට්ඨකං බිණ්ණාසවා අහෙසුං,
දුතියෙ නවුතිකොට්ඨයො, තතියෙ අසිතිකොට්ඨයො. තදා බොධිසත්තො උත්තරො
නාම මාණවො හුත්වා නිදහිත්වා යපිතංයෙව අසිතිකොට්ඨනං විස්සජ්ජේත්වා
බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා මහාදානං දත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය
නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. සොපි නං “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සති” ති බ්‍යාකාසි.
සුමේධස්ස භගවතො සුදස්සනං නාම නගරං අහොසි, සුදත්තො නාම රාජා පිතා,
මාතාපි සුදත්තා නාම දෙවී, සරණො ච සබ්බකාමො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සාගරො
නාමුපට්ඨාකො, රාමා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහානිපරුක්ඛො බොධි, සරීරං
අට්ඨාසිතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු නවුති වස්සසහස්සන්ති.

“පදුමුත්තරස්ස අපරෙන, සුමේධො නාම නායකො;
දුරාසදො උග්ගතෙජො, සබ්බලොකුත්තමො මුනී” ති. (බු. වං. 13.1);

සුජාතො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ සුජාතො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො
සාවකසන්නිපාතා. පට්මසන්නිපාතෙ සට්ඨි භික්ඛුසනසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ
පඤ්ඤාසං, තතියෙ චත්තාරිසං. තදා බොධිසත්තො චක්කවත්තිරාජා හුත්වා
“බුද්ධො උජ්ජන්තො” ති සුත්වා උපසඤ්ඤාමිත්වා ධම්මං සුත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස
භික්ඛුසඤ්ඤා සද්ධිං සත්තහි රතනෙහි චතුර්මහාදීපරජ්ජං දත්වා සත්ථු සන්තිකෙ
පබ්බජි. සකලරට්ඨවාසිනො රට්ඨුජ්ජාදං ගහෙන්වා ආරාමිකකිව්චං සාධෙන්තා
බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා නිව්චං මහාදානං අදංසු. සොපි නං සත්ථා
“අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සති” ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං සුමඬ්ඨගලං නාම
අහොසි, උග්ගතො නාම රාජා පිතා, පභාවතී නාම මාතා, සුදස්සනො ච සුදෙවො ච
ද්වෙ අග්ගසාවකා, නාරදො නාමුපට්ඨාකො, නාගා ච නාගසමාලා ච ද්වෙ
අග්ගසාවිකා, මහාවෙළුරුක්ඛො බොධි. සො කිර මන්දවජ්ජද්දො සනක්ඛන්ධො උපරි
නිග්ගතාහි මහාසාධාහි මොරපිඤ්ජකලාපො විය විරොචිත්ථ. තස්ස භගවතො සරීරං
පණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු නවුති වස්සසහස්සන්ති.

“තත්ථෙව මණ්ඩකප්පමිහි, සුජාතො නාම නායකො;
සීහහනුසහක්ඛන්ධො, අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො” ති. (බු. වං. 14.1);

පියදස්සි බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො අට්ඨාරසකප්පසතමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ පියදස්සි,
අත්ථදස්සි, ධම්මදස්සි තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. පියදස්සස්සපි භගවතො තයො
සාවකසන්නිපාතා. පට්මෙ කොට්ඨකසහස්සං භික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ

නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො කස්සපො නාම මාණවො තිණ්ණං වෙදානං පාරඨගතො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා කොටිසතසහස්සධනපරිච්චාගෙන සඨ්ඝාරාමං කාරෙත්වා සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාසි. අථ නං සත්ථා “අට්ඨාරසකප්පසතච්චයෙන බුද්ධො භවිස්සති”ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො අනොමං නාම නගරං අහොසි, පිතා සුදින්තො නාම රාජා, මාතා චන්දා නාම, පාලිතො ච සබ්බදස්සි ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සොහිතො නාමුපට්ඨාකො, සුජාතා ච ධම්මදින්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, කකුධරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සං ආයුති.

“සුජාතස්ස අපරෙන, සයම්භු ලොකනායකො;
දුරාසදො අසමසමො, පියදස්සි මහායසො”ති. (බු. වං. 15.1);

අත්ථදස්සි බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ අත්ථදස්සි නාම භගවා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පයමෙ අට්ඨනවුති භික්ඛුසතසහස්සාති අහෙසුං, දුතියෙ අට්ඨාසීතිසතසහස්සාති, තථා තතියෙ. තදා බොධිසත්තො සුසීමො නාම මහිද්ධිකො තාපසො හුත්වා දෙවලොකතො මන්දාරවපුප්ඵච්ඡත්තං ආහරිත්වා සත්ථාරං පුජෙසි, සොපි නං “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සති”ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො සොහනං නාම නගරං අහොසි, සාගරො නාම රාජා පිතා, සුදස්සනා නාම මාතා, සන්තො ච උපසන්නො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අභයො නාමුපට්ඨාකො, ධම්මා ච සුධම්මා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, වම්පකරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සමන්තතො සබ්බකාලං යොජනමත්තං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, ආයු වස්සසතසහස්සන්ති.

“තත්ථෙව මණ්ඩකප්පමිහි, අත්ථදස්සි නරාසහො;
මහාතමං නිහන්ත්වාන, පත්තො සම්බොධිමුත්තම”න්ති. (බු. වං. 16.1);

ධම්මදස්සි බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ධම්මදස්සි නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පයමෙ කොටිසතං භික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා හුත්වා දිබ්බගන්ධපුප්ඵෙහි ව දිබ්බතුරියෙහි ව පූජං අකාසි, සොපි නං සත්ථා “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සති”ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො සරණං නාම නගරං අහොසි, පිතා සරණො නාම රාජා, මාතා සුනන්දා නාම දෙවී, පදුමො ච ඵුස්සදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුනෙත්තො නාමුපට්ඨාකො, බෙමා ච සබ්බනාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, රත්තඬුකරුක්ඛො බොධි, “බිම්බිජාලො”තිපි වුව්චති, සරීරං පනස්ස අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයුති.

“තත්ථෙව මණ්ඩකප්පමිහි, ධම්මදස්සි මහායසො;

තමන්ධකාරං විධමිත්වා, අතිරොවති සදෙවකෙ’’ති. (බු. වං. 17.1);

සිද්ධත්ථො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ එකොච සිද්ධත්ථො නාම සම්මාසම්බුද්ධො උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පට්ඨසන්නිපාතෙ කොට්ඨකං භික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොට්ඨයො, තතියෙ අසීතිකොට්ඨයො. තදා බොධිසත්තො උග්ගතෙජො අභිඤ්ඤාබලසම්පන්නො මඬගලො නාම තාපසො හුත්වා මහාජම්බුඵලං ආහරිත්වා තථාගතස්ස අදාසි. සත්ථා තං ඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා “චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ බුද්ධො භවිස්සති’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං වෙහාරං නාම අහොසි, පිතා ජයසෙනො නාම රාජා, මාතා සුඵස්සා නාම දෙවී, සම්බලො ච සුමිත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, රෙවතො නාමුපට්ඨාකො, සීවලා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, කණ්ණකාරරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයුති.

“ධම්මදස්සිස්ස අපරෙන, සිද්ධත්ථො ලොකනායකො;
නිහනිත්වා තමං සබ්බං, සුරියො අබ්භුග්ගතො යථා’’ති. (බු. වං. 18.1);

තිස්සො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො ද්වානවුතිකප්පමත්ථකෙ තිස්සො චුස්සොති එකස්මිං කප්පෙ ද්වෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. තිස්සස්ස භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා. පට්ඨසන්නිපාතෙ භික්ඛුනං කොට්ඨකං අහොසි, දුතියෙ නවුතිකොට්ඨයො, තතියෙ අසීතිකොට්ඨයො. තදා බොධිසත්තො මහාභොගො මහායසො සුජාතො නාම ඛත්තියො හුත්වා ඉසිප්ඛ්වජ්ජං පබ්බජිත්වා මහිද්ධිකභාවං පත්වා “බුද්ධො උප්පන්නො’’ති සුත්වා දිබ්බමන්දාරවපදුමපාරිච්ඡත්තකපුප්ඵානි ආදාය චතුපරිසමජ්ඣෙ ගච්ඡන්තං තථාගතං පුප්පෙසි, ආකාසෙ පුප්ඵවිතානං අකාසි. සොපි නං සත්ථා “ඉතො ද්වෙනවුතිකප්පමත්ථකෙ බුද්ධො භවිස්සති’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො බෙමං නාම නගරං අහොසි, පිතා ජනසන්ධො නාම ඛත්තියො, මාතා පදුමා නාම දෙවී, බ්‍රහ්මදෙවො ච උදයො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුමනො නාමුපට්ඨාකො, චුස්සා ච සුදත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, අසනරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයුති.

“සිද්ධත්ථස්ස අපරෙන, අසමො අප්පට්ඨග්ගලො;
අනන්තතෙජො අමිතයසො, තිස්සො ලොකග්ගනායකො’’ති. (බු. වං. 19.1);

චුස්සො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ චුස්සො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පට්ඨසන්නිපාතෙ සට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ

පණ්ණාස, තතියෙ ද්වත්තිංස. තදා බොධිසත්තො විජ්ඣාථි නාම ඛත්තියො භුත්වා මහාරජ්ජං පභාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තිණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා මහාජනස්ස ධම්මකථං කථෙසි, සීලපාරමිඤ්ච පුරෙසි. සොපි නං “බුද්ධො භවිස්සති”ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො කාසි නාම නගරං අහොසි, ජයසෙනො නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා, සුරක්ඛිතො ච ධම්මසෙනො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සභියො නාමුපට්ඨාකො, වාලා ච උපවාලා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, ආමලකරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයුති.

“තත්ථෙව මණ්ඩකප්පමිහි, අහු සත්ථා අනුත්තරො;
අනුපමො අසමසමො, ඵ්ඤ්ඤො ලොකග්ගනායකො”ති. (බු. වං. 20.1);

විපස්සී බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො එකනවුතිකප්පෙ විපස්සී නාම භගවා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පට්ඨසන්නිපාතෙ අට්ඨසට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සං අහොසි, දුතියෙ එකසතසහස්සං, තතියෙ අසීතිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො මහිද්ධිකො මහානුභාවො අතුලො නාම නාගරාජා භුත්වා සත්තරතනබ්බිතං සොවණ්ණමයං මහාපීඨං භගවතො අදාසි. සොපි නං “ඉතො එකනවුතිකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සති”ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො බන්ධුමතී නාම නගරං අහොසි, බන්ධුමා නාම රාජා පිතා, බන්ධුමතී නාම මාතා, බණ්ඩො ච තිස්සො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අසොකො නාමුපට්ඨාකො, වන්දා ච වන්දමිත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, පාටලිරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සදා සත්ත යොජනානි ඵරිත්වා අට්ඨාසි, අසීති වස්සසහස්සානි ආයුති.

“ඵ්ඤ්ඤස්ස ච අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
විපස්සී නාම නාමෙන, ලොකෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා”ති. (බු. වං. 21.1);

සිඛී බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො එකත්තිංසකප්පෙ සිඛී ච වෙස්සභුවානි ද්වෙ බුද්ධා අහෙසුං. සිඛිස්සාපි භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා. පට්ඨසන්නිපාතෙ භික්ඛුසතසහස්සං අහොසි, දුතියෙ අසීතිසහස්සානි, තතියෙ සත්තතිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො අරින්දමො නාම රාජා භුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා සච්චරං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තරතනපට්මණ්ඩිතං හත්ථිරතනං දත්වා හත්ථිප්පමාණං කත්වා කප්පියහණ්ඩං අදාසි. සොපි නං සත්ථා “ඉතො එකත්තිංසකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සති”ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පත භගවතො අරුණවතී නාම නගරං අහොසි, අරුණො නාම ඛත්තියො පිතා, පභාවතී නාම මාතා, අභිභූ ච සම්භවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, බෙමඬිකරො නාමුපට්ඨාකො, සබ්බො ච පදුමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, පුණ්ඩරිකරුක්ඛො බොධි, සරීරං සත්තතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා යොජනත්තයං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, සත්තති වස්සසහස්සානි ආයුති.

“විපස්සිස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
සිඛිවිහයො ආසි ජිනො, අසමො අප්පටිපුග්ගලො” ති. (බු. වං. 22.1);

වෙස්සභු බුද්ධො

තස්ස අපරහාගෙ වෙස්සභු නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො
සාවකසන්නිපාතා. පට්ඨසන්නිපාතෙ අසිති භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ
සත්තති, තතියෙ සට්ඨි. තදා බොධිසත්තො සුදස්සනො නාම රාජා හුත්වා
බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා සච්චරං මහාදානං දත්වා තස්ස සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා
ආචාරගුණසම්පන්නො බුද්ධරතනෙ චිත්තිකාරපීතිබහුලො අහොසි. සොපි නං හගවා
“ඉතො එකත්තිංසකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සති” ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන හගවතො
අනොමං නාම නගරං අහොසි, සුප්පතීතො නාම රාජා පිතා, යසවතී නාම මාතා,
සොණො ව උත්තරො ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, උපසන්නො නාමුපට්ඨායො, රාමා ව
සුරාමා ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, සාලරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුඛිබ්බෙධං අහොසි,
සට්ඨි වස්සසහස්සානි ආයුති.

“තත්ථෙව මණ්ඩකප්පමිහි, අසමො අප්පටිපුග්ගලො;
වෙස්සභු නාම නාමෙන, ලොකෙ උප්පජ්ජි සො ජිනො” ති. (බු. වං. 23.1);

කකුසන්ධො බුද්ධො

තස්ස අපරහාගෙ ඉමස්මිං කප්පෙ චත්තාරො බුද්ධා නිබ්බත්තා කකුසන්ධො,
කොණාගමනො, කස්සපො, අම්බාකං හගවාති. කකුසන්ධස්ස හගවතො එකොව
සාවකසන්නිපාතො, තත්ථ චත්තාලිස භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො
බෙමො නාම රාජා හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා සපත්තච්චරං
මහාදානඤ්ඤෙව අඤ්ජනාදිහෙසජ්ජානි ව දත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජි.
සොපි නං සත්ථා “බුද්ධො භවිස්සති” ති බ්‍යාකාසි. කකුසන්ධස්ස පන හගවතො
බෙමං නාම නගරං අහොසි, අග්ගිදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, විසාඛා නාම
බ්‍රාහ්මණී මාතා, විදුරො ව සඤ්ජීවො ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, බුද්ධිපො
නාමුපට්ඨාකො, සාමා ව වම්පා ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, මහාසිරිසරුක්ඛො බොධි,
සරීරං චත්තාලිසහත්ථුඛිබ්බෙධං අහොසි, චත්තාලිස වස්සසහස්සානි ආයුති.

“වෙස්සභුස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
කකුසන්ධො නාම නාමෙන, අප්පමෙයො දුරාසදො” ති. (බු. වං. 24.1);

කොණාගමනො බුද්ධො

තස්ස අපරහාගෙ කොණාගමනො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි එකොව
සාවකසන්නිපාතො, තත්ථ තිංස භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො
පබ්බතො නාම රාජා හුත්වා අමච්චගණපරිවුතො සත්ථු සන්නිකං ගන්ත්වා
ධම්මදෙසනං සුත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඤ්ඤා නිමන්තෙත්වා මහාදානං

පවත්තෙන්වා පත්තුණ්ණචීනපටකොසෙය්‍යකම්බලදුකුලානි වෙව
 සුවණ්ණපටිකඤ්ච දත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජී. සොපි නං සත්ථා “බුද්ධො
 භවිස්සති”ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො සොභවතී නාම නගරං අහොසි,
 යඤ්ඤදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, උත්තරා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, භියාසො ච
 උත්තරො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සොත්ථිජො නාමුපට්ඨාකො, සමුද්දා ච උත්තරා ච
 ද්වෙ අග්ගසාවිකා, උදුම්බරරුක්ඛො බොධි, සරීරං තිංසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, තිංස
 වස්සසහස්සානි ආයුති.

“කකුසන්ධස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
 කොණාගමනො නාම ජිනො, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො”ති. (බු. වං. 25.1);

කස්සපො බුද්ධො

තස්ස අපරභාගෙ කස්සපො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි එකොව
 සාවකසන්නිපාතො, තත්ථ වීසති භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො
 ජොතිපාලො නාම මාණුවො හුත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගු භූමියඤ්චෙව
 අන්තලික්ඛෙ ච පාකටො සට්ඨකාරස්ස කුම්භකාරස්ස මිත්තො අහොසි. සො තෙන
 සද්ධිං සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා ධම්මකථං සුත්වා පබ්බජිත්වා ආරද්ධවිරියො තිණ්
 පිටකානි උග්ගහෙත්වා වත්තාවත්තසම්පත්තියා බුද්ධසාසනං සොහෙසි. සොපි නං
 සත්ථා “බුද්ධො භවිස්සති”ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො ජාතනගරං බාරාණසී නාම
 අහොසි, බ්‍රහ්මදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, ධනවතී නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, තිස්සො
 ච භාරද්වාජො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සබ්බමිත්තො නාමුපට්ඨාකො, අනුළා ච
 උරුවෙළා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නිග්‍රොධරුක්ඛො බොධි, සරීරං වීසතිහත්ථුබ්බෙධං
 අහොසි, වීසති වස්සසහස්සානි ආයුති.

“කොණාගමනස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
 කස්සපො නාම ගොත්තෙන, ධම්මරාජා පහඬකරො”ති. (බු. වං. 26.1);

යස්මිං පන කප්පෙ දීපඬකරදසබලො උදපාදි, තස්මිං අඤ්ඤෙපි තයො බුද්ධා
 අහෙසුං. තෙසං සන්තිකෙ බොධිසත්තස්ස බ්‍යාකරණං නත්ථි, තස්මා තෙ ඉධ න
 දස්සිතා. අට්ඨකථායං පන තණ්හඬකරතො පට්ඨාය සබ්බෙපි බුද්ධෙ දස්සෙතුං ඉදං
 වුත්තං –

“තණ්හඬකරො මෙධඬකරො, අථොපි සරණඬකරො;
 දීපඬකරො ච සම්බුද්ධො, කොණ්ඩඤ්ඤො ද්විපදුත්තමො.

“මඬගලො ච සුමනො ච, රෙවතො සොභිතො මුනි;
 අනොමදස්සි පදුමො, නාරදො පදුමුත්තරො.

“සුමෙධො ච සුජාතො ච, පියදස්සි මහායසො;

අත්ථදස්සි ධම්මදස්සි, සිද්ධත්ථො ලොකනායකො.

“තිස්සො චුස්සො ච සම්බුද්ධො, විපස්සි සිඛි වෙස්සභු;
කකුසන්ධො කොණාගමනො, කස්සපො වාපි නායකො.

“එතෙ අහෙසුං සම්බුද්ධා, චිත්තරාගා සමාහිතා;
සතරංසිව උප්පන්නා, මහාතමවිනොදනා;
ජලිත්වා අග්ගිඛන්ධාව, නිබ්බුතා තෙ සසාවකා” ති.

ගොතමො බුද්ධො

තත්ථ අම්භාකං බොධිසත්තො දීපච්ඡරාදීනං චතුච්ඡතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ
අධිකාරං කරොන්තො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඬ්ඛෙය්‍යානි ආගතො.
කස්සපස්ස පන භගවතො ඔරහාගෙ යපෙත්වා ඉමං සම්මාසම්බුද්ධං අඤ්ඤො
බුද්ධො නාම නත්ථි. ඉති දීපච්ඡරාදීනං චතුච්ඡතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ
ලද්ධබ්‍යාකරණො පන බොධිසත්තො යෙනෙන –

“මනුස්සත්තං ලිඬගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ච ඡන්දනා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනිහාරො සමිජ්ඣකී” ති. (බු. වං. 2.59) –

ඉමෙ අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙන්වා දීපච්ඡරපාදමුලෙ කතාහිනිහාරෙන “හන්ද
බුද්ධකරෙ ධම්මෙ, විචිනාමි ඉතො චිතො” ති උස්සාහං කත්වා “විචින්නො තදා
දක්ඛිං, පයමං දානපාරමි” ත්ති දානපාරමිතාදයො බුද්ධකාරකධම්මා දිට්ඨා,
පුරෙන්නොයෙව යාව වෙස්සන්තරත්තභාවො ආගමි. ආගච්ඡන්තො ච යෙ තෙ
කතාහිනිහාරානං බොධිසත්තානං ආනිසංසා සංවණ්ණිකා –

“එවං සබ්බඬගසම්පන්නා, බොධියා නියතා නරා;
සංසරං දීසමද්ධානං, කප්පකොට්ඨතෙහිපි.

“අවිචිම්භි නුප්පජ්ජන්ති, තථා ලොකත්තරෙසු ව;
නිජ්ඣාමතණ්හා බුප්පිපාසා, න භොන්ති කාලකඤ්ජිකා.

“න භොන්ති බුද්දකා පාණා, උප්පජ්ජන්තාපි දුග්ගතිං;
ජායමානා මනුස්සෙසු, ජච්චන්ධා න භවන්ති තෙ.

“සොතවෙකල්ලතා නත්ථි, න භවන්ති මුග්ගපක්ඛිකා;
ඉත්ථිභාවං න ගච්ඡන්ති, උභතොබ්‍යඤ්ජනපණ්ඩකා.

“න භවන්ති පරියාපන්නා, බොධියා නියතා නරා;
මුත්තා ආනන්තරිකෙහි, සබ්බත්ථ සුද්ධගොචරා.

“මිච්ඡාදිට්ඨිං න සෙවන්ති, කම්මකිරියදස්සනා;
වසමානාපි සග්ගෙසු, අසඤ්ඤං නුපපජ්ජරෙ.

“සුද්ධාවාසෙසු දෙවෙසු, හෙතු නාම න විජ්ජති;
නෙක්ඛම්මනින්නා සජ්ජුරිසා, විසංයුත්තා භවාහවෙ;
වරන්ති ලොකත්ථවරියායො, පුරෙන්නි සබ්බපාරමි”ති.

තෙ ආනිසංසෙ අධිගන්ත්වාච ආගතො. පාරමියො පුරෙන්නස්ස වස්ස
අකිත්තිබ්‍රාහ්මණකාලෙ, සඬ්ඛබ්‍රාහ්මණකාලෙ, ධනඤ්චයරාජකාලෙ,
මහාසුදස්සනරාජකාලෙ, මහාගොවින්දකාලෙ, නිම්මහාරාජකාලෙ,
චන්දකුමාරකාලෙ, විසය්හසෙට්ඨිකාලෙ, සිව්වරාජකාලෙ, වෙස්සන්තරරාජකාලෙති
දානපාරමිතාය පුරිත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස
සසපණ්ඩිතජාතකෙ –

“භික්ඛාය උපගතං දිස්වා, සකත්තානං පරිච්චජිං;
දානෙන මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ දානපාරමි”ති. (වරියා. 1.තස්සුද්දාන) –

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්නස්ස දානපාරමිතා පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. තථා
සීලවනාගරාජකාලෙ, වම්පෙය්‍යානාගරාජකාලෙ, භූරිදත්තනාගරාජකාලෙ,
ජද්දත්තනාගරාජකාලෙ, ජයද්දිසරාජපුත්තකාලෙ, අලීනසත්තුකුමාරකාලෙති
සීලපාරමිතාය පුරිත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස
සඬ්ඛපාලජාතකෙ –

“සුලෙභි විජ්ඣයන්තොපි, කොට්ටියන්තොපි සත්තිහි;
භොජපුත්තෙ න කුජ්ජාමි, එසා මෙ සීලපාරමි”ති. (වරියා. 2.91) –

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්නස්ස සීලපාරමිතා පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. තථා
සොමනස්සකුමාරකාලෙ, හත්ථිපාලකුමාරකාලෙ, අයොසරපණ්ඩිතකාලෙති
මහාරජ්ජං පහාය නෙක්ඛම්මපාරමිතාය පුරිත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි.
එකන්තෙන පනස්ස චූළසුත්තසොමජාතකෙ –

“මහාරජ්ජං හත්ථගතං, බෙළපිණ්ඩංව ජඩ්ඛයිං;
වජ්ජො න භොති ලග්ගතං, එසා මෙ නෙක්ඛම්මපාරමි”ති. –

එවං නිස්සඬිගතාය රජ්ජං ජඩ්ඛෙත්වා නික්ඛමන්තස්ස නෙක්ඛම්මපාරමිතා
පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. තථා විධුරපණ්ඩිතකාලෙ, මහාගොවින්දපණ්ඩිතකාලෙ,
කුද්දාලපණ්ඩිතකාලෙ, අරකපණ්ඩිතකාලෙ, බොධිපරිබ්බාජකකාලෙ,
මහොසධපණ්ඩිතකාලෙති පඤ්ඤාපාරමිතාය පුරිත්තභාවානං පරිමාණං නාම
නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සත්තුහස්තජාතකෙ සෙනකපණ්ඩිතකාලෙ –

“පඤ්ඤාය විචින්නොහං, බ්‍රාහ්මණං මොවයිං දුබා;

පඤ්ඤාය මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ පඤ්ඤාපාරමි''ති. —

අන්තොභස්තගතං සප්පං දස්සෙන්නස්ස පඤ්ඤාපාරමිතා පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා.
තථා වීරියපාරමිතාදීනම්පි පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන
පනස්ස මහාජනකජාතකෙ —

‘‘අතීරදස්සි ජලමජ්ඣෙ, හතා සබ්බෙව මානුසා;
චිත්තස්ස අඤ්ඤා නත්ථි, එසා මෙ වීරියපාරමි''ති. —

එවං මහාසමුද්දං තරන්නස්ස වීරියපාරමිතා පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා.
බන්තිවාදිජාතකෙ —

‘‘අවෙතනංව කොට්ටෙන්තෙ, තිණ්හෙන ඵරසුනා මමං;
කාසිරාජෙ න කුප්පාමි, එසා මෙ බන්තිපාරමි''ති. —

එවං අවෙතනභාවෙන විය මහාදුක්ඛං අධිවාසෙන්නස්ස බන්තිපාරමිතා
පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. මහාසුතසොමජාතකෙ —

‘‘සච්චවාචං අනුරක්ඛන්තො, වජීත්වා මම ජීවිතං;
මොවෙසිං එකසතං බන්තියෙ, එසා මෙ සච්චපාරමි''ති. —

එවං ජීවිතං වජීත්වා සච්චමනුරක්ඛන්නස්ස සච්චපාරමිතා පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා.
මුග්ගපක්ඛජාතකෙ —

‘‘මාතාපිතා න මෙ දෙස්සා, නපි දෙස්සං මහායසං;
සබ්බඤ්ඤාතං පියං මය්හං, තස්මා වතමධිට්ඨති''න්ති. (වරියා. 3.65) —

එවං ජීවිතම්පි වජීත්වා වතං අධිට්ඨහන්නස්ස අධිට්ඨානපාරමිතා පරමත්ථපාරමි නාම
ජාතා. සුචණ්ණසාමජාතකෙ —

‘‘න මං කොචි උත්තසති, නපිහං භායාමි කස්සචි;
මෙත්තාබලෙනුපත්ථද්ධො, රමාමි පවතෙ තදා''ති. (වරියා. 3.113) —

එවං ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා මෙත්තායන්නස්ස මෙත්තාපාරමිතා පරමත්ථපාරමි
නාම ජාතා. ලොමහංසජාතකෙ —

‘‘සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි, ඡවට්ඨිකං උපනිධායහං;
ගාමණ්ඩලා උපාගන්ත්වා, රූපං දස්සෙන්නිනස්සක''න්ති. (වරියා. 3.119) —

එවං ගාමදාරකෙසු නිට්ඨුහනාදීනි වෙච මාලාගන්ධුපභාරාදීනි ව සුබ්බුක්ඛං
උප්පාදෙන්තෙසුපි උපෙක්ඛං අනතිවත්තෙන්නස්ස උපෙක්ඛාපාරමිතා
පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පනෙස අත්ථො

වරියාපිටකතො ගහෙනබ්බොති. එවං පාරමියො පුරෙත්වා වෙස්සන්තරත්තභාවෙ
ධීතො –

“අවෙනනායං පථවී, අවිඤ්ඤාය සුඛං දුඛං;
සාපි දානබලා මය්හං, සත්තක්ඛත්තුං පකම්පමා” ති. (වරියා. 1.124) –

එවං මහාපථවිකම්පනාදීනි මහාපුඤ්ඤානි කරිත්වා ආයුපරියොසානෙ තතො වුතො
තුසිතභවතො නිබ්බත්ති. ඉති දීපඬිකරපාදමූලතො පටියාය යාව අයං තුසිතපුරෙ
නිබ්බත්ති, එත්තකං යානං දුරෙතිදානං නාමාති වෙදිතබ්බං.

දුරෙතිදානකමා නිට්ඨිතා.

2. අවිදුරෙතිදානකමා

තුසිතපුරෙ වසන්තෙයෙව පන බොධිසත්තෙ බුද්ධකොලාහලං නාම උදපාදි.
ලොකස්මිඤ්චි තීණි කොලාහලානි මහන්තානි උප්පජ්ජන්ති කප්පකොලාහලං,
බුද්ධකොලාහලං, වක්කවත්තිකොලාහලන්ති. තත්ථ “වස්සසහස්සව්වයෙන
කප්පට්ඨානං භවිස්සති” ති ලොකබ්බසා නාම කාමාවචරදෙවා මුත්තසිරා
විකිණ්ණකෙසා රුදමුඛා අස්සුනි හත්ථෙහි පුඤ්ජමානා රත්තවත්ථනිවත්ථා අතිවිය
විරූපවෙසධාරිතො හුත්වා මනුස්සපථෙ විවරන්තා එවං ආරොචෙන්ති – “මාරිසා,
ඉතො වස්සසහස්සව්වයෙන කප්පට්ඨානං භවිස්සති, අයං ලොකො විනස්සිස්සති,
මහාසමුද්දොපි සුස්සිස්සති, අයඤ්ච මහාපථවී සිනෙරු ව පබ්බතරාජා
උඩ්ඨය්හිස්සන්ති විනස්සිස්සන්ති, යාව බ්‍රහ්මලොකා ලොකවිනායො භවිස්සති,
මෙත්තං මාරිසා, භාවෙථ, කරුණං, මුදිතං, උපෙක්ඛං මාරිසා, භාවෙථ, මාතරං
උපට්ඨහථ, පිතරං උපට්ඨහථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිතො භොමා” ති. ඉදං
කප්පකොලාහලං නාම. “වස්සසහස්සව්වයෙන පන සබ්බඤ්ඤබුද්ධො ලොකෙ
උප්පජ්ජිස්සති” ති ලොකපාලදෙවතා “ඉතො, මාරිසා, වස්සසහස්සව්වයෙන
සබ්බඤ්ඤබුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති” ති උග්ගොසෙන්තියො ආභිණ්ඩන්ති.
ඉදං බුද්ධකොලාහලං නාම. “වස්සසහස්සව්වයෙන වක්කවත්තිරාජා
උප්පජ්ජිස්සති” ති දෙවතායො “ඉතො මාරිසා වස්සසහස්සව්වයෙන වක්කවත්තිරාජා
ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති” ති උග්ගොසෙන්තියො ආභිණ්ඩන්ති. ඉදං
වක්කවත්තිකොලාහලං නාම. ඉමානි තීණි කොලාහලානි මහන්තානි භොන්ති.

තෙසු බුද්ධකොලාහලසද්දං සුත්වා සකලදසසහස්සවක්කවාලදෙවතා එකතො
සන්තිපතිත්වා “අසුකො නාම සත්තො බුද්ධො භවිස්සති” ති ඤත්වා තං
උපසඬකම්ත්වා ආයාවන්ති. ආයාවමානා ව පුබ්බනිමිත්තෙසු උප්පන්නෙසු
ආයාවන්ති. තදා පන සබ්බාපි තා එකෙකවක්කවාලෙ
වාතුමහාරාජසක්කසුයාමසන්තුසිතසුනිමිත්තවසවත්තිමහාබ්‍රහ්මෙහි සද්ධිං
එකවක්කවාලෙ සන්තිපතිත්වා තුසිතභවතො බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා
“මාරිස, තුම්හෙහි දස පාරමියො පුරෙන්නෙහි න සක්කසම්පත්තිං, න
මාරබ්‍රහ්මවක්කවත්තිසම්පත්තිං පත්ථෙන්නෙහි පූරිතා, ලොකනිත්ථරණත්ථාය පන

සබ්බඤ්ඤානං පත්ථෙත්තෙහි පුරිතා, සො වො දානි කාලො, මාරිස, බුද්ධත්තාය, සමයො, මාරිස, බුද්ධත්තායා”ති යාචිංසු.

අථ මහාසත්තො දෙවතානං පටිඤ්ඤං අදන්වාච
කාලදීපදෙසකුලජනෙත්තිආයුපරිච්ඡෙදවසෙන පඤ්චමහාවිලෝකනං නාම
විලෝකෙසි. තත්ථ “කාලො නු ඛො, අකාලො නු ඛො”ති පයමං කාලං
විලෝකෙසි. තත්ථ වස්සසතසහස්සතො උද්ධං වඩ්ඪිතආයුකාලො කාලො නාම න
හොති. කස්මා? තදා හි සත්තානං ජාතිජරාමරණානි න පඤ්ඤායන්ති. බුද්ධානඤ්ච
ධම්මදෙසනා තිලක්ඛණමුත්තා නාම නත්ථි. තෙසං “අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා”ති
කථෙත්තානං “කිං නාමෙතං කථෙත්ති”ති නෙව සොතබ්බං න සද්ධාතබ්බං
මඤ්ඤන්ති, තතො අභිසමයො න හොති, තස්මිං අසති අනියායානිකං සාසනං හොති.
තස්මා සො අකාලො. වස්සසතතො උනආයුකාලොපි කාලො නාම න හොති.
කස්මා? තදා හි සත්තා උස්සන්තකිලෙසා හොන්ති, උස්සන්තකිලෙසානඤ්ච
දිත්තො ඔවාදො ඔවාදට්ඨානො න තිට්ඨති, උදකෙ දණ්ඩරාජී විය බිජ්ජං විගච්ඡති.
තස්මා සොපි අකාලො. වස්සසතසහස්සතො පන පට්ඨාය හෙට්ඨා, වස්සසතතො
පට්ඨාය උද්ධං ආයුකාලො කාලො නාම. තදා ච වස්සසතායුකාලො, අථ
මහාසත්තො “නිබ්බත්තිතබ්බකාලො”ති කාලං පස්සි.

තතො දීපං විලෝකෙත්තො සපරිවාරෙ චත්තාරො දීපෙ ඔලෝකෙත්වා “තිසු
දීපෙසු බුද්ධා න නිබ්බත්තන්ති, ජම්බුදීපෙයෙව නිබ්බත්තන්ති”ති දීපං පස්සි.

තතො “ජම්බුදීපො නාම මහා, දසයොජනසහස්සපරිමාණො, කතරස්මිං නු ඛො
පදෙසෙ බුද්ධා නිබ්බත්තන්ති”ති ඔකාසං විලෝකෙත්තො මජ්ඣිමදෙසං පස්සි.
මජ්ඣිමදෙසො නාම “පුරත්ථිමාය දිසාය ගජඩගලං නාම නිගමො, තස්ස පරෙන
මහාසාලා, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. පුරත්ථිමදක්ඛිණාය
දිසාය සල්ලවතී නාම නදී, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ.
දක්ඛිණාය දිසාය සෙනකණ්ණිකං නාම නිගමො, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා,
ඔරතො මජ්ඣෙ. පච්ඡිමාය දිසාය පුණං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තතො පරා
පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. උත්තරාය දිසාය උසිරද්ධජො නාම
පබ්බතො, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ”ති එවං විනයෙ
(මහාව. 259) චුත්තො පදෙසො. සො ආයාමතො තිණි යොජනසතානි, විත්ථාරතො
අඩ්ඨතෙයානි, පරික්ඛෙපතො නව යොජනසතානීති එතස්මිං පදෙසෙ බුද්ධා,
පච්චෙකබුද්ධා, අග්ගසාවකා, අසීති මහාසාවකා, චක්කවත්තිරාජානො, අඤ්ඤෙ ච
මහෙසක්ඛා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිමහාසාලා උප්පජ්ජන්ති. ඉදඤ්චෙත්ථ
කපිලවත්ථු නාම නගරං, තත්ථ මයා නිබ්බත්තිතබ්බන්ති නිට්ඨං අගමාසි.

තතො කුලං විලෝකෙත්තො “බුද්ධා නාම වෙස්සකුලෙ වා සුද්දකුලෙ වා න
නිබ්බත්තන්ති. ලෝකසම්මතෙ පන ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වාති ද්විසුයෙව
කුලෙසු නිබ්බත්තන්ති. ඉදානි ච ඛත්තියකුලං ලෝකසම්මතං, තත්ථ
නිබ්බත්තිස්සාමි. සුද්ධොදනො නාම රාජා මෙ පිතා භවිස්සති”ති කුලං පස්සි.

තනො මාතරං විලොකෙන්තො “බුද්ධමාතා නාම ලොලා සුරාධුත්තා න හොති,
කප්පසතසහස්සං පන පූරිතපාරමී ජාතිතො පටියාය අඛණ්ඩපඤ්චසීලායෙව හොති.
අයඤ්ච මහාමායා නාම දෙවී ඵදිසී, අයං මෙ මාතා භවිස්සති. කිත්තකං පනස්සා
ආයුති දසන්තං මාසානං උපරි සත්ත දිවසානී” ති පස්සි.

ඉති ඉමං පඤ්චමහාවිලොකනං විලොකෙන්වා “කාලො මෙ, මාරිසා,
බුද්ධහවායා” ති දෙවතානං සඬිගහං කරොන්තො පටිඤ්ඤං දන්වා “ගච්ඡථ,
තුම්හෙ” ති තා දෙවතා උයොයාපේත්වා තුසිතදෙවතාහි පරිවුතො තුසිතපුරෙ
නන්දනවනං පාවිසී. සබ්බදෙවලොකෙසු හි නන්දනවනං අත්ථියෙව. තත්ථ නං
දෙවතා “ඉතො වුතො සුගතිං ගච්ඡ, ඉතො වුතො සුගතිං ගච්ඡා” ති පුබ්බෙ
කතකුසලකම්මොකාසං සාරයමානා විවරන්ති. සො ඵවං දෙවතාහි කුසලං
සාරයමානාහි පරිවුතො තත්ථ විවරන්තොයෙව චචිත්වා මහාමායාය දෙවියා
කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි.

තස්ස ආවිභාවත්ථං අයං අනුපුබ්බිකථා – තදා කිර කපිලවත්ථුනගරෙ
ආසාල්හිතක්ඛත්තං සඬිසුට්ඨං අහොසි, මහාජනො නක්ඛත්තං කීළති. මහාමායාපි
දෙවී පුරෙ පුණ්ණමාය සත්තමදිවසතො පටියාය විගතසුරාපානං
මාලාගන්ධවිභූතිසම්පන්නං නක්ඛත්තකීළං අනුභවමානා සත්තමෙ දිවසෙ පාතොව
උටියාය ගන්ධොදකෙන න්හායිත්වා චත්තාරි සතසහස්සානි විස්සජ්ජේත්වා
මහාදානං දන්වා සබ්බාලඬකාරවිභූතිතා වරහොජනං භුඤ්ජිත්වා උපොසථඬිගානි
අධිටියාය අලඬකතපටියත්තං සිරිගබ්භං පවිසිත්වා සිරිසයනෙ නිපන්නා නිද්දං
ඔක්කමමානා ඉමං සුපිනං අද්දස – චත්තාරො කිර නං මහාරාජානො සයනෙනෙව
සද්ධිං උක්ඛිපිත්වා හිමවත්තං නෙත්වා සට්ඨියොජනිකෙ මනොසිලාතලෙ
සත්තයොජනිකස්ස මහාසාලරුක්ඛස්ස හෙටියා යපෙත්වා එකමත්තං අට්ඨංසු. අථ
නෙසං දෙවියො ආගන්ත්වා දෙවිං අනොතත්තදහං නෙත්වා මනුස්සමලහරණත්ථං
න්හාපෙත්වා දිබ්බවත්ථං නිවාසාපෙත්වා ගන්ධෙහි විලිම්පාපෙත්වා දිබ්බපුප්ඵානි
පිළන්ධාපෙත්වා තනො අවිදුරෙ එකො රජතපබ්බතො අත්ථී, තස්ස අන්තො
කනකවිමානං අත්ථී, තත්ථ පාවිනසීසකං දිබ්බසයනං පඤ්ඤාපෙත්වා
නිපජ්ජාපෙසුං. අථ බොධිසත්තො සෙතවරවාරණො හුත්වා තනො අවිදුරෙ එකො
සුවණ්ණපබ්බතො අත්ථී, තත්ථ විවරිත්වා තනො ඔරුශ්භ රජතපබ්බතං අභිරුහිත්වා
උත්තරදිසතො ආගම්ම රජතදාමවණ්ණාය සොණ්ඩාය සෙතපදුමං ගහෙත්වා
කොඤ්චනාදං නදිත්වා කනකවිමානං පවිසිත්වා මාතුසයනං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං
කත්වා දක්ඛිණපස්සං ඵාලෙත්වා කුච්ඡිං පට්ටියසදිසො අහොසීති. ඵවං
උත්තරාසාල්හනක්ඛත්තෙන පටිසන්ධිං ගණ්හි.

පුනදිවසෙ පබුද්ධා දෙවී තං සුපිනං රඤ්ඤො ආරොවෙසී. රාජා චතුසට්ඨිමත්තෙ
බ්‍රාහ්මණපාමොක්ඛෙ පක්කොසාපෙත්වා ගොමයහරිතුපලිත්තාය ලාජාදීහි
කතමඬිගලසක්කාරාය භූමියා මහාරහානි ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ
නිසින්නානං බ්‍රාහ්මණානං සජ්ජිමධුසක්ඛරාහිසඬිබ්බස්ස වරපායාසස්ස
සුවණ්ණරජතපාතියො පුරෙත්වා සුවණ්ණරජතපාතීහියෙව පටිකුජ්ජිත්වා අදාසී,

අඤ්ඤෙහි ව අභතවත්ථකපිලගාවිදානාදීහි තෙ සන්තප්පෙසි. අථ නෙසං සබ්බකාමෙහි සන්තප්පිතානං බ්‍රාහ්මණානං සුපිනං ආරොවාපෙත්වා “කිං භවිස්සති”ති ප්‍රචිඡි. බ්‍රාහ්මණා ආහංසු – “මා චිත්තයි, මහාරාජ, දෙවියා තෙ කුච්ඡිමිති ගබ්භො පතිට්ඨිතො, සො ව බො පුරිසගබ්භො, න ඉත්ථිගබ්භො, පුත්තො තෙ භවිස්සති, සො සචෙ අගාරං අජ්ඣාචසිස්සති, රාජා භවිස්සති චක්කවත්ති. සචෙ අගාරා නික්ඛමම පබ්බජ්ස්සති, බුද්ධො භවිස්සති ලොකෙ විචට්ඨස්සෙදො”ති.

බොධිසත්තස්ස පන මාතුකුච්ඡිමිති පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙයෙව එකප්පහාරෙතෙව සකලදසසහස්සි ලොකධාතු සඬකම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි. ද්වත්තිංස පුබ්බතිමිත්තානි පාතරහෙසුං – දසසු චක්කවාලසහස්සෙසු අප්පමාණො ඔහාසො ඵරි. තස්ස තං සිරිං දට්ඨුකාමා විය අන්ධා චක්ඛුති පටිලහිංසු, බධිරා සද්දං සුණංසු, මුගා සමාලපිංසු, බුජ්ජා උජ්ජගත්තා අහෙසුං, පඬිගුලා පදසා ගමනං පටිලහිංසු, බන්ධනගතා සබ්බසත්තා අන්ද්‍රබන්ධනාදීහි මුච්චිංසු, සබ්බතිරයෙසු අග්ගි නිබ්බායිංසු, පෙත්තිවිසයෙසු බුජ්ජිපාසා වූපසම්භු, තිරච්ඡානානං භයං නාහොසි, සබ්බසත්තානං රොගො වූපසම්, සබ්බසත්තා පියංවදා අහෙසුං, මධුරොනාකාරොන අස්සා භසිංසු, වාරණා ගජ්ජිංසු, සබ්බතුරියානි සකං සකං නින්තාදං මුඤ්චිංසු, අසට්ටිතානියෙව මනුස්සානං භත්ථුපගාදීනි ආහරණානි විරචිංසු, සබ්බා දිසා විජ්ජසන්තා අහෙසුං, සත්තානං සුඛං උජ්ජාදයමානො මුදුස්සිතලො වාතො වායි, අකාලමෙසො චස්සි, පථවිතොපි උදකං උබ්භිජ්ජිත්වා විස්සන්දි, පක්ඛිනො ආකාසගමනං විජ්ජිංසු, නදියො අසන්දමානා අට්ඨංසු, මහාසමුද්දො මධුරොදකො අහොසි, සබ්බත්ථකමෙව පඤ්චවණ්ණෙහි පදුමෙහි සඤ්ජන්තතලො අහොසි, ථලප්පලජාදීනි සබ්බපුජ්ජානි පුජ්ජිංසු, රුක්ඛානං බන්ධෙසු බන්ධපදුමානි, සාබාසු සාබාපදුමානි, ලතාසු ලතාපදුමානි පුජ්ජිංසු, සනසිලාතලානි හින්දිත්වා උපරුපරි සතපත්තානි හුත්වා දණ්ඩපදුමානි නාම නික්ඛමිංසු, ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි නාම නිබ්බත්තිංසු, සමන්තතො පුජ්ජවස්සානි වස්සිංසු. ආකාසෙ දිබ්බතුරියානි චජ්ජිංසු, සකලදසසහස්සි ලොකධාතු වට්ටෙන්වා විස්සට්ඨමාලාගුලො විය, උජ්ජිලෙන්වා බද්ධමාලාකලාපො විය, අලඬිකතපටියත්තමාලාසනං විය ව එකමාලාමාලිති විජ්ජුරන්තවාලබ්ඡති පුජ්ජධූපගන්ධපරිවාසිතා පරමසොභග්ගප්පත්තා අහොසි.

එවං ගහිතපටිසන්ධිකස්ස බොධිසත්තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණකාලතො පට්ඨාය බොධිසත්තස්ස චෙව බොධිසත්තමාතුයා ව උපද්දවනිවාරණත්ථං බග්ගහත්ථා චත්තාරො දෙවපුත්තා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. බොධිසත්තස්ස මාතුයා පුරිසෙසු රාගචිත්තං නුජ්ජජ්ජි, ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා ව අහොසි සුඛිති අකිලන්තකායා. බොධිසත්තඤ්ච අන්තොකුච්ඡිගතං විජ්ජසන්තො මණ්ණරතො ආවුතපණ්ඩුසුත්තං විය පස්සති. යස්මා ව බොධිසත්තෙන වසිතකුච්ඡි නාම චෙතියගබ්භසදිසා හොති, න සක්කා අඤ්ඤොන සත්තෙන ආවසිතුං වා පරිභුඤ්ජිතුං වා, තස්මා බොධිසත්තමාතා සත්තාහජාතෙ බොධිසත්තෙ කාලං කත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්ති. යථා ව අඤ්ඤා ඉත්ථියො දසමාසෙ අප්පත්වාපි අතික්කමිත්වාපි නිසින්තාපි නිපන්තාපි විජායන්ති, න එවං බොධිසත්තමාතා. සා පන බොධිසත්තං දසමාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා ධීතාව විජායති. අයං බොධිසත්තමාතුධම්මතා.

මහාමායාපී දෙවි පත්තෙන තෙලං විය දසමාසෙ කුච්ඡිනා බොධිසත්තං පරිහරිත්වා පරිපුණ්ණගබ්භා ඤාතිසරං ගන්තුකාමා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ආරොවෙසි - “ඉච්ඡාමහං, දෙව, කුලසන්නකං දෙවදහනගරං ගන්තු” න්ති. රාජා “සාධු” ති සම්පට්ච්ඡිත්වා කපිලවත්ථුතො යාව දෙවදහනගරා මග්ගං සමං කාරෙත්වා කදලිපුණ්ණසංඝට්ඨපටාකාදීහි අලඬකාරෙහි අලඬකාරාපෙත්වා දෙවිං සොවණ්ණසිවිකාය නිසිදාපෙත්වා අමච්චසහස්සෙන උක්ඛිපාපෙත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන පෙසෙසි. ද්විත්තං පන නගරානං අන්තරෙ උභයනගරවාසීනම්පි ලුම්බිනීවනං නාම මඬගලසාලවනං අත්ථී. තස්මිං සමයෙ මූලතො පටියාය යාව අග්ගසාධා සබ්බං එකපාලිචුල්ලං අහොසි, සාධන්තරෙහි වෙච පුජ්ඵත්තරෙහි ච පඤ්චවණ්ණා හමරගණා නානප්පකාරා ච සකුණසඬ්ඝා මධුරස්සරෙන විකුජන්තා විවරන්ති. සකලං ලුම්බිනීවනං චිත්තලතාවනසදිසං, මහානුභාවස්ස රඤ්ඤො සුසජ්ජිතආපානමණ්ඩලං විය අහොසි. දෙවියා තං දිස්වා සාලවනෙ කිලිතුකාමතා උදපාදි. අමච්චා දෙවිං ගහෙත්වා සාලවනං පවිසිංසු. සා මඬගලසාලමූලං උපගන්ත්වා සාලසාධං ගණ්හිතුකාමා අහොසි, සාලසාධා සුසෙදිතවෙත්තග්ගං විය ඔණමිත්වා දෙවියා හත්ථස්මීපං උපගඤ්ඡී. සා හත්ථං පසාරෙත්වා සාධං අග්ගහෙසි. තාවදෙව ච දෙවියා කම්මජවාතා චලිංසු, අථස්සා සාණිං පරික්ඛිපාපෙත්වා මහාජනො පටික්කම්, සාලසාධං ගහෙත්වා තිට්ඨමානාය එව වස්සා ගබ්භවුටියානං අහොසි. තඬ්ඬණඤ්ඤෙව චත්තාරො විසුද්ධචිත්තා මහාබ්‍රහ්මානො සුවණ්ණජාලං ආදාය සම්පත්තා. තෙ තෙන සුවණ්ණජාලෙන බොධිසත්තං සම්පට්ච්ඡිත්වා මාතු පුරතො යත්වා “අත්තමනා, දෙවි, හොහි, මහෙසක්ඛො තෙ පුත්තො උප්පන්නො” ති ආහංසු.

යථා පන අඤ්ඤෙ සත්තා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තා පටිකුලෙන අසුචිනා මක්ඛිතා නික්ඛමන්ති, න එවං බොධිසත්තො. සො පන ධම්මාසනතො ඔතරන්තො ධම්මකථිකො විය, නිස්සෙණිතො ඔතරන්තො පුරිසො විය ච ද්වෙ හත්ථෙ ද්වෙ ච පාදෙ පසාරෙත්වා ධීතකොච මාතුකුච්ඡිසම්භවෙන කෙනචි අසුචිනා අමක්ඛිතො සුද්ධො විසදො කාසිකචත්ථෙ නික්ඛිත්තමණිරතනං විය ජොතෙන්නො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමී. එවං සන්නෙපි බොධිසත්තස්ස ච බොධිසත්තමාතුයා ච සක්කාරත්ථං ආකාසතො ද්වෙ උදකධාරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තස්ස ච බොධිසත්තමාතුයා ච සරිරෙ උතුං ගාහාපෙසුං.

අථ නං සුවණ්ණජාලෙන පටිග්ගහෙත්වා ධීතානං බ්‍රහ්මානං හත්ථතො චත්තාරො මහාරාජානො මඬගලසම්මතාය සුඛසම්ඵස්සාය අජිනප්පවෙණියා ගණ්හිංසු, තෙසං හත්ථතො මනුස්සා දුකුලචුම්ඛටකෙන ගණ්හිංසු, මනුස්සානං හත්ථතො මුච්චිත්වා පථවියං පතිටියාය පුරත්ථිමදිසං ඔලොකෙසි, අනෙකානි චක්කවාළසහස්සානි එකඬගණානි අහෙසුං. තත්ථ දෙවමනුස්සා ගන්ධමාලාදීහි පූජයමානා “මහාපුරිස, ඉධ තුම්හෙහි සදිසො අඤ්ඤො නත්ථී, කුතෙත්ථ උත්තරිතරො” ති ආහංසු. එවං චතස්සො දිසා, චතස්සො අනුදිසා ච හෙටියා, උපරිති දසපි දිසා අනුච්ලොකෙත්වා අත්තනා සදිසං කඤ්චි අදිස්වා “අයං උත්තරාදිසා” ති සත්තපදවිතිහාරෙන අගමාසි මහාබ්‍රහ්මුනා සෙතච්ඡත්තං ධාරයමානෙන, සුයාමෙන

වාළබීජනිං, අඤ්ඤාහි ව දෙවතාහි සෙසරාජකකුධහණ්ඩහත්ථාහි අනුගම්මමානො. තතො සත්තමපදෙ යීතො “අග්ගොභමස්මි ලොකස්සා” තිආදිකං ආසනිං වාවං නිව්ඡාරෙන්නො සිහනාදං නදි.

බොධිසත්තො හි තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාවං නිව්ඡාරෙසි මහොසධත්තභාවෙ, වෙස්සන්තරත්තභාවෙ, ඉමස්මිං අත්තභාවෙ වාති. මහොසධත්තභාවෙ කිරස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තස්සෙව සක්කො දෙවරාජා ආගන්ත්වා වන්දනසාරං හත්ථෙ යපෙත්වා ගතො. සො තං මුට්ඨියං කත්වා ව නික්ඛන්තො. අථ තං මාතා “තාත, කිං ගහෙත්වා ආගතොසී” ති පුච්ඡි. “ඔසධං, අම්මා” ති. ඉති ඔසධං ගහෙත්වා ආගතත්තා “ඔසධදාරකො” ත්වෙවස්ස නාමං අකංසු. තං ඔසධං ගහෙත්වා වාටියං පක්ඛිපිංසු, ආගතාගතානං අන්ධබ්බිරාදීනං තදෙව සබ්බරොගචුපසමාය හෙසජ්ජං අහොසි. තතො “මහන්තං ඉදං ඔසධං, මහන්තං ඉදං ඔසධ” ත්ති උජ්ජන්තවචනං උපාදාය “මහොසධො” ත්වෙවස්ස නාමං ජාතං. වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා ව “අත්ථි නු බො, අම්ම, කිඤ්චි ගෙහස්මිං, දානං දස්සාමි” ති වදන්තො නික්ඛමි. අථස්ස මාතා “සධනෙ කුලෙ නිබ්බත්තොසී, තාතා” ති පුත්තස්ස හත්ථං අත්තනො හත්ථතලෙ කත්වා සහස්සත්ථවිකං යපාපෙසි. ඉමස්මිං පන අත්තභාවෙ ඉමං සිහනාදං නදීති එවං බොධිසත්තො තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාවං නිව්ඡාරෙසි. යථා ව පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙ තථා ජාතික්ඛණෙපිස්ස ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. යස්මිං පන සමයෙ අම්භාකං බොධිසත්තො ලුම්ඛිනීවනෙ ජාතො, තස්මිංයෙව සමයෙ රාහුලමාතාදෙවි, ආනන්දත්ථෙරො, ඡන්තො අමච්චො, කාළදාසී අමච්චො, කණ්ඩකො අස්සරාජා, මහාබොධිරුක්ඛො, වතස්සො නිධිකුම්භියො ව ජාතා. තත්ථ එකා නිධිකුම්භී ගාචුතජ්ජමාණා, එකා අඬ්ඨයොජනජ්ජමාණා, එකා තිගාචුතජ්ජමාණා, එකා යොජනජ්ජමාණා. ගම්භීරතො පට්ඨිපට්ඨන්තා එව අහොසිති. ඉමෙ සත්ත සහජාතා නාම.

උභයනගරවාසීතො බොධිසත්තං ගහෙත්වා කපිලවත්ථුනගරමෙව අගමංසු. තං දිවසංයෙව ව “කපිලවත්ථුනගරෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො ජාතො, අයං කුමාරො බොධිමුලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො භවිස්සති” ති තාවතිංසභවනෙ හට්ඨතුට්ඨා දෙවසඬ්ඨා වෙලුක්ඛෙපාදීනි පවත්තෙන්තා කීළිංසු. තස්මිං සමයෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස කුලුපකො අට්ඨසමාපත්තිලාභී කාලදෙවලො නාම තාපසො හත්තකිච්චං කත්වා දිවාච්ඡාරත්ථාය තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ දිවාච්ඡාරං නිසීන්තො තා දෙවතා තථා කීළමානා දිස්වා “කිං කාරණා තුම්හෙ එවං තුට්ඨමානසා කීළථ, මය්හම්පෙතං කාරණං කථෙථා” ති පුච්ඡි. දෙවතා ආහංසු – “මාරිස, සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො ජාතො, සො බොධිමණ්ඩෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො භුත්වා ධම්මවක්කං පවත්තෙස්සති, ‘තස්ස අනන්තං බුද්ධලීලං දට්ඨුං, ධම්මඤ්ච සොතුං ලච්ඡාමා’ ති ඉමිනා කාරණෙන තුට්ඨාමිහා” ති. තාපසො තාසං වචනං සුත්වා බීජපං දෙවලොකතො ඔරුය්හ රාජනිවෙසනං පටිසිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීන්තො “පුත්තො කීර තෙ, මහාරාජ, ජාතො, පස්සිස්සාමි

න’’න්ති ආහ. රාජා අලංකාරපටියත්තං කුමාරං ආහරාපෙත්වා තාපසං වන්දාපෙතුං අභිහරි. බොධිසත්තස්ස පාදා පරිවත්තිත්වා තාපසස්ස ජටාසු පතිට්ඨහිංසු. බොධිසත්තස්ස හි තෙනත්තභාවෙන වන්දිතබ්බයුත්තකො නාම අඤ්ඤා නත්ථි. සචෙ හි අජානන්තා බොධිසත්තස්ස සීසං තාපසස්ස පාදමූලෙ යපෙය්‍යං, සත්තධා තස්ස මුද්ධා ඵලෙය්‍ය. තාපසො ‘‘න මෙ අත්තානං නාසෙතුං යුත්ත’’න්ති උට්ඨායාසනා බොධිසත්තස්ස අඤ්ජලිං පග්ගහෙසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා අත්තනො පුත්තං වන්දි.

තාපසො අතීතෙ වත්තාලීස කප්පෙ, අනාගතෙ වත්තාලීසාති අසිති කප්පෙ අනුස්සරති. බොධිසත්තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා ‘‘භවිස්සති නු බො බුද්ධො, උදාහු නො’’ති ආවජ්ජෙත්වා උපධාරෙන්තො ‘‘නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සති’’ති ඤාත්වා ‘‘අච්ඡරියපුරිසො අය’’න්ති සිතං අකාසි. තතො ‘‘අහං ඉමං අච්ඡරියපුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨං ලභිස්සාමි නු බො, නො’’ති උපධාරෙන්තො ‘‘න ලභිස්සාමි, අන්තරායෙව කාලං කත්වා බුද්ධසතෙනපි බුද්ධසභස්සෙනපි ගන්ත්වා බොධෙතුං අසක්කුණෙය්‍ය අරූපභවෙ නිබ්බත්තිස්සාමි’’ති දිස්වා ‘‘ඵවරූපං නාම අච්ඡරියපුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨං න ලභිස්සාමි, මහතී වත මෙ ජාති භවිස්සති’’ති පරොදි.

මනුස්සා දිස්වා ‘‘අම්භාකං අය්‍යා ඉදානෙව භසිත්වා පුන පරොදිත්වා පතිට්ඨිතො, කිං නු බො, භන්තෙ, අම්භාකං අය්‍යපුත්තස්ස කොචි අන්තරායො භවිස්සති’’ති තං පුච්ඡිංසු. ‘‘නත්ථෙතස්ස අන්තරායො, නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සති’’ති. ‘‘අථ කස්මා, භන්තෙ, පරොදිත්වා’’ති? ‘‘ඵවරූපං පුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨං න ලභිස්සාමි, ‘මහතී වත මෙ ජාති භවිස්සති’ති අත්තානං අනුසොචන්තො රොදාමි’’ති ආහ. තතො සො ‘‘කිං නු බො මෙ ඤාතකෙසු කොචි ඵකං බුද්ධභූතං දට්ඨං ලභිස්සති’’ති උපධාරෙන්තො අත්තනො භාගිනෙය්‍යං නාලකදාරකං අද්දස. සො භගිනියා ගෙහං ගන්ත්වා ‘‘කහං තෙ පුත්තො නාලකො’’ති? ‘‘අත්ථි ගෙහෙ, අය්‍යා’’ති. ‘‘පක්කොසාහි න’’න්ති පක්කොසාපෙත්වා අත්තනො සන්තිකං ආගතං කුමාරං ආහ – ‘‘තාත, සුද්ධොදනමභාරාජස්ස කුලෙ පුත්තො ජාතො, බුද්ධච්ඡරො ඵසො, පඤ්චතිංස වස්සානි අතික්කමිත්වා බුද්ධො භවිස්සති, ත්වං ඵතං දට්ඨං ලභිස්සසි, අජ්ජෙව පබ්බජාහි’’ති. සත්තාසීතිකොට්ඨනෙ කුලෙ නිබ්බත්තදාරකොපි ‘‘න මං මාතුලො අනත්ථෙ නියොජෙස්සති’’ති වින්තෙත්වා තාවදෙව අන්තරාපණතො කාසායානි වෙච මත්තිකාපත්තඤ්ච ආහරාපෙත්වා කෙසමස්සුං ඕහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙන්වා ‘‘යො ලොකෙ උත්තමපුග්ගලො, තං උද්දිස්ස මය්හං පබ්බජ්ජා’’ති බොධිසත්තාහිමුඛං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පත්තං ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා අංසකුටෙ ඔලග්ගෙන්වා හිමවත්තං පවිසිත්වා සමණධම්මං අකාසි. සො පරමාහිසම්බොධිප්පත්තං තථාගතං උපසඬකමිත්වා නාලකපටිපදං කථාපෙත්වා පුන හිමවත්තං පවිසිත්වා අරහත්තං පත්වා උක්කට්ඨපටිපදං පටිපන්නො සත්තෙව මාසෙ ආයුං පාලෙන්වා ඵකං සුවණ්ණපබ්බතං නිස්සාය යීතකොච අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි.

බොධිසත්තම්පි බො පඤ්චමදිවසෙ සීසං න්භාපෙත්වා “නාමග්ගහණං ගණ්ඨිස්සාමා” ති රාජහවනං චතුප්පාතිගතන්ධෙහි විලිම්පෙත්වා ලාජපඤ්චමකානි පුප්ඵානි විකිරිත්වා අසම්භින්නපායාසං සම්පාදෙත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරඨගතෙ අට්ඨසතං බ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා රාජහවනෙ නිසීදාපෙත්වා සුභොජනං භොජාපෙත්වා මහාසක්කාරං කත්වා “කිං නු බො භවිස්සති” ති ලක්ඛණානි පරිග්ගහාපෙසුං. තෙසු –

“රාමො ධජො ලක්ඛණො වාපි මන්තී, යඤ්ඤො සුභොජො සුයාමො සුදත්තො;
එතෙ තදා අට්ඨ අහෙසුං බ්‍රාහ්මණා, ඡළඨගවා මන්තං වියාකරිංසු” ති. (ම. නි. අට්ඨ. 1.284) –

ඉමෙ අට්ඨෙව බ්‍රාහ්මණා ලක්ඛණපරිග්ගහකා අහෙසුං. පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ සුපිනොපි එතෙහෙව පරිග්ගහිතො. තෙසු සත්ත ජනා ද්වෙ අඬගුලියො උක්ඛිපිත්වා ද්විධා නං බ්‍යාකරිංසු – “ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාචසිස්සති, රාජා භවිස්සති චක්කවත්තී, සචෙ පබ්බජිස්සති, බුද්ධො භවිස්සති” ති සබ්බං චක්කවත්තිරඤ්ඤො සිරිවිහවං ආචික්ඛිංසු. තෙසං පන සබ්බදහරො ගොත්තතො කොණ්ඩඤ්ඤො නාම මාණවො බොධිසත්තස්ස වරලක්ඛණසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා “ඉමස්ස අගාරමජ්ඣෙය්‍යායානකාරණං නත්ථී, එකන්තෙතෙස විවට්ඨජදො බුද්ධො භවිස්සති” ති එකමෙව අඬගුලිං උක්ඛිපිත්වා එකං සබ්‍යාකරණං බ්‍යාකාසි. අයඤ්ඨි කතාධිකාරො පච්ඡිමභවිකසත්තො පඤ්ඤාය ඉතරෙ සත්ත ජනෙ අභිභවිත්වා ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතස්ස බොධිසත්තස්ස එකන්තබුද්ධභාවසඬ්ඛානං එකමෙව ගහිං අද්දස, තස්මා එකං අඬගුලිං උක්ඛිපිත්වා එවං බ්‍යාකාසි. අථස්ස නාමං ගණ්ඨන්තා සබ්බලොකස්ස අත්ථසිද්ධිකරත්තා “සිද්ධත්ථො” ති නාමං අකංසු.

අථ බො තෙ බ්‍රාහ්මණා අත්තනො අත්තනො සරානි ගන්ත්වා පුත්තෙ ආමන්තයිංසු – “තාතා, අම්භෙ මහල්ලකා, සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තං සබ්බඤ්ඤානං පත්තං මයං සම්භාවෙය්‍යාම වා නො වා, තුම්භෙ තස්මිං කුමාරෙ සබ්බඤ්ඤානං පත්තෙ තස්ස සාසනෙ පබ්බජෙය්‍යාථා” ති. තෙ සත්තපි ජනා යාවතායුකං යත්වා යථාකම්මං ගතා, කොණ්ඩඤ්ඤමාණවොයෙව පන අරොගො අහොසි. සො මහාසත්තෙ වුද්ධිමන්වාය මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා අනක්කමෙන උරුවෙලං ගන්ත්වා “රමණියො වත අයං භූමිභාගො, අලං වතිදං පධානත්ථිකස්ස කුලපුත්තස්ස පධානායා” ති විත්තං උප්පාදෙත්වා තත්ථ වාසං උපගතෙ “මහාපුරිසො පබ්බජිතො” ති සුත්වා තෙසං බ්‍රාහ්මණානං පුත්තෙ උපසඬ්ඛමිත්වා එවමාහ – “සිද්ධත්ථකුමාරො කිර පබ්බජිතො, සො නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සති. සචෙ තුම්භාකං පිතරො අරොගා අස්සු, අජ්ජ නික්ඛමිත්වා පබ්බජෙය්‍යං. සචෙ තුම්භෙපි ඉච්ඡෙය්‍යාථ, එථ, මයං තං මහාපුරිසං අනුපබ්බජිස්සාමා” ති. තෙ සබ්බෙ එකච්ඡන්දා භවිතුං නාසක්ඛිංසු, තෙසු තයො ජනා

න පබ්බතීංසු, කොණ්ඩඤ්ඤාභ්මණං ජෙට්ඨකං කත්වා ඉතරෙ චත්තාරො පබ්බතීංසු. තෙ පඤ්චපි ජනා පඤ්චවග්ගියත්ථෙරා නාම ජාතා.

තදා පන සුද්ධොදනරාජා – “කිං දිස්වා මය්හං පුත්තො පබ්බතීස්සති” ති පුච්ඡි. “චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තාති” ති. “කතරඤ්ච කතරඤ්චා” ති? “ජරාජිණ්ණං, බ්‍යාධිතං, මතං, පබ්බතී” ති. රාජා “ඉතො ජට්ඨාය එවරුපානං මම පුත්තස්ස සන්තිකං උපසඬකමිතුං මා අදත්ථ, මය්හං පුත්තස්ස බුද්ධභාවෙන කම්මං නත්ථි, අහං මම පුත්තං ද්විසහස්සදීපපරිවාරානං, චතුත්තං මහාදීපානං, ඉස්සරියාධිපච්චං චක්කවත්තිරජ්ජං කරොත්තං ජත්තිංසයොජනපරිමණ්ඩලාය පරිසාය පරිවුතං ගගනතලෙ විවරමානං පස්සිතුකාමො” ති. එවඤ්ච පන චත්වා ඉමෙසං චතුප්පකාරානං නිමිත්තානං කුමාරස්ස චක්ඛුපථෙ ආගමනනිවාරණත්ථං චතුසු දිසාසු ගාචුතෙ ගාචුතෙ ආරක්ඛං යපෙසි. තං දිවසඤ්ච මඬගලට්ඨානෙ සන්තිපතිතෙසු අසිතියා ඤාතිකුලසහස්සෙසු එකමෙකො එකමෙකං පුත්තං පටිජාති – “අයං බුද්ධො වා භොතු රාජා වා, මයං එකමෙතං පුත්තං දස්සාම. සචෙපි බුද්ධො භවිස්සති, ඛත්තියසමණගණෙනෙව පරිවාරිතො විවරිස්සති. සචෙපි රාජා භවිස්සති, ඛත්තියකුමාරෙනෙව පුරක්ඛතපරිවාරිතො විවරිස්සති” ති. රාජාපි බොධිසත්තස්ස උත්තමරුපසම්පන්නා විගතසබ්බදොසා ධාතියො පච්චුපට්ඨාපෙසි. බොධිසත්තො මහත්තෙන පරිවාරෙන මහත්තෙන සිරිසොභග්ගෙන වඩ්ඪති.

අථෙකදිවසං රඤ්ඤො චජ්ජමඬගලං නාම අභොසි. තං දිවසං සකලනගරං දෙනනගරං විය අලඬකරොත්ති, සබ්බෙ දාසකම්මකරාදයො අභතචත්ථනිචත්ථා ගන්ධමාලාදිපටිමණ්ඩිතා රාජකුලෙ සන්තිපතන්ති, රඤ්ඤො කම්මන්තෙ නඬගලසහස්සං යොජයන්ති, තස්මිං පන දිවසෙ එකෙනුනඅට්ඨසතනඬගලාති සද්ධිං බලිබද්දරස්මියොත්තෙහි රජතපරික්ඛතාති භොන්ති. රඤ්ඤො ආලම්බනනඬගලං පන රත්තසුවණ්ණපරික්ඛතං භොන්ති. බලිබද්දානං සිඬගරස්මිපතොදාපි සුවණ්ණපරික්ඛතාව භොන්ති. රාජා මහාපරිවාරෙන නික්ඛමන්තො පුත්තං ගහෙත්වා ආගමාසි. කම්මන්තට්ඨානෙ එකො ජම්බුරුක්ඛො බහලපලාසො සන්දච්ඡායො අභොසි. තස්ස හෙට්ඨා කුමාරස්ස සයනං පඤ්ඤාපෙත්වා උපරි සුවණ්ණතාරකබවිතවිතානං බන්ධාපෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපාපෙත්වා ආරක්ඛං යපෙත්වා රාජා සබ්බාලඬකාරං අලඬකරිත්වා අමච්චගණපරිවුතො නඬගලකරණට්ඨානං අගමාසි. තත්ථ රාජා සුවණ්ණනඬගලං ගණ්හාති, අමච්චා එකෙනුනඅට්ඨසතරජතනඬගලාති, කස්සකා සෙසනඬගලාති. තෙ තාති ගහෙත්වා ඉතො විතො ච කසන්ති. රාජා පන ඔරතො වා පාරං ගච්ඡති, පාරතො වා ඔරං ආගච්ඡති.

එතස්මිං යානෙ මහාසම්පත්ති අභොසි. බොධිසත්තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නා ධාතියො “රඤ්ඤො සම්පත්තිං පස්සාමා” ති අත්තොසාණිතො බහි නික්ඛන්තා. බොධිසත්තො ඉතො විතො ච ඔලොකෙන්තො කඤ්චි අදිස්වා චෙගෙන උට්ඨාය පල්ලඬකං ආභුජිත්වා ආනාපානෙ පරිග්ගහෙත්වා පයමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙසි. ධාතියො බජ්ජභොජ්ජන්තරෙ විවරමානා ථොකං විරායිංසු. සෙසරුක්ඛානං ඡායා

වීතිවත්තා, තස්ස පන ජම්බුරුක්ඛස්ස ඡායා පරිමණ්ඩලා හුත්වා අට්ඨාසි. ධාතියො “අයාපුත්තො එකකො”ති වෙගෙන සාණිං උක්ඛිපිත්වා අන්තො පටිසමානා බොධිසත්තං සයනෙ පල්ලඬකෙන නිසින්තං තඤ්ච පාටිභාරියං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං – “දෙව, කුමාරො එවං නිසින්තො, අඤ්ඤෙසං රුක්ඛානං ඡායා වීතිවත්තා, ජම්බුරුක්ඛස්ස පන ඡායා පරිමණ්ඩලා ධීතා”ති. රාජා වෙගෙනාගන්ත්වා පාටිභාරියං දිස්වා “අයං තෙ, තාත, දුතියවන්දනා”ති පුත්තං වන්දි.

අථ අනුක්කමෙන බොධිසත්තො සොළසවස්සුද්දෙසිකො ජාතො. රාජා බොධිසත්තස්ස තිණ්ණං උතුනං අනුවඡවිකෙ තයො පාසාදෙ කාරෙසි – එකං නවභූමිකං, එකං සත්තභූමිකං, එකං පඤ්චභූමිකං, වත්තාලීසසහස්සා ව නාටකිත්ථියො උපට්ඨාපෙසි. බොධිසත්තො දෙවො විය අච්ඡරාසඬ්ඨපරිවුතො අලඬකතනාටකිත්ථිහි පරිවුතො නිජ්ජුරිසෙහි තූරියෙහි පරිවාරියමානො මහාසම්පත්තිං අනුභවත්තො උතුචාරෙන තීසු පාසාදෙසු විහාසි. රාහුලමාතා පනස්ස දෙවි අග්ගමහෙසි අහොසි.

තස්සෙවං මහාසම්පත්තිං අනුභවත්තස්ස එකදිවසං ඤාතිසඬ්ඨස්ස අබ්භන්තරෙ අයං කථා උදපාදි – “සිද්ධත්ථො කීළාපසුතොව විවරති, න කිඤ්චි සිජ්ජං සික්ඛති, සඬ්ඨාමෙ පටිවුපට්ඨිතෙ කිං කරිස්සති”ති? රාජා බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා “තාත, තව ඤාතකා ‘සිද්ධත්ථො කිඤ්චි සිජ්ජං අසික්ඛිත්වා කීළාපසුතොව විවරති’ති වදන්ති, එත්ථ කිං සත්තු පත්තකාලෙ මඤ්ඤෙසි”ති? “දෙව, මම සිජ්ජං සික්ඛනාතිවිචං නත්ථි, නගරෙ මම සිජ්ජදස්සනත්ථං හෙරිං වරාපෙථ ‘ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ඤාතකානං සිජ්ජං දස්සෙස්සාමි’”ති. රාජා තථා අකාසි. බොධිසත්තො අක්ඛණවෙධිවාලවෙධිධුග්ගහෙ සන්නිපාතාපෙත්වා මහාජනස්ස මජ්ඣෙ අඤ්ඤෙහි ධනුග්ගහෙහි අසාධාරණං ඤාතකානං ද්වාදසවිධං සිජ්ජං දස්සෙසි. තං සරහඬ්ඨගජාතකෙ ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තදා තස්ස ඤාතිසඬ්ඨෙහි නික්කඬ්ඨො අහොසි.

අට්ඨකදිවසං බොධිසත්තො උය්‍යානභූමිං ගන්තුකාමො සාරථීං ආමන්තෙත්වා “රථං යොජෙහි”ති ආහ. සො “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා මහාරහං උත්තමරථං සබ්බාලඬ්ඨකාරෙන අලඬ්ඨකරිත්වා කුමුදපත්තවණ්ණෙ වත්තාරො මඬ්ගලසින්ධුවෙ යොජෙත්වා බොධිසත්තස්ස පටිවෙදෙසි. බොධිසත්තො දෙවවිමානසදිසං රථං අභිරුහිත්වා උය්‍යානාභිමුඛො අගමාසි. දෙවතා “සිද්ධත්ථකුමාරස්ස අභිසම්බුජ්ඣනකාලො ආසන්නො, පුබ්බනිමිත්තං දස්සෙස්සාමා”ති එකං දෙවපුත්තං ජරාජිණ්ණං ඛණ්ඩදන්තං පලිතකෙසං වඬ්ඨකං ඔහග්ගසරීරං දණ්ඩහත්ථං පවෙධමානං කත්වා දස්සෙසුං. තං බොධිසත්තො වෙච සාරථී ව පස්සන්ති. තතො බොධිසත්තො, “සම්ම, කො නාමෙස පුරිසො, කෙසාපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙස”න්ති මහාපදානෙ (දී. නි. 2.45) ආගතනයෙන සාරථීං පුච්ඡිත්වා තස්ස වචනං සුත්වා “ධිරත්ථු වත, හො, ජාති, යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සති”ති සංවිග්ගහදයො තතොව පටිනිවත්තිත්වා පාසාදමෙව අභිරුහි. රාජා “කිං කාරණා

මම පුත්තො බිජ්ජං පටිනිවත්ති” ති පුවඡි. “ජිණ්ණපුරිසං දිස්වා, දෙවා” ති. “ජිණ්ණකං දිස්වා පබ්බජිස්සතිති ආහංසු, කස්මා මං නාසෙට්ඨ, සීසං පුත්තස්ස නාටකානි සජ්ජෙට්ඨ, සම්පත්තිං අනුභවන්තො පබ්බජ්ජාය සතිං න කරිස්සති” ති වත්වා ආරක්ඛං වඩ්ඨෙත්වා සබ්බදිසාසු අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ ආරක්ඛං යපෙසි.

පුතෙකදිවසං බොධිසත්තො තට්ඨ උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාහිනිමිමිතං බ්‍යාධිතං පුරිසං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව පුවඡිත්වා සංවිග්ගහදයො නිවත්තිත්වා පාසාදං අභිරුහි. රාජාපි පුවඡිත්වා හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව සංවිදහිත්වා පුන වඩ්ඨෙත්වා සමන්තා තිගාචුතජ්ජමාණෙ පදෙසෙ ආරක්ඛං යපෙසි. අපරමපි එකදිවසං බොධිසත්තො තට්ඨ උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාහිනිමිමිතං කාලඤ්ඤානං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව පුවඡිත්වා සංවිග්ගහදයො පුන නිවත්තිත්වා පාසාදං අභිරුහි. රාජාපි පුවඡිත්වා හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව සංවිදහිත්වා පුන වඩ්ඨෙත්වා සමන්තො යොජනජ්ජමාණෙ පදෙසෙ ආරක්ඛං යපෙසි. අපරං පතෙකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තට්ඨ දෙවතාහිනිමිමිතං සුනිවත්ථං සුපාරුතං පබ්බජිතං දිස්වා “කො නාමෙසො සම්මා” හි සාරථී පුවඡි. සාරථී කිඤ්ඤාපි බුද්ධුජ්ජාදස්ස අභාවා පබ්බජිතං වා පබ්බජිතගුණෙ වා න ජානාති, දෙවතානුභාවෙන පන “පබ්බජිතො නාමායං, දෙවා” ති වත්වා පබ්බජ්ජාය ගුණෙ වණ්ණෙසි. බොධිසත්තො පබ්බජ්ජාය රුචිං උජ්ජාදෙත්වා තං දිවසං උය්‍යානං අගමාසි. දීඝභාණකා පනාහු – “වත්තාරිපි නිමිත්තානි එකදිවසෙනෙව දිස්වා අගමාසි” ති.

සො තත්ථ දිවසභාගං කිලිත්වා මඬිගලපොක්ඛරණියං න්භාගිත්වා අත්ථඬිගතෙ සුරියෙ මඬිගලසිලාපට්ටෙ නිසිදි අත්තානං අලඬිකාරාපෙතුකාමො, අථස්ස පරිවාරකපුරිසා නානාවණ්ණානි දුස්සානි නානජ්ජකාරා ආහරණවිකතියො මාලාගන්ධවිලෙපනානි ව ආදාය සමන්තා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තස්මිං බණ්ණ සක්කස්ස නිසින්තාසනං උණ්භං අහොසි. සො “කො නු බො මං ඉමම්භා යානා වාවෙතුකාමොසි” ති උපධාරෙත්තො බොධිසත්තස්ස අලඬිකාරෙතුකාමතං ඤත්වා විස්සකම්මං ආමන්තෙසි – “සම්ම විස්සකම්ම, සිද්ධත්ථකුමාරො අජ්ජ අඬ්ඨරත්තසමයෙ මහාහිනික්ඛමනං නික්ඛමිස්සති, අයමස්ස පච්ඡිමො අලඬිකාරො, ත්වං උය්‍යානං ගන්ත්වා මහාපුරිසං දිබ්බාලඬිකාරෙහි අලඬිකරොහි” ති. සො “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා දෙවානුභාවෙන තඬ්ඨණ්ණඤ්ඤෙව බොධිසත්තං උපසඬ්ඨකම්මත්වා තස්සෙව කජ්ජකසදියො හුත්වා දිබ්බදුස්සෙන බොධිසත්තස්ස සීසං වෙයෙසි. බොධිසත්තො හත්ථසම්ඵස්සෙනෙව “නාමං මනුස්සො, දෙවපුත්තො අය” ත්ති අඤ්ඤාසි. වෙයනෙන වෙයිතමත්තෙ සීසෙ මොළියං මණිරතනාකාරෙන දුස්සසහස්සං අබ්භුග්ගඤ්ඡි, පුන වෙයෙන්තස්ස දුස්සසහස්සන්ති දසක්ඛත්තුං වෙයෙන්තස්ස දස දුස්සසහස්සානි අබ්භුග්ගච්ඡිංසු. “සීසං බුද්දකං, දුස්සානි බහුනි, කථං අබ්භුග්ගතානී” ති න වින්තෙතබ්බං. තෙසු හි සබ්බමහන්තං ආමලකපුප්ඵජ්ජමාණං, අවසෙසානි කදම්බකපුප්ඵජ්ජමාණානි අහෙසුං. බොධිසත්තස්ස සීසං කිඤ්ඤාත්ථගච්ඡිතං විය කුය්‍යකපුප්ඵං අහොසි.

අථස්ස සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතස්ස සබ්බතාලාවචරෙසු සකානි සකානි පටිභානානි දස්සයන්තෙසු, බ්‍රාහ්මණෙසු “ජයනන්දා” තිආදිවචනෙහි, සුතමඬිගලිකාදීසු ච නානස්පකාරෙහි මඬිගලවචනත්ථුතිසොසෙහි සම්භාවෙන්තෙසු සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතං තං රථවරං අභිරුහි. තස්මිං සමයෙ “රාහුලමානා පුත්තං විජාතා” ති සුත්වා සුද්ධොදනමහාරාජා “පුත්තස්ස මෙ තුට්ඨිං නිවෙදෙථා” ති සාසනං පහිණි. බොධිසත්තො තං සුත්වා “රාහු ජාතො, ඛන්ධනං ජාත” ති ආහ. රාජා “කිං මෙ පුත්තො අවචා” ති ප්‍රවිණිත්වා තං වචනං සුත්වා “ඉතො පට්ඨාය මෙ නත්තා ‘රාහුලකුමාරො’ ත්වෙව නාම හොතු” ති ආහ.

බොධිසත්තොපි බො රථවරං ආරුය්හ අතිමහත්තෙන යසෙන අතිමනොරමෙන සිරිසොහග්ගෙන නගරං පාවිසි. තස්මිං සමයෙ කිසාගොතමී නාම ඛත්තියකඤ්ඤා උපරිපාසාදවරතලගතා නගරං පදක්ඛිණං කුරුමානස්ස බොධිසත්තස්ස රූපසිරිං දිස්වා පිතිසොමනස්සජාතා ඉමං උදානං උදානෙසි -

“නිබ්බුතා නුන සා මාතා, නිබ්බුතො නුන සො පිතා;
නිබ්බුතා නුන සා නාරි, යස්සායං ඊදිසො පතී” ති. (ධ. ස. අට්ඨ.
නිදානකථා); -

බොධිසත්තො තං සුත්වා වින්තෙසි - “අයං එවමාහ - ‘එවරූපං අත්තභාවං පස්සන්තියා මාතු හදයං නිබ්බායති, පිතු හදයං නිබ්බායති, පජාපතියා හදයං නිබ්බායති’ ති. කිස්මිං නු බො නිබ්බුතෙ හදයං නිබ්බුතං නාම හොති” ති. අථස්ස කිලෙසෙසු විරත්තමනස්ස එතදහොසි - “රාගග්ගිමහි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති, දොසග්ගිමහි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති, මොහග්ගිමහි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති, මානදිට්ඨිආදීසු සබ්බකිලෙසදරථෙසු නිබ්බුතෙසු නිබ්බුතං නාම හොති” ති. “අයං මෙ සුස්සවනං සාවෙති, අහඤ්ඤි නිබ්බානං ගවෙසන්තො විචරාමි, අජ්ජෙව මයා සරාවාසං ඡඩ්ඛෙත්වා නික්ඛමිම පබ්බජිත්වා නිබ්බානං ගවෙසිතුං වට්ටති, අයං ඉමිස්සා ආවරියභාගො හොතු” ති කණ්ඨතො ඔමුඤ්චිත්වා කිසාගොතමියා සතසහස්සග්ගිනකං මුත්තාභාරං පෙසෙසි. සා “සිද්ධත්ථකුමාරො මයි පට්ඨෙද්ධවිත්තො හුත්වා පණ්ණාකාරං පෙසෙති” ති සොමනස්සජාතා අහොසි.

බොධිසත්තොපි මහත්තෙන සිරිසොහග්ගෙන අත්තතො පාසාදං අභිරුහිත්වා සිරිසයනෙ නිපජ්ජි. තාවදෙව ච නං සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතා නච්චගිතාදීසු සුසික්ඛිතා දෙවකඤ්ඤා විය රූපසොහග්ගප්පත්තා නාටකිත්ථියො නානාතුරියානි ගහෙත්වා සම්පරිවාරෙත්වා අභිරමාපෙන්නියො නච්චගිතවාදිතානි පයොජයිංසු. බොධිසත්තො කිලෙසෙසු විරත්තවිත්තතාය නච්චාදීසු අනභිරතො මුහුත්තං නිද්දං ඔක්කමි. තාපි ඉත්ථියො “යස්සත්ථාය මයං නච්චාදීනි පයොජෙම, සො නිද්දං උපගතො, ඉදානි කිමත්ථං කිලමිස්සාමා” ති ගහිතගහිතානි තුරියානි අජ්ඣාත්ථරිත්වා නිපජ්ජිංසු, ගන්ධතෙලප්පදිපා ඤායන්ති. බොධිසත්තො පබුජ්ඣිත්වා සයනපිට්ඨෙ පල්ලඤ්ඤා නිසින්තො අද්දස තා ඉත්ථියො තුරියගණ්ඨානි අවත්ථරිත්වා නිද්දායන්තියො - එකච්චා පග්ගරිතබ්බෙලා,

කිලින්තගත්තා, එකවිවා දන්තෙ බාදන්තියො, එකවිවා කාකවිජන්තියො, එකවිවා විජ්ජලපන්තියො, එකවිවා විවට්ඨුඛි, එකවිවා අපගතවත්ථා පාකට්ඨිභවිජ්ජමිබ්බාධට්ඨානා. සො තාසං තං විජ්ජකාරං දිස්වා භියොයාසොමත්තාය කාමෙසු විරත්තවිත්තො අහොසි. තස්ස අලඬිකතපට්ඨයත්තං සක්කභවනසදිසමිපි තං මහාතලං විවිධනානාකුණපහරිතං ආමකසුසානං විය උපට්ඨාසි, තයො භවා ආදිත්තගෙහසදිසා බාදිංසු – “උපද්දුතං වත, හො, උපස්සට්ඨං වත, හො”ති උදානං පවත්තෙසි, අතිවියස්ස පබ්බජ්ජාය විත්තං නමි.

සො “අජ්ජෙව මයා මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුං වට්ටති”ති සයනා වුට්ඨාය ද්වාරසමීපං ගන්ත්වා “කො එත්ථා”ති ආහ. උම්මාරෙ සීසං කත්වා නිපන්නො ඡන්නො – “අහං, අයාපුත්ත, ඡන්නො”ති ආහ. “අජ්ජාහං මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුකාමො, එකං මෙ අස්සං කජ්ජෙහි”ති ආහ. සො “සාධු, දෙවා”ති අස්සභණ්ඩකං ගහෙත්වා අස්සසාලං ගන්ත්වා ගන්ධතෙලප්පදීපෙසු ජලන්තෙසු සුමනපට්ටවිතානස්ස හෙට්ඨා රමණීයෙ භූමිභාගෙ යීතං කණ්ඩකං අස්සරාජානං දිස්වා “අජ්ජ මයා ඉමමෙව කජ්ජෙතුං වට්ටති”ති කණ්ඩකං කජ්ජෙසි. සො කජ්ජියමානොව අඤ්ඤාසි “අයං කජ්ජනා අතිවිය ගාල්භා, අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු උය්‍යානකීළාදිගමනකාලෙ කජ්ජනා විය න හොති, මය්හං අයාපුත්තො අජ්ජ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුකාමො භවිස්සති”ති. තතො තුට්ඨමානසො මහාභසිතං හසි, සො සද්දො සකලනගරං පත්ථරිත්වා ගච්ඡෙය්‍ය. දෙවතා පන නං සන්තිරුමිහිත්වා න කස්සවි සොතුං අදංසු.

බොධිසත්තොපි බො ඡන්තං පෙසෙත්වාච “පුත්තං තාව පස්සිස්සාමි”ති විත්තෙත්වා නිසින්තපල්ලඬිකතො උට්ඨාය රාහුලමාතුයා වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ගඬිභද්දාරං විවරි. තස්මිං බණ්ණ අන්තොගඬිභෙ ගන්ධතෙලප්පදීපො ඤායති, රාහුලමාතා සුමනමල්ලිකාදීනං පුජ්ථානං අම්බණමත්තෙන අභිජ්ජකිණ්ණෙ සයනෙ පුත්තස්ස මත්ථකෙ හත්ථං යපෙත්වා නිද්දායති. බොධිසත්තො උම්මාරෙ පාදං යපෙත්වා යීතකොව ඔලොකෙත්වා “සවාහං දෙවියා හත්ථං අපනෙත්වා මම පුත්තං ගණ්හිස්සාමි, දෙවි පබුජ්ඣස්සති, එවං මෙ ගමනන්තරායො භවිස්සති, බුද්ධො භුත්වාච ආගන්ත්වා පුත්තං පස්සිස්සාමි”ති පාසාදතලතො ඔතරි. යං පන ජාතකට්ඨකථායං “තදා සත්තාභජාතො රාහුලකුමාරො හොති”ති වුත්තං, තං සෙසට්ඨකථාසු නත්ථි, තස්මා ඉදමෙව ගහෙතබ්බං.

එවං බොධිසත්තො පාසාදතලා ඔතරිත්වා අස්සසමීපං ගන්ත්වා එවමාහ – “තාන කණ්ඩක, ත්වං අජ්ජ එකරත්තිං මං තාරය, අහං තං නිස්සාය බුද්ධො භුත්වා සදෙවකං ලොකං තාරයිස්සාමි”ති. තතො උල්ලඬිසිත්වා කණ්ඩකස්ස පිට්ඨිං අභිරුහි. කණ්ඩකො ගීවතො පට්ඨාය ආයාමෙන අට්ඨාරසහත්ථො හොති, තදනුවිජ්ජිකෙන උබ්බෙධෙන සමන්තාගතො ථාමජ්ජවසම්පන්නො සබ්බසෙතො ධොතසඬ්ඛසදිසො. සො සවෙ භසෙය්‍ය වා පදසද්දං වා කරෙය්‍ය, සද්දො සකලනගරං අවත්ථරෙය්‍ය, තස්මා දෙවතා අත්තනො ආනුභාවෙන තස්ස යථා න කොචි සුභාති, එවං භසිතසද්දං සන්තිරුමිහිත්වා අක්කමනඅක්කමනපදවාරෙ

හත්ථතලානි උපනාමෙසුං. බොධිසත්තො අස්සවරස්ස පිට්ඨිවෙමජ්ඣගතො ඡන්තං අස්සස්ස වාලධිං ගාභාපෙත්වා අඛිඨරත්තසමයෙ මහාද්වාරස්මිපං පත්තො. තදා පන රාජා “එවං මම පුත්තො යාය කායච්ච වෙලාය නගරද්වාරං විවරිත්වා නික්ඛමිතුං න සක්ඛිස්සති” ති ද්වීසු ද්වාරකවාටෙසු එකෙකං පුරිසසහස්සෙන විවරිතබ්බං කාරෙසි. බොධිසත්තො පන ටාමබලසම්පත්තො හත්ථිගණනාය කොට්ඨසහස්සහත්ථිනං බලං ධාරෙසි, පුරිසගණනාය දසකොට්ඨසහස්සපුරිසානං බලං ධාරෙසි. සො චිත්තෙසි – “සවෙ ද්වාරං න විවරියාති, අජ්ජ කණ්ඩකස්ස පිට්ඨෙ නිසින්නොව වාලධිං ගහෙත්වා යිතෙන ඡන්නෙන සද්ධිංයෙව කණ්ඩකං උග්ගුහි නිජ්ජිලෙත්වා අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධං පාකාරං උජ්ජතිත්වා අතික්කමිස්සාමි” ති. ඡන්නොපි චිත්තෙසි – “සවෙ ද්වාරං න විවරියාති, අහං අත්තනො සාමිකං අයාපුත්තං ඛන්ධෙ නිසිදාපෙත්වා කණ්ඩකං දක්ඛිණෙන හත්ථෙත කුච්ඡියං පරික්ඛිපන්නො උපකච්ඡන්තරෙ කත්වා පාකාරං උජ්ජතිත්වා අතික්කමිස්සාමි” ති. කණ්ඩකොපි චිත්තෙසි – “සවෙ ද්වාරං න විවරියාති, අහං අත්තනො සාමිකං පිට්ඨෙ යථානිසින්නමෙව ඡන්නෙන වාලධිං ගහෙත්වා යිතෙන සද්ධිංයෙව උක්ඛිපිත්වා පාකාරං උජ්ජතිත්වා අතික්කමිස්සාමි” ති. සවෙ ද්වාරං න විවරෙයාය, යථාචිත්තිතමෙව තෙසු තීසු ජනෙසු අඤ්ඤතරො සම්පාදෙයාය. ද්වාරෙ පන අධිවත්ථා දෙවතා ද්වාරං විවරි.

තස්මිංයෙව බණ මාරො පාපිමා “බොධිසත්තං නිවත්තෙස්සාමි” ති ආගන්ත්වා ආකාමෙ යිතො ආහ – “මාරිස, මා නික්ඛමි, ඉතො තෙ සත්තමෙ දිවසෙ චක්කරතනං පාතුහවිස්සති, ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරානං චතුත්තං මහාදීපානං රජ්ජං කාරෙස්සසි, නිවත්ත, මාරිසා” ති. “කොසි ත්ව” න්ති? “අහං චසවත්ති” ති. “මාර, ජානාමහං මය්හං චක්කරතනස්ස පාතුහාවං, අනත්ථිකොහං රජ්ජෙන, දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙත්වා බුද්ධො හවිස්සාමි” ති ආහ. මාරො “ඉතො දානි තෙ පට්ඨාය කාමචිතක්කං වා ඛ්‍යාපාදචිතක්කං වා විහිංසාචිතක්කං වා චිත්තිතකාලෙ ජානිස්සාමි” ති ඔතාරාපෙක්ඛො ඡායා විය අනුගච්ඡන්නො අනුබන්ධි.

බොධිසත්තොපි හත්ථගතං චක්කචත්තිරජ්ජං බෙලපිණ්ඩං විය අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඨෙත්වා මහන්තෙන සක්කාරෙන නගරා නික්ඛමි. ආසාලේහිපුණ්ණමාය උත්තරාසාලේහනක්ඛත්තෙ චත්තමානෙ, නික්ඛමිත්වා ව පුන නගරං අපලොකෙතුකාමො ජාතො. එවඤ්ච පනස්ස චිත්තෙ උජ්ජන්තමත්තෙයෙව – “මහාපුරිස, න තයා නිවත්තෙත්වා ඔලොකනකම්මං කත” න්ති වදමානා විය මහාපථවී කුලාලචක්කං විය ඡිජ්ජිත්වා පරිවත්ති. බොධිසත්තො නගරාහිමුඛො යත්වා නගරං ඔලොකෙත්වා තස්මිං පථවිජ්ජදෙසෙ කණ්ඩකනිවත්තනචෙතියට්ඨානං දස්සෙත්වා ගන්තබ්බමග්ගාහිමුඛං කණ්ඩකං කත්වා පායාසි මහන්තෙන සක්කාරෙන උළාරෙන සිරිසොහග්ගෙන. තදා කිරස්ස දෙවතා පුරතො සට්ඨි උක්කාසහස්සානි ධාරයිංසු, පච්ඡතො සට්ඨි, දක්ඛිණපස්සතො සට්ඨි, වාමපස්සතො සට්ඨිති. අපරා දෙවතා චක්කවාලමුඛවට්ටියං අපරිමාණා උක්කා ධාරයිංසු. අපරා දෙවතා ව නාගසුපණ්ණාදයො ව දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි මාලාහි වුණ්ණෙහි ධූපෙහි පූජයමානා ගච්ඡන්ති, පාරිච්ඡත්තකපුජ්ජෙහි වෙව

මන්දාරවප්‍රජ්වේනී ච සනමෙසවුට්ඨිකාලෙ ධාරාහි විය නහං නිරන්තරං අහොසි,
 දිබ්බානි සංගීතානි පවත්තිංසු, සමන්තතො අට්ඨ තූරියානි, සට්ඨි තූරියානීති
 අට්ඨසට්ඨි තූරියසතසහස්සානි පවත්තිංසු. තෙසං සද්දො සමුද්දකුච්ඡියං
 මෙසධනිතකාලො විය, යුගන්ධරකුච්ඡියං සාගරනිග්ගොසකාලො විය ච වත්තති.

ඉමිනා සිරිසොහග්ගෙන ගච්ඡන්තො බොධිසත්තො එකරත්තෙනෙව තීණි
 රජ්ජානි අතික්කම්ම තිංසයොජනමත්ථකෙ අනොමානදීතීරං පාපුණි. කිං පන
 අස්සො තතො පරං ගන්තුං න සක්කොතීති? නො න සක්කොති. සො හි එකං
 වක්කවාලගබ්භං නාහියා ධීතවක්කස්ස නෙමිවට්ටිං මද්දන්තො විය අන්තන්තෙන
 වරිත්වා පුරෙපාතරාසමෙව ආගන්ත්වා අත්තතො සම්පාදිතං හත්තං භුඤ්ජිතුං
 සමත්ථො. තදා පන දෙවනාගසුපණ්ණාදිහි ආකාසෙ යත්වා ඔස්සට්ඨෙහි
 ගන්ධමාලාදිහි යාව උරුප්පදෙසා සඤ්ජන්තසරීරං ආකඩ්ඪිත්වා ගන්ධමාලාජටං
 ඡින්දන්තස්ස අතිපපඤ්ඤො අහොසි, තස්මා තිංසයොජනමත්තමෙව අගමාසි. අථ
 බොධිසත්තො නදීතීරෙ යත්වා ඡන්තං පුච්ඡි – “කා නාම අයං නදී”ති? “අනොමා
 නාම, දෙවා”ති. “අම්භාකම්පි පබ්බජ්ජා අනොමා භවිස්සතී”ති පණ්ණියා
 සට්ටෙන්තො අස්සස්ස සඤ්ඤං අදාසි. අස්සො ච උප්පතිත්වා අට්ඨසහවිත්ථාරාය
 නදියා පාරිමතීරෙ අට්ඨාසි.

බොධිසත්තො අස්සපිට්ඨිතො ඔරුය්හ රජතපට්ටසදිසෙ වාළකාපුලිනෙ යත්වා
 ඡන්තං ආමන්තෙසි – “සම්ම ඡන්ත, ත්වං මය්හං ආහරණානි වෙව කණ්ඩකඤ්ච
 ආදාය ගච්ඡ, අහං පබ්බජ්ජාමි”ති. “අහම්පි, දෙව, පබ්බජ්ජාමි”ති. බොධිසත්තො
 “න ලබ්භා තයා පබ්බජිතුං, ගච්ඡෙව ත්ව”න්ති තික්ඛන්තුං පටිබාහිත්වා ආහරණානි
 වෙව කණ්ඩකඤ්ච පටිච්ඡාපෙත්වා වින්තෙසි – “ඉමෙ මය්හං කෙසා සමණසාරුප්පා
 න භොන්ති, අඤ්ඤො බොධිසත්තස්ස කෙසෙ ඡින්දිතුං යුත්තරුපො නත්ථී”ති.
 තතො “සයමෙව බග්ගෙන ඡින්දිස්සාමි”ති දක්ඛිණෙන හත්ථෙන අසිං ගහෙත්වා
 වාමහත්ථෙන මොළියා සද්ධිං වුළං ගහෙත්වා ඡින්දි. කෙසා ද්වඩ්ගුලමත්තා හුත්වා
 දක්ඛිණෙන ආවට්ටමානා සීසං අල්ලීයිංසු. තෙසං යාවජීවං තදෙව පමාණං අහොසි,
 මස්සු ච තදනුරූපං, පුන කෙසමස්සුඕහාරණකිච්චං නාම නාහොසි. බොධිසත්තො
 සහ මොළියා වුළං ගහෙත්වා “සවාහං සම්බුද්ධො භවිස්සාමි, ආකාසෙ තිට්ඨතු. නො
 වෙ, භූමියං පතතු”ති අන්තලික්ඛෙ බිපි. සා වුළා යොජනප්පමාණං යානං
 අබ්භුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. සක්කො දෙවරාජා දිබ්බවක්ඛුනා ඔලොකෙන්වා
 යොජනියරතනවඩ්ඪකොටකෙන සම්පට්චිජිත්වා තාවතිංසහවනෙ වුළාමණ්ණවෙනියං
 නාම පතිට්ඨාපෙසි.

“ඡෙත්වාන මොළිං වරගන්ධවාසිතං, වෙහායසං උක්ඛිපි සකාපුඬගවො;
 සහස්සනෙත්තො සිරසා පටිග්ගහි, රතනවඩ්ඪකොටවරෙන වාසවො”ති. (ම.
 නි. අට්ඨ. 1.222);

පුන බොධිසත්තො වින්තෙසි – “ඉමානි කාසිකවත්ථානි මය්හං න
 සමණසාරුප්පානී”ති. අථස්ස කස්සපබුද්ධකාලෙ පුරාණසභායකො

සටිකාරමහාබ්‍රහ්මා එකං බ්‍රහ්මන්තරං ජරං අප්පත්තෙන මිත්තභාවෙන චිත්තෙසි –
“අප්ප මෙ සභායකො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, සමණපරික්ඛාරමස්ස
ගහෙත්වා ගච්ඡිස්සාමි” ති.

“තිව්වරඤ්ච පත්තො ච, වාසි සුචි ච ඛන්ධනං;
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො” ති. –

ඉමෙ අට්ඨ පරික්ඛාරෙ ආහරිත්වා අදාසි. බොධිසත්තො අරහද්ධජං නිවාසෙත්වා
උත්තමපබ්බජිතවෙසං ගණ්හිත්වා “ජන්ත, ත්වං මම වචනෙන මාතෘපිතුනං
ආරොග්‍යං වදෙහි” ති වත්වා උයොපෙසි. ජන්තො බොධිසත්තං වන්දිත්වා
පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. කණ්ඩකො පන ජන්තෙන සද්ධිං මන්තයමානස්ස
බොධිසත්තස්ස වචනං සුණන්තොව “නත්ථි දානි මය්හං පුන සාමිනො දස්සන්” න්ති
චිත්තෙත්වා වක්ඛුපථං විජහන්තො සොකං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො හදයෙන
ඵලිතෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ කණ්ඩකො නාම දෙවපුත්තො හුත්වා
නිබ්බත්ති. ජන්තස්ස පඨමං එකොව සොකො අහොසි, කණ්ඩකස්ස පන
කාලකිරියාය දුතියෙන සොකෙන පිළිතො රොදන්තො පරිදෙවන්තො නගරං
අගමාසි.

බොධිසත්තො පබ්බජිත්වා තස්මිංයෙව පදෙසෙ අනුපියං නාම අම්බවනං අත්ථි,
තත්ථ සත්තාහං පබ්බජ්ජාසුබ්බෙන චිතිනාමෙත්වා එකදිවසෙනෙව
තිංසයොජනමග්ගං පදසා ගන්ත්වා රාජගහං පාවිසි. පවිසිත්වා ච සපදානං පිණ්ඩාය
වරි. සකලනගරං බොධිසත්තස්ස රූපදස්සනෙනෙව ධනපාලකෙ පවිට්ඨෙ රාජගහං
විය ච, අසුරින්දෙ පවිට්ඨෙ දෙවනගරං විය ච සඬ්ඛොහං අගමාසි. රාජපුරිසා ගන්ත්වා
“දෙව, එවරුපො නාම සත්තො නගරෙ පිණ්ඩාය වරති, ‘දෙවො වා මනුස්සො වා
නාගො වා සුපණ්ණො වා අසුකො නාම එසො’ ති න ජානාමා” ති ආරොවෙසුං. රාජා
පාසාදනලෙ යත්වා මහාපුරිසං දිස්වා අවිජරියබ්‍රහ්මචිත්තො පුරිසෙ ආණාපෙසි –
“ගච්ඡථ, හණ්ණ, වීමංසථ, සවෙ අමනුස්සො හවිස්සති, නගරා නික්ඛමිත්වා
අන්තරධායිස්සති, සවෙ දෙවතා හවිස්සති, ආකාසෙන ගච්ඡිස්සති, සවෙ නාගො
හවිස්සති, පථවියං නිමුජ්ජිත්වා ගමිස්සති, සවෙ මනුස්සො හවිස්සති, යථාලද්ධං
භික්ඛං පරිභුඤ්ජිස්සති” ති.

මහාපුරිසොපි බො මිස්සකහත්තං සංහරිත්වා “අලං මෙ එත්තකං යාපනායා” ති
ඤ්ඤත්වා පවිට්ඨද්වාරෙනෙව නගරා නික්ඛමිත්වා පණ්ඩවපබ්බතච්ඡායායං
පුරත්ථිමාභිමුබ්බො නිසිදිත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජිතුං ආරද්ධො. අථස්ස අන්තානි
පරිවත්තිත්වා මුබ්බෙන නික්ඛමනාකාරප්පත්තානි අහෙසුං. තතො සො තෙන
අත්තභාවෙන එවරුපස්ස ආහාරස්ස වක්ඛුනාපි අදිට්ඨපුබ්බතාය තෙන
පටිකුලාභාරෙන අට්ඨියමානොපි එවං අත්තනා එව අත්තනං ඔවදි – “සිද්ධත්ථ,
ත්වං සුලභඅන්තපාතෙ කුලෙ තිවස්සිකගන්ධසාලිභොජනං නානග්ගරසෙහි
භුඤ්ජනට්ඨානෙ නිබ්බත්තිත්වාපි එකං පංසුකුලිකං දිස්වා ‘කදා නු බො අහමිපි
එවරුපො හුත්වා පිණ්ඩාය වරිත්වා භුඤ්ජිස්සාමි, හවිස්සති නු බො මෙ සො

කාලෝ'ති වින්තෙත්වා නික්ඛන්තො, ඉදානි කිත්තාමෙතං කරොසී''ති එවං අත්තානං ඔවදිත්වා නිබ්බිකාරො හුත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජී.

රාජපුරිසා තං පවත්තිං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා දූතවචනං සුත්වා වෙගෙන නගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඉරියාපට්ඨමිංයෙව පසිදිත්වා බොධිසත්තස්ස සබ්බං ඉස්සරියං නියායාතෙසි. බොධිසත්තො ‘‘මය්හං, මහාරාජ, වත්ථුකාමෙහි වා කිලෙසකාමෙහි වා අත්ථො නත්ථී, අහං පරමාභිසම්බොධිං පත්ථයන්තො නික්ඛන්තො’’ති ආහ. රාජා අනෙකප්පකාරං යාවන්තොපි තස්ස විත්තං අලභිත්වා ‘‘අද්ධා ත්වං බුද්ධො භවිස්සසී, බුද්ධභූතෙන පන තයා පයමං මම විජිතං ආගන්තබ්බං’’න්ති පටිඤ්ඤං ගණ්හි. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො, විත්ථාරො පන ‘‘පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමි, යථා පබ්බජී වක්ඛුමා’’ති ඉමං පබ්බජ්ජාසුත්තං (සු. නි. 407) සද්ධිං අට්ඨකථාය ඔලොකෙත්වා වෙදිතබ්බො.

බොධිසත්තොපි බො රඤ්ඤො පටිඤ්ඤං දත්වා අනුපුබ්බෙන වාරිකං වරමානො ආළාරඤ්ච කාලාමං උදකඤ්ච රාමපුත්තං උපසඬකමිත්වා සමාපත්තියො නිබ්බන්තෙත්වා ‘‘නායං මග්ගො බොධායා’’ති තම්පි සමාපත්තිභාවනං අනලඬිකරිත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස අත්තනො ථාමවීරියසන්දස්සනත්ථං මහාපධානං පදනිතුකාමො උරුවෙලං ගන්ත්වා ‘‘රමණීයො වතායං භූමිභාගො’’ති තත්ථෙව වාසං උපගන්ත්වා මහාපධානං පදනි. තෙපි බො කොණ්ඩඤ්ඤප්පමුඛා පඤ්චවග්ගියා ගාමනිගමරාජධානියු භික්ඛාය වරන්තා තත්ථ බොධිසත්තං සම්පාපුණිංසු. අථ නං ඡබ්බස්සානි මහාපධානං පදහන්තං ‘‘ඉදානි බුද්ධො භවිස්සති, ඉදානි බුද්ධො භවිස්සති’’ති පරිවෙණසම්මජ්ජනාදිකාය වත්තපටිපත්තියා උපට්ඨහමානා සන්තිකාවචරා අහෙසුං. බොධිසත්තොපි බො ‘‘කොට්ඨපත්තං දුක්කරකාරිකං කරිස්සාමි’’ති එකතිලතණ්ඩුලාදිහිපි විතිනාමෙසි, සබ්බසොපි ආහාරූපච්ඡේදනං අකාසී. දෙවතාපි ලොමකූපෙහි ඔජං උපසංහරමානා පක්ඛිපිංසු.

අට්ඨස්ස තාය නිරාහාරතාය පරමකසිරප්පත්තතාය සුවණ්ණවණ්ණොපි කායො කාලවණ්ණො අහොසී, ද්වන්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි පටිච්ඡන්තානි අහෙසුං. අප්පෙකදා ආනාපානකප්ප්ඤානං ඤායන්තො මහාවෙදනාභිතුන්තො විසඤ්ඤිභූතො වඬිකමනකොටියං පතති. අථ නං එකච්චා දෙවතා ‘‘කාලඬිකතො සමමණො ගොතමො’’ති වදන්ති. එකච්චා ‘‘විහාරොත්ථෙවෙවෙසො අරහත’’න්ති ව ආහංසු. තත්ථ යාසං ‘‘කාලඬිකතො’’ති සඤ්ඤා අහොසී, තා ගන්ත්වා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ආරොවෙසුං – ‘‘තුම්භාකං පුත්තො කාලඬිකතො’’ති. ‘‘මම පුත්තො බුද්ධො හුත්වා කාලඬිකතො, අහුත්වා’’ති? ‘‘බුද්ධො භවිතුං නාසක්ඛි, පධානභූමියංයෙව පතිත්වා කාලඬිකතො’’ති. ඉදං සුත්වා රාජා – ‘‘නාහං සද්දහාමි, මම පුත්තස්ස බොධිං අප්පත්වා කාලකිරියා නාම නත්ථී’’ති පටික්ඛිපි. ‘‘කස්මා පන රාජා න සද්දහති’’ති? කාලදෙවලතාපසවන්දාපනදිවසෙ ජම්බුරුක්ඛමුලෙ ව පාටිභාරියානං දිට්ඨත්තා.

පුත බොධිසත්තෙ සඤ්ඤං පටිලභිත්වා උට්ඨිතෙ තා දෙවතා ගන්ත්වා
 “අරොගො තෙ, මහාරාජ, පුත්තො”ති ආරොචෙසුං. රාජා “ජානාමහං මම පුත්තස්ස
 අමරණභාව”න්ති වදති. මහාසත්තස්ස ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තස්සෙව
 ආකාසෙ ගණ්ඨිකරණකාලො විය අහොසි. සො “අයං දුක්කරකාරිකා නාම
 බොධාය මග්ගො න හොති”ති ඔළාරිකං ආහාරං ආහාරෙතුං ගාමනිගමෙසු පිණ්ඩාය
 වරිත්වා ආහාරං ආහරි. අථස්ස ද්වන්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි පාකතිකානි අහෙසුං,
 කායොපි සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි. පඤ්චවග්ගියා භික්ඛු “අයං ඡබ්බස්සානි
 දුක්කරකාරිකං කරොන්තොපි සබ්බඤ්ඤානං පටිච්ඡෙදානං නාසක්ඛි, ඉදානි
 ගාමනිගමාදිසු පිණ්ඩාය වරිත්වා ඔළාරිකං ආහාරං ආහරමානො කිං සක්ඛිස්සති,
 බාහුලිකො එස පධානවිබහන්තො, සීසං න්හායිතුකාමස්ස උස්සාවඛිත්තදුක්කතං
 විය අමිහාකං එතස්ස සන්තිකා විසෙසතක්කතං, කිං නො ඉමිනා”ති මහාපුරිසං
 පහාය අත්තනො අත්තනො පත්තවිවරං ගහෙත්වා අට්ඨාරසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා
 ඉසිපතනං පවිසිංසු.

තෙන බො පන සමයෙන උරුවෙලායං සෙනානිගමෙ සෙනානිකුටුම්භිකස්ස
 ගෙහෙ නිබ්බත්තා සුජාතා නාම දාරිකා වයප්පත්තා එකස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ
 පත්ථනං අකාසි – “සවාහං සමජාතිකං කුලසරං ගන්ත්වා පට්ඨමගබ්බෙහ පුත්තං
 ලභිස්සාමි, අනුසංවච්ඡරං තෙ සතසහස්සපරිච්චාගෙන බලිකම්මං කරිස්සාමි”ති.
 තස්සා සා පත්ථනා සමිජ්ඣි. සා මහාසත්තස්ස දුක්කරකාරිකං කරොන්තස්ස ඡට්ඨෙ
 වස්සෙ පරිපුණ්ණෙ විසාබාපුණ්ණමායං බලිකම්මං කාතුකාමා හුත්වා පුරෙතරංයෙව
 ධෙනුසහස්සං උට්ඨිමධුකවනෙ වරාපෙත්වා, තාසං බීරං පඤ්ච ධෙනුසතානි
 පායෙත්වා, තාසං බීරං අඛිසතියානි ව සතානීති එවං යාව සොළසන්තං ධෙනුනං බීරං
 අට්ඨ ධෙනුයො පිවන්ති, තාව බීරස්ස බහලතඤ්ච මධුරතඤ්ච ඔජවන්තතඤ්ච
 පත්ථයමානා බීරපරිවත්තනං නාම අකාසි. සා විසාබාපුණ්ණමදිවසෙ “පාතොව
 බලිකම්මං කරිස්සාමි”ති රත්තියා පච්චසසමයං පච්චට්ඨාය තා අට්ඨ ධෙනුයො
 දුහාපෙසි. වච්ඡකා ධෙනුනං ථනමූලං න ආගමංසු, ථනමූලෙ පන නවහාජනෙසු
 උපනීතමත්තෙසු අත්තනො ධම්මතාය බීරධාරා පග්ගරිංසු. තං අච්ඡරියං දිස්වා
 සුජාතා සහත්ථෙතෙව බීරං ගහෙත්වා නවහාජනෙ පක්ඛිපිත්වා සහත්ථෙතෙව
 අග්ගිං කත්වා පවිතුං ආරභි.

තස්මිං පායාසෙ පච්චමානෙ මහන්තා මහන්තා පුබ්බුලා උට්ඨන්තිවා
 දක්ඛිණාවට්ඨා හුත්වා සඤ්චරන්ති. එකච්ඡිසිතමිපි බහි න උප්පතති, උද්ධනතො
 අප්පමත්තකොපි ධුමො න උට්ඨහති. තස්මිං සමයෙ චත්තාරො ලොකපාලා
 ආගන්ත්වා උද්ධනෙ ආරක්ඛං ගණ්ඨිංසු, මහාබ්‍රහ්මා ඡත්තං ධාරෙසි, සක්කො
 අලාතානි සමානෙත්තො අග්ගිං ජාලෙසි. දෙවතා ද්විසහස්සදීපපරිවාරෙසු චතුසු
 මහාදීපෙසු දෙවමනුස්සානං උපකප්පනඔජං අත්තනො දෙවානුභාවෙන
 දණ්ඩකබද්ධං මධුපටලං පිළෙත්වා මධුං ගණ්ඨමානා විය සංහරිත්වා තත්ථ
 පක්ඛිපිංසු. අඤ්ඤෙසු හි කාලෙසු දෙවතා කබලෙ කබලෙ ඔජං පක්ඛිපිංසු,
 සම්බොධිප්පත්තදිවසෙ ව පරිනිබ්බානදිවසෙ ව උක්ඛලියංයෙව පක්ඛිපිංසු. සුජාතා
 එකදිවසෙයෙව තත්ථ අත්තනො පාකටානි අනෙකානි අච්ඡරියානි දිස්වා පුණ්ණං

නාම දාසිං ආමන්තෙසි – “අම්ම පුණ්ණේ, අජ්ජ අම්භාකං දෙවතා අතිවිය පසන්නා, මයා හි එත්තකෙ කාලෙ එවරුපං අවිජරියං නාම න දිට්ඨපුබ්බං, වෙගෙන ගන්ත්වා දෙවට්ඨානං පටිජග්ගාහී”ති. සා “සාධු, අයො”ති තස්සා වචනං සම්පට්ඨිත්වා තුරිතතුරිතා රුක්ඛමූලං අගමාසි.

බොධිසත්තොපි බො තස්මිං රත්තිභාගෙ පඤ්ච මහාසුපිනෙ (අ. නි. 5.196) දිස්වා පරිග්ගණ්හන්තො “නිස්සංසයං අජ්ජාහං බුද්ධො භවිස්සාමී”ති කතසන්තිට්ඨානො තස්සා රත්තියා අවිචයෙන කතසරීරපටිජග්ගනො හික්ඛාවාරකාලං ආගමයමානො පාතොව ආගන්ත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි, අත්තනො පභාය සකලං රුක්ඛමූලං ඔභාසයමානො. අථ බො සා පුණ්ණා ආගන්ත්වා අද්දස බොධිසත්තං රුක්ඛමූලෙ පාවිනලොකධාතුං ඔලොකයමානං නිසින්නං, සරීරතො වස්ස නික්ඛන්තාහි පභාහි සකලරුක්ඛං සුවණ්ණවණ්ණං. දිස්වානස්සා එතදහොසි – “අජ්ජ අම්භාකං දෙවතා රුක්ඛතො ඔරුය්හ සහත්තෙව ඛලිකම්මං සම්පට්ඨිත්තුං නිසින්නා මඤ්ඤේ”ති උඛ්ඛෙගජ්ජත්තා හුත්වා වෙගෙන ආගන්ත්වා සුජාතාය එතමත්ථං ආරොවෙසි.

සුජාතා තස්සා වචනං සුත්වා තුට්ඨමානසා හුත්වා “අජ්ජ දානි පට්ඨාය මම ඡෙට්ඨධිතුට්ඨානෙ තිට්ඨාහී”ති ධිතු අනුච්ඡවිකං සබ්බාලඤ්ඤාකාරං අදාසි. යස්මා පන බුද්ධභාවං පාපුණ්ණදිවසෙ සතසහස්සග්ගස්සනිකා එකා සුවණ්ණපාති ලද්ධුං වට්ටති, තස්මා සා “සුවණ්ණපාතියං පායාසං පක්ඛිපිස්සාමී”ති චිත්තං උජ්ජාදෙන්වා සතසහස්සග්ගස්සනිකං සුවණ්ණපාතිං නීහරාපෙත්වා තත්ථ පායාසං පක්ඛිපිතුකාමා පක්කභාජනං ආවජ්ජෙසි. සබ්බො පායාසො පදුමපත්තනො උදකං විය වත්තිත්වා පාතියං පතිට්ඨාසි, එකපාතිපුරමත්තොව අහොසි. සා තං පාතිං අඤ්ඤාය පාතියා පටිකුජ්ජිත්වා ඔදාතවත්තෙව වෙයෙත්වා සයං සබ්බාලඤ්ඤාකාරෙහි අත්තභාවං අලඤ්ඤිත්වා තං පාතිං අත්තනො සීසෙ යපෙත්වා මහන්තෙන ආනුභාවෙන නිග්‍රොධරුක්ඛමූලං ගන්ත්වා බොධිසත්තං දිස්වා බලවසොමනස්සජාතා “රුක්ඛදෙවතා”ති සඤ්ඤාය දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතොනතා ගන්ත්වා සීසතො පාතිං ඔතාරෙන්වා විවරිත්වා සුවණ්ණහිඬගාරෙන ගන්ධපුප්ඵවාසිතං උදකං ගහෙන්වා බොධිසත්තං උපගන්ත්වා අට්ඨාසි. සට්ඨකාරමහාබ්‍රහ්මිනා දින්තො මත්තිකාපත්තො එත්තකං කාලං බොධිසත්තං අවිජහිත්වා තස්මිං බණ්ණෙ අදස්සනං ගතො, බොධිසත්තො පත්තං අපස්සන්තො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙන්වා උදකං සම්පට්ඨි. සුජාතා සහෙව පාතියා පායාසං මහාපුරිසස්ස හත්තෙ යපෙසි, මහාපුරිසො සුජාතං ඔලොකෙසි. සා ආකාරං සල්ලක්ඛෙන්වා “අයා, මයා තුම්භාකං පරිච්චත්තා, තං ගණ්හිත්වා යථාරුචි කරොමා”ති වන්දිත්වා “යථා මය්හං මනොරථො නිජ්ඵන්තො, එවං තුම්භාකම්පි නිජ්ඵජ්ජතු”ති වත්වා සතසහස්සග්ගස්සනිකම්පි සුවණ්ණපාතිං පුරාණකපණ්ණං විය පරිච්චජිත්වා අනපෙක්ඛාව පක්කාමි.

බොධිසත්තොපි බො නිසින්නට්ඨානා වුට්ඨාය රුක්ඛං පදක්ඛිණං කත්වා පාතිං ආදාය නෙරඤ්ජරාය තීරං ගන්ත්වා අනෙකෙසං බොධිසත්තසතසහස්සානං අභිසම්බුජ්ඣනදිවසෙ ඔතරිත්වා න්භානට්ඨානං සුපතිට්ඨිතං නාම අත්ථී, තස්සා

තීරෙ පාතිං යංපෙත්වා සුපතිට්ඨිතතිත්ථෙ ඔතරිත්වා න්හත්වා
අනෙකබුද්ධසතසහස්සානං නිවාසනං අරහද්ධජං නිවාසෙත්වා පුරත්ථාහිමුඛො
නිසීදිත්වා එකට්ඨිතාලපක්කප්පමාණෙ එකුතපණ්ණාසපිණ්ඩෙ කත්වා සබ්බං
අප්පොදකමධුපායාසං පරිභුඤ්ජි. සොයෙවස්ස බුද්ධභූතස සත්තසත්තාහං
බොධිමණ්ඩෙ වසන්තස්ස එකුතපණ්ණාසදිවසානි ආභාරො අහොසි. එත්තකං
කාලං අඤ්ඤො ආභාරො නත්ථි, න න්හානං, න මුඛධොවනං, න සරීරවළඤ්ජො,
කුමානසුබෙන ඵලසමාපත්තිසුබෙන ව චීතිනාමෙසි. තං පන පායාසං භුඤ්ජිත්වා
සුවණ්ණපාතිං ගහෙත්වා “සවාහං අජ්ජ බුද්ධො භවිස්සාමි, අයං පාති පටිසොතං
ගච්ඡතු, නො වෙ භවිස්සාමි, අනුසොතං ගච්ඡතු” ති වත්වා නදිසොතෙ පක්ඛිපි. සා
සොතං ඡින්දමානා නදිමජ්ඣං ගන්ත්වා මජ්ඣධානෙනෙව ජවසම්පන්නො
අස්සො විය අසීතිහත්ථමත්තට්ඨානං පටිසොතං ගන්ත්වා එකස්මිං ආවට්ටෙ
නිමුජ්ජිත්වා කාළනාගරාජභවනං ගන්ත්වා තිණ්ණං බුද්ධානං පරිභොගපාතියො
“කිලි කිලි” ති රවං කාරයමානා පහරිත්වා තාසං සබ්බභෙට්ඨිමා හුත්වා අට්ඨාසි.
කාළො නාගරාජා ත සද්දං සුත්වා “භියොසා එකො බුද්ධො නිබ්බත්ති, පුන අජ්ජ
එකො නිබ්බත්තො” ති වත්වා අනෙකෙහි පදසතෙහි ථුතියො වදමානො උට්ඨාසි.
තස්ස කිර මහාපට්ඨියා එකයොජනතිගාවුතප්පමාණං නහං පුරෙත්වා
ආරොහනකාළො අජ්ජ වා භියොසා වා සදිසො අහොසි.

බොධිසත්තොපි නදීතිරමිහි සුපුජ්ජිතසාලවනෙ දිවාචිහාරං කත්වා
සායන්හසමයං පුජ්ජානං වණ්ටනො මුච්චනකාලෙ දෙවතාහි අලඬිකතෙන
අට්ඨසභවිත්ථාරෙන මග්ගෙන සිහො විය විජම්භමානො බොධිරුක්ඛාහිමුඛො
පායාසි. නාගයක්ඛසුපණ්ණාදයො දිබ්බෙහි ගන්ධපුජ්ජාදීහි පුජයිංසු, දිබ්බසංගීතාදීනි
පවත්තයිංසු, දසසහස්සි ලොකධාතු එකගන්ධා එකමාලා එකසාධුකාරා අහොසි.
තස්මිං සමයෙ සොත්ථියො නාම තිණ්ණාරකො තිණං ආදාය පටිපථෙ ආගච්ඡන්තො
මහාපුරිසස්ස ආකාරං ඤත්වා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො අදාසි. බොධිසත්තො තිණං
ගහෙත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුග්ග දක්ඛිණදිසාභාගෙ උත්තරාහිමුඛො අට්ඨාසි. තස්මිං
බණ්ණ දක්ඛිණවක්කවාළං ඔසීදිත්වා හෙට්ඨා අවිච්ඡම්පන්නං විය අහොසි.
උත්තරවක්කවාළං උල්ලඬිසිත්වා උපරි භවග්ගජ්ජත්තං විය අහොසි. බොධිසත්තො
“ඉදං සම්බොධිපාපුණ්ණනට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤ” ති පදක්ඛිණං කරොන්තො
පච්ඡිමදිසාභාගං ගන්ත්වා පුරත්ථිමාහිමුඛො අට්ඨාසි, තතො පච්ඡිමවක්කවාළං
ඔසීදිත්වා හෙට්ඨා අවිච්ඡම්පන්නං විය අහොසි, පුරත්ථිමවක්කවාළං උල්ලඬිසිත්වා
උපරි භවග්ගජ්ජත්තං විය අහොසි. ධීතට්ඨිතට්ඨානෙ කිරස්ස නෙමිවට්ටිපරියන්තෙ
අක්කන්තං නාහියා පතිට්ඨිතමහාසකට්ඨකං විය මහාපට්ඨි ඔනතුන්නතා අහොසි.
බොධිසත්තො “ඉදම්පි සම්බොධිපාපුණ්ණනට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤ” ති
පදක්ඛිණං කරොන්තො උත්තරදිසාභාගං ගන්ත්වා දක්ඛිණාහිමුඛො අට්ඨාසි. තතො
උත්තරවක්කවාළං ඔසීදිත්වා හෙට්ඨා අවිච්ඡම්පන්නං විය අහොසි,
දක්ඛිණවක්කවාළං උල්ලඬිසිත්වා උපරි භවග්ගජ්ජත්තං විය අහොසි. බොධිසත්තො
“ඉදම්පි සම්බොධිපාපුණ්ණනට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤ” ති පදක්ඛිණං
කරොන්තො පුරත්ථිමදිසාභාගං ගන්ත්වා පච්ඡිමාහිමුඛො අට්ඨාසි.
පුරත්ථිමදිසාභාගෙ පන සබ්බබුද්ධානං පල්ලඬිකට්ඨානං අහොසි, තං නෙව ඡම්භති,

න කම්පති. බොධිසත්තො “ඉදං සබ්බබ්බද්ධානං අවිජ්ඣතං අවලට්ඨානං කිලෙසපඤ්ජරවිද්ධංසනට්ඨාන” න්ති ඤාත්වා තානි තිණානි අග්ගෙ ගහෙත්වා වාලෙසි, තාවදෙව වුද්දසහත්ථො පල්ලඬකො අහොසි. තානිපි බො තිණානි තථාරූපෙන සංශ්ඨානෙන සංශ්ඨනිංසු, යථාරූපං සුකුසලො චිත්තකාරො වා පොත්ථකාරො වා ආලිඛිතුම්පි සමත්ථො නත්ථී. බොධිසත්තො බොධික්ඛන්ධං පිට්ඨිතො කත්වා පුරත්ථාහිමුබො දළ්භමානසො හුත්වා –

“කාමං තවො ව න්භාරු ව, අට්ඨි ව අවසිස්සතු;
උපසුස්සතු නිස්සෙසං, සරීරෙ මංසලොහිතං. (අ. නි. 2.5; ම. නි. 2.184) –

‘න ත්වෙවාහං සම්මාසම්බොධිං අප්පත්වා ඉමං පල්ලඬකං භින්දිස්සාමි’” ති අසනිසතසන්නිපාතෙනපි අහෙජ්ජරූපං අපරාජිතපල්ලඬකං ආභුජිත්වා නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ මාරො පාපිමා – “සිද්ධත්ථකුමාරො මය්හං වසං අතික්කම්තුකාමො, න දානිස්ස අතික්කම්තුං දස්සාමි” ති මාරබලස්ස සන්නිකං ගත්ත්වා එතමත්ථං ආරොචෙත්වා මාරසොසනං නාම සොසාපෙත්වා මාරබලං ආදාය නික්ඛමි. සා මාරසෙනා මාරස්ස පුරතො ද්වාදසයොජනා හොති, දක්ඛිණතො ව වාමතො ව ද්වාදසයොජනා, පච්ඡතො චක්කවාලපරියන්තං කත්වා යීතා, උද්ධං නවයොජනුබ්බෙධා හොති, යස්සා උන්නදන්තියා උන්නාදසද්දො යොජනසහස්සතො පට්ඨාය පට්ඨිඋන්නදියනසද්දොවිය සුයති. අථ මාරො දෙවපුත්තො දියඬ්ඨයොජනසතිකං ගිරිමෙබලං නාම හත්ථීං අභිරුහිත්වා බාහුසහස්සං මාපෙත්වා නානාවුධානි අග්ගහෙසි. අවසෙසායපි මාරපරිසාය ද්වෙ ජනා එකසදිසා එකසදිසං ආවුධං ගණ්හන්තා නාහෙසුං. නානාවණ්ණා නානප්පකාරමුබා හුත්වා නානාවුධානි ගණ්හන්තා බොධිසත්තං අප්පකොත්ථරමානා ආගමංසු.

දසසහස්සචක්කවාලදෙවතා පන මහාසත්තස්ස ථුතියො වදමානා අට්ඨංසු. සක්කො දෙවරාජා විජයුත්තරසඬ්ඨං ධම්මානො අට්ඨාසි. සො කිර සඬ්ඨො විසහත්ථසතිකො හොති, සකිං වාතං ගාහාපෙත්වා ධම්යමානො චත්තාරො මාසෙ සද්දං කරිත්වා නිස්සද්දො හොති. මහාකාලනාගරාජා අතිරෙකපදසතෙන වණ්ණං වණ්ණෙන්නොව අට්ඨාසි, මහාබ්‍රහ්මා සෙනච්ඡත්තං ධාරයමානො අට්ඨාසි. මාරබලෙ පන බොධිමණ්ඩං උපසඬ්ඨකමන්තෙ තෙසං එකොපි යාතුං නාසක්ඛි, සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙනෙව පලායිංසු. කාලො නාම නාගරාජාපි පට්ඨියං නිමුජ්ජිත්වා පඤ්චයොජනසතිකං මඤ්ජෙරිකනාගභවනං ගත්ත්වා උහොහි හත්ථෙහි මුඛං පිදහිත්වා නිපත්තො. සක්කො දෙවරාජාපි විජයුත්තරසඬ්ඨං පිට්ඨියං කත්වා චක්කවාලමුඛවට්ඨියං අට්ඨාසි, මහාබ්‍රහ්මා සෙනච්ඡත්තං කොටියං ගහෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසි. එකදෙවතාපි යාතුං සමත්ථා නාම නාහොසි. මහාපුරිසො පන එකකොව නිසීදි.

මාරොපි අත්තනො පරිසං ආහ – “තාතා, සුද්ධොදනපුත්තෙන සිද්ධත්ථෙවන සදිසො අඤ්ඤො පුරිසො නාම නත්ථී, මයං සම්මුඛා යුද්ධං දාතුං න සක්ඛිස්සාම,

පවිෂ්ඨාගෙන දස්සාමා''ති. මහාපුරිසොපි තීණි පස්සානි ඔලොකෙන්වා සබ්බදෙවතානං පලාතත්තා සුඤ්ඤානි අද්දස. පුන උත්තරපස්සෙන මාරබලං අජ්ඣොත්ථරමානං දිස්වා “අයං එත්තකො ජනො මං එකකං සන්ධාය මහන්තං වායාමං කරොති, ඉමස්මිං යානෙ මය්හං මාතා වා පිතා වා භාතා වා අඤ්ඤො වා කොච්ඡානකො නත්ථී, ඉමා පන දස පාරමියොව මය්හං දීඝරත්තං පුට්ඨපරිජනසදිසා. තස්මා මයා පාරමියොව බලග්ගං කත්වා පාරමිසත්ථෙතෙව පහරත්වා ඉමං බලකායං විද්ධංසෙතුං වට්ටති”ති දස පාරමියො ආවජ්ජමානො නිසිදි.

අථ බො මාරො දෙවපුත්තො – “වාතෙනෙව සිද්ධත්ථං පලාපෙස්සාමී”ති වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙසි. තඨබණ්ඩුඤ්ඤෙව පුරත්ථිමාදිහෙදාවාතා සමුට්ඨහිත්වා අද්ධයොජනයොජනද්වියොජනතියොජනජ්ජමාණානි පබ්බතකූටානි පදාලෙන්වා වනගච්ඡරුක්ඛාදීනි උද්ධංමුලානි කත්වා සමන්තා ගාමනිගමෙ වුණ්ණවිවුණ්ණෙ කාතුං සමත්ථාපි මහාපුරිසස්ස පුඤ්ඤතෙජෙන විහතානුභවා බොධිසත්තං පත්වා බොධිසත්තස්ස චීවරකණ්ණමත්තමිපි වාලෙතුං නාසක්ඛිංසු. තතො – “උදකෙන නං අජ්ඣොත්ථරත්වා මාරෙස්සාමී”ති මහාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. තස්සානුභාවෙන උපරුපරි සතපට්ඨසහස්සපට්ඨාදිහෙදා වලාහකා උට්ඨහිත්වා වස්සිංසු. වුට්ඨිධාරාවෙගෙන පථවී ඡිද්දාවඡිද්දා අහොසි. වනරුක්ඛාදීනං උපරිභාගෙන මහාමෙඝො ආගන්ත්වා මහාසත්තස්ස චීවරෙ උස්සාවඛිත්ථුගහණමත්තමිපි තෙමෙතුං නාසක්ඛි. තතො පාසාණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. මහන්තානි මහන්තානි පබ්බතකූටානි ධූමායන්තානි පජ්ජලන්තානි ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තං පත්වා දිබ්බමාලාගුළභාවං ආපජ්ජිංසු. තතො පහරණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. එකතොධාරා උභතොධාරා අසිසත්තිබුරුප්පාදයො ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තං පත්වා දිබ්බපුප්ඵානි අහෙසුං. තතො අභිගාරවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. කිංසුකවණ්ණො අභිගාරා ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා විකිරිංසු. තතො කුක්කුළවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. අවිවුණ්හො අග්ගිවණ්ණො කුක්කුළො ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ වන්දනවුණ්ණං හුත්වා නිපතති. තතො වාලුකාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. අතිසුබ්බමා වාලුකා ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා මහාසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා නිපතිංසු. තතො කලලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි, තං කලලං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බවිලෙපනං හුත්වා නිපතති. තතො “ඉමිනා හිංසෙත්වා සිද්ධත්ථං පලාපෙස්සාමී”ති අන්ධකාරං සමුට්ඨාපෙසි. තං චතුරභිගසමන්තාගතං අන්ධකාරං විය මහාතමං හුත්වා බොධිසත්තං පත්වා සූරියජ්ජභාවිහතං විය අන්ධකාරං අන්තරධායි.

එවං සො මාරො ඉමාහි නවහි වාතවස්සපාසාණපහරණඅභිගාරකුක්කුළවාලුකාකලලන්ධකාරවුට්ඨිහි බොධිසත්තං පලාපෙතුං අසක්කොන්තො – “කිං, භණ්ණ, තිට්ඨථ, ඉමං සිද්ධත්ථකුමාරං ගණ්භථ හනථ පලාපෙථා”ති අත්තනො පරිසං ආණාපෙත්වා සයමිපි ගිරිමෙබලස්ස හත්ථිනො බන්ධෙ නිසින්තො වක්කාවුධං ආදාය බොධිසත්තං උපසඬ්ඤාමිත්වා

“සිද්ධත්ථ, උට්ඨෙහි එතස්මා පල්ලඬකා, නායං තුය්හං පාපුණාති, මය්හං එස පාපුණාති” ති ආහ. මහාසත්තො තස්ස වචනං සුත්වා අවොච – “මාර, නෙව තයා දස පාරමියො පූරිතා, න උපපාරමියො, න පරමත්ථපාරමියො, නාපි පඤ්ච මහාපරිච්චාගා පරිච්චත්තා, න ඤාතත්ථවරියා, න ලොකත්ථවරියා, න බුද්ධත්ථවරියා පූරිතා, සබ්බා තා මයායෙව පූරිතා, තස්මා නායං පල්ලඬකො තුය්හං පාපුණාති, මය්හෙවෙසො පාපුණාති” ති.

මාරො කුද්ධො කොධවෙගං අසහන්තො මහාපුරිසස්ස වක්කාවුධං විස්සජ්ජෙසි. තං තස්ස දස පාරමියො ආවජ්ජෙන්තස්සෙව උපරිභාගෙ මාලාචිතානං හුත්වා අට්ඨාසි. තං කිර බුරුධාරං වක්කාවුධං අඤ්ඤදා කුද්ධෙන විස්සට්ඨං. එකග්ගනපාසාණත්ථම්හෙ වංසකළීරෙ විය ඡින්දන්තං ගච්ඡති. ඉදානි පන තස්මිං මාලාචිතානං හුත්වා ධීතෙ අවසෙසා මාරපරිසා “ඉදානි සිද්ධත්ථො පල්ලඬකතො වුට්ඨාය පලායිස්සති” ති මහත්තමහත්තානි සෙලකුටානි විස්සජ්ජෙසුං, තානිපි මහාපුරිසස්ස දස පාරමියො ආවජ්ජෙන්තස්ස මාලාගුලභාවං ආපජ්ජිත්වා භූමියං පතිංසු. දෙවතා වක්කවාලමුඛවට්ටියං ධීතා ගීවං පසාරෙත්වා සීසං උක්ඛිපිත්වා “නට්ඨො වත, හො, සිද්ධත්ථකුමාරස්ස රූපග්ගජ්ජත්තො අත්තභාවො, කිං නු ඛො සො කරිස්සති” ති ඔලොකෙන්ති.

තතො ඛොධිසත්තො “පුරිතපාරමීනං ඛොධිසත්තානං සම්බුජ්ඣනදිවසෙ පත්තපල්ලඬකො මය්හං පාපුණාති” ති වත්වා ධීතං මාරං ආහ – “මාර, තුය්හං දානස්ස දින්නභාවෙ කො සක්ඛී” ති. මාරො “ඉමෙ එත්තකාව ජනා සක්ඛීනො” ති මාරබලාහිමුඛං හත්ථං පසාරෙසි. තස්මිං ඛණෙ මාරපරිසාය “අහං සක්ඛී, අහං සක්ඛී” ති පවත්තසද්දො පට්ඨිඋන්ද්‍රියනසද්දසදියො අහොසි. අථ මාරො මහාපුරිසං ආහ – “සිද්ධත්ථ, තුය්හං දානස්ස දින්නභාවෙ කො සක්ඛී” ති. මහාපුරිසො “තුය්හං තාව දානස්ස දින්නභාවෙ සවෙනතා සක්ඛීනො, මය්හං පන ඉමස්මිං යානෙ සවෙනතො කොපි සක්ඛී නාම නත්ථී, තිට්ඨතු තාව මෙ අවසෙසඅත්තභාවෙසු දින්නදානං, වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන යත්වා මය්හං සත්තසතකමහාදානස්ස තාව දින්නභාවෙ අවෙනතාපි අයං සනමහාපට්ඨී සක්ඛී” ති විවරගඬහත්තරතො දක්ඛිණහත්ථං අභිනිහරිත්වා “වෙස්සන්තරත්තභාවෙ යත්වා මය්හං සත්තසතකමහාදානස්ස දින්නභාවෙ ත්වං සක්ඛී, න සක්ඛී” ති මහාපට්ඨියාහිමුඛං හත්ථං පසාරෙසි. මහාපට්ඨී “අහං තෙ තදා සක්ඛී” ති විරවසතෙන විරවසහස්සෙන විරවසතසහස්සෙන මාරබලං අවත්ථරමානා විය උන්තදි.

තතො මහාපුරිසෙ “දින්නං තෙ, සිද්ධත්ථ, මහාදානං උත්තමදානං” ත්ති වෙස්සන්තරදානං සම්මසන්නෙ දියඬසියොජනසතිකො ගිරිමෙඛලහත්ථී ජණ්ණකෙහි පට්ඨියං පතිට්ඨාසි, මාරපරිසා දිසාවිදිසා පලායිංසු, ද්වෙ එකමග්ගෙන ගතා නාම නත්ථී, සීසාහරණානි වෙච නිවත්ථවසනානි ච ඡඩ්ඛෙත්වා සම්මුඛසම්මුඛදිසාහියෙව පලායිංසු. තතො දෙවසඬසා පලායමානං මාරබලං දිස්වා “මාරස්ස පරාජයො ජාතො, සිද්ධත්ථකුමාරස්ස ජයො ජාතො, ජයපූජං කරිස්සාමා” ති දෙවතා දෙවතානං, නාගා නාගානං, සුපණ්ණා සුපණ්ණානං,

බ්‍රහ්මානො බ්‍රහ්මානං සොසෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා මහාපුරිසස්ස සන්තිකං
බොධිපල්ලඬිකං ආගමංසු.

එවං ගතෙසු පන තෙසු -

“ඡයො හි බුද්ධස්ස සිරිමනො අයං, මාරස්ස ච පාපිමනො පරාඡයො;
උග්ගොසය්‍යං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ඡයං තදා දෙවගණා මහෙසිනො.

“ඡයො හි බුද්ධස්ස සිරිමනො අයං, මාරස්ස ච පාපිමනො පරාඡයො;
උග්ගොසය්‍යං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ඡයං තදා නාගගණා මහෙසිනො.

“ඡයො හි බුද්ධස්ස සිරිමනො අයං, මාරස්ස ච පාපිමනො පරාඡයො;
උග්ගොසය්‍යං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ඡයං තදා සුපණ්ණසඬ්ඨාසාපි
මහෙසිනො.

“ඡයො හි බුද්ධස්ස සිරිමනො අයං, මාරස්ස ච පාපිමනො පරාඡයො;
උග්ගොසය්‍යං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ඡයං තදා බ්‍රහ්මගණා
මහෙසිනො” ති. -

අවසෙසා දසසු චක්කවාලසහස්සෙසු දෙවතා මාලාගන්ධවිලෙපනෙහි පූජයමානා
නානාජපකාරා ව ථුතියො වදමානා අට්ඨංසු. එවං ධරමානෙයෙව සූරියෙ මහාපුරිසො
මාරබලං විධමිත්වා චීවරූපරි පතමානෙහි බොධිරුක්ඛකුරෙහි රත්තපවාලදලෙහි
විය පූජියමානො පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං
විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙසි. අප්පස්ස
ද්වාදසපදිකං පච්චයාකාරං වට්ඨවිච්චවසෙන අනුලොමපටිලොමනො
සම්මසන්තස්ස දසසහස්සි ලොකධාතු උදකපරියන්තං කත්වා ද්වාදසක්ඛත්තුං
සඬ්ඨකම්පි.

මහාපුරිසෙ පන දසසහස්සිලොකධාතුං උන්තාදෙත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය
සබ්බඤ්ඤාඤාණං පටිච්ඡිකුන්තෙ සකලා දසසහස්සි ලොකධාතු
අලඬිකතපටියන්තා අහොසි. පාචීනචක්කවාලමුඛවට්ඨියං උස්සාපිතානං ධජානං
පටාකා පච්ඡිමචක්කවාලමුඛවට්ඨියං පහරන්ති, තථා පච්ඡිමචක්කවාලමුඛවට්ඨියං
උස්සාපිතානං ධජානං පටාකා පාචීනචක්කවාලමුඛවට්ඨියං පහරන්ති,
දක්ඛිණචක්කවාලමුඛවට්ඨියං උස්සාපිතානං ධජානං පටාකා
උත්තරචක්කවාලමුඛවට්ඨියං පහරන්ති, උත්තරචක්කවාලමුඛවට්ඨියං උස්සාපිතානං
ධජානං පටාකා දක්ඛිණචක්කවාලමුඛවට්ඨියං පහරන්ති, පථවිතලෙ උස්සාපිතානං
ධජානං පටාකා බ්‍රහ්මලොකං ආභච්ච අට්ඨංසු, බ්‍රහ්මලොකෙ බද්ධානං ධජානං
පටාකා පථවිතලෙ පතිට්ඨහිංසු, දසසහස්සෙසු චක්කවාලෙසු පුප්ඵ්ඵපගා රුක්ඛා පුප්ඵං
ගණ්හිංසු, ඵලූපගා රුක්ඛා ඵලපිණ්ඩිභාරසහිතා අහෙසුං. ඛන්ධෙසු ඛන්ධපද්‍යමානී
පුප්ඵිංසු, සාධාසු සාධාපද්‍යමානී, ලතාසු ලතාපද්‍යමානී, ආකාසෙ ඔලම්බකපද්‍යමානී,
ඝනසිලාතලානී හින්දිත්වා උපරූපරි සතපත්තානී හුත්වා දණ්ඩකපද්‍යමානී උට්ඨහිංසු.

දසසහස්සි ලොකධාතු වට්ටෙන්වා විස්සට්ඨමාලාගුලා විය සුසන්ථතපුප්ඵසන්ථාරො විය ව පුප්ඵභිකිණ්ණා අහොසි. වක්කවාලන්තරෙසු අට්ඨයොජනසහස්සා ලොකන්තරිකනිරයා සත්තසූරියජ්ජනාහිපිඅනොහාසිතපුබ්බා තදා එකොහාසා අහෙසුං. චතුරාසිනියොජනසහස්සගම්භීරො මහාසමුද්දො මධුරොදකො අහොසි, නදියො න පවත්තිංසු, ජව්වන්ධා රූපානි පස්සිංසු, ජාතිබ්බිරා සද්දං සුණ්ඤ්ඤ, ජාතිපිට්ඨසජ්ජිතො පදසා ගච්ඡිංසු, අන්ද්වන්ධනාදිනි ඡිජ්ජිත්වා පතිංසු.

එවං අපරිමාණෙන සිරිවිභවෙන පූජියමානො මහාපුරිසො අනෙකජ්ජකාරෙසු අවිජරියධම්මෙසු පාතුභූතෙසු සබ්බඤ්ඤානං පටිච්ඡිකිත්වා සබ්බචුද්ධෙහි අවිජහිතං උදානං උදානෙසි –

“අනෙකජාතිසංසාරං, සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං;
ගහකාරං ගවෙසන්තො, දුක්ඛා ජාති පුනජ්ජනං.

“ගහකාරක දිට්ඨොසි, පුන ගෙහං න කාහසි;
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා, ගහකුටං විසඬ්ඛනං;
විසඬ්ඛාරගතං චිත්තං, තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා”ති. (ධ. ප. 153-154);

ඉති තුස්සිතභවනතො පට්ඨාය යාව අයං බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤාතජ්ජත්ති, එත්තකං යානං අවිදුරෙනිදානං නාමාති වෙදිතබ්බං.

අවිදුරෙනිදානකථා නිට්ඨිතා.

3. සන්තිකෙනිදානකථා

“සන්තිකෙනිදානං පන ‘එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ’. ‘වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කුටාගාරසාලාය’න්ති ව එවං තස්මිං තස්මිං යානෙයෙව ලබ්භති”ති වුත්තං. කිඤ්චාපි එවං වුත්තං, අථ බො පන තම්පි ආදිතො පට්ඨාය එවං වෙදිතබ්බං – උදානඤ්ඤි උදානෙන්වා ජයපල්ලඬකෙ නිසින්නස්ස භගවතො එතදහොසි – “අහං කජ්ජසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඬ්ඛොයානානි ඉමස්ස පල්ලඬකස්ස කාරණා සන්ධාවිං, එත්තකං මෙ කාලං ඉමස්සෙව පල්ලඬකස්ස කාරණා අලඬකතස්සං ගීවාය ඡින්දිත්වා දින්නං, සුඅඤ්ජිතානි අක්ඛිනි හදයමංසඤ්ච උජ්ජාටෙවා දින්නං, ජාලිකුමාරසදිසා පුත්තා, කණ්හාජිනකුමාරිසදිසා ධිතරො, මද්දීදෙවිසදිසා හරියායො ව පරෙසං දාසත්ථාය දින්නා. අයං මෙ පල්ලඬකො ජයපල්ලඬකො ථීරපල්ලඬකො, එත්ථ මෙ නිසින්නස්ස සඬකජ්ජා පරිපුණ්ණා, න තාව ඉතො වුට්ඨහිස්සාමි”ති අනෙකකොට්ඨසතසහස්සමාපත්තියො සමාපජ්ජන්තො සත්තාහං තත්ථෙව නිසීදි. යං සන්ධාය වුත්තං – “අථ බො භගවා සත්තාහං එකපල්ලඬකෙන නිසීදි විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී”ති (මහාව. 1; උදා. 1).

අප එකවිචානං දෙවතානං “අප්පාපි නුන සිද්ධත්ථස්ස කත්තබ්බකිව්වං අත්ථි, පල්ලඬකස්මිඤ්ඤි ආලයං න විජහති” ති පරිචිතක්කො උදපාදි. සත්ථා දෙවතානං පරිචිතක්කං ඤාත්වා තාසං විතක්කවුපසමත්ථං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිභාරියං දස්සෙසි. මහාබොධිමණ්ඩෙ හි කතපාටිභාරියඤ්ච ඤාතිසමාගමෙ කතපාටිභාරියඤ්ච පාටිකපුත්තසමාගමෙ කතපාටිභාරියඤ්ච සබ්බං කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ කතයමකපාටිභාරියසදිසං අහොසි.

එවං සත්ථා ඉමිනා පාටිභාරියෙන දෙවතානං විතක්කං වුපසමෙත්වා පල්ලඬකතො ඊසකං පාවිනනිස්සිතෙ උත්තරදිසාභාගෙ යත්වා “ඉමස්මිං වත මෙ පල්ලඬකෙ සබ්බඤ්ඤාතං පටිවිද්ධ” න්ති වත්තාරි අසඬබ්බොය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පුරිතානං පාරමිතං බලාධිගමට්ඨානං පල්ලඬකං බොධිරුක්ඛඤ්ච අනිමිසෙහි අක්ඛිති ඔලොකයමානො සත්තාහං චිතිනාමෙසි, තං යානං අනිමිසවෙතියං නාම ජාතං. අප සත්ථා පල්ලඬකස්ස ව ධීතට්ඨානස්ස ව අන්තරා වඩ්ඤාමං මාපෙත්වා පුරත්ථිමපච්ඡිමතො ආයතෙ රතනවඩ්ඤාමෙ වඩ්ඤාමන්තො සත්තාහං චිතිනාමෙසි. තං යානං රතනවඩ්ඤාමවෙතියං නාම ජාතං.

චතුත්ථෙ පන සත්තාහෙ බොධිතො පච්ඡිමුත්තරදිසාභාගෙ දෙවතා රතනසරං මාපයිංසු. තත්ථ හගවා පල්ලඬකෙන නිසිදිත්වා අභිධම්මපිටකං විසෙසතො චෙත්ථ අනන්තනයසමන්තපට්ඨානං විචිනන්තො සත්තාහං චිතිනාමෙසි. ආභිධම්මිකා පනාහු – “රතනසරං නාම න සත්තරතනමයං ගෙහං, සත්තන්තං පන පකරණානං සම්මසිතට්ඨානං ‘රතනසර’ න්ති වුව්වති” ති. යස්මා පනෙත්ථ උභොපෙතෙ පරියායෙන යුජ්ජන්ති, තස්මා උභයමිපෙතං ගහෙතබ්බමෙව. තතො පට්ඨාය පන තං යානං රතනසරවෙතියං නාම ජාතං. එවං සත්ථා බොධිසම්පෙයෙව වත්තාරි සත්තාහානි චිතිනාමෙත්වා පඤ්චමෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛමුලා යෙන අප්පාලනිග්‍රොධො තෙනුපසඬකම්. තත්ථාපි ධම්මං විචිනන්තො විමුත්තිසුඤ්ච පටිසංවෙදෙන්තො නිසිදි.

තස්මිං සමයෙ මාරො පාපිමා “එත්තකං කාලං අනුබන්ධන්තො ඕතාරාපෙක්ඛොපි ඉමස්ස න කිඤ්චි බලිතං අද්දසං, අතික්කන්තොදානි එස මම වස” න්ති දොමනස්සප්පත්තො මහාමග්ගෙ නිසිදිත්වා සොළස කාරණානි වින්තෙන්තො භූමියං සොළස ලෙඛා ආකඬ්ඪි – “අහං එසො විය දානපාරමිං න පුරෙසිං, තෙනමහි ඉමිනා සදිසො න ජාතො” ති එකං ලෙඛං ආකඬ්ඪි. තථා “අහං එසො විය සීලපාරමිං...පෙ.... තෙක්ඛම්මපාරමිං, පඤ්ඤාපාරමිං, වීරියපාරමිං, ඛන්තිපාරමිං, සච්චපාරමිං, අධිට්ඨානපාරමිං, මෙත්තාපාරමිං, උපෙක්ඛාපාරමිං න පුරෙසිං, තෙනමහි ඉමිනා සදිසො න ජාතො” ති දසමං ලෙඛං ආකඬ්ඪි. තථා “අහං එසො විය අසාධාරණස්ස ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤ්ඤාණස්ස පටිවෙධාය උපනිස්සයභූතා දස පාරමියො න පුරෙසිං, තෙනමහි ඉමිනා සදිසො න ජාතො” ති එකාදසමං ලෙඛං ආකඬ්ඪි. තථා “අහං එසො විය අසාධාරණස්ස ආසයානුසයඤ්ඤාණස්ස...පෙ.... මහාකරුණාසමාපත්තිඤ්ඤාණස්ස, යමකපාටිභාරියඤ්ඤාණස්ස, අනාවරණඤ්ඤාණස්ස, සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණස්ස

පටිවෙධාය උපනිස්සයභූතා දස පාරමියො න පුරෙසිං, තෙනමිහි ඉමිනා සදිසො න ජාතො”ති සොළසමං ලෙඛං ආකඩ්ඪි. එවං මාරො ඉමෙහි කාරණෙහි මහාමග්ගෙ සොළස ලෙඛා ආකඩ්ඪිත්වා නිසිදි.

තස්මිඤ්ච සමයෙ තණ්හා, අරති, රගා වාති තිස්සො මාරධිතරො (සං. නි. 1.161)
 “පිතා නො න පඤ්ඤායති, කභං නු ඛො එතරහි”ති ඔලොකයමානා තං
 දොමනස්සප්පත්තං භූමිං ලෙඛමානං නිසින්තං දිස්වා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා
 “කස්මා, තාත, ත්වං දුක්ඛි දුම්මනො”ති පුච්ඡිංසු. “අම්මා, අයං මහාසමණො මය්හං
 වසං අතික්කන්තො, එත්තකං කාලං ඔලොකෙන්තො ඔතාරමස්ස දට්ඨුං නාසක්ඛිං,
 තෙනමිහි දුක්ඛි දුම්මනො”ති. “යදි එවං මා වින්තයිත්ථ, මයමෙතං අත්තනො වසෙ
 කත්වා ආදාය ආගමිස්සාමා”ති ආහංසු. “න සක්කා, අම්මා, එස කෙනවි වසෙ
 කාතුං, අවලාය සද්ධාය පතිට්ඨිතො එස පුරිසො”ති. “තාත, මයං ඉත්ථියො නාම,
 ඉදානෙව තං රාගපාසාදිහි ඛන්ධිත්වා ආනෙස්සාම, තුම්හෙ මා වින්තයිත්ථා”ති
 වත්වා භගවත්තං උපසඬකමිත්වා “පාදෙ තෙ, සමණ, පරිවාරොමා”ති ආහංසු.
 භගවා නෙව තාසං වචනං මනසි අකාසි, න අක්ඛිති උමමිලෙන්වා ඔලොකෙසි,
 අනුත්තරෙ උපධිසඬ්ඛයෙ විමුත්තියා විවෙකසුඛඤ්ඤෙව අනුභවන්තො නිසිදි.

පුත මාරධිතරො “උච්චාවචා ඛො පුරිසානං අධිප්පායා, කෙසඤ්චි කුමාරිකාසු
 පෙමං හොති, කෙසඤ්චි පඨමවයෙ ධීතාසු, කෙසඤ්චි මජ්ඣිමවයෙ ධීතාසු,
 කෙසඤ්චි පච්ඡිමවයෙ ධීතාසු, යංනුත මයං නානප්පකාරෙහි රූපෙහි පලොභෙත්වා
 ගණ්භෙය්‍යාමා”ති එකමෙකා කුමාරිකවණ්ණාදිවසෙන සකං සකං අත්තභාවං
 අභිනිමිමිතිත්වා කුමාරිකා, අවිජාතා, සකිංවිජාතා, දුච්ඡාතා, මජ්ඣිමිත්ථියො,
 මහිත්ථියො ව හුත්වා ඡක්ඛන්තුං භගවත්තං උපසඬකමිත්වා “පාදෙ තෙ, සමණ,
 පරිවාරොමා”ති ආහංසු. තම්පි භගවා න මනසාකාසි, යථා තං අනුත්තරෙ
 උපධිසඬ්ඛයෙ විමුත්තො. කෙචි පනාවරියා වදන්ති – “තා මහිත්ථිභාවෙන උපගතා
 දිස්වා භගවා – ‘එතා ඛණ්ඩදන්තා පලිතකෙසා භොන්තු’ති අධිට්ඨාසි”ති. තං න
 ගහෙතඛිඛං. න හි භගවා එවරූපං අධිට්ඨානං අකාසි. භගවා පන “අපෙඨ තුම්හෙ,
 කිං දිස්වා එවං වායමථ, එවරූපං නාම අවිතරාගාදීනං පුරතො කාතුං වට්ටති.
 තථාගතස්ස පන රාගො පභීනො, දොසො පභීනො, මොහො පභීනො”ති අත්තනො
 කිලෙසප්පහානං ආරබ්භ –

“යස්ස ජිතං නාවජියති, ජිතමස්ස නොයාති කොචි ලොකෙ;
 තං බුද්ධමනන්තගොචරං, අපදං කෙන පදෙන නෙස්සථ.

“යස්ස ජාලිනි විසත්තිකා, තණ්හා නත්ථි කුහිඤ්චි නෙතවෙ;
 තං බුද්ධමනන්තගොචරං, අපදං කෙන පදෙන නෙස්සථා”ති. (ධ. ප. 179-180) –

ඉමා ධම්මපදෙ බුද්ධවග්ගෙ ද්වෙ ගාථා වදන්තො ධම්මං දෙසෙසි. තා “සච්චං කිර
නො පිතා අවොච, ‘අරහං සුගතො ලොකෙ, න රාගෙන සුවානායො’” තිආදීනි (සං.
නි. 1.161) වත්වා පිතු සන්තිකං ආගමිංසු.

හගවාපි තත්ථෙව සත්තාහං චිතිනාමෙත්වා තතො මුචලින්දමුලං අගමාසි. තත්ථ
සත්තාහවද්දලිකාය උප්පන්නාය සිතාදිපටිබාහනත්ථං මුචලින්දෙන නාම
නාගරාජෙන සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිත්තො අසම්බාධාය ගන්ධකුටියං
විහරන්තො විය විමුක්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානො සත්තාහං චිතිනාමෙත්වා
රාජායතනං උපසඬකමිත්වා තත්ථපි විමුක්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානොයෙව සත්තාහං
චිතිනාමෙසි. එත්තාවතා සත්ත සත්තාහානි පරිපුණ්ණානි. එත්ථන්තරෙ නෙව
මුඛධොවනං, න සරීරපටිජග්ගනං, න ආභාරකිච්චං අභොසි, ක්කානසුඛඵලසුඛෙනෙව
ව චිතිනාමෙසි.

අථස්ස තස්මිං සත්තසත්තාහමත්ථකෙ එකුනපඤ්ඤාසතිමෙ දිවසෙ තත්ථ
නිසින්තස්ස “මුඛං ධොවිස්සාමි” ති චිත්තං උදපාදි. සක්කො දෙවානම්න්දො
අගදහරිතකං ආහරිත්වා අදාසි, සත්ථා තං පරිභුඤ්ජි, තෙනස්ස සරීරවළඤ්ජො
අභොසි. අථස්ස සක්කොයෙව නාගලතාදන්තකට්ඨඤ්චෙව මුඛධොවනොදකඤ්ච
අදාසි. සත්ථා තං දන්තකට්ඨං බාදිත්වාච අනොතන්තදභොදකෙන මුඛං ධොවිත්වා
තත්ථෙව රාජායතනමුලෙ නිසිදි.

තස්මිං සමයෙ තපුස්ස හල්ලිකා නාම ද්වෙ වාණිජා පඤ්චහි සකට්ඨතෙහි
උක්කලා ජනපදා මජ්ඣිමදෙසං ගච්ඡන්තා පුබ්බෙ අත්තනො ඤාතිසාලොභිතාය
දෙවතාය සකටානි සන්තිරුමිහිත්වා සත්ථු ආභාරසම්පාදනෙ උස්සාහිතා මන්ථඤ්ච
මධුපිණ්ඩිකඤ්ච ආදාය – “පටිග්ගණ්භාතු නො, හන්තෙ, හගවා ඉමං ආහාරං
අනුකම්පං උපාදායා” ති සත්ථාරං උපනාමෙත්වා අට්ඨංසු. හගවා
පායාසපටිග්ගණ්චදිවසෙයෙව පත්තස්ස අන්තරහිතත්තා “න බො තථාගතා
හත්ථෙසු පටිග්ගණ්භන්ති, කිමිති නු බො අහං පටිග්ගණ්භෙයා” ත්ති චිත්තෙසි.
අථස්ස චිත්තං ඤත්වා චතුහි දිසාහි වත්තාරො මහාරාජානො ඉන්දනීලමණිමයෙ
පත්තෙ උපනාමෙසුං, හගවා තෙ පටික්ඛිපි. පුන මුග්ගවණ්ණසෙලමයෙ වත්තාරො
පත්තෙ උපනාමෙසුං. හගවා චතුන්තම්පි මහාරාජානං සද්ධානුරක්ඛණත්ථාය
වත්තාරොපි පත්තෙ පටිග්ගහෙත්වා උපරුපරි යපෙත්වා “එකො භොතු” ති
අධිට්ඨාසි. වත්තාරොපි මුඛවට්ටියං පඤ්ඤායමානලෙඛා හුත්වා මජ්ඣිමජ්ජමාණෙන
එකත්තං උපගමිංසු. හගවා තස්මිං පච්චග්ගෙසෙ සෙලමයෙ පත්තෙ ආහාරං
පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං අකාසි. තෙ ද්වෙ භාතරො වාණිජා
බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සරණං ගන්ත්වා ද්වෙවාචිකා උපාසකා අභෙසුං. අථ තෙසං
“එකං නො, හන්තෙ, පරිවරිතබ්බට්ඨානං දෙථා” ති වදන්තානං දක්ඛිණහත්ථෙන
අත්තනො සීසං පරාමසිත්වා කෙසධාතුයො අදාසි. තෙ අත්තනො නගරෙ තා
ධාතුයො සුවණ්ණසමුග්ගස්ස අත්තො පක්ඛිපිත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං.

සම්මාසම්බුද්ධො පන තතො වුට්ඨාය පුන අජපාලනිග්‍රොධමෙව ගන්ත්වා
නිග්‍රොධමුලෙ නිසිදි. අථස්ස තත්ථ නිසින්තමත්තස්සෙව අත්තනා අධිගතධම්මස්ස

ගම්භීරතං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස සබ්බබ්බද්ධානං ආචිණ්ණො – “කිච්ඡෙන අධිගතො
බො මායායං ධම්මො” ති පරෙසං අදෙසෙතුකාමතාකාරජ්ජත්තො විතක්කො උදපාදි.
අථ බො බ්‍රහ්මා සහම්පති “නස්සති වත හො ලොකො, විතස්සති වත හො
ලොකො” ති දසහි වක්කවාළසහස්සෙහි
සක්කස්සයාමසන්තුසිතනිම්මානරතිවසවත්තිමහාබ්‍රහ්මානො ආදාය සත්ථු සන්තිකං
ආගන්ත්වා “දෙසෙතු, හන්තෙ, භගවා ධම්ම” ති ආදිනා නයෙන ධම්මදෙසනං
ආයාචි.

සත්ථා තස්ස පටිඤ්ඤං දත්වා “කස්ස නු බො අහං පඨමං ධම්මං
දෙසෙය්‍ය” ති වින්තෙන්තො “ආළාරො පණ්ඩිතො, සො ඉමං ධම්මං බ්‍රිජ්ජං
ආජානිස්සති” ති විත්තං උජ්ජාදෙන්වා පුන ඔලොකෙන්තො තස්ස
සත්තාහකාලඤ්ඤාතභාවං ඤත්වා උදකං ආවජ්ජෙසි. තස්සාපි
අභිදොසකාලඤ්ඤාතභාවං ඤත්වා “බහුපකාරා බො මෙ පඤ්චවග්ගියා හික්ඛු” ති
පඤ්චවග්ගියෙ ආරබ්භ මනසි කත්වා “කහං නු බො තෙ එතරහි විහරන්ති” ති
ආවජ්ජෙන්තො “බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ” ති ඤත්වා කතිපාහං
බොධිමණ්ඩසාමන්තායෙව පිණ්ඩාය වරන්තො විහරිත්වා “ආසාළ්හිපුණ්ණමායං
බාරාණසිං ගන්ත්වා ධම්මවක්කං පවත්තෙස්සාමි” ති පක්ඛස්ස වාතුද්දස්සියං
පච්චුසසමයෙ පච්චුට්ඨාය පහාතාය රත්තියා කාලස්සෙව පත්තච්චරමාදාය
අට්ඨාරසයොජනමග්ගං පටිපන්නො අන්තරාමග්ගෙ උපකං නාම ආජීවකං දිස්වා
තස්ස අත්තනො බුද්ධභාවං ආචික්ඛිත්වා තං දිවසමෙව සායන්හසමයෙ ඉසිපතනං
සම්පාපුණි.

පඤ්චවග්ගියා තථාගතං දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා “අයං ආවුසො, සමණො
ගොතමො පච්චයබාහුල්ලාය ආවත්තිත්වා පරිපුණ්ණකායො පිණින්ද්‍රියො
සුවණ්ණවණ්ණො හුත්වා ආගච්ඡති. ඉමස්ස වන්දනාදීනි න කරිස්සාම,
මහාකුලජ්ජස්සුතො බො පනෙස ආසනාහිහාරං අරහති, තෙනස්ස ආසනමත්තං
පඤ්ඤාපෙස්සාමා” ති කතිකං අකංසු. භගවා සදෙවකස්ස ලොකස්ස
විත්තාවාරජානනසමත්ථෙන ඤාණෙන “කිං නු බො ඉමෙ වින්තයිංසු” ති
ආවජ්ජෙන්වා විත්තං අඤ්ඤාසි. අථ තෙසු සබ්බදෙවමනුස්සෙසු අනොදිස්සකවසෙන
ඵරණසමත්ථං මෙත්තවිත්තං සඬබ්භිත්වා ඔදිස්සකවසෙන මෙත්තවිත්තෙන ඵරි. තෙ
භගවතා මෙත්තවිත්තෙන සංථුට්ඨා තථාගතෙ උපසඬකමත්තෙ සකාය කතිකාය
සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා පච්චුග්ගන්ත්වා අභිවාදනාදීනි සබ්බකිච්චානි අකංසු.
සම්මාසම්බුද්ධභාවං පනස්ස අජානන්තා කෙවලං නාමෙන ව ආවුසොවාදෙන ව
සමුදාවරිංසු.

අථ තෙ භගවා – “මා, හික්ඛෙව, තථාගතං නාමෙන ව ආවුසොවාදෙන ව
සමුදාවරථ. අරහං, හික්ඛෙව, තථාගතො සම්මාසම්බුද්ධො” ති අත්තනො බුද්ධභාවං
ඤාපෙන්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්තො උත්තරාසාළ්හනක්ඛන්තයොගෙ
වත්තමානෙ අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොට්ඨි පරිවුතො පඤ්චවග්ගියත්ථෙරෙ
ආමන්තෙත්වා තිපරිවට්ටං ද්වාදසාකාරං ඡඤාණවිජම්භනං අනුත්තරං

ධම්මවක්කප්පවත්තනසුත්තන්තං (මහාව. 13 ආදයො; සං. නි. 5.1081) දෙසෙසි. තෙසු කොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙන්නො සුත්තපරියොසානෙ අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොට්ඨි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා තත්ථෙව වස්සං උපගන්ත්වා පුනදිවසෙ වජ්ජන්තෙරං ඔවදන්තො විහාරෙයෙව නිසීදි, සෙසා වත්තාරොපි පිණ්ඩාය වරිංසු. වජ්ජන්තෙරො පුබ්බණ්හෙයෙව සොතාපත්තිඵලං පාපුණි. එතෙනෙවුපායෙන පුනදිවසෙ හද්දියත්තෙරං, පුනදිවසෙ මහනාමත්තෙරං, පුනදිවසෙ අස්සජිත්තෙරන්ති සබ්බෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පඤ්චමීයං පක්ඛස්ස පඤ්චපි ථෙරෙ සන්නිපාතෙත්වා අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තං (මහාව. 20 ආදයො; සං. නි. 3.59) දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චපි ථෙරා අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. අථ සත්ථා යසස්ස කුලපුත්තස්ස උපනිස්සයං දිස්වා තං රත්තිහාගෙ නිබ්බිජ්ජිත්වා ගෙහං පහාය නික්ඛන්තං “එහි යසා” ති පක්කොසිත්වා තස්මිංයෙව රත්තිහාගෙ සොතාපත්තිඵලෙ, පුනදිවසෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා, අපරෙපි තස්ස සහායකෙ චතුපඤ්ඤාසප්තෙ එහිහික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාපෙත්වා අරහත්තං පාපෙසි.

එවං ලොකෙ එකසට්ඨියා අරහත්තෙසු ජාතෙසු සත්ථා වුට්ඨවස්සො පචාරෙත්වා “වරථ හික්ඛවෙ වාරික” න්ති සට්ඨිහික්ඛු දිසාසු පෙසෙත්වා සයං උරුවෙලං ගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ කප්පාසිකවනසණ්ඨෙ තිංසහද්දවග්ගියකුමාරෙ විනෙසි. තෙසු සබ්බපච්ඡිමකො සොතාපන්නො, සබ්බුත්තමො අනාගාමී අහොසි. තෙපි සබ්බෙ එහිහික්ඛුහාවෙනෙව පබ්බාපෙත්වා දිසාසු පෙසෙත්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා අඬුඬුඬුසාට්ඨාරියසහස්සානි දස්සෙත්වා උරුවෙලකස්සපාදයො සහස්සජ්වලපරිවාරෙ තෙහාතිකජ්වලෙ විනෙත්වා එහිහික්ඛුහාවෙන පබ්බාපෙත්වා ගයාසිසෙ නිසීදාපෙත්වා ආදිත්තපරියායදෙසනාය (මහාව. 54) අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තෙන අරහත්තසහස්සෙන පරිවුතො “බිම්බිසාරරඤ්ඤො දින්නපට්ඨඤ්ඤං මොවෙස්සාමී” ති රාජගහනගරුපචාරෙ ලට්ඨිවනුයානං අගමාසි. රාජා උයානපාලස්ස සන්නිකා “සත්ථා ආගතො” ති සුත්වා ද්වාදසනහුතෙහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි පරිවුතො සත්ථාරං උපසඬ්කමිත්වා චක්කවිචිත්තතලෙසු සුවණ්ණපට්ටචිතානං විය පහාසමුදයං විස්සජ්ජෙත්තෙසු තථාගතස්ස පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා එකමන්තං නිසීදි සද්ධිං පරිසාය.

අථ ඛො තෙසං බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං එතදහොසි – “කිං නු ඛො මහාසමණො උරුවෙලකස්සපෙ බ්‍රහ්මවරියං වරති, උදාහු උරුවෙලකස්සපො මහාසමණො” ති. හගවා තෙසං වෙනස්සා වෙනොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය උරුවෙලකස්සපං ගාථාය අජ්ඣාහාසි –

“කිමෙව දිස්වා උරුවෙලවාසි, පහාසි අග්ගිං කිසකොවදානො;
පුච්ඡාමි තං කස්සප එතමත්ථං, කථං පහීනං තව අග්ගිහුත්ත” න්ති. –

ථෙරොපි හගවතො අධිජ්ජායං විදිත්වා –

“රූපෙ ව සද්දෙ ව අපො රසෙ ව, කාමිත්ථියො වාහිවදන්ති යඤ්ඤා;
එතං මලන්ති උපධිසු ඤත්වා, තස්මා න යිට්ඨෙ න භුතෙ අරඤ්ථි” න්ති.
(මහාව. 55) –

ඉමං ගාථං වත්වා අත්තනො සාවකභාවජ්ජකාසනත්ථං තථාගතස්ස පාදපිට්ඨෙ සීසං
යපෙත්වා “සත්ථා මෙ, භන්තෙ භගවා, සාවකොභමස්මි” ති වත්වා එකතාලං
ද්විතාලං තිතාලන්ති යාව සත්තතාලජ්ජමාණං සත්තක්ඛන්තුං වෙහාසං
අබ්භුග්ගන්ත්වා ඔරුය්හ තථාගතං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තං පාටිභාරියං දිස්වා
මහාජනො “අහො මහානුභාවා බුද්ධා, එවඤ්ඤි ථාමගතදිට්ඨිකො නාම ‘අරහා’ ති
මඤ්ඤමානො උරුවෙලකස්සපොපි දිට්ඨිජාලං භින්දිත්වා තථාගතෙන දමිතො” ති
සත්ථු ගුණකථංයෙව කථෙසි. භගවා “නාහං ඉදානියෙව උරුවෙලකස්සපං දමෙමි,
අතීතෙපි එස මයා දමිතො” ති වත්වා ඉමිස්සා අට්ඨුජ්ජත්ති යා
මහානාරදකස්සපජාතකං (ජා. 2.22.1153 ආදයො) කථෙත්වා වත්තාරි සච්චානි
පකාසෙසි. රාජා එකාදසහි නභුතෙහි සද්ධිං සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි, එකනභුතං
උපාසකත්තං පටිවෙදෙසි. රාජා සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්තොයෙව පඤ්ච අස්සාසකෙ
පවෙදෙත්වා සරණං ගන්ත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං
පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමි.

සුතදිවසෙ යෙහි ව භගවා භියො දිට්ඨො, යෙහි ව අදිට්ඨො, තෙ සබ්බෙහි
රාජගහවාසීනො අට්ඨාරසකොට්ඨිකා මනුස්සා තථාගතං දට්ඨුකාමා පාතොව
රාජගහනො ලට්ඨිවනුයානං අගමංසු. තිගාචුතො මග්ගො නජ්ජහොසි,
සකලලට්ඨිවනුයානං නිරන්තරං ඵුට්ඨං අහොසි. මහාජනො දසබලස්ස
රූපසොභග්ගජ්ජත්තං අත්තභාවං පස්සන්තොපි තිත්තිං කාතුං නාසක්ඛි. වණ්ණභූමි
නාමෙසා. එවරූපෙසු හි යානෙසු භගවතො ලක්ඛණානුඛ්‍යාඤ්ජනාදිජ්ජහෙදා සබ්බාපි
රූපකායසිරි වණ්ණෙතඛ්ඛා. එවං රූපසොභග්ගජ්ජත්තං දසබලස්ස සරීරං
පස්සමානෙන මහාජනෙන නිරන්තරං ඵුට්ඨෙ උය්‍යානෙ ව ගමනමග්ගෙ ව
එකහික්ඛුස්සපි නික්ඛමනොකාසො නාහොසි. තං දිවසං කිර භගවතො භත්තං
ජින්තං භවෙය්‍ය, තස්මා “තං මා අහොසි” ති සක්කස්ස නිසින්තාසනං උණ්භාකාරං
දස්සෙසි. සො ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤත්වා මාණවකවණ්ණං අභිනිමිතිත්වා
බුද්ධධම්මසඤ්ඤාපටිසංයුත්තා ථුතියො වදමානො දසබලස්ස පුරතො ඔතරිත්වා
දෙවානුභාවෙන ඔකාසං කත්වා –

“දන්තො දන්තෙහි සහ පුරාණජට්ඨෙහි, විජ්ජමුත්තො විජ්ජමුත්තෙහි;
සිඬ්ඨිතික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා.

“මුත්තො මුත්තෙහි...පෙ.....

“තිණ්ණො තිණ්ණෙහි...පෙ.....

“සන්තො සන්තෙහි...පෙ.... රාජගහං පාවිසි භගවා.

“දසවාසො දසබලො, දසධම්මවිදු දසභි වුපෙතො;
සො දසසතපරිවාරො, රාජගහං පාවිසි භගවා”ති. (මහාව. 58) –

ඉමාහි ගාථාහි සත්ථු වණ්ණං වදමානො පුරතො පායාසි. තදා මහාජනො
මාණවකස්ස රුපසිරිං දිස්වා “අතිවිය අභිරුපො චතායං මාණවකො, න ඛො පන
අම්හෙහි දිට්ඨපුබ්බො”ති වින්තෙත්වා “කුතො අයං මාණවකො, කස්ස වා
අය”න්ති ආහ. තං සුත්වා මාණවො –

“යො ධිරො සබ්බධි දන්තො, සුද්ධො අප්පටිපුග්ගලො;
අරහං සුගතො ලොකෙ, තස්සාහං පරිවාරකො”ති. – ගාථමාහ;

සත්ථා සක්කෙන කතොකාසං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා භික්ඛුසහස්සපරිවුතො
රාජගහං පාවිසි. රාජා බුද්ධස්පමුබස්ස සඬ්ඝස්ස මහාදානං දන්වා “අහං, භන්තෙ,
තීණි රතනානි විතා වසිතුං න සක්ඛිස්සාමි, වෙලාය වා අවෙලාය වා භගවතො
සන්තිකං ආගමිස්සාමි, ලට්ඨිවනුයානාඤ්ච නාම අතිදුරෙ, ඉදං පන අම්හාකං
වෙළචනුයානං නාතිදුරං නච්චාසන්නං ගමනාගමනසම්පන්නං බුද්ධාරහං
සෙනාසනං. ඉදං මෙ, භන්තෙ, භගවා පටිග්ගණ්හාතු”ති සුවණ්ණභිඤ්ඤායොරන
පුප්ඵගන්ධවාසිතං මණිවණ්ණං උදකමාදාය වෙළචනුයානං පරිච්චජන්තො
දසබලස්ස භත්ථෙ උදකං පාතෙසි. තස්මිං ආරාමෙ පටිග්ගහිතෙයෙව
“බුද්ධසාසනස්ස මූලානි ඔතිණ්ණානි”ති මහාපට්ඨි කම්පි. ජම්බුදීපතලස්මිඤ්ඤි
යපෙත්වා වෙළචනං අඤ්ඤං මහාපට්ඨිං කම්පෙත්වා ගහිතසෙනාසනං නාම නත්ථි.
තම්බපණ්ණදීපෙපි යපෙත්වා මහාවිහාරං අඤ්ඤං පට්ඨිං කම්පෙත්වා
ගහිතසෙනාසනං නාම නත්ථි. සත්ථා වෙළචනාරාමං පටිග්ගහෙත්වා රඤ්ඤො
අනුමොදනං කත්වා උට්ඨායාසනා භික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො වෙළචනං අගමාසි.

තස්මිං ඛො පන සමයෙ සාරිපුත්තො ච මොග්ගල්ලානො චාති ද්වෙ
පරිබ්බාජකා රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්ති අමතං පරියෙසමානා. තෙසු
සාරිපුත්තො අස්සජිත්ථෙරං පිණ්ඩාය පට්ටියං දිස්වා පසන්නචිත්තො පයිරුපාසිත්වා
“යෙ ධම්මා හෙතුජ්ජහවා”තිආදිගාථං (මහාව. 60; අප. ථෙර 1.1.286) සුත්වා
සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය අත්තනො සහායකස්ස මොග්ගල්ලානස්සපි තමෙව
ගාථං අභාසි. සොපි සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තෙ උභොපි සඤ්චයං
ඔලොකෙත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. තෙසු
මොග්ගල්ලානො සත්තාහෙන අරහත්තං පාපුණි, සාරිපුත්තො අඬ්ඬමාසෙන.
උභොපි තෙ සත්ථා අග්ගසාවකට්ඨානෙ යපෙසි. සාරිපුත්තත්ථෙරෙන ච අරහත්තං
පත්තදිවසෙයෙව සන්නිපාතං අකාසි.

තථාගතෙ පන තස්මිඤ්ඤෙව වෙළචනුයානෙ විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා
“පුත්තො කිර මෙ ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං චරිත්වා පරමාභිසම්බොධිං පත්වා
පචත්තවරධම්මවක්කො රාජගහං උපනිස්සාය වෙළචනෙ විහරති”ති සුත්වා
අඤ්ඤතරං අමච්චං ආමන්තෙසි – “එහි භණ්ණ, ත්වං පුරිසසහස්සපරිවාරො රාජගහං
ගන්ත්වා මම වචනෙන ‘පිතා තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා දට්ඨකාමො’ති වත්වා මම

පුත්තං ගණ්හිත්වා එහි” ති ආහ. සො “එවං, දෙවා” ති රඤ්ඤො වචනං සිරසා සම්පට්ඨිත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරො ඛිජ්ජමෙව සට්ඨියොජනමග්ගං ගන්ත්වා දසබලස්ස චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසිදිත්වා ධම්මදෙසනාවෙලායං විහාරං පාවිසි. සො “තිට්ඨතු තාව රඤ්ඤා පහිතසාසන” ත්ති පරිසපරියන්තෙ යීතො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා යථායීතොව සද්ධිං පුරිසසහස්සෙන අරහත්තං පත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. භගවා “එථ හික්ඛවො” ති හත්ථං පසාරෙසි. සබ්බෙ තඬ්ඬණඤ්ඤෙව ඉද්ධිමයපත්තචීරධරා සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. අරහත්තං පත්තකාලතො පටියාය පන අරියා නාම මජ්ඣත්තාව භොන්තිති, සො රඤ්ඤා පහිතසාසනං දසබලස්ස න කථෙසි. රාජා – “නෙව ගතො ආගච්ඡති, න සාසනං සුයාති” ති “එහි භණෙ, ත්වං ගච්ඡා” ති එතෙනෙව නියාමෙන අඤ්ඤං අමච්චං පෙසෙසි. සොපි ගන්ත්වා පුරිමනයෙනෙව සද්ධිං පරිසාය අරහත්තං පත්වා තුණ්හි අභොසි. පුන රාජා “එහි භණෙ, ත්වං ගච්ඡ, ත්වං ගච්ඡා” ති එතෙනෙව නියාමෙන අපරෙපි සත්ත අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙ සබ්බෙ නව පුරිසසහස්සපරිවාරා නව අමච්චා අත්තනො කිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා තුණ්හිභූතා තත්ථෙව විහරිංසු.

රාජා සාසනමත්තම්පි ආහරිත්වා ආවික්ඛන්තං අලහිත්වා චිත්තෙසි – “එත්තකාපි ජනා මයි සිනෙහාහාවෙන සාසනමත්තම්පි න පච්චාහරිංසු, කො නු ඛො මෙ සාසනං කරස්සති” ති සබ්බං රාජබලං ඔලොකෙන්තො කාළදායිං අද්දස. සො කිර රඤ්ඤො සබ්බත්ථසාධකො අබ්භන්තරිකො අතිවිය විස්සාසිකො අමච්චො ඛොධිසත්තෙන සද්ධිං එකදිවසෙ ඡාතො සහපංසුකිළකො සභායො. අථ නං රාජා ආමන්තෙසි – “තාත කාළදායි, අහං මම පුත්තං දට්ඨුකාමො නවපුරිසසහස්සපරිවාරෙන නව අමච්චෙ පෙසෙසිං, තෙසු එකොපි ආගන්ත්වා සාසනමත්තං ආරොචෙන්තො නාම නත්ථී. දුජ්ජාතො ඛො පන මෙ ජීවිතන්තරායො, ජීවමානොයෙවාහං පුත්තං දට්ඨුකාමො. සක්ඛිස්සසි නු ඛො මෙ පුත්තං දස්සෙතු” ත්ති? “සක්ඛිස්සාමි, දෙව, සචෙ පබ්බජිතුං ලහිස්සාමි” ති. “තාත, ත්වං පබ්බජිතො වා අපබ්බජිතො වා මය්හං පුත්තං දස්සෙහි” ති. සො “සාධු, දෙවා” ති රඤ්ඤො සාසනං ආදාය රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලාය පරිසපරියන්තෙ යීතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පත්වා එහිහික්ඛුහාවෙන පබ්බජිත්වා විහාසි.

සත්ථා බුද්ධො හුත්වා පයමං අන්තොවස්සං ඉසිපතනෙ වසිත්වා වුට්ඨවස්සො පචාරෙත්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා තත්ථ තයො මාසෙ වසන්තො තෙහාතිකජට්ඨෙ විනෙන්වා හික්ඛුසහස්සපරිවාරො චුස්සමාසපුණ්ණමායං රාජගහං ගන්ත්වා ද්වෙ මාසෙ වසි. එත්තාවතා බාරාණසිතො නික්ඛන්තස්ස පඤ්ච මාසා ඡාතා, සකලො හෙමන්තො අතික්කන්තො. කාළදායිත්ථෙරස්ස ආගතදිවසතො සත්තට්ඨදිවසා වීතිවත්තා. ථෙරො එග්ගුණමාසපුණ්ණමායං චිත්තෙසි – “අතික්කන්තො දාති හෙමන්තො, වසන්තසමයො අනුජ්ජන්තො, මනුස්සෙහි සස්සාදීනි උද්ධරිත්වා සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙහි මග්ගා දින්නා, හරිතතිණසඤ්ජන්නා පථවී, සුපුජ්ජිතා වනසණ්ඩා, පටිපජ්ජනක්ඛමා මග්ගා, කාලො දසබලස්ස ඤාතිසඬ්ගහං කාතු” ත්ති. අථ භගවන්තං උපසඬ්කම්ත්වා –

“අඩිගාරිනො දානි දුමා හදන්තෙ, එලෙසිනො ඡදනං විජ්ජහාය;
තෙ අවිචිත්තොව පහාසයන්ති, සමයො මහාවීර භාගී රසානං...පෙ.....
(ථෙරගා. 527);

“නාතිසීතං නාතිඋණ්භං, නාතිදුබ්භික්ඛජාතකං;
සද්දලා හරිතා භූමි, එස කාලො මහාමුනී”ති. —

සට්ඨිමත්තාහි ගාථාහි දසබලස්ස කුලනගරගමනවණ්ණං වණ්ණෙසි. අථ නං සත්ථා
— “කිං නු ඛො, උදායි, මධුරස්සරෙන ගමනවණ්ණං වණ්ණෙසි”ති ආහ.
“තුම්භාකං, හන්තෙ, පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා තුම්භෙ පස්සිතුකාමො, කරොථ
ඤාතකානං සඩ්ගහ”න්ති. “සාධු, උදායි, කරස්සාමි ඤාතකානං සඩ්ගහං,
භික්ඛුසඩ්ධස්ස ආරොචෙහි, ගමියවත්තං පරිපුරෙස්සන්ති”ති. “සාධු, හන්තෙ”ති
ථෙරො තෙසං ආරොචෙසි.

භගවා අඩිගමගධවාසීනං කුලපුත්තානං දසහි සහස්සෙහි, කපිලවත්ථුවාසීනං
දසහි සහස්සෙහිති සබ්බෙහෙව වීසතිසහස්සෙහි බීණාසවභික්ඛුහි පරිවුතො රාජගහා
නික්ඛමිත්වා දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡති. “රාජගහතො සට්ඨියොජනං
කපිලවත්ථුං ද්වීහි මාසෙහි පාපුණ්ස්සාමි”ති අතුරිතවාරිකං පක්කාමි. ථෙරොපි
“භගවතො නික්ඛන්තභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමි”ති වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා
රඤ්ඤො නිවෙසනෙ පාතුරහොසි. රාජා ථෙරං දිස්වා තුට්ඨවිත්තො මහාරහෙ
පල්ලඬකෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තතො පටියාදිතස්ස නානග්ගරසහොජනස්ස පත්තං
පුරෙත්වා අදාසි. ථෙරො උට්ඨාය ගමනාකාරං දස්සෙසි. “නිසීදිත්වා භුඤ්ජ,
තාතා”ති. “සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමි, මහාරාජා”ති. “කහං පන, තාත,
සත්ථා”ති? “වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවාරො තුම්භාකං දස්සන්ත්වාය වාරිකං
නික්ඛන්තො, මහාරාජා”ති. රාජා තුට්ඨමානසො ආහ — “තුම්භෙ ඉමං පරිභුඤ්ජිත්වා
යාව මම පුත්තො ඉමං නගරං පාපුණාති, තාවස්ස ඉතොව පිණ්ඩපාතං පරිහරථා”ති.
ථෙරො අධිවාසෙසි. රාජා ථෙරං පරිවිසිත්වා පත්තං ගන්ධවුණ්ණෙන උබ්බට්ඨෙත්වා
උත්තමස්ස හොජනස්ස පුරෙත්වා “තථාගතස්ස දෙථා”ති ථෙරස්ස හත්ථෙ
පතිට්ඨාපෙසි. ථෙරො සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව පත්තං ආකාසෙ බිපිත්වා සයම්පි
වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා සත්ථු හත්ථෙ යපෙසි. සත්ථා තං
පරිභුඤ්ජි. එතෙනෙව උපායෙන ථෙරො දිවසෙ දිවසෙ පිණ්ඩපාතං ආහරි. සත්ථාපි
අත්තරාමග්ගෙ රඤ්ඤොයෙව පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි. ථෙරොපි හත්තකිච්චාවසානෙ
දිවසෙ දිවසෙ “අජ්ජ භගවා එත්තකං ආගතො, අජ්ජ එත්තක”න්ති
බුද්ධගුණපටිසංයුත්තාය ව කථාය සකලං රාජකුලං සත්ථුදස්සනං විනායෙව සත්ථරි
සඤ්ජාතජ්ජසාදං අකාසි. තෙනෙව නං භගවා “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං
භික්ඛුනං කුලජ්ජසාදකානං යදිදං කාථදායී”ති (අ. නි. 1.219, 225) එතදග්ගෙ
යපෙසි.

සාකියාපි ඛො අනුජ්ජත්තෙ භගවති “අම්භාකං ඤාතිසෙට්ඨං පස්සිස්සාමා”ති
සන්තිපතිත්වා භගවතො වසනට්ඨානං වීමංසමානා “නිග්‍රොධසක්කස්ස ආරාමො

රමණියෝ’ ති සල්ලක්බෙන්වා තත්ථ සබ්බං පටිජග්ගනවිධිං කාරෙන්වා ගන්ධපුප්ඵහත්ථා පවිචුග්ගමනං කරොන්තා සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතෙ දහරදහරෙ නාගරදාරකෙ ච නාගරදාරිකායො ච පයමං පභිණ්ණං, තතො රාජකුමාරෙ ච රාජකුමාරිකායො ච, තෙසං අනන්තරා සාමං ගන්ධපුප්ඵාදිහි පුප්පයමානා භගවන්තං ගහෙන්වා නිග්‍රොධාරාමමෙව අගමංසු. තත්ථ භගවා වීසතිසහස්සඤ්ඤාසවපරිවුතො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. සාකියා නාම මානජාතිකා මානත්ථද්ධා, තෙ “සිද්ධත්ථකුමාරො අම්බෙහි දහරතරො, අම්බාකං කනිට්ඨො, භාගිනෙයො, පුත්තො, නත්තා” ති චිත්තෙන්වා දහරදහරෙ රාජකුමාරෙ ආහංසු – “තුම්බෙ වන්දථ, මයං තුම්බාකං පිට්ඨිතො නිසීදිස්සාමා” ති.

තෙසු ඵලං අවන්දිත්වා නිසින්නෙසු භගවා තෙසං අප්ඤ්ඤාසයං ඔලොකෙන්වා “න මං ඤාතයො වන්දන්ති, හන්ද දානි තෙ වන්දාපෙස්සාමි” ති අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථං ඤාතං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය ආකාසං අඛ්භුග්ගන්ත්වා තෙසං සීසෙ පාදපංසුං ඔකිරමානො වීස කණ්ඩම්බරුක්බමුලෙ යමකපාටිභාරියසදිසං පාටිභාරියං අකාසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා ආහ – “භන්තෙ, තුම්බාකං ජාතදිවසෙ කාලදෙවලස්ස වන්දනත්ථං උපනීතානං වොපාදෙ පරිවත්තෙන්වා බ්‍රාහ්මණස්ස මත්ථකෙ පතිට්ඨිතෙ දිස්වාපි අහං තුම්බාකං පාදෙ වන්දිං, අයං මෙ පයමවන්දනා. වජ්ජමඤ්ඤාදිවසෙ ච ජම්බුවිජායාය සිරිසයනෙ නිපන්තානං වොජම්බුවිජායාය අපරිවත්තනං දිස්වාපි පාදෙ වන්දිං, අයං මෙ දුතියවන්දනා. ඉදානි පන ඉමං අදිට්ඨපුබ්බං පාටිභාරියං දිස්වාපි අහං තුම්බාකං පාදෙ වන්දාමි, අයං මෙ තතියවන්දනා” ති. රඤ්ඤා පන වන්දිතෙ භගවන්තං අවන්දිත්වා යාතුං සමත්ථො නාම එකසාකියොපි නාභොසි, සබ්බෙ වන්දිංසුයෙව.

ඉති භගවා ඤාතයො වන්දාපෙන්වා ආකාසනො ඔතරිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. නිසින්නෙ භගවති සිබ්බාපත්තො ඤාතිසමාගමො අභොසි, සබ්බෙ එකග්ගචිත්තා හුත්වා නිසීදිංසු. තතො මහාමෙසො පොක්ඛරවස්සං වස්සි. තම්බවණ්ණං උදකං හෙට්ඨා විරවන්තං ගච්ඡති, තෙමිතුකාමොව තෙමෙති, අතෙමිතුකාමස්ස සරීරෙ එකබිත්ථුමත්තම්පි න පතති. තං දිස්වා සබ්බෙ අච්ඡරියඛ්භුතචිත්තා ජාතා “අහො අච්ඡරියං, අහො අඛ්භුත” ත්ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා “න ඉදානෙව මය්හං ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං වස්සති, අතීතෙපි වස්සි” ති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා වෙස්සන්තරජාතකං (ජා. 2.22.1655 ආදයො) කථෙසි. ධම්මකථං සුත්වා සබ්බෙ උට්ඨාය වන්දිත්වා පක්කම්ංසු. එකොපි රාජා වා රාජමහාමත්තො වා “ස්වෙ අම්බාකං භික්ඛං ගණ්හථා” ති වත්වා ගතො නාම නත්ථි.

සත්ථා පුනදිවසෙ වීසතිභික්ඛුසහස්සපරිවුතො කපිලවත්ථුං පිණ්ඩාය පාවිසි. තං න කොචි ගන්ත්වා නිමන්තෙසි, න පත්තං වා අග්ගහෙසි. භගවා ඉන්දබ්බිලෙ ධීතොව ආවජ්ජෙසි – “කථං නු බො පුබ්බබුද්ධා කුලනගරෙ පිණ්ඩාය වරිංසු, කිං උප්පටිපාටියා ඉස්සරජනානං සරානි අගමංසු, උදාහු සපදානවාරිකං වරිංසු” ති? තතො එකබුද්ධස්සපි උප්පටිපාටියා ගමනං අදිස්වා “මයාපි දානි අයමෙව තෙසං

වංසො පග්ගහෙනබ්බො, ආයතිඤ්ච මම සාවකා මමඤ්ඤෙව අනුසික්ඛන්තා
 පිණ්ඩවාරිකවත්තං පරිපුරෙස්සන්ති” ති කොටියං නිව්ට්ඨගෙහතො පට්ඨාය සපදානං
 පිණ්ඩාය වරි. “අයොසා කිර සිද්ධත්ථකුමාරො පිණ්ඩාය වරති” ති
 ද්විභූමිකතිභූමිකාදීසු පාසාදෙසු සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා මහාජනො දස්සනඛ්‍යාවටො
 අහොසි.

රාහුලමාතෘපි දෙවී – “අයාපුත්තො කිර ඉමස්මිංයෙව නගරෙ මහත්තෙන
 රාජානුභාවෙන සුවණ්ණසිවිකාදීහි විවරිත්වා ඉදානි කෙසමස්සුං ඔහාරත්වා
 කාසායවත්ථනිවාසනො කපාලහත්ථො පිණ්ඩාය වරති, සොහති නු බො” ති
 සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා හගවත්තං නානාවිරාගසමුප්පලාය
 සරිරජපභාය නගරවිටියො ඔහාසෙත්වා ඛ්‍යාමජපභාපරික්ඛෙපසමුපබ්බාජ්භාය
 අසිතානුඛ්‍යාඤ්ජනජපභාසිතාය ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතාය
 අනොපමාය බුද්ධසිරියා විරොචමානං දිස්වා උණ්භිසතො පට්ඨාය යාව පාදතලා –

“සිනිද්ධනිලමුදුකුඤ්චිතකෙසො, සූරියනිම්මලතලාහිනලාටො;
 යුත්තතුඬගමුදුකායතනාසො, රංසිජාලවිකසිතො නරසිහො” ති. –

එවමාදිකාහි දසහි නරසිහගාථාහි අභිත්ථවිත්වා “තුම්භාකං පුත්තො පිණ්ඩාය
 වරති” ති රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා සංවිග්ගහදයො හත්ථෙන සාටකං
 සණ්ඩපෙත්තො තුරිතතුරිතො නික්ඛමිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා හගවතො පුරතො
 ධත්වා ආහ – “කිත්තූ බො, හත්තෙ, අම්මෙහ ලජ්ජාපෙඨ, කිමත්ථං පිණ්ඩාය වරථ,
 කිං ‘එත්තකානං භික්ඛූනං න සක්කා හත්තං ලද්ධු’න්ති සඤ්ඤං කරිත්ථා” ති?
 “වංසවාරිත්තමෙතං, මහාරාජ, අම්මාක” ති. “නනු, හත්තෙ, අම්මාකං වංසො
 නාම මහාසම්මතඛත්තියවංසො, එත්ථ ව එකඛත්තියොපි භික්ඛාවරකො නාම
 නත්ථි” ති. “අයං, මහාරාජ, ඛත්තියවංසො නාම තව වංසො. අම්මාකං පන
 ‘දීපඬිකරො කොණ්ඩඤ්ඤො...පෙ.... කස්සපො’ ති අයං බුද්ධවංසො නාම. එතෙ ව
 අඤ්ඤෙව අනෙකසහස්සසඬ්ඛා බුද්ධා භික්ඛාවාරොනෙව ජීවිකං කප්පෙසු” ති
 අන්තරවිටියං ධීතොව –

“උත්තිට්ඨෙය් නජ්ජමජ්ජෙය්, ධම්මං සුවරිතං වරෙ;
 ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරමිහි වා” ති. (ධ. ප. 168) –

ඉමං ගාථමාහ. ගාථාපරියොසානෙ රාජා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

“ධම්මඤ්චරෙ සුවරිතං, න නං දුච්චරිතං වරෙ;
 ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරමිහි වා” ති. (ධ. ප. 169) –

ඉමං ගාථං සුත්වා සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි, මහාධම්මපාලජාතකං (ජා. 1.10.92
 ආදයො) සුත්වා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි, මරණසමයෙ සෙනවිජත්තස්ස හෙට්ඨා
 සිරිසයනෙ නිපත්තොයෙව අරහත්තං පාපුණි. අරඤ්ඤවාසෙන
 පධානානුයොගකිව්චං රඤ්ඤො නාහොසි. සො සොනාපත්තිඵලං සච්ඡිකත්වායෙව

පන භගවතො පත්තං ගහෙත්වා සපරිසං භගවන්තං මහාපාසාදං ආරොපෙත්වා පණ්ණිනෙන බාදනියෙන භොජනියෙන පරිච්ඡි. හත්තකිච්චපරියොසානෙ සබ්බං ඉත්ථාගාරං ආගන්ත්වා භගවන්තං වන්දි යපෙත්වා රාහුලමානරං. සා පන ‘‘ගච්ඡ, අයාපුත්තං වන්දාහි’’ති පරිජනෙන වුච්චමානාපි ‘‘සවෙ මය්හං ගුණො අත්ථි, සයමෙව මම සන්තිකං අයාපුත්තො ආගමිස්සති, ආගතමෙව නං වන්දිස්සාමි’’ති වත්වා න අගමාසි.

භගවා රාජානං පත්තං ගාභාපෙත්වා ද්විතී අග්ගසාවකෙහි සද්ධිං රාජධිතාය සිරිගබ්භං ගන්ත්වා ‘‘රාජධිතා යථාරූචි වන්දමානා න කිඤ්චි වත්තබ්බා’’ති වත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. සා වෙගෙනාගන්ත්වා ගොජ්ඵකෙසු ගහෙත්වා පාදපිට්ඨියං සීසං පරිවත්තෙත්වා යථාජ්ඣාසයං වන්දි. රාජා රාජධිතාය භගවති සිනෙහබ්බුමානාදිගුණසම්පත්තිං කථෙසි – ‘‘හත්තෙ, මම ධිතා ‘තුම්හෙහි කාසායානි වත්ථානි නිවාසිතානි’ති සුත්වා තතො පට්ඨාය කාසායවත්ථනිවත්ථා ජාතා, තුම්හාකං එකහත්තිකභාවං සුත්වා එකහත්තිකාව ජාතා, තුම්හෙහි මහාසයනස්ස ඡඩ්ඨිතභාවං සුත්වා පට්ටිකාමඤ්චකෙයෙව නිපන්තා, තුම්හාකං මාලාගන්ධාදීහි විරතභාවං ඤත්වා විරතමාලාගන්ධාව ජාතා, අත්තනො ඤාතකෙහි ‘මයං පටිජග්ගිස්සාමා’ති සාසනෙ පෙසිතෙපි තෙසු එකඤාතකම්පි න ඔලොකෙසි, එවං ගුණසම්පන්නා මෙ, හත්තෙ, ධිතා’’ති. ‘‘අනච්ඡරියං, මහාරාජ, අයං ඉදානි තයා රක්ඛියමානා රාජධිතා පරිපක්කෙ ඤාණෙ අත්තානං රක්ඛෙය්‍ය, එසා පුබ්බෙ අනාරක්ඛා පබ්බතපාදෙ විවරමානා අපරිපක්කෙපි ඤාණෙ අත්තානං රක්ඛි’’ති වත්වා වන්දකිත්තරීජාතකං (ජා. 1.14.18 ආදයො) කථෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

පුනදිවසෙ පන නන්දස්ස රාජකුමාරස්ස අභිසෙකගෙහජ්ජවෙසනවිවාහමඬගලෙසු වත්තමානෙසු තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා කුමාරං පත්තං ගාභාපෙත්වා පබ්බාපේතුකාමො මඬගලං වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. ජනපදකල්‍යාණි කුමාරං ගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘තුච්චං බො, අයාපුත්ත, ආගච්ඡෙය්‍යාසි’’ති වත්වා ගීවං පසාරෙත්වා ඔලොකෙසි. සො භගවන්තං ‘‘පත්තං ගණ්හථා’’ති වත්තුං අවිසභමානො විහාරංයෙව අගමාසි. තං අනිච්ඡමානංයෙව භගවා පබ්බාපෙසි. ඉති භගවා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා තතියදිවසෙ නන්දං පබ්බාපෙසි.

සත්තමෙ දිවසෙ රාහුලමානාපි කුමාරං අලඬකරිත්වා භගවතො සන්තිකං පෙසෙසි – ‘‘පස්ස, තාත, එතං වීසතිසහස්සසමණපරිවුතං සුවණ්ණවණ්ණං බ්‍රහ්මරූපවණ්ණං සමණං, අයං තෙ පිතා, එතස්ස මහත්තා නිධයො අහෙසුං තාස්ස නික්ඛමනකාලතො පට්ඨාය න පස්සාම, ගච්ඡ, නං දායජ්ජං යාවාහි – ‘අහං, තාත, කුමාරො අභිසෙකං පත්වා වක්කවත්ති හවිස්සාමි, ධනෙන මෙ අත්ථො, ධනං මෙ දෙහි. සාමිකො හි පුත්තො පිතුසන්තකස්සා’’ති. කුමාරො ච භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වාච පිතුසිනෙහං ලහිත්වා හට්ඨවිත්තො ‘‘සුඛා තෙ, සමණ, ඡායා’’ති වත්වා අඤ්ඤඤච බහුං අත්තනො අනුරූපං වදන්තො අට්ඨාසි. භගවා කතහත්තකිච්චො අනුමොදනං වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. කුමාරොපි ‘‘දායජ්ජං මෙ, සමණ, දෙහි,

දායජ්ජං මෙ, සමණ, දෙනී” ති භගවන්තං අනුබන්ධි. න භගවා කුමාරං නිවත්තාපෙසි,
පරිජනොපි භගවතා සද්ධිං ගච්ඡන්තං නිවත්තෙතං නාසක්ඛි. ඉති සො භගවතා
සද්ධිං ආරාමමෙව අගමාසි.

තතො භගවා චිත්තෙසි – “යං අයං පිතුසන්තකං ධනං ඉච්ඡති, තං වට්ටානුගතං
සවිසාතං, හන්දස්ස මෙ බොධිමණ්ඩෙ පටිලද්ධං සත්තවිධං අරියධනං දෙමි,
ලොකුත්තරදායජ්ජස්ස නං සාමිකං කරොමි” ති ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි
– “තෙන හි, සාරිපුත්ත, රාහුලං පබ්බාපෙහි” ති. ටෙරො තං පබ්බාපෙසි. පබ්බජිතෙ
ව පන කුමාරෙ රඤ්ඤො අධිමත්තං දුක්ඛං උප්පජ්ජි, තං අධිවාසෙතං
අසක්කොන්තො භගවන්තං උපසඬකමිත්වා “සාධු, හන්තෙ, අය්‍යා මාතාපිතුහි
අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං න පබ්බාපෙය්‍යු” ති වරං යාවි. භගවා ව තස්ස වරං දත්වා
පුනෙකදිවසෙ රාජනිවෙසනෙ කතහත්තකිච්චො ඵකමන්තං නිසින්තෙන රඤ්ඤො
“හන්තෙ, තුම්භාකං දුක්කරකාරිකකාලෙ ඵකා දෙවතා මං උපසඬකමිත්වා ‘පුත්තො
තෙ කාලඬකතො’ ති ආහ, තස්සා වචනං අසද්දහන්තො ‘න මය්හං පුත්තො
සම්බොධිං අප්පත්වා කාලං කරොති’ ති තං පටික්ඛිපි” ති වුත්තෙ “තුම්භෙ ඉදානි
කිං සද්දහිස්සථ, යෙ තුම්භෙ පුබ්බෙපි අට්ඨිකානි දස්සෙත්වා ‘පුත්තො තෙ මතො’ ති
වුත්තෙ න සද්දහිත්ථා” ති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා මහාධම්මපාලජාතකං කට්ඨෙසි.
කථාපරියොසානෙ රාජා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨති.

ඉති භගවා පිතරං තිසු ඵලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො පුනදෙව
රාජගහං ගන්ත්වා සීතවනෙ විහාසි. තස්මිං සමයෙ අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති පඤ්චහි
සකට්ඨතෙහි හණ්ඩං ආදාය රාජගහං ගන්ත්වා අත්තනො පියසභායකස්ස
සෙට්ඨිනො ගෙහං ගන්ත්වා තත්ථ බුද්ධස්ස භගවතො උප්පන්නභාවං සුත්වා
බලවපච්චුසෙ දෙවතානුභාවෙන විවටෙන ද්වාරෙන සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා ධම්මං
සුත්වා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය, දුතියෙ දිවසෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස සඬ්ඨස්ස
මහාදානං දත්වා සාවත්ථිං ආගමනත්ථාය සත්ථු පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා අත්තරාමග්ගෙ
පඤ්චවත්තාලීසයොජනට්ඨානෙ සතසභස්සං දත්වා යොජනිකෙ යොජනිකෙ විහාරං
කාරෙත්වා ජෙතවනං කොට්ඨන්ථාරෙන අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොට්ඨි කිණිත්වා
නවකම්මං පට්ඨපෙසි. සො මජ්ඣෙකෙ දසබලස්ස ගන්ධකුට්ඨං කාරෙසි, තං
පරිවාරෙත්වා අසිනියා මහාටෙරානං පාටියෙක්කං ඵකසන්නිවෙසනෙ ආවාසෙ
ඵකකුට්ඨකද්විකුට්ඨකහංසවට්ඨකදීඝරස්සසාලාමණ්ඩපාදිවසෙන සෙසසෙනාසනානි
පොක්ඛරණිවඬකමනරත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි වාති අට්ඨාරසකොට්ඨිවච්චාගෙන
රමණියෙ භූමිභාගෙ මනොරමං විහාරං කාරෙත්වා දසබලස්ස ආගමනත්ථාය දුතං
පාහෙසි. සත්ථා තස්ස වචනං සුත්වා මහාහික්ඛුසඬ්ඨපරිවාරො රාජගහා නික්ඛමිත්වා
අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිනගරං පාපුණි.

මහාසෙට්ඨිපි බො විහාරමහං සජ්ජෙත්වා තථාගතස්ස ජෙතවනං පවිසනදිවසෙ
පුත්තං සබ්බාලඬකාරපට්මණ්ඩිතං කත්වා අලඬකතපටියත්තෙහෙව පඤ්චහි
කුමාරසතෙහි සද්ධිං පෙසෙසි. සො සපරිවාරො පඤ්චවණ්ණවත්ථසමුප්පලානි
පඤ්ච ධජසතානි ගහෙත්වා දසබලස්ස පුරතො අගොසි, තෙසං පච්ඡතො මහාසුභද්දා

වුළුසුහද්දානි ද්වෙ සෙට්ඨිධිතරො පඤ්චහි කුමාරිකාසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණසංථෙ ගහෙත්වා නික්ඛම්ංසු, තාසං පච්ඡතො සෙට්ඨිහරියා සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතා පඤ්චහි මාතුගාමසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණපාතියො ගහෙත්වා නික්ඛම්, සබ්බෙසං පච්ඡතො මහාසෙට්ඨි අහතවත්ථනිවත්ථො අහතවත්ථනිවත්ථෙහෙව පඤ්චහි සෙට්ඨිසතෙහි සද්ධිං භගවන්තං අබ්භුග්ගඤ්ජි. භගවා ඉමං උපාසකපරිසං පුරතො කත්වා මහාභික්ඛුසඤ්ජපරිවුතො අත්තතො සරිරජ්ජභාය සුවණ්ණරසසෙකසිඤ්චනානි විය වනන්තරානි කුරුමානො අනන්තාය බුද්ධලිලාය අපරිමාණාය බුද්ධසිරියා ජෙතවනවිහාරං පාවිසි.

අථ නං අනාථපිණ්ඩිකො ආපුච්ඡි – “කථාහං, භන්තෙ, ඉමස්මිං විහාරෙ පටිපජ්ජාමි”ති? “තෙන හි, ගහපති, ඉමං විහාරං ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිසස්ස භික්ඛුසඤ්ජස්ස පතිට්ඨාපෙහි”ති. “සාධු, භන්තෙ”ති මහාසෙට්ඨි සුවණ්ණභිචාරං ආදාය දසබලස්ස භත්ථෙ උදකං පාතෙත්වා “ඉමං ජෙතවනවිහාරං ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිසස්ස බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ජස්ස දමිමි”ති අදාසි. සත්ථා විහාරං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කරොන්තො –

“සීතං උණ්හං පටිහන්ති, තතො වාළුමිගානි ව;
සරිසපෙ ව මකසෙ, සිසිරෙ වාපි වුට්ඨියො.

“තතො වාතාතපො ඝොරො, සඤ්ජාතො පටිහඤ්ඤති;
ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච, කුමාරිකාඤ්ච විපස්සිතුං.

“විහාරදානං සඤ්ජස්ස, අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතං;
තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො, සම්පස්සං අත්ථමත්තතො.

“විහාරෙ කාරයෙ රම්මෙ, වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙ;
තෙසං අන්තඤ්ච පානඤ්ච, වත්ථසෙනාසනානි ව.

“දදෙයා උජුභුතෙසු, විජ්ජසන්තෙන චෙතසා;
තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙන්ති, සබ්බදුක්ඛාපනුදනං;
යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤාය, පරිනිබ්බාති අනාසවො”ති. (වුළුව. 295) –

විහාරානිසංසං කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො දුතියදිවසතො පට්ඨාය විහාරමහං ආරභි. විසාඛාය විහාරමහො චතුභි මාසෙහි නිට්ඨිතො, අනාථපිණ්ඩිකස්ස පන විහාරමහො නවභි මාසෙහි නිට්ඨාසි. විහාරමහෙපි අට්ඨාරසෙව කොටියො පරිව්වාගං අගමංසු. ඉති එකස්මිංයෙව විහාරෙ චතුපණ්ණාසකොටිසඤ්චං ධනං පරිව්චජි.

අතීතෙ පන විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ පුනබ්බසුමිත්තො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණට්ඨකාසන්ථාරෙත කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ යොජනජ්ජමාණං සඤ්ජාරාමං කාරෙසි. සිඤ්ජස්ස පන භගවතො කාලෙ සිරිවඩ්ඪො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණථාලසන්ථාරෙත කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ තිගාචුතජ්ජමාණං

සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ සොත්ථියො නාම සෙට්ඨි
 සුවණ්ණභත්ථිපදසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ අඬ්ඬියොජනප්පමාණං
 සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. කකුසන්ධස්ස භගවතො කාලෙ අච්චුතො නාම සෙට්ඨි
 සුවණ්ණිට්ඨකාසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ ගාචුතප්පමාණං
 සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. කොණාගමනස්ස භගවතො කාලෙ උග්ගො නාම සෙට්ඨි
 සුවණ්ණකච්ඡපසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ අඬ්ඬගාචුතප්පමාණං
 සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සුමඬ්ඨගලො නාම සෙට්ඨි
 සුවණ්ණයට්ඨිසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ සොළසකරීසප්පමාණං
 සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. අම්භාකං පන භගවතො කාලෙ අනාථපිණ්ඩිකො නාම සෙට්ඨි
 කභාපණකොට්ඨසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ අට්ඨකරීසප්පමාණං
 සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. ඉදං කිර යානං සබ්බවුද්ධානං අවිජ්ඣිතට්ඨානමෙව.

ඉති මහාබොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤතප්පත්තිතො යාව මහාපරිනිබ්බානමඤ්චා
 යස්මිං යස්මිං යානෙ භගවා විහාසි, ඉදං සන්තිකෙනිදානං නාමාති වෙදිතබ්බං.

සන්තිකෙනිදානකථා නිට්ඨිතා.

නිදානකථා නිට්ඨිතා.

ථෙරාපදානං

1. බුද්ධවග්ගො

අබ්භන්තරනිදානවණ්ණනා

5.

“අථ බුද්ධාපදානානි, සුණාථ සුද්ධමානසා;
 තිංසපාරම්සම්පුණ්ණා, ධම්මරාජා අසඬ්ඛියා”ති. —

එත්ථ අථාති අධිකාරන්තරුපදස්සන්තෙට්ඨිපාතපදං,
 විහත්තියුත්තායුත්තනිපාතද්වයෙසු විහත්තියුත්තනිපාතපදං. අථ වා —

“අධිකාරෙ මඬ්ඨගලෙ වෙව, නිජ්ඣන්තන්තෙට්ඨිධාරණෙ;
 අනන්තරෙපගමනෙ, අථ-සද්දො පවත්ති”.

තථා හි —

“අධිකිච්චං අධිට්ඨානං, අධිඅත්ථං විහාසති;
 සෙට්ඨිපෙට්ඨිකභාවෙන, අධිකාරො විධියතෙ”ති. —

වුත්තත්තා බුද්ධානං සමත්තිංසපාරම්ඨම්මානං අධිකිච්චතො, සෙට්ඨිපෙට්ඨිතො
 අධිකාරට්ඨෙන අථ-සද්දෙන යුත්තම්පදානානීති. තිවිධබොධිසත්තානං

පුජාමඩ්ගලසභාවතො “පුජා ව පුජනෙය්‍යානං, එතං මඩ්ගලමුත්තම” නීති වචනතො (බු. පා. 5.3; සු. නි. 262) මඩ්ගලටියෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති. බුද්ධාදීනං භගවත්තානං සම්පත්තිකිච්චස්ස අරහත්තමග්ගෙන නිජ්ජන්තතො නිජ්ජන්තටියෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති. බුද්ධාදීනං අරහත්තමග්ගාදිකුසලතො අඤ්ඤකුසලානං අභාවතො අවධාරණටියෙන නිවාරණටියෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති. බුද්දකපායසඬගභානන්තරං සඬගහිතන්ති අනන්තරටියෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති. ඉතො බුද්දකපායතො පටියායාති අපගමනටියෙන අථ-සද්දෙන යුත්තමපදානානීති.

බුද්ධොති එත්ථ බුද්ධිකා සච්චානීති බුද්ධො, බොධෙතා පජායාති බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤාය බුද්ධො, සබ්බදස්සාවිතාය බුද්ධො, අනඤ්ඤනෙය්‍යානාය බුද්ධො, විසවිතාය බුද්ධො, බිණ්ණසවසඬබාතෙන බුද්ධො, නිරුපක්කිලෙසසඬබාතෙන බුද්ධො, පබ්බජ්ජාසඬබාතෙන බුද්ධො, අදුනියටියෙන බුද්ධො, තණ්හාපහානටියෙන බුද්ධො, එකායනමග්ගං ගතොති බුද්ධො, එකො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති බුද්ධො, අබුද්ධිවිහතන්තා බුද්ධිපටිලාභා බුද්ධො, බුද්ධි බුද්ධං බොධොති අනත්ථන්තරමෙතං. යථා නීලාදිවණ්ණයොගතො පටො “නීලො පටො, රත්තො පටො” ති වුවිච්චි, එවං බුද්ධගුණයොගතො බුද්ධො. අථ වා “බොධි” වුවිච්චි වතුසු මග්ගෙසු ඤාණං, තෙන ඤාණෙන සකලදියඬ්ඪසහස්සකිලෙසාරිගණෙ බෙපෙත්වා නිබ්බානාධිගමනතො ඤාණං “බොධි” ති වුවිච්චි. තෙන සම්පයුත්තො සමඬගීපුග්ගලො බුද්ධො. තෙනෙව ඤාණෙන පච්චෙකබුද්ධොපි සබ්බකිලෙසෙ බෙපෙත්වා නිබ්බානමධිගච්ඡති. බුද්ධානං පන වතුසු අසඬබොයෙය්‍යසු කප්පසතසහස්සෙසු ව පාරමියො පුරෙත්වා බොධිඤාණස්සාධිගතන්තා ව ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණමභාකරුණාසමාපත්තිඤාණයමකපාටිහීරඤාණසබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං- අනාවරණආසයානුසයාදිඅසාධාරණඤාණානං සමධිගතන්තා ව එකායපි ධම්මදෙසනාය අසඬබොයෙය්‍යසත්තනිකායෙ ධම්මාමතං පායෙත්වා නිබ්බානස්ස පාපනතො ව තදෙව ඤාණං බුද්ධානමෙවාධිකභාවතො තෙසමෙව සම්බුද්ධානං අපදානං කාරණං බුද්ධාපදානං. තඤ්චි දුට්ඨං කුසලාකුසලවසෙන. පච්චෙකබුද්ධා පන න තථා කාතුං සමත්ථා, අන්තාදිපච්චයදායකානං සඬගහං කරොන්තාපි –

“ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං, බිජ්ජමෙව සමිජ්ඣකු;
පුරෙත්තු චිත්තසඬකප්පා, වන්දො පන්තරසො යථා.

“ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං, බිජ්ජමෙව සමිජ්ඣකු;
පුරෙත්තු චිත්තසඬකප්පා, මණි ජොතිරසො යථා” ති. (දී. නි. අට්ඨ. 2.95
පුබ්බපනිස්සයසම්පත්තිකථා; අ. නි. අට්ඨ. 1.1.192; ධ. ප. අට්ඨ.
1.සාමාවතීවත්ථු) –

ඉමාහි ද්විතියෙව ගාථාහි ධම්මං දෙසෙන්නි. දෙසෙන්නාපි
අසඬිබ්බොයාසත්තනිකායෙ බොධෙතුං න සක්කුණන්ති, තස්මා න
සබ්බඤ්ඤබුද්ධසදිසා හුත්වා පාටිච්ඡක්කං විසුං බුද්ධානි පච්චෙකබුද්ධා. තෙසං
අපදානං කාරණං පච්චෙකබුද්ධාපදානං.

විරං සීතානි ථෙරා. අථ වා ථීරතරසීලාචාරමද්දවාදිගුණෙහි යුත්තානි ථෙරා. අථ
වා ථීරවරසීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනගුණෙහි යුත්තානි ථෙරා. අථ
වා ථීරතරසඬිබ්බාතපණිනානුත්තරසන්නිතිබ්බාතමධිගතානි ථෙරා, ථෙරානං
අපදානානි ථෙරාපදානානි. තථා තාදිගුණෙහි යුත්තානි ථෙරී, ථෙරීනං අපදානානි
ථෙරීපදානානි. තෙසු බුද්ධාපදානෙ පඤ්චෙව අපදානානි, පඤ්චෙව සුත්තන්තා.
තෙනාහු පොරාණා –

“පඤ්චෙව අපදානානි, පඤ්ච සුත්තානි යස්ස ව;
ඉදං බුද්ධාපදානන්ති, පඨමං අනුලොමතො” ති.

පච්චෙකබුද්ධාපදානෙපි පඤ්චෙව අපදානානි, පඤ්චෙව සුත්තන්තා. තෙනාහු
පොරාණා –

“පඤ්චෙව අපදානානි, පඤ්ච සුත්තානි යස්ස ව;
ඉදං පච්චෙකබුද්ධාපදානන්ති, දුතියං අනුලොමතො” ති.

ථෙරාපදානෙසු දසාධිකපඤ්චසතාපදානානි, වග්ගතො එකපඤ්ඤාස වග්ගා.
තෙනාහු පොරාණා –

“පඤ්චසතදසපදානානි, එකපඤ්ඤාස වග්ගතො;
ඉදං ථෙරාපදානන්ති, තතියං අනුලොමතො” ති.

ථෙරීඅපදානෙසු චත්තලීසං අපදානානි, වග්ගතො චතුරො වග්ගා. තෙනාහු
පොරාණා –

“චත්තලීසංපදානානි, චතුරවග්ගානි යස්ස ව;
ඉදං ථෙරීපදානන්ති, චතුත්ථං අනුලොමතො” ති.

අපදානන්ති එත්ථ අපදාන-සද්දො
කාරණගහණඅපගමනපටිපාටිඅක්කොසනාදීසු දිස්සති. තථා හි එස “බත්තියානං
අපදානං, බ්‍රාහ්මණානං අපදානං” න්තිආදීසු කාරණෙ දිස්සති, බත්තියානං කාරණං
බ්‍රාහ්මණානං කාරණන්ති අත්ථො. “උපාසකානං අපදානං” න්තිආදීසු ගහණෙ
දිස්සති, සංඝට්ඨු ගහණන්ති අත්ථො. “වාණිජානං අපදානං, සුද්දානං
අපදානං” න්තිආදීසු අපගමනෙ දිස්සති, තතො තතො තෙසං අපගමනන්ති අත්ථො.
“පිණ්ඩපාතිකො හික්ඛු සපදානචාරවසෙන පිණ්ඩාය වරති” තිආදීසු පටිපාටියා
දිස්සති, සරපටිපාටියා වරතීති අත්ථො. “අපගතා ඉමෙ සාමඤ්ඤා, අපගතා ඉමෙ

බ්‍රහ්මඤ්ඤාති අපදානෙති’’ති ආදීසු අක්කොසනෙ දිස්සති, අක්කොසති පරිභාසනීති අත්ථො. ඉධ පන කාරණෙ දිස්සති. තස්මා බුද්ධානං අපදානානි බුද්ධාපදානි, බුද්ධකාරණානීති අත්ථො. ගඬගාචාලකූපමානං අනෙකෙසං බුද්ධානං දානපාරමිතාදිසමත්තිංසපාරමිතා කාරණන්ති දට්ඨබ්බං. අථ අධිකාරාදීසු යුත්තඅපදානානි සුද්ධමානසා සුභාථාති සම්බන්ධො.

තත්ථ සුද්ධමානසාති අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන දියඬිඪකිලෙසසහස්සං බෙපෙත්වා ධීතත්තා සුද්ධමානසා පරිසුද්ධචිත්තා සුද්ධහදයා පඤ්චසතා ඛිණාසවා ඉමස්මිං ධම්මසභායෙ සන්නිසින්නා සුභාථ, ඔහිතසොතා මනසි කරොථාති අත්ථො.

එත්ථ පන ‘‘අපදානානී’’ති අවත්වා පච්චෙකබුද්ධාපදානථෙරාපදානථෙරීඅපදානෙසු විජ්ජමානෙසුපි ‘‘අථ බුද්ධාපදානානී’’ති වචනං බන්ධයමකආයතනධාතුසච්චසඬ්ඛාරඅනුසයයමකෙසු විජ්ජමානෙසුපි පධානවසෙන ආදිවසෙන ච ‘‘මූලයමක’’න්ති වචනං විය, තෙරසසඬ්ඛාදිසෙසද්වෙඅනියතතිංසනිස්සග්ගියෙසු විජ්ජමානෙසුපි පධානවසෙන ආදිවසෙන ච ‘‘පාරාජිකකණ්ඩො’’ති වචනං විය ච ඉධාපි පධානවසෙන ආදිවසෙන ච චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

‘‘සම්මාසම්බුද්ධාපදානානී’’ති වත්තබ්බෙ ‘‘චණ්ණාගමො...පෙ.... පඤ්චවිධං නිරුත්ත’’න්ති නිරුත්තිනයෙන චා ‘‘තෙසු වුද්ධිලොපාගමවිකාරවිපරිතාදෙසා චා’’ති සුත්තෙන චා තතියත්ථවාචකස්ස සම්මාතිනිපාතපදස්ස, සයංසද්දත්ථවාචකස්ස ස-න්තිඋපසග්ගපදස්ස ච ලොපං කත්වා කිතන්තවාචිබුද්ධසද්දමෙව ගහෙත්වා ගාථාබන්ධසුබන්ථං ‘‘බුද්ධාපදානානී’’ති චුත්තං. තස්මා සම්මාසම්බුද්ධාපදානානීති අත්ථො.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදාන-අට්ඨකථාය

අබ්භන්තරනිදානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. බුද්ධඅපදානවණ්ණනා

ඉදානි අබ්භන්තරනිදානානන්තරං අපදානට්ඨකථං කථෙතුකාමො –

‘‘සපදානං අපදානං, විචිත්‍රනයදෙසනං;
යං බුද්දකතිකායස්මිං, සඬ්ඛාගිංසු මහෙසයො;
තස්ස දානි අනුජ්ජත්තො, අත්ථසංචණ්ණනාක්කමො’’ති.

තත්ථ යං අපදානං තාව ‘‘සකලං බුද්ධවචනං එකවිමුත්තිරස්’’න්ති චුත්තත්තා එකරසෙ සඬ්ඛගං ගච්ඡති, ධම්මචිනයවසෙන ද්විධාසඬ්ඛගෙ ධම්මෙ සඬ්ඛගං ගච්ඡති, පට්ඨමජ්ඣිමපච්ඡිමබුද්ධවචනෙසු මජ්ඣිමබුද්ධවචනෙ සඬ්ඛගං ගච්ඡති,

විනයාහිධම්මසුත්තන්තපිටකෙසු සුත්තන්තපිටකෙ සඬගහං ගච්ඡති,
දීඝනිකායමජ්ඣිමසංයුත්තඅඬගුත්තරබුද්දකනිකායෙසු පඤ්චසු බුද්දකනිකායෙ
සඬගහං ගච්ඡති, සුත්තං ගෙයාං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං
අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලන්ති නවසු සාසනඬගෙසු ගාථාය සඬගහිතං.

“ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්හිං, ද්වෙසහස්සානි හික්ඛුතො;
චතුරාසීතිසහස්සානි, යෙමෙ ධම්මා පවත්තිනො”ති. —

එවං වුත්තචතුරාසීතිසහස්සධම්මක්ඛන්ධෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඬගහිතං
හොතීති.

ඉදානි තං අපදානං දස්සෙන්නො “**තිංසපාරමීසම්පුණ්ණා, ධම්මරාජා**
අසඬබ්බියා”ති ආහ. තත්ථ දසපාරමිතාව පච්ඡිමමජ්ඣිමුක්කට්ඨවසෙන
දසපාරමීදසඋපපාරමීදසපරමත්ථපාරමීතං වසෙන සමත්තිංසපාරමී. තාහි සංසුට්ඨු
පුණ්ණා සම්පුණ්ණා සමන්තාගතා සමඬගීභූතා අජ්ඣාපන්නා සංයුත්තාති
තිංසපාරමීසම්පුණ්ණා. සකලලොකත්තයවාසිනෙ සත්තනිකායෙ
මෙත්තාකරුණාමුදිතාඋපෙක්ඛාසඬබ්බාතාහි චතුහි බ්‍රහ්මචිහාරසමාපත්තීහි වා
එලසමාපත්තිචිහාරෙත වා එකචිත්තභාවෙන අත්තනො ච කායෙ රඤ්ජෙන්නි
අල්ලියාපෙන්නිති රාජානො, ධම්මෙන රාජානො **ධම්මරාජා**, ඉත්ථම්භූතා බුද්ධා.
දසසතං සහස්සං දසසහස්සං සතසහස්සං දසසතසහස්සං කොට් පකොට්
කොට්ඨපකොට් නහුතං නින්තහුතං අක්ඛොහිණි බිත්ථු අබ්බුදං නිරබ්බුදං අහහං
අබ්බං අට්ටං සොගන්ධිකං උජ්ජලං කුමුදං පුණ්ඩරිකං පදුමං කථානං මහාකථානං
අසඬබ්බොය්‍යානං වසෙන අසඬබ්බියා සඬබ්බාරහිතා ධම්මරාජානො අතීතා විගතා
නිරුද්ධා අබ්භත්ථං ගතාති අධිජ්ජායො.

6. තෙසු අතීතබුද්ධෙසු කතාධිකාරඤ්ච අත්තනා බොධිසත්තභූතෙන
චක්කවත්තිරඤ්ඤා හුත්වා කතසම්භාරඤ්ච ආනන්දත්ථෙරෙන පුට්ඨො භගවා
“**සම්බොධිං බුද්ධසෙට්ඨාන**”න්තිආදිමාහ. හො ආනන්ද, මම අපදානං සුඤ්ඤාහිති
අධිජ්ජායො. ආනන්ද, අහං පුබ්බෙ බොධිසම්භාරපුරණකාලෙ චක්කවත්තිරාජා
හුත්වා සෙට්ඨානං පසෙට්ඨානං පටිච්ඡිද්ධචතුසච්චානං බුද්ධානං සම්බොධිං
චතුසච්චමග්ගඤ්ඤාණං සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං වා සිරසා අභිවාදයෙති සම්බන්ධො.
සසඬසෙ සාවකසඬසසහිතෙ ලොකනායකෙ ලොකජෙට්ඨෙ බුද්ධෙ දසහි අඬගුලීහි
උහොහි හත්ථපුටෙහි නමස්සිත්වා වන්දිත්වා සිරසා සිසෙන අභිවාදයෙ ආදරෙන
ථොමනං කත්වා පණාමං කරොමීති අත්ථො.

7. යාවතා බුද්ධබ්බත්තෙසුති දසසහස්සචක්කවාලෙසු බුද්ධබ්බත්තෙසු,
ආකාසට්ඨා ආකාසගතා, භූමට්ඨා භූමිතලගතා, වෙථරියාදයො සත්ත රතනා
අසඬබ්බියා සඬබ්බාරහිතා, යාවතා යත්තකා, විජ්ජන්ති. තාහි සබ්බානි මනසා චිත්තෙන
සමාහරෙ, සං සුට්ඨු චිත්තෙන අධිට්ඨහිත්වා ආහරිස්සාමීති අත්ථො, මම පාසාදස්ස
සාමන්තා රාසිං කරොමීති අත්ථො.

8. තත්ථ රූපියභූමියන්ති තස්මිං අනෙකභූමිමිහි පාසාදෙ රූපියමයං රජතමයං භූමිං නිමිමිතන්ති අත්ථො. අහං රතනමයං සත්තහි රතනෙහි නිමිමිතං අනෙකසතභූමිකං පාසාදං උඛිඛිද්ධං උග්ගතං නහමුග්ගතං ආකාසෙ ජොතමානං මාපයින්නි අත්ථො.

9. තමෙව පාසාදං වණ්ණෙන්නො “විවිත්තථමිහ”න්තයාදිමාහ. විවිත්තෙහි අනෙකෙහි මසාරගල්ලාදිවණ්ණෙහි ථම්මෙහි උස්සාපිතං සුකතං සුට්ඨු කතං ලක්ඛණයුත්තං ආරොහපරිණාහවසෙන සුට්ඨු විහත්තං අනෙකකොට්ඨතග්ගතනොරණනිමිමිතත්තා මහාරහං. පුනපි කිං විසිට්ඨං? කතකමයසඬ්ඝාටං සුවණ්ණෙහි කතතුලාසඬ්ඝාටවලයෙහි යුත්තං, තත්ථ උස්සාපිතකොන්තෙහි ව ඡත්තෙහි ව මණ්ඩිතං සොහිතං පාසාදන්ති සම්බන්ධො.

10. පුනපි පාසාදස්සෙව සොහං වණ්ණෙන්නො “පයමා වෙථරියා භූමි”න්තයාදිමාහ. තස්ස අනෙකසතභූමිපාසාදස්ස සුභා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා අඛිභසමා වලාහකපටලසදිසා විමලා නිමමලා වෙථරියමණිමයා නිලවණ්ණා පයමා භූමි අහොසිති අත්ථො. ජලජනලිනපදුමෙහි ආකිණ්ණා සමඬ්ඟිභූතා වරාය උත්තමාය කඤ්චනභූමියා සුවණ්ණභූමියාව සොහන්ති අත්ථො.

11. තස්සෙව පාසාදස්ස කාචි භූමි පවාලංසා පවාලකොට්ඨාසා පවාලවණ්ණා, කාචි භූමි ලොහිතකා ලොහිතවණ්ණා, කාචි භූමි සුභා මනොහරා ඉන්ද්‍රගොපකවණ්ණාහා රස්මියො නිච්ඡරමානා, කාචි භූමි දස දිසා ඔහාසන්ති අත්ථො.

12. තස්මිංයෙව පාසාදෙ නියසුභා නිග්ගතපමුඛසාලා ව සුවිහත්තා සුට්ඨු විහත්තා කොට්ඨාසතො විසුං විසුං කතා සිහපඤ්ජරා සිහද්වාරා ව. චතුරො වෙදිකාති චතුරි වෙදිකාවලයෙහි ජාලකවාටෙහි ව මනොරමා මනඅල්ලියනකා ගන්ධාවෙලා ගන්ධදාමා ව ඔලම්බන්ති අත්ථො.

13. තස්මිංයෙව පාසාදෙ සත්තරතනභූසිතා සත්තරතනෙහි සොහිතා කුටාගාරා. කිං භූතා? නිලා නිලවණ්ණා, පිතා පිතවණ්ණා සුවණ්ණවණ්ණා, ලොහිතකා ලොහිතකවණ්ණා රත්තවණ්ණා, ඔදාතා ඔදාතවණ්ණා සෙනවණ්ණා, සුද්ධකාලකා අමිස්සකාලවණ්ණා, කුටාගාරවරූපෙනා කුටාගාරවරෙහි කණ්ණිකකුටාගාරවරෙහි උපෙනො සමන්තාගතො සො පාසාදොති අත්ථො.

14. තස්මිංයෙව පාසාදෙ ඔලොකමයා උද්ධම්මුඛා පදුමා සුපුජ්ඣිතා පදුමා සොහන්ති, සිහබ්‍යග්ග්ඝාදිහි වාලමිගගණෙහි ව හංසකොඤ්චමයුරාදිපක්ඛිසමුහෙහි ව සොහිතො සො පාසාදොති අත්ථො. අතිඋච්චො හුත්වා නහමුග්ගතත්තා නක්ඛත්තතාරකාහි ආකිණ්ණො චන්දසුරෙහි චන්දසුරියරූපෙහි ව මණ්ඩිතො සො පාසාදොති අත්ථො.

15. සො එව වක්කවත්තිස්ස පාසාදො හෙමජාලෙන සුවණ්ණජාලෙන සඤ්ජන්තා, සොණ්ණකිඨිකණිකායුතො සුවණ්ණකිඨිකණිකජාලෙහි යුතො සමන්තාගතොති අත්ථො. මනොරමා මනල්ලියනකා සොණ්ණමාලා සුවණ්ණපුප්ඵපන්තියො වාතවෙගෙන වාතජ්ජහාරෙන කුපන්ති සද්දං කරොන්තිති අත්ථො.

16. මඤ්ජෙට්ඨකං මඤ්ජිට්ඨවණ්ණං, ලොහිතකං ලොහිතවණ්ණං, පීතකං පීතවණ්ණං, හරිපිඤ්ජරං ජම්බොනදසුවණ්ණවණ්ණං පඤ්ජරවණ්ණඤ්ච ධජං නානාරඬිගෙහි අනෙකෙහි වණ්ණෙහි, සම්පීතං රඤ්ජිතං ධජං, උස්සිතං තස්මිං පාසාදෙ උස්සාපිතං. ධජමාලිනීති ලිඬිගවිපල්ලාසවසෙන චුත්තං, ධජමාලායුත්තො සො පාසාදොති අත්ථො.

17. තස්මිං පාසාදෙ අත්ථරණාදයො වණ්ණෙත්තො “න නං බහු”ත්ථාදිමාහ. තත්ථ නං පාසාදං බහුහි අවිජ්ජමානං නාම නත්ථීති අත්ථො, නානාසයනවිචිත්තා අනෙකෙහි අත්ථරණෙහි විචිත්තා සොහිතා මඤ්චපීඨාදිසයනා අනෙකසතා අනෙකසතසඬ්ඛයා, කිං භූතා? එලිකා එලිකමණිමයා එලිකාහි කතා, රජතාමයා රජතෙහි කතා, මණිමයා නීලමණිහි කතා, ලොහිතඬිගා රත්තජාතිමණිහි කතා, මසාරගල්ලමයා කබරවණ්ණමණිහි කතා, සණ්භකාසිකසන්ථතා සණ්භෙහි සුබ්බමෙහි කාසිකවත්ථෙහි අත්ථතා.

18. පාචුරාති පාචුරණා. කිදිසා? කම්බලා ලොමසුත්තෙහි කතා, දුකුලා දුකුලපටෙහි කතා, වීනා වීනපටෙහි කතා, පත්තුණ්ණා පත්තුණ්ණදෙසෙ ජාතපටෙහි කතා, පණ්ඩු පණ්ඩුවණ්ණා, විචිත්තත්ථරණං අනෙකෙහි අත්ථරණෙහි පාචුරණෙහි ව විචිත්තං, සබ්බං සයනං, මනසා විත්තෙන, අහං පඤ්ඤපෙසින්ති අත්ථො.

19. තදෙව පාසාදං වණ්ණෙත්තො “තාසු තාස්ථෙව භූමීසු”තිථාදිමාහ. තත්ථ රතනකුටලඬිකතන්ති රතනමයකුටෙහි රතනකණ්ණිකාහි අලඬිකතං සොහිතන්ති අත්ථො. මණිවෙරොවනා උක්කාති වෙරොවනමණිහි රත්තමණිහි කතා, උක්කා දණ්ඩපදීපා. ධාරයන්තා සුතිට්ඨරෙති ආකාසෙ සුට්ඨු ධාරයන්තා ගණ්භන්තා අනෙකසතජනා සුට්ඨු තිට්ඨන්තිති අත්ථො.

20. පුන තදෙව පාසාදං වණ්ණෙත්තො “සොහන්ති එසිකාථම්භා”තිථාදිමාහ. තත්ථ එසිකාථම්භා නාම නගරද්වාරෙ සොහනත්ථාය නිබාතා ථම්භා, සුභා ඉට්ඨා, කඤ්චනතොරණා සුවණ්ණමයා, ජම්බොනදා ජම්බොනදසුවණ්ණමයා ව, සාරමයා බදිරරුක්ඛසාරමයා ව රජතමයා ව තොරණා සොහන්ති, එසිකා ව තොරණා ව තං පාසාදං සොහයන්තිති අත්ථො.

21. තස්මිං පාසාදෙ සුවිහත්තා අනෙකා සන්ධි කවාටෙහි ව අග්ගලෙහි ව විත්තිතා සොහිතා සන්ධිපරික්ඛෙපා සොහයන්තිති අත්ථො, උභතොති තස්ස

පාසාදස්ස උභොසු පස්සෙසු, පුණ්ණසං අනෙකෙහි පදුමෙහි අනෙකෙහි ව උප්පලෙහි, සංයුතා පුණ්ණා තං පාසාදං සොභයන්තිති අත්ථො.

22-23. එවං පාසාදස්ස සොභං වණ්ණෙත්වා රතනමයං පාසාදඤ්ච සක්කාරසම්මානඤ්ච පකාසෙන්තො “අතීතෙ සබ්බබුද්ධො චා”තිආදිමාහ. තත්ථ අතීතෙති අතික්කන්තෙ විගතෙ කාලෙ ජාතෙ භූතෙ, සසඬ්ඝෙ සාවකසමුහසහිතෙ, සබ්බෙ ලොකනායකෙ බුද්ධො සභාවෙන පකතිවණ්ණෙන රූපෙන සණ්ඨානෙන ච, සසාවකෙ සාවකසහිතෙ, බුද්ධො නිම්මිනිත්වා යෙන ද්වාරෙන පාසාදො පවිසිතබ්බො භොති, තෙන ද්වාරෙන පවිසිත්වා සසාවකා සබ්බෙ බුද්ධා සබ්බසොණ්ණමයෙ සකලසුවණ්ණමයෙ, පීයෙ නිසින්තා අරියමණ්ඩලා අරියසමුහා අහෙසුන්ති අත්ථො.

24-25. එතරහි වත්තමානෙ කාලෙ අනුත්තරා උත්තරවිරහිතා යෙ ච බුද්ධා අත්ථී සංවිජ්ජන්ති, තෙ ච පච්චෙකබුද්ධො අනෙකසතෙ සයම්භු සයමෙව භූතෙ අඤ්ඤාචරියරහිතෙ, අපරාජිතෙ ඛන්ධකිලෙසාහිසඬ්ඛාරමච්චුදෙවපුත්තමාරෙහි අපරාජිතෙ, ජයමාපන්නෙ සන්තප්පෙසින්ති අත්ථො. භවනං මය්භං පාසාදං අතීතකාලෙ ච වත්තමානකාලෙ ච, සබ්බෙ බුද්ධා සමාරුහුං සං සුට්ඨු ආරුහිංසුති අත්ථො.

26. යෙ දිබ්බා දිවි භවා දිබ්බා දෙවලොකෙ ජාතා, යෙ ච බහු කප්පරුක්ඛා අත්ථී. යෙ ච මානුසා මනුස්සෙ ජාතා යෙ ච බහු කප්පරුක්ඛා අත්ථී, තතො සබ්බං දුස්සං සමාහන්ත්වා සං සුට්ඨු ආහරිත්වා තෙව්වරානි කාරෙත්වා තෙ පච්චෙකබුද්ධො තිව්වරෙහි අච්ඡාදෙමීති සම්බන්ධො.

27. එවං තිව්වරෙහි අච්ඡාදෙන්වා පාරුපාපෙන්වා තෙසං නිසින්තානං පච්චෙකබුද්ධානං සම්පන්නං මධුරං ඛජ්ජං බාදිතබ්බං පුචාදි කිඤ්චි, මධුරං භොජ්ජං භුඤ්ජිතබ්බං ආහාරඤ්ච, මධුරං සායනීයං ලෙහනීයඤ්ච, සම්පන්නං මධුරං පිටිතබ්බං අට්ඨපානඤ්ච, භොජනං භුඤ්ජිතබ්බං ආහාරඤ්ච, සුභෙ සුන්දරෙ මණ්ණමයෙ සෙලමයෙ පත්තෙ සං සුට්ඨු පුරෙත්වා අදාසිං පටිග්ගහාපෙසින්ති අත්ථො.

28. සබ්බෙ තෙ අරියමණ්ඩලා සබ්බෙ තෙ අරියසමුහා, දිබ්බවක්ඛු සමා හුත්වා මට්ඨානි දිබ්බවක්ඛුසමඬ්භිතො හුත්වා මට්ඨා කිලෙසෙහි රහිතත්තා සිලිට්ඨා සොභමානා වීරසංයුතා තිව්වරෙහි සමඬ්භිභූතා මධුරසක්ඛරාහි ච තෙලෙන ච මධුචාණිතෙහි ච පරමන්තෙන උත්තමෙන අන්තෙන ච මයා තප්පිතා අප්පිතා පරිපූරිතා අහෙසුන්ති අත්ථො.

29. තෙ එවං සන්තප්පිතා අරියමණ්ඩලා රතනගබ්භං සත්තහි රතනෙහි නිම්මිතගබ්භං ගෙහං, පවිසිත්වා ගුහාසයා ගුහායං සයමානා, කෙසරිව කෙසරසීහා ඉච, මහාරහම්භි සයනෙ අනග්ගෙ මඤ්චෙ, සීහසෙයාමකප්පයුං යථා සීහො මීගරාජා දක්ඛිණපස්සෙන සයන්තො පාදෙ පාදං අච්චාධාය දක්ඛිණහත්ථං.

සිසුපධානං කත්වා වාමහත්ථං උජුකං යපෙත්වා වාලධිං අන්තරසත්ථියං කත්වා නිව්වලො සයති, එවං සෙය්‍යං කප්පයුං කරිංසුති අත්ථො.

30. තෙ එවං සිහසෙය්‍යං කප්පෙත්වා සම්පජානා සතිසම්පජ්ඣස්සම්පන්නා. සමුට්ඨාය සං සුට්ඨු උට්ඨන්තිවා සයනෙ පල්ලඬිකමාභුජුං ඌරුබද්ධාසනං කරිංසුති අත්ථො.

31. ගොවරං සබ්බබුද්ධානන්ති සබ්බෙසං අනිත්‍යාගතානං බුද්ධානං ගොවරං ආරම්මණභූතං කුමාරතිසම්ප්පිතා කුමාරතියා සං සුට්ඨු අප්පිතා සමඬිගිභූතා අහෙසුන්ති අත්ථො, අඤ්ඤෙ ධම්මානි දෙසෙන්නීති තෙසු පච්චෙකබුද්ධෙසු අඤ්ඤෙ එකච්චෙ ධම්මෙ දෙසෙන්නි, අඤ්ඤෙ එකච්චෙ ඉද්ධියා පයමාදිප්ඤ්ඤානකිලාය කීළන්නි රමන්ති.

32. අඤ්ඤෙ එකච්චෙ අභිඤ්ඤා පඤ්ච අභිඤ්ඤායො වසිභාවිතා වසිකරිංසු, පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු ආවජ්ජනසමාපජ්ජනවුට්ඨානඅධිට්ඨානපච්චෙක්ඛණසඬ්ඛාතාහි පඤ්චවසිතාහි වසිභාවං ඉතා ගතා පත්තා අභිඤ්ඤායො, අප්පෙන්නි සමාපජ්ජන්ති. අඤ්ඤෙ එකච්චෙ අනෙකසහස්සියො විකුබ්බනානි එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො හොතිති එවමාදීනි ඉද්ධිවිකුබ්බනානි විකුබ්බන්ති කරොන්තිති අත්ථො.

33. බුද්ධාපි බුද්ධෙති එවං සන්නිපතිතෙසු පච්චෙකබුද්ධෙසු සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණස්ස විසයං ආරම්මණභූතං පඤ්භං බුද්ධා බුද්ධෙ පුච්ඡන්තිති අත්ථො. තෙ බුද්ධා අත්ථගම්භීරතාය ගම්භීරං නිපුණං සුබ්බමං, යානං කාරණං, පඤ්ඤාය විනිබුජ්ඣරෙ විසෙසෙන නිරවසෙසතො බුජ්ඣන්ති.

34. තදා මම පාසාදෙ සන්නිපතිතා සාවකාපි බුද්ධෙ පඤ්භං පුච්ඡන්ති, බුද්ධා සාවකෙ සිස්සෙ පඤ්භං පුච්ඡන්ති, තෙ බුද්ධා ච සාවකා ච අඤ්ඤමඤ්ඤං පඤ්භං පුච්ඡන්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්ති විස්සජ්ජෙන්නි.

35. පුන තෙ සබ්බෙ එකතො දස්සෙන්නො “බුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා වා”තිආදිමාහ. තත්ථ බුද්ධා සම්මාසම්බුද්ධා, පච්චෙකබුද්ධා ච සාවකා ච සිස්සා පරිවාරකා නිස්සිතකා එතෙ සබ්බෙ, සකාය සකාය රතියා රමමානා සල්ලීනා මම පාසාදෙ අභිරමන්තිති අත්ථො.

36. එවං තස්මිං වෙජ්‍යන්තපාසාදෙ පච්චෙකබුද්ධානං ආචාරසම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තතො ආනුභාවං දස්සෙන්නො සො තිලොකවිජයො චක්කවත්තිරාජා “ජත්තා තිට්ඨන්තු රතනා”තිආදිමාහ. තත්ථ රතනා සත්තරතනමයා, ජත්තා කඤ්චනාවෙළපන්නිකා සුවණ්ණජාලෙහි ඔලම්බිතා තිට්ඨන්තු. මුත්තාජාලපරික්ඛිත්තා මුත්තාජාලෙහි පරිවාරිතා, සබ්බෙ ජත්තා මම

මත්ථකෙ මුද්ධනි, ධාරෙන්තුති චිත්තිතමත්තෙයෙව ඡත්තා පාතුභූතා භොන්තිති අත්ථො.

37. සොණ්ණකාරකචිත්තිතා සුවණ්ණකාරකාහි දද්දල්ලමානා වෙලවිතානා භවන්තු නිබ්බත්තන්තු. විචිත්තා අනෙකචණ්ණා, මලාවිතතා පුප්ඵපත්ථො, සබ්බෙ අනෙකචිතානා, මත්ථකෙ නිසිදනට්ඨානස්ස උපරිභාගෙ ධාරෙන්තුති අත්ථො.

38-40. මලාදාමෙහි අනෙකසුගන්ධපුප්ඵදාමෙහි විතතා පරිකිණ්ණා, ගන්ධදාමෙහි චන්දනකුඬිකුමතගරාදිසුගන්ධදාමෙහි, සොහිතා පොක්ඛරණිති සම්බන්ධො. දුස්සදාමෙහි පත්තුණ්ණචීනාදිඅනග්ගසුස්සදාමෙහි, පරිකිණ්ණා සත්තරතනදාමෙහි භූසිතා අලඬිකතා පොක්ඛරණි, පුප්ඵාහිකිණ්ණා චම්පකසලලසොගන්ධිකාදිසුගන්ධපුප්ඵෙහි අහිකිණ්ණා සුට්ඨු විචිත්තා සොහිතා. පුනරපි කිං භූතා පොක්ඛරණි? සුරහිගන්ධසුගන්ධෙහි භූසිතා වාසිතා. සමන්තතො ගන්ධපඤ්චචගුලලඬිකතා පඤ්චෙහි අඬිගුලෙහි ලිම්පිතගන්ධෙහි අලඬිකතා, හෙමච්ඡදනඡාදිතා සුවණ්ණඡදනෙහි සුවණ්ණචිතානෙහි ඡාදිතා, පාසාදස්ස වාතුද්දිසා පොක්ඛරණියො පදුමෙහි ව උප්පලෙහි ව සුට්ඨු සන්ථතා පත්ථො සුවණ්ණරූපෙ සුවණ්ණචණ්ණා, බායන්තු, පද්මරෙණුරජුග්ගතා පදුමරෙණුහි ධුලිහි ව ආකිණ්ණා පොක්ඛරණියො සොභන්තුති අත්ථො.

41. මම වෙජයන්තපාසාදස්ස සමන්තතො පාදපා චම්පකාදයො රුක්ඛා සබ්බෙ පුප්ඵන්තු එතෙ පුප්ඵරුක්ඛා. සයමෙව පුප්ඵා මුඤ්චිත්වා විගලිත්වා ගන්ත්වා භවනං ඔකිරුං, ඔකිණ්ණා පාසාදස්ස උපරි කරොන්තුති අත්ථො.

42. තත්ථ තස්මිං මම වෙජයන්තපාසාදෙ සිබ්බිනො මයුරා නච්චන්තු, දිබ්බහංසා දෙවතාහංසා, පක්කුජරෙ සද්දං කරොන්තු, කරචිකා ව මධුරසද්දා කොකිලා ගායන්තු ගීතවාක්‍යං කරොන්තු, අපරෙ අනුත්තා ව දිජ්ජසඬිසා පක්ඛිනො සමුහා පාසාදස්ස සමන්තතො මධුරරවං රචන්තුති අත්ථො.

43. පාසාදස්ස සමන්තතො සබ්බා ආතතවිතතාදයො හෙරියො වජ්ජන්තු භඤ්ඤන්තු, සබ්බා තා අනෙකතන්තියො චිණ්ණා රසන්තු සද්දං කරොන්තු, සබ්බා අනෙකජ්ජකාරා සඬිගීතියො පාසාදස්ස සමන්තතො චත්තන්තු පචත්තන්තු ගායන්තුති අත්ථො.

44-5. යාවතා යත්තකෙ යානෙ බුද්ධබ්බත්තමිහි දසසහස්සිවක්කවාළෙ තතො පරෙ චක්කවාළෙ, ජොතිසම්පන්නා පභාසම්පන්නා අච්ඡින්නා මහන්නා සමන්තතො රතනාමයා සත්තහි රතනෙහි කතා බවිතා සොණ්ණපල්ලඬිකා සුවණ්ණපල්ලඬිකා තිට්ඨන්තු, පාසාදස්ස සමන්තතො දීපරුක්ඛා පදීපධාරණා තෙලරුක්ඛා ජලන්තු, පදීපෙහි පජ්ජලන්තු, දසසහස්සිපරම්පරා දසසහස්සීනං පරම්පරා දසසහස්සියො එකපජ්ජොතා එකපදීපා විය භවන්තු උජ්ජොතන්තුති අත්ථො.

46. නවවග්ගිනෙසු ඡෙකා ගණිකා නවවිත්ථියො ව ලාසිකා මුඛෙන සද්දකාරිකා ව පාසාදස්ස සමන්තතො නවවන්තු, අවිජරාගණා දෙවිත්ථියමුහා නවවන්තු, නානාරභිගා අනෙකවණ්ණා නානාරභිගමණ්ඩලා පාසාදස්ස සමන්තතො නවවන්තු, පදිස්සන්තු පාකටා භොන්තුති අත්ථො.

47. තදා අහං තිලොකවිජයො නාම චක්කවත්තිරාජා භුත්වා සකලචක්කවාලෙ දුග්ගේග රුක්ඛග්ගේ පබ්බතග්ගේ හිමවන්තචක්කවාලපබ්බතාදීනං අග්ගේ සිනෙරුපබ්බතමුද්ධනි ව සබ්බට්ඨානෙසු විචිත්තං අනෙකවණ්ණවිචිත්තං පඤ්චවණ්ණිකං නිලපිතාදිපඤ්චවණ්ණං සබ්බං ධජං උස්සාපෙමීති අත්ථො.

48. නරා ලොකන්තරා නරා ව නාගලොකතො නාගා ව දෙවලොකතො ගන්ධබ්බා ව දෙවා ව සබ්බේ උපෙන්නු උපගච්ඡන්තු, තෙ නරාදයො නමස්සන්තා මම නමක්කාරං කරොන්තා පඤ්ජලිකා කතහත්ථපුටා මම වෙජයන්තං පාසාදං පරිවාරයුන්ති අත්ථො.

49. එවං සො තිලොකවිජයො චක්කවත්තිරාජා පාසාදස්ස ව අත්තතො ව ආනුභාවං චණ්ණෙත්වා ඉදානි අත්තනා සම්පත්තිකතපුඤ්ඤඵලං සමාදපෙන්නො “යං කිඤ්චි කුසලං කම්ම”න්තිආදිමාහ. යං කිඤ්චි කුසලකම්මසඬ්ඛාතං කිරියං කත්තබ්බං අත්ථී, තං සබ්බං මම මයා කායෙන වා වාචාය වා මනසා වා තීහි ද්වාරෙහි කතං තිදසෙ සුකතං සුට්ඨු කතං, තාවතිංසභවනෙ උජ්ජජ්ජනාරහං කතන්ති අත්ථො.

50. පුන සමාදපෙන්නො “යෙ සත්තා සඤ්ඤිතො”න්තිආදිමාහ. තත්ථ යෙ සත්තා මනුස්සා වා දෙවා වා බ්‍රහ්මානො වා සඤ්ඤිතො සඤ්ඤාසහිතා අත්ථී, යෙ ව සත්තා අසඤ්ඤිතො සඤ්ඤාරහිතා අසඤ්ඤා සත්තා සන්ති, තෙ සබ්බේ සත්තා මය්හං මයා කතං පුඤ්ඤඵලං, භාගී භවන්තු පුඤ්ඤවන්තා භොන්තුති අත්ථො.

51. පුනපි සමාදපෙන්නො බොධිසත්තො “යෙසං කත”න්තිආදිමාහ. මයා කතං පුඤ්ඤං යෙහි නරනාගගන්ධබ්බදෙවෙහි සුවිදිනං ඤාතං, තෙසං මයා දින්නං පුඤ්ඤඵලං, තස්මිං මයා කතෙ පුඤ්ඤෙ දින්නභාවං යෙ නරාදයො න ජානන්ති, දෙවා ගන්ත්වා තෙසං තං නිවෙදයුං ආරොවයුන්ති අත්ථො.

52. සබ්බලොකමිහි යෙ සත්තා ආභාරනිස්සිතා ජීවන්ති, තෙ සබ්බේ සත්තා මනුඤ්ඤං භොජනං සබ්බං මම වෙනසා මම විත්තෙන ලහන්තු, මම පුඤ්ඤිද්ධියා ලහන්තුති අත්ථො.

53. මනසා පසන්නෙන විත්තෙන යං දානං මයා දින්නං තස්මිං දානෙ විත්තෙන පසාදං ආවහිං උජ්ජාදෙසිං. සබ්බසම්බුද්ධා ව පච්චෙකා පටිච්ඤ්ඤා ජිනසාවකා ව මයා චක්කවත්තිරඤ්ඤා පූජිතා.

54. සුකතෙන තෙන කම්මෙන සද්දහිත්වා කතෙන කුසලකම්මෙන,
වෙනනාපණ්ඩිති ව චිත්තෙන කතපත්ථනාහි ව, මානුසං දෙහං මනුස්සසරිරං, ඡහිත්වා
ජඩ්ඛෙත්වා, අහං තාවතිංසං දෙවලොකං අගච්ඡිං අගමාසිං, සුත්තප්පබුද්ධො විය
තත්ථ උප්පජ්ජිත්ති අත්ථො.

55. තතො තිලොකච්ඡයො චක්කවත්තිරාජා කාලඬිකතො, තතො පට්ඨාය
ආගතෙ දුට්ඨෙ හට්ඨෙ ද්වෙ ජාතියො පජානාමි දෙවත්තෙ දෙවත්තභාවෙ මානුසෙ
මනුස්සත්තභාවෙ ව, තතො ජාතිද්වයතො අඤ්ඤං ගතිං අඤ්ඤං උපපත්තිං න
ජානාමි න පස්සාමි, මනසා චිත්තෙන පත්ථනාඵලං පත්ථිතපත්ථනාඵලන්ති අත්ථො.

56. දෙවානං අධිකො භොමිති යදි දෙවෙසු ජාතො, ආයුචණ්ණබලතෙජහි
දෙවානං අධිකො ජෙට්ඨො සෙට්ඨො අභොසිත්ති අත්ථො. යදි මනුස්සෙසු ජාතො,
මනුජාධිපො මනුස්සානං අධිපති ඉස්සරො භවාමි, තථා රාජභූතො අභිරූපෙන
රූපසම්පත්තියා ව ලක්ඛණෙන ආරොහපරිණාහාදිලක්ඛණෙන ව සම්පන්නො
සම්පුණ්ණො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ පඤ්ඤාය පරමත්ථජානනපඤ්ඤාය අසමො
සමරහිතො, මයා සදිසො කොචි නත්ථිති අත්ථො.

57. මයා කතපුඤ්ඤසම්භාරෙන පුඤ්ඤඵලෙන උප්පන්නුප්පන්නභවෙ සෙට්ඨං
පසට්ඨං මධුරං විවිධං අනෙකප්පකාරං භොජනඤ්ච අනප්පකං බහුසත්තරතනඤ්ච
විවිධානි, අනෙකප්පකාරානි පත්තුණ්ණකොසෙය්‍යාදිවත්ථානි ව නභා ආකාසතො
මං මම සන්තිකං බ්ජපං සීසං උපෙන්නි උපගච්ජන්ති.

58-66. පට්ඨායා පට්ඨියා පබ්බතෙ ව ආකාසෙ ව උදකෙ ව වතෙ ව යං යං යත්ථ
යත්ථ හත්ථං පසාරෙමි නික්ඛිපාමි, තතො තතො දිබ්බා භක්ඛා දිබ්බා ආහාරා මං මම
සන්තිකං උපෙන්නි උපගච්ජන්ති, පාතුභවන්තිති අත්ථො. තථා යථාක්කමං සබ්බෙ
රතනා. සබ්බෙ චන්දනාදයො ගන්ධා. සබ්බෙ යානා වාහනා. සබ්බෙ
චම්පකනාගපුත්තාගාදයො මාලා පුප්ඵා. සබ්බෙ අලඬිකාරා ආභරණා. සබ්බා
දිබ්බකඤ්ඤා. සබ්බෙ මධුසක්ඛරා. සබ්බෙ පූපාදයො බජ්ජා බාදිතබ්බා මං මම
සන්තිකං උපෙන්නි උපගච්ජන්ති.

67-68. සම්බොධිවරපත්තියාති උත්තමචතුමග්ගඤ්ඤාණපත්තියා පාපුණ්ණත්ථාය.
මයා යං උත්තමදානං කතං පූරිතං, තෙන උත්තමදානෙන සෙලසඬ්ඛානං පබ්බතං
සකලං එකනින්නාදං කරොන්නො බහලං ගිරං පුචුලං සොසං ගජ්ජෙන්නො,
සදෙවකං ලොකං සකලං මනුස්සදෙවලොකං භාසයන්නො සොමනස්සප්පත්තං
කරොන්නො ලොකෙ සකලලොකත්තයෙ විචට්ඨච්ඡදො බුද්ධො අහං භවාමිති
අත්ථො.

69. දිසා දසවිධා ලොකෙති චක්කවාළලොකෙ දසවිධා දසකොට්ඨාසා දිසා
භොන්ති, තත්ථ කොට්ඨාසෙ යායතො යායන්තස්ස ගච්ජන්තස්ස අන්තකං නත්ථිති

අත්පො, චක්කවත්තිකාලෙ තස්මිං මයා ගතගතට්ඨානෙ දිසාභාගෙ වා බුද්ධඛේත්තා බුද්ධච්ඡයා අසඬ්ඛියා සඬ්ඛාරහිතා.

70. පභා පකිත්තිතාති තදා චක්කවත්තිරාජකාලෙ මය්හං පභා
චක්කරතනමණිරතනාදීනං පභා ආලොකා යමකා යුගලයුගලා හුත්වා රංසිවාහනා
රංසිං මුඤ්චමානා පකිත්තිතා පාකටා, එත්ථන්තරෙ දසසහස්සිචක්කවාළන්තරෙ
රංසිජාලං රංසිසමුහං, ආලොකො විපුලො ඛහුතරො භවෙ අහොසීති අත්පො.

71. එත්තකෙ ලොකධාතුමිහීති දසසහස්සිචක්කවාළෙසු සබ්බෙ ජනා මං
පස්සන්තු දක්ඛන්තුති අත්පො. සබ්බෙ දෙවා යාව බ්‍රහ්මනිවෙසනා යාව බ්‍රහ්මලොකා
මං අනුචත්තන්තු අනුකූලා භවන්තු.

72. විසිට්ඨමධුනාදෙනාති විසට්ඨොන මධුරෙන නාදෙන, අමතභෙරිමාහනින්ති
අමතභෙරිං දෙවදුන්දුහිං පහරිං, එත්ථන්තරෙ එතස්මිං
දසසහස්සිචක්කවාළඛන්තරෙ සබ්බෙ ජනා මන මධුරං ගිරං සද්දං සුඤ්ඤානං මනසි
කරොන්තු.

73. ධම්මමෙසෙන වස්සන්තෙ ධම්මදෙසනාමයෙන නාදෙන
තඬ්ඛොභාරපරමත්ථගමිහිරමධුරසුබ්බමත්ථවස්සෙ වස්සන්තෙ වස්සමානෙ
සම්මාසම්බුද්ධානුභාවෙන සබ්බෙ හික්ඛුහික්ඛුනීආදයො අනාසවා නික්කිලෙසා
භොන්තු භවන්තු. යෙත්ථ පච්ඡිමකා සත්තාති එත්ථ එතෙසු රාසිභූතෙසු චතුසු
පරිසසත්තෙසු යෙ සත්තා පච්ඡිමකා ගුණවසෙන හෙට්ඨිමකා, තෙ සබ්බෙ
සොතාපන්තා භවන්තුති අධිප්පායො.

74. තදා තිලොකවිජයචක්කවත්තිරාජකාලෙ දාතඬ්ඛකං දාතඬ්ඛයුත්තකං, දානං
කත්වා, අසෙසතො නිස්සෙසෙන, සීලං සීලපාරමිං, පුරෙත්වා නෙක්ඛම්මෙ
නෙක්ඛම්මපාරමිතාය, පාරමිං කොටිං පත්වා, උත්තමං සම්බොධිං චතුමග්ගඤ්ඤාණං,
පත්තො භවාමි භවෙය්‍යං.

75. පණ්ඩිතෙ පඤ්ඤවන්තෙ මෙධාවිනො පරිපුච්ඡන්වා ‘‘කිං, භන්තෙ,
කත්තඬ්ඛං? කිං න කත්තඬ්ඛං? කිං කුසලං? කිං අකුසලං? කිං කත්වා
සග්ගමොක්ඛද්වයස්ස භාගී භොති’’ති පුච්ඡන්වා, එවං පඤ්ඤාපාරමිං පුරෙත්වාති
අත්පො. කත්වා වීරියමුත්තමන්ති උත්තමං සෙට්ඨං යානනිසජ්ජාදීසු අවිච්ඡින්නං
වීරියං කත්වා, වීරියපාරමිං පුරෙත්වාති අත්පො. සකලවිරුද්ධජනෙහි
කතඅනාදරාධිවාසනාඛන්ති යා පාරමිං කොටිං ගන්ත්වා ඛන්තිපාරමිං පුරෙත්වා
උත්තමං සම්බොධිං උත්තමං සම්බුද්ධත්තං පත්තො භවාමි භවෙය්‍යං.

76. කත්වා දළ්භමධිට්ඨානන්ති ‘‘මම සරිරජීවිතෙසු විනස්සන්තෙසුපි
පුඤ්ඤකම්මතො න විරම්ස්සාමි’’ති අචලවසෙන දළ්භං අධිට්ඨානපාරමිං කත්වා
‘‘සිසෙ ජිජ්ජමානෙපි මුසාවාදං න කට්ඨස්සාමි’’ති සච්චපාරමිතාය කොටිං පූරිය

පුරෙත්වා “සබ්බෙ සත්තා සුඛී අවෙරා” තිආදිනා මෙත්තාපාරමිතාය කොටිං පත්වා උත්තමං සම්බොධිං පත්තොති අත්ථො.

77. සජ්චකාජ්චකවත්ථුනං ලාභෙ ව තෙසං අලාභෙ ව කායිකචේතසිකසුඛෙ චෙව තථා දුක්ඛෙ ව සාදරජනෙහි කතෙ, සම්මානෙ චෙව ඔමානෙ, ව සබ්බත්ථං සමකො සමානමානසො උපෙක්ඛාපාරමිං පුරෙත්වා උත්තමං සම්බොධිං පත්තො පාපුණ්ණයාන්ති අත්ථො.

78. කොසජ්ජං කුසිතභාවං, භයතො භයවසෙන “අපායදුක්ඛභාගී” ති දිස්වා ඤත්වා අකොසජ්ජං අකුසිතභාවං අලීනවුත්තිං, වීරියං බෙමතො බෙමවසෙන “නිබ්බානගාමී” ති දිස්වා ඤත්වා ආරද්ධවීරියා භොථ භවථ. එසා බුද්ධානුසාසනී එසා බුද්ධානං අනුසිට්ඨි.

79. විවාදං භයතො දිස්වාති විවාදං කලහං භයතො දිස්වා “අපායභාගී” ති දිස්වා ඤත්වා අවිවාදං විවාදතො විරමණං “නිබ්බානජ්ජත්ති” ති, බෙමතො දිස්වා ඤත්වා සමග්ගා එකග්ගචිත්තා සබ්බා සිලිට්ඨා මෙත්තාය ධුරගතාය සොභමානා භොථාති අත්ථො. එසා කථා මන්තනා උදීරණා බුද්ධානං අනුසාසනී ඔවාදදානං.

80. පමාදං ධානනිසජ්ජාදිසු සතිවිජ්ජවාසෙන විහරණං භයතො “නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙසු දුක්ඛිතදුරුපඅජ්ජන්තපානතාදිසංවත්තනකං අපායාදිගමනඤ්චා” ති දිස්වා ඤත්වා, අජ්ජමාදං සබ්බකිරියාසු සතියා විහරණං, බෙමතො වඩ්ඪිතො “නිබ්බානසම්පාපුණන” න්ති දිස්වා පච්චක්ඛතො ඤත්වා අට්ඨඨගිකං මග්ගං සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඬ්ඤාපො සම්මාචාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මාආජීවො සම්මාචායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධීති අට්ඨඅචයවං සම්මාසම්බොධියා මග්ගං අධිගමුපායං භාවෙථ වඩ්ඪෙථ මනසි කරොථ, එසා කථා භාසනා උදීරණා බුද්ධානුසාසනී බුද්ධානං අනුසිට්ඨිති අත්ථො.

81. සමාගතා බහු බුද්ධාති අනෙකසතසහස්සසඬ්ඤා පච්චෙකබුද්ධා සමාගතා රාසිභූතා, සබ්බසො සබ්බජ්ජකාරෙන අරහන්තා ව ඛිණ්ණසවා අනෙකසතසහස්සා සමාගතා රාසිභූතා. තස්මා තෙ බුද්ධො ව අරහන්තෙ ව චන්දමානෙ චන්දනාරහෙ නමස්සථ අඬ්ගපච්චිගනමක්කාරෙන නමස්සථ චන්දථ.

82. එවං ඉමිනා මයා වුත්තජ්ජකාරෙන අවින්තියා චිත්තෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා, බුද්ධා, බුද්ධධම්මාති බුද්ධෙහි දෙසිතා චත්තාරො සතිපට්ඨානා...පෙ.... අට්ඨඨගිකො මග්ගො, පඤ්චක්ඛන්ධා, හෙතුපච්චයො ආරම්මණපච්චයොතිආදයො ධම්මා, බුද්ධානං වා සභාවා අවින්තියා චිත්තෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා, අවින්තියෙ චිත්තාච්ඡයාතික්කන්තෙ පසන්නානං දෙවමනුස්සානං විපාකො දෙවමනුස්සසම්පත්තිනිබ්බානසම්පත්තිසඬ්ඤාතො චිත්තෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා සඬ්ඤාතික්කන්තො භොති භවති.

ඉති එත්තාවතා ව යථා අද්ධානගාමීනෝ ‘‘මග්ගං නො ආචික්ඛා’’ති පුට්ඨෙයන
 ‘‘වාමං මුඤ්චිත්වා දක්ඛිණං ගණ්හථා’’ති චුත්තෙ තෙන මග්ගෙන
 ගාමනිගමරාජධානීසු කත්තඛිඛකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා පුන මුඤ්චිතෙන අපරෙන
 වාමමග්ගෙන ගතාපි ගාමනිගමාදීසු කත්තඛිඛකිච්චං නිට්ඨාපෙත්ති, එවමෙව
 බුද්ධාපදානං කුසලාපදානවසෙන නිට්ඨාපෙත්වා තදෙව අකුසලාපදානවසෙන
 විත්ථාරෙතුං ඉදං පඤ්ඤකම්මං -

‘‘දුක්කරඤ්ච අඛිභක්ඛානං, අඛිභක්ඛානං පුනාපරං;
 අඛිභක්ඛානං සිලාවෙධො, සකලිකාපි ව වෙදනා.

‘‘නාළාගිරි සත්තච්ඡෙදො, සීසදුක්ඛං යවබාදනං;
 පිට්ඨිදුක්ඛමනිසාරො, ඉමෙ අකුසලකාරණා’’ති.

අත්ථ පට්ඨපඤ්ඤා - දුක්කරන්ති ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකා. අතීතෙ
 කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ බොධිසත්තො ජොතිපාලො නාම බ්‍රාහ්මණමාණවො
 හුත්වා නිබ්බත්තො බ්‍රාහ්මණජාතිවසෙන සාසනෙ අප්පසන්නො තස්ස භගවතො
 පිලොතිකකම්මනිස්සන්දෙන ‘‘කස්සපො භගවා’’ති සුත්වා ‘‘කුතො මුණ්ඩකස්ස
 සමණස්ස බොධි, බොධි පරමදුල්ලභා’’ති ආහ. සො තෙන කම්මනිස්සන්දෙන
 අනෙකජාතිසතෙසු නරකාදිදුක්ඛමනුභවිත්වා තස්සෙව භගවතො අනන්තරං
 තෙනෙව ලද්ධබ්‍යාකරණෙන කම්මෙන ජාතිසංසාරං බෙපෙත්වා පරියොසානෙ
 වෙස්සන්තරත්තභාවං පත්වා තතො චුතො තුසිතභවනෙ නිබ්බත්තො.
 දෙවතායාවනෙන තතො චවිත්වා සකායකුලෙ නිබ්බත්තො ඤාණස්ස පරිපාකත්තා
 සකලජම්බුදීපරජ්ජං පහාය අනොමානදීතීරෙ සුනිසිතෙනාසිනා සමකුට්ඨෙසකලාපං
 ඡින්දිත්වා බ්‍රහ්මිනා ආනීතෙ ඉද්ධිමයෙ කප්පස්ස සණ්ඨානකාලෙ පදුමගඛිතෙ
 නිබ්බත්තෙ අට්ඨ පරික්ඛාරෙ පටිග්ගහෙත්වා පබ්බජිත්වා බොධිඤාණදස්සනස්ස
 තාව අපරිපක්කත්තා බුද්ධභාවාය මග්ගාමග්ගං අජානිත්වා ඡබ්බස්සානි
 උරුවෙලජනපදෙ එකාභාරඑකාලොපඑකපුග්ගලඑකමග්ගඑකාසනභොජනවසෙන
 අට්ඨිවම්මනභාරුසෙසං නිම්මංසරුධිරපෙතරුපසදිසසරීරො පධානසුත්තෙ (සු. නි.
 427 ආදයො) චුත්තනගෙයෙනෙව පධානං මහාවිරියං දුක්කරකාරිකං අකාසී. සො ඉමං
 දුක්කරකාරිකං ‘‘සම්බොධියා මග්ගං න භොති’’ති විත්තෙත්වා ගාමනිගමරාජධානීසු
 පණිතාහාරං පරිභුඤ්ජිත්වා පිණින්ද්‍රියො පරිපුණ්ණද්වත්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණො
 කමෙන බොධිමණ්ඩමුපගන්ත්වා පඤ්ච මාරෙ ජිනිත්වා බුද්ධො ජාතොති.

‘‘අවවාහං ජොතිපාලො, සුගතං කස්සපං තදා;
 කුතො නු බොධි මුණ්ඩස්ස, බොධි පරමදුල්ලභා.

‘‘තෙන කම්මවිපාකෙන, අවරිං දුක්කරං බහුං;
 ඡබ්බස්සානුරුවෙලායං, තතො බොධිමපාපුණිං.

‘‘නාහං එතෙන මග්ගෙන, පාපුණිං බොධිමුත්තමං;
 කුම්මග්ගෙන ගවෙසිස්සං, පුබ්බකම්මෙන වාරිතො.

“පුඤ්ඤපාපපරික්ඛිණො, සබ්බසන්තාපවජ්ජිතො;
අසොකො අනුපායාසො, නිබ්බායිස්සමනාසවො”ති. (අප. ෧෨ 1.39.92-95);

දුතියපඤ්ඤා - අබ්භක්ඛානන්ති අහි අක්ඛානං පරිභාසනං. අතීතෙ කිර
බොධිසත්තො සුද්දකුලෙ ජාතො අපාකටො අප්පසිද්ධො මුනාලි නාම ධුත්තො
හුත්වා පටිවසති. තදා මහිද්ධිකො මහානුභාවො සුරහි නාම පච්චෙකඛුද්ධො කෙනචි
කරණියෙන තස්ස සමීපට්ඨානං පාපුණි. සො තං දිස්වා ව “දුස්සීලො පාපධම්මො
අයං සමණො” තිආදිනා අබ්භාවික්ඛි. සො තෙන අකුසලනිස්සන්දෙන නරකාදීසු
අනෙකවස්සසහස්සානි දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ යදා තිත්ථියා
පට්ඨමනං භගවතො තුස්සිතභවතෙ වසනසමයෙ ව පාකටා හුත්වා සකලජනං
වඤ්චෙත්වා ද්වාසට්ඨිදිට්ඨියො දීපෙත්වා විවරන්ති, තදා තුස්සිතපුරා වචිත්වා
සක්ඛාරාජකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා කමෙන ඛුද්ධො ජාතො. තිත්ථියා සුරියුග්ගමනෙ
බජ්ජොපනකා විය විහතලාභසක්කාරා භගවති ආසාතං බන්ධිත්වා විවරන්ති. තස්මිං
සමයෙ රාජගහසෙට්ඨි ගඬගාය ජාලං බන්ධිත්වා කීළන්තො රත්තවන්දනසට්ඨකං
දිස්වා අමිභාකං ගෙහෙ වන්දනානි බහුනි, ඉමං භමං ආරොපෙත්වා තෙන
භමකාරෙහි පත්තං ලිබාපෙත්වා වෙළුපරම්පරාය ලග්ගෙත්වා “යෙ ඉමං පත්තං
ඉද්ධියා ආගන්ත්වා ගණ්හන්ති, තෙසං භත්තිකො භවිස්සාමි”ති හෙරිං වරාපෙසි.

තදා තිත්ථියා “නට්ඨමිභා දානි නට්ඨමිභා දානී”ති මන්තෙත්වා නිගණ්ඨො
නාටපුත්තො සකපරිසං ඵලමාහ - “අහං වෙළුසමීපං ගන්ත්වා ආකාසෙ
උල්ලඬගනාකාරං කරොමි, ‘තුම්හෙ ඡවදාරුමයං පත්තං පටිච්ච මා ඉද්ධිං
කරොමා’ති මං බන්ධෙ ගහෙත්වා වාරෙටා”ති, තෙ තථා ගන්ත්වා තථා අකංසු.

තදා පිණ්ඩොලභාරද්වාජො ව මොග්ගල්ලානො ව තිගාචුතෙ
සෙලපබ්බතමත්ථකෙ යත්වා පිණ්ඩපාතගණ්හනත්ථාය විවරං පාරුපන්තා තං
කොලාහලං සුණිංසු. තෙසු මොග්ගල්ලානො පිණ්ඩොලභාරද්වාජං “ත්වං
ආකාසෙන ගන්ත්වා තං පත්තං ගණ්හාහි”ති ආහ. සො “භන්තෙ, තුම්හෙයෙව
භගවතා ඉද්ධිමත්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපිතා, තුම්හෙව ගණ්හමා”ති ආහ. තථාපි
“මයා ආණත්තො ත්වමෙව ගණ්හාහි”ති ආණත්තො අත්තනා යිතං තිගාචුතං
සෙලපබ්බතං පාදනලෙ ලග්ගෙත්වා උක්ඛලියා පිධානං විය සකලරාජගහනගරං
ජාදෙසි, තදා නගරවාසීනො ඵලිකපබ්බතෙ ආචුතං රත්තසුත්තමිව තං ෧෨
පස්සිත්වා “භන්තෙ භාරද්වාජ, අම්හෙ රක්ඛමා”ති උග්ගොසයිංසු, භීතා සුප්පාදිනි
සීසෙ අකංසු. තදා ෧෩ තං පබ්බතං යිතට්ඨානෙ විස්සජ්ජෙත්වා ඉද්ධියා ගන්ත්වා
තං පත්තං අග්ගහෙසි, තදා නගරවාසීනො මහාකොලාහලමකංසු.

භගවා වෙළුචනාරාමෙ නිසින්තො තං සද්දං සුත්වා “කිං ඵසො සද්දො”ති
ආනන්දං පුච්ඡි. “භාරද්වාජෙන, භන්තෙ, පත්තස්ස ගහිතත්තා සන්තුට්ඨා
නගරවාසීනො උක්ඛට්ඨිසද්දමකංසු”ති ආහ. තදා භගවා ආයතිං
පරුපවාදමොචනත්ථං තං පත්තං ආහරාපෙත්වා හෙදාපෙත්වා අඤ්ජනුපපිසනං

කත්වා භික්ඛුනං දාපෙසි, දාපෙත්වා ච පන “න, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිවිකුබ්බනා කාතබ්බා, යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (වුළුව. 252 ටොකං විසදිසං) සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසි.

තතො තිත්ථියා “සමණෙන කිර ගොතමෙන සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තෙ ජීවිතහෙතුපි තං නාතික්කමන්ති, මයං ඉද්ධිපාටිභාරියං කරිස්සාමා”ති තත්ථ තත්ථ රාසිභූතා කොලාභලමකංසු. අථ රාජා බිම්බිසාරො තං සුත්වා හගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො හගවන්තමෙවමාහ – “තිත්ථියා, හන්තෙ, ‘ඉද්ධිපාටිභාරියං කරිස්සාමා’ති උග්ගොසෙන්නි”ති. “අහම්පි, මහාරාජ, කරිස්සාමි”ති. “නනු, හන්තෙ, හගවතා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං”න්ති. “තමෙව, මහාරාජ, පුච්ඡිස්සාමි, තවුය්‍යානෙ අම්බඵලාදීනි බාදන්තානං ‘එත්තකො දණ්ඨො’ති දණ්ඨං යපෙන්නො තවාපි එකතො කත්වා යපෙසි”ති. “න මය්හං, හන්තෙ, දණ්ඨො”ති. “එවං, මහාරාජ, න මය්හං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං අත්ථි”ති. “කත්ථ, හන්තෙ, පාටිභාරියං හවිස්සති”ති? “සාවත්ථියා සම්පෙ කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ, මහාරාජා”ති. “සාධු, හන්තෙ, තං පස්සිස්සාමා”ති. තතො තිත්ථියා “කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ කිර පාටිභාරියං හවිස්සති”ති සුත්වා නගරස්ස සාමන්තා අම්බරුක්ඛෙ ඡෙදාපෙසුං, නාගරා මහාඅඬගණට්ඨානෙ මඤ්චාතිමඤ්චං අට්ටාදයො බන්ධිංසු, සකලජම්බුදීපවාසීනො රාසිභූතා පුරත්ථිමදිසායමෙව ද්වාදසයොජනානි ඵරිත්වා අට්ඨංසු. සෙසදිසාසුපි තදනුරූපෙනාකාරෙන සන්තිපතිංසු.

හගවාපි කාලෙ සම්පත්තෙ ආසාල්හිපුණ්ණමාසියං පාතොව කත්තබ්බකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා තං යානං ගන්ත්වා නිසිදි. තස්මිං බණෙ කණ්ඨො නාම උය්‍යානපාලො කිපිල්ලිකපුටෙ සුපක්කං අම්බඵලං දිස්වා “සවාහං ඉමං රඤ්ඤො දදෙය්‍යං, කභාපණාදිසාරං ලභෙය්‍යං, හගවතො උපනාමිතෙ පන ඉධලොකපරලොකෙසු සම්පත්ති හවිස්සති”ති හගවතො උපනාමෙසි. හගවා තං පටිග්ගහෙත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආණාපෙසි – “ඉමං ඵලං මද්දිත්වා පානං දෙහි”ති. ථෙරො තථා අකාසි. හගවා අම්බරසං පිටිත්වා අම්බට්ඨිං උය්‍යානපාලස්ස දත්වා “ඉමං රොපෙහි”ති ආහ. සො වාලුකං වියුහිත්වා තං රොපෙසි, ආනන්දත්ථෙරො කුණ්ඩිකාය උදකං ආසිඤ්චි. තස්මිං බණෙ අම්බඬිකුරො උට්ඨහිත්වා මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව සාබාවිට්ඨපුප්ඵළපල්ලවහරිතො පඤ්ඤායිත්ථ. පතිතං අම්බඵලං බාදන්තා සකලජම්බුදීපවාසීනො බයං පාපෙතුං නාසක්ඛිංසු.

අථ හගවා පුරත්ථිමචක්කවාළතො යාව පච්ඡිමචක්කවාළං, තාව ඉමස්මිං චක්කවාළෙ මහාමෙරුමුද්ධනි රතනවඬිකමං මාපෙත්වා අනෙකපරිසාහි සීහනාදං නදාපෙන්නො ධම්මපදට්ඨකථායං වුත්තනයෙන මහාඉද්ධිපාටිභාරියං කත්වා තිත්ථියෙ මද්දිත්වා තෙ විජ්ජකාරං පාපෙත්වා පාටිභීරාවසානෙ පුරිමබුද්ධාවිණ්ණවසෙන තාවතිංසහවනං ගන්ත්වා තත්ථ වස්සංවුට්ඨො නිරන්තරං තෙමාසං අභිධම්මං දෙසෙත්වා මාතුප්පමුඛානං අනෙකදෙවතානං සොතාපත්තිමග්ගාධිගමනං කත්වා, වුට්ඨවස්සො දෙවොරොහනං කත්වා

අනෙකදෙවබ්‍රහ්මගණපරිවූතො සඬිකස්සපුරද්වාරං ඔරුය්හ ලොකානුග්ගහං අකාසි.
තදා භගවතො ලාභසක්කාරො ජම්බුදීපමජ්ඣොත්ථරමානො පඤ්චමභාගඬිගා විය
අහොසි.

අථ තිත්ථියා පරිභීතලාභසක්කාරා දුක්ඛී දුම්මනා පත්තක්ඛන්ධා අධොමුඛා
නිසීදිංසු. තදා තෙසං උපාසිකා විඤ්චමාණවිකා නාම අතිවිය රූපග්ගජ්ජත්තා තෙ
තථා නිසින්තෙ දිස්වා “කිං, භන්තෙ, එවංදුක්ඛී දුම්මනා නිසින්තා”ති පුච්ඡි. “කිං
පන ත්වං, භගිනි, අප්පොස්සුක්කාසි”ති? “කිං, භන්තෙ”ති? “භගිනි, සමණස්ස
ගොතමස්ස උප්පාදකාලතො පට්ඨාය මයං භතලාභසක්කාරා, නගරවාසීනො අම්භෙ
න කිඤ්චි මඤ්ඤන්ති”ති. “මයා එත්ථ කිං කාතඛ්ඛ”න්ති? “තයා සමණස්ස
ගොතමස්ස අවණ්ණං උප්පාදෙතුං වට්ටති”ති. සා “න මය්හං භාරො”ති වත්වා
තත්ථ උස්සාහං කරොන්ති විකාලෙ ජෙනවනවිහාරං ගන්ත්වා තිත්ථියානං
උපස්සයෙ වසින්වා පාතො නගරවාසීනං ගන්ධාදීනි ගහෙන්වා භගවන්තං
වන්දනත්ථාය ගමනසමයෙ ජෙනවනා විය නික්ඛන්තා, “කත්ථ සයිතා”ති පුට්ඨා
“කිං තුම්භාකං මම සයිතට්ඨානෙනා”ති වත්වා පක්කාමි. සා කමෙන ගච්ඡන්තෙ
කාලෙ පුච්ඡිතා “සමණෙනාහං ගොතමෙන එකගන්ධකුටියං සයිත්වා
නික්ඛන්තා”ති ආහ. තං බාලපුපුජ්ජනා සද්දහිංසු, පණ්ඩිතා සොතාපන්නාදයො න
සද්දහිංසු. එකදිවසං සා දාරුමණ්ඩලං උදරෙ ඛන්ධිත්වා උපරි රත්තපටං පරිදහින්වා
ගන්ත්වා සරාජිකාය පරිසාය ධම්මදෙසනත්ථාය නිසින්තං භගවන්තං එවමාහ –
“හො සමණ, ත්වං ධම්මං දෙසෙසි, තුය්හං පටිච්ච උප්පන්නදාරකගඛ්භිනියා මය්හං
ලසුණමරිවාදීනි න විචාරෙසි”ති? “තථාභාවං, භගිනි, ත්වඤ්චෙව පජානාසි,
අහඤ්චා”ති. සා “එවමෙව මෙටුනසංසග්ගසමයං ද්වෙයෙව ජානන්ති, න
අඤ්ඤ”ති ආහ.

තස්මිං බණෙ සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො
ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා ද්වෙ දෙවපුත්තෙ ආණාපෙසි – “තුම්භෙසු
එකො මුසිකවණ්ණං මාපෙත්වා තස්සා දාරුමණ්ඩලස්ස ඛන්ධනං ඡින්දතු, එකො
වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙත්වා පාරුතපටං උද්ධං බිපතු”ති. තෙ ගන්ත්වා තථා
අකංසු. දාරුමණ්ඩලං පතමානං තස්සා පාදපිට්ඨිං භින්දි. ධම්මසභායං සන්නිපතිතා
පුපුජ්ජනා සබ්බෙ “අරෙ, දුට්ඨවොරි, ත්වං එවරූපස්ස ලොකත්තයසාමීනො එවරූපං
අඛිභක්ඛානං අකාසි”ති උට්ඨහින්වා එකෙකමුට්ඨිපහාරං දත්වා සභාය නීහරිංසු,
දස්සනාතික්කන්තාය පථවී විවරමදාසි. තස්මිං බණෙ අවිචිතො ජාලා උට්ඨහින්වා
කුලදත්තිකෙන රත්තකම්බලෙනෙව තං අවිජාදෙන්වා අවිචිම්භි පක්ඛිපි, භගවතො
ලාභසක්කාරො අතිරෙකතරො අහොසි. තෙන වුත්තං –

“සබ්බාහිභුස්ස බුද්ධස්ස, නන්දො නාමාසි සාවකො;
තං අඛිභක්ඛාය නිරයෙ, විරං සංසරිතං මයා.

“දසවස්සසභස්සානි, නිරයෙ සංසරිං විරං;
මනුස්සභාවං ලද්ධාහං, අඛිභක්ඛානං බහුං ලභිං.

“තෙන කම්මාවසෙසෙන, විඤ්චමාණවිකා මමං;
අබ්භාවික්ඛි අභුතෙන, ජනකායස්ස අග්ගතො”ති. (අප. ෧෮ 1.39.70-72);

තනියපඤ්ඤා - අබ්භක්ඛානන්ති අභි අක්ඛානං අක්කොසනං. අතීතෙ කිර
බොධිසත්තො අපාකට්ඨානියං උප්පන්නො මුනාලි නාම ධුත්තො හුත්වා
දුජ්ජනසංසග්ගබලෙන සුරහිං නාම පච්චෙකබුද්ධං “දුස්සීලො පාපධම්මො අයං
හික්ඛු”ති අක්කොසි. සො තෙන අකුසලෙන චිකම්මෙන බහුනි වස්සසහස්සානි
නිරයෙ පච්චිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ දසපාරමිතාසංසිද්ධිබලෙන බුද්ධො
ජාතො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො අහොසි. පුන නිත්ථියා උස්සාහජාතා - “කථං නු
බො සමණස්ස ගොතමස්ස අයසං උප්පාදෙස්සාමා”ති දුක්ඛි දුම්මනා නිසීදිංසු. තදා
සුන්දරී නාමෙකා පරිබ්බාජිකා තෙ උපසඨකම්ත්වා වන්දිත්වා ධීතා තුණ්හිභුතෙ
කිඤ්චි අවදන්තෙ දිස්වා “කිං මය්හං දොසො”ති පුච්ඡි. “සමණෙන ගොතමෙන
අම්භෙ විහෙයියමානෙ ත්වං අප්පොස්සුක්කා විහරිස්සසි, ඉදං තව දොසො”ති.
“එවමහං තත්ථ කිං කරිස්සාමි”ති? “ත්වං සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං
උප්පාදෙතුං සක්ඛිස්සසි”ති? “සක්ඛිස්සාමි, අය්‍යා”ති වත්වා තතො පටියාය
වුත්තනයෙන දිට්ඨදිට්ඨානං “සමණෙන ගොතමෙන එකගන්ධකුටියං සයිත්වා
නික්ඛන්තා”ති වත්වා අක්කොසති පරිභාසති. නිත්ථියාපි “පස්සථ, භො, සමණස්ස
ගොතමස්ස කම්ම”න්ති අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති. වුත්තඤ්ඤෙනං -

“මුනාලි නාමහං ධුත්තො, පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතිසු;
පච්චෙකබුද්ධං සුරහිං, අබ්භාවික්ඛිං අදුසකං.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, නිරයෙ සංසරිං චිරං;
බහු වස්සසහස්සානි, දුක්ඛං වෙදෙසි වෙදනං.

“තෙන කම්මාවසෙසෙන, ඉධ පච්ඡිමකෙ භවෙ;
අබ්භක්ඛානං මයා ලද්ධං, සුන්දරීකාය කාරණා”ති. (අප. ෧෮ 1.39.67-69);

චතුත්ථපඤ්ඤා - අබ්භක්ඛානං අභි විසෙසෙන අක්කොසනං පරිභාසනං. අතීතෙ
කිර බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ උප්පන්නො බහුස්සුතො බහුහි සක්කතො
පූජිතො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වනමූලඵලාභාරො බහුමාණුවෙ
මන්තෙ වාවෙන්තො වාසං කප්පෙසි. එකො පඤ්චාහිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිලාභී
තාපසො තස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො තං දිස්වාච ඉස්සාපකතො තං අදුසකං ඉසිං
“කාමභොගී කුහකො අයං ඉසි”ති අබ්භාවික්ඛි, අත්තතො සිස්සෙ ච ආහ - “අයං
ඉසි එවරූපො අනාචාරකො”ති. තෙපි තථෙව අක්කොසිංසු පරිභාසිංසු. සො තෙන
අකුසලකම්මවිපාකෙන වස්සසහස්සානි නිරයෙ දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං
පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධො හුත්වා ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො ආකාසෙ පුණ්ණවන්දො
විය පාකට්ඨා ජාතො. තථෙව නිත්ථියා අබ්භක්ඛානෙනපි අසන්තුට්ඨා පුනපි
සුන්දරියා අබ්භක්ඛානං කාරෙත්වා සුරාධුත්තෙ පක්කොසාපෙත්වා ලඤ්ජං දත්වා

“තුම්හෙ සුන්දරිං මාරෙත්වා ජෙනවනද්වාරසමීපෙ මාලාකච්චරෙන ඡාදෙථා” ති ආණාපෙසුං. තෙ තථා කරිංසු. තතො තිත්ථියා “සුන්දරිං න පස්සාමා” ති රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා “පරියෙසථා” ති ආහ. තෙ අත්තනා පාතිතට්ඨානතො ගහෙත්වා මඤ්චකං ආරොපෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙත්වා “පස්සථ, හො, සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකානං කම්ම” ති හගවතො භික්ඛුසඤ්ජස්ස ව සකලනගරෙ අවණ්ණං උග්ගොසෙත්තා විවරිංසු. සුන්දරිං ආමකසුසානෙ අට්ටකෙ යපෙසුං. රාජා “සුන්දරිමාරකෙ පරියෙසථා” ති ආණාපෙසි. තදා ධුත්තා සුරං පිවිත්වා “ත්වං සුන්දරිං මාරෙසි, ත්වං මාරෙසි” ති කලහං කරිංසු. රාජපුරිසා තෙ ධුත්තෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා “කිං, හණෙ, තුම්හෙහි සුන්දරී මාරිතා” ති? “ආම, දෙථා” ති. “කෙහි ආණත්තා” ති? “තිත්ථියෙහි, දෙථා” ති. රාජා තිත්ථියෙ ආහරාපෙත්වා ඛන්ධාපෙත්වා “ගච්ඡථ, හණෙ, ‘බුද්ධස්ස අවණ්ණත්ථාය අම්හෙහි සයමෙව සුන්දරී මාරාපිතා, හගවා තස්ස සාවකා ව අකාරකා’ ති උග්ගොසථා” ති ආහ. තෙ තථා අකංසු. සකලනගරවාසීනො නික්කඨ්ඛා අහෙසුං. රාජා තිත්ථියෙ ව ධුත්තෙ ව මාරාපෙත්වා ඡඩ්ඨාපෙති. තතො හගවතො භියොයාසොමත්තාය ලාභසක්කාරො වඩ්ඪී. තෙන චුත්තං –

“බ්‍රාහ්මණො සුතවා ආසිං, අහං සක්කතපුජිතො;
මහාවතෙ පඤ්චසතෙ, මත්තෙ වාවෙමි මාණවෙ.

“තත්ථාගතො ඉසි භීමො, පඤ්චාභිඤ්ඤො මහිද්ධිකො;
තඤ්චාහං ආගතං දිස්වා, අඛිභාවික්ඛිං අදුසකං.

“තතොහං අවචං සිස්සෙ, කාමහොගී අයං ඉසි;
මය්හමිපි භාසමානස්ස, අනුමොදිංසු මාණවා.

“තතො මාණවකා සබ්බෙ, භික්ඛමානං කුලෙ කුලෙ;
මහාජනස්ස ආහංසු, කාමහොගී අයං ඉසි.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, පඤ්චභික්ඛුසනා ඉමෙ;
අඛිභක්ඛානං ලභුං සබ්බෙ, සුන්දරිකාය කාරණා” ති. (අප. ථෙර 1.39.73-77);

පඤ්චමෙ පඤ්ඤෙහි – සිලාවෙධොති ආහතචිත්තො සිලං පවිජ්ඣි. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො ව කනිට්ඨභාතා ව එකපිතුපුත්තා අහෙසුං. තෙ පිතු අවචයෙන දාසෙ පටිච්ච කලහං කරොත්තා අඤ්ඤාමඤ්ඤං විරුද්ධා අහෙසුං. බොධිසත්තො අත්තනො බලවහාවෙන කනිට්ඨභාතරං අජ්ඣොත්ථරිත්වා තස්සුපරි පාසාණං පවිජ්ඣෙසි. සො තෙන කම්මවිපාකෙන නරකාදීසු අනෙකවස්සසහස්සානි දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පවිජ්මත්තභාවෙ බුද්ධො ඡාතො. දෙවදත්තො රාහුලකුමාරස්ස මාතුලො පුබ්බෙ සෙරිවාණිජකාලෙ බොධිසත්තෙන සද්ධිං වාණිජො අහොසි, තෙ එකං පට්ටනගාමං පත්වා “ත්වං එකවිට්ඨං ගණ්භාහි, අහමිපි

එකවිටී. ගණ්භාමී” ති ද්වෙපි පට්ටියා. තෙසු දෙවදත්තස්ස පට්ටියවිටීයං.
 ජිණ්ණසෙට්ඨිහරියා ච නත්තා ච ද්වෙයෙව අහෙසුං, තෙසං මහන්තං.
 සුවණ්ණථාලකං මලග්ගහිතං භාජනන්තරෙ යපිතං හොති, තං සුවණ්ණථාලකභාවං
 අජානන්තී “ඉමං ථාලකං ගහෙත්වා පිළන්ධනං දෙථා” ති ආහ. සො තං ගහෙත්වා
 සුවියා ලෙඛං කඩ්ඪිත්වා සුවණ්ණථාලකභාවං ඤත්වා “ථොකං දත්වා
 ගණ්භිස්සාමී” ති වින්තෙත්වා ගතො. අථ බොධිසත්තං ද්වාරසමීපං ආගතං දිස්වා
 “නත්තා, අයො, මය්හං කච්ඡපුටං පිළන්ධනං දෙථා” ති. සා තං පක්කොසාපෙත්වා
 නිසිදාපෙත්වා තං ථාලකං දත්වා “ඉමං ගහෙත්වා මය්හං නත්තාය කච්ඡපුටං
 පිළන්ධනං දෙථා” ති. බොධිසත්තො තං ගහෙත්වා සුවණ්ණථාලකභාවං ඤත්වා
 “තෙන වඤ්චිතා” ති ඤත්වා අත්තනො පසිබ්බකාය යපිතඅට්ඨකභාපණේ
 අවසෙසහණ්ඩඤ්ච දත්වා කච්ඡපුටං පිළන්ධනං කුමාරිකාය හත්ථෙ පිළන්ධාපෙත්වා
 අගමාසී. සො වාණිජො පුනාගන්ත්වා පුච්ඡී. “තාත, ත්වං න ගණ්භිත්ථ, මය්හං
 පුත්තො ඉදඤ්චිදඤ්ච දත්වා තං ගහෙත්වා ගතො” ති. සො තං සුත්වාච හදයෙන
 ථාලිතෙන විය ධාවිත්වා අනුබන්ධි. බොධිසත්තො නාවං ආරුය්හ පක්ඛන්දි. සො
 “තිට්ඨ, මා පලායි මා පලායි” ති වත්වා “නිබ්බත්තනිබ්බත්තහවෙ තං නාසෙතුං
 සමත්ථො හවෙය්‍ය” ත්ති පත්ථනං අකාසී.

සො පත්ථනාවසෙන අනෙකෙසු ජාතිසත්තසහස්සෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං
 විහෙයෙත්වා ඉමස්මිං අත්තභාවෙ සක්‍යාකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කමෙන හගවති
 සබ්බඤ්ඤාතං පත්වා රාජගහෙ විහරන්තෙ අනුරුද්ධාදීහි සද්ධිං හගවතො සන්තිකං
 ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා ක්‍රිකාලාහි හුත්වා පාකටො හගවන්තං වරං යාචි – “හත්තෙ,
 සබ්බො භික්ඛුසඬ්ඨෙසො පිණ්ඩපාතිකාදීනි තෙරස ධුතඬ්ඨගානි සමාදියතු, සකලො
 භික්ඛුසඬ්ඨෙසො මම භාරො හොතු” ති. හගවා න අනුජානී. දෙවදත්තො වෙරං
 බන්ධිත්වා පරිහීනජ්ඣානො හගවන්තං මාරෙතුකාමො එකදිවසං
 වෙහාරපබ්බතපාදෙ ඨිතස්ස හගවතො උපරි ඨිතො පබ්බතකුටං පට්ඨෙධස්සි.
 හගවතො ආනුභාවෙන අපරො පබ්බතකුටො තං පතමානං සම්පට්චිඡී. තෙසං
 සට්ටනෙන උට්ඨිතා පපටිකා ආගන්ත්වා හගවතො පාදපිට්ඨියං පහරි. තෙන චුත්තං
 —

“වෙමාතුභාතරං පුබ්බෙ, ධනහෙතු හනිං අහං;
 පක්ඛිපිං ගිරිදුග්ගස්මිං, සිලාය ච අපිංසයිං.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, දෙවදත්තො සිලං බිපි;
 අඬ්ඟුට්ඨං පිංසයි පාදෙ, මම පාසාණසක්ඛරා” ති. (අප. ථෙර 1.39.78-79);

ජට්ඨපඤ්ඤා – සකලිකාවෙධොති සකලිකාය සට්ටනං. අතීතෙ කිර
 බොධිසත්තො එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො දහරකාලෙ මහාවිටීයං කීළමානො විටීයං.
 පිණ්ඩාය වරමානං පච්චෙකච්ඡද්ධං දිස්වා “අයං මුණ්ඩකො සමණො කුහිං
 ගච්ඡති” ති පාසාණසකලිකං ගහෙත්වා තස්ස පාදපිට්ඨියං බිපි. පාදපිට්ඨිවම්මං
 ඡිත්තීත්වා රුහිරං නික්ඛමී. සො තෙන පාපකම්මෙන අනෙකවස්සසහස්සානි නිරයෙ

මහාදුක්ඛං අනුභවිත්වා බුද්ධභූතොපි කම්මපිලොතිකවසෙන පාදපිට්ඨියං
පාසාණසකලිකසට්ටනෙන රුහිරුප්පාදං ලභි. තෙන චුත්තං -

“පුරෙහං දාරකො හුත්වා, කිලුමානො මහාපටෙ;
පච්චෙකබුද්ධං දිස්වාන, මග්ගෙ සකලිකං බිපිං.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, ඉධ පච්ඡිමකෙ භවෙ;
චධත්ථං මං දෙවදත්තො, අභිමාරෙ පයොපාජයි”ති. (අප. පෙර 1.39.80-81);

සත්තමපඤ්ඤා - නාළාගිරිති ධනපාලකො හත්ථි මාරණත්ථාය පෙසිතො.
අතීතෙ කිර බොධිසත්තො හත්ථිගොපකො හුත්වා නිබ්බත්තො හත්ථිං ආරුශ්භ
විවරමානො මහාපටෙ පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා “කුතො ආගච්ඡති අයං මුණ්ඩකො”ති
ආහතවිත්තො බිලජාතො හත්ථිනා ආසාදෙසි. සො තෙන කම්මෙන අපායෙසු
අනෙකවස්සසහස්සානි දුක්ඛං අනුභවිත්වා පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධො ජාතො.
දෙවදත්තො අජාතසත්තුරාජානං සභායං කත්වා “ත්වං, මහාරාජ, පිතරං සාතෙත්වා
රාජා හොහි, අහං බුද්ධං මාරෙත්වා බුද්ධො භවිස්සාමි”ති සඤ්ඤාපෙත්වා එකදිවසං
රඤ්ඤො අනුඤ්ඤාතාය හත්ථිසාලං ගන්ත්වා - “ස්වෙ තුම්හෙ නාළාගිරිං
සොළසසුරාසටෙ පායෙත්වා හගවතො පිණ්ඩාය වරණවෙලායං පෙසෙථා”ති
හත්ථිගොපකෙ ආණාපෙසි. සකලනගරං මහාකොලාහලං අහොසි, “බුද්ධනාගෙන
හත්ථිනාගස්ස යුද්ධං පස්සිස්සාමා”ති උභතො රාජවිථියං මඤ්ඤාතිමඤ්ඤං බත්ඨිත්වා
පාතොව සන්තිපතිංසු. හගවාපි කතසරීරපටිපග්ගතො හික්ඛුසඛසපරිචුතො රාජගහං
පිණ්ඩාය පාවිසි. තස්මිං බණ්ණෙ චුත්තනියාමෙනෙව නාළාගිරිං විස්සජ්ජෙසු. සො
විථිවච්චරාදයො විධමෙත්තො ආගච්ඡති. තදා එකා ඉත්ථි දාරකං ගහෙත්වා විථිතො
විථිං ගච්ඡති, හත්ථි තං ඉත්ථිං දිස්වා අනුබන්ධි. හගවා “නාළාගිරි, න තං හනත්ථාය
පෙසිතො, ඉධාගච්ඡාහි”ති ආහ. සො තං සද්දං සුත්වා හගවත්තාහිමුබො ධාවි.
හගවා අපරිමාණෙසු චක්කවාලෙසු අනන්තසත්තෙසු ඵරණාරහං මෙත්තං
එකස්මිංයෙව නාළාගිරිමිහි ඵරි. සො හගවතො මෙත්තාය චුටො නිබ්භයො හුත්වා
හගවතො පාදමුලෙ නිපති. හගවා තස්ස මත්ථකෙ හත්ථං යපෙසි. තදා
දෙවබ්බුමාදයො අච්ඡරියබ්බුතජාතවිත්තා පුප්ඵපරාගාදිහි පුප්ඵෙසු. සකලනගරෙ
ජණ්ණකමත්තා ධනරාසයො අහෙසු. රාජා “පච්ඡිමද්වාරෙ ධනානි නගරවාසීනං
හොන්තු, පුරත්ථිමද්වාරෙ ධනානි රාජහණ්ඩාගාරෙ හොන්තු”ති හෙරිං වරාපෙසි.
සබ්බෙ තථා කරිංසු. තදා නාළාගිරි ධනපාලො නාම අහොසි. හගවා වෙඨවනාරාමං
අගමාසි. තෙන චුත්තං -

“හත්ථාරොහො පුරෙ ආසිං, පච්චෙකමුනිමුත්තමං;
පිණ්ඩාය විවරත්තං තං, ආසාදෙසිං ගජෙනහං.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, හත්තො නාළාගිරි ගජො;
ගිරිබ්බජෙ පුරවරෙ, දාරුණො සමුපාගමි”ති. (අප. පෙර 1.39.82-83);

අට්ඨමපඤ්ඤා - සත්ථව්විජ්ජෙදොති සත්ථෙත ගණ්ඨථාලනං කුඨාරාය සත්ථෙත ඡෙදො. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො පච්චන්තදෙසෙ රාජා අහොසි. සො දුජ්ජනසංසග්ගවසෙන පච්චන්තදෙසෙ වාසවසෙන ව ධුත්තො සාහසිකො එකදිවසං බග්ගහත්ථො පත්තිකොව නගරෙ විවරන්තො නිරාපරාධෙ ජනෙ බග්ගෙන ථාලෙන්තො අගමාසි. සො තෙන පාපකම්මවිපාකෙන බහුනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තිරච්ඡානාදිසු දුක්ඛමනුභවිත්වා පක්කාවසෙසෙන පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධභූතොපි හෙට්ඨා චුත්තනයෙන දෙවදත්තෙන ඛිත්තපාසාණසක්ඛලිකපහාරෙන උට්ඨිතගණ්ඨො අහොසි. ජීවකො මෙත්තවිත්තෙන තං ගණ්ඨං ථාලෙසි. වෙරිච්ඡිත්තස්ස දෙවදත්තස්ස රුහිරුප්පාදකම්මං අනන්තරිකං අහොසි, මෙත්තවිත්තස්ස ජීවකස්ස ගණ්ඨථාලනං පුඤ්ඤමෙව අහොසි. තෙන චුත්තං -

“රාජාහං පත්තිකො ආසිං, සත්තියා පුරිසෙ හනිං;
තෙන කම්මවිපාකෙන, නිරයෙ පච්චිසං භුසං.

“කම්මුනො තස්ස සෙසෙන, ඉදානි සකලං මම;
පාදෙ ඡවිං පකප්පෙසි, න හි කම්මං විනස්සති”ති. (අප. ථෙර 1.39.84-85);

නවමෙ පඤ්ඤා - “සීසදුක්ඛන්ති සීසාබාධො සීසවෙදනා. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො කෙවට්ටගාමෙ කෙවට්ටො හුත්වා නිබ්බන්ති. සො එකදිවසං කෙවට්ටපුරිසෙහි සද්ධිං මච්ඡමාරණට්ඨානං ගන්ත්වා මච්ඡෙ මාරොන්තෙ දිස්වා තත්ථ සොමනස්සං උප්පාදෙසි, සහගතාපි තථෙව සොමනස්සං උප්පාදයිංසු. සො තෙන අකුසලකම්මෙන චතුරාපායෙ දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ තෙහි පුරිසෙහි සද්ධිං සක්කාරාජකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා කමෙන බුද්ධත්තං පත්තොපි සයං සීසාබාධං පච්චනුහොසි. තෙ ව සක්කාරාජානො ධම්මපදට්ඨකථායං (ධ. ප. අට්ඨ. 1.විඩුහවත්ථු) චුත්තනයෙන විඩුහසඬිගාමෙ සබ්බෙ විනාසං පාපුණ්සු. තෙන චුත්තං -

“අහං කෙවට්ටගාමස්මිං, අහුං කෙවට්ටදාරකො;
මච්ඡකෙ සාතිතෙ දිස්වා, ජනයිං සොමනස්සකං.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, සීසදුක්ඛං අහු මම;
සබ්බෙ සක්කා ව හඤ්ඤිංසු, යදා හනි විට්ඨුහො”ති. (අප. ථෙර 1.39.86-87);

දසමපඤ්ඤා - යවබාදනන්ති වෙරඤ්ජායං යවතණ්ඩුලබාදනං. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ නිබ්බන්තො ජාතිවසෙන ව අන්ධබාලභාවෙන ව චුස්සස්ස හගවතො සාවකෙ මධුරන්තපානෙ සාලිභොජනාදයො ව භුඤ්ජමානෙ දිස්වා “අරෙ මුණ්ඨකසමණා, යවං බාදථ, මා සාලිභොජනං භුඤ්ජථා”ති අක්කොසි. සො තෙන අකුසලකම්මවිපාකෙන අනෙකවස්සසහස්සානි චතුරාපායෙ දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ කමෙන බුද්ධත්තං පත්වා ලොකසඬිගහං කරොන්තො ගාමනිගමරාජධානීසු වරින්වා එකස්මිං සමයෙ

වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණගාමසමීපෙ සාබ්බවිට්ඨපසම්පන්නං පුට්ඨන්දරුක්ඛමුලං පාපුණි.
 වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණො භගවන්තං උපසඬ්ඨකමිත්වා අනෙකපරියායෙන භගවන්තං
 ජිනිතුං අසක්කොන්තො සොනාපන්තො හුත්වා “භන්තෙ, ඉධෙව වස්සං උපගන්තුං
 වට්ටති” ති ආරොවෙසි. භගවා තුණ්හිභාවෙන අධිවාසෙසි. අථ පුනදිවසතො පට්ඨාය
 මාරො පාපිමා සකලවෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණගාමවාසීනං මාරාවට්ටනං අකාසි. පිණ්ඩාය
 පට්ඨයස්ස භගවතො මාරාවට්ටනවසෙන එකොපි කට්ඨජුහික්ඛාමත්තං දාතා
 නාහොසි. භගවා තුච්ඡපත්තොව හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො පුනාගඤ්ජි. තස්මිං එවං
 ආගතෙ තත්ථෙව නිවුට්ඨා අස්සවාණිජා තං දිවසං දානං දත්වා තතො පට්ඨාය
 භගවන්තං පඤ්චසතහික්ඛුපරිවාරං නිමන්තෙත්වා පඤ්චන්තං අස්සසතානං
 හත්තතො විභාගං කත්වා යවං කොට්ටෙන්වා හික්ඛුනං පත්තෙසු පක්ඛිපිංසු.
 සකලස්ස සහස්සවක්කවාලදෙවතා සුජාතාය පායාසපවනදිවසෙ විය දිඛ්ඛොජං
 පක්ඛිපිංසු. භගවා පරිභුඤ්ජි, එවං තෙමාසං යවං පරිභුඤ්ජි. තෙමාසව්වයෙන
 මාරාවට්ටනෙ විගතෙ පවාරණාදිවසෙ වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො සරිත්වා
 මහාසංවෙගජ්ජත්තො බුද්ධජ්ජවුඛස්ස හික්ඛුසඬ්ඨස්ස මහාදානං දත්වා වන්දිත්වා
 ඛමාපෙසි. තෙන වුත්තං –

“චුස්සස්සාහං පාවචනෙ, සාවකෙ පරිභාසයිං;
 යවං බාදථ භුඤ්ජථ, මා ච භුඤ්ජථ සාලයො.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, තෙමාසං බාදිතං යවං;
 නිමන්තිතො බ්‍රාහ්මණෙන, වෙරඤ්ජායං වසිං තදා” ති. (අප. ථෙර 1.39.88-89);

එකාදසමපඤ්ඤෙ – පිට්ඨිදුක්ඛන්ති පිට්ඨිආබාධො. අතීතෙ කිර ඛොධිසත්තො
 ගහපතිකුලෙ නිබ්බන්තො ලාමසම්පන්නො කිඤ්චි රස්සධාතුකො අහොසි. තෙන
 සමයෙන එකො මල්ලයුද්ධයොධො සකලජම්බුදීපෙ ගාමනිගමරාජධානීසු
 මල්ලයුද්ධෙ වත්තමානෙ පුරිසෙ පාතෙත්වා ජයජ්ජත්තො කමෙන ඛොධිසත්තස්ස
 වසනනගරං පත්වා තස්මිම්පි ජනෙ පාතෙත්වා ගන්තුමාරද්ධො. තදා ඛොධිසත්තො
 “මය්හං වසනට්ඨානෙ එස ජයං පත්වා ගච්ඡති” ති තත්ථ නගරමණ්ඩලමාගම්ම
 අප්පොටෙන්වා ආගච්ඡ මයා සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා ගච්ඡාති. සො හසිත්වා “අහං
 මහන්තෙ පුරිසෙ පාතෙසිං, අයං රස්සධාතුකො වාමනකො මම එකහත්ථස්සාපි
 නජ්ජහොති” ති අප්පොටෙන්වා නදිත්වා ආගච්ඡි. තෙ උහොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං හත්ථං
 පරාමසිංසු, ඛොධිසත්තො තං උක්ඛිපිත්වා ආකාසෙ හමිත්වා භූමියං පාතෙත්තො
 ඛන්ධට්ඨිං හින්දිත්වා පාතෙසි. සකලනගරවාසීනො උක්කුට්ඨිං කරොන්තා
 අප්පොටෙන්වා වත්ථාහරණාදිහි ඛොධිසත්තං පූජෙසුං. ඛොධිසත්තො තං
 මල්ලයොධං උජුං සයාපෙත්වා ඛන්ධට්ඨිං උජුකං කත්වා “ගච්ඡ ඉතො පට්ඨාය
 එවරුපං මා කරොසි” ති වත්වා උයොයාජෙසි. සො තෙන කම්මවිපාකෙන
 නිබ්බන්තනිබ්බන්තහවෙ සරිරසීසාදි දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ
 බුද්ධභූතොපි පිට්ඨිරුජාදිදුක්ඛමනුභොසි. තස්මා කදාචි පිට්ඨිදුක්ඛෙ උජ්ජත්තො
 සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ “ඉතො පට්ඨාය ධම්මං දෙසෙථා” ති වත්වා සයං

සුගතවීචරං පඤ්ඤාපෙත්වා සයති, කම්මපිලොතිකං නාම බුද්ධමපි න මුඤ්චති.
චුත්තඤ්ඤෙනං -

“නිබ්බුද්ධෙ චත්තමානම්හි, මල්ලපුත්තං නිහෙය්යි;
තෙන කම්මවිපාකෙන, පිට්ඨිදුක්ඛං අහු මමා”ති. (අප. ථෙර 1.39.90);

ද්වාදසමපඤ්ඤා - අතිසාරොති ලොහිතපක්ඛන්දිකාවිරෙවනං. අතීතෙ කිර
බොධිසත්තො ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වෙජ්ජකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙසි. සො
එකං සෙට්ඨිපුත්තං රොගෙන විච්ඡිතං තිකිච්ඡන්තො හෙසජ්ජං කත්වා තිකිච්ඡත්වා
තස්ස දෙය්‍යධම්මදානෙ පමාදමාගම්ම අපරං ඔසධං දත්වා වමනවිරෙවනං අකාසි.
සෙට්ඨි බහුධනං අදාසි. සො තෙන කම්මවිපාකෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ
ලොහිතපක්ඛන්දිකාබාධෙන විච්ඡිතො අහොසි. ඉමස්මිම්පි පච්ඡිමත්තභාවෙ
පරිනිබ්බානසමයෙ චුන්දෙන කම්මාරපුත්තෙන පච්ඡසුකරමද්දවස්ස
සකලචක්කවාළදෙවතාහි පක්ඛිත්තදිබ්බොපෙන ආභාරෙන සහ භුත්තක්ඛණෙ
ලොහිතපක්ඛන්දිකාවිරෙවනං අහොසි. කොට්ඨසතසහස්සානං හත්ථීනං බලං
බයමගමාසි. භගවා විසාබ්පුණ්ණමායං කුසිනාරායං පරිනිබ්බානත්ථාය ගච්ඡන්තො
අනෙකෙසු යානෙසු නිසීදන්තො පිපාසිතො පානීයං පිවිත්වා මහාදුක්ඛෙන කුසිනාරං
පත්වා පච්චුසසමයෙ පරිනිබ්බාසි. කම්මපිලොතිකං එවරූපං ලොකත්තයසාමිම්පි න
විජහති. තෙන චුත්තං -

“තිකිච්ඡකො අහං ආසිං, සෙට්ඨිපුත්තං විරෙවයි;
තෙන කම්මවිපාකෙන, හොති පක්ඛන්දිකා මමාති.

“එවං ජිනො වියාකාසි, භික්ඛුසඬ්ඨස්ස අග්ගතො;
සබ්බාහිඤ්ඤාබලජ්ජන්තො, අනොතත්තෙ මහාසරෙ”ති. (අප. ථෙර 1.39.91, 96);

එවං පටිඤ්ඤාතපඤ්ඤානං, මාතිකායපනවසෙන අකුසලාපදානං සමත්තං නාම
හොතීති චුත්තං ඉත්ථං සුදන්ති ඉත්ථං ඉමිනා පකාරෙන හෙට්ඨා චුත්තනයෙන.
සුදන්ති නිපාතො පදපුරණත්ථෙ ආගතො. භගවා භාග්‍යසම්පත්තො
පුරිතපාරම්මභාසත්තො -

“භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තො, භගෙහි ව විහත්තවා;
හත්තවා චත්තගමනො, භවෙසු භගවා තතො”ති. -

එවමාදිගුණයුත්තො දෙවාතිදෙවො සක්කාතිසක්කො බ්‍රහ්මාතිබ්‍රහ්මා බුද්ධාතිබුද්ධො
සො මහාකාරුණිකො භගවා අත්තනො බුද්ධවරියං බුද්ධකාරණං සම්භාවයමානො
පාකටං කුරුමානො බුද්ධාපදානියං නාම බුද්ධකාරණපකාසකං නාම ධම්මපරියායං
ධම්මදෙසනං සුත්තං අභාසිත්ථ කට්ඨෙති.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදාන-අට්ඨකථාය

බුද්ධඅපදානසංවණ්ණනා සමත්තා.

2. පච්චෙකබුද්ධඅපදානවණ්ණනා

තතො අනන්තරං අපදානං සඬගායන්තො “පච්චෙකබුද්ධාපදානං, ආවුසො ආනන්ද, භගවතා කත්ථ පඤ්ඤත්ත”න්ති පුට්ඨො “අථ පච්චෙකබුද්ධාපදානං සුඤ්ඤාං”ති ආහ. තෙසං අපදානත්ථො භෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

83. “සුඤ්ඤාං”ති වුත්තපදං උප්පත්තිනිබ්බන්තිවසෙන පකාසෙන්නො “තථාගතං ජෙනවනෙ වසන්ත”න්ති ආදිමාහ. තත්ථ ජෙනකුමාරස්ස නාමවසෙන තථාසඤ්ඤිතෙ විහාරෙ චතුභි ඉරියාපථවිහාරෙහි දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙහි චා වසන්තං විහරන්තං යථා පුරිමකා විපස්සිආදයො බුද්ධා සමත්තිං සපාරමියො පුරෙත්වා ආගතා, තථා අම්භාකම්පි භගවා ආගතොති තථාගතො. තං තථාගතං ජෙනවනෙ වසන්තන්ති සම්බන්ධො. වෙදෙහමුනීති වෙදෙහරට්ඨෙ ජාතා වෙදෙහී, වෙදෙහියා පුත්තො වෙදෙහිපුත්තො. මොනං වුව්චති ඤාණං, තෙන ඉතො ගතො පවත්තොති මුනි. වෙදෙහිපුත්තො ච සො මුනි චෙති “වෙදෙහිපුත්තමුනී”ති වත්තබ්බෙ “වණ්ණාගමො”ති ආදිනා නිරුත්තිනයෙන ඉංකාරස්ස අත්තං පුත්ත-සද්දස්ස ච ලොපං කත්වා “වෙදෙහමුනී”ති වුත්තං. “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං සතිමන්තානං ධිතිමන්තානං ගතිමන්තානං බහුස්සුතානං උපට්ඨාකානං යදිදං ආනන්දො”ති (අ. නි. 1.219-223) එතදග්ගෙ යටිතො ආයස්මා ආනන්දො නතඬගො නමනකායඬගො අඤ්ජලිකො හුත්වා “භන්තෙ, පච්චෙකබුද්ධා නාම කිදිසා භොන්ති”ති අප්‍රච්ඡිති සම්බන්ධො. තෙ පච්චෙකබුද්ධා කෙහි භෙතුහි කෙහි කාරණෙහි භවන්ති උප්පජ්ජන්ති. වීරාති භගවන්තං ආලපති.

84-85. තතො පරං විස්සජ්ජිතාකාරං දස්සෙන්නො “තදාහ සබ්බඤ්ඤවරො මහෙසී”ති ආදිමාහ. සබ්බං අතීතාදිහෙදං භත්ථාමලකං විය ජානාතීති සබ්බඤ්ඤා, සබ්බඤ්ඤා ච සො වරො උත්තමො චෙති සබ්බඤ්ඤවරො. මහන්තං සීලක්ඛන්ධං, සමාධික්ඛන්ධං, පඤ්ඤාක්ඛන්ධං, විමුත්තික්ඛන්ධං, මහන්තං විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනක්ඛන්ධං එසති ගවෙසතීති මහෙසී. ආනන්දහද්දං මධුරෙන සරෙන තදා තස්මිං ප්‍රච්ඡිතකාලෙ ආහ කට්ඨෙසීති සම්බන්ධො. හො ආනන්ද, යෙ පච්චෙකබුද්ධා පුබ්බබුද්ධෙසු පුබ්බෙසු අතීතබුද්ධෙසු කතාධිකාරා කතපුඤ්ඤසම්භාරා ජිනසාසනෙසු අලද්ධමොක්ඛා අප්පත්තිනිබ්බානා. තෙ සබ්බෙ පච්චෙකබුද්ධා ධීරා ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ සංවෙගමුඛෙන එකපුග්ගලං පට්ඨානං කත්වා පච්චෙකබුද්ධා ජාතාති අත්ථො. සුත්තික්ඛපඤ්ඤා සුට්ඨු තික්ඛපඤ්ඤා. විනාපි බුද්ධෙහි බුද්ධානං ඔවාදානුසාසනීහි රහිතා අපි. පරිත්තකෙනපි අප්පමත්තකෙනපි ආරම්මණෙන පච්චෙකබ්බොධිං පටිච්ඤ්ඤං බොධිං සම්මාසම්බුද්ධානන්තරං බොධිං අනුපාපුණන්ති පටිච්ඤ්ඤාති.

86. සබ්බමිහි ලොකමිහි සකලස්මිං ලොකත්තයෙ මමං යපෙත්වා මං විහාය පච්චෙකබුද්ධෙහි සමොච සදිසො එව නත්ථී, තෙසං මහාමුනීනං පච්චෙකබුද්ධානං

ඉමං වණ්ණං ඉමං ගුණං පදෙසමත්තං සඬ්ඛෙපමත්තං අහං තුම්භාකං සාධු සාධුකං
වක්ඛාමි කට්ඨස්සාමිති අත්ථො.

87. අනාවරියකා හුත්වා සයමෙව බුද්ධානං අත්තනාව පටිවිද්ධානං ඉසීනං
අත්තරෙ මහාඉසීනං මධුවබුද්දං බුද්දකමධුපටලං ඉව සාධුනි මධුරානි වාකානි
උදානවචනානි අනුත්තරං උත්තරවිරහිතං භෙසජං ඔසධං නිබ්බානං පත්ථයන්තා
ඉච්ඡන්තා සබ්බෙ තුම්භෙ සුපසන්නචිත්තා සුප්පසන්නමනා සුඤාථ මනසි
කරොථාති අත්ථො.

88-89. පච්චෙකබුද්ධානං සමාගතානන්ති රාසිභූතානං උප්පන්නානං
පච්චෙකබුද්ධානං. අරිට්ඨො, උපරිට්ඨො, තගරසිබ්බි, යසස්සි, සුදස්සනො, පියදස්සි,
ගන්ධාරො, පිණ්ඩොලො, උපාසහො, නිථො, තථො, සුතවා, භාවිතත්තො, සුම්භො,
සුහො, මෙටුලො, අට්ඨමො, සුමෙධො, අනීසො, සුදායො, හිඬගු, හිඬගො,
ද්වෙජාලිනො, අට්ඨකො, කොසලො, සුඛාහු, උපනෙමිසො, නෙමිසො,
සන්නචිත්තො, සච්චො, තථො, විරජො, පණ්ඩිතො, කාලො, උපකාලො, විජිතො,
ජිතො, අඬගො, පඬගො, ගුත්තිජ්ජිතො, පස්සි, ජහී, උපධිං, දුක්ඛමූලං, අපරාජිතො,
සරහඬගො, ලොමහංසො, උච්චඬගමායො, අසිතො, අනාසවො, මනොමයො,
මානච්ඡදො, ඛන්ධුමා, තදාධිමුත්තො, විමලො, කෙතුමා, කොතුම්බරඬගො,
මාතඬගො, අරියො, අච්චුතො, අච්චුතගාමි, ඛ්‍යාමකො, සුමඬගලො, දිබ්බිලො
වාතිආදීනං පච්චෙකබුද්ධසත්තානං යානි අපදානානි පරම්පරං පච්චෙකං ඛ්‍යාකරණානි
යො ව ආදීනවො යඤ්ච විරාගවත්ථුං අනල්ලියනකාරණං යථා ව යෙන කාරණෙන
බොධිං අනුපාපුණිංසු චතුමග්ගඤාණං පච්චක්ඛං කරිංසු. සරාගවත්ථුසුති සුට්ඨ
අල්ලියිතබ්බවත්ථුසු වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු විරාගසඤ්ඤී විරත්තසඤ්ඤවන්තො
රත්තම්හි ලොකම්හි අල්ලියනසභාවලොකෙ විරතචිත්තා අනල්ලියනමනා හිත්වා
පපඤ්චෙති රාගො පපඤ්චං දොසො පපඤ්චං සබ්බකිලෙසා පපඤ්චාති
පපඤ්චසඬ්ඛාතෙ කිලෙසෙ හිත්වා ජිය ඵන්දිතානිති ඵන්දිතානි ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි
ජිනිත්වා තට්ඨ තෙන කාරණෙන ඵං බොධිං අනුපාපුණිංසු පච්චෙකබොධිඤාණං
පච්චක්ඛං කරිංසුති අත්ථො.

90-91. සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩන්ති තජ්ජනථාලනවධබන්ධනං නිධාය
ධපෙත්වා තෙසං සබ්බසත්තානං අත්තරෙ අඤ්ඤතරං කඤ්චි ඵකම්පි සත්තං
අවිභෙදයං අවිභෙදයන්තො අදුක්ඛාපෙන්තො මෙත්තෙන චිත්තෙන ‘සබ්බෙ
සත්තා සුඛිතා භොන්තු’ති මෙත්තාසභගතෙන චෙතසා හිතානුකම්පි හිතෙන
අනුකම්පනසභාවො. අථ වා සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩන්ති සබ්බෙසුති
සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං පරියාදියනවචනමෙතං.
භූතෙසුති භූතා වුච්චන්ති තසා ව ථාවරා ව. යෙසං තසිණා තණ්හා අප්පහීනා,
යෙසඤ්ච භයභෙරවා අප්පහීනා, තෙ තසා. කිං කාරණා වුච්චන්ති තසා? තසන්ති
උත්තසන්ති පරිතසන්ති භායන්ති සන්තාසං ආපජ්ජන්ති, තං කාරණා වුච්චන්ති තසා.
යෙසං තසිණා තණ්හා පහීනා, යෙසඤ්ච භයභෙරවා පහීනා, තෙ ථාවරා. කිං කාරණා

වුවුවන්ති ටාවරා? ටීරන්ති න තසන්ති න උත්තසන්ති න පරිතසන්ති න භායන්ති න සන්තාසං ආපජ්ජන්ති, තං කාරණා වුවුවන්ති ටාවරා.

තයො දණ්ඩා – කායදණ්ඩො, වච්ඡදණ්ඩො, මනොදණ්ඩොති. තිවිධං කායදුච්චරිතං කායදණ්ඩො, චතුබ්බිධං වච්ඡදුච්චරිතං වච්ඡදණ්ඩො, තිවිධං මනොදුච්චරිතං මනොදණ්ඩො. සබ්බෙසු සකලෙසු භූතෙසු සත්තෙසු තං තිවිධං දණ්ඩං නිධාය නිදහින්වා ඔරොපයින්වා සමොරොපයින්වා නික්ඛිපින්වා පටිප්පස්සම්භෙත්වා හිංසනත්ථං අගභෙත්වාති සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං. අවිභෙදයං අඤ්ඤාතරම්පි තෙසන්ති එකමෙකම්පි සත්තං පාණිනා වා ලෙඩ්ඬුනා වා දණ්ඩෙන වා සත්ථෙත වා අන්ද්‍යා වා රජ්ජ්‍යා වා අවිභෙදයන්තො, සබ්බෙපි සත්තෙ පාණිනා වා ලෙඩ්ඬුනා වා දණ්ඩෙන වා සත්ථෙත වා අන්ද්‍යා වා රජ්ජ්‍යා වා අවිභෙදයං අවිභෙදයන්තො අඤ්ඤාතරම්පි තෙසං. න පුත්තම්ච්ඡෙය්‍යා කුතො සභායන්ති නාති පටික්ඛෙපො. පුත්තන්ති වත්තාරො පුත්තා අනුජො පුත්තො, ඛෙත්තජො, දිත්තකො, අත්තෙවාසිකො පුත්තො. සභායන්ති සභායො වුවුවති යෙන සහ ආගමනං ඵාසු, ගමනං ඵාසු, යානං ඵාසු, නිසජ්ජා ඵාසු, ආලපනං ඵාසු, සල්ලපනං ඵාසු, සමුල්ලපනං ඵාසු. න පුත්තම්ච්ඡෙය්‍යා කුතො සභායන්ති පුත්තම්පි න ඉච්ඡෙය්‍යා න සාදිසෙය්‍යා න පත්ථෙය්‍යා න පිහෙය්‍යා නාභිජජ්ජෙය්‍යා, කුතො මිත්තං වා සන්දිට්ඨං වා සම්භත්තං වා සභායං වා ඉච්ඡෙය්‍යා සාදිසෙය්‍යා පත්ථෙය්‍යා පිහෙය්‍යා අභිජජ්ජෙය්‍යාති න පුත්තම්ච්ඡෙය්‍යා කුතො සභායං. එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති සො පච්චෙකසම්බුද්ධො පබ්බජ්ජාසඬ්ඛාතෙන එකො, අද්දුතියට්ඨෙන එකො, තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො, එකන්තච්ඡිතරාගොති එකො, එකන්තච්ඡිතදොසොති එකො, එකන්තච්ඡිතමොහොති එකො, එකන්තනික්කිලෙසොති එකො, එකායනමග්ගං ගතොති එකො, එකො අනුත්තරං පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො පබ්බජ්ජාසඬ්ඛාතෙන එකො? සො හි පච්චෙකසම්බුද්ධො සබ්බං සරාවාසපලිබොධං ඡිත්තදිත්වා, පුත්තදාරපලිබොධං ඡිත්තදිත්වා, ඤාතිපලිබොධං, මිත්තාමච්චපලිබොධං, සන්තිධිපලිබොධං ඡිත්තදිත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායාති වත්ථාති අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා නික්ඛම්ම අනගාරියං පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනභාවං උපගන්ත්වා එකොව වරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො පබ්බජ්ජාසඬ්ඛාතෙන එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො අද්දුතියට්ඨෙන එකො? සො එවං පබ්බජිතො සමානො එකො අරඤ්ඤවනපත්ථාති පන්තාති සෙනාසනාති පටිසෙවති අප්පසද්දාති අප්පනිග්ගෙසාසාති විජනවාතාති මනුස්සරාහස්සෙය්‍යාකාති පටිසල්ලානසාරුජ්ජාති. සො එකො තිට්ඨති, එකො ගච්ඡති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො පටික්කමති, එකො රහො නිසීදති, එකො වඩ්ඤමති, එකො වරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති එවං සො අද්දුතියට්ඨෙන එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො? සො එකො අද්භුතියො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො මහාපධානං පදහන්තො මාරං සසෙනකං නමුට්ඨං කණ්ඨං පමත්තඛන්ධුං විධමෙත්වා ච තණ්හාජාලිනිං විසරිතං විසත්තිකං පජ්ඣි විනොදෙසි බ්‍යන්තිං අකාසි අනභාවං ගමෙසි.

“තණ්හාද්භුතියො පුරිසො, දීඝමද්ධාන සංසරං;
ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං, සංසාරං නාතිවත්තති.

“එතමාදීනවං ඤත්වා, තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවං;
චිත්තණ්හො අනාදානො, සතො හික්ඛු පරිබ්බපෙ”ති. (ඉතිවු. 15, 105;
මහානි. 191) –

එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො එකන්තචීතරාගොති එකො? රාගස්ස පහීනත්තා එකන්තචීතරාගොති එකො, දොසස්ස පහීනත්තා එකන්තචීතදොසොති එකො, මොහස්ස පහීනත්තා එකන්තචීතමොහොති එකො, කිලෙසානං පහීනත්තා එකන්තනික්කිලෙසොති එකො, එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො එකන්තචීතරාගොති එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො එකායනමග්ගං ගතොති එකො?
එකායනමග්ගො වුච්චති චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මප්පධානා,
චත්තාරො ඉද්ධිපාදා, පඤ්චන්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත බොජ්ඣංගා, අරියො අට්ඨකච්ඡිකො මග්ගො.

“එකායනං ජාතිබ්‍යන්තදස්සි, මග්ගං පජානාති හිතානුකම්පි;
එතෙන මග්ගෙන තරිංසු පුබ්බෙ, තරිස්සන්ති යෙ ච තරන්ති ඔස”න්ති. (සං.
නි. 5.384; මහානි. 191) –

එවං සො එකායනමග්ගං ගතොති එකො.

කථං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො එකො අනුත්තරං පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො? බොධි වුච්චති චතුසු මග්ගෙසු ඤාණං (මහානි. 191; වුළුති. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 121). පඤ්ඤා පඤ්ඤිත්තියං පඤ්ඤාබලං ධම්මච්චයසම්බොජ්ඣංගො විමංසා විපස්සනා සම්මාදිට්ඨි. සො පච්චෙකසම්බුද්ධො තෙන පච්චෙකබොධිඤාණෙන “සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චා”ති බුජ්ඣති, “සබ්බෙ සඬ්ඛාරා දුක්ඛා”ති බුජ්ඣති, “සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති බුජ්ඣති. “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරා”ති බුජ්ඣති, “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ”න්ති බුජ්ඣති, “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප”න්ති බුජ්ඣති, “නාමරූපපච්චයා සලායතන”න්ති බුජ්ඣති, “සලායතනපච්චයා එස්සො”ති බුජ්ඣති, “එස්සපච්චයා වෙදනා”ති බුජ්ඣති, “වෙදනාපච්චයා තණ්හා”ති බුජ්ඣති, “තණ්හාපච්චයා උපාදාන”න්ති බුජ්ඣති,

“උපාදානපච්චයා භවො”ති බුද්ධිං, “භවපච්චයා ජාතී”ති බුද්ධිං, “ජාතිපච්චයා ජරාමරණ”න්ති බුද්ධිං. “අවිජ්ජානිරොධා සංඛාරනිරොධො”ති බුද්ධිං, “සංඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො”ති බුද්ධිං...පෙ.... “භවනිරොධා ජාතිනිරොධො”ති බුද්ධිං, “ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො”ති බුද්ධිං. “ඉදං දුක්ඛ”න්ති බුද්ධිං, “අයං දුක්ඛසමුදයො”ති බුද්ධිං, “අයං දුක්ඛනිරොධො”ති බුද්ධිං, “අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදා”ති බුද්ධිං. “ඉමෙ ආසවා”ති බුද්ධිං, “අයං ආසවසමුදයො”ති බුද්ධිං...පෙ.... “පටිපදා”ති බුද්ධිං, “ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා”ති බුද්ධිං, “ඉමෙ ධම්මා පහාතඛිඛා”ති බුද්ධිං, “ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතඛිඛා”ති බුද්ධිං, “ඉමෙ ධම්මා භාවෙනඛිඛා”ති බුද්ධිං. ඡන්තං එස්සායතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථංඛිගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච බුද්ධිං, පඤ්චන්තං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච...පෙ.... නිස්සරණඤ්ච බුද්ධිං, චතුන්තං මහාභූතානං සමුදයඤ්ච අත්ථංඛිගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච බුද්ධිං, “යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්මං”න්ති බුද්ධිං.

අථ වා යං බුද්ධිංතඛිඛං අනුබුද්ධිංතඛිඛං පටිබුද්ධිංතඛිඛං සම්බුද්ධිංතඛිඛං අධිගන්තඛිඛං එස්සිතඛිඛං සච්ඡිකාතඛිඛං, සබ්බං තං තෙන පච්චෙකඛොධිඤ්ඤාණෙන බුද්ධිං අනුබුද්ධිං පටිබුද්ධිං සම්බුද්ධිං අධිගඤ්ඡි එස්සෙසි සච්ඡාකාසිති, එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො එකො අනුත්තරං පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො.

වරෙති අට්ඨ වරියායො (වුළුති. ඛග්ගවිසාණසූත්තනිද්දෙස 121) –
 ඉරියාපථවරියා, ආයතනවරියා, සතිවරියා, සමාධිවරියා, ඤාණවරියා, මග්ගවරියා, පත්තිවරියා, ලොකත්ථවරියා. ඉරියාපථවරියාති චතුසු ඉරියාපථෙසු, ආයතනවරියාති ඡසු අජ්ඣත්තිකඛාහිරෙසු ආයතනෙසු, සතිවරියාති චතුසු සතිපට්ඨානෙසු, සමාධිවරියාති චතුසු ඤානෙසු, ඤාණවරියාති චතුසු අරියසච්චෙසු, මග්ගවරියාති චතුසු අරියමග්ගෙසු, පත්තිවරියාති චතුසු සාමඤ්ඤඵලෙසු, ලොකත්ථවරියාති තථාගතෙසු අරහන්තෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු, පදෙසතො පච්චෙකසම්බුද්ධෙසු, පදෙසතො සාවකෙසු.

ඉරියාපථවරියා ව පණ්ඩිසම්පන්නානං, ආයතනවරියා ව ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං, සතිවරියා ව අප්පමාදවිහාරීනං, සමාධිවරියා ව අධිචිත්තමනුයුත්තානං, ඤාණවරියා ව බුද්ධිසම්පන්නානං, මග්ගවරියා ව සම්මාපටිපන්නානං, පත්තිවරියා ව අධිගතඵලානං, ලොකත්ථවරියා ව තථාගතානං අරහන්තානං සම්මාසම්බුද්ධානං, පදෙසතො පච්චෙකසම්බුද්ධානං, පදෙසතො සාවකානං. ඉමා අට්ඨ වරියායො.

අපරාපි අට්ඨ වරියායො – අධිමුච්චන්තො සද්ධාය වරති, පග්ගණ්හන්තො වීරියෙන වරති, උපට්ඨපෙන්තො සතියා වරති, අවික්ඛෙපං කරොන්තො සමාධිතා වරති, පජානන්තො පඤ්ඤාය වරති, විජානන්තො විඤ්ඤාණවරියාය වරති, එවං.

පටිපත්තස්ස කුසලා ධම්මා ආයතනන්ති ආයතනවරියාය වරති. එවං පටිපත්තො විසෙසමධිගච්ඡන්ති විසෙසවරියාය වරති. ඉමා අට්ඨ වරියායො.

අපරාපි අට්ඨ වරියායො – දස්සනවරියා ව සම්මාදිට්ඨියා, අභිනිරොපනවරියා ව සම්මාසඬකප්පස්ස, පරිග්ගහවරියා ව සම්මාවාචාය, සමුට්ඨානවරියා ව සම්මාකම්මන්තස්ස, වොදානවරියා ව සම්මාආජීවස්ස, පග්ගහවරියා ව සම්මාවායාමස්ස, උපට්ඨානවරියා ව සම්මාසතියා, අවික්ඛෙපවරියා ව සම්මාසමාධිස්ස. ඉමා අට්ඨ වරියායො.

බග්ගවිසාණකප්පොති යථා බග්ගස්ස නාම විසාණං එකමෙව හොති, අදුනියං, එවමෙව සො පච්චෙකසම්බුද්ධො තක්කප්පො තස්සදිසො තප්පට්ඨාගො. යථා අතිලොණං වුව්චති ලොණකප්පො, අතිතිත්තකං වුව්චති තිත්තකප්පො, අතිමධුරං වුව්චති මධුරකප්පො, අතිඋණ්භං වුව්චති අග්ගිකප්පො, අතිසීතං වුව්චති හිමකප්පො, මහාඋදකක්ඛන්ධො වුව්චති සමුද්දකප්පො, මහාහිඤ්ඤාබලප්පත්තො සාවකො වුව්චති සන්ථුකප්පොති. එවමෙව සො පච්චෙකසම්බුද්ධො බග්ගවිසාණකප්පො, බග්ගවිසාණසදිසො බග්ගවිසාණපට්ඨාගො එකො අදුනියො මුත්තඛන්ධනො සම්මා ලොකෙ වරති විහරති ඉරියති චත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතීති එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො. තෙනාහු පච්චෙකසම්බුද්ධා –

“සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං, අවිහෙය්‍යං අඤ්ඤාතරම්පි තෙසං;
න පුත්තම්ච්ඡෙය්‍යා කුතො සභායං, එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

“සංසග්ගජාතස්ස භවන්ති ස්නෙහා, ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති;
ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො; එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

“මිත්තෙ සුභජ්ජෙ අනුකම්පමානො, භාපෙති අත්ථං පට්ඨෙද්ධවිත්තො;
එතං භයං සන්ථවෙ පෙක්ඛමානො, එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

“වංසො විසාලොව යථා විසත්තො, පුත්තෙසු දාරෙසු ච යා අපෙක්ඛා;
වංසෙ කළීරොව අසජ්ජමානො, එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

“මිගො අරඤ්ඤමිහි යථා අබ්ද්ධො, යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොවරාය;
විඤ්ඤා නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො, එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

“ආමන්තනා හොති සභායමජ්ඣෙ, වාසෙ ච යානෙ ගමනෙ වාරිකාය;
අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙක්ඛමානො, එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

“බිඬ්ඬා රතී හොති සභායමජ්ඣෙ, පුත්තෙසු පෙමං විපුලඤ්ච හොති;
පියවිජ්ජයොගං විජිගුච්ඡමානො, එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

“වාතුද්දිසො අප්පට්ඨො ච හොති, සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන;

පරිස්සයානං සහිතා අජමිහී, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“දුස්සඬුගහා පබ්බජිතාපි එකෙ, අපො ගහට්ඨා සරමාවසන්තා;
අප්පොස්සුක්කො පරපුත්තෙසු හුත්වා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“ඔරොපයිත්වා ගිහිඛ්‍යඤ්ජනානි, සඤ්ජන්තපත්තො යථා කොවිලාරො;
ෂේත්වාන විරො ගිහිඛන්ධනානි, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“සචෙ ලහෙථ නිපකං සභායං, සද්ධිං වරං සාධුවිහාරිධිරං;
අභිභුයා සබ්බානි පරිස්සයානි, වරෙයා තෙනත්තමනො සතීමා.

“නො චෙ ලහෙථ නිපකං සභායං, සද්ධිං වරං සාධුවිහාරිධිරං;
රාජාව රට්ඨං විජිතං පභාය, එකො වරෙ මාතඬුගරඤ්ඤෙව නාගො.

“අද්ධා පසංසාම සභායසම්පදං, සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සභායා;
එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජහොජී, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“දිස්වා සුවණ්ණස්ස පහස්සරානි, කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානි;
සඬුසට්ටමානානි දුචෙ භුජස්මිං, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“එවං දුතියෙන සභා මමස්ස, වාචාහිලාපො අභිසජ්ජනා වා;
එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා, විරූපරූපෙන මථෙන්නි චිත්තං;
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“ඊතී ව ගණ්ඨො ව උපද්දෙවො ව, රොගො ව සල්ලඤ්ච භයඤ්ච මේතං;
එතං භයං කාමගුණෙසු දිස්වා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“සිතඤ්ච උණ්හඤ්ච බුදං පිපාසං, වාතාතපෙ ඩංසසරීසපෙ ව;
සබ්බානිපෙතානි අභිබ්භවිත්වා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“නාගොව යුථානි විවජ්ජයිත්වා, සඤ්ජාතඛන්ධො පදුමී උලාරො;
යථාහිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“අට්ඨානතං සඬුගණිකාරතස්ස, යං එස්සයෙ සාමයිකං විමුත්තිං;
ආදිව්චන්ද්‍රස්ස වචො නිසම්ම, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“දිට්ඨිවිසුකානි උපාතිවත්තො, පත්තො නියාමං පටිලද්ධමග්ගො;
උජ්ජන්තඤ්ඤාණාමිහි අනඤ්ඤෙනෙය්‍යා, එකො වරෙ
ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“නිල්ලොලූපො නික්කුහො නිප්පිපාසො, නිම්මක්ඛ
නිද්ධන්තකසාවමොහො;
නිරාසයො සබ්බලොකෙ භවිත්වා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“පාපං සහායං පරිවජ්ජයෙථ, අනත්ථදස්සිං විසමෙ නිව්ඨං;
සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තං, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“බහුස්සුතං ධම්මධරං භජෙථ, මිත්තං උළාරං පටිභානවන්තං;
අඤ්ඤාය අත්ථානි විනෙය්‍ය කඬ්ඛං, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“බ්බිඬං රතීං කාමසුඛඤ්ච ලොකෙ, අනලඬ්ඛරිත්වා අනපෙක්ඛමානො;
විභූසට්ඨානා විරතො සච්චවාදී, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“පුත්තඤ්ච දාරං පිතරඤ්ච මාතරං, ධනානි ධඤ්ඤානි ච ඛන්ධවානි;
භිත්වාන කාමානි යථොධිකානි, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“සඬ්ගො එසො පරිත්තමෙත්ථ සොඛ්‍යං, අප්පස්සාදො දුක්ඛමෙවෙත්ථ
භියො;
ගලො එසො ඉති ඤත්වා මනිමා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“සන්දාලයිත්වාන සංයොජනානි, ජාලංව හෙත්වා සලිලම්බුවාරී,
අග්ගිව දඩ්ඪං අනිවත්තමානො, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“ඔක්ඛිත්තවක්ඛු න ච පාදලොලො, ගුත්තින්ද්‍රියො රක්ඛිතමානසානො;
අනවස්සුතො අපරිඬය්‍යමානො, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“ඔභාරයිත්වා ගිහිඛ්‍යඤ්ජනානි, සඤ්ජන්තපත්තො යථා පාරිජත්තො;
කාසායවත්ථො අභිනික්ඛමිත්වා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“රසෙසු ගෙධං අකරං අලොලො, අනඤ්ඤපොසී සපදානවාරී;
කුලෙ කුලෙ අප්පට්ඨද්ධවිත්තො, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“පහාය පඤ්චාවරණානි චෙතසො, උපක්කිලෙසෙ ඛ්‍යපනුජ්ජ සබ්බෙ;
අනිස්සිතො ඡෙජ්ජ සිනෙහදොසං, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“විපිට්ඨිකත්වාන සුඛඤ්ච දුක්ඛං, පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සං;
ලද්ධානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“ආරද්ධවීරියො පරමත්ථපත්තියා, අලීනවිත්තො අකුසිතවුත්ති;
දළ්භනික්කමො ථාමබ්බුපපත්තො, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“පටිසල්ලානං කුමානමරිඤ්චමානො, ධම්මෙසු නිව්චං අනුධම්මවාරී;

ආදීනවං සම්මසිතා භවෙසු, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“තණ්හක්ඛයං පත්ථයමජ්ජමත්තො, අනෙළමුගො සුතවා සතීමා;
සඬ්ඛාතධම්මො නියතො පධානවා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“සීහොව සද්දෙසු අසන්තසන්තො, වාතොව ජාලම්භි අසජ්ජමානො;
පදුමංව තොයෙන අලිම්පමානො, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“සීහො යථා දායබලී පසය්භ, රාජා මීගානං අභිභුයා වාරී;
සෙවෙථ පත්තානි සෙනාසනානි, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුත්තිං, ආසෙවමානො මුදිතඤ්ච කාලෙ;
සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“රාගඤ්ච දොසඤ්ච පභාය මොහං, සන්දාලයිත්වාන සංයොජනානි;
අසන්තසං ජීවිතසඬ්ඛයම්භි, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

“භජන්ති සෙවන්ති ච කාරණත්ථා, නික්කාරණා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා;
අත්තත්ථපඤ්ඤා අසුචිමනුස්සා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තත්ථ සබ්බෙසු භූතෙසුති ඛග්ගවිසාණපච්චෙකබුද්ධාපදානසුත්තං. කා
උජ්ජත්ති? සබ්බසුත්තානං වතුබ්බිධා උජ්ජත්ති – අත්තජ්ඣාසයතො,
පරජ්ඣාසයතො, අට්ඨුජ්ජත්තිතො, පුච්ඡාවසිතොති. තත්ථ ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස
අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො උජ්ජත්ති. විසෙසෙන පන යස්මා එත්ථ කාවි ගාථා තෙන
තෙන පච්චෙකබුද්ධෙන පුට්ඨෙන චුත්තා, කාවි අපුට්ඨෙන අත්තනා
අධිගතමග්ගනානුරූපං උදානංයෙව උදානෙන්තෙන, තස්මා කායචි ගාථාය
පුච්ඡාවසිතො, කායචි අත්තජ්ඣාසයතො උජ්ජත්ති. තත්ථ යා අයං අවිසෙසෙන
පුච්ඡාවසිතො උජ්ජත්ති, සා ආදිතො පභූති එවං වෙදිතබ්බා –

එකං සමයං භගවා සාවත්ථීයං විහරති. අථ බො ආයස්මතො ආනන්දස්ස
රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිචිතක්කො උදපාදි – “බුද්ධානං
පත්ථනා ච අභිනීභාරො ච දිස්සති, තථා සාවකානං, පච්චෙකබුද්ධානං න දිස්සති,
යංනුනාහං භගවන්තං උපසඬ්ඤාමිත්වා පුච්ඡෙය්‍ය” ති? සො පටිසල්ලානා
වුට්ඨිතො භගවන්තං උපසඬ්ඤාමිත්වා යථාක්කමෙන එතමත්ථං පුච්ඡී. අථස්ස භගවා
පුබ්බයොගාවචරසුත්තං අභාසි –

“පඤ්චිමෙ, ආනන්ද, ආනිසංසා පුබ්බයොගාවචරෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ
පටිකච්චෙව අඤ්ඤං ආරාධෙති. නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්චෙව
අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති. අථ දෙවපුත්තො
සමානො අඤ්ඤං ආරාධෙති. අථ බුද්ධානං සම්මුඛිභාවෙ ඛිජ්ජාභිඤ්ඤා
හොති. අථ පච්ඡිමෙ කාලෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො හොති” ති.

එවං වත්වා පුන ආහ -

“පච්චෙකසම්බුද්ධා නාම, ආනන්ද, අභිනිභාරසම්පන්නා
පුබ්බයොගාවචරා භොන්ති, තස්මා පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං සබ්බෙසං
පත්ථනා ච අභිනිභාරො ච ඉච්ඡිතබ්බො” ති.

සො ආහ - “බුද්ධානං, හත්තෙ, පත්ථනා කීව විරං වට්ටති” ති. බුද්ධානං,
ආනන්ද, හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන වත්තාරි අසඬ්ඛොයායාති කප්පසතසහස්සඤ්ච,
මජ්ඣිමපරිච්ඡේදෙන අට්ඨ අසඬ්ඛොයායාති කප්පසතසහස්සඤ්ච,
උපරිමපරිච්ඡේදෙන සොළස අසඬ්ඛොයායාති කප්පසතසහස්සඤ්ච. එතෙ ච හෙදා
පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකවීරියාධිකානං වසෙන ඤාතබ්බා. පඤ්ඤාධිකානාඤ්චි සද්ධා
මන්දා භොති, පඤ්ඤා තික්ඛා. සද්ධාධිකානං පඤ්ඤා මජ්ඣිමා භොති, සද්ධා
තික්ඛා. වීරියාධිකානං සද්ධා පඤ්ඤා මන්දා භොති, වීරියං තික්ඛන්ති. අප්පත්වා පන
වත්තාරි අසඬ්ඛොයායාති කප්පසතසහස්සඤ්ච දිවසෙ දිවසෙ වෙස්සන්තරදානසදිසං
දානං දෙන්තොපි තදනුරූපෙ සීලාදිපාරමිධම්මෙ ආවිනන්තොපි අන්තරා බුද්ධො
භවිස්සතිති නෙතං යානං විජ්ජති. කස්මා? ඤාණං ගබ්භං න ගණ්භාති, වෙපුල්ලං
නාපජ්ජති, පරිපාකං න ගච්ඡති. යථා නාම තිමාසවතුමාසපඤ්චමාසච්චයෙන
නිජ්ච්ජනකං සස්සං තං තං කාලං අප්පත්වා දිවසෙ දිවසෙ සතක්ඛන්තුං
සහස්සක්ඛන්තුං කෙළායන්තොපි උදකෙන සිඤ්චන්තොපි අන්තරා පක්ඛෙන වා
මාසෙන වා නිජ්චාදෙස්සතිති නෙතං යානං විජ්ජති. කස්මා? සස්සං ගබ්භං න
ගණ්භාති, වෙපුල්ලං නාපජ්ජති, පරිපාකං න ගච්ඡති. එවමෙවං අප්පත්වා වත්තාරි
අසඬ්ඛොයායාති කප්පසතසහස්සඤ්ච අන්තරා බුද්ධො භවිස්සතිති නෙතං යානං
විජ්ජති. තස්මා යථාචුත්තමෙව කාලං පාරමිපුරණං කාතබ්බං ඤාණපරිපාකත්ථාය.
එත්තකෙනාපි ච කාලෙන බුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනිභාරකරණෙ අට්ඨ
සම්පත්තියො ඉච්ඡිතබ්බා. අයඤ්චි -

“මනුස්සත්තං ලිඬගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ච ඡන්දනා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනිභාරො සමිජ්ඣති”. (බු. වං. 2.59);

අභිනිභාරොති මූලපණ්ඩානස්සෙනං අධිවචනං. තත්ථ මනුස්සත්තන්ති
මනුස්සජාති. අඤ්ඤත්‍ර හි මනුස්සජාතියා අවසෙසජාතීසු දෙවජාතියම්පි ධීතස්ස පණ්ඩි
න ඉජ්ඣති, තත්ථ ධීතෙන පන බුද්ධත්තං පත්ථයන්තෙන දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි
කත්වා මනුස්සත්තංයෙව පත්ථෙතබ්බං, තත්ථ යත්වා පණ්ඩි කාතබ්බො. එවඤ්චි
සමිජ්ඣති. ලිඬගසම්පත්තිති පුරිසභාවො.

මාතුගාමනපුංසකඋභතොධාඤ්ජනකානාඤ්චි මනුස්සජාතියං ධීතානම්පි පණ්ඩි න
ඉජ්ඣති. තත්ථ ධීතෙන පන බුද්ධත්තං පත්ථෙත්තෙන දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි
කත්වා පුරිසභාවොයෙව පත්ථෙතබ්බො, තත්ථ යත්වා පණ්ඩි කාතබ්බො. එවඤ්චි
සමිජ්ඣති. හෙතුති අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පත්ති. යො හි තස්මිං අත්තභාවෙ
වායමන්තො අරහත්තං පාපුණ්තුං සමත්ථො, තස්ස පණ්ඩි සමිජ්ඣති, නො ඉතරස්ස

යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි දීපඤ්ඤාපාදමුලෙ පබ්බජිතථා තෙනත්තභාවෙන
 අරහත්තං පාපුණිතුං සමත්තො අහොසි. සත්ථාරදස්සනන්ති බුද්ධානං
 සම්මුඛාදස්සනං. එවඤ්ඤි ඉජ්ඣති, නො අඤ්ඤාථා යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි
 දීපඤ්ඤා සම්මුඛා දිස්වා පණ්ඩිතං අකාසි. පබ්බජ්ජාති අනගාරියභාවො. සො ච බො
 සාසනෙ වා කම්මවාදිකිරියවාදිනාපසපරිබ්බාජකනිකායෙ වා වට්ටති යථා
 සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි සුමෙධො නාම තාපසො හුත්වා පණ්ඩිතං අකාසි.
 ගුණසම්පත්තීති කුමාරාදිගුණපටිලාභො. පබ්බජිතස්සපි හි ගුණසම්පන්නස්සෙව
 ඉජ්ඣති, නො ඉතරස්ස යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි පඤ්චාහිඤ්ඤො ච
 අට්ඨසමාපත්තිලාභී ච හුත්වා පණ්ඩිතෙසි. අධිකාරොති අධිකකාරො, පරිච්චාගොති
 අත්තො. ජීවිතාදිපරිච්චාගඤ්ඤි කත්වා පණ්ඩිතතොයෙව ඉජ්ඣති, නො ඉතරස්ස යථා
 සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි —

“අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො, සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු;
 මා නං කලලෙ අක්කමිත්ථ, හිතාය මෙ භවිස්සති”ති. (බු. වං. 2.53);

එවං අත්තපරිච්චාගං කත්වා පණ්ඩිතෙසි. ඡන්දතාති කත්තුකමායතා. සා යස්ස
 බලවතී හොති, තස්ස ඉජ්ඣති පණ්ඩිතං. සා ච සවෙ කොචි වදෙයා “කො චත්තාරි
 අසඬ්ඛොයායාති කප්පසතසහස්සඤ්ච නිරයෙ පච්චිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති”ති. තං
 සුත්වා යො “අහ”න්ති චත්තුං උස්සහති, තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බා. තථා යදි
 කොචි වදෙයා “කො සකලචක්කවාලං චිතච්චිකානං අඬ්ගාරානං පුරං අක්කමිත්වා
 බුද්ධත්තං ඉච්ඡති, කො සකලචක්කවාලං සත්තිසුලෙහි ආකිණ්ණං අක්කමන්තො
 අතික්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති, කො සකලචක්කවාලං සමතිත්තිකං උදකපුණ්ණං
 උත්තරිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති, කො සකලචක්කවාලං නිරන්තරං
 වෙළුමිබ්බසඤ්ජන්තං මද්දන්තො අතික්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති”ති, තං සුත්වා
 යො “අහ”න්ති චත්තුං උස්සහති, තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බා. එවරුපෙන ච
 කත්තුකමායතාඡන්දෙන සමන්තාගතො සුමෙධපණ්ඩිතො පණ්ඩිතෙසිති.

එවං සමිද්ධාහිනිභාරො ච බොධිසත්තො ඉමානි අට්ඨාරස අභබ්බට්ඨානානි න
 උපෙති. සො හි තතො පභුති න ජච්චන්ධො හොති න ජච්චපධිරො, න
 උම්මත්තකො, න ඵලමුගො, න පීඨසප්පි, න මිලක්ඛෙසු උප්පජ්ජති, න දාසියා
 කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්තති, න නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, නාස්ස ලිඬගං පරිචත්තති, න
 පඤ්චානන්තරියකම්මානි කරොති, න කුට්ඨි හොති, න තිරච්ඡානායොනියං
 වට්ටකතො පච්ඡිමත්තභාවො භත්තීතො අධිකත්තභාවො හොති, න
 බුද්ධිපාසිකනිජ්ඣාමතණ්හිකපෙතෙසු උප්පජ්ජති, න කාලකඤ්චිකාසුරෙසු, න
 අච්චිනිරයෙ, න ලොකන්තරිකෙසු උප්පජ්ජති. කාමාවචරෙසු පන න මාරො හොති,
 රූපාවචරෙසු න අසඤ්ඤිභවෙ, න සුද්ධාවාසෙසු උප්පජ්ජති, න අරූපභවෙසු, න
 අඤ්ඤං චක්කවාලං සඬ්කමති.

යා විමා උස්සාහො ච උම්මඬිගො ච අචත්ථානඤ්ච හිතවරියා වාති චතස්සො
 බුද්ධභූමියො, තාහි සමන්තාගතො හොති. තත්ථ —

“උස්සාහො වීරියං වුත්තං, උම්මඨිගො පඤ්ඤා පවුච්චති;
අවත්ථානං අධිට්ඨානං, භිතවරියා මෙත්තාභාවනා” ති. –

වෙදිතබ්බා. යෙ ව ඉමෙ නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයො, පච්චෙකජ්ඣාසයො,
අලොභජ්ඣාසයො, අදොසජ්ඣාසයො, අමොහජ්ඣාසයො, නිස්සරණජ්ඣාසයොති
ජ අජ්ඣාසයා බොධිපරිපාකාය සංවත්තන්ති, යෙහි සමන්තාගතත්තා
නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා කාමෙසු දොසදස්සාවිනො, පච්චෙකජ්ඣාසයා
ව බොධිසත්තා සච්ඡිකාය දොසදස්සාවිනො, අලොභජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා
ලොභ දොසදස්සාවිනො, අදොසජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා දොසෙ
දොසදස්සාවිනො, අමොහජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා මොහ දොසදස්සාවිනො,
නිස්සරණජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා සබ්බභවෙසු දොසදස්සාවිනොති වුච්චන්ති,
තෙහි ව සමන්තාගතො හොති.

පච්චෙකබුද්ධානං පන කීව වීරං පත්ථනා වට්ටතීති? පච්චෙකබුද්ධානං ද්වෙ
අසඬ්ඛොයායාති කප්පසතසහස්සඤ්ච, තතො ඔරං න සක්කා, පුබ්බෙ
වුත්තනයෙනෙවත්ථ කාරණං වෙදිතබ්බං. එත්තකෙනාපි ව කාලෙන
පච්චෙකබුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනීභාරකරණෙ පඤ්ච සම්පත්තියො ඉච්ඡිතබ්බා.
තෙසඤ්චි –

“මනුස්සත්තං ලිඬගසම්පත්ති, විගතාසවදස්සනං;
අධිකාරො ව ඡන්දතා, එතෙ අභිනීභාරකාරණා”.

තත්ථ විගතාසවදස්සනන්ති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං යස්ස කස්සවි
දස්සනන්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථ “සාවකානං පත්ථනා කිත්තකං වට්ටතී” ති? ද්විත්තං අග්ගසාවකානං එකං
අසඬ්ඛොයායං කප්පසතසහස්සඤ්ච, අසීතිමභාසාවකානං කප්පසතසහස්සමෙව.
තථා බුද්ධස්ස මාතෘපිතුනං උපට්ඨාකස්ස පුත්තස්ස වාති, තතො ඔරං න සක්කා,
තත්ථ කාරණං වුත්තනයමෙව. ඉමෙසං පන සබ්බෙසම්පි අධිකාරො ව ඡන්දතාති
ද්විඬගසමන්තාගතොයෙව අභිනීභාරො හොති.

එවං ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා ව අභිනීභාරෙන යථාවුත්තප්පහෙදං කාලං
පාරම්මො පුරෙත්වා බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්තා ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ
වා උප්පජ්ජන්ති, පච්චෙකබුද්ධා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිකුලානං අඤ්ඤතරස්මිං,
අග්ගසාවකා පන බුද්ධා විය ඛත්තියබ්‍රාහ්මණකුලෙස්වෙව. සබ්බබුද්ධා
සංවට්ටමානෙ කප්පෙ න උප්පජ්ජන්ති, විවට්ටමානෙ කප්පෙ උප්පජ්ජන්ති, තථා
පච්චෙකබුද්ධා. තෙ පන බුද්ධානං උප්පජ්ජනකාලෙ න උප්පජ්ජන්ති. බුද්ධා සයඤ්ච
බුජ්ඣන්ති, පරෙ ව බොධෙත්ති. පච්චෙකබුද්ධා සයමෙව බුජ්ඣන්ති, න පරෙ
බොධෙත්ති. අත්ථරසමෙව පටිච්ඡිකුන්ති, න ධම්මරසං. න හි තෙ
ලොකුත්තරධම්මං පඤ්ඤන්ති. ආරොපෙත්වා දෙසෙතුං සක්කොන්ති, මුගෙන
දිට්ඨසුපිනො විය වනවරකෙන නගරෙ සායිතබ්‍යාඤ්ජනරසො විය ව නෙසං

ධම්මාභිසමයො හොති. සබ්බං ඉද්ධිසමාපත්තිපටිසම්භිදාපහෙදං පාපුණන්ති. ගුණවිසිට්ඨතාය බුද්ධානං හෙට්ඨා සාවකානං උපරි හොන්ති, න අඤ්ඤ පබ්බාපේත්වා ආභිසමාවාරිකං සික්ඛාපෙත්ති, “චිත්තසල්ලෙනො කාතබ්බො, වොසානං නාපජ්ජිතබ්බ”න්ති ඉමිනා උද්දෙසෙන උපොසථං කරොන්ති, අජ්ජ උපොසථොති වචනමත්තෙන වා, උපොසථං කරොන්තා ව ගන්ධමාදනෙ මඤ්ඡුසකරුක්ඛමුලෙ රතනමාලෙ සන්නිපතිත්වා කරොන්ති. එවං භගවා ආයස්මතො ආනන්දස්ස පච්චෙකබුද්ධානං සබ්බාකාරපරිපූරං පත්ථනඤ්ච අභිනිභාරඤ්ච කථෙත්වා ඉදානි ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා ව අභිනිභාරෙන සමුදාගතෙ තෙ තෙ පච්චෙකබුද්ධො කථෙතුං “සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩ”න්තිආදිනා නයෙන ඉමං ඛග්ගවිසාණසුත්තං අභාසී. අයං තාව අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස උප්පත්ති.

ඉදානි විසෙසෙන චත්තබ්බා. තත්ථ ඉමිස්සා තාව ගාථාය එවං උප්පත්ති වෙදිතබ්බා – අයං කිර පච්චෙකබුද්ධො පච්චෙකබ්බොධිසත්තභූමිං ඔගාහන්තො ද්වෙ අසඬ්ඛොයානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමිසො පුරෙත්වා කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤිකො හුත්වා ගතපච්චාගතචත්තං පුරෙත්තො සමණධම්මං අකාසී. එතං කිර චත්තං අපරිපුරෙත්වා පච්චෙකබ්බොධිං පාපුණන්තො නාම නත්ථි. කිං පනෙතං ගතපච්චාගතචත්තං නාම? හරණපච්චාහරණන්ති. තං යථා විභූතං හොති, තථා කථෙස්සාම.

ඉධ එකච්චො භික්ඛු හරති න පච්චාහරති, එකච්චො පච්චාහරති න හරති, එකච්චො නෙව හරති න පච්චාහරති, එකච්චො හරති ව පච්චාහරති ව. තත්ථ යො භික්ඛු පගෙව වුට්ඨාය චෙතියඬගණබ්බොධියඬගණචත්තං කත්වා බ්බොධිරුක්ඛෙ උදකං ආසිඤ්චිත්වා පානීයසං පුරෙත්වා පානීයමාලෙ යපෙත්වා ආවරියචත්තං උපජ්ඣායචත්තං කත්වා ද්වෙඅසීති ඛන්ධකචත්තානි ව වුද්දස මභාවත්තානි සමාදාය චත්තති. සො සරීරපරිකම්මං කත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා යාව භික්ඛාවාරවෙලා, තාව විචිත්තාසනෙ චිත්තාමෙත්වා වෙලං ඤත්වා නිවාසෙත්වා කායඛන්ධනං ඛන්ධිත්වා උත්තරාසඬගං කත්වා සඬ්ඝාටිං ඛන්ධෙ කරිත්වා පත්තං අංසෙ ආලග්ගෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො චෙතියඬගණං ගන්ත්වා චෙතියඤ්ච බ්බොධිඤ්ච චන්දිත්වා ගාමසම්පෙ වීචරං පාරුපිත්වා පත්තං ආදාය ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති. එවං පවිට්ඨො ව ලාභී භික්ඛු පුඤ්ඤවා උපාසකෙහි සක්කතො ගරුකතො උපට්ඨාකකුලෙ වා පටික්කමනසාලායං වා පටික්කමිත්වා උපාසකෙහි තං තං පඤ්භං පුච්ඡියමානො තෙසං පඤ්භවිස්සජ්ජනෙන ධම්මදෙසනාවික්ඛෙපෙන ව තං මනසිකාරං ඡඩ්ඛෙත්වා නික්ඛමති. විහාරං ආගතොපි භික්ඛුහි පඤ්භං පුට්ඨො කථෙති, ධම්මං භණති, තං තං බ්බාපාරඤ්ච ආපජ්ජති. පච්ඡාහත්තම්පි පුරිමයාමම්පි මජ්ඣිමයාමම්පි එවං භික්ඛුහි සද්ධිං පපඤ්චෙත්වා කායදුට්ඨුල්ලාභිභූතො පච්ඡිමයාමම්පි සයති, නෙව කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. අයං වුවචති “හරති න පච්චාහරති”ති.

යො පන බ්‍යාධිබ්‍රලො හොති, භුත්තාහාරො පච්චුසසමයෙ න සම්මා පරිණමති. පගෙව වුට්ඨාය යථාචුත්තං වත්තං කාතුං න සක්කොති කම්මට්ඨානං වා මනසි කාතුං, අඤ්ඤදත්ථු යාගුං වා ඛජ්ජකං වා හෙසජ්ජං වා හත්තං වා පත්ථයමානො කාලස්සෙව පත්තචීවරමාදාය ගාමං පවිසති. තත්ථ යාගුං වා ඛජ්ජකං වා හෙසජ්ජං වා හත්තං වා ලද්ධා පත්තං නීහරිත්වා හත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො කම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා විසෙසං පත්වා වා අපත්වා වා විහාරං ආගන්ත්වා තෙනෙව මනසිකාරෙන විහරති. අයං වුච්චති “පච්චාහරති න හරති”ති. එදිසා හි භික්ඛු යාගුං පිටිත්වා විපස්සනං වඩ්ඤත්වා බුද්ධසාසනෙ අරහත්තං පත්තා ගණනපථං චිත්තිත්තා, සීහළදීපෙයෙව තෙසු තෙසු ගාමෙසු ආසනසාලායං තං ආසනං නත්ථි, යත්ථ භික්ඛු නිසින්නා යාගුං පිටිත්වා අරහත්තං අප්පත්තා.

යො පන පමාදවිහාරී හොති නික්ඛිත්තධුරො, සබ්බවත්තානි භින්නිත්වා පඤ්චවිධචෙතොබ්ලචිතිබන්ධනබද්ධචිත්තො විහරන්තො කම්මට්ඨානමනසිකාරමනනුයුත්තො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා ගිහිහි සද්ධිං කථාපපඤ්චෙන පපඤ්චිතො තුච්ඡකොව නික්ඛමති. අයං වුච්චති “නෙව හරති න පච්චාහරති”ති.

යො පන පගෙව වුට්ඨාය පුරිමනයෙනෙව සබ්බවත්තානි පරිපුරෙත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා, තාව පල්ලඬිකං ආභුජිත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. කම්මට්ඨානං නාම දුට්ඨං – සබ්බත්ථකඤ්ච පාරිභාරියඤ්ච. තත්ථ සබ්බත්ථකං නාම මෙත්තා ව මරණානුස්සති ව. තඤ්භි සබ්බත්ථ අත්ථයිතබ්බං ඉච්ඡිතබ්බන්ති “සබ්බත්ථක”න්ති වුච්චති. මෙත්තා නාම ආවාසාදීසු සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බා. ආවාසෙසු හි මෙත්තාවිහාරී භික්ඛු සබ්බමචාරීනං පියො හොති මනාපො, තෙන ඵාසු අසඬිසට්ඨො විහරති. දෙවතාසු මෙත්තාවිහාරී දෙවතාහි රක්ඛිතගොපිතො සුඛං විහරති. රාජරාජමහාමත්තාදීසු මෙත්තාවිහාරී තෙහි මමායිතො සුඛං විහරති. ගාමනිගමාදීසු මෙත්තාවිහාරී සබ්බත්ථ භික්ඛාචරියාදීසු මනුස්සෙහි සක්කතො ගරුකතො සුඛං විහරති. මරණානුස්සතිභාවනාය ජීවිතනිකන්තිං පහාය අප්පමන්තො විහරති.

යං පන සදා පරිහරිතබ්බං චරියානුකූලෙන ගහිතං. තං දසාසුභකසිණානුස්සතීසු අඤ්ඤතරං, චතුර්ධාතුවත්ථානමෙව වා, තං සදා පරිහරිතබ්බතො රක්ඛිතබ්බතො භාවෙතබ්බතො ව “පාරිභාරිය”න්ති වුච්චති, මූලකම්මට්ඨානන්තිපි තදෙව. අත්ථකාමා හි කුලපුත්තා සාසනෙ පබ්බජිත්වා දසපි වීසමපි තිංසමපි වත්තාලීසමපි පඤ්ඤාසමපි සතමපි එකතො වසන්තා කතිකවත්තං කත්වා විහරන්ති – “ආවුසො, තුම්හෙ න ඉණ්ට්ඨා න භයට්ඨා න ජීවිකාපකතා පබ්බජිතා, දුක්ඛා මුච්චිතුකාමා පනෙත්ථ පබ්බජිතා. තස්මා ගමනෙ උප්පන්නකිලෙසෙ ගමනෙයෙව නිග්ගණ්හථ, යානෙ, නිසජ්ජාය, සයනෙ උප්පන්නකිලෙසෙ සයනෙයෙව නිග්ගණ්හථා”ති.

තෙ එවං කතිකවත්තං කත්වා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තා අඬ්ඬිසහඋසහඅඬ්ඬිගාචුතගාචුතන්තරෙසු පාසාණා හොන්ති, තාය සඤ්ඤාය

කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තාව ගච්ඡන්ති. සචෙ කස්සචි ගමනෙ කිලෙසො උප්පජ්ජති, සො තත්ථෙව නං නිග්ගණ්හාති. තථා අසක්කොන්තො තිට්ඨති, අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තොපි තිට්ඨති. සො “අයං භික්ඛු තුය්හං උප්පන්නං විතක්කං ජානාති, අනනුවච්ඡවිකං තෙ එත”න්ති අත්තානං පටිච්චාදෙන්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා තත්ථෙව අරියභූමිං ඔක්කමති. තථා අසක්කොන්තො නිසීදති. අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තොපි නිසීදන්ති. සොයෙව නයො අරියභූමිං ඔක්කමිතුං අසක්කොන්තොපි තං කිලෙසං වික්ඛම්භෙන්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තොව ගච්ඡති, න කම්මට්ඨානවිප්පයුත්තෙන විත්තෙන පාදං උද්ධරති. උද්ධරති චෙ, පටිනිවත්තිත්වා පුරිමපදෙසෙයෙව තිට්ඨති. ආලින්දකවාසී මහාචූස්සදෙවත්ථෙරො විය.

සො කිර එකුනච්ඡතිවස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙන්නො එවං විහාසී. මනුස්සාපි සුදං අන්තරාමග්ගෙ කසන්තා ව වපන්තා ව මද්දන්තා ව කම්මානි කරොන්තා ව ථෙරං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා “අයං ථෙරො පුනප්පුනං නිවත්තිත්වා ගච්ඡති, කිං නු ඛො මග්ගමුළ්භො, උදාහු කිඤ්චි පමුට්ඨො”ති සමුල්ලපන්ති. සො තං අනාදිසිත්වා කම්මට්ඨානයුත්තෙන විත්තෙනෙව සමණධම්මං කරොන්තො විසතිවස්සඛන්තරෙ අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තපත්තදිවසෙයෙවස්ස වඩ්ඪකමනකොටියං අධිවත්ථා දෙවතා අභිගුලිහි දීපං උප්පාලෙන්වා අට්ඨාසී, වත්තාරොපි මහාරාජානො සක්කො ව දෙවානම්න්දො බ්‍රහ්මා ව සහම්පති උපට්ඨානං ආගමිංසු. තඤ්ච ඔහාසං දිස්වා වනවාසී මහාතිස්සත්ථෙරො තං දුතියදිවසෙ පුච්ඡි – “රත්තිහාගෙ ආයස්මතො සන්තිකෙ ඔහාසො අහොසී, කිං සො”ති? ථෙරො වික්ඛෙපං කරොන්තො “ඔහාසො නාම දීපොහාසොපි හොති මණ්ඩහාසොපි”ති එවමාදිමාහ. සො “පටිච්ඡාදෙථ තුම්හෙ”ති නිබද්ධො “ආමා”ති පටිජානිත්වා ආරොචෙසී.

කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය ව. සොපි කිර ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙන්නො “පයමං තාව භගවතො මහාපධානං පුපෙස්සාමී”ති සත්ත වස්සානි යානවඩ්ඪකමමෙව අධිට්ඨාසී, පුන සොළස වස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. එවං කම්මට්ඨානමනුයුත්තවිත්තෙනෙව පාදං උද්ධරන්නො විප්පයුත්තෙන විත්තෙන උද්ධමෙ පටිනිවත්තන්තො ගාමසමීපං ගන්ත්වා “ගාවී නු ඛො පබ්බජිතො නු ඛො”ති ආසඩ්ඪකනියප්පදෙසෙ යත්වා සඩ්ඨාටිං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙන්වා ගාමද්වාරං පත්වා කච්ඡකන්තරතො උදකං ගහෙන්වා ගණ්ඩුසං කත්වා ගාමං පවිසති “භික්ඛං වා දාතුං වන්දිතුං වා උපගතෙ මනුස්සෙ ‘දීඝායුකා හොථා’ති වචනමත්තෙනාපි මා මෙ කම්මට්ඨානවික්ඛෙපො අහොසී”ති. සචෙ පන නං “අජ්ජ, භන්තෙ, කිං සත්තමී, උදාහු අට්ඨමී”ති දිවසං පුච්ඡන්ති, උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙති. සචෙ දිවසපුච්ඡකා න හොන්ති, නික්ඛමනාවෙලායං ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුහිත්වා යාති.

සීහළදීපෙ කලම්බතිත්ථවිහාරෙ වස්සුපගතා පඤ්ඤාස භික්ඛු විය ව. තෙ කිර වස්සුපනායිකඋපොසථදිවසෙ කතිකවත්තං අකංසු – “අරහත්තං අප්පත්වා න

අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපිස්සාමා’’ති. ගාමඤ්ච පිණ්ඩාය පවිසන්තා ගාමද්වාරෙ
 උදකගණ්ඩුසං කත්වා පවිසිංසු, දිවසෙ පුච්ඡිතෙ උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙසුං,
 අපුච්ඡිතෙ ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුහිත්වා විහාරං ආගමංසු. තත්ථ මනුස්සා
 නිට්ඨුහනට්ඨානං දිස්වා ජානිංසු – ‘‘අජ්ජ එකො ආගතො, අජ්ජ ද්වෙ’’ති. එවඤ්ච
 වින්තෙසුං – ‘‘කිං නු ඛො එතෙ අමිහෙහෙව සද්ධිං න සල්ලපන්ති, උදාහු
 අඤ්ඤමඤ්ඤමපි, යදි අඤ්ඤමඤ්ඤමපි න සල්ලපන්ති, අද්ධා විවාදජාතා
 භවිස්සන්ති, හන්ද නෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙස්සාමා’’ති. සබ්බෙ විහාරං
 අගමංසු. තත්ථ පඤ්ඤාසාය හික්ඛුසු වස්සං උපගතෙසු ද්වෙ හික්ඛු එකොකාසෙ
 නාද්දසංසු. තතො තෙසු යො චක්ඛුමා පුරිසො, සො එවමාහ – ‘‘න, හො,
 කලහකාරකානං වසනොකාසො ර්දිසො හොති, සුසම්මට්ඨං චෙතියඬගණං
 ඛොධියඬගණං, සුනික්ඛිත්තා සම්මජ්ජනියො, සුපට්ඨපිතං
 පානියපරිභොජනිය’’න්ති, තෙ තතො නිවත්තා. තෙපි හික්ඛු අන්තොවස්සෙයෙව
 විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා මහාපචාරණාය විසුද්ධිපචාරණං පචාරෙසුං.

එවං කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය කලම්බනිත්ථවිහාරෙ
 වස්සුපගතා හික්ඛු විය ච කම්මට්ඨානායුත්තෙනෙව වින්තෙන පාදං උද්ධරන්තො
 ගාමසමීපං ගන්ත්වා උදකගණ්ඩුසං කත්වා වීථියො සල්ලක්ඛෙත්වා යත්ථ
 සුරාසොණ්ඩුත්තාදයො කලහකාරකා වණ්ඩහත්ථිඅස්සාදයො වා නත්ථි, තං වීථිං
 පටිපජ්ජති. තත්ථ ච පිණ්ඩාය වරන්තො න තුරිතතුරිතො ජචෙන ගච්ඡති,
 ජවනපිණ්ඩපාතිකධුතඬගං නාම නත්ථි, විසමභූමිභාගජ්ජත්තං පන
 උදකහරිතසකට්ඨව නිච්චලො හුත්වා ගච්ඡති. අනුසරං පට්ටියො ච දාතුකාමං වා
 අදාතුකාමං වා සල්ලක්ඛෙතුං තදනුරූපං කාලං ආගමෙත්තො හික්ඛං ගහෙත්වා
 පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තො ආහාරෙ
 පටික්කුලසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා අක්ඛබ්බඤ්ජනවණාලෙපනපුත්තමංසුපමාවසෙන
 පච්චචෙක්ඛන්තො අට්ඨඬගසමන්තාගතං ආහාරං ආහාරෙති නෙව දවාය න
 මදාය...පෙ.... භුත්තාවී ච උදකකිච්චං කත්වා මුහුත්තං හත්තකිලමං.
 විනොදෙත්වා යථා පුරෙහත්තං, එවං පච්ඡාහත්තං, පුරිමයාමං පච්ඡිමයාමඤ්ච
 කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. අයං වුච්චති ‘‘හරති ච පච්චාහරති වා’’ති. එවමෙන
 හරණපච්චාහරණං ගතපච්චාගතවත්තන්ති වුච්චති.

එතං පුරෙත්තො යදි උපනිස්සයසම්පන්නො හොති, පය්මවයෙ එව අරහත්තං
 පාපුණාති. නො චෙ පය්මවයෙ පාපුණාති, අථ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති. නො චෙ
 මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති, අථ මරණසමයෙ පාපුණාති. නො චෙ මරණසමයෙ
 පාපුණාති, අථ දෙවපුත්තො හුත්වා පාපුණාති. නො චෙ දෙවපුත්තො හුත්වා
 පාපුණාති, අථ පච්චෙකසම්බුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බාති. නො චෙ
 පච්චෙකසම්බුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බාති, අථ බුද්ධානං සම්මුඛිභාවෙ ඛිජ්ජාහිඤ්ඤො
 හොති සෙය්‍යථාපි ථෙරො බාහියො, මහාපඤ්ඤො වා හොති සෙය්‍යථාපි ථෙරො
 සාරිපුත්තොති.

අයං පන පච්චෙකඛොධිසත්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤිකො හුත්වා විසති වස්සසහස්සානි එතං ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවලොකෙ උප්පජ්ජී. තතො වට්ඨිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡමිහි පටිසන්ධිං අග්ගමහෙසී. කුසලා ඉත්ථියො තදහෙව ගබ්භසණ්ඨානං ජානන්ති. සා ච තාසං අඤ්ඤතරා, තස්මා එසාපි තං ගබ්භපතිට්ඨානං රඤ්ඤො නිවෙදෙසී. ධම්මතා එසා, යං පුඤ්ඤවන්තෙ සත්තෙ ගබ්භෙ උප්පන්තෙ මාතුගාමො ගබ්භපරිහාරං ලභති. තස්මා රාජා තස්සා ගබ්භපරිහාරං අදාසී. සා තතො පභුති නාවචුණ්භං කිඤ්චි අජ්ඣොහරිතුං ලභති, නාතිසීතං නාවචම්බිලං නාතිලොණං නාතිකටුකං නාතිතිත්තකං. අච්චුණ්භෙ හි මාතරා අජ්ඣොහරිතො ගබ්භස්ස ලොහකුම්භිවාසො විය හොති, අතිසීතෙ ලොකන්තරිකවාසො විය, අච්චම්බිලලොණකටුකතිත්තකෙසු භුත්තෙසු සත්ථෙත චාලෙත්වා අම්බිලාදීහි සිත්තානි විය දාරකස්ස අඬගානි තිබ්බවෙදනානි හොන්ති. අතිවඩ්ඤානට්ඨානානිසජ්ජසයනතොපි නං නිවාරෙත්ති “කුච්ඡගතස්ස සඤ්චලනදුක්ඛං මා අහොසී” ති. මුදුකත්ථරණත්ථතාය භූමියා වඩ්ඤානාදීනි මත්තාය කාතුං ලභති, වණ්ණගන්ධාදියම්පන්තං සාදුං සප්පායං අන්තපානං භුඤ්ජීතුං ලභති. පරිග්ගහෙත්වා ච නං වඩ්ඤාමාපෙත්ති නිසීදාපෙත්ති වුට්ඨාපෙත්ති.

සා එවං පරිහරියමානා ගබ්භපරිපාකකාලෙ සුතිසරං පටිසිත්වා පච්චුසසමයෙ පුත්තං විජායී පක්කතෙලමද්දිතමනොසිලාපිණ්ඩිසදිසං ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණූපෙතං. තතො නං පඤ්චමදිවසෙ අලඬිකතපටියත්තං රඤ්ඤො දස්සෙසුං, රාජා තුට්ඨො ඡසට්ඨියා ධාතීහි උපට්ඨාපෙසී. සො සබ්බසම්පත්තීහි වඩ්ඪමානො නවිරස්සෙව විඤ්ඤතං පාපුණි. සොළසවස්සුද්දෙසිකං නං රාජා රජ්ජෙන අභිසිඤ්චි, විවිධනාටකාහි ච උපට්ඨාපෙසී. අභිසිත්තො රාජපුත්තො රජ්ජං කාරෙසි නාමෙන බ්‍රහ්මදත්තො, සකලජම්බුදිපෙ විසතියා නගරසහස්සෙසු. ජම්බුදිපෙ කිර පුබ්බෙ වතුරාසිති නගරසහස්සානි අහෙසුං, තානි පරිහායන්තානි සට්ඨි අහෙසුං, තතො පරිහායන්තානි වත්තාලිසං, සබ්බපරිහායනකාලෙ පන විසතිසහස්සානි හොන්ති. අයඤ්ච බ්‍රහ්මදත්තො සබ්බපරිහායනකාලෙ උප්පජ්ජී, තෙනස්ස විසති නගරසහස්සානි අහෙසුං විසති පාසාදසහස්සානි, විසති හත්ථිසහස්සානි, විසති අස්සසහස්සානි, විසති රථසහස්සානි, විසති පත්තිසහස්සානි, විසති ඉත්ථිසහස්සානි ඔරොධා ච නාටකිත්ථියො ච, විසති අමච්චසහස්සානි.

සො මහාරජ්ජං කාරයමානොයෙව කසිණපරිකම්මං කත්වා පඤ්ච අභිඤ්ඤායො, අට්ඨ සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙසී. යස්මා පන අභිසිත්තරඤ්ඤො නාම අවස්සං අට්ටකරණෙ නිසීදිතබ්බං, තස්මා එකදිවසං පගෙව පාතරාසං භුඤ්ජිත්වා විනිවිජයට්ඨානෙ නිසීදි. තත්ථ උච්චාසද්දමහාසද්දං අකංසු, සො “අයං සද්දො සමාපත්තියා උපක්කිලෙසො” ති පාසාදතලං අභිරුහිත්වා “සමාපත්තිං අප්පෙමී” ති නිසිත්තො නාසක්ඛි අප්පෙතුං රජ්ජවික්ඛෙපෙන සමාපත්ති පරිහීනා. තතො චිත්තෙසි – “කිං රජ්ජං වරං, උදාහු සමණධම්මො” ති? තතො “රජ්ජසුඛං පරිත්තං අනෙකාදීනවං, සමණධම්මසුඛං පන විපුලං අනෙකානිසංසං

උත්තමපුරිසෙහි සෙවිතඤ්ඤා” ති ඤාත්වා අඤ්ඤාතරං අමච්චං ආණාපෙසි “ඉමං රජ්ජං ධම්මෙන සමෙන අනුසාස, මා බො අධම්මකාරං කාරෙසි” ති සබ්බං තස්ස නියානෙත්වා පාසාදං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිසුඛෙන විනිනාමෙසි, න කොච්ච පසඬකම්තුං ලහති අඤ්ඤාත්ව මුඛධොවනදන්තකට්ඨදායකහත්තනීභාරකාදිහි.

තතො අද්ධමාසමත්තෙ විනික්කන්තෙ මහෙසී පුච්ඡී – “රාජා උය්‍යානගමනබලදස්සනනාටකාදීසු කත්ථවි න දිස්සති, කුහිං ගතො” ති? තස්සා තමත්ථං ආරොවෙසුං. සා අමච්චස්ස පාහෙසි – “රජ්ජෙ පටිච්ඡිතෙ අහම්පි පටිච්ඡිතා හොමි, එතු මයා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙතු” ති. සො උභො කණ්ණෙ ථකෙත්වා “අසවනීයමෙත” ත්ති පටික්ඛිසි. සා පුනපි ද්වත්තික්ඛත්තුං පෙසෙත්වා අනිච්ඡමානං සන්තප්පාපෙසි “යදි න කරොසි, යානාපි තං වාවෙමි. ජීවිතාපි තං වොරොපෙමි” ති. සො හිතො “මාතුගාමො නාම දළ්භනිච්ඡයො, කදාචි එවම්පි කාරාපෙය්‍යා” ති. එකදිවසං රහො ගත්ත්වා තාය සද්ධිං සිරිසයනෙ සංවාසං කප්පෙසි. සා පුඤ්ඤවතී සුඛසම්ඵස්සා, සො තස්සා සම්ඵස්සරාගෙන රත්තො තත්ථ අභික්ඛණං සඬකිතසඬකිතොව අගමාසි. අනුක්කමෙන අත්තනො සරසාමිකො විය නිබ්බිසඬකො පටිසිතුමාරද්ධො.

තතො රාජමනුස්සා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා න සද්දහති. දුතියම්පි තතියම්පි ආරොවෙසුං, තතො රාජා නිලීනො සයමෙව දිස්වා සබ්බෙ අමච්චෙ සන්තිපාතාපෙත්වා ආරොවෙසි. තෙ “අයං රාජාපරාධිකො හත්ථච්ඡෙදං අරහති, පාදච්ඡෙදං අරහති” ති යාව සුලෙ උත්තාසනං, තාව සබ්බකම්මකාරණානි නිද්දිසිංසු. රාජා “එතස්ස වධබන්ධනතාළනෙ මය්හං විහිංසා උප්පජ්ජෙය්‍යා, ජීවිතා වොරොපනෙ පාණාතිපාතො භවෙය්‍යා, ධනහරණෙ අදින්නාදානං භවෙය්‍යා, අලං එවරුපෙහි කතෙහි, ඉමං මම රජ්ජා නික්කඩ්ඪථා” ති ආහ. අමච්චා තං නිබ්බිසයං අකංසු. සො අත්තනො ධනසාරඤ්ඤා පුත්තදාරඤ්ඤා ගහෙත්වා පරවිසයං අගමාසි. තත්ථ රාජා සුත්වා “කිං ආගතොසි” ති පුච්ඡී. “දෙව, ඉච්ඡාමි තං උපට්ඨාතු” ත්ති. සො තං සම්පට්චිඡී. අමච්චො කතිපාභච්චයෙන ලද්ධවිස්සාසො තං රාජානං එතදවොච – “මහාරාජ, අමක්ඛිකං මධුං පස්සාමි, තං බාදන්තො නත්ථී” ති. රාජා “කිං එතං උප්පණ්ඩෙතුකාමො භණ්ති” ති න සුණාති. සො අන්තරං ලහිත්වා පුනපි සුට්ඨතරං චණ්ණෙත්වා අවොච. රාජා “කිං එත” ත්ති පුච්ඡී. “බාරාණසිරජ්ජං, දෙවා” ති. රාජා “කිං මං නෙත්වා මාරෙතුකාමොසි” ති ආහ. සො “මා, දෙව, එවං අවච, යදි න සද්දහසි, මනුස්සෙ පෙසෙහි” ති. සො මනුස්සෙ පෙසෙසි. තෙ ගත්ත්වා ගොපුරං බණ්ණත්වා රඤ්ඤො සයනසරෙ උට්ඨහිංසු.

රාජා දිස්වා “කිස්ස ආගතත්ථා” ති පුච්ඡී. “වොරා මයං, මහාරාජා” ති. රාජා තෙසං ධනං දාපෙත්වා “මා පුන එවං අකත්ථා” ති ඔවදිත්වා විස්සජ්ජෙසි. තෙ ආගන්ත්වා තස්ස රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. සො පුනපි ද්වත්තික්ඛත්තුං තථෙව විමංසිත්වා “සීලවා රාජා” ති චතුරඬගිනි. සෙනං සන්තය්හිත්වා සීමන්තරෙ එකං නගරං උපගම්ම තත්ථ අමච්චස්ස පාහෙසි “නගරං වා මෙ දෙහි, යුද්ධං වා” ති. සො බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොවාපෙසි – “ආණාපෙතු, දෙව, ‘කිං

යුජ්ඣාමි, උදාහු නගරං දෙමි””ති. රාජා “න යුජ්ඣිතබ්බං, නගරං දත්වා ඉධාගච්ඡා”ති පෙසෙසි. සො තථා අකාසි. පටිරාජාපි තං නගරං ගහෙත්වා අවසෙසනගරෙසුපි තට්ථ දුතං පෙසෙසි. තෙපි අමච්චා තට්ථ බ්‍රහ්මදත්තස්ස ආරොචෙත්වා තෙන “න යුජ්ඣිතබ්බං, ඉධාගන්තබ්බ”න්ති චුත්තා බාරාණසිං ආගමංසු.

තතො අමච්චා බ්‍රහ්මදත්තං ආහංසු – “මහාරාජ, තෙන සහ යුජ්ඣමා”ති. රාජා “මම පාණානිපාතො භවිස්සති”ති වාරෙසි. අමච්චා “මයං, මහාරාජ, තං ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා ඉධෙව ආනෙස්සාමා”ති නානාඋපායෙහි රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා “එහි, මහාරාජා”ති ගන්තුමාරද්ධා. රාජා “සචෙ සත්තමාරණස්පහරණවිලුම්පනකම්මං න කරොථ, ගච්ඡාමි”ති භණ්ති. අමච්චා “න, දෙව, කරොම, භයං දස්සෙත්වා පලාපෙමා”ති චතුරඤ්චිනිං සෙනං සන්නය්හිත්වා සට්ඨෙසු දීපෙ පක්ඛිපිත්වා රත්තිං ගච්ඡංසු. පටිරාජා තං දිවසං බාරාණසිසම්පෙ නගරං ගහෙත්වා ඉදානි කින්නි රත්තිං සන්නාහං මොවාපෙත්වා පමත්තො නිද්දං ඔක්කම් සද්ධිං බලකායෙන. තතො අමච්චා බ්‍රහ්මදත්තරාජානං ආදාය පටිරඤ්ඤො ඛන්ධාවාරං ගන්ත්වා සබ්බසට්ඨෙහි දීපෙ නීහරාපෙත්වා එකපජ්ජොතං කත්වා උක්කුට්ඨිං අකංසු. පටිරඤ්ඤො අමච්චො මහාබලකායං දිස්වා හීතො අත්තනො රාජානං උපසඬකම්ත්වා “උට්ඨෙහි අමක්ඛිකං මධුං බාදාහි”ති මහාසද්දං අකාසි. තථා දුතියොපි තතියොපි. පටිරාජා තෙන සද්දෙන පටිබුජ්ඣිත්වා භයං සන්නාසං ආපජ්ජී. උක්කුට්ඨිසතානි පවත්තිංසු. සො “පරච්චනං සද්දහිත්වා අමිත්තහත්ථං පත්තොමහි”ති සබ්බරත්තිං තං තං විජ්ජලපිත්වා දුතියදිවසෙ “ධම්මිකො රාජා, උපරොධං න කරෙය්‍ය ගන්ත්වා බමාපෙමි”ති වින්තෙත්වා රාජානං උපසඬකම්ත්වා ජණ්ණකෙහි පතිට්ඨහිත්වා “බම, මහාරාජ, මය්හං අපරාධ”න්ති ආහ. රාජා තං ඔවදිත්වා “උට්ඨෙහි, බමාමි තෙ”ති ආහ. සො රඤ්ඤො එවං චුත්තමත්තෙයෙව පරමස්සාසජ්ජත්තො අහොසි. බාරාණසිරඤ්ඤො සම්පෙයෙව ජනපදෙ රජ්ජං ලභි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සභායකා අහෙසුං.

අථ බ්‍රහ්මදත්තො ද්වෙපි සෙනා සම්මොදමානා එකතො ධීතා දිස්වා “මමෙවෙකස්ස චිත්තානුරක්ඛණාය අස්මිං මහාජනකායෙ බුද්දකමක්ඛිකාය පිචනමත්තම්පි ලොහිතබ්බිත්ථු න උජ්ජන්තං, අහො සාධු, අහො සුට්ඨු, සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා භොන්තු, අවෙරා භොන්තු, අඛ්‍යාපජ්ජා භොන්තු”ති මෙත්තාඤ්ඤානං උජ්ජාදෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා සඬබ්බාරෙ සම්මසිත්වා පච්චෙකබොධිඤ්ඤාණං සච්ඡිකත්වා සයම්භූතං පාපුණි. තං මග්ගඵලසුබ්බෙන සුඛිතං හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නං අමච්චා පණිපාතං කත්වා ආහංසු – “යානකාලො, මහාරාජ, විජිතබලකායස්ස සක්කාරො කාතබ්බො, පරාජිතබලකායස්ස හත්තපරිබ්බයො දාතබ්බො”ති. සො ආහ – “නාහං, භණ්ණ, රාජා, පච්චෙකබුද්ධො නාමාහ”න්ති. “කිං දෙවො භණ්ති, න එදිසා පච්චෙකබුද්ධා භොන්ති”ති. “කිදිසා, භණ්ණ, පච්චෙකබුද්ධා”ති? “පච්චෙකබුද්ධා නාම ද්වඬගුලකෙසමස්ස අට්ඨපරික්ඛාරයුත්තා භවන්ති”ති. සො දක්ඛිණහත්ථෙන සීසං පරාමසි, තාවදෙව ගිහිලිඬිගං අත්තරධාසි, පබ්බජිතවෙසො පාතුරහොසි. ද්වඬගුලකෙසමස්ස අට්ඨපරික්ඛාරසමන්තාගතො

වස්සසතිකත්ථෙරසදිසො අහොසි. සො චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා
 හත්ථික්ඛන්ධතො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පදුමපුජ්ජෙ නිසීදි. අමච්චා වන්දිත්වා
 “කිං, හන්තෙ, කම්මට්ඨානං, කථං අධිගතොසි”ති පුච්ඡිංසු. සො යතො අස්ස
 මෙත්තාක්ඛානකම්මට්ඨානං අහොසි, තඤ්ච විපස්සනං විපස්සිත්වා අධිගතො, තස්මා
 තමත්ථං දස්සෙන්තො උදානගාථඤ්ච බ්‍යාකරණගාථඤ්ච ඉමංයෙව ගාථං අභාසි
 “සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩ”න්ති.

තත්ථ සබ්බෙසුති අනවසෙසෙසු. භූතෙසුති සත්තෙසු. අයමෙත්ථ සබ්බෙපො,
 විත්ථාරං පන රතනසුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම. නිධායාති නික්ඛිපිත්වා. දණ්ඩන්ති
 කායවච්ඡිමනොදණ්ඩං, කායදුච්චරිතාදීනමෙතං අධිවචනං. කායදුච්චරිතඤ්ච
 දණ්ඩයතිති දණ්ඩං, බාධෙති අනායබ්‍යසනං පාපෙතිති වුත්තං හොති. එවං
 වච්ඡිච්චරිතං මනොදුච්චරිතඤ්ච. පහරණදණ්ඩො එව වා දණ්ඩො, තං නිධායාතිපි
 වුත්තං හොති. අවිභෙදයන්ති අවිභෙදයන්තො. අඤ්ඤතරම්පිති යංකිඤ්චි එකමපි.
 තෙසන්ති තෙසං සබ්බභූතානං. න පුත්තම්චිච්ඡෙය්‍යාති අනුජො, බෙත්තජො,
 දින්නකො, අත්තෙවාසිකොති ඉමෙසු චතුසු පුත්තෙසු යංකිඤ්චි පුත්තං න
 ඉච්ඡෙය්‍ය. කුතො සභායන්ති සභායං පන ඉච්ඡෙය්‍යාති කුතො එව එතං.

එකොති පබ්බජ්ජාසඬ්ඛාතෙන එකො, අද්දුතියට්ඨෙන එකො, තණ්හාය
 පහානට්ඨෙන එකො, එකන්තවිගතකිලෙසොති එකො, එකො පච්චෙකසම්බොධිං
 අභිසම්බුද්ධොති එකො. සමණසහස්සස්සාපි හි මජ්ඣෙකෙ වත්තමානො
 ගිහිසංයොජනස්ස ඡින්නත්තා එකො, එවං පබ්බජ්ජාසඬ්ඛාතෙන එකො. එකො
 තිට්ඨති, එකො ගච්ඡති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කජ්ජෙති, එකො ඉරියති
 වත්තතිති එවං අද්දුතියට්ඨෙන එකො.

“තණ්හාදුතියො පුරිසො, දීඝමද්ධානසංසරං;
 ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං, සංසාරං නාතිවත්තති.

“එතමාදීනවං ඤත්වා, තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවං;
 විතතණ්හො අනාදානො, සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ”ති. (ඉතිවු. 15, 105;
 මහානි. 191; වුළුති.පාරායනානුගිතිගාථානිද්දෙස 107) –

එවං තණ්හාපහානට්ඨෙන එකො. සබ්බකිලෙසාස්ස පභීනා උච්ඡින්නමුලා
 තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුජපාදධම්මාති එවං.
 එකන්තවිගතකිලෙසොති එකො. අනාවරියකො හුත්වා සයම්භූ සාමංයෙව
 පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එවං එකො පච්චෙකසම්බොධිං
 අභිසම්බුද්ධොති එකො.

වරෙති යා ඉමා අට්ඨ වරියායො. සෙය්‍යාදිදං – පණ්ඩිසම්පන්නානං චතුසු
 ඉරියාපථෙසු ඉරියාපථවරියා, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං ඡසු අජ්ඣන්තිකායතනෙසු
 ආයතනවරියා, අජ්ජමාදවිහාරීනං චතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතිවරියා,

අධිවිත්තමනුයුත්තානං චතුසු ක්කානෙසු සමාධිවරියා, බුද්ධිසම්පන්නානං චතුසු අරියසච්චෙසු ඤාණවරියා, සම්මාපටිපන්නානං චතුසු අරියසච්චෙසු මග්ගවරියා, අධිගතප්ඵලානං චතුසු සාමඤ්ඤඵලෙසු පත්තිවරියා, තිණ්ණං බුද්ධානං සබ්බසත්තෙසු ලොකත්ථවරියා, තත්ථ පදෙසතො පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානන්ති. යථාහ – “වරියාති අට්ඨ වරියායො ඉරියාපථවරියා”ති (පටි. ම. 1.197; 3.28) විත්ථාරො. තාහි වරියාහි සමන්නාගතො භවෙය්‍යාති අත්ථො. අථ වා යා ඉමා අධිමුච්චන්තො සද්ධාය වරති, පග්ගණ්හන්තො වීරියෙන වරති, උපට්ඨහන්තො සතියා වරති, අවික්ඛිත්තො සමාධිනා වරති, පජානන්තො පඤ්ඤාය වරති, විජානන්තො විඤ්ඤාණෙන වරති, එවං පටිපන්නස්ස කුසලා ධම්මා ආයතන්තීති ආයතනවරියාය වරති, එවං පටිපන්නො විසෙසං අධිගච්ඡතීති විසෙසවරියාය වරතීති (පටි. ම. 1.197; 3.28) එවං අපරාපි අට්ඨ වරියායො චුත්තා, තාහිපි සමන්නාගතො භවෙය්‍යාති අත්ථො. **බග්ගවිසාණකප්පොති** එත්ථ බග්ගවිසාණං නාම බග්ගමග්ගසිඬගං. කප්ප-සද්දස්ස අත්ථං විත්ථාරතො මඬගලසුත්තවණ්ණනායං පකාසයිස්සාම, ඉධ පනායං “සත්ථුකප්පෙන වත, හො, කිර සාවකෙන සද්ධිං මත්තයමානා”ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.260) විය පටිභාගො වෙදිතබ්බො. බග්ගවිසාණකප්පොති බග්ගවිසාණසදිසොති චුත්තං හොති. අයං තාවෙන්ථ පදනො අත්ථවණ්ණනා.

අධිප්පායානුසන්ධිතො පන එවං වෙදිතබ්බො – ය්වායං චුත්තප්පකාරො දණ්ඩො භූතෙසු පවත්තියමානො අහිතො හොති, තං තෙසු අප්පවත්තනෙන තප්පටිපක්ඛභූතාය මෙත්තාය පරහිතුපසංභාරෙන ච සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං, නිහිතදණ්ඩත්තා එව ච යථා අනිහිතදණ්ඩා සත්තා භූතානි දණ්ඩෙන වා සත්ථෙත වා පාණිනා වා ලෙඩ්ඬුනා වා විහෙය්‍යන්ති, තථා අවිහෙය්‍යං, අඤ්ඤතරම්පි තෙසං ඉමං මෙත්තාකම්මට්ඨානමාගම්ම යදෙව තත්ථ වෙදනාගතං සඤ්ඤාසඬ්ඛාරවිඤ්ඤාණගතං තඤ්ච තදනුසාරෙනෙව තදඤ්ඤඤච සඬ්ඛාරගතං විපස්සිත්වා ඉමං පච්චෙකබ්බොධිං අධිගතොමිහිති අයං තාව අධිප්පායො.

අයං පන අනුසන්ධි – එවං චුත්තෙ තෙ අමච්චා ආහංසු – “ඉදානි, හන්තෙ, කුහිං ගච්ඡා”ති? තතො තෙන “පුබ්බෙ පච්චෙකබුද්ධා කත්ථ වසන්ති”ති ආවජ්ජෙත්වා ඤත්වා “ගන්ධමාදනපබ්බතෙ”ති චුත්තෙ පුන ආහංසු – “අම්හෙ දානි, හන්තෙ, පජහථ න ඉච්ඡා”ති. අථ පච්චෙකසම්බුද්ධො ආහ “න පුත්තම්ච්චෙය්‍යා”ති සබ්බං. තත්‍රාධිප්පායො – අහං ඉදානි අනුජාදීසු යංකිඤ්චි පුත්තම්පි න ඉච්චෙය්‍යං, කුතො පන තුම්භාදිසං සහායං. තස්මා තුම්භෙසුපි යො මයා සද්ධිං ගන්තුං මාදිසො වා හොතුං ඉච්ඡති, සො එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො. අථ වා තෙහි “අම්හෙ දානි, හන්තෙ, පජහථ න ඉච්ඡා”ති චුත්තෙ සො පච්චෙකසම්බුද්ධො “න පුත්තම්ච්චෙය්‍යා කුතො සහාය”න්ති වත්වා අත්තනො යථාචුත්තෙනත්ථෙන එකවරියාය ගුණං දිස්වා පමුදිතො පිතිසොමනස්සජාතො ඉමං උදානං උදානෙසි – “එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති. එවං වත්වා පෙක්ඛමානස්සෙව මහාජනස්ස ආකාසෙ උප්පතිත්වා ගන්ධමාදනං අගමාසි.

ගන්ධමාදනො නාම හිමවති වුළුකාළපබ්බතං මහාකාළපබ්බතං
 නාගපලිවෙදනං වන්දගබ්භං සුරියගබ්භං සුවණ්ණපස්සං හිමවන්තපබ්බතන්ති සත්ත
 පබ්බතෙ අතික්කම්ම හොති. තත්ථ නන්දමූලකං නාම පබ්භාරං පච්චෙකඛුද්ධානං
 වසනොකාසො, තිස්සො ව ගුහායො – සුවණ්ණගුහා, මණ්ණගුහා, රජතගුහාති. තත්ථ
 මණ්ණගුහාද්වාරෙ මඤ්ජුසකො නාම රුක්ඛො යොජනං උබ්බෙධෙන, යොජනං
 විත්ථාරෙන. සො යත්තකානි උදකෙ වා ථලෙ වා පුප්ඵානි, සබ්බානි තානි පුප්ඵයති,
 විසෙසෙන පච්චෙකඛුද්ධාගමනදිවසෙ. තස්සුපරිතො සබ්බරතනමාලො හොති.
 තත්ථ සම්මජ්ජනකවාතො කච්චරං ඡඩ්ඛෙති, සමකරණවාතො
 සබ්බරතනමයවාලුකං සමං කරොති, සිඤ්චනකවාතො අනොතත්තදහතො
 ආනෙත්වා උදකං සිඤ්චති, සුගන්ධකරණවාතො හිමවන්තතො සබ්බෙසං
 සුගන්ධරුක්ඛානං ගන්ධෙ ආනෙති, ඔව්නකවාතො පුප්ඵානි ඔව්තිත්වා පාතෙති,
 සන්ථරකවාතො සබ්බත්ථ සන්ථරති. සදා සුපඤ්ඤත්තානෙව චෙත්ථ ආසනානි
 හොන්ති, යෙසු පච්චෙකඛුද්ධුප්පාදදිවසෙ, උපොසථදිවසෙ ව සබ්බෙ පච්චෙකඛුද්ධා
 සන්තිපතිත්වා නිසීදන්ති. අයං තත්ථ පකති. අයං පච්චෙකඛුද්ධො තත්ථ ගන්ත්වා
 පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදති. තතො සචෙ තස්මිං කාලෙ අඤ්ඤෙපි පච්චෙකඛුද්ධා
 සංවිජ්ජන්ති, තෙපි තඬ්ඛණ්ණෙයෙව සන්තිපතිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙසු නිසීදන්ති.
 නිසීදිත්වා ව කිඤ්චිදෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨහන්ති. තතො
 සඬ්ඝත්ථෙරො අධුනාගතපච්චෙකඛුද්ධං සබ්බෙසං අනුමොදනත්ථාය
 “කථමධිගත”න්ති ඵලං කම්මට්ඨානං පුච්ඡති, තදාපි සො තමෙව අත්තතො
 උදානඛ්‍යාකරණගාථං භාසති. පුන හගවාපි ආයස්මතා ආනන්දෙන පුට්ඨො තමෙව
 ගාථං භාසති. ආනන්දොපි සඬ්ඝීතියන්ති ඵලං ඵකෙකා ගාථා
 පච්චෙකසම්බොධිඅභිසම්බුද්ධට්ඨානෙ, මඤ්ජුසකමාලෙ, ආනන්දෙන පුච්ඡිතකාලෙ,
 සඬ්ඝීතියන්ති චතුක්ඛත්තුං භාසිතා හොතිති.

පට්මගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

92. සංසග්ගජාතස්සාති ගාථා කා උප්පත්ති? අයම්පි පච්චෙකබොධිසත්තො
 කස්සපස්ස හගවතො සාසනෙ විසති වස්සසහස්සානි පුරිමනයෙනෙව සමණධම්මං.
 කරොන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා පට්මං ඤානං නිබ්බත්තෙන්වා නාමරූපං
 වචන්ථපෙත්වා ලක්ඛණසම්මසනං කත්වා අරියමග්ගං අනධිගම්ම බ්‍රහ්මලොකෙ
 නිබ්බත්ති. සො තතො වුතො බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි
 උප්පජ්ජිත්වා පුරිමනයෙනෙව වඩ්ඪමානො යතො පභුති “අයං ඉත්ථී, අයං
 පුරිසො”ති විසෙසං අඤ්ඤාසි. තදුපාදාය ඉත්ථීනං හත්ථෙ න රමති,
 උච්ඡාදනන්භාපනමණ්ඩනාදිමත්තම්පි න සාදියති. තං පුරිසා ඵල පොසෙන්ති.
 ථඤ්ඤපායනකාලෙ ධාතියො කඤ්චුකං පටිමුඤ්චිත්වා පුරිසවෙසෙන ථඤ්ඤං
 පායෙන්ති. සො ඉත්ථීනං ගන්ධං සාගිත්වා සද්දං වා සුත්වා රොදති, විඤ්ඤුතං
 පත්තොපි ඉත්ථීයො පස්සිතුං න ඉච්ඡති. තෙන තං අනිත්ථීගන්ධොත්ථෙව
 සඤ්ජානිංසු.

තස්මිං සොළසවස්සුද්දෙසිකෙ ජාතෙ රාජා “කුලවංසං සංඤ්ඨපෙස්සාමි” ති නානාකුලෙහි තස්ස අනුරූපා කඤ්ඤායො ආනෙත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි “කුමාරං රමාපෙහි” ති. අමච්චො උපායෙන තං රමාපෙතුකාමො තස්ස අවිදුරෙ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා නාටකානි පයොජාපෙසි. කුමාරො ගීතවාදිතසද්දං සුත්වා “කස්සෙසො සද්දො” ති ආහ. අමච්චො “තවෙසො, දෙව, නාටකිත්ථිතං සද්දො, පුඤ්ඤවත්තානං ඊදිසානි නාටකානි භොන්ති. අභිරම, දෙව, මහාපුඤ්ඤොසි ත්ව” ති ආහ. කුමාරො අමච්චං දණ්ඨෙන තාළාපෙත්වා නික්කඨ්ඨාපෙසි. සො රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා කුමාරස්ස මාතරා සහ ගන්ත්වා කුමාරං බමාපෙත්වා පුත අමච්චං ආණාපෙසි. කුමාරො තෙහි අතිනිජ්ජිලියමානො සෙට්ඨසුවණ්ණං දත්වා සුවණ්ණකාරෙ ආණාපෙසි “සුන්දරං ඉත්ථීරූපං කරොථා” ති. තෙ විස්සකම්මුතා නිම්මිතසදිසං සබ්බාලඨකාරවිභූසිතං ඉත්ථීරූපං කරිත්වා දස්සෙසු. කුමාරො දිස්වා විම්භයෙන සීසං වාලෙත්වා මාතාපිතුනං පෙසෙසි – “යදි ඊදිසිං ඉත්ථිං ලභිස්සාමි, ගණ්භිස්සාමි” ති. මාතාපිතරො “අම්භාකං පුත්තො මහාපුඤ්ඤො, අවස්සං තෙන සහ කතපුඤ්ඤා කාචි දාරිකා ලොකෙ උජ්ජන්තා භවිස්සති” ති තං සුවණ්ණරූපං රථං ආරොපෙත්වා අමච්චානං අජ්ජෙසු – “ගච්ඡථ, ඊදිසිං දාරිකං ගවෙසථා” ති. තෙ තං ගහෙත්වා සොළසමහාජනපදෙ විවරන්තා තං තං ගාමං ගන්ත්වා උදකතිත්ථාදිසු යත්ථ යත්ථ ජනසමූහං පස්සන්ති, තත්ථ තත්ථ දෙවතං විය සුවණ්ණරූපං යපෙත්වා නානාපුජ්චත්ථාලඨකාරෙහි පූජං කත්වා විතානං බන්ධිත්වා එකමන්තං තිට්ඨන්ති “යදි කෙනචි ඵ්චරූපා දිට්ඨපුබ්බා භවිස්සති, සො කථං සමුට්ඨාපෙස්සති” ති? එතෙනුපායෙන අඤ්ඤත්‍ර මද්දරට්ඨා සබ්බජනපදෙ ආභිණ්ඩිත්වා තං “බුද්දකරට්ඨ” ති අවමඤ්ඤමානා තත්ථ පයමං අගන්ත්වා නිවත්තිංසු.

තතො නෙසං එතද්දෙවොසි – “මද්දරට්ඨමිති තාව ගච්ඡාම, මා නො බාරාණසිං පට්ටියෙපි රාජා පුත පෙසෙසි” ති මද්දරට්ඨෙය් සාගලනගරං අගමංසු. සාගලනගරෙ ච මද්දෙවො නාම රාජා. තස්ස ධීතා සොළසවස්සුද්දෙසිකා අභිරූපා අභොසි. තස්සා වණ්ණදාසියො න්භානොදකත්ථාය තිත්ථං ගච්ඡන්ති. තත්ථ අමච්චෙහි යපිතං තං සුවණ්ණරූපං දුරතොව දිස්වා “අම්භෙ උදකත්ථාය පෙසෙත්වා රාජපුත්ති සයමෙව ආගතා” ති භණන්තියො සමීපං ගන්ත්වා “නායං සාමිනී, අම්භාකං සාමිනී ඉතො අභිරූපතරා” ති ආහංසු. අමච්චා තං සුත්වා රාජානං උපසඨකම්භිත්වා අනුරූපෙන නයෙන දාරිකං යාචිංසු. සොපි අදාසි. තෙ බාරාණසිරඤ්ඤො පාහෙසු – “ලද්ධා, දෙව, කුමාරිකා, සාමං ආගච්ඡථ, උදාහු අම්භෙව ආනෙමා” ති. සො “මයි ආගච්ඡන්තෙ ජනපදපිළා භවිස්සති, තුම්භෙව නං ආනෙථා” ති පෙසෙසි.

අමච්චාපි දාරිකං ගහෙත්වා නගරා නික්ඛම්භිත්වා කුමාරස්ස පාහෙසු – “ලද්ධා සුවණ්ණරූපසදිසා කුමාරිකා” ති. කුමාරො සුත්වාච රාගෙන අභිභූතො පයමජ්ඣානා පරිභාසි. සො දුතපරම්පරාය පෙසෙසි – “සීසං ආනෙථ, සීසං ආනෙථා” ති. තෙ සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙන බාරාණසිං පත්වා බහිනගරෙ ධීතා රඤ්ඤො පෙසෙසු – “අජ්ජෙව පටිසිතබ්බං, නො” ති. රාජා “සෙට්ඨකුලා ආනීතා දාරිකා, මඨගලකිරියං කත්වා මහාසක්කාරෙන පවෙසෙස්සාම, උය්‍යානං තාව නං නෙථා” ති ආහ. තෙ

තථා අකංසු. සා අවිචන්තසුබ්බමාලා කුමාරිකා යානුග්ඝාටෙන උබ්බාළ්භා අද්ධානපරිස්සමෙන උප්පන්නවාතරොගා මිලාතමාලා විය හුත්වා රත්තිභාගෙ කාලමකාසි. අමච්චා “සක්කාරා පරිභට්ඨමිහා”ති පරිදෙවිංසු. රාජා ච නාගරා ච “කුලවංසො විනට්ඨො”ති පරිදෙවිංසු. සකලනගරං කොලාහලං අහොසි. කුමාරස්ස සුතමත්තෙයෙව මහාසොකො උද්පාදි.

තතො කුමාරො සොකස්ස මූලං බනිතුං ආරද්ධො. සො එවං වින්තෙසි – “අයං සොකො නාම න අජාතස්ස හොති, ජාතස්ස පන හොති. තස්මා ජාතිං පටිච්ච සොකො. ජාති පන කිං පටිච්චාති? භවං පටිච්ච ජාති”ති. එවං පුබ්බභාවනානුභාවෙන යොනිසො මනසිකරොන්තො අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං දිස්වා පුන අනුලොමඤ්ච සඬබ්බරෙ සම්මසන්නො තත්තෙව නිසින්නො පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. අමච්චා තං මග්ගඵලසුබ්බෙන සුබ්බං සන්නින්නද්වයං සන්නමානසං නිසින්නං දිස්වා පණිපාතං කත්වා ආහංසු – “මා සොචි, දෙව, මහන්තො ජම්බුදීපො, අඤ්ඤං තතො සුන්දරතරං කඤ්ඤං ආනෙස්සාමා”ති. සො ආහ – “න සොවාමි, නිස්සොකො පච්චෙකබුද්ධො අහ”න්ති. ඉතො පරං සබ්බං චුත්තපුරිමගාථාසදිසමෙව යපෙත්වා ගාථාවණ්ණනං.

ගාථාවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා – සංසග්ගජාතස්සාති ජාතසංසග්ගස්ස. තත්ථ දස්සනසවනකායසමුල්ලපනසම්භොගසංසග්ගවසෙන පඤ්චවිධො සංසග්ගො. තත්ථ අඤ්ඤමඤ්ඤං දිස්වා චක්ඛුච්ඤ්ඤාණවිථිවසෙන උප්පන්නරාගො දස්සනසංසග්ගො නාම. තත්ථ සිහළදීපෙ කාළදිසවාපි ගාමෙ පිණ්ඩාය වරන්තං කල්‍යාණවිහාරවාසිදිසභාණකදහරහික්ඛුං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තා කෙනචි උපායෙන තං අලහිත්වා කාලඬකතා කුටුම්භියධිතා ච තස්සා නිවාසනවොළඬණ්ඩං දිස්වා “එවරූපං චත්ථං ධාරිනියා නාම සද්ධිං සංවාසං නාලහි”න්ති ඵලිතහදයො කාලඬකතො. සො එව දහරො ච නිදස්සනං.

පරෙහි පන කථියමානං රූපාදිසම්පත්තිං අත්තනා චා හසිතලපිතගීතසද්දං සුත්වා සොතවිඤ්ඤාණවිථිවසෙන උප්පන්නරාගො සවනසංසග්ගො නාම. තත්‍රාපි ගිරිගාමවාසිකම්මාරධිතාය පඤ්චහි කුමාරිකාහි සද්ධිං පදුමස්සරං ගන්ත්වා න්හත්වා මාලං ආරොපෙත්වා උච්චාසද්දෙන ගායන්තියා සද්දං සුත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො කාමරාගෙන විසෙසා පරිභාසිත්වා බ්‍යසනං පත්තො පඤ්චග්ගලලෙණවාසි තිස්සදහරො නිදස්සනං.

අඤ්ඤමඤ්ඤං අඬගපරාමසනෙන උප්පන්නරාගො කායසංසග්ගො නාම. ධම්මභාසනදහරහික්ඛු ච රාජධිතා චෙත්ථ නිදස්සනං. මහාවිහාරෙ කිර දහරහික්ඛු ධම්මං භාසති. තත්ථ මහාජනො ආගතො, රාජාපි අග්ගමහෙසියා රාජධිතාය ච සද්ධිං අගමාසි. තතො රාජධිතාය තස්ස රූපඤ්ච සරඤ්ච ආගම්ම බලවරාගො උප්පන්නො, තස්ස දහරස්සාපි. තං දිස්වා රාජා සල්ලක්ඛෙන්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපාපෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පරාමසිත්වා ආලිඬගිංසු. පුන සාණිපාකාරං අපනෙත්වා පස්සන්තා ද්වෙපි කාලඬකතෙයෙව අද්දසංසුති.

අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපනසමුල්ලපනවසෙන උප්පන්නරාගො පන සමුල්ලපනසංසග්ගො නාම. භික්ඛු භික්ඛුනීහි සද්ධිං පරිභොගකරණෙ උප්පන්නරාගො සම්භොගසංසග්ගො නාම. ද්විසුපි එතෙසු පාරාජිකප්පත්තො භික්ඛු ව භික්ඛුනී ව නිදස්සනං. මරිචවට්ඨිනාමමභාවිභාරමහෙ කිර දුට්ඨගාමණිඅභයරාජා මහාදානං පටියාදෙත්වා උභතොසඬ්ඨං පරිවිසති. තත්ථ උණ්භයාගුයා දින්නාය සඬ්ඨනවකසාමණෙරී අනාධාරකස්ස සඬ්ඨනවකස්ස සාමණෙරස්ස දන්තවලයං දත්වා සමුල්ලපනමකාසී. තෙ උභොපි උපසම්පජ්ජිත්වා සට්ඨිවස්සා හුත්වා පරතීරං ගතා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමුල්ලපනෙන පුබ්බසඤ්ඤං පටිලභිත්වා තාවදෙව සඤ්ජාතසිනෙනා සික්ඛාපදං චිතික්කම්ත්වා පාරාජිකා අභෙසුන්ති. එවං පඤ්චවිධෙ සංසග්ගෙ යෙන කෙනාපි සංසග්ගෙන ජාතසංසග්ගස්ස භවති ස්නෙහො, පුරිමරාගපච්චයො බලවරාගො උප්පජ්ජති. තතො ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති තමෙව ස්නෙහං අනුගච්ඡන්තං සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකං සොකපරිදෙවාදිනානප්පකාරකං ඉදං දුක්ඛං පහොති පහවති ජායති.

අපරෙ “ආරම්මණෙ චිත්තස්ස වොස්සග්ගො සංසග්ගො”ති භණන්ති. තතො ස්නෙහො, ස්නෙහදුක්ඛමිදන්ති. එවමත්ථප්පහෙදං ඉමං අඬ්ඬගාථං වත්වා සො පච්චෙකබුද්ධො ආහ – “ස්වායං යමිදං ස්නෙහන්වයං සොකාදිදුක්ඛං පහොති, තමෙව ස්නෙහං අනුගතස්ස දුක්ඛස්ස මූලං ඛනන්තො පච්චෙකබොධිං අධිගතො”ති.

එවං චුත්තෙ තෙ අමච්චා ආහංසු – “අම්හෙහි දානි, භන්තෙ, කිං කත්තබ්බ”න්ති? තතො සො ආහ – “තුම්හෙ වා අඤ්ඤතරො වා ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චිතුකාමො, සො සබ්බොපි ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති. එත්ථ ව යං තං “ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති”ති චුත්තං, තදෙව සන්ධාය “ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො”ති ඉදං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අථ වා යථාචුත්තෙන සංසග්ගෙන ‘සංසග්ගජාතස්ස භවති ස්නෙහො, ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති’, එවං යථාභූතං ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො අභමධිගතොති එවං සම්බන්ධිත්වා චතුත්ථපාදො පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව ස්නෙහවසෙන චුත්තොති වෙදිතබ්බො. තතො පරං සබ්බං පුරිමගාථාය චුත්තසදිසමෙවාති.

සංසග්ගගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

93. මිත්තෙ සුභජ්ජෙති කා උප්පත්ති? අයං පච්චෙකබොධිසත්තො පුරිමගාථාය චුත්තනයෙනෙව උප්පජ්ජිත්වා බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙන්නො පට්ඨජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා “කිං සමණධම්මො වරො, රජ්ජං වර”න්ති වීමංසිත්වා අමච්චානං රජ්ජං නියායාතෙත්වා සමණධම්මං අකාසී. අමච්චා “ධම්මෙන සමෙන කරොථා”ති චුත්තාපි ලඤ්ජං ගහෙත්වා අධම්මෙන කරොන්ති. තෙ ලඤ්ජං ගහෙත්වා සාමිකෙ පරාජයන්තා එකදා අඤ්ඤතරං රාජවල්ලභං පරාජෙසුං. සො රඤ්ඤො භත්තකාරකෙහි සද්ධිං පටිසිත්වා සබ්බං ආරොවෙසී. රාජා දුතියදිවසෙ සයං

විනිවිජයට්ඨානං අගමාසි. තතො මහාජනා – “අමච්චා, දෙව, සාමිකෙ අසාමිකෙ කරොන්ති” ති උච්චාසද්දං කරොන්තා මහායුද්ධං විය අකංසු. අථ රාජා විනිවිජයට්ඨානා වුට්ඨාය පාසාදං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිං අප්පෙතුං නිසින්තො. තෙන සද්දෙන වික්ඛිත්තචිත්තො න සක්කොති අප්පෙතුං. සො “කිං මෙ රජ්ජෙන, සමණධම්මො වර” න්ති රජ්ජසුඛං පහාය පුන සමාපත්තිං නිබ්බත්තෙන්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විපස්සිත්වා පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. කම්මට්ඨානඤ්ච පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ මෙත්තායනවසෙන මිත්තා. සුභදයභාවෙන සුභජ්ජා. කෙච් ඵකන්තහිතකාමතාය මිත්තාව භොන්ති න සුභජ්ජා. කෙච් ගමනාගමනට්ඨානනිසජ්ජාසමුල්ලාපාදිසු, හදයසුඛජනනෙන සුභජ්ජාව භොන්ති, න මිත්තා. කෙච් තදුභයවසෙන සුභජ්ජා චෙව මිත්තා ච භොන්ති. තෙ දුච්ඛා අගාරියා ච අනගාරියා ච. තත්ථ අගාරියා තිච්ඛා භොන්ති උපකාරො සමානසුඛදුක්ඛො අනුකම්පකොති. අනගාරියා විසෙසෙන අත්ථක්ඛායිතො ඵව. තෙ චතුහි අඩ්ඨගෙහි සමන්තාගතා භොන්ති. යථාහ –

“චතුහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, යානෙහි උපකාරො මිත්තො සුභදො චෙදිතඛිඛො. පමත්තං රක්ඛති, පමත්තස්ස සාපතෙය්‍යං රක්ඛති, භීතස්ස සරණං භොති, උප්පන්තෙසු කිච්චකරණීයෙසු තද්දිගුණං භොගං අනුප්පදෙති” (දී. නි. 3.261).

තථා –

“චතුහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, යානෙහි සමානසුඛදුක්ඛො මිත්තො සුභදො චෙදිතඛිඛො. ගුය්හමස්ස ආචික්ඛති, ගුය්හමස්ස පරිගුහති, ආපදාසු න විජහති, ජීවිතංපිස්ස අත්ථාය පරිච්චත්තං භොති” (දී. නි. 3.262).

තථා –

“චතුහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, යානෙහි අනුකම්පකො මිත්තො සුභදො චෙදිතඛිඛො. අභචෙනස්ස න නන්දති, භචෙනස්ස නන්දති, අවණ්ණං භණ්ණානං නිවාරෙති, වණ්ණං භණ්ණානං පසංසති” (දී. නි. 3.264).

තථා –

“චතුහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, යානෙහි අත්ථක්ඛායි මිත්තො සුභදො චෙදිතඛිඛො. පාපා නිවාරෙති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙති, අස්සුතං සාවෙති, සග්ගස්ස මග්ගං ආචික්ඛති” ති (දී. නි. 3.263).

තෙස්විධ අගාරියා අධිප්‍රේමය, අත්පතො පන සබ්බෙපි යුජ්ජන්ති. තෙ මිත්තෙ සුභජ්ජෙ අනුකම්පමානොති අනුදයමානො, තෙසං සුඛං උපසංහරිතුකාමො දුක්ඛං අපහරිතුකාමො ව.

භාෂෙති අත්පත්ති දිට්ඨධම්මිකසම්පරාධිකපරමත්ථවසෙන තිවිධං, තථා අත්තත්ථපරත්ථඋභයත්ථවසෙනාපි තිවිධං අත්ථං උද්ධවිනාසනෙන අලද්ධානුප්පාදනෙනාති ද්විධාපි භාෂෙති විනාසෙති. පටිබද්ධචිත්තොති “අභං ඉමං විනා න ජීවාමි, එස මෙ ගති, එස මෙ පරායණ”න්ති එවං අත්තානං නිවෙ යානෙ යපෙන්නොපි පටිබද්ධචිත්තො හොති. “ඉමෙ මං විනා න ජීවන්ති, අභං තෙසං ගති, අභං තෙසං පරායණ”න්ති එවං අත්තානං උච්චෙ යානෙ යපෙන්නොපි පටිබද්ධචිත්තො හොති. ඉධ පන එවං පටිබද්ධචිත්තො අධිප්‍රේමො. එතං භයන්ති එතං අත්ථභාෂනායං, අත්තනො සමාපත්තිභානිං සන්ධායාහ. සන්ථවෙති තිවිධො සන්ථවො තණ්හාදිට්ඨිමිත්තසන්ථවවසෙන. තත්ථ අට්ඨසතපහෙදාපි තණ්හා තණ්හාසන්ථවො, ද්වාසට්ඨිහෙදාපි දිට්ඨි දිට්ඨිසන්ථවො, පටිබද්ධචිත්තතාය මිත්තානුකම්පනා මිත්තසන්ථවො. තෙසු සො ඉධ අධිප්‍රේමො. තෙන භික්ෂු සමාපත්ති පරිහිනා. තෙනාහ – “එතං භයං සන්ථවෙ පෙක්ඛමානො අභං අධිගතො”ති. සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

මිත්තසුභජ්ජගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

94. වංසො විසාලොති කා උජ්ජන්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ තයො පච්චෙකබ්බොධිසත්තා පබ්බජිත්වා විසති වස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං සුරෙත්වා දෙවලොකෙ උජ්ජන්තා. තතො චචිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො බාරාණසිරාජකුලෙ නිබ්බන්තො, ඉතරෙ ද්වෙ පච්චන්තරාජකුලෙසු. තෙ උභොපි කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබ්බද්ධා හුත්වා නන්දමූලකපබ්බාතරෙ වසන්තා එකදිවසං සමාපත්තිතො වුට්ඨාය “මයං කිං කම්මං කත්වා ඉමං ලොකුත්තරසුඛං අනුජ්ජන්තා”ති ආවජ්ජෙත්වා පච්චෙකබ්බමානා කස්සපබ්බද්ධකාලෙ අත්තනො අත්තනො වරියං අද්දසංසු. තතො “තතියො කුඞ්ඞි”න්ති ආවජ්ජෙත්වා බාරාණසිරාජං කාරෙත්තං දිස්වා තස්ස ගුණෙ සරිත්වා “සො පකතියාව අප්පිච්ඡනාදිගුණසමන්තාගතො හොති, අම්භාකංයෙව ඔවාදකො වත්තා වචනක්ඛමො පාපගරහී, හන්ද, නං ආරම්මණං දස්සෙත්වා ආරොචෙමා”ති ඔකාසං ගවෙසන්තා තං එකදිවසං සබ්බාලඬකාරවිභූසිතං උය්‍යානං ගච්ඡන්තං දිස්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා උය්‍යානද්වාරෙ වෙළුම්බමූලෙ අට්ඨංසු. මහාජනො අතිත්තො රාජදස්සනෙන රාජානං උල්ලොකෙති. තතො රාජා “අත්ථි නු බො කොචි මම දස්සනෙ බ්‍යාපාරං න කරොති”ති ඔලොකෙන්තො පච්චෙකබ්බද්ධෙ අද්දක්ඛි. සහ දස්සනෙනෙව වස්ස තෙසු සිනෙහො උජ්ජජ්ජි. සො භත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්හ සන්තෙන ආචාරෙන උපසඬකම්ත්වා “හන්තෙ, කිං නාම තුම්භෙ”ති පුච්ඡි. තෙ “මයං, මහාරාජ, අසජ්ජමානා නාමා”ති ආහංසු. “හන්තෙ, අසජ්ජමානාති එතස්ස කො අත්ථො”ති? “අලග්ගතත්ථො, මහාරාජා”ති. තතො වෙළුම්බං දස්සෙත්වා ආහංසු – “සෙය්‍යථාපි, මහාරාජ, ඉමං වෙළුම්බං සබ්බසො

මූලඛන්ධසාධානසාධානි සංසිඛ්ඛිත්වා යීතං අසිහත්ථො පුරිසො මූලෙ ඡෙත්වා ආවිඤ්ජන්තො න සක්කුණෙය්‍යා උද්ධරිතං, එවමෙව ත්වං අන්තො ව ඛනි ව ජට්ඨාය ජට්ඨො ආසත්තවිසත්තො තත්ථ විලග්ගො. සෙය්‍යථාපි වා පනස්ස වෙමජ්ඣගතොපි අයං වංසකළීරො අසඤ්ජාතසාධන්තා කෙනචි අලග්ගොව යීතො, සක්කා ව පන අග්ගෙ වා මූලෙ වා ඡෙත්වා උද්ධරිතං, එවමෙව මයං කත්ථවි අසජ්ජමානා සබ්බා දිසා ගච්ඡාමා’ති තාවදෙව චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා පස්සනො එව රඤ්ඤො ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමංසු. තතො රාජා වින්තෙසි – “කදා නු ඛො අහමිපි එවං අසජ්ජමානො භවෙය්‍ය” ත්ති තත්ථෙව යීතො විපස්සන්තො පච්චෙකඛොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනෙයෙනෙව කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ වංසොති වෙඵ. විසාලොති විත්ථිණ්ණො. ව-කාරො අවධාරණත්ථො, එව-කාරො වා අයං, සන්ධිවසෙන එත්ථ එ-කාරො නට්ඨා. තස්ස පරපදෙන සම්බන්ධො. තං පච්ඡා යොජෙස්සාම. යථාති පටිභාගෙ. විසත්තොති ලග්ගො ජට්ඨො සංසිඛ්ඛිතො. පුත්තෙසු දාරෙසු වාති පුත්තධිතුහරියාසු. යා අපෙක්ඛාති යා තණ්හා යො සිනෙහො. වංසක්කළීරොව අසජ්ජමානොති වංසකළීරො විය අලග්ගමානො. කිං චුත්තං හොති? යථා වංසො විසාලො විසත්තො එව හොති, පුත්තෙසු දාරෙසු ව යා අපෙක්ඛා, සාපි එවං තාති චත්ථුනි, සංසිඛ්ඛිත්වා යීතත්තා විසත්තා එව. ස්වාහං තාය අපෙක්ඛාය අපෙක්ඛවා විසාලො වංසො විය විසත්තොති එවං අපෙක්ඛාය ආදීනවං දිස්වා තං අපෙක්ඛං මග්ගඤ්ඤාණෙන ඡින්දන්තො අයං වංසකළීරොව රූපාදීසු වා ලාභාදීසු වා කාමභවාදීසු වා දිට්ඨාදීසු වා තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන අසජ්ජමානො පච්චෙකඛොධිං අධිගතොති. සෙසං පුරිමනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

වංසක්කළීරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

95. මිගො අරඤ්ඤමිහිති කා උජ්ජත්ති? එකො කිර හික්ඛු කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ යොගාවචරො කාලං කත්වා ඛාරාණසියං සෙට්ඨිකුලෙ උජ්ජන්තො අඬ්ඬෙ මහද්ධනෙ මහාහොගෙ. සො සුභගො අහොසි, තතො පරදාරිකො හුත්වා කාලඬකතො නිරයෙ නිබ්බන්තො තත්ථ පච්චිත්වා පක්කාවසෙසෙන සෙට්ඨිහරියාය කුච්ඡිමිහි ඉත්ථි හුත්වා පටිසන්ධිං ගණ්හි. නිරයතො ආගතානං සත්තානං ගත්තාති උණ්හාති හොන්ති. තෙන සෙට්ඨිහරියා ඩය්භමානෙන උදරෙන කිච්ඡෙන කසිරෙන තං ගබ්භං ධාරෙත්වා කාලෙන දාරිකං විජායි. සා ජාතදිවසතො පභුති මාතාපිතූනං සෙසබන්ධුපරිජනානඤ්ච දෙස්සා අහොසි. වයජ්ජත්තා ව යමිහි කුලෙ දින්නා, තත්ථාපි සාමිකසස්සුසසුරානං දෙස්සාව අහොසි අජ්ජියා අමනාපා. අථ නක්ඛන්තෙ සොසිතෙ සෙට්ඨිපුත්තො තාය සද්ධිං කිළිතුං අනිච්ඡන්තො වෙසිං ආනෙත්වා කිළති. සා තං දාසීනං සන්තිකා සුත්වා සෙට්ඨිපුත්තං උපසඬකමිත්වා නානජ්ජකාරෙහි අනුනයිත්වා ව ආහ – “අය්‍යපුත්ත, ඉත්ථි නාම සචෙපි දසන්තං රාජුනං කනිට්ඨා හොති, චක්කවත්තිතො වා යීතා, තථාපි සාමිකස්ස පෙසනකරා හොති. සාමිකෙ අනාලපන්තෙ සුලෙ ආරොපිතා විය දුක්ඛං පටිසංවෙදෙති. සචෙ

අහං අනුග්ගභාරතා අනුග්ගභෙතබ්බා, නො වෙ, විස්සජ්ජෙතබ්බා. අත්තනො ඤාතිකුලං ගමිස්සාමි” ති. සෙට්ඨිපුත්තො – “හොතු, හද්දෙ, මා සොචි කිලනසජ්ජා හොහි, නක්ඛත්තං කිලිස්සාමා” ති ආහ. සෙට්ඨිධිතා තාවත්තකෙන සල්ලාපමත්තෙන උස්සාහජාතා “ස්වෙ නක්ඛත්තං කිලිස්සාමි” ති බහුං ඛජ්ජභොජ්ජං පටියාදෙති. සෙට්ඨිපුත්තො දුතියදිවසෙ අනාරොචෙත්වාච කිලනට්ඨානං ගතො. සා “ඉදානි පෙසෙස්සති, ඉදානි පෙසෙස්සති” ති මග්ගං ඔලොකෙන්ති නිසින්නා උස්සුරං දිස්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි. තෙ පච්චාගන්ත්වා “සෙට්ඨිපුත්තො ගතො” ති ආරොචෙසු. සා තං සබ්බං පටියාදිතං ආදාය යානං අභිරුහිත්වා උය්‍යානං ගන්තුං ආරද්ධා.

අථ නන්දමූලකපබ්භාරෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො සත්තමෙ දිවසෙ නිරොධා වුට්ඨාය නාගලතාදන්තකට්ඨං බාදිත්වා අනොතත්තදහෙ මුඛං ධොවිත්වා “කත්ථ අජ්ජ භික්ඛං චරිස්සාමා” ති ආචජ්ජෙන්නො තං සෙට්ඨිධිතරං දිස්වා “මයි ඉමිස්සා සද්ධාකාරං කාරෙත්වා තං කම්මං පරික්ඛයං ගමිස්සති” ති ඤාත්වා පබ්භාරසමීපෙ සට්ඨියොජනමනොසිලාතලෙ යත්වා පත්තචීවරමාදාය අභිඤ්ඤාපාදකං කුමානං සමාපජ්ජිත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා තස්සා පටිපටේ ඔරුය්හ බාරාණසිං අභිමුඛො අගමාසි. තං දිස්වාච දාසියො සෙට්ඨිධිතාය ආරොචෙසු. සා යානා ඔරුය්හ සක්කච්චං චන්දිත්වා පත්තං සබ්බරසසම්පන්නෙන බාදනීයෙන භොජනීයෙන පුරෙත්වා පදුමපුජ්චෙන පටිච්ඡාදෙත්වා හෙට්ඨාපි පදුමපුජ්චං කත්වා පුජ්චකලාපං හත්ථෙන ගහෙත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙ පත්තං දත්වා චන්දිත්වා පුජ්චකලාපහත්වා පත්ථනං අකාසි – “හත්තෙ, යථා ඉදං පුජ්චං, එවාහං යත්ථ යත්ථ උපපජ්ජාමි, තත්ථ තත්ථ මහාජනස්ස පියා හවෙය්‍යං මනාපා” ති. එවං පත්ථෙත්වා දුතියමිපි පත්ථෙසි – “හත්තෙ, දුක්ඛො ගබ්භවාසො, තං අනුපගම්ම පදුමපුජ්චෙ එව පටිසන්ධි හවෙය්‍යා” ති. තතියමිපි පත්ථෙසි – “හත්තෙ, ජෙගුච්ඡො මාතුගාමො, චක්කචත්තිධිතාපි පරවසං ගච්ඡති. තස්මා අහං ඉත්ථිභාවං අනුපගම්ම පුරිසො හවෙය්‍යා” ති. චතුත්ථමිපි පත්ථෙසි – “හත්තෙ, ඉමං සංසාරදුක්ඛං අතික්කම්ම පරියොසානෙ තුම්භෙහි පත්තං අමතං පාපුණ්ණය්‍යා” ති. එවං චතුරො පණ්ඩි කත්වා තං පදුමපුජ්චකලාපං පුෂෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දිත්වා “පුජ්චසදිසො එව මෙ ගන්ධො වෙච චණ්ණො ච හොතු” ති ඉමං පඤ්චමං පණ්ඩිං අකාසි.

තතො පච්චෙකබුද්ධො පත්තඤ්ච පුජ්චකලාපඤ්ච ගහෙත්වා ආකාසෙ යත්වා –

“ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං, ඛිජ්ජමෙච සමිජ්ඣකු;
සබ්බෙ පුරෙත්තු සඤ්ඤාපා, චන්දො පන්තරසො යථා” ති. –

ඉමාය ගාථාය සෙට්ඨිධිතාය අනුමොදනං කත්වා “සෙට්ඨිධිතා මං ගච්ඡන්තං පස්සතු” ති අධිට්ඨන්ත්වා ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. සෙට්ඨිධිතාය තං පස්සන්තියා මහති පීති උජ්ජජ්ජි. භවත්තරෙ කතං අකුසලං කම්මං අනොකාසතාය පරික්ඛිණං විඤ්චම්බිලධොතතම්බලොභභාජනම්ච සුද්ධා ජාතා. තාවදෙවස්සා පතිකුලෙ ඤාතිකුලෙ ච සබ්බො ජනො තුට්ඨො. “කිං කරොමා” ති පියච්චනානි ච

පණ්ණාකාරානි ව පෙසෙසි. සාමිකොපි මනුස්සෙ පෙසෙසි – “සෙට්ඨිධිතරං සීසං ආනෙට්, අහං විස්සරිත්වා උය්‍යානං ආගතො” ති. තතො පභුති ව නං උරෙ විලික්ඛන්දනං විය ආමුත්තමුත්තාහාරං විය පුප්ඵමාලා විය ව පියායන්තො පරිහරි. සා තත්ථ යාවතායුකං ඉස්සරියනොගයුත්තසුඛං අනුභවිත්වා කාලං කත්වා පුරිසභාවෙන දෙවලොකෙ පදුමපුප්ඵෙ උප්පජ්ජී. සො දෙවපුත්තො ගච්ඡන්තොපි පදුමපුප්ඵගබ්භෙ එව ගච්ඡති, තිට්ඨන්තොපි නිසිදන්තොපි සයන්තොපි පදුමපුප්ඵගබ්භෙයෙව සයති. “මහාපදුමදෙවපුත්තො” ති ව නං වොහරිංසු. එවං සො තෙන ඉද්ධානුභාවෙන අනුලොමපට්ටොමං ඡ දෙවලොකෙ එව සංසරති.

තෙන ව සමයෙන බාරාණසිරඤ්ඤො වීසති ඉත්ථිසහස්සානි හොන්ති. තාසු එකාපි පුත්තං න ලහති. අමච්චා රාජානං විඤ්ඤාපෙසුං – “දෙව, කුලවංසානුපාලකො පුත්තො ඉච්ඡිතබ්බො, අනුපෙ අවිජ්ජමානෙ ඛේතජොපි කුලවංසධරො හොති” ති. අථ රාජා “යපෙත්වා මහෙසිං අවසෙසා ඉත්ථියො සත්තාහං ධම්මනාටකං කරොමා” ති යථාකාමං බහි වරාපෙසි, තථාපි පුත්තං නාලත්ථ. පුත අමච්චා ආහංසු – “මහාරාජ, මහෙසී නාම පුඤ්ඤෙන ව පඤ්ඤාය ව සබ්බඉත්ථිනං අග්ගා, අජ්ජෙව නාම දෙවො මහෙසියා කුච්ඡිමිහි පුත්තං ලභෙය්‍යා” ති. රාජා මහෙසියා එතමත්ථං ආරොවෙසි. සා ආහ – “මහාරාජ, යා ඉත්ථි සීලවතී සච්චවාදිනී, සා පුත්තං ලභෙය්‍යා, හිරොත්තජ්ජරහිතාය කුතො පුත්තො” ති පාසාදං අහිරුහිත්වා පඤ්ච සීලානි සමාදිශිත්වා පුතජ්ජුතං ආවජ්ජෙසි, සීලවතියා රාජධිතාය පඤ්ච සීලානි ආවජ්ජෙන්නියා පුත්තපත්ථනාවිත්තෙ උප්පන්නමත්තෙ සක්කස්ස ආසනං සංකමිපි.

අථ සක්කො ආවජ්ජෙන්නො එතමත්ථං විදිත්වා – “සීලවතියා රාජධිතාය පුත්තවරං දෙවී” ති ආකාසෙනාගන්ත්වා දෙවියා සම්මුඛෙ ධිතො “කිං වරෙසි, දෙවී” ති? “පුත්තං, මහාරාජා” ති. “දම්මී තෙ, දෙවී, පුත්තං, මා චිත්තයි” ති චත්වා දෙවලොකං ගන්ත්වා “අත්ථි නු ඛො එත්ථ බිණායුකො” ති ආවජ්ජෙන්නො “අයං මහාපදුමො උපරිදෙවලොකං ගන්තුකාමො ව භවිස්සති” ති ඤත්වා තස්ස විමානං ගන්ත්වා “තාත මහාපදුම, මනුස්සලොකං ගච්ඡාහි” ති යාචි. සො “මා එවං, මහාරාජ, භණ්ණ, ජෙගුච්ඡිතො මනුස්සලොකො” ති. “තාත, ත්වං මනුස්සලොකෙ පුඤ්ඤං කත්වා ඉධුපපන්නො, තත්ථෙව යත්වා පාරමියො පුරෙතබ්බා, ගච්ඡ, තාතා” ති. “දුක්ඛො, මහාරාජ, ගබ්භවාසො, න සක්කොමි තත්ථ වසිතු” ති. “තාත, තෙ ගබ්භවාසො නත්ථි, තථා හි ත්වං කම්මමකාසි, යථා පදුමගබ්භෙයෙව නිබ්බත්තිස්සසි, ගච්ඡ, තාතා” ති පුතජ්ජුතං වුව්චමානො අධිවාසෙසි.

සො දෙවලොකා චචිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ සීලාපට්ටපොක්ඛරණියං පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්තො. තඤ්ච රත්තිං පච්චුසසමයෙ මහෙසී සුපිනන්තෙන වීසතිඉත්ථිසහස්සපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා සීලාපට්ටපොක්ඛරණියං පදුමගබ්භෙ පුත්තං ලද්ධා විය අහොසි. සා පහාතාය රත්තියා සීලානි රක්ඛමානා තත්ථ ගන්ත්වා එකං පදුමපුප්ඵං අද්දස, තං නෙව තීරෙ හොති න ගම්භීරෙ. සහ දස්සනෙනෙව වස්සා තත්ථ පුත්තසිනෙහො උප්පජ්ජී. සා

සයං එව ඔතරිත්වා තං පුජ්ඵං අග්ගහෙසි, පුජ්ඵෙ ගභිතමත්තෙයෙව පත්තානි විකසිංසු. තත්ථ සුවණ්ණපටිමං විය දාරකං අද්දස, දිස්වාච “පුත්තො මෙ ලද්ධො”ති සද්දං නිව්ඡාරෙසි. මහාජනො සාධුකාරසහස්සානි පවත්තෙසි. රඤ්ඤො ව පෙසෙසි. රාජා සුත්වා “කත්ථ ලද්ධො”ති පුච්ඡිත්වා ලද්ධොකාසං සුත්වා “උය්‍යානඤ්ච පොක්ඛරණියං පදුමඤ්ච අමිහාකංයෙව, තස්මා අමිහාකං ඛෙත්ත ජාතත්තා ඛෙත්තජො නාමායං පුත්තො”ති වත්වා නගරං පවෙසෙත්වා විසතිසහස්සඉත්ථියො ධාතිකිච්චං කාරෙසි. යා යා කුමාරස්ස රුචිං ඤත්වා පත්ථිතං පත්ථිතං බාදනීයං බාදාපෙනි, සා සා සහස්සං ලහති. සකලබාරාණසි වලිතා, සබ්බො ජනො කුමාරස්ස පණ්ණාකාරසහස්සානි පෙසෙසි. කුමාරො තං තං අනිනෙත්වා “ඉමං බාද, ඉමං භුඤ්ජා”ති වුච්චමානො භොජනෙන උබ්බාළ්භො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා ගොපුරද්වාරං ගන්ත්වා ලාබාගුලකෙන කීළති.

තදා අඤ්ඤතරො පච්චෙකඛුද්ධො බාරාණසිං නිස්සාය ඉසිපතනෙ වසති. සො කාලස්සෙව වුට්ඨාය සෙනාසනවත්තසරීරපරිකම්මනසිකාරාදීනි සබ්බකිච්චානි කත්වා පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො “අජ්ජ කත්ථ භික්ඛං ගහෙස්සාමි”ති ආවජ්ජෙත්තො කුමාරස්ස සම්පත්තිං දිස්වා “එස පුබ්බෙ කිං කම්මං කරි”ති විමංසන්තො “මාදිසස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා වතස්සො පත්ථනා පත්ථෙසි, තත්ථ තිස්සො සිද්ධා, එකා තාව න සිජ්ඣති, තස්ස උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙමි”ති භික්ඛාචාරවසෙන කුමාරස්ස සන්තිකං අගමාසි. කුමාරො තං දිස්වා “සමණ, මා ඉධ ආගච්ඡි, ඉමෙ භි තම්පි ‘ඉමං බාද, ඉමං භුඤ්ජා’ති වදෙය්‍ය”න්ති ආහ. සො එකවචනෙනෙව තතො නිවත්තිත්වා අත්තනො සෙනාසනං අගමාසි. කුමාරො පරිජනං ආහ – “අයං සමණො මයා වුත්තමත්තොව නිවත්තො, කුද්ධො නු බො මමා”ති. සො තෙහි “පබ්බජිතා නාම න කොධපරායණා භොන්ති, පරෙන පසන්නමනෙන යං දින්නං, තෙන යාපෙන්නි”ති වුච්චමානෙපි “දුට්ඨො එවරුපො නාම සමණො, බ්‍රමාපෙස්සාමි න”න්ති මාතාපිතුනං ආරොචෙත්වා හත්ථිං අභිරුහිත්වා මහතා රාජානුභාවෙන ඉසිපතනං ගන්ත්වා මිගයුථං දිස්වා පුච්ඡි – “කින්නාමෙතෙ”ති? “එතෙ, සාමි, මිගා නාමා”ති. “එතෙසං ‘ඉමං බාදථ, ඉමං භුඤ්ජථ, ඉමං සායථා’ති වත්වා පටිජග්ගන්තා අත්ථි”ති? “නත්ථි, සාමි, යත්ථ තිණොදකං සුලභං තත්ථ වසන්ති”ති.

කුමාරො “යථා ඉමෙ අරක්ඛියමානාව යත්ථ ඉච්ඡන්ති, තත්ථ වසන්ති, කදා නු බො අහම්පි එවං වසෙය්‍ය”න්ති එතං ආරම්මණං අග්ගහෙසි. පච්චෙකඛුද්ධොපි තස්ස ආගමනං ඤත්වා සෙනාසනමග්ගඤ්ච වඩ්ඤාමනඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කත්වා එකද්වත්තික්ඛත්තුං වඩ්ඤාමිත්වා පදනික්ඛෙපං දස්සෙත්වා දිවාචිහාරොකාසඤ්ච පණ්ණාසාලඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කත්වා පටිසනපදනික්ඛෙපං දස්සෙත්වා නික්ඛමනපදනික්ඛෙපං අදස්සෙත්වා අඤ්ඤතු අගමාසි. කුමාරො තත්ථ ගන්ත්වා තං පදෙසං සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨකතං දිස්වා “වසති මඤ්ඤෙ එත්ථ සො පච්චෙකඛුද්ධො”ති පරිජනෙන භාසිතං සුත්වා ආහ – “පාතොපි සො සමණො දුස්සති, ඉදානි හත්ථිඅස්සාදිහි අත්තනො ඔකාසං අක්කන්තං දිස්වා සුට්ඨුතරං දුස්සෙය්‍ය, ඉධෙව තුම්භෙ තිට්ඨථා”ති හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්හ එකකොව සෙනාසනං පට්ඨො වත්තසිසෙන සුසම්මට්ඨොකාසෙ

පදනික්බෙපං දිස්වා “සො දානායං සමණො එත්ථ වඩ්ඤ්ඤානො න
 වණ්ඨපාදිකම්මං වින්තෙසි, අද්ධායං අත්තනො හිතමෙව වින්තෙසි මඤ්ඤා”ති
 පසන්නමානසො වඩ්ඤ්ඤාං අභිරුහිත්වා දුරිකතපුටුවිතක්කො ගන්ත්වා
 පාසාණඵලකෙ නිසිදිත්වා සඤ්ජාතඵකග්ගො හුත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා
 විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිඤාණං අධිගන්ත්වා පුරිමනග්ගෙනෙව පුරොහිතෙන
 කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ගගනතලෙ නිසිත්තො ඉමං ගාථමභාසි.

තත්ථ මිගොති ද්වෙ මිගා – එණිමිගො ව පසදමිගො ව. අපිව සබ්බෙසං
 ආරඤ්ඤිකානං චතුප්පදානං එතං අධිවචනං. ඉධ පන පසදමිගො අධිප්පෙතොති
 වදන්ති. අරඤ්ඤමිහිති ගාමඤ්ඤං ගාමුප්පාරඤ්ඤං යපෙත්වා අවසෙසං අරඤ්ඤං, ඉධ
 පන උය්‍යානං අධිප්පෙතං, තස්මා “උය්‍යානමිහි”ති වුත්තං හොති. යථාති පටිභාගෙ.
 අබද්ධොති රජ්ජුබන්ධනාදිහි අබද්ධො, එතෙන විස්සත්ථවරියං දීපෙති. යෙනිච්ඡකං
 ගච්ඡති වොචරායාති යෙන යෙන දිසාභාගෙන ගන්තුමිච්ඡති, තෙන තෙන
 දිසාභාගෙන ගොචරාය ගච්ඡති. වුත්තමිපි චෙතං භගවතා –

“සෙය්‍යථාපි, හික්ඛවෙ, ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤෙ පවතෙ
 වරමානො විස්සත්ථො ගච්ඡති, විස්සත්ථො තිට්ඨති, විස්සත්ථො නිසිදති,
 විස්සත්ථො සෙය්‍යං කප්පෙති. තං කිස්ස හෙතු? අනාපාඨගතො, හික්ඛවෙ,
 ලුද්දස්ස, එවමෙව බො, හික්ඛවෙ, හික්ඛු විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං
 ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති, හික්ඛවෙ, හික්ඛු අත්තමකාසි මාරං
 අපදං, වධිත්වා මාරචක්ඛුං අදස්සනං ගතො පාපිමතො”ති (ම. නි. 1.287;
 වුළුති. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 125) විත්ථාරො.

සෙරිතන්ති සච්ඡන්දවුත්තිතං අපරායත්තතං වා, ඉදං වුත්තං හොති – යථා මිගො
 අරඤ්ඤමිහි අබද්ධො යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය, තථා කදා ඤා අහමිපි
 තණ්හාබන්ධනං ඡිත්තදිත්වා එවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති. විඤ්ඤු පණ්ඩිතො නරො සෙරිතං
 පෙක්ඛමානො එකො වරෙති.

මිගොඅරඤ්ඤගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

96. ආමන්තනා හොතීති කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර
 මහාඋපට්ඨානසමයෙ අමච්චා උපසඬ්ඤාමිසු. තෙසු එකො අමච්චො “දෙව,
 සොතබ්බං අත්ථි”ති එකමන්තං ගමනං යාචි. සො උට්ඨායාසනා අගමාසි. පුන
 එකො මහාඋපට්ඨානෙ නිසිත්තං යාචි, එකො හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසිත්තං, එකො
 අස්සපිට්ඨියං නිසිත්තං, එකො සුවණ්ණරූපෙ නිසිත්තං, එකො සිව්කාය නිසිදිත්වා
 උය්‍යානං ගච්ඡන්තං යාචි. රාජා තතො ඔරොහිත්වා අගමාසි. අපරො ජනපදවාරිකං
 ගච්ඡන්තං යාචි, තස්සපි වචනං සුත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්‍ය එකමන්තං
 අගමාසි. එවං සො තෙහි නිබ්බිත්තො හුත්වා පබ්බජි. අමච්චා ඉස්සරියෙන
 වඩ්ඪන්ති. තෙසු එකො ගන්ත්වා රාජානං ආහ – “අසුකං නාම, මහාරාජ, ජනපදං
 මය්‍හං දෙහී”ති. රාජා තං “ඉත්ථන්තාමො භුඤ්ජති”ති භණති. සො රඤ්ඤො

වචනං අනාදිශ්ච “ගච්ඡාමහං තං ඡන්දං ගහෙත්වා භුක්ඡාමි” ති තත්ථ ගන්ත්වා කලහං කත්වා පුන උභොපි රඤ්ඤො සන්තිකං ආගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දොසං ආරොචෙත්ති. රාජා “න සක්කා ඉමෙ තොසෙතු” ත්ති තෙසං ලොභෙ ආදීනවං දිස්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡාකාසි. සො පුරිමනායෙන ඉමං උදානං අභාසි.

තස්සත්ථො – සභායමජ්ඣෙකෙ ධීතස්ස දිවාසෙය්‍යසඤ්ඤානෙ වාසෙ ව, මහාඋපට්ඨානසඤ්ඤානෙ යානෙ ව, උය්‍යානගමනසඤ්ඤානෙ ගමනෙ ව, ඡන්දවාරිකසඤ්ඤානාය වාරිකාය ව, “ඉදං මෙ සුඤ්ඤං, ඉදං මෙ දෙහි” ති ආදිනා නායෙන තථා තථා ආමන්තනා හොති, තස්මා අහං තත්ථ නිබ්බිජ්ජිත්වා යායං අරියඡන්දසෙවිතා අනෙකානිසංසා එකන්තසුඛා, එවං සන්තෙපි ලොභාහිභූතෙහි සබ්බකාපුරිසෙහි අනභිපත්තීතා පබ්බජ්ජා, තං අනභිජ්ඣිතං පරෙසං අවසචන්තනෙන හබ්බපුග්ගලවසෙන සෙරිතඤ්ඤං පෙක්ඛමානො විපස්සනං ආරහිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබ්බොධිං අධිගතොස්මි. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

ආමන්තනාගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

97. බ්බිඛාරතීති කා උජ්ජත්ති? බාරාණසියං කිර එකපුත්තකඛුග්ගදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො තස්ස එකපුත්තකො පියො අහොසි මනාපො පාණසමො, රාජා සබ්බඉරියාපටෙසු පුත්තකං ගහෙත්වා වත්තති. සො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තං යපෙත්වා ගතො. කුමාරොපි තං දිවසංයෙව උජ්ජන්තෙන බ්‍යාධිතා මතො. අමච්චා “පුත්තසිනෙහෙන රඤ්ඤො හදයමිපි එලෙය්‍යා” ති අනාරොචෙත්වා නං කුමාරෙසු. රාජා උය්‍යානෙ සුරාමදෙන මත්තො පුත්තං නෙව සරති, තථා දුතියදිවසෙපි න්හානභොජනවෙලාසු. අථ භුත්තාචී නිසින්තො සරිත්වා “පුත්තං මෙ ආනෙථා” ති ආහ. තස්ස අනුරූපෙන විධානෙන තං පවත්ති. ආරොචෙසු. තතො සොකාහිභූතො නිසින්තො එවං යොනිසො මනසාකාසි – “ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුජ්ජාදා ඉදං උජ්ජජ්ජති” ති. එවං අනුක්කමෙන අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං සම්මසන්තො පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. සෙසං සංසග්ගගාථාවණ්ණනායං චුත්තසදිසමෙව යපෙත්වා ගාථායත්ථවණ්ණනං.

අත්ථවණ්ණනා පන – බ්බිඛාරි කීළනා. සා දුට්ඨා හොති කායිකා ව වාචසිකා ව. තත්ථ කායිකා නාම හත්ථිහිපි කීළන්ති, අස්සෙහිපි රටෙහිපි ධනුහිපි ථරුහිපිති එවමාදි. වාචසිකා නාම ගීතං සිලොකහණනං මුඛහෙරිආලම්බරහෙරිති එවමාදි. රතීති පඤ්චකාමගුණරති. විපුලන්ති යාව අට්ඨමිඤ්ජං අහච්ච යානෙන සකලත්තභාවබ්‍යාපකං. සෙසං පාකටමෙව. අනුසන්ධියොජනාපි චෙත්ථ සංසග්ගගාථාය චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බා, තතො පරඤ්ඤං සබ්බං.

බ්බිඛාරතිගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

98. වාතුද්දිසොති කා උජ්ජත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස හගවතො සාසනෙ පඤ්ඤං පච්චෙකබ්බොධිසත්තා පබ්බජිත්වා විසති වස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං.

පුරෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා. තතො චචිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො ඛාරාණසිරාජා අහොසි, සෙසා පාකතිකරාජානො. තෙ චත්තාරොපි කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබ්බද්ධා භුත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසත්තා එකදිවසං සමාපත්තිතො වුට්ඨාය වංසක්කලීරගාථායං වුත්තනයෙනෙව අත්තනො කම්මඤ්ච සභායඤ්ච ආවජ්ජෙත්වා ඤත්වා ඛාරාණසිරඤ්ඤො උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙතුං ඔකාසං ගවෙසන්ති. සො ච රාජා තික්ඛත්තුං රත්තියා උබ්බජ්ජති, හීතො විස්සරං කරොති, මහාතලෙ ධාවති. පුරොහිතෙන කාලස්සෙව වුට්ඨාය සුබ්බසෙයාං පුච්ඡිතොපි “කුතො මෙ, ආචරිය, සුඛ”න්ති සබ්බං තං පචත්ති. ආරොචෙසි. පුරොහිතොපි “අයං රොගො න සක්කා යෙන කෙනචි උද්ධං විරෙවනාදිනා හෙසජ්ජකම්මෙන විනෙතුං, මය්හං පන බාදනුපායො උප්පන්නො”ති විත්තෙත්වා “රජ්ජහානිජීවිතත්තරායාදිනං පුබ්බනිමිත්තං එතං, මහාරාජා”ති රාජානං සුට්ඨුතරං උබ්බෙජෙත්වා “තස්ස වූපසමනත්ථං එත්තකෙ ච එත්තකෙ ච හත්ථිඅස්සරථාදයො හිරඤ්ඤසුවණ්ණඤ්ච දක්ඛිණං දත්වා යඤ්ඤො යජිතබ්බො”ති යඤ්ඤයජනෙ සමාදාපෙසි.

තතො පච්චෙකබ්බද්ධා අනෙකානි පාණසහස්සානි යඤ්ඤත්ථාය සම්පිණ්ඩියමානානි දිස්වා “එතස්මිං කම්මෙ කතෙ දුබ්බොධනෙයො හවිස්සති, හන්ද නං පටිකච්චෙව ගන්ත්වා පෙක්ඛාමා”ති වංසක්කලීරගාථායං වුත්තනයෙන ආගන්ත්වා පිණ්ඩාය වරමානා රාජඬගණෙ පටිපාටියා අගමංසු. රාජා සීහපඤ්ජරෙ යීතො රාජඬගණං ඔලොකයමානො තෙ අද්දක්ඛි, සහ දස්සනෙනෙව වස්ස සිනෙහො උප්පජ්ජි. තතො තෙ පක්කොසාපෙත්වා ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා සක්කච්චං හොජෙත්වා කතහත්තකිච්චෙ “කෙ තුම්හෙ”ති පුච්ඡි. “මයං, මහාරාජ, වාතුද්දිසා නාමා”ති. “හන්තෙ, වාතුද්දිසාති ඉමස්ස කො අත්ථො”ති? “චතුසු දිසාසු කත්ථචි කුතොචි භයං වා චිත්තුත්තායො වා අමිහාකං නත්ථි, මහාරාජා”ති. “හන්තෙ, තුම්හාකං තං භයං කිං කාරණා න හොති”ති? “මයං, මහාරාජ, මෙත්තං භාවෙම, කරුණං භාවෙම, මුදිතං භාවෙම, උපෙක්ඛං භාවෙම. තෙන නො තං භයං න හොති”ති චත්වා උට්ඨායාසනා අත්තනො වසනට්ඨානං අගමංසු.

තතො රාජා විත්තෙසි – “ඉමෙ සමණා ‘මෙත්තාදිභාවනාය භයං න හොති’ති භණන්ති, බ්‍රාහ්මණා පන අනෙකසහස්සපාණවධං වණ්ණයන්ති, කෙසං නු බො වචනං සච්ච”න්ති? අථස්ස එතදහොසි – “සමණා සුද්ධෙත අසුද්ධං ධොවන්ති, බ්‍රාහ්මණා පන අසුද්ධෙත අසුද්ධං. න සක්කා බො පන අසුද්ධෙත අසුද්ධං ධොවිතුං, පබ්බජිතානං එව වචනං සච්ච”න්ති. සො “සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා හොන්තු”තිආදිනා නයෙන මෙත්තාදයො චත්තාරොපි බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා හිතඵරණෙන විත්තෙන අමච්චෙ ආණාපෙසි – “සබ්බෙ පාණෙ මුඤ්චථ, සිතානි පානියානි පිචන්තු, හරිතානි තිණානි බාදන්තු, සීතො ච වාතො තෙසං උපවායතු”ති. තෙ තථා අකංසු.

තතො රාජා “කලාශාණම්ඤ්ඤානං වචනෙන පාපකම්මතො මුත්තොම්හි” ති තත්ථෙව නිසින්නො විපස්සිත්වා පච්චෙකඛොධං සච්ඡාකාසි. අමච්චෙහි ව භොජනවෙලායං “භුඤ්ජ, මහාරාජ, කාලො” ති චුත්තෙ “නාහං රාජා” ති පුරිමනායෙනෙව සබ්බං චත්වා ඉමං උදානඛ්‍යාකරණගාථං අභාසි.

තත්ථ චාතුද්දිසොති චතුසු දිසාසු යථාසුඛවිහාරී, “එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති” තිආදිනා වා නායෙන බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාය ඵරිතා චතස්සො දිසා අස්ස සන්තීති චාතුද්දිසො. තාසු චතුසු දිසාසු කත්ථවි සත්තෙ වා සඬ්ඛාරෙ වා භයෙන න පටිහනාතීති අප්පටිසො. සන්තුස්සමානොති ද්වාදසවිධස්ස සන්නොසස්ස වසෙන සන්තුස්සකො ව. ඉතරිතරෙතාති උච්චාවචෙන පච්චයෙන. පරිස්සයානං සහිතා අජම්හිති එත්ථ පරිස්සයන්ති කායචිත්තානි, පරිභාපෙන්නි වා තෙසං සම්පත්තිං, තානි වා පටිච්ච සයන්තීති පරිස්සයා, බාහිරානං සිහඛාග්ඝාදීනං අබ්භන්තරානඤ්ච කාමච්ඡන්දාදීනං කායචිත්තපද්දවානං එතං අධිවචනං. තෙ පරිස්සයෙ අධිවාසනඛන්තියා ව විරියාදිහි ධම්මෙහි ව සහතීති පරිස්සයානං සහිතා. ථද්ධභාවකරභයාභාවෙන අජම්හි. කිං චුත්තං භොති? යථා තෙ චත්තාරො සමණා, එවං ඉතරිතරෙන පච්චයෙන සන්තුස්සමානො එත්ථ පටිපත්තිපද්ධානෙ සන්නොසෙ යිතො චතුසු දිසාසු මෙත්තාදිභාවනාය චාතුද්දිසො, සත්තසඬ්ඛාරෙසු පටිහනනභයාභාවෙන අප්පටිසො ව භොති. සො චාතුද්දිසත්තා චුත්තජ්ජකාරානං පරිස්සයානං සහිතා, අප්පටිසත්තා අජම්හි ව භොතීති එවං පටිපත්තිගුණං දිස්වා යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා පච්චෙකඛොධං අධිගතොම්හිති. අථ වා තෙ සමණා විය සන්තුස්සමානො ඉතරිතරෙන චුත්තනායෙන චාතුද්දිසො භොතීති ඤාත්වා එවං චාතුද්දිසභාවං පත්ථයන්තො යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා අධිගතොම්හි. තස්මා අඤ්ඤොපි ඊදිසං යානං පත්ථයන්තො චාතුද්දිසනාය පරිස්සයානං සහිතා අප්පටිසනාය ව අජම්හි හුත්වා එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති. සෙසං චුත්තනායමෙවාති.

චාතුද්දිසගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

99. දුස්සඬ්ඛහාති කා උප්පත්ති? බාලාණසිරඤ්ඤො කිර අග්ගමහෙසී
කාලමකාසි. තතො චීතිචත්තෙසු සොකදිවසෙසු එකදිවසං අමච්චා “රාජුනං නාම තෙසු තෙසු කිච්චෙසු අග්ගමහෙසී අවස්සං ඉච්ඡිතබ්බා, සාධු දෙවො අඤ්ඤම්පි දෙවං ආනෙතු” ති යාවිංසු. රාජා “තෙන හි, හණ, ජානාථා” ති ආහ. තෙ පරියෙසන්තා සාමන්තරජ්ජෙ රාජා මතො, තස්ස දෙවී රජ්ජං අනුසාසති, සා ව ගබ්හිනී අහොසි, අමච්චා “අයං රඤ්ඤො අනුරූපා” ති ඤාත්වා තං යාවිංසු. සා “ගබ්හිනී නාම මනුස්සානං අමනාපා භොති. සචෙ ආගමෙථ, යාව විජායාමී, එවං සාධු. නො වෙ, අඤ්ඤං පරියෙසථා” ති ආහ. තෙ රඤ්ඤොපි එතමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා “ගබ්හිනීපි භොතු, ආනෙථා” ති ආහ. තෙ ආනෙසුං. රාජා තං අහිසිඤ්චිත්වා සබ්බං මහෙසියා භොගං අදාසි, තස්සා පරිජනානඤ්ච නානාවිධෙහි පණ්ණාකාරෙහි සඬ්ඛණ්භාති. සා කාලෙන පුත්තං විජාසි. රාජා තං අත්තනො පුත්තං විය සබ්බිරියාපථෙසු අඬකෙ ව උරෙ ව කත්වා විහරති. තදා දෙවියා පරිජනා

වින්තෙසු - “රාජා අතිවිය සඩගණ්හාති, කුමාරෙ අතිවිස්සාසං කරොති, හන්ද, නං පරිහින්දිස්සාමා” ති.

තතො කුමාරං ආහංසු - “ත්වං, තාත, අම්මාකං රඤ්ඤො පුත්තො, න ඉමස්ස රඤ්ඤො පුත්තො. මා එත්ථ විස්සාසං ආපජ්ජි” ති. අථ කුමාරො “එහි පුත්තා” ති රඤ්ඤො වුවිවමානොපි හත්ථෙන ආකඩ්ඪියමානොපි පුබ්බෙ විය රාජානං න අල්ලියති. රාජා “කිං කාරණ” න්ති විමංසන්තො තං පවත්ති. ඤත්වා “එතෙ මයා සඩගණිතාපි පටික්කුලවුත්තිනො එවා” ති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිතො. “රාජා පබ්බජිතො” ති අමච්චපරිජනාපි බහු පබ්බජිංසු. සපරිජනො රාජා පබ්බජිතොපි මනුස්සා පණිතෙ පච්චයෙ උපනෙත්ති, රාජා පණිතෙ පච්චයෙ යථාවුඩ්ඪං දාපෙසි. තත්ථ යෙ සුන්දරං ලහන්ති, තෙ තුස්සන්ති. ඉතරෙ උජ්ඣායන්ති “මයං පරිවෙණාදිති සම්මජ්ජන්තා සබ්බකිව්වාති කරොන්ති, ලුබ්භන්තං ජිණ්ණවත්ථඤ්ථ ලභාමා” ති. සො තම්පි ඤත්වා “ඉමෙ යථාවුඩ්ඪං දියමානාපි උජ්ඣායන්ති, අහො දුස්සඩගහා පරිසා” ති පත්තචීවරමාදාය එකොව අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡාකාසි. තත්ථ ආගතෙහි ව කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථමහාසි. සා අත්ථතො පාකටා එව. අයං පන යොජනා - දුස්සඩගහා පබ්බජිතාපි එකෙ, යෙ අසන්තොසාහිභූතා, තථාච්ඤා එව ව අථො ගහට්ඨා සරමාවසන්තා. එතාහං දුස්සඩගහභාවං ජීගුච්ඡන්තො විපස්සනං ආරහිත්වා අධිගතොති. සෙසං පුරිමනායෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

දුස්සඩගහගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

100. ඔරොපයිත්වාති කා උජ්ජන්ති? බාරාණසියං කිර වාතුමාසිකබ්බුභ්මදත්තො නාම රාජා ගිම්මානං පඨමෙ මාසෙ උය්‍යානං ගතො. තත්ථ රමණීයෙ භූමිභාගෙ නීලසනපත්තසඤ්ජන්තං කොවිලාරරුක්ඛං දිස්වා “කොවිලාරමුලෙ මම සයනං පඤ්ඤාපෙඨා” ති වත්වා උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හසමයං තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙසි. පුන ගිම්මානං මජ්ඣිමෙ මාසෙ උය්‍යානං ගතො, තදා කොවිලාරො පුප්ඵිතො භොති, තදාපි තථෙව අකාසි. පුනපි ගිම්මානං පච්ඡිමෙ මාසෙ ගතො, තදා කොවිලාරො සඤ්ජන්තපත්තො සුක්ඛරුක්ඛො විය භොති, තදාපි රාජා අදිස්වා ව තං රුක්ඛං පුබ්බපරිවයෙන තත්ථෙව සෙය්‍යං ආණාපෙසි. අමච්චා ජානන්තාපි රඤ්ඤො ආණත්තියා තත්ථ සයනං පඤ්ඤාපෙසු. සො උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හසමයෙ තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙන්තො තං රුක්ඛං දිස්වා “අරෙ, අයං පුබ්බෙ සඤ්ජන්තපත්තො මණ්ඩමයො විය අහිරුපදස්සනො අහොසි, තතො මණ්ඩණ්ණසාබන්තරෙ යපිතපවාළඬිකුරසදිසෙහි පුප්ඵෙහි සස්සිරිකදස්සනො අහොසි, මුත්තජාලසදිසවාලිකාකිණ්ණො වස්ස හෙට්ඨාභූමිභාගො බන්ධනා පවුත්තපුප්ඵසඤ්ජන්තො රත්තකම්බලසන්ථතො විය අහොසි. සො නාමජ්ජ සුක්ඛරුක්ඛො විය සාබාමත්තාවසෙසො ධීතො, අහො ජරාය උපහතො කොවිලාරො” ති වින්තෙත්වා “අනුපාදිණ්ණම්පි තාය ජරාය හඤ්ඤති, කිමඩ්ගං පන උපාදිණ්ණ” න්ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තදනුසාරෙනෙව සබ්බසඩ්ධාතො දුක්ඛතො අනත්තතො ව විපස්සන්තොව “අහො වතාහම්පි සඤ්ජන්තපත්තො කොවිලාරො

විය අපගතගිහිඛ්‍යඤ්ජනො භවෙය්‍ය” න්ති පත්ථයමානො අනුපුබ්බෙන තස්මිං සයනතලෙ දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්තොයෙව විපස්සිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡාකාසි. තතො ගමනකාලෙ අමච්චෙහි “කාලො, දෙව, ගන්තු” න්ති වුත්තෙ “නාහං රාජා” තිආදීති වත්වා පුරිමනෙයෙනෙව ඉමං ගාථමහාසි.

තත්ථ ඔරොපයිත්වාති අපනෙත්වා. ගිහිඛ්‍යඤ්ජනානීති කෙසමස්සුඔදාතවත්ථාලභිකාරමාලාගන්ධවිලෙපනපුත්තදාරදාසිදාසාදීති. එතානි ගිහිභාවං ඛ්‍යඤ්ජයන්ති, තස්මා “ගිහිඛ්‍යඤ්ජනානී” ති වුච්චන්ති. සඤ්ජින්නපත්තොති පතිතපත්තො. ඡෙත්වානානි මග්ගඤ්ඤාණෙන ඡින්නිත්වා. වීරොති මග්ගචීරියෙන සමන්තාගතො. ගිහිඛන්ධනානීති කාමබන්ධනානි. කාමා හි ගිහීනං බන්ධනානි. අයං තාව පදත්ථො. අයං පන අධිජ්ජායො – “අහො වතාහමපි ඔරොපයිත්වා ගිහිඛ්‍යඤ්ජනානි සඤ්ජින්නපත්තො යථා කොවිළාරො භවෙය්‍ය” න්ති එවං චිත්තයමානො විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොති. සෙසං පුරිමනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කොවිළාරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පයමවග්ගො නිට්ඨිතො.

101-2. සවෙ ලභෙථාති කා උජ්ජන්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ ද්වෙ පච්චෙකබ්බොධිස්ත්තා පබ්බජිත්වා වීසති වස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා දෙවලොකෙ උජ්ජන්තා. තතො වචිත්වා තෙසං ඡෙට්ඨකො ඛාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො, කනිට්ඨො පුරොහිතස්ස පුත්තො අහොසි. තෙ එකදිවසංයෙව පටිසන්ධිං ගහෙත්වා එකදිවසමෙව මාතු කුච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා සහපංසුකීළකා සභායකා අහෙසුං. පුරොහිතපුත්තො පඤ්ඤවා අහොසි. සො රාජපුත්තං ආහ – “සම්ම, ත්වං තව පිතුනො අච්චයෙන රජ්ජං ලභිස්සසි, අහං පුරොහිතට්ඨානං, සුසික්ඛිතෙන ව රජ්ජං අනුසාසිතුං සක්කා, එහි සිජ්ජං උග්ගණ්ඨිස්සාමා” ති. තතො උභොපි යඤ්ඤොපචිතා හුත්වා ගාමනිගමාදීසු හික්ඛං වරමානා පච්චන්තපනපදගාමං ගතා. තඤ්ච ගාමං පඤ්ච පච්චෙකබ්බද්ධා හික්ඛාචාරවෙලාය පටිසිංසු. තත්ථ මනුස්සා පච්චෙකබ්බද්ධෙ දිස්වා උස්සාහජානා ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා පණිතං බාදනීයං වා භොජනීයං වා උපනාමෙත්වා පුජෙත්ති. තෙසං එතදහොසි – “අම්හෙහි සදිසා උච්චාකුලිකා නාම නත්ථි, අපි ව පනිමෙ මනුස්සා යදි ඉච්ඡන්ති, අම්හාකං හික්ඛං දෙන්ති, යදි නිච්ඡන්ති, න දෙන්ති, ඉමෙසං පන පබ්බජිතානං එවරුපං සක්කාරං කරොන්ති, අද්ධා එතෙ කිඤ්චි සිජ්ජං ජානන්ති, හන්ද, තෙසං සන්තිකෙ සිජ්ජං උග්ගණ්ඨාමා” ති. තෙ මනුස්සෙසු පටික්කන්තෙසු ඔකාසං ලභිත්වා “යං, හන්තෙ, තුම්හෙ සිජ්ජං ජානාථ, තං අම්හෙහි සික්ඛාපෙථා” ති යාචිංසු. පච්චෙකබ්බද්ධා “න සක්කා අපබ්බජිතෙන සික්ඛිතු” න්ති ආහංසු. තෙ පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජිංසු. තතො තෙසං පච්චෙකබ්බද්ධා “එවං වො නිවාසෙතබ්බං, එවං පාරුපිතබ්බං” න්තිආදිනා නයෙන ආහිසමාවාරිකං ආචික්ඛිත්වා “ඉමස්ස සිජ්ජස්ස එකීභාවාහිරති නිජ්ජන්ති, තස්මා එකෙනෙව නිසිදිතබ්බං, එකෙන

වඩිකම්බ්බං, එකෙන යාතබ්බං, එකෙන සයිතබ්බං’ න්ති පාටියෙක්කං පණ්ණසාලං අදංසු, තතො තෙ අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිසීදිංසු. පුරොහිතපුත්තො නිසිත්තකාලතො පහුති චිත්තසමාධානං ලද්ධා ඤානං පටිලභි. රාජපුත්තො මුහුත්තෙනෙව උක්කණ්ඨිතො තස්ස සන්තිකං ආගතො. සො තං දිස්වා “කිං, සම්මා” ති පුච්ඡි. “උක්කණ්ඨිතොමිහි” ති ආහ. “තෙන හි ඉධ නිසීදා” ති. සො තත්ථ මුහුත්තං නිසීදිත්වා ආහ – “ඉමස්ස කිර, සම්ම, සිප්පස්ස එකිභාවාහිරති නිප්පත්ති” ති? පුරොහිතපුත්තො “එවං, සම්ම, තෙන හි ත්වං අත්තනො නිසිත්තොකාසං එව ගච්ඡ, උග්ගණ්ඨිස්සාමි ඉමස්ස සිප්පස්ස නිප්පත්ති” න්ති ආහ. සො ගන්ත්වා පුනපි මුහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො පුරිමනයෙනෙව තික්ඛත්තුං ආගතො.

තතො නං පුරොහිතපුත්තො තථෙව උයොපාපේත්වා තස්මිං ගතෙ චිත්තෙසි – “අයං අත්තනො ච කම්මං භාපෙති මම ච, ඉධාහික්ඛණං ආගච්ඡති” ති. සො පණ්ණසාලතො නික්ඛම්ම අරඤ්ඤං පටිට්ඨො. ඉතරො අත්තනො පණ්ණසාලායෙව නිසිත්තො පුනපි මුහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා ඉතො චිතො ච මග්ගන්තොපි තං අදිස්වා චිත්තෙසි – “යො ගභට්ඨකාලෙ පණ්ණාකාරං ආදාය ආගතොපි මං දට්ඨුං න ලභති, සො දානි මයි ආගතෙ දස්සනම්පි අදාතුකාමො අපක්කම්. අහො අරෙ, චිත්ත, න ලජ්ජසි, යං මං චතුක්ඛත්තුං ඉධානෙසි, න සො දානි තෙ වසෙ වත්තිස්සාමි, අඤ්ඤදත්ථු තංයෙව මම වසෙ වත්තාපෙස්සාමි” ති අත්තනො සෙනාසනං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. ඉතරොපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා තත්ථෙව අගමාසි. තෙ උභොපි මනොසිලාතලෙ නිසීදිත්වා පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං ඉමා උදානගාථායො අභාසිංසු.

තත්ථ නිපකන්ති පකතිනිපකං පණ්ඩිතං කසිණපරිකම්මාදිකුසලං. සාධුචිහාරිත්ති අප්පනාවිහාරෙත වා උපවාසෙත වා සමන්තාගතං. ධීරන්ති ධිතිසම්පන්නං. තත්ථ නිපකත්තෙන ධිතිසම්පදා වුත්තා. ඉධ පන ධිතිසම්පන්නමෙවාති අත්ථො. ධිති නාම අසිලිපරක්කමතා, “කාමං තථො ච න්භාරු වා” ති (ම. නි. 2.184; අ. නි. 2.5; මහානි. 196) එවං පවත්තචීරියස්සෙතං අධිවචනං. අපිච ධික්කතපාපොතිපි ධීරො. රාජාව රට්ඨං විජිතං පභායාති යථා පකතිරාජා “විජිතං රට්ඨං අනත්ථාවහ” න්ති ඤාත්වා රජ්ජං පභාය එකො වරති, එවං බාලසභායං පභාය එකො වරෙ. අථ වා රාජාව රට්ඨන්ති යථා සුතසොමො රාජා රට්ඨං විජිතං පභාය එකො වරි, යථා ච මහාජනකො රාජා, එවං එකො වරිති අයම්පි තස්ස අත්ථො. සෙසං වුත්තානුසාරෙන සක්කා ජානිතුන්ති න චිත්ථාරිතන්ති.

සභායගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

103. අද්ධා පසංසාමාති ඉමිස්සා ගාථාය යාව ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ පච්චෙකබ්බද්ධානං නිසජ්ජා, තාව වාතුද්දිසගාථාය උප්පත්තිසදිසා එව උප්පත්ති. අයං

පන විසෙසො - යථා සො රාජා රත්තියා තික්ඛන්තුං උබ්බිජ්ජි, න තථා අයං, නෙවස්ස යඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො අහොසි. සො ආකාසනලෙ පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු පච්චෙකඛුද්ධො නිසිදාපෙත්වා “කෙ තුම්හෙ”ති පුච්ඡි. “මයං, මහාරාජ, අනවජ්ජහොජිතො නාමා”ති. “හන්තෙ, අනවජ්ජහොජිතොති ඉමස්ස කො අත්ථො”ති? “සුන්දරං වා අසුන්දරං වා ලද්ධා නිබ්බිකාරා භුඤ්ජාම, මහාරාජා”ති. තං සුත්වා රඤ්ඤො එතදහොසි - “යංනුනාහං ඉමෙ උපපරික්ඛෙය්‍යං ‘එදිසා වා නො වා’”ති? තං දිවසං කණාජකෙන බිලඬගදුනියෙන පරිච්ඡි. තං පච්චෙකඛුද්ධා අමතං විය නිබ්බිකාරා භුඤ්ජිංසු. රාජා “ඉමෙ පටිඤ්ඤාතත්තා එකදිවසං නිබ්බිකාරා හොන්ති, පුන ස්වෙ ජානිස්සාමි”ති ස්වාතනාය නිමන්තෙසි. දුතියදිවසෙපි තට්ඨෙවකාසි. තෙපි තට්ඨෙව පරිභුඤ්ජිංසු. අථ රාජා “සුන්දරං දත්වා විමංසිස්සාමි”ති පුනපි නිමන්තෙත්වා ද්වෙ දිවසෙ මහාසක්කාරං කත්වා පණිතෙන අතිවිචිත්‍රෙන බාදනියෙන හොජනියෙන පරිච්ඡි. තෙපි තට්ඨෙව නිබ්බිකාරා පරිභුඤ්ජිත්වා රඤ්ඤො මඬගලං වත්වා පක්කමිංසු. රාජා අවිරපක්කන්තෙසු තෙසු “අනවජ්ජහොජිතො එතෙ, අහො වතාහමිපි අනවජ්ජහොජි හවෙය්‍ය”න්ති වින්තෙත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජ්ජං සමාදාය විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකඛුද්ධො හුත්වා මඤ්ජුසකරුක්ඛමුලෙ පච්චෙකඛුද්ධානං මජ්ඣෙ අත්තනො ආරම්මණං විහාවෙන්තො ඉමං ගාථමහාසි. සා පදත්ථතො උත්තානමෙව. කෙවලං පන සහායසම්පදන්ති එත්ථ අසෙබෙහි සීලාදික්ඛන්ධෙහි සම්පන්නා සහායා එව සහායසම්පදාති වෙදිතබ්බා.

අයං පනෙත්ථ යොජනා - යා අයං චුත්තා සහායසම්පදා, තං සහායසම්පදං අද්ධා පසංසාම, එකංසෙනෙව ථොමෙමාති චුත්තං හොති. කථං? සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සහායාති. කස්මා? අත්තනො සීලාදීහි සෙට්ඨෙ සෙවමානස්ස සීලාදයො ධම්මා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච චුද්ධිං විරුළ්භිං වෙපුල්ලං පාපුණන්ති. සමෙ සෙවමානස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤං සාධාරණෙන කුක්කුච්චස්ස විනොදනෙන ච ලද්ධා න පරිභායන්ති. එතෙ පන සහායකෙ සෙට්ඨෙ ච සමෙ ච අලද්ධා කුහනාදිමිච්ඡාජීවං පහාය ධම්මෙන සමෙන උප්පන්නං හොජනං භුඤ්ජන්තො තත්ථ ච පටිඝානුනයං අනුප්පාදෙන්තො අනවජ්ජහොජි හුත්වා අත්ථකාමො කුලපුත්තො එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො. අහමිපි එවං වරන්තො ඉමං සම්පන්නිං අධිගතොමිහිති.

අද්ධාපසංසාගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

104. දිස්වා සුවණ්ණස්සාති කා උප්පන්නි? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසියං රාජා ගිම්භසමයෙ දිවාසෙය්‍යං උපගතො අහොසි, සන්තිකෙ වස්ස වණ්ණදාසී ගොසිතවන්දනං පිසති. තස්සා එකබාහාය එකං සුවණ්ණවලයං, එකබාහාය ද්වෙ. තානි සඬ්ඝට්ඨෙන්ති, ඉතරං න සඬ්ඝට්ඨති. රාජා තං දිස්වා “එවමෙව ගණවාසෙ සඬ්ඝට්ඨනා, එකවාසෙ අසඬ්ඝට්ඨනා”ති වින්තෙත්වා පුනප්පුනං දාසිං ඔලොකෙසි. තෙන ච සමයෙන සබ්බාලඬකාරවිභූසිතා දෙවී තං බිජයන්ති ධීතා හොති. සා “වණ්ණදාසියා පටිබද්ධවිත්තො මඤ්ඤෙ රාජා”ති වින්තෙත්වා තං දාසිං

උට්ඨාපෙන්වා සයමෙව පිසිතුමාරද්ධා. අථස්සා ව උභොසු බාහාසු අනෙකෙ සුවණ්ණවලයා, තෙ සඨසට්ඨන්තා මහාසද්දං ජනයිංසු. රාජා අතිසුට්ඨතරං නිබ්බන්දො දක්ඛිණපස්සෙන නිපන්නොයෙව විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබ්බාධිං සච්ඡාකාසි. තං අනුත්තරසුබ්බෙන සුඛිතං නිපන්නං වන්දනහත්ථා දෙවී උපසඬකම්ත්වා “ආලිම්පාමි, මහාරාජා”ති ආහ. සො “අපෙහි, මා ආලිම්පාහි”ති ආහ. සා “කිස්ස, මහාරාජා”ති? සො “නාහං, රාජා”ති. එවමෙනෙසං කථාසල්ලාපං සුත්වා අමච්චා උපසඬකම්ංසු, තෙනපි මහාරාජවාදෙන ආලපිතො “නාහං, භණ්ණ, රාජා”ති ආහ. සෙසං පට්ඨගාථාය චුත්තසදිසමෙව.

අයං පන ගාථාවණ්ණනා – තත්ථ දිස්වාති ඔලොකෙත්වා. සුවණ්ණස්සාති කඤ්චනස්ස. “වලයාති”ති පාඨසෙසො. සාවසෙසපදත්ථො හි අයං අත්ථො. පහස්සරානීති පහාසනසිලාති, ජුතිමත්තානීති චුත්තං හොති. සෙසං උත්තානපදත්ථමෙව. අයං පන යොජනා – දිස්වා භූජස්මිං සුවණ්ණස්ස වලයාති “ගණවාසෙ සති සඨසට්ඨනා, එකවාසෙ අසඬසට්ඨනා”ති එවං වින්තෙත්වා විපස්සනං ආරහිත්වා අධිගතොමිහිති. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

සුවණ්ණවලයගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

105. එවං දුතියෙනාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤාතරො කිර බාරාණසිරාජා දහරොව පබ්බජිතුකාමො අමච්චෙ ආණාපෙසි – “දෙවිං ගහෙත්වා රජ්ජං පරිහරථ, අහං පබ්බජිස්සාමි”ති. අමච්චා – “මහාරාජ, අරාජකං රජ්ජං අම්හෙහි න සක්කා රක්ඛිතුං සාමන්තරාජානො ආගම්ම විලුම්පිස්සන්ති, යාව එකොපි පුත්තො උප්පජ්ජති, තාව ආගමෙහි”ති සඤ්ඤාපෙසු. මුදුවිත්තො රාජා අධිවාසෙසි. අථ දෙවී ගබ්භං ගණ්හි. රාජා පුත තෙ ආණාපෙසි – “දෙවී ගබ්හිනී, පුත්තං ජාතං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා රජ්ජං පරිහරථ, අහං පබ්බජිස්සාමි”ති. අමච්චා “දුජ්ජානං, මහාරාජ, එතං, යං දෙවී පුත්තං වා විජායිස්සති, ධීතරං වාති, තාව විජායනකාලං ආගමෙහි”ති පුතපි රාජානං සඤ්ඤාපෙසු. අථ සා පුත්තං විජායි. තදාපි රාජා තථෙව අමච්චෙ ආණාපෙසි. අමච්චා පුතපි රාජානං – “ආගමෙහි, මහාරාජ, යාව පට්ඨලො හොති”ති බහුහි කාරණෙහි සඤ්ඤාපෙසු. තතො කුමාරෙ පට්ඨලෙ ජාතෙ අමච්චෙ සන්නිපාතාපෙන්වා “පට්ඨලො දානි අයං, තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා පට්ඨජ්ජථා”ති අමච්චානං ඔකාසං අදත්වා අන්තරාපණතො කාසායවත්ථාදයො සබ්බපරික්ඛාරෙ ආහරාපෙන්වා අන්තෙපුරෙ එව පබ්බජිත්වා මහාජනකො විය නික්ඛමිත්වා ගතො. සබ්බපරිජනො නානජ්ජකාරං පරිදෙවමානො රාජානං අනුබන්ධි. සො රාජා යාව අත්තනො රජ්ජසීමා, තාව ගන්ත්වා කත්තරදණ්ඨෙන ලෙඛං ආකඩ්ඪිත්වා – “අයං ලෙඛා නාතික්කම්තබ්බා”ති ආහ. මහාජනො ලෙඛාය සීසං කත්වා භූමියං නිපන්නො පරිදෙවමානො “තුය්භං දානි, තාත, රඤ්ඤො ආණා, කිං කරිස්සති”ති කුමාරං ලෙඛං අතික්කමාපෙසි. කුමාරො “තාත, තාතා”ති ධාවිත්වා රාජානං සම්පාපුණි. රාජා කුමාරං දිස්වා “එතං මහාජනං පරිහරන්තො රජ්ජං කාරෙසිං, කිං දානි එකං දාරකං පරිහරිතුං න සක්ඛිස්ස”න්ති කුමාරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං

පව්වියෝ, තත්ථ පුබ්බපච්චෙකඛුද්ධෙහි වසිතපණ්ණසාලං දිස්වා වාසං කප්පෙසි සද්ධිං පුත්තෙන.

තතො කුමාරො වරසයනාදීසු කතපරිවයො තිණසන්ථාරකෙ වා රජ්ජමඤ්චකෙ වා සයමානො රොදති. සීතවාතාදීහි පුටියො සමානො – “සීතං තාත උණ්භං තාත මකසා තාත ඩංසන්ති. ඡාතොම්හි තාත, පිපාසිතොම්හි තාතා” ති වදති. රාජා තං සඤ්ඤාපෙන්නොයෙව රත්තිං චිතිනාමෙසි. දිවාපිස්ස පිණ්ඩාය වරින්වා හත්තං උපනාමෙසි, කුමාරො මිස්සකහත්තං කඬුගුරකමුග්ගාදිබහුලං අවිජාදෙන්තම්පි තං ජිසවිජාවසෙන භුඤ්ජමානො කතිපාහව්වයෙන උණ්භෙ යපිතපදුමං විය මිලායි. රාජා පන පටිසඬ්ඛානබලෙන නිබ්බිකාරො භුඤ්ජති. තතො සො කුමාරං සඤ්ඤාපෙන්නො ආහ – “නගරෙ, තාත, පණ්ණාහාරො ලබ්භති, තත්ථ ගච්ඡාමා” ති. කුමාරො “ආම, තාතා” ති. තතො නං පුරක්ඛන්වා ආගතමග්ගෙනෙව නිවත්ති. කුමාරමාතාපි දෙවී “න දානි රාජා කුමාරං ගණ්ඨින්වා අරඤ්ඤෙවිරං වසිස්සති, කතිපාහෙනෙව නිවත්තිස්සති” ති චින්තෙන්වා රඤ්ඤා කත්තරදණ්ඩෙන ලිඛිතට්ඨානෙයෙව වතිං කාරාපෙන්වා වාසං කප්පෙසි. රාජා තස්සා වතියා අවිදුරෙ යන්වා “එත්ථ තෙ, තාත, මාතා නිසින්තා, ගච්ඡාහී” ති පෙසෙසි. යාව සො තං යානං පාපුණාති, තාව උදික්ඛන්තො අට්ඨාසි – “මා හෙව නං කොචි විහෙයෙය්‍යා” ති. කුමාරො මාතු සන්තිකං ධාවන්තො අගමාසි.

ආරක්ඛපුරිසා කුමාරං ආගච්ඡන්තං දිස්වා දෙවියා ආරොවෙසි. දෙවී විසතිනාටකිත්ථිසහස්සපරිවුතා පච්චුග්ගන්ත්වා පටිග්ගහෙසි. රඤ්ඤො ව පවත්ති. පුච්ඡි. “පච්ඡතො ආගච්ඡති” ති සුත්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි. රාජාපි තාවදෙව සකවසනට්ඨානං අගමාසි. මනුස්සා රාජානං අදිස්වා නිවත්තිංසු. තතො දෙවී නිරාසාව හුත්වා පුත්තං ගහෙන්වා නගරං ගන්ත්වා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි. රාජාපි අත්තනො වසනට්ඨානෙ නිසින්තො විපස්සින්වා පච්චෙකබොධිං පත්වා මඤ්ජුසකරුක්ඛමුලෙ පච්චෙකඛුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමං උදානගාථං අභාසි. සා අත්ථතො උත්තානා එව.

අයං පනෙත්ථාධිජපායො – ය්වායං එකෙන දුතියෙන කුමාරෙන සීතුණ්භාදීහි නිවෙදෙන්තෙන සහවාසෙන තං සඤ්ඤාපෙන්නස්ස මම වාචාහිලාපො තස්මිං සිනෙහවසෙන අභිසජ්ජනා වා ජාතා. සවාහං ඉමං න පරිච්චජාමි, තතො ආයතිම්පි තථෙව හෙස්සති, යථා ඉදානි, එවං දුතියෙන සහ මමස්ස වාචාහිලාපො අභිසජ්ජනා වා. “උභයම්පෙනං අන්තරායකරං විසෙසාධිගමස්සා” ති එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො තං ඡඩ්ඛෙන්වා යොනියො පටිපජ්ජින්වා පච්චෙකබොධිමධිගතොම්හිති. සෙසං වුත්තනයමෙවති.

ආයතිභයගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

106. කාමා හි චිත්‍රාති කා උජ්ජත්ති? බාරාණසියං කිර සෙට්ඨිපුත්තො දහරොව සෙට්ඨිට්ඨානං ලභි. තස්ස තිණ්ණං උතුනං අනුච්ඡවිකා තයො පාසාදා අහෙසුං. සො සබ්බසම්පත්තීහි දෙවකුමාරො විය පරිවාරෙති. අථ සො දහරොව සමානො

“පබ්බජිත්ථ” නි මාතෘපිතරො ආපුච්ඡි, තෙ නං නිවාරෙන්නි. සො තථෙව නිබ්බන්ධති. පුනපි නං මාතෘපිතරො “ත්ථං, තාත, සුබ්බමාලො, දුක්ඛරා පබ්බජ්ජා, බුරුධාරාය උපරි වඩ්ඤ්ඤාසදිසා” නි නානප්පකාරෙහි නිවාරෙන්නි. සො තථෙව නිබ්බන්ධති. තෙ චිත්තෙසු – “සවායං පබ්බජති, අම්භාකං දොමනස්සං හොති. සථෙව නං නිවාරෙම, එතස්ස දොමනස්සං හොති. අපිව අම්භාකං දොමනස්සං හොතු, මා ව එතස්සා” නි අනුජානංසු. තතො සො සබ්බං පරිජනං පරිදෙවමානං අනාදිසිත්වා ඉසිපතනං ගන්නවා පච්චෙකඛුද්ධානං සන්නිකෙ පබ්බජී. තස්ස උළාරසෙනාසනං න පාපුණාති, මඤ්චකෙ තට්ඨිකං අත්ථරිත්වා සයි. සො වරසයනෙ කතපරිවයො සබ්බරත්තිං අතිදුක්ඛිතො අහොසි. පහාතෙ සරිරපරිකම්මං කත්වා පත්තච්චරමාදාය පච්චෙකඛුද්ධෙහි සද්ධිං පිණ්ඩාය පාවිසි. තත්ථ වුඩ්ඪා අග්ගාසනඤ්ච අග්ගපිණ්ඩඤ්ච ලහන්ති, නවකා යංකිඤ්චිදෙව ආසනලුඛං භොජනඤ්ච. සො තෙන ලුඛභොජනෙනාපි අතිදුක්ඛිතො අහොසි. සො කතිපාහංයෙව කියො දුබ්බණ්ණො හුත්වා නිබ්බජ්ජි, යථා තං අපරිපක්කගතෙ සමණධම්මෙ. තතො මාතෘපිතූනං දුතං පෙසෙත්වා උප්පබ්බජී. සො කතිපාහංයෙව බලං ගහෙත්වා පුනපි පබ්බජිතුකාමො අහොසි, තතො දුතියම්පි පබ්බජිත්වා පුනපි උප්පබ්බජී. තතියවාරෙ පන පබ්බජිත්වා සම්මා පටිපන්නො විපස්සිත්වා පච්චෙකඛොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං වත්වා පුන පච්චෙකඛුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමමෙව බ්‍යාකරණගාථම්පි අහොසි.

තත්ථ කාමාති ද්වෙ කාමා වත්ථුකාමො ව කිලෙසකාමො ව. තත්ථ වත්ථුකාමො නාම පියරූපාදිආරම්මණධම්මො, කිලෙසකාමො නාම සබ්බො රාගප්පහෙදො. ඉධ පන වත්ථුකාමො අධිප්පෙතො. රූපාදිඅනෙකප්පකාරවසෙන චිත්‍රා. ලොකස්සාදවසෙන මධුරා. බාලපුට්ඨජනානං මනං රමාපෙන්නිති මනොරමා. විරූපරූපෙනාති විවිධෙන රූපෙන, අනෙකවිධෙන සභාවෙනාති චුත්තං හොති. තෙ හි රූපාදිවසෙන චිත්‍රා, රූපාදිසුපි නිලාදිවසෙන විවිධරූපා. එවං තෙන තෙන විරූපරූපෙන තථා තථා අස්සාදං දස්සෙත්වා මථෙන්නි චිත්තං, පබ්බජ්ජාය අභිරම්තුං න දෙන්නිති. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨෙව. නිගමනම්පි ද්විති තිති වා පදෙහි යොජෙත්වා පුරිමගාථාසු චුත්තතයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කාමගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

107. ඊති වාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර රඤ්ඤො ගණ්ඨො උදපාදි, බාළ්භා වෙදනා වඩ්ඪන්ති. වෙජ්ජා “සත්ථකම්මෙන චිතා ඵාසු න හොති” නි භණන්ති. රාජා තෙසං අභයං දත්වා සත්ථකම්මං කාරාපෙසි. තෙ තං ඵාලෙත්වා පුබ්බලොහිතං නීහරිත්වා නිවෙදනං කත්වා වණං පිලොතිකෙන බන්ධංසු. ලුඛමංසාහාරෙසු ව නං සම්මා ඔවදිංසු. රාජා ලුඛභොජනෙන කිසසරිරො අහොසි, ගණ්ඨො වස්ස මිලායි. සො ඵාසුකසඤ්ඤී හුත්වා සිනිද්ධාහාරං භුඤ්ඡී, තෙන සඤ්ජාතබලො විසයෙයෙව පටිසෙවි, තස්ස ගණ්ඨො පුරිමසභාවමෙව සම්පාපුණි. එවං යාව තික්ඛන්තුං සත්ථකම්මං කාරාපෙත්වා වෙජ්ජෙහි පරිවජ්ජිතො නිබ්බන්දිත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං.

ආරභිත්වා සත්තභි වස්සෙහි පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි.

තත්ථ එතීති ඊතී, ආගන්තුකානං අකුසලභාගීනං බ්‍යසනභෙතුනං එතං අධිවචනං. තස්මා කාමගුණාපි එතෙ අනෙකබ්‍යසනාවහට්ඨොන අනත්ථානං සන්තිපාතට්ඨොන ව ඊතී. ගණ්ඨොපි අසුචිං පග්ගරති,
උද්ධුමාතපරිපක්කපරිහින්තො හොති. තස්මා එතෙ කිලෙසාසුචිපග්ගරණතො උප්පාදපරාහඬිගෙහි උද්ධුමාතපරිපක්කපරිහින්තභාවතො ව ගණ්ඨො. උපද්දවතීති උපද්දවො, අනත්ථං ජනෙන්නො අභිභවති අප්ඤ්ඤාත්ථරතීති අත්ථො, රාගගණ්ඨාදීනමෙතමධිවචනං. තස්මා කාමගුණාපෙතෙ අවිදිතනිබ්බානත්ථාවහභෙතුතාය සබ්බුපද්දවකම්මපරිවත්ථුතාය ව උපද්දවො. යස්මා පනෙතෙ කිලෙසාතුරභාවං ජනෙන්නා සීලසඬ්ඛාතං ආරොග්‍යං ලොලුප්පං වා උප්පාදෙන්නා පාකතිකමෙව ආරොග්‍යං විලුම්පන්ති, තස්මා ඉමිනා ආරොග්‍යවිලුම්පනට්ඨොන රොගො. අබ්භන්තරමනුපවිට්ඨට්ඨොන පන අන්තොතුදනට්ඨොන ව දුන්නීභරණීයට්ඨොන ව සල්ලං. දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකභයාවහනතො භයං. මෙ එතන්ති මෙතං. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨොව. නිගමනම්පි චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

ඊතීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

108. සීතඤ්ඤාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර සීතාලකඛුභ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ තිණකුටිකාය විහරති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ සීතෙ සීතං, උණ්භෙ දණ්ඨමෙව හොති අබ්භොකාසත්තා පදෙසස්ස. ගොවරගාමෙ හික්ඛා යාවදත්ථං න ලබ්භති, පානීයම්පි දුල්ලහං, වාතාතපඬංසසරීපාපි බාධෙන්නී. තස්ස එතදහොසි – “ඉතො අඬ්ඬියොජනමත්තෙ සම්පන්නො පදෙසො, තත්ථ සබ්බෙපි එතෙ පරිස්සයා නත්ථී, යංනුනාහං තත්ථ ගච්ඡෙය්‍යං, එාසුකං විහරන්තෙන සක්කා සුබ්බමධිගන්තු’න්ති? තස්ස පුත අහොසි – “පබ්බජිතා නාම න පච්චයගිද්ධා හොන්ති, එවරුපඤ්ච විත්තං අත්තතො වසෙ වත්තාපෙන්නී, න විත්තස්ස වසෙ වත්තන්ති, නාහං ගම්ස්සාමි’ති එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා න අගමාසි. එවං යාවතනියකං උප්පන්නචිත්තං පච්චවෙක්ඛිත්වා නිවත්තෙසි. තතො තත්ථොව සත්ත වස්සානි වසිත්වා සම්මා පටිපජ්ජමානො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි.

තත්ථ සීතඤ්ඤාති සීතං දුට්ඨං අබ්භන්තරධාතුක්ඛොභපච්චයඤ්ච බාහිරධාතුක්ඛොභපච්චයඤ්ච, තථා උණ්ඨමිපි. ඩංසානි පිඬ්ගලමක්ඛිකා. සරීපපානි යෙ කෙච්චී දීප්පාතිකා සරන්තා ගච්ඡන්ති. සෙසං පාකට්ඨොව. නිගමනම්පි චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

සීතාලකගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

109. නාගොවානි කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා වීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙත්වා කාලඛිකතො නිරයෙ වීසති වස්සානි එව පච්චිත්වා, හිමවන්තප්පදෙසෙ හත්ථියොනියං උප්පජ්ජිත්වා සඤ්ජාතක්ඛන්ධො පදුමවණ්ණසකලසරිරො උළාරො යුථපති මහානාගො අහොසි. තස්ස ඔහග්ගොහග්ගසාධාහඬිගානි හත්ථිජාපාව බාදන්ති, ඔගාහෙපි නං හත්ථිනියො කද්දමෙන විලිම්පිංසු, සබ්බං පාලිලෙයාකනාගස්සෙව අහොසි. සො යුථා නිබ්බිජ්ජිත්වා පක්කාමි. තතො නං පදානුසාරෙන යුථා අනුබන්ධන්ති, එවං යාවතතියං පක්කන්තම්පි අනුබන්ධිංසුයෙව. තතො චින්තෙසි “ඉදානි මය්හං නත්තකො බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙති, යංනුනාහං අත්තතො පුරිමජාතියා උය්‍යානං ගච්ඡෙය්‍යං. තත්‍ර සො මං රක්ඛිස්සති” ති. තතො රත්තියං නිද්දුපගතෙ යුථෙ යුථං පහාය තමෙව උය්‍යානං පාවිසි. උය්‍යානපාලො දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා “හත්ථිං ගහෙස්සාමි” ති සෙනාය පරිවාරෙසි. හත්ථි රාජානමෙව අභිමුඛො ගච්ඡති. රාජා “මං අභිමුඛො එති” ති බුරජ්ජං සන්තය්හිත්වා අට්ඨාසි. තතො හත්ථි “විජ්ඣෙය්‍යාපි මං එසො” ති මානුසිකාය වාචාය “බ්‍රහ්මදත්ත, මා මං විජ්ඣා, අහං තෙ අය්‍යකො” ති ආහ. රාජා “කිං හණ්ණසි” ති සබ්බං පුච්ඡි. හත්ථිපි රජ්ජෙ ව නරකෙ ව හත්ථියොනියඤ්ඤෙව පවත්තිං සබ්බං ආරොචෙසි. රාජා “සුන්දරං මා හායි, මා කඤ්චි හිංසාපෙහී” ති හත්ථිනො වට්ටඤ්ඤෙව ආරක්ඛකෙ ව හත්ථිහණ්ඩෙ ව උපට්ඨාපෙසි.

අටෙකදිවසං රාජා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො “අයං වීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙත්වා නිරයෙ පච්චිත්වා පක්කාවසෙසෙන තිරච්ඡානායොනියං උප්පන්නො, තත්ථාපි ගණ්ණංවාසසඬ්ඨිපට්ඨනං අසහන්තො ඉධාගතොසි, අහො දුක්ඛොව ගණ්ණංවාසො, එකීභාවො එව පන සුඛො” ති චින්තෙත්වා තත්ථෙව විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකඛොධිං සච්ඡාකාසි. තං ලොකුත්තරසුඛෙන සුඛිතං අමච්චා උපසඬ්ඨකම්ත්වා පණ්ණිපාතං කත්වා “යානකාලො, මහාරාජා” ති ආහංසු. තතො “නාහං, රාජා” ති වත්වා පුරිමනායෙනෙව ඉමං ගාථමහාසි. සා පදත්ථතො පාකටා එව.

අයං පනෙත්ථ අධිප්පායයොජනා – සා ව ඛො යුත්තිවසෙනෙව, න අනුස්සවවසෙන. යථා අයං හත්ථි අරියකන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගච්ඡතිති වා, සරිරමහන්තතාය වා නාගො, එවං කුදාස්සු නාමාහම්පි අරියකන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගමනෙන, ආගුමකරණෙන, පුන ඉත්ථත්තං අනාගමනෙන ව ගුණසරිරමහන්තතාය වා නාගො හවෙය්‍යං. යථා වෙස යුථානි විචජ්ජන්ති එකවරියසුඛෙන යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො, කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං ගණං විචජ්ජන්ති එකවිහාරසුඛෙන යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ අත්තතො යථා යථා සුඛං, තථා තථා යත්තකං වා ඉච්ඡාමි, තත්තකං අරඤ්ඤෙ නිවාසං එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො එකො වරෙය්‍යන්ති අත්ථො. යථා වෙස සුසණ්ඨිතක්ඛන්ධමහන්තතාය සඤ්ජාතක්ඛන්ධො, කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං අසෙබ්බිලක්ඛන්ධමහන්තතාය සඤ්ජාතක්ඛන්ධො හවෙය්‍යං. යථා වෙස පදුමසදිසගත්තතාය වා, පදුමකුලෙ උප්පන්නතාය වා පදුමී, කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං පදුමසදිසඋජ්ජකතාය වා, අරියජාතිපදුමෙ උප්පන්නතාය වා

පද්ම හවෙය්. යථා වෙස ථාමබ්ලාදිහි උළාරො, කුදාස්සු නාමාහමිපි එවං පරිසුද්ධකායසමාචාරතාදිහි සීලසමාධිනිබ්බේධිකපඤ්ඤාදිහි වා උළාරො හවෙය්. එවං චිත්තෙන්තො විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං අධිගතොමිහිති.

නාගගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

110. අට්ඨානතන්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤා කිර පුත්තො දහරො එව සමානො පබ්බජිතුකාමො මාතාපිතරො යාචි. මාතාපිතරො නං නිවාරෙන්ති. සො නිවාරියමානොපි නිබන්ධනියෙව “පබ්බජිස්සාමි”ති. තතො පුබ්බෙ චුත්තසෙට්ඨිපුත්තං විය සබ්බං වත්වා අනුජානිංසු. “පබ්බජිත්වා ව උය්‍යානෙයෙව වසිතබ්බ”න්ති පටිජානාපෙසුං, සො තථා අකාසි. තස්ස මාතා පාතොව විසතිසහස්සනාටකිත්ථිපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා පුත්තං යාගුං පායෙන්වා අත්තරා බජ්ජකාදිහි ව බාදාපෙත්වා යාව මජ්ඣන්තිකසමයා තෙන සද්ධිං සමුල්ලපිත්වා නගරං පවිසති. පිතාපි මජ්ඣන්තිකෙ ආගන්ත්වා තං භොජෙත්වා අත්තනාපි භුඤ්ජිත්වා දිවසං තෙන සද්ධිං සමුල්ලපිත්වා සායන්හසමයං පටිජග්ගනකපුරිසෙ යපෙත්වා නගරං පවිසති. සො එවං රත්තින්දිවං අවිචිත්තො විහරති.

තෙන බො පන සමයෙන ආදිච්චබන්ධු නාම පච්චෙකබ්බද්ධො නන්දමුලකපබ්භාරෙ විහරති. සො ආවජ්ජෙන්තො තං අද්දස – “අයං කුමාරො පබ්බජිතුං අසක්ඛි, ජටං ඡින්දිතුං න සක්කොති”ති. තතො පරං ආවජ්ජි – “අත්තනො ධම්මතාය නිබ්බජ්ජිස්සති නු බො, නො”ති. අථ “ධම්මතාය නිබ්බන්දන්තො අතිවිරං හවිස්සති”ති ඤත්වා “තස්ස ආරම්මණං දස්සෙස්සාමි”ති පුරිමනෙයෙනෙව මනොසිලාතලතො ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ අට්ඨාසි. රාජපරිසා දිස්වා “පච්චෙකබ්බද්ධො ආගතො, මහාරාජා”ති ආරොචෙසි. රාජා “ඉදානි මෙ පුත්තො පච්චෙකබ්බද්ධෙන සද්ධිං අනුක්කණ්ඨිතො වසිස්සති”ති පමුදිතමනො හුත්වා පච්චෙකබ්බද්ධං සක්කච්චං උපට්ඨන්තිත්වා තත්ථෙව වාසං යාවිත්වා පණ්ණසාලාදිවාචිහාරවඩ්ඤාමාදිසබ්බං කාරෙත්වා වාසෙසි. සො තත්ථ වසන්තො එකදිවසං ඔකාසං ලභිත්වා කුමාරං පුච්ඡි – “කොසි ත්ව”න්ති? “අහං පබ්බජිතො”ති. “පබ්බජිතා නාම න ඊදිසා භොන්ති”ති. අථ “හන්තෙ, කිදිසා භොන්ති, කිං මය්හං අනනුච්ඡවික”න්ති චුත්තෙ “ත්වං අත්තනො අනනුච්ඡවිකං න පෙක්ඛසි, නනු තෙ මාතා විසතිසහස්සිත්ථිති සද්ධිං පුබ්බණ්හසමයෙ ආගච්ඡන්ති උය්‍යානං අවිචිත්තං කරොති, පිතා වස්ස මහතා බලකායෙන සායන්හසමයෙ ජග්ගනකපරිසා සකලං රත්තිං, පබ්බජිතා නාම තව සදිසා න භොන්ති, ඊදිසා පන භොන්ති”ති තත්ථ ධීතස්සෙව ඉද්ධියා හිමවන්තෙ අඤ්ඤතරං විහාරං දස්සෙසි. සො තත්ථ පච්චෙකබ්බද්ධෙ ආලම්බනඵලකං නිස්සාය ධීතෙ ව වඩ්ඤාමන්තෙ ව රජනකකම්මසුචිකම්මාදිහි කරොන්තෙ ව දිස්වා ආහ – “තුම්හෙ ඉධ නාගච්ඡට, පබ්බජ්ජා ව තුම්හෙහි අනුඤ්ඤාතා”ති? “ආම, පබ්බජ්ජා අනුඤ්ඤාතා, පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සමණා නාම අත්තනො නිස්සරණං කාතුං, පදෙසඤ්ච ඉච්ඡිතං පත්ථිතං ගන්තුං ලභන්ති, එත්තකංව වට්ටති”ති වත්වා ආකාසෙ යත්වා

අට්ඨාන තං සඨගණිකාරතස්ස, යං එස්සයෙ සාමයිකං විමුත්තින්ති ඉමං උපඨිස්සුගාථං වත්වා දිස්සමානොයෙව ආකාසෙන නන්දමුලකපබ්භාරං අගමාසි. එවං ගතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ සො අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිපජ්ජි. ආරක්ඛපුරිසොපි “සයිතො කුමාරො, ඉදානි කුහිං ගමිස්සති” ති පමත්තො නිද්දං ඔක්කමි. සො තස්ස පමත්තභාවං ඤත්වා පත්තච්චරමාදාය අරඤ්ඤං පාවිසි. තත්‍ර ච යිතො විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා පච්චෙකබුද්ධට්ඨානං ගතො. තත්‍ර ච “කථමධිගත”න්ති පුච්ඡිතො ආදිච්චබන්ධුනා වුත්තං උපඨිස්සුගාථං පරිපුණ්ණං කත්වා අභාසි.

තස්සත්ථො – අට්ඨාන තන්ති අට්ඨානං තං, අකාරණං තන්ති වුත්තං හොති. අනුනාසිකලොපො කතො “අරියසච්චාන දස්සන”න්තිආදිසු (බු. පා. 5.11; සු. නි. 270) විය. සඨගණිකාරතස්සාති ගණාහිරතස්ස. යන්ති කාරණවචනමෙතං “යං හිරියති හිරියිතබ්බෙනා”තිආදිසු (ධ. ස. 30) විය. එස්සයෙති අධිගච්ඡෙ. සාමයිකං විමුත්තින්ති ලොකියසමාපත්තිං. සා හි අප්පිනප්පිනසමයෙ එව පච්චත්ථිකෙහි විමුච්චනතො “සාමයිකා විමුත්ති” ති වුච්චති. තං සාමයිකං විමුත්තිං. අට්ඨානං තං, න තං කාරණං විජ්ජති සඨගණිකාරතස්ස, යෙන කාරණෙන විමුත්තිං. එස්සයෙ ඉති එතං ආදිච්චබන්ධුස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස වචො නිසම්ම සඨගණිකාරතිං පභාය යොනිසො පටිපජ්ජන්තො අධිගතොම්හිති ආහ. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

අට්ඨානගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුතියවග්ගො නිට්ඨිතො.

111. දිට්ඨිවිසුකානීති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා
රහොගතො චන්තෙසි – “යථා සිතාදීනං පටිඝාතකානි උණ්හාදීනි අත්ථි, අත්ථි නු බො එවං වට්ඨපටිඝාතකං විච්චිට්ඨං, නො”ති? සො අමච්චෙ පුච්ඡි – “විච්චිට්ඨං ජානාථා”ති? තෙ “ජානාම, මහාරාජා”ති ආහංසු. රාජා “කිං ත”න්ති? තතො “අත්තවා ලොකො”තිආදිනා නයෙන සස්සතුච්ඡෙදං කපෙස්සුං. රාජා “ඉමෙ න ජානන්ති, සබ්බෙපිමෙ දිට්ඨිගතිකා”ති සයමෙව තෙසං විලොමතඤ්ච අයුත්තතඤ්ච දිස්වා “වට්ඨපටිඝාතකං විච්චිට්ඨං අත්ථි, තං ගවෙසිතබ්බ”න්ති චන්තෙත්වා රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. ඉමඤ්ච උදානගාථං අභාසි පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙකෙ බ්‍යාකරණගාථඤ්ච.

තස්සත්ථො – දිට්ඨිවිසුකානීති ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි. තානි හි මග්ගසම්මාදිට්ඨියා විසුකට්ඨෙන විජ්ඣනට්ඨෙන විලොමට්ඨෙන ච විසුකානි, එවං දිට්ඨියා විසුකානි, දිට්ඨි එව චා විසුකානි දිට්ඨිවිසුකානි. උපාතිවත්තොති දස්සනමග්ගෙන අතික්කන්තො. පත්තො නියාමන්ති අවිනිපාතධම්මතාය සම්බොධිපරායණතාය ච නියතභාවං අධිගතො, සම්මත්තනියාමසඨබාතං චා පයමමග්ගන්ති. එත්තාවතා පයමමග්ගකිච්චතිජ්ජන්ති ච තස්ස පටිලාභො ච වුත්තො. ඉදානි පටිලද්ධමග්ගොති ඉමිනා සෙසමග්ගපටිලාහං දස්සෙති. උප්පන්නඤ්ඤාණොම්හිති

උප්පන්නපව්වෙකබොධිඤාණො අමිනි. එතෙන ඵලං දස්සෙති. අනඤ්ඤනෙයොයාති
 අඤ්ඤෙහි ඉදං සවිචන්ති න නෙතබ්බො. එතෙන සයම්භුතං දස්සෙති, පත්තෙ වා
 පව්වෙකබොධිඤාණො අඤ්ඤනෙයායනාය අභාවා සයංවසිතං. සමථවිපස්සනාය වා
 දිට්ඨිවිසුකානි උපාතිවත්තො, ආදිමග්ගෙන නියාමං පත්තො, සෙසෙහි
 පටිලද්ධමග්ගො, ඵලඤාණෙන උප්පන්නඤාණො, තං සබ්බං අත්තනාව
 අධිගතොති අනඤ්ඤනෙයොයාති. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

දිට්ඨිවිසුකගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

112. නිල්ලොලුපොති කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර සුදො

අත්තරහත්තං පචින්වා උපනාමෙසි මනුඤ්ඤදස්සනං සාදුරසං “අප්පෙව නාම මෙ
 රාජා ධනමනුජ්ජාදෙය්‍යා”ති. තං රඤ්ඤො ගන්ධෙනෙව භොත්තුකමායතං ජනෙසි,
 මුඛෙ ඛෙළං උප්පාදෙති. පඨමකඛළෙ පන මුඛෙ පක්ඛිත්තමත්තෙ
 සත්තරසහරණ්ණසහස්සානි අමතෙනෙව ඵුසිතානි අහෙසුං. සුදො “ඉදානි මෙ දස්සති,
 ඉදානි මෙ දස්සති”ති චින්තෙසි. රාජාපි “සක්කාරාරහො සුදො”ති චින්තෙසි, “රසං
 සායින්වා පන සක්කරොන්තං මං පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගවිජෙය්‍යා ‘ලොලො
 අයං රාජා රසගරුකො’”ති න කිඤ්චි අහණි. එවං යාව භොජනපරියොසානං, තාව
 සුදො “ඉදානි දස්සති, ඉදානි දස්සති”ති චින්තෙසි. රාජාපි අවණ්ණහයෙන න කිඤ්චි
 අහණි. තතො සුදො “නත්ථි මඤ්ඤෙ ඉමස්ස රඤ්ඤො ජිව්භාවිඤ්ඤාණ”න්ති.
 දුතියදිවසෙ අසාදුරසං උපනාමෙසි. රාජා භුඤ්ජන්තො “නිග්ගහාරහො වත, භො,
 අජ්ජ සුදො”ති ජානන්තොපි පුබ්බෙ විය පව්වෙකබ්බන්වා අවණ්ණහයෙන න කිඤ්චි
 අහණි. තතො සුදො “රාජා නෙව සුන්දරං නාසුන්දරං ජානාති”ති චින්තෙත්වා
 සබ්බං පරිබ්බයං අත්තනාව ගහෙත්වා කිඤ්චිදෙව පචින්වා රඤ්ඤො දෙති. රාජා
 “අහො වත ලොහො, අහං නාම වීසති නගරසහස්සානි භුඤ්ජන්තො ඉමස්ස
 ලොහෙන හත්තමත්තමිපි න ලභාමි”ති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා
 විපස්සන්තො පව්වෙකබොධිං සවිජාකාසි. පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ නිල්ලොලුපොති අලොලුපො. යො හි රසතණ්හාහිභූතො භොති, සො
 භුසං ලුප්පති පුනජ්ජුතං ලුප්පති, තෙන “ලොලුපො”ති වුච්චති. තස්මා එස තං
 පටික්ඛිපන්තො “නිල්ලොලුපො”ති ආහ. නික්කුභොති එත්ථ කිඤ්චාපි යස්ස තිව්ධං
 කුහනවත්ථු නත්ථි, සො “නික්කුභො”ති වුච්චති. ඉමිස්සා පන ගාථාය
 මනුඤ්ඤභොජනාදීසු විමිහයමනාපජ්ජනතො නික්කුභොති අයමධිප්පායො.
 නිජ්ජිපාසොති එත්ථ පාතුමිච්ඡා පිපාසා, තස්සා අභාවෙන නිජ්ජිපාසො,
 සාදුරසලොහෙන භොත්තුකමායතාවිරහිතොති අත්ථො. නිම්මක්ඛොති එත්ථ
 පරගුණවිනාසනලක්ඛණො මක්ඛො, තස්ස අභාවෙන නිම්මක්ඛො. අත්තනො
 ගිහිකාලෙ සුදස්ස ගුණමක්ඛනාභාවං සන්ධායාහ. නිද්ධන්තකසාවමොභොති එත්ථ
 රාගාදයො තයො කායදුච්චරිතාදීනි ව තිණිති ඡ ධම්මා යථාසම්භවං
 අප්පසන්නට්ඨෙන සකභාවං විජභාපෙත්වා පරභාවං ගණ්හාපනට්ඨෙන කසට්ඨෙන
 ව “කසාවා”ති වෙදිතබ්බා. යථාහ –

“තත්ථ කතමෙ තයො කසාවා? රාගකසාවො, දොසකසාවො,
මොහකසාවො. ඉමෙ තයො කසාවා. තත්ථ කතමෙ අපරෙපි තයො කසාවා?
කායකසාවො, වච්ඡකසාවො, මනොකසාවො”ති (විභ. 924).

තෙසු මොහං යපෙත්වා පඤ්චන්තං කසාවානං තෙසඤ්ච සබ්බෙසං මූලභූතස්ස
මොහස්ස නිද්ධන්තත්තා නිද්ධන්තකසාවමොහො. තිණ්ණං එව වා
කායවච්ඡිමනොකසාවානං මොහස්ස ව නිද්ධන්තත්තා නිද්ධන්තකසාවමොහො.
ඉතරෙසු නිල්ලොලුපතාදීහි රාගකසාවස්ස, නිම්මක්ඛතාය දොසකසාවස්ස
නිද්ධන්තභාවො සිද්ධො එව. නිරාසයොති නිත්තණ්හො. සබ්බලොකෙ භවිත්වාති
සකලලොකෙ, තීසු භවෙසු ද්වාදසසු වා ආයතනෙසු භවවිභවතණ්හාවිරහිනො
හුත්වාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අථ වා තයොපි පාදෙ වත්වා
එකො වරෙති එකො වරිතුං සක්කුණෙය්‍යාති එවම්පෙත්ථ සම්බන්ධො කාතබ්බො.

නිල්ලොලුපගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

113. පාපං සභායන්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා
මහවිවරාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො මනුස්සෙ කොට්ඨාගාරතො
පුරාණධඤ්ඤාදීති බහිද්ධා නිහරන්තෙ දිස්වා “කිං, භණෙ, ඉද්”න්ති අමච්චෙ පුච්ඡි.
අමච්චා “ඉදානි, මහාරාජ, නවධඤ්ඤාදීති උප්පජ්ජිස්සන්ති, තෙසං ඔකාසං කාතුං
ඉමෙ මනුස්සා පුරාණධඤ්ඤාදීති ඡඩ්ඛෙන්ති”ති ආහංසු. රාජා “කිං, භණෙ,
ඉත්ථාගාරබලකායාදීනං වත්තං පරිපුණ්ණ”න්ති ආහ. “ආම, මහාරාජ,
පරිපුණ්ණ”න්ති. “තෙන හි, භණෙ, දානසාලං කාරෙථ, දානං දස්සාමි, මා ඉමානි
ධඤ්ඤානි අනුපකාරානි විනස්සන්තු”ති. තතො නං අඤ්ඤතරො දිට්ඨිගතිකො
අමච්චො “මහාරාජ, නත්ථි දින්න”න්ති ආරබ්භ යාව “බාලෙ ව පණ්ඩිතෙ ව
සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති”ති වත්වා නිවාරෙසි. රාජා
දුතියම්පි තතියම්පි කොට්ඨාගාරෙ විලුම්පන්තෙ දිස්වා තථෙව ආණාපෙසි. සොපි
තතියම්පි නං “මහාරාජ, දත්තුපඤ්ඤත්තං යදිදං දාන”න්තිආදීති වත්වා නිවාරෙසි.
සො “අරෙ, අහං අත්තතො සන්තකම්පි න ලහාමි දාතුං, කිං මෙ ඉමෙහි
පාපසභායෙහි”ති නිබ්බින්නො රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො
පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡාකාසි. තඤ්ච පාපසභායං ගරහන්තො ඉමං උදානගාථමාහ.

තස්සායං සබ්බෙපත්ථො – ය්වායං දසවත්ථුකාය පාපදිට්ඨියා සමන්තාගතත්තා
පාපො, පරෙසම්පි අනත්ථං පස්සතීති අනත්ථදස්සි, කායදුච්චරිතාදිම්හි ව විසමෙ
නිව්ට්ඨො, තං අත්ථකාමො කුලපුත්තො පාපං සභායං පරිවජ්ජයෙථ, අනත්ථදස්සිං
විසමෙ නිව්ට්ඨං. සයං න සෙවෙති අත්තතො වසෙන තං න සෙවෙය්‍යා. යදි පන
පරස්ස වසො හොති, කිං සක්කා කාතුන්ති වුත්තං හොති. පසුතන්ති පසංථං,
දිට්ඨිවසෙන තත්ථ තත්ථ ලග්ගන්ති අත්ථො. පමත්තන්ති කාමගුණෙසු
වොස්සට්ඨවිත්තං, කුසලභාවනාරහිතං වා. තං එවරූපං සභායං න සෙවෙ න භජෙ න
පයිරූපාසෙ, අඤ්ඤදත්ථු එකො වරෙ බග්ගවිසාණකජ්ජොති.

114. බහුස්සුතන්ති කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ අට්ඨ පච්චෙකබ්බොධිසත්තා පබ්බජිත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්තාතිආදි සබ්බං අනවජ්ජහොජීගාථාය චුත්තසදිසමෙව. අයං පන විසෙසො – පච්චෙකබ්බද්ධෙ නිසීදාපෙත්වා රාජා ආහ – “කෙ තුම්හෙ” ති? තෙ ආහංසු – “මයං, මහාරාජ, බහුස්සුතා නාමා” ති. රාජා “අහං සුතබ්බුත්තදත්තො නාම, සුතෙන තිත්තිං න ගච්ඡාමි, හන්ද, තෙසං සන්තිකෙ විචිත්‍රනයධම්මදෙසනං සොස්සාමි” ති අත්තමනො දක්ඛිණොදකං දත්වා පරිවිසිත්වා හත්තකිච්චපරියොසානෙ සඬ්ඝත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා “ධම්මකථං, හත්තෙ, කථෙථා” ති ආහ. සො “සුඛිතො හොතු, මහාරාජ, රාගක්ඛයො හොතු” ති වත්වා උට්ඨිතො. රාජා “අයං න බහුස්සුතො, දුතියො බහුස්සුතො භවිස්සති, ස්වෙ තස්ස විචිත්‍රධම්මදෙසනං සොස්සාමි” ති ස්වාතනාය නිමන්තෙසි. එවං යාව සබ්බෙසං පටිපාටි ගච්ඡති, තාව නිමන්තෙසි, තෙ සබ්බෙපි “දොසක්ඛයො හොතු, මොහක්ඛයො, ගතික්ඛයො, භවක්ඛයො, වට්ඨක්ඛයො, උපධික්ඛයො, තණ්හක්ඛයො හොතු” ති එවං එකෙකපදං විසෙසෙත්වා සෙසං පට්ඨමසදිසමෙව වත්වා උට්ඨහිංසු.

තතො රාජා – “ඉමෙ ‘බහුස්සුතා මය’න්ති භණන්ති, න ච තෙසං විචිත්‍රකථා, කිමෙතෙහි චුත්ත”න්ති තෙසං වචනත්ථං උපපරික්ඛිතුමාරද්ධො. අථ “රාගක්ඛයො හොතු” ති උපපරික්ඛන්තො “රාගෙ ඛිණෙ දොසොපි මොහොපි අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙපි කිලෙසා ඛිණා හොන්ති” ති ඤත්වා අත්තමනො අහොසි “නිප්පරියායබහුස්සුතා ඉමෙ සමණා. යථාපි හි පුරිසෙන මහාපථවිං වා ආකාසං වා අඬ්ගුලියා නිද්දිසන්තෙන න අඬ්ගුලිමත්තොව පදෙසො නිද්දිට්ඨො හොති. අපි ච බො පන සකලපථවි ආකාසා එව නිද්දිට්ඨා හොන්ති. එවං ඉමෙහි එකෙකං අත්ථං නිද්දිසන්තෙහි අපරිමාණා අත්ථා නිද්දිට්ඨා හොන්ති” ති. තතො සො “කුදාස්සු නාමාහමිපි එවං බහුස්සුතො භවිස්සාමි” ති තථාරූපං බහුස්සුතභාවං පත්ථෙත්තො රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථමහාසි.

තත්ථායං සඬ්ඛෙපත්ථො – බහුස්සුතන්ති දුට්ඨො බහුස්සුතො තීසු පිටකෙසු අත්ථනො නිබ්බලො පරියත්තිබහුස්සුතො ව, මග්ගඵලවිජ්ජාහිඤ්ඤාපට්චෙධකො පට්චෙධබහුස්සුතො ව. ආගතාගමො ධම්මධරො. උළාරෙහි පන කායවච්චිමනොකම්මෙහි සමන්තාගතො උළාරො. යුත්තපටිභානො ව මුත්තපටිභානො ව යුත්තමුත්තපටිභානො ව පටිභානවා. පරියත්තිපරිපුච්ඡාධිගමවසෙන වා තිථිධො පටිභානවා වෙදිතබ්බො. යස්ස හි පරියත්ති පටිභාති, සො පරියත්තිපටිභානවා. යස්ස අත්ථඤ්ච ඤාණඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච ධාතාට්ඨානඤ්ච පරිපුච්ඡන්තස්ස පරිපුච්ඡා පටිභාති, සො පරිපුච්ඡාපටිභානවා. යස්ස මග්ගාදයො පටිවිද්ධා හොන්ති, සො අධිගමපටිභානවා. තං ඵ්වරූපං බහුස්සුතං ධම්මධරං භජෙථ මිත්තං උළාරං පටිභානවත්තං. තතො තස්සානුභාවෙන අත්තත්ථපරත්ථඋභයත්ථහෙදතො වා

දිට්‍ඨිමිථිකසම්පරායිකපරමත්ථහෙදතො වා අනෙකප්පකාරානි අඤ්ඤාය අත්ථානි,
තතො “අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන”න්තිආදීසු (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20)
කඨිබ්බාට්ඨානියෙසු විනයො කඨිබ්බං විචිකිච්ඡං විනෙන්වා විනාසෙන්වා එවං
කතසබ්බකිච්චො එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති.

බහුස්සුතගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

115. බිඬ්ඬං රතීන්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර විභූසකබ්‍රහ්මදත්තො නාම
රාජා පාතොව යාගුං වා හත්තං වා භුඤ්ජිත්වා නානාවිධවිභූසනෙහි අත්තානං
විභූසාපෙන්වා මහාආදායෙස සකලං සරීරං දිස්වා යං න ඉච්ඡති, තං අපනෙන්වා
අඤ්ඤෙන විභූසනෙන විභූසාපෙති. තස්ස එකදිවසං එවං කරොත්තස්ස හත්තවෙලා
මජ්ඣන්තිකා සම්පත්තා. විප්පකතවිභූසිතොව දුස්සපට්ටෙන සීසං වෙයෙත්වා
භුඤ්ජිත්වා දිවාසෙයාං උපගඤ්ජි. පුනඨි උට්ඨහිත්වා තථෙව කරොතො සුරියො
ඔග්ගතො. එවං දුතියදිවසෙපි තතියදිවසෙපි. අපස්ස එවං මණ්ඩනප්පසුතස්ස
පිට්ඨිරොගො උදපාදි. තස්ස එතදහොසි – “අහො රෙ, අහං සබ්බථාමෙන
විභූසන්තොපි ඉමස්මිං කප්පකෙ විභූසනෙ අසන්තුට්ඨො ලොහං උප්පාදෙසිං,
ලොහො ව නාමෙස අපායගමනියො ධම්මො, හන්දාහං ලොහං නිග්ගණ්හාමි”ති
රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං
උදානගාථමහාසි.

තත්ථ බිඬ්ඬා ව රතී ව පුබ්බෙ වුත්තාව. කාමසුඛන්ති වත්ථුකාමසුඛං.
වත්ථුකාමාපි හි සුඛස්ස විසයාදිභාවෙන “සුඛ”න්ති වුච්චන්ති. යථාහ – “අත්ථි රූපං
සුඛං සුඛානුපතිත”න්ති (සං. නි. 3.60). එවමෙනං බිඬ්ඬං රතීං කාමසුඛඤ්ච ඉමස්මිං
ඔකාසලොකෙ අනලඬ්ඬකරිත්වා අලන්ති අකත්වා, එතං තප්පකන්ති වා සාරභූතන්ති
වා එවං අග්ගහෙන්වා. අනපෙක්ඛමානොති තෙන අනලඬ්ඬකරණෙන
අනපෙක්ඛණසීලො අපිභාලුකො නිත්තණ්ණො. විභූසට්ඨානා විරතො සච්චවාදීති
තත්ථ විභූතා දුට්ඨා – අගාරිකවිභූසා ව අනගාරිකවිභූසා ව.
සාටකවෙයනමාලාගන්ධාදිවිභූසා අගාරිකවිභූසා නාම. පත්තමණ්ඩනාදිවිභූසා
අනගාරිකවිභූසා. විභූසා එව විභූසට්ඨානං, තස්මා විභූසට්ඨානා නිවිධාය විරතියා
විරතො. අචිතථවචනතො සච්චවාදීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

විභූසට්ඨානගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

116. පුත්තඤ්ච දාරන්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර රඤ්ඤො පුත්තො
දහරකාලෙයෙව අභිසිත්තො රජ්ජං කාරෙසි. සො පට්මගාථාය
වුත්තපච්චෙකබ්බොධිසත්තො විය රජ්ජසිරිං අනුභවන්තො එකදිවසං වින්තෙසි –
“අහං රජ්ජං කාරෙන්තො බහුතං දුක්ඛං කරොමි, කිං මෙ එකහත්තත්ථාය ඉමිනා
පාපෙන, හන්ද, සුඛමුප්පාදෙමි”ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො
පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අහාසි.

තත්ථ ධනානීති මුත්තාමණිවෙළිරියසඬ්ඛසිලාපවාළරජතජාතරූපාදීනි රතනානි.
 ධඤ්ඤානීති සාලිව්භියවගොධුමකඬ්ඛවරකකුදුසකජ්ජභෙදානි සත්ත
 සෙසාපරණ්ණානි ව. ඛන්ධවානීති
 ඤාතිඛන්ධුගොත්තඛන්ධුමිත්තඛන්ධුසිජ්ජඛන්ධුවසෙන චතුඛ්ඛිධඛන්ධවෙ.
 යථොධිකානීති සකසකඔධිවසෙන ධීතානියෙව. සෙසං චුත්තනයමෙවානි.

පුත්තදාරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

117. සඬ්ඛගො එසොති කා උජ්ජත්ති? බාරාණසියං කිර පාදලොලබ්‍රහ්මදත්තො
 නාම රාජා අහොසි. සො පාතොව යාගුං වා හත්තං වා භුඤ්ජිත්වා තීඝු පාසාදෙසු
 තිවිධානි නාටකානි පස්සති. තිවිධා නාම නාටකා පුබ්බරාජතො ආගතං,
 අනන්තරරාජතො ආගතං, අත්තතො කාලෙ උට්ඨිතන්ති. සො එකදිවසං පාතොව
 දහරනාටකපාසාදං ගතො. තා නාටකිත්ථියො “රාජානං රමාපෙස්සාමා”ති
 සක්කස්ස දෙවානම්න්දස්ස අච්ඡරායො විය අතිමනොහරං නච්චගීතවාදිතං
 පයොජෙසුං. රාජා “අනච්ඡරියමෙතං දහරාන”න්ති අසන්තුට්ඨො හුත්වා
 මජ්ඣිමනාටකපාසාදං ගතො, තාපි නාටකිත්ථියො තථෙව අකංසු. සො තත්ථපි
 තථෙව අසන්තුට්ඨො හුත්වා මහල්ලකනාටකපාසාදං ගතො, තාපි තථෙව අකංසු.
 රාජා ද්වෙ තයො රාජපරිවට්ටෙ අතීතානං තාසං මහල්ලකභාවෙන අට්ඨිකීළනසදිසං
 නච්චං දිස්වා ගීතඤ්ච අමධුරං සුත්වා පුනදෙව දහරනාටකපාසාදං, පුන
 මජ්ඣිමනාටකපාසාදන්ති එවමපි විවරිත්වා කත්ථවි අසන්තුට්ඨො චින්තෙසි – “ඉමා
 නාටකිත්ථියො සක්කං දෙවානම්න්දං අච්ඡරායො විය මං රමාපෙතුකාමා
 සබ්බථාමෙන නච්චගීතවාදිතං පයොජෙසුං. ස්වාහං කත්ථවි අසන්තුට්ඨො ලොහං
 වඩ්ඪෙමි. ලොහො ව නාමෙස අපායගමනීයො ධම්මො, හන්දාහං ලොහං
 නිග්ගණ්හාමි”ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං
 සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අහාසි.

තස්සත්ථො – සඬ්ඛගො එසොති අත්තතො උපහොගං නිද්දිසති. සො හි
 සජ්ජන්ති තත්ථ පාණිනො කද්දමෙ පටිට්ඨො හත්ථි වියානි සඬ්ඛගො. පරිත්තමෙත්ථ
 සොඛ්‍යන්ති එත්ථ පඤ්චකාමගුණුපහොගකාලෙ විපරීතසඤ්ඤාය
 උජ්ජාදෙනබ්බතො කාමාවචරධම්මපරියාපන්නතො වා ලාමකට්ඨෙන සොඛ්‍යං
 පරිත්තං, විජ්ජුජ්ජපහාය ඔහාසිතනච්චදස්සනසුඛං ඉව ඉත්තරං, තාවකාලිකන්ති
 චුත්තං හොති. අජ්ජස්සාදො දුක්ඛමෙවෙත්ථ භියොයානි එත්ථ ව ය්වායං “යං බො,
 භික්ඛවෙ, ඉමෙ පඤ්ච කාමගුණෙ පටිච්ච උජ්ජජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං
 කාමානං අස්සාදො”ති (ම. නි. 1.166) චුත්තො, සො යමිදං “කො ව, භික්ඛවෙ,
 කාමානං ආදීනවො, ඉධ, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තො යෙන සිජ්ජට්ඨානෙන ජීවිකං
 කජ්ජෙති, යදි මුද්දාය යදි ගණනායා”ති එවමාදිනා (ම. නි. 1.167) නයෙනෙත්ථ
 දුක්ඛං චුත්තං, තං උපනිධාය අජ්ජො උදකඛිත්ථුමත්තො හොති, අථ බො දුක්ඛමෙව
 භියොයා බහු, චතුසු සමුද්දෙසු උදකසදිසං හොති. තෙන චුත්තං “අජ්ජස්සාදො
 දුක්ඛමෙවෙත්ථ භියොයා”ති. ගලො එසොති අස්සාදං දස්සෙත්වා ආකඬ්ඪනවසෙන

බලිසො විය එසො, යදිදං පඤ්චකාමගුණා. ඉති ඤත්වා මනිමානි එවං ඡානිත්වා බුද්ධිමා පණ්ඩිතො පුරිසො සබ්බමෙතං පහාය එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පොති.

සඨගගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

118. සන්දාලයිත්වානාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අනිවත්තබ්බන්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො සඨගාමං ඔනිණ්ණො අප්පිනිත්වා අඤ්ඤං වා කිච්චං ආරද්ධො අනිට්ඨපෙත්වා න නිවත්තති, තස්මා නං එවං සඤ්ජානිංසු. සො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡති. තෙන ව සමයෙන දවඩාහො උට්ඨාසි. සො අග්ගි සුක්ඛානි චෙව හරිතානි ව තිණාදීනි දහන්තො අනිවත්තමානො එව ගච්ඡති. රාජා තං දිස්වා තප්පට්ඨාගනිමිත්තං උප්පාදෙසි. “යථායං දවඩාහො, එවමෙව එකාදසවිධො අග්ගි සබ්බෙ සත්තෙ දහන්තො අනිවත්තමානො ගච්ඡති මහාදුක්ඛං උප්පාදෙන්තො, කුදාස්සු නාමාහම්පි ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිවත්තනත්ථං අයං අග්ගි විය අරියමග්ගඤ්ඤාණග්ගිනා කිලෙසෙ දහන්තො අනිවත්තමානො ගච්ඡෙය්‍ය”න්ති? තතො මුහුත්තං ගන්ත්වා කෙවට්ටෙ අද්දස නදියං මච්ඡෙ ගණ්හන්තෙ. තෙසං ඡාලන්තරෙ පට්ටියො එකො මහාමච්ඡො ඡාලං හෙත්වා පලායි. තෙ “මච්ඡො ඡාලං හෙත්වා ගතො”ති සද්දමකංසු. රාජා තම්පි වචනං සුත්වා තප්පට්ඨාගනිමිත්තං උප්පාදෙසි – “කුදාස්සු නාමාහම්පි අරියමග්ගඤ්ඤාණෙන තණ්හාදිට්ඨිඡාලං හෙත්වා අසප්පමානො ගච්ඡෙය්‍ය”න්ති? සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි, ඉමඤ්ච උදානගාථමහාසි.

තස්සා දුතියපාදෙ ඡාලන්ති සුත්තමයං වුවිචති. අම්බුති උදකං, තත්ථ වරතීති අම්බුවාරි, මච්ඡස්සෙතං අධිවචනං. සලිලෙ අම්බුවාරි සලිලම්බුවාරි. තස්මිං නදීසලිලෙ ඡාලං හෙත්වා ගතඅම්බුවාරිවාති වුත්තං හොති. තතියපාදෙ දඩ්ඨන්ති දඩ්ඨට්ඨානං වුවිචති. යථා අග්ගි දඩ්ඨට්ඨානං පුන න නිවත්තති, න තත්ථ භියොසා ආගච්ඡති, එවං මග්ගඤ්ඤාණග්ගිනා දඩ්ඨකාමගුණට්ඨානං අනිවත්තමානො තත්ථ භියොසා අනාගච්ඡන්තොති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සන්දාලගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

119. ඔක්ඛිත්තවක්ඛුති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර වක්ඛුලොලබ්බන්මදත්තො නාම රාජා පාදලොලබ්බන්මදත්තො විය නාටකදස්සනං අනුයුත්තො හොති. අයං පන විසෙසො – සො අසන්තුට්ඨො තත්ථ තත්ථ ගච්ඡති. අයං තං තං නාටකං දිස්වා අතීච අභිනන්දිත්වා නාටකදස්සනපරිවත්තනෙන තණ්හං වඩ්ඨෙන්නො විවරති. සො කිර නාටකදස්සනත්ථං ආගතං අඤ්ඤතරං කුටුම්භිකහරියං දිස්වා රාගං උප්පාදෙසි. තතො සංවෙගං ආපජ්ජිත්වා පුන “අරෙ, අහං ඉමං තණ්හං වඩ්ඨෙන්නො අපායපරිපූරකො භවිස්සාමි, හන්ද, නං නිග්ගණ්හාමි”ති පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පුරිමපට්ඨන්ති. ගරහන්තො තප්පට්ඨකංගුණදීපිකං ඉමං උදානගාථං අහාසි.

තත්ථ ඔක්ඛිත්තවක්ඛුති හෙට්ඨාඛිත්තවක්ඛු, සත්තභීවට්ඨිකානි පටිපාටියා යපෙත්වා පරිවජ්ජනගහෙතඛිඛදස්සනත්ථං යුගමත්තං පෙක්ඛමානොති චුත්තං හොති. න තු හනුකට්ඨිනා හදයට්ඨිං සඬ්ඝට්ටෙන්තො. එවඤ්ඤි ඔක්ඛිත්තවක්ඛුතා න සමණසාරුප්පා හොති. න ච පාදලොලොති එකස්ස දුතියො, ද්විත්තං තතියොති එවං ගණමජ්ඣං පටිසිතුකාමතාය කණ්ඩුයමානපාදො විය අභවන්තො, දීඝචාරිකඅනිවත්තචාරිකවිරතො. ඉත්තින්ද්‍රියොති ඡසු ඉන්ද්‍රියෙසු ඉධ මනින්ද්‍රියස්ස විසුං චුත්තත්තා චුත්තාවසෙසවසෙන ච ගොපිතින්ද්‍රියො. රක්ඛිතමානසානොති මානසං එව මානසානං, තං රක්ඛිතමස්සාති රක්ඛිතමානසානො. යථා කිලෙසෙහි න විලුප්පති, එවං රක්ඛිතවිත්තොති චුත්තං හොති. අනවස්සුතොති ඉමාය පටිපත්තියා තෙසු තෙසු ආරම්මණෙසු කිලෙසඅන්වස්සවවිරහිතො. අපරිඛය්භමානොති කිලෙසග්ගීහි අපරිඛය්භමානො. ඛහිද්ධා චා අනවස්සුතො, අජ්ඣත්තං අපරිඛය්භමානො. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

ඔක්ඛිත්තවක්ඛුගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

120. ඔහාරයිත්වාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤොපි
 චාතුමාසිකබ්‍රහ්මදන්තො නාම රාජා චතුමාසෙ චතුමාසෙ උය්‍යානකීළං ගච්ඡති. සො එකදිවසං ගිම්හානං මජ්ඣිමමාසෙ උය්‍යානං පටිසන්තො උය්‍යානද්වාරෙ පත්තසඤ්ජන්තං පුප්ඵාලඬ්ඛකතසාධාවිට්ඨං පාරිච්ඡත්තකකොවිලාරං දිස්වා එකං පුප්ඵං ගහෙත්වා උය්‍යානං පාවිසී. තතො “රඤ්ඤා අග්ගපුප්ඵං ගහිත”න්ති අඤ්ඤතරොපි අමච්චො හත්ථික්ඛන්ධෙ ධීතො එකමෙව පුප්ඵං අග්ගහෙසී. එතෙනෙවුපායෙන සබ්බො බලකායො අග්ගහෙසී. පුප්ඵෙහි අනස්සාදෙන්තා පත්තම්පි ගණ්හිංසු. සො රුක්ඛො නිප්පත්තපුප්ඵො ඛන්ධමත්තොව අහොසී. රාජා සායන්හසමයෙ උය්‍යානා නික්ඛමන්තො තං දිස්වා “කිං කතො අයං රුක්ඛො, මමාගමනවෙලාය මණ්ඩණ්ණසාධන්තරෙසු පචාළසදිසපුප්ඵාලඬ්ඛකතො අහොසී, ඉදානි නිප්පත්තපුප්ඵො ජාතො”ති වින්තෙන්තො තස්සෙව අවිදුරෙ අපුප්ඵිතරුක්ඛං සඤ්ජන්තපලාසං අද්දස. දිස්වා චස්ස එතදහොසී – “අයං රුක්ඛො පුප්ඵිතරුක්ඛො විය ලොහනීයං, භික්ඛුභාවො පන අපුප්ඵිතරුක්ඛො විය අලොහනීයො. තස්මා යාව ඉදම්පි අයං රුක්ඛො විය න විලුප්පති, තාව අයමඤ්ඤො සඤ්ජන්තපත්තො යථා පාරිච්ඡත්තකො, එවං කාසාවෙන සඤ්ජන්තො භුත්වා පබ්බපෙය්‍ය”න්ති. සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අහොසී.

තත්ථ කාසායවත්ථො අභිනික්ඛමිත්වාති ඉමස්ස පාදස්ස ගෙහා නික්ඛමිත්වා කාසායවත්ථනිවත්ථො භුත්වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. සෙසං චුත්තනයෙනෙව සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති න විත්ථාරිතන්ති.

පාරිච්ඡත්තකගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තනියවග්ගො නිට්ඨිතො.

121. රසෙසුති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා උය්‍යානෙ අමච්චපුත්තෙහි පරිවුතො සිලාපට්ටපොක්ඛරණියං කීළති. තස්ස සුදො සබ්බමංසානං රසං ගහෙත්වා අතීව සුසඬ්ඛනං අමතකප්පං අන්තරහත්තං පචිත්වා උපනාමෙසි. සො තත්ථ ගෙධමාපන්නො කස්සචි කිඤ්චි අදත්වා අත්තනාව භුඤ්ජී. උදකං කීළන්තො අතිවිකාලෙ නික්ඛන්තො සීසං සීසං භුඤ්ජී. යෙහි සද්ධිං පුබ්බෙ භුඤ්ජති, න තෙසං කඤ්චි සරි. අථ පච්ඡා පටිසඬ්ඛානං උප්පාදෙත්වා ‘‘අහො! මයා පාපං කතං, ය්වායං රසතණ්හාහිභූතො සබ්බජනං විස්සරිත්වා එකකොච භුඤ්ජිං, හන්ද, නං රසතණ්හං නිග්ගණ්හාමි’’ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පුරිමපටිපත්තිං ගරහන්තො තප්පටිපක්ඛගුණදීපිකං ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ රසෙසුති අමබ්බලමධුරතිත්තකකථකලොණබාරිකකසාවාදිහෙදෙසු සායනීයෙසු. ගෙධං අකරන්ති ගිද්ධිං අකරොන්තො, තණ්හං අනුප්පාදෙන්තොති වුත්තං හොති. අලොලොති ‘‘ඉදං සායිස්සාමි, ඉදං සායිස්සාමි’’ති එවං රසවිසෙසෙසු අනාකුලො. අනඤ්ඤපොසිති පොසෙතබ්බකසද්ධිවිහාරිකාදිවරහිතො. කායසන්ධාරණමත්තෙන සන්තුට්ඨොති වුත්තං හොති. යථා වා පුබ්බෙ උය්‍යානෙ රසෙසු ගෙධකරණසිලො අඤ්ඤපොසි ආසිං, එවං අහුත්වා යාය තණ්හාය ලොලො හුත්වා රසෙසු ගෙධං කරොති, තං තණ්හං හිත්වා ආයනිං තණ්හාමුලකස්ස අඤ්ඤස්ස අත්තනාවස්සානිබ්බත්තාපනෙන අනඤ්ඤපොසිති වුත්තං හොති. අථ වා අත්ථභඤ්ජනකට්ඨොන කිලෙසා ‘‘අඤ්ඤෙ’’ති වුච්චන්ති, තෙසං අපොසනෙන අනඤ්ඤපොසිති අයමෙත්ථ අත්ථො. සපදානවාරීති අවොක්කම්මවාරි අනුපුබ්බවාරි, සරපටිපාටිං අජඬ්ඨෙත්වා අඬ්ඬකුලඤ්ච දලිද්දකුලඤ්ච නිරන්තරං පිණ්ඩාය පවිසමානොති අත්ථො. කුලෙ කුලෙ අප්පට්ඨද්ධචිත්තොති ඛත්තියකුලාදීසු යත්ථ කත්ථචි කිලෙසවසෙන අලග්ගවිත්තො, වන්දොපමො නිච්චනවකො හුත්වාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

රසගෙධගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

122. පහාය පඤ්චාවරණානීති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා පඨමජ්ඣානලාහි අහොසි. සො ඥානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිසම්පදං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ පඤ්චාවරණානීති පඤ්ච නිවරණානි එව, තානි උරගසුත්තෙ (සු. නි. 1 ආදයො) අත්ථනො වුත්තානි. තානි පන යස්මා අබ්බාදයො විය වන්දසුරියෙ චෙතො ආවරන්ති, තස්මා ‘‘ආවරණානි චෙතසො’’ති වුත්තානි. තානි උපවාරෙන වා අප්පනාය වා පහාය විජහිත්වාති අත්ථො. උපක්කිලෙසෙති උපගම්ම විත්තං විබාධෙන්තෙ අකුසලධම්මෙ, වත්ථොපමාදීසු (ම. නි. 1.70 ආදයො) වුත්තෙ අභිජ්ඣාදයො වා. බ්‍යපනුප්පාති පනුදිත්වා, විපස්සනාමග්ගෙන පජහිත්වාති අත්ථො.

සබ්බෙති අනවසෙසෙ. එවං සමථවිපස්සනාසම්පන්නො පයමග්ගෙන
දිට්ඨිනිස්සයස්ස පභින්නා අනිස්සිතො, සෙසමග්ගෙහි ඡෙත්වා තෙධාතුකං
සිනෙහදොසං, තණ්හාරාගන්ති චුත්තං හොති. සිනෙහො එව හි ගුණපටිපක්ඛනො
සිනෙහදොසොති චුත්තො. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

ආවරණගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

123. විපිට්ඨිකත්වානාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා
චතුත්ථජ්ඣානලාභී අහොසි. සොපි ඥානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා
විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සවිජ්ඣන්තො අත්තනො පටිපත්තිසම්පදං දීපෙන්තො
ඉමං උදානගාථං අහාසි.

තත්ථ විපිට්ඨිකත්වානාති පිට්ඨිතො කත්වා, ඡඩ්ඛෙත්වා විජහිත්වාති අත්ථො.
සුඛඤ්ච දුක්ඛන්ති කායිකං සාතාසාතං. සොමනස්සදොමනස්සන්ති චෙතසිකං
සාතාසාතං. උපෙක්ඛන්ති චතුත්ථජ්ඣානුපෙක්ඛං. සමථන්ති චතුත්ථජ්ඣානසමාධිං.
එව. විසුද්ධන්ති පඤ්චනීවරණවිතක්කවිචාරපීතිසුඛසඛ්ඛාතෙහි නවහි
පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තන්තා අතිසුද්ධං, නිද්ධන්තසුචණ්ණම්ච
විගතුපක්කිලෙසන්ති අත්ථො.

අයං පන යොජනා – විපිට්ඨිකත්වාන පුඛඤ්ච දුක්ඛඤ්ච පුබ්බෙව,
පයමජ්ඣානුපචාරෙයෙව දුක්ඛං තතියජ්ඣානුපචාරෙයෙව සුඛන්ති අධිජ්ජායො. පුන
ආදිතො චුත්තං ච-කාරං පරතො නෙත්වා “සොමනස්සං දොමනස්සඤ්ච
විපිට්ඨිකත්වාන පුබ්බෙවා”ති අධිකාරො. තෙන සොමනස්සං
චතුත්ථජ්ඣානුපචාරෙ, දොමනස්සඤ්ච දුතියජ්ඣානුපචාරෙයෙවාවති දීපෙති. එතානි
හි එතෙසං පරියායතො පහානට්ඨානානි. නිජ්ජපරියායතො පන දුක්ඛස්ස
පයමජ්ඣානං, දොමනස්සස්ස දුතියජ්ඣානං, සුඛස්ස තතියජ්ඣානං, සොමනස්සස්ස
චතුත්ථජ්ඣානං පහානට්ඨානං. යථාහ – “පයමං ඥානං උපසම්පජ්ජ විහරති
එත්ථුජ්ජන්තං දුක්ඛිත්ථියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති”තිආදිකං (සං. නි. 5.510) සබ්බං
අට්ඨසාලිනියා ධම්මසඛිගහට්ඨකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 165) චුත්තං. යථා පුබ්බෙවාති
නිසු පයමජ්ඣානාදිසු දුක්ඛදොමනස්සසුඛානි විපිට්ඨිකත්වා එවමෙත්ථ
චතුත්ථජ්ඣානෙ සොමනස්සං විපිට්ඨිකත්වා ඉමාය පටිපදාය ලද්ධානුපෙක්ඛං
සමථං විසුද්ධං එකො චරෙති. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

විපිට්ඨිගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

124. ආරද්ධවීරියොති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර පච්චන්තරාජා
සහස්සයොධබලකායො රජ්ජෙන බුද්දකො, පඤ්ඤාය මහන්තො අහොසි. සො
එකදිවසං “කිඤ්චාපි අහං බුද්දකො රජ්ජෙන, පඤ්ඤවතා පන සක්කා
සකලජම්බුදීපං ගහෙතු”න්ති චින්තෙත්වා සාමන්තරඤ්ඤො දුතං පාහෙසි –
“සත්තාහබ්බන්තරෙ මෙ රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා”ති. තතො සො අත්තනො
අමච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ආහ – “මයා තුම්හෙ අනාපුච්ඡායෙව සාහසං කම්මං.

කතං, අමුකස්ස රඤ්ඤො එවං පෙසිතං, කිං කාතබ්බං” න්ති? තෙ ආභංසු – “සක්කා, මහාරාජ, සො දුතො නිවත්තෙතු” න්ති. “න සක්කා, ගතො භවිස්සති” ති. “යදි එවං විනාසිතම්භා තයා, තෙන හි දුක්ඛං අඤ්ඤස්ස සත්ථෙත මරිතුං, හන්ද, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා මරාම, අත්තානං පහරිත්වා මරාම, උබ්බන්ධාම, විසං බාදාමා” ති. එවං එතෙසු එකමෙකො මරණමෙව සංවණ්ණෙති. තතො රාජා “කිං මෙ ඉමෙහි, අත්ථී, භණෙ, මය්හං යොධා” ති ආහ. අථ “අහං මහාරාජ යොධො, අහං මහාරාජ යොධො” ති යොධසහස්සං උට්ඨති.

රාජා “එතෙ උපපරික්ඛිස්සාමී” ති මහන්තං විතකං සජ්ජාපෙත්වා ආහ – “මයා, භණෙ, ඉදං සාහසං කතං, තං මෙ අමච්චා පටික්කොසන්ති, ස්වාහං විතකං පවිසිස්සාමි. කො මයා සද්ධිං පවිසිස්සති, කෙන මය්හං ජීවිතං පරිච්චන්ත” න්ති? එවං චුත්තෙ පඤ්චසතා යොධා උට්ඨතිංසු “මයං, මහාරාජ, පවිසිස්සාමා” ති. තතො රාජා ඉතරෙ පඤ්චසතෙ ආහ – “තුම්හෙ දානි, තාතා, කිං කරිස්සාමා” ති? තෙ ආභංසු – “නායං, මහාරාජ, පුරිසකාරො, ඉත්ථීවරියා එසා, අපිච මහාරාජෙන පටිරඤ්ඤො දුතො පෙසිතො, තෙ මයං තෙන රඤ්ඤො සද්ධිං යුජ්ඣන්තවා මරිස්සාමා” ති. තතො රාජා “පරිච්චන්තං තුම්හෙහි මම ජීවිතං” න්ති චතුරඨගිනිං සෙනං සන්තය්හිත්වා තෙන යොධසහස්සෙන පරිචුතො ගන්ත්වා රජ්ජසීමාය නිසිදි.

සොපි පටිරාජා තං පවත්තිං සුත්වා “අරෙ, සො බුද්දකරාජා මම දාසස්සාපි නජ්ජහොති” ති දුස්සිත්වා සබ්බං බලකායං ආදාය යුජ්ඣන්තං නික්ඛමි. බුද්දකරාජා තං අබ්භුය්‍යාතං දිස්වා බලකායං ආහ – “තාතා, තුම්හෙ න බහුකා, සබ්බෙ සම්පිණ්ඩිත්වා අසිචම්මං ගහෙත්වා සීසං ඉමස්ස රඤ්ඤො පුරතො උජුකං එව ගච්ඡාමා” ති. තෙ තථා අකංසු. අථස්ස සා සෙනා ද්විධා හින්දිත්වා අන්තරමදාසි. තෙ තං රාජානං ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා අත්තතො රඤ්ඤො “තං මාරෙස්සාමී” ති ආගච්ඡන්තස්ස අදංසු. පටිරාජා තං අභයං යාචි. රාජා තස්ස අභයං දත්වා සපථං කාරාපෙත්වා අත්තතො වසෙ කත්වා තෙන සහ අඤ්ඤං රාජානං අබ්භුග්ගන්ත්වා තස්ස රජ්ජසීමාය ධන්වා පෙසෙසි – “රජ්ජං වා මෙ දෙතු යුද්ධං වා” ති. සො “අහං එකයුද්ධම්පි න සහාමී” ති රජ්ජං නිය්‍යාදෙසි. එතෙනුපායෙන සබ්බෙ රාජානො ගහෙත්වා අත්තෙ බාරාණසිරාජානම්පි අග්ගහෙසි.

සො එකසතරාජපරිචුතො සකලජම්බුදීපරජ්ජං අනුසාසන්තො වින්තෙසි – “අහං පුබ්බෙ බුද්දකො අහොසිං, සොම්හි ඉදානි අත්තතො ඤාණසම්පත්තියා සකලජම්බුදීපමණ්ඩලස්ස ඉස්සරො රාජා ජාතො. තං බො පන මෙ ඤාණං ලොකියවීරියසම්පයුත්තං, නෙව නිබ්බිදාය න විරාගාය සංවත්තති, යංනුනාහං ඉමිනා ඤාණෙන ලොකුත්තරධම්මං ගවෙසෙය්‍යා” න්ති. තතො බාරාණසිරඤ්ඤො රජ්ජං දත්වා පුත්තදාරඤ්ච සකජනපදෙයෙව ධපෙත්වා සබ්බං පභාය පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තතො වීරියසම්පත්තිං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ ආරද්ධං වීරියං අස්සාති ආරද්ධවීරියො. එතෙන අත්තනො මහාවීරියතං දස්සෙති. පරමත්ථො වුව්වති නිබ්බානං, පරමත්ථස්ස පත්ති පරමත්ථපත්ති, තස්සා පරමත්ථපත්තියා. එතෙන වීරියාරම්භෙන පත්තබ්බං ඵලං දස්සෙති. අලීනචිත්තොති එතෙන වීරියුපත්ථම්භානං චිත්තවෙතසිකානං අලීනතං දස්සෙති. අකුසිතවුත්තීති එතෙන යානවඩ්ඛමාදීසු කායස්ස අනවසිද්දතං දස්සෙති. දළ්භනික්කමොති එතෙන “කාමං තවො ව න්භාරු වා”ති (ම. නි. 2.184; අ. නි. 2.5; මහානි. 196) ඵවං පවත්තං පදහනවීරියං දස්සෙති, යං තං අනුපුබ්බසික්ඛාදීසු පදහන්තො “කායෙන වෙව පරමත්ථස්වචං සච්ඡිකරොති”ති වුව්වති. අථ වා එතෙන මග්ගසම්පයුත්තං වීරියං දස්සෙති. තම්පි දළ්භඤ්ච භාවනාපාරිපූරිගතත්තා, නික්කමො ව සබ්බසො පටිපක්ඛා නික්ඛන්තත්තා, තස්මා තංසමධිගීපුග්ගලොපි දළ්භො නික්කමො අස්සාති “දළ්භනික්කමො”ති වුව්වති. ථාමබ්ලූපපන්නොති මග්ගක්ඛණෙ කායථාමෙන ව ඤාණබලෙන ව උපපන්නො. අථ වා ථාමභූතෙන බලෙන උපපන්නො, ථීරඤාණබ්ලූපපන්නොති වුත්තං හොති. එතෙන තස්ස වීරියස්ස විපස්සනාඤාණසම්පයොගං දීපෙන්නො යොගපධානභාවං සාධෙති. පුබ්බභාගමජ්ඣිමඋක්කට්ඨවීරියවසෙන වා තයොපි පාදා යොජෙතබ්බා. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආරද්ධවීරියගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

125. පටිසල්ලානන්ති කා උප්පත්ති? ඉමිස්සා ගාථාය ආවරණගාථාය විය උප්පත්ති, තත්ථි කොචි විසෙසො. අත්ථවණ්ණනාය පනස්සා පටිසල්ලානන්ති තෙහි තෙහි සත්තසඬ්ඛාරෙහි පටිනිවත්තිත්වා සල්ලානං, එකමන්තසෙවිතා එකිභාවො කායචිවෙකොති අත්ථො. ඤානන්ති පච්චනීකඤාපනතො ආරම්මණලක්ඛණුපනිජ්ඣානතො ව චිත්තචිවෙකො වුව්වති. තත්ථ අට්ඨ සමාපත්තියො නිවරණාදිපච්චනීකඤාපනතො කසිණාදිආරම්මණුපනිජ්ඣානතො ව “ඤාන”න්ති වුව්වති. විපස්සනාමග්ගඵලානි සත්තසඤ්ඤාදිපච්චනීකඤාපනතො ලක්ඛණුපනිජ්ඣානතො ව “ඤාන”ති වුව්වති. ඉධ පන ආරම්මණුපනිජ්ඣානමෙව අධිජ්ජෙතං. ඵවමෙතං පටිසල්ලානඤ්ච ඤානඤ්ච අරිඤ්චමානො අජහමානො අනිස්සජ්ජමානො. ධම්මෙසුති විපස්සනුපගෙසු පඤ්චක්ඛන්ධාදිධම්මෙසු. නිව්චන්ති සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං. අනුධම්මචාරීති තෙ ධම්මෙ ආරබ්භ පවත්තනෙන අනුගතං විපස්සනාධම්මං චරමානො. අථ වා ධම්මෙසුති එත්ථ ධම්මාති නවලොකුත්තරධම්මා, තෙසං ධම්මානං අනුලොමො ධම්මොති අනුධම්මො, විපස්සනායෙනං අධිවචනං. තත්ථ “ධම්මානං නිව්චං අනුධම්මචාරී”ති චත්තබ්බො ගාථාබන්ධසුබත්ථං විහත්තිබ්බත්තයෙන “ධම්මෙසු”ති වුත්තං සියා. ආදීනවං සම්මසිතා භවෙසුති තාය අනුධම්මචාරිතාසඬ්ඛාතාය විපස්සනාය අනිව්චාකාරාදිදොසං තීසු භවෙසු සමනුපස්සන්තො ඵවං ඉමාය කායචිත්තචිවෙකසිඛාපත්තවිපස්සනාසඬ්ඛාතාය පටිපදාය අධිගතොති චත්තබ්බො එකො වරෙති ඵවං යොජනා වෙදිතබ්බා.

පටිසල්ලානගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

126. තණ්හක්ඛයන්ති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා මහවිචරාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොති. තස්ස සරිරසොභාය ආවජ්ජිතහදයා සත්තා පුරතො ගච්ඡන්තාපි නිවත්තිත්වා තමෙව උල්ලොකෙන්ති, පච්ඡතො ගච්ඡන්තාපි, උහොහි පස්සෙහි ගච්ඡන්තාපි. පකතියා එව හි බුද්ධදස්සනෙ පුණ්ණවන්දසමුද්දරාජදස්සනෙ ච අතිත්තො ලොකො. අථ අඤ්ඤතරා කුටුම්භියහරියාපි උපරිපාසාදගතා සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා අමච්චං ආණාපෙසි – “ජානාහි තාව, හණ, ‘අයං ඉත්ථි සසාමිකා වා අසාමිකා වා’”ති? සො ඤත්වා “සසාමිකා, දෙවා”ති ආරොචෙසි. අථ රාජා වින්තෙසි – “ඉමා විසතිසහස්සනාටකිත්ථියො දෙවච්ඡරායො විය මං එව එකං අභිරමාපෙන්නි, සො දානාහං එතාපි අතුස්සිත්වා පරස්ස ඉත්ථියා තණ්හං උප්පාදෙසිං. සා උප්පන්නා අපායමෙව ආකඩ්ඪති”ති තණ්හාය ආදීනවං දිස්වා “හන්ද, නං නිග්ගණ්හාමි”ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ තණ්හක්ඛයන්ති නිබ්බානං, එවං දිට්ඨාදීනවාය වා තණ්හාය අප්පවත්තිං. අප්පමිත්තොති සාතච්චකාරි, සක්කච්චකාරි. අනෙළමුගොති අලාලාමුගො. අථ වා අනෙළො ච අමුගො ච, පණ්ඩිතො ඛ්‍යාත්තොති චුත්තං හොති. හිතසුඛසම්පාපකං සුතමස්ස අත්ථිති සුතවා, ආගමසම්පන්නොති චුත්තං හොති. සතීමාති විරකතාදීනං අනුස්සරිතා. සඬබ්බතධම්මොති ධම්මපපරික්ඛාය පරිඤ්ඤාතධම්මො. නියතොති අරියමග්ගෙන නියතභාවප්පන්නො. පධානවාති සම්මප්පධානවීරියසම්පන්නො. උප්පට්ඨාටියා එස පාඨො යොජෙතබ්බො. එවමෙව තෙහි අප්පමාදාදීහි සමන්තාගතො නියාමසම්පාපකෙන පධානෙන පධානවා, තෙන පධානෙන සම්පත්තනියාමතො නියතො, තතො අරහත්තප්පත්තියා සඬබ්බතධම්මො. අරහා හි පුන සඬබ්බතබ්බාභාවතො “සඬබ්බතධම්මො”ති වුව්චති. යථාහ – “යෙ ච සඬබ්බතධම්මාසෙ, යෙ ච සෙබා පුටු ඉධා”ති (සු. නි. 1044; වුළුනි. අජිතමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 7). සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

තණ්හක්ඛයගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

127. සීහොවාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරස්ස කිර බාරාණසිරඤ්ඤො දුරෙ උය්‍යානං හොති, සො පගෙව උට්ඨාය උය්‍යානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ යානා ඔරුය්හ උදකට්ඨානං උපගතො “මුඛං ධොවිස්සාමි”ති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ සීහී සීහපොතකං ජනෙත්වා ගොවරාය ගතා. රාජපුරිසො තං දිස්වා “සීහපොතකො, දෙවා”ති ආරොචෙසි. රාජා “සීහො කිර කස්සචි න භායතී”ති තං උපපරික්ඛිතුං හෙරිආදීනි ආකොටාපෙසි, සීහපොතකො තං සද්දං සුත්වාපි තථෙව සයි. අථ යාවතතියං ආකොටාපෙසි. සො තතියවාරෙ සීසං උක්ඛිපිත්වා සබ්බං පරිසං ඔලොකෙත්වා තථෙව සයි. අථ රාජා “යාවස්ස මානා නාගච්ඡති, තාව ගච්ඡාමා”ති වත්වා ගච්ඡන්තො වින්තෙසි – “තදුහුජාතොපි සීහපොතකො න සන්තසති න භායතී, කුදාස්සු නාමාහමිපි තණ්හාදිට්ඨිපරිතාසං ඡඩ්ඛෙත්වා න සන්තසෙය්‍යං න භායෙය්‍ය”න්ති? සො තං ආරම්මණං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො පුන කෙවට්ටෙහි

මව්පේ ගහෙත්වා සාබ්බස්ස ඛන්ධිත්වා පසාරිතෙ ජාලෙ වාතං අසඬිගංයෙව ගච්ඡමානං දිස්වා තස්මිං නිමිත්තං අග්ගහෙසි – “කුදාස්සු නාමාහමිපි තණ්හාදිට්ඨිමොහජාලං එාලෙත්වා එවං අසජ්ජමානො ගච්ඡෙය්‍ය” න්ති?

අථ උය්‍යානං ගන්ත්වා සිලාපට්ටපොක්ඛරණියා තීරෙ නිසින්තො වාතබ්බාහතානි පදුමානි ඔනමිත්වා උදකං ඵුසින්වා වාතවිගමෙ පුන යථායානෙ ධීතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි දිස්වා තස්මිං නිමිත්තං අග්ගහෙසි – “කුදාස්සු නාමාහමිපි යථා එතානි උදකෙ ජාතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි තිට්ඨන්ති. එවං ලොකෙ ජාතො ලොකෙන අනුපලිත්තො තිට්ඨෙය්‍ය” න්ති. සො පුනස්පුනං “යථා සිහො වාතො පදුමානි, එවං අසන්තසන්තෙන අසජ්ජමානෙන අනුපලිත්තෙන හවිතබ්බ” න්ති චිත්තෙත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ සිහොති චත්තාරො සිහා – තිණසිහො, පණ්ඩුසිහො, කාළසිහො, කෙසරසිහොති. තෙසං කෙසරසිහො අග්ගමක්ඛායති. සො ඉධ අධිප්පෙතො. වාතො පුරත්ථිමාදිවසෙන අනෙකච්චො. පදුමං රත්තසෙනාදිවසෙන. තෙසු යො කොචි වාතො යං කිඤ්චි පදුමඤ්චි වට්ටතියෙව. තත්ථ යස්මා සන්තාසො නාම අත්තසිනෙහෙන හොති, අත්තසිනෙහො ච නාම තණ්හාලෙපො, සොපි දිට්ඨිසම්පයුත්තෙන වා දිට්ඨිවිජ්ජයුත්තෙන වා ලොහෙන හොති, සොපි ච තණ්හායෙව. සජ්ජනං පන තත්ථ උපපරික්ඛාදිවිරහිතස්ස මොහෙන හොති, මොහො ච අවිජ්ජා. තත්ථ සමට්ඨෙන තණ්හාය පහානං, විපස්සනාය අවිජ්ජාය. තස්මා සමට්ඨෙන අත්තසිනෙහං පහාය සිහොව සද්දෙසු අනිච්චදුක්ඛාදීසු අසන්තසන්තො, විපස්සනාය මොහං පහාය වාතොව ජාලමිහි ඛන්ධායතනාදීසු අසජ්ජමානො, සමට්ඨෙනෙව ලොහං ලොහසම්පයුත්තදිට්ඨිඤ්ච පහාය, පදුමංව තොයෙන සබ්බභවහොගලොහෙන අලිප්පමානො. එත්ථ ච සමට්ඨස්ස සීලං පදට්ඨානං, සමට්ඨා සමාධිස්ස, සමාධි විපස්සනායාති එවං ද්විසු ධම්මෙසු සිද්ධෙසු තයො ඛන්ධා සිද්ධාව හොන්ති. තත්ථ සීලක්ඛන්ධෙන සුරො හොති. සො සිහොව සද්දෙසු ආසාතවත්ථුසු කුප්පකුකාමතාය න සන්තසති, පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන පටිවිද්ධසභාවො වාතොව ජාලමිහි ඛන්ධාදිධම්මහෙදෙ න සජ්ජති, සමාධික්ඛන්ධෙන චිතරාගො පදුමංව තොයෙන රාගෙන න ලිප්පති. එවං සමට්ඨවිපස්සනාහි සීලසමාධිපඤ්ඤාක්ඛන්ධෙහි ච යථාසම්භවං තණ්හාවිජ්ජානං තිණ්ණඤ්ච අකුසලමූලානං පහානවසෙන අසන්තසන්තො අසජ්ජමානො අලිප්පමානො ච වෙදිතබ්බො. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

සිහාදිගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

128. සිහො යථාති කා උජ්ජත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙතුං ගාමානුගාමිමග්ගං ඡඩ්ඛෙත්වා උජුං අට්ඨිමග්ගං ගහෙත්වා මහනියා සෙනාය ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරස්මිං පබ්බතපාදෙ සිහො බාලසූරියාතපං තජ්ජමානො නිපන්තො හොති. තං දිස්වා රාජපුරිසා රඤ්ඤො

ආරොවෙසුං. රාජා “සීහො කිර න සන්තසති” ති හෙරිපණවාදිසද්දං කාරාපෙසි, සීහො තට්ඨ නිපජ්ජී. දුතියමිපි කාරාපෙසි, සීහො තට්ඨ නිපජ්ජී. තතියමිපි කාරාපෙසි, තදා “සීහො මම පටිසත්තු අත්ථී” ති චතුති පාදෙහි සුප්පතිට්ඨිතං පතිට්ඨහිත්වා සීහනාදං නදි. තං සුත්වා හත්ථාරොහාදයො හත්ථීආදීහි ඔරොහිත්වා තිණගහනානි පට්ටියා, හත්ථීඅස්සගණා දිසාවිදිසා පලාතා. රඤ්ඤො හත්ථීපි රාජානං ගහෙත්වා වනගහනානි පොඨයමානො පලාසි. රාජා තං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො රුක්ඛසාබාය ඔලම්බිත්වා පඨවිං පතිත්වා එකපදිකමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පච්චෙකඛුද්ධානං වසනට්ඨානං පාපුණි. තත්ථ පච්චෙකඛුද්ධෙ පුච්ඡි – “අපි, හන්තෙ, සද්දමස්සුත්ථා” ති? “ආම, මහාරාජා” ති. “කස්ස සද්දං, හන්තෙ” ති? “පයමං හෙරිසඬ්ඛාදීනං, පච්ඡා සීහස්සා” ති. “න භාගින්ථ, හන්තෙ” ති. “න මයං, මහාරාජ, කස්සචි සද්දස්ස භායාමා” ති. “සක්කා පන, හන්තෙ, මය්හමිපි එදිසං කාතු” ති? “සක්කා, මහාරාජ, සචෙ පබ්බජ්ජස්සි” ති. “පබ්බජාමි, හන්තෙ” ති. තතො නං පබ්බාජෙත්වා පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව ආභිසමාවාරිකං සික්ඛාපෙසුං. සොපි පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව විපස්සන්තො පච්චෙකඛොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ සහනා ව හනනා ව සීසජවත්තා ව සීහො. කෙසරසීහොව ඉධ අධිජ්ජෙතො. දායා බලමස්ස අත්ථීති දායබලී. පසය්හ අභිභුය්සාති උභයං වාරී-සද්දෙන සහ යොජෙතබ්බං පසය්හවාරී අභිභුය්සවාරීති. තත්ථ පසය්හ නිග්ගහෙත්වා වරණෙන පසය්හවාරී, අභිභවිත්වා සන්තාසෙත්වා වසීකත්වා වරණෙන අභිභුය්සවාරී. ස්වායං කායබලෙන පසය්හවාරී, තෙජසා අභිභුය්සවාරී, තත්ථ සචෙ කොච්ච දෙය්සා – “කිං පසය්හ අභිභුය්ස වාරී” ති, තතො මීගානන්ති සාමිවචනං උපයොගත්ථෙ කත්වා “මීගෙ පසය්හ අභිභුය්ස වාරී” ති පටිවත්තබ්බං. පන්තානීති දුරාති. සෙනාසනානීති වසනට්ඨානානි. සෙසං චුත්තනයෙනෙව සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතන්ති.

දායබලීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

129. මෙත්තං උපෙක්ඛන්ති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර රාජා මෙත්තාදික්ඛානලාභී අහොසි. සො “ක්ඛානසුඛන්තරායො රජ්ජ” ති ක්ඛානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකඛොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ “පබ්බෙ සත්තා සුඛිතා භවන්තු” තිආදිනා නයෙන භිතසුඛපනයනකාමතා මෙත්තා. “අහො වත ඉමමිහා දුක්ඛා මුච්චෙය්සු” තිආදිනා නයෙන අභිතදුක්ඛාපනයනකාමතා කරුණා. “මොදන්ති වත හොන්තො සත්තා, මොදන්ති සාධු සුට්ඨු” තිආදිනා නයෙන භිතසුඛාවිජ්ජයොගකාමතා මුදිතා. “පඤ්ඤායිස්සන්ති සකෙත කම්මොතා” ති සුඛදුක්ඛඅප්ඤ්ඤාපෙක්ඛනතා උපෙක්ඛා. ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන උප්පට්ඨායා මෙත්තං වත්වා උපෙක්ඛා චුත්තා, මුදිතා ව පච්ඡා. විමුක්තින්ති වතස්සොපි එතා අත්තනො පච්චනීකධම්මෙහි විමුක්තත්තා

විමුක්තියෝ. තෙන වුත්තං - “මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුක්තිං, ආසෙවමානො මුදිතඤ්ච කාලෙ”ති.

තත්ථ ආසෙවමානොති තිස්සො තිකචතුක්කජ්ඣානවසෙන, උපෙක්ඛං චතුත්ථජ්ඣානවසෙන භාවයමානො. කාලෙති මෙත්තං ආසෙවිත්වා තතො වුට්ඨාය කරුණං, තතො වුට්ඨාය මුදිතං, තතො ඉතරතො වා නිජ්ජිතිකජ්ඣානතො වුට්ඨාය උපෙක්ඛං ආසෙවමානො එව “කාලෙ ආසෙවමානො”ති වුවච්ඡිති, ආසෙවිතුං වා එාසුකකාලෙ. සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානොති දසසු දිසාසු සබ්බෙන සත්තලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො. මෙත්තාදිතඤ්ථි භාවිතත්තා සත්තා අප්පටිකුලා භොන්ති, සත්තෙසු ව විරොධිභූතො පටිසො වුපසම්මති. තෙන වුත්තං - “සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො”ති. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන මෙත්තාදිකථා අට්ඨසාලිනියා ධම්මසඬ්ඛගථට්ඨකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 251) වුත්තා. සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

අප්පමඤ්ඤාගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

130. රාගඤ්ච දොසඤ්චාති කා උප්පත්ති? රාජගහං කිර නිස්සාය මාතඬිගො නාම පච්චෙකඛුද්ධො විහරති සබ්බපච්ඡිමො පච්චෙකඛුද්ධානං. අථ අම්භාකං බොධිසත්තෙ උප්පන්නෙ දෙවතායො බොධිසත්තස්ස පුජනත්ථාය ආගච්ඡන්ති යො තං දිස්වා “මාරිසා, මාරිසා, ඛුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො”ති භණ්ණංසු. සො නිරොධා වුට්ඨහන්තො තං සුත්වා අත්තනො ජීවිතක්ඛයං දිස්වා හිමචන්තෙ මහාපපාතො නාම පබ්බතො පච්චෙකඛුද්ධානං පරිනිබ්බානට්ඨානං. තත්ථ ආකාසෙන ගන්ත්වා පුබ්බෙ පරිනිබ්බුතපච්චෙකඛුද්ධස්ස අට්ඨිසඬ්ඛාතං පපාතෙ පක්ඛිපිත්වා සිලාතලෙ නිසීදිත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ රාගදොසමොහා උරගසුත්තෙ වුත්තාව. සංයොජනානීති දස සංයොජනානි, තානි ච තෙන තෙන මග්ගෙන සන්දාලයිත්වා. අසත්තසං ජීවිතසඬ්ඛයම්භීති ජීවිතසඬ්ඛයො වුවච්ඡිති වුත්තිවිත්තස්ස පරිභෙදො. තස්මිඤ්ච ජීවිතසඬ්ඛයෙ ජීවිතනිකන්තියා පහිනත්තා අසත්තසන්ති. එත්තාවතා සොපාදිසෙසං නිබ්බානධාතුං අත්තනො දස්සෙත්වා ගාථාපරියොසානෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසීති.

ජීවිතසඬ්ඛයගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

131. භජන්තීති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා ආදිගාථාය වුත්තප්පකාරමෙව ජීතං රජ්ජං සමනුසාසති. තස්ස ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජී, දුක්ඛා වෙදනා පවත්තන්ති. විසතිසහස්සිත්ථියො තං පරිවාරෙත්වා භත්ථපාදසම්බාහනාදිනි කරොන්ති. අමච්චා “න දානායං රාජා ජීවිස්සති, භන්ද, මයං අත්තනො සරණං ගවෙසාමා”ති විත්තෙත්වා අඤ්ඤතරස්ස රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා උපට්ඨානං යාචිංසු. තෙ තත්ථ උපට්ඨහන්තියෙව, න කිඤ්චි ලභන්ති. රාජා ආබාධා වුට්ඨහිත්වා පුච්ඡී - “ඉත්ථන්තාමො ච ඉත්ථන්තාමො ච කුහි”න්ති? තතො තං පවත්ති.

සුත්වාච සීසං වාලෙන්වා තුණ්හී අහොසි. තෙපි අමච්චා “රාජා වුට්ඨිතො” ති සුත්වා තත්ථ කිඤ්චි අලහමානා පරමෙන පාරිජුඤ්ඤෙන පිළිතා පුනදෙව ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. තෙන ව රඤ්ඤා “කුහිං, තාතා, තුම්හෙ ගතා” ති වුත්තා ආහංසු – “දෙවං දුබ්බලං දිස්වා ආජීවිකභයෙනම්හා අසුකං නාම ජනපදං ගතා” ති. රාජා සීසං වාලෙන්වා වින්තෙසි – “යංනුනාහං තමෙව ආබාධං දස්සෙස්සං, කිං පුනපි එවං කරෙය්‍යං, නො” ති? සො පුබ්බෙ රොගෙන ඵුට්ඨො විය බාල්හං වෙදනං දස්සෙන්තො ගිලානාලයං අකාසි. ඉත්ථියො සම්පරිවාරෙන්වා පුබ්බසදිසමෙව සබ්බං අකංසු. තෙපි අමච්චා තටෙව පුන බහුතරං ජනං ගහෙන්වා පක්කමිංසු. එවං රාජා යාවතතියං සබ්බං පුබ්බසදිසං අකාසි, තෙපි තටෙව පක්කමිංසු. තතො චතුත්ථමිපි තෙ ආගතෙ දිස්වා රාජා – “අහො! ඉමෙ දුක්කරං අකංසු, යෙ මං බ්‍යාධිතං පභාය අනපෙක්ඛා පක්කමිංසු” ති නිබ්බින්නො රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බාධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ හජන්තීති සරිරෙන අල්ලියන්තා පයිරුපාසන්ති. සෙවන්තීති අඤ්ජලිකම්මාදීනි කිංකාරපටිස්සාවිතාය ව පරිවරන්ති. කාරණං අත්ථො එතෙසන්ති කාරණත්ථා, හජනාය ව සෙවනාය ව නාඤ්ඤා කාරණමත්ථි, අත්ථො එව නෙසං කාරණං, අත්ථහෙතු සෙවන්තීති වුත්තං හොති. නික්කාරණා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තාති “ඉතො කිඤ්චි ලච්ඡාමා” ති එවං අත්තපටිලාභකාරණෙන නික්කාරණා, කෙවලං –

“උපකාරො ව යො මිත්තො, යො මිත්තො සුබදුක්ඛකො;
අත්ථක්ඛායී ව යො මිත්තො, යො මිත්තො අනුකම්පකො” ති. (දී. නි. 3.265) –

එවං වුත්තෙන අරියෙන මිත්තභාවෙන සමන්තාගතා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා. අත්තට්ඨපඤ්ඤාති අත්තනි යිතා එතෙසං පඤ්ඤා. අත්තානමෙව ඔලොකෙති, න අඤ්ඤන්ති අත්ථො. “අත්තත්ථපඤ්ඤා” තිපි පාඨො, තස්ස අත්තනො අත්ථමෙව ඔලොකෙති, න පරත්ථන්ති අත්ථො. “දිට්ඨත්ථපඤ්ඤා” ති අයම්පි කිර පොරාණපාඨො, තස්ස සම්පති දිට්ඨෙයෙව අත්ථෙ එතෙසං පඤ්ඤා, න ආයතින්ති අත්ථො. දිට්ඨධම්මිකත්ථංයෙව ඔලොකෙති, න සම්පරායිකත්ථන්ති වුත්තං හොති. අසුචීති අසුචිතා අනරියෙන කායච්චිමනොකම්මෙන සමන්තාගතා.

බග්ගවිසාණකප්පොති බග්ගෙන රුක්ඛාදයො ඡින්දන්තො විය සකසිඨගෙන පබ්බතාදයො වුණ්ණවිචුණ්ණං කුරුමානො විවරතීති බග්ගවිසාණො. විසසදිසා ආණාති විසාණා. බග්ගං වියාති බග්ගං. බග්ගං විසාණං යස්ස මිගස්ස සොයං මිගො බග්ගවිසාණො, තස්ස බග්ගවිසාණස්ස කප්පො බග්ගවිසාණකප්පො. බග්ගවිසාණසදිසො පච්චෙකබුද්ධො එකො අද්දතියො අසභායො චරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති අත්ථො.

132. විසුද්ධසීලාති විසෙසෙන සුද්ධසීලා, චතුපාරිසුද්ධියා සුද්ධසීලා.

සුවිසුද්ධපඤ්ඤාති සුට්ඨු විසුද්ධපඤ්ඤා, රාගාදිවිරහිතත්තා පරිසුද්ධමග්ගඵලපටිසම්භිදාදිපඤ්ඤා. සමාහිතාති සං සුට්ඨු ආහිතා, සන්තිකෙ යපිතවිත්තා. ජාගරියානුයුත්තාති ජාගරණං ජාගරො, නිද්දාතික්කමොති අත්ථො. ජාගරස්ස භාවො ජාගරියං, ජාගරියෙ අනුයුත්තා ජාගරියානුයුත්තා. විපස්සකාති ‘අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා’ති විසෙසෙන පස්සනසීලා, විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා විහරන්තිති අත්ථො. ධම්මවිසෙසදස්සීති දසකුසලධම්මානං චතුසච්චධම්මස්ස නවලොකුත්තරධම්මස්ස වා විසෙසෙන පස්සනසීලා. මග්ගඪගඛොජ්ඣාඪගගතෙන සම්මාදිට්ඨාදීහි මග්ගඪගෙහි සතිසම්ඛොජ්ඣාඪගාදීහි ඛොජ්ඣාඪගෙහි ගතෙ සම්පයුත්තෙ අරියධම්මෙ. විජඤ්ඤාති විසෙසෙන ජඤ්ඤා, ජානන්තාති අත්ථො.

133. සුඤ්ඤතාප්පණිහිතඤ්ඤාතිමිත්තන්ති අනත්තානුපස්සනාවසෙන

සුඤ්ඤතවිමොක්ඛඤ්ඤා දුක්ඛානුපස්සනාවසෙන අප්පණිහිතවිමොක්ඛඤ්ඤා, අනිච්චානුපස්සනාවසෙන අනිමිත්තවිමොක්ඛඤ්ඤා. ආසෙවයිත්වාති වච්චෙත්වා. යෙ කතසම්භාරා ධීරා ජනා ජිනසාසනම්භි සාවකත්තං සාවකභාවං න වජන්ති න පාපුණන්ති, තෙ ධීරා කතසම්භාරා සයම්භු සයමෙව භූතා පච්චෙකජිනා පච්චෙකබුද්ධා භවන්ති.

134. කිං භූතා? මහන්තධම්මා පූරිතමහාසම්භාරා බහුධම්මකායා

අනෙකධම්මසභාවසරීරා. පුනපි කිං භූතා? චිත්තිස්සරා චිත්තගතිකා කුමනසම්පන්නාති අත්ථො. සබ්බදුක්ඛොසතිණ්ණො සකලසංසාරඔසං තිණ්ණො අතික්කන්තා උදග්ගචිත්තා කොධමානාදිකිලෙසවිරහිතත්තා සොමනස්සචිත්තා සන්තමනාති අත්ථො. පරමත්ථදස්සී පඤ්චක්ඛන්ධද්වාදසායතනද්වන්තිංසාකාරසච්චපට්චවසමුප්පාදාදිවසෙන පරමත්ථං උත්තමත්ථං දස්සනසීලා. අවලාහිතට්ඨොන සීභොපමා සීභසදිසාති අත්ථො. ඛග්ගවිසාණකප්පා ඛග්ගවිසාණමිගසිඪගසදිසා ගණසඪගණිකාභාවෙනාති අත්ථො.

135. සන්තින්ද්‍රියාති වක්ඛුන්ද්‍රියාදිනං සකසකාරම්මණෙ අප්පචන්තනතො

සන්තසභාවඉන්ද්‍රියා. සන්තමනාති සන්තවිත්තා, නික්කිලෙසභාවෙන සන්තසභාවචිත්තසඪකප්පාති අත්ථො. සමාධිති සුට්ඨු ඵකග්ගචිත්තා. පච්චන්තසත්තෙසු පතිප්පචාරාති පච්චන්තජනපදෙසු සත්තෙසු දයාකරුණාදීහි පතිවරණසීලා. දීපා පරත්ථ ඉධ විජ්ජලන්තාති සකලලොකානුග්ගහකරණෙන පරලොකෙ ව ඉධලොකෙ ව විජ්ජලන්තා දීපා පදීපසදිසාති අත්ථො. පච්චෙකබුද්ධා සතතං හිතාමෙති ඉමෙ පච්චෙකබුද්ධා සතතං සබ්බකාලං සකලලොකහිතාය පටිපන්නාති අත්ථො.

136. පහීනසබ්බාවරණා ජනින්දාති තෙ පච්චෙකබුද්ධා ජනානං ඉන්ද්‍රා උත්තමා

කාමච්ඡන්දනීවරණාදිනං සබ්බෙසං පඤ්චාවරණානං පහීනත්තා පහීනසබ්බාවරණා. සනකඤ්චනාභාති රත්තසුවණ්ණපමිඛොනදසුවණ්ණපහා සදිසආභාවන්තාති අත්ථො. නිස්සංසයං ලොකසුදක්ඛිණෙය්‍යාති ඵකන්තෙන ලොකස්ස සුදක්ඛිණාය

අග්ගදානස්ස පටිග්ගහෙතුං අරහා යුත්තා, නික්කිලෙසත්තා
 සුන්දරදානපටිග්ගහණාරහාති අත්ථො. පච්චෙකඛුද්ධා සත්තජ්ජිනාමෙති ඉමෙ
 පච්චෙකඤ්ඤාණාධිගමා ඛුද්ධා සත්තං නිව්චකාලං අජ්ජිනා සුභිතා පරිපුණ්ණා,
 සත්තාහං නිරාහාරාපි නිරොධසමාපත්තිඵලසමාපත්තිවසෙන පරිපුණ්ණාති අත්ථො.

**137. පතිඵකා විසුං සම්මාසම්ඛුද්ධතො විසදිසා අඤ්ඤෙ අසාධාරණඛුද්ධා
 පච්චෙකඛුද්ධා. අථ වා –**

“උපසග්ගා නිපාතා ව, පච්චයා ව ඉමෙ තයො;
 නෙකෙනෙකත්ථවිසයා, ඉති නෙරුත්තිකාඛුචු” ත්ති. –

චුත්තත්තා පතිසද්දස්ස ඵකඋපසග්ගතා පති පධානො හුත්වා සාම්භූතො අනෙකෙසං
 දායකානං අජ්ජමත්තකම්පි ආහාරං පටිග්ගහෙත්වා සග්ගමොක්ඛස්ස පාපුණනතො.
 තථා හි අන්තභාරස්ස භත්තභාගං පටිග්ගහෙත්වාපස්සන්තස්සෙව භුඤ්ජිත්වා
 දෙවතාහි සාධුකාරං දාපෙත්වා තදහෙව තං දුග්ගතං සෙට්ඨිට්ඨානං පාපෙත්වා
 කොට්ඨසඛිබ්බනුජ්ජාදනෙන ව, බදිරඬිගාරජාතකෙ (ජා. අට්ඨ).

1.1.බදිරඬිගාරජාතකවණ්ණනා) මාරෙන

නිම්මිතබදිරඬිගාරකූපොපරිඋට්ඨිතපදුමකණ්ණිකං මද්දිත්වා බොධිසත්තෙන දින්නං
 පිණ්ඩපාතං පටිග්ගහෙත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසගමනෙන
 සොමනස්සුජ්ජාදනෙන ව, පදුමවතීඅග්ගමහෙසීපුත්තානං මහාජනකරඤ්ඤො
 දෙවියා ආරාධනෙන ගන්ධමාදනතො ආකාසෙන ආගම්ම දානපටිග්ගහණෙන
 මහාජනකබොධිසත්තස්ස ව දෙවියා ව සොමනස්සුජ්ජාදනෙන ව, තථා අඛුද්ධුජ්ජාදෙ
 ඡාතකභයෙ සකලජම්ඛුද්දිපෙ උජ්ජන්තෙ බාරාණසිසෙට්ඨිතො ඡාතකභයං පටිච්ච
 පුරෙත්වා රක්ඛිතෙ සට්ඨිසහස්සකොට්ඨාගාරෙ විභයො බෙපෙත්වා භූමියං
 නිබාතධඤ්ඤානි ව වාට්ඨසහස්සෙසු පුරිතධඤ්ඤානි ව බෙපෙත්වා
 සකලපාසාදහිත්තිසු මත්තිකාහි මද්දිත්වා ලිම්පිතධඤ්ඤානි ව බෙපෙත්වා තදා
 නාළිමත්තමෙවාචසිට්ඨං “ඉදං භුඤ්ජිත්වා අජ්ජ මරිස්සාමා” ති චිත්තං උජ්ජාදෙත්වා
 සයන්තස්ස ගන්ධමාදනතො ඵකො පච්චෙකඛුද්ධො ආගන්ත්වා ගෙහද්වාරෙ
 අට්ඨාසි. සෙට්ඨි තං දිස්වා පසාදං උජ්ජාදෙත්වා ජීවිතං පරිච්චජමානො
 පච්චෙකඛුද්ධස්ස පත්තෙ ඔකිරි. පච්චෙකඛුද්ධො වසන්ට්ඨානං ගන්ත්වා අත්තනො
 ආනුභාවෙන පස්සන්තස්සෙව සෙට්ඨිස්ස පඤ්චපච්චෙකඛුද්ධසතෙහි සහ පරිභුඤ්ජි.
 තදා භත්තපචිතඋක්ඛලිං, පිදහිත්වා යපෙසුං.

නිද්දමොක්කන්තස්ස සෙට්ඨිතො ඡාතත්තෙ උජ්ජන්තෙ සො චුට්ඨහිත්වා
 හරියං ආහ – “භත්තෙ ආවාමකභත්තමත්තං ඔලොකෙහි” ති. සුසික්ඛිතා සා
 “සබ්බං දින්නං නනු” ති අවත්වා උක්ඛලියා පිධානං විවරි. සා උක්ඛලි තඬ්ඬණෙව
 සුමනපුජ්ජමකුලසදිසස්ස සුගන්ධසාලිභත්තස්ස පුරිතා අහොසි. සා ව සෙට්ඨි ව
 සන්තුට්ඨා සයඤ්ච සකලගෙහවාසිනො ව සකලනගරවාසිනො ව භුඤ්ජිංසු. දබ්බියා
 ගහිතගහිතට්ඨානං පුන පුරිතං. සකලසට්ඨිසහස්සකොට්ඨාගාරෙසු සුගන්ධසාලියො
 පුරෙසුං. සකලජම්ඛුද්දිපවාසිනො සෙට්ඨිස්ස ගෙහතොයෙව ධඤ්ඤාඤ්ඤානි ගහෙත්වා
 සුඛිතා ජාතා. ඵවමාදීසු අනෙකසත්තනිකායෙසු

සුඛොතරණපරිපාලනසග්ගමොක්ඛපාපනෙසු පති සාමිභූතො බුද්ධොති
 පච්චෙකබුද්ධො. පච්චෙකබුද්ධානං සුභාසිතානීති පච්චෙකබුද්ධෙහි
 ඔවාදානුසාසනීවසෙන සුට්ඨ භාසිතානි කථිතානි වචනානි. වරන්ති ලොකමිහි
 සදෙවකමිහීති දෙවලොකසහිතෙ සත්තලොකෙ වරන්ති පචත්තන්තීති අත්ථො.
 සුත්වා තථා යෙ න කරොන්ති බාලානි තථාරූපං පච්චෙකබුද්ධානං සුභාසිතවචනං
 යෙ බාලා ජනා න කරොන්ති න මනසි කරොන්ති, තෙ බාලා දුක්ඛෙසු
 සංසාරදුක්ඛෙසු පුනථපුනං උප්පත්තිවසෙන වරන්ති පචත්තන්ති, ධාවන්තීති
 අත්ථො.

138. පච්චෙකබුද්ධානං සුභාසිතානීති සුට්ඨ භාසිතානි චතුරාපායතො
 මුච්චනත්ථාය භාසිතානි වචනානි. කිං භූතානි? අවස්ඝවන්තං පග්ගන්තං බුද්දං මධුං
 යථා මධුරවචනානීති අත්ථො. යෙ පටිපත්තිසුත්තා පණ්ඩිතජනාපි පටිපත්තිසු
 චුත්තානුසාරෙන පචත්තන්තා තථාරූපං මධුරවචනං සුත්වා වචනකරා භවන්ති, තෙ
 පණ්ඩිතජනා සච්චදසා චතුසච්චදස්සිනො සපඤ්ඤා පඤ්ඤාසහිතා භවන්තීති
 අත්ථො.

139. පච්චෙකබුද්ධෙහි ජිනෙහි භාසිතානි කිලෙසෙ ජිනන්ති ජිනිංසුති ජිනා,
 තෙහි ජිනෙහි පච්චෙකබුද්ධෙහි චුත්තා භාසිතා කථිතා. කථා උළාරා ඔජ්චන්තා
 පාකටා සන්ති පචත්තන්ති. තා, කථා සක්ඛාසිහෙන සක්ඛාරාජවංසසිහෙන ගොතමෙන
 තථාගතෙන අභිනික්ඛමිත්වා බුද්ධභූතෙන නරුත්තමෙන නරානං උත්තමෙන
 සෙට්ඨෙන පකාසිතා පාකටිකතා දෙසිතානි සම්බන්ධො. කිමත්ථන්ති ආහ
 “ධම්මවිජානනත්ථ”න්ති. නවලොකුත්තරධම්මං විසෙසෙන ජානාපනත්ථන්ති
 අත්ථො.

140. ලොකානුකම්පාය ඉමානි තෙසන්ති ලොකානුකම්පතාය ලොකස්ස
 අනුකම්පං පටිච්ච ඉමානි වචනානි ඉමා ගාථායො. තෙසං පච්චෙකබුද්ධානං
 විකුබ්බිතානි විසෙසෙන කුබ්බිතානි භාසිතානීති අත්ථො.
 සංවෙගසඬ්ගමතිවඩ්ඪනත්ථන්ති පණ්ඩිතානං සංවෙගවඩ්ඪනත්ථඤ්ච
 අසඬ්ගවඩ්ඪනත්ථං එකිභාවවඩ්ඪනත්ථඤ්ච මතිවඩ්ඪනත්ථං පඤ්ඤාවඩ්ඪනත්ථඤ්ච
 සයම්භූසිහෙන අනාවරියකෙන හුත්වා සයමෙව භූතෙන ජාතෙන පටිවිද්ධෙන
 සිහෙන අභිතෙන ගොතමෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන ඉමානි වචනානි පකාසිතානි, ඉමා
 ගාථායො පකාසිතා විවරිතා උත්තානිකතානි අත්ථො. ඉතීති පරිසමාපනත්ථෙ
 නිපාතො.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදාන-අට්ඨකථාය
 පච්චෙකබුද්ධාපදානසංවණ්ණනා සමත්තා.

3-1. සාරිපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තදනන්තරං ථෙරාපදානසඬ්භගාථායො සංවණ්ණෙනුං “අථ ථෙරාපදානං සුඤ්ඤාථා”ති ආහ. අථ-අපදාන-සද්දානමත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව. එත්ථ ථෙර-සද්දො පනායං කාලථීරපඤ්ඤත්තිනාමධෙය්‍යපෙට්ඨාදීසු අනෙකෙසු අත්ථෙසු වත්තති. තථා හි “ථෙරොවස්සිකානි පුතීනි වුණ්ණකජාතානී”තිආදීසු (දී. නි. 2.379; ම. නි. 1.112) කාලෙ, ථෙරොවස්සිකානි විරකාලං ඔවස්සිකානීති අත්ථො. “ථෙරොපි තාව මහා”ඉච්චාදීසු ථීරෙ ථීරසිලොති අත්ථො. “ථෙරකො අයමායස්මා මහල්ලකො”තිආදීසු පඤ්ඤත්තියං, ලොකපඤ්ඤත්තිමත්තොති අත්ථො. “චුත්තත්ථෙරො චුස්සත්ථෙරො”තිආදීසු නාමධෙය්‍ය, එවං කතනාමොති අත්ථො. “ථෙරො වායං කුමාරො මම පුත්තෙසු”තිආදීසු පෙට්ඨෙ, පෙට්ඨො කුමාරොති අත්ථො. ඉධ පනායං කාලෙ ච ථීරෙ ච වත්තති. තස්මා විරං කාලං ධීතොති ථෙරො, ථීරතරසිලාචාරමද්දවාදිගුණාහියුත්තො වා ථෙරොති වුවිච්ඡි. ථෙරො ච ථෙරො චෙති ථෙරා, ථෙරානං අපදානං කාරණං ථෙරාපදානං, තං ථෙරාපදානං සුඤ්ඤාථාති සම්බන්ධො. හිමවත්තස්ස අවිදුරෙ, ලම්බකො නාම පබ්බතොතිආදි ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං, තස්සායස්මතො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස ච වත්ථු එවං චෙදිතබ්බං -

අතීතෙ කිර ඉතො කප්පතො සතසහස්සකප්පාධිකෙ එකඅසඬ්භෙය්‍යාමත්ථකෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නාමෙන සරදමාණුවො නාම අහොසි. මහාමොග්ගල්ලානො ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නාමෙන සිරිවඩ්ඪනකුටුම්භිකො නාම අහොසි. තෙ උහොසි සහපංසුකීළනසහායා අහෙසු. තෙසු සරදමාණුවො පිතු අවිච්ඡෙත කුලසන්තකං ධනං පටිපජ්ජිත්වා එකදිවසං රහොගතො විත්තෙසි - “ඉමෙසං සත්තානං මරණං නාම එකන්තිකං, තස්මා මයා එකං පබ්බජ්ජං උපගන්ත්වා විමොක්ඛමග්ගො ගවෙසිතබ්බො”ති සහායං උපසඬ්භිකම්ත්වා “සම්ම, අහං පබ්බජිතුකාමො. කිං ත්වං පබ්බජිතුං සක්ඛිස්සසී”ති වත්වා තෙන “න සක්ඛිස්සාමී”ති වුත්තෙ “හොතු අහමෙව පබ්බජිස්සාමී”ති රතනකොට්ඨාගාරානි විවරාපෙත්වා කපණද්ධිකාදීනං මහාදානං දත්වා පබ්බතපාදං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. තස්ස පබ්බජිතස්ස අනුපබ්බජ්ජං පබ්බජිතා චතුසත්තතිසහස්සමත්තා බ්‍රාහ්මණපුත්තා අහෙසු. සො පඤ්ච අභිඤ්ඤායො අට්ඨ ච සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා තෙසම්පි ජට්ඨානං කසිණපරිකම්මං ආවික්ඛි. තෙ සබ්බෙපි පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ ච සමාපත්තියො නිබ්බත්තිසු.

තෙන සමයෙන අනොමදස්සි නාම සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කො සත්තෙ සංසාරමහොසතො තාරෙත්වා එකදිවසං සරදතාපසස්ස ච අත්තෙවාසිකානඤ්ච සඬ්භං කත්තුකාමො එකො අදුතියො පත්තචීවරමාදාය ආකාසෙන ගන්ත්වා “බුද්ධභාවං මෙ ජානාතු”ති තාපසස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසතො ඔතරිත්වා පථවියං පතිට්ඨාසි. සරදතාපසො සත්ථු සරීරෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි උපධාරෙත්වා “සබ්බඤ්ඤබුද්ධොයෙවාය”න්ති නිට්ඨං ගන්ත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි හගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. සරදතාපසො සත්ථු සන්තිකෙ එකමන්තං නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ තස්ස අන්තෙවාසිකා චතුස්තත්තිසහස්සමත්තා ජට්ඨා පණ්ණාසකානි ඔජ්ජන්තානි ඵලාඵලානි ගහෙන්වා ආගතා සත්ථාරං දිස්වා සඤ්ජාතපසාදා අත්තනො ආවරියස්ස සත්ථු ව නිසින්නාකාරං ඔලොකෙන්වා “ආවරිය, මයං පුබ්බෙ ‘තුම්හෙහි මහන්තතරො කොචි නත්ථි’ති මඤ්ඤාම, අයං පන පුරිසො තුම්හෙහි මහන්තතරො මඤ්ඤෙ”ති ආහංසු. කිං වදෙථ, තාතා, සාසපෙන සද්ධිං අට්ඨසට්ඨියොජනසතසහස්සුබ්බෙධං සිනෙරුං සමං කාතුං ඉච්ඡථ, සබ්බඤ්ඤුද්ධෙන මං තුලං මා කරිත්ථාති. අථ තෙ තාපසා ආවරියස්ස වචනං සුත්වා “යාව මහා වතායං පුරිසුත්තමො”ති සබ්බෙව පාදෙසු නිපතිත්වා සත්ථාරං වන්දිංසු.

අථ තෙ ආවරියො ආහ - “තාතා, සත්ථු අනුච්ඡවිකො නො දෙය්‍යධම්මො නත්ථි, සත්ථා ව භික්ඛාවරවෙලාය ඉධාගතො, හන්ද, මයං දෙය්‍යධම්මං යථාබලං දස්සාම. තුම්හෙහි යං යං පණ්ණං ඵලාඵලං ආහනං, තං තං ආහරථා”ති ආහරාපෙන්වා හත්ථෙ ධොවිත්වා සයං තථාගතස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. සත්ථාරා ඵලාඵලෙ පටිග්ගහිතමත්තෙ දෙවතා දිබ්බොජං පක්ඛිපිංසු. තාපසො උදකම්පි සයමෙව පරිස්සාවෙන්වා අදාසි. තතො භොජනකිච්චං නිට්ඨාපෙන්වා සත්ථරි නිසින්නෙ සබ්බෙ අන්තෙවාසිකෙ පක්කොසාපෙන්වා සත්ථු සන්තිකෙ සාරණීයං කථං කථෙන්නො නිසිදි. සත්ථා “ද්වෙ අග්ගසාවකා භික්ඛුසඬ්ඨෙසෙ සද්ධිං ආගච්ඡන්තු”ති චින්තෙසි. තාවදෙව සතසහස්සබ්බිණ්ණාසවපරිවාරා අග්ගසාවකා ආගන්ත්වා භගවත්තං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු.

තතො සරදතාපසො අන්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි - “තාතා, සත්ථු භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ව පුප්ඵාසනෙන පුජා කාතබ්බා, තස්මා පුප්ඵානි ආහරථා”ති. තෙ තාවදෙව ඉද්ධියා වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරිත්වා බුද්ධස්ස යොජනප්පමාණං පුප්ඵාසනං පඤ්ඤාපෙසුං, උභින්තං අග්ගසාවකානං තිගාවුතං, සෙසභික්ඛුනං අඩ්ඨයොජනිකාදිහෙදං, සඬ්ඝනවකස්ස උසහමත්තං පඤ්ඤාපෙසුං. ඵචං පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු සරදතාපසො තථාගතස්ස පුරතො අඤ්ජලිං පග්ගස්භ “හන්තෙ, මය්හං අනුග්ගහත්ථාය ඉමං පුප්ඵාසනං අතිරුහථා”ති ආහ. නිසිදි භගවා පුප්ඵාසනෙ. සත්ථරි නිසින්නෙ ද්වෙ අග්ගසාවකා සෙසභික්ඛු ව අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසිදිංසු. සත්ථා “තෙසං මහජ්ජලං භොතු”ති නිරොධං සමාපජ්ජි. සත්ථු සමාපන්නභාවං ඤත්වා ද්වෙ අග්ගසාවකාපි සෙසභික්ඛුපි නිරොධං සමාපජ්ජිංසු. තාපසො සත්තාහං නිරන්තරං සත්ථු පුප්ඵච්ඡත්තං ධාරෙන්තො අට්ඨාසි. ඉතරෙ වනමූලඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා සෙසකාලෙ අඤ්ජලිං පග්ගස්භ අට්ඨංසු. සත්ථා සත්තාහස්ස අව්චයෙන නිරොධතො වුට්ඨහිත්වා අග්ගසාවකං නිසහත්ථෙරං ආමන්තෙසි - “තාපසානං පුප්ඵාසනානුමොදනං කරොහි”ති. ථෙරො සාවකපාරමිඤ්ඤාණෙ යත්වා තෙසං පුප්ඵාසනානුමොදනං අකාසි. තස්ස දෙසනාවසානෙ සත්ථා දුතියං අග්ගසාවකං අනොමත්ථෙරං ආමන්තෙසි - “ත්වම්පි ඉමෙසං ධම්මං දෙසෙහි”ති. සොපි තෙපිට්ඨකං බුද්ධවචනං සම්මසිත්වා තෙසං ධම්මං කථෙසි. ද්වින්තම්පි දෙසනාය ධම්මාභිසමයො නාභොසි. අථ සත්ථා බුද්ධච්ඡයෙ යත්වා ධම්මදෙසනං ආරභි. දෙසනාවසානෙ යපෙන්වා සරදතාපසං අවසෙසා

සබ්බෙපි චතුසත්තතිසහස්සජට්ඨා අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථා තෙ “එථ
හික්ඛවො”ති හත්ථං පසාරෙසී. තෙ තාවදෙව අන්තරහිතතාපසවෙසා
අට්ඨපරික්ඛාරධරා සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරො විය අහෙසුං.

සරදතාපසො පන “අහො චතාහම්පි අයං නිසහත්ථෙරො විය අනාගතෙ එකස්ස
බුද්ධස්ස සාවකො භවෙය්‍ය”න්ති දෙසනාකාලෙ උප්පන්නපරිචිතක්කතාය
අඤ්ඤවිහිතො හුත්වා මග්ගඵලානි පටිවිජ්ඣතුං නාසක්ඛි. අථ සත්ථාරං චන්දිත්වා
තථා පණ්ඩානං අකාසී. සත්ථා අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා “ඉතො
කප්පසතසහස්සාධිකං එකං අසඬ්ඛොය්‍යං අතික්කමිත්වා ගොතමස්ස නාම
සම්මාසම්බුද්ධස්ස අග්ගසාවකො සාරිපුත්තො නාම භවිස්සති”ති බ්‍යාකරිත්වා
ධම්මකථං චත්වා හික්ඛුසඬ්ඝපරිවාරො ආකාසං පක්ඛන්දි. සරදතාපසොපි සභායස්ස
සිරිවඬ්ඝස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “සම්ම, මයා අනොමදස්සිස්ස භගවතො පාදමූලෙ
අනාගතෙ උප්පජ්ජනකස්ස ගොතමසම්මාසම්බුද්ධස්ස අග්ගසාවකට්ඨානං පත්ථිතං,
ත්වම්පි තස්ස දුතියසාවකට්ඨානං පත්ථෙහි”ති. සිරිවඬ්ඛො තං උපදෙසං සුත්වා
අත්තනො නිවෙසනද්වාරෙ අට්ඨකරීසමත්තං යානං සමතලං කාරෙත්වා
ලාපපඤ්චමානි පුප්ඵානි විකිරිත්වා නීලුප්පලවිජදනං මණ්ඩපං කාරෙත්වා බුද්ධාසනං
පඤ්ඤාපෙත්වා හික්ඛුනම්පි ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා මහන්තං සක්කාරසම්මානං
සජ්ජෙත්වා සරදතාපසෙන සත්ථාරං නිමන්තාපෙත්වා සත්තාහං මහාදානං
පවත්තෙත්වා බුද්ධප්පමුඛං හික්ඛුසඬ්ඝං මහාරහෙහි චත්ථෙහි අව්ඡාදෙත්වා
දුතියසාවකභාවාය පණ්ඩානං අකාසී. සත්ථා තස්ස අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනභාවං
දිස්වා චුත්තනයෙන බ්‍යාකරිත්වා හත්තානුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සිරිවඬ්ඛො
හට්ඨපහට්ඨො යාවජීවං කුසලකම්මං කත්වා දුතියචිත්තවාරෙ
කාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. සරදතාපසො චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා
බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

තතො පට්ඨාය තෙසං උභින්නම්පි අන්තරා කම්මං න කථිතං. අම්භාකං පන
භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව සරදතාපසො රාජගහස්ස අවිදුරෙ
උපතිස්සාගාමෙ රූපසාරියා බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තංදිවසමෙවස්ස
සභායොපි රාජගහස්සෙව අවිදුරෙ කොලිතගාමෙ මොග්ගලියා බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිමිහි
පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්මා මොග්ගල්ලානො මොග්ගලියා බ්‍රාහ්මණියා පුත්තොති
මොග්ගල්ලානො. මොග්ගලිගොත්තෙන ජාතොති වා මොග්ගල්ලානො. අථ වා
මාතුකුමාරිකකාලෙ තස්සා මාතාපිතුහි චුත්තං – “මා උග්ගලී මා උග්ගලී”ති
චන්ද්‍රපාදාය “මුග්ගලී”ති නාමං. තස්සා මුග්ගලියා පුත්තොති මොග්ගල්ලානො.
අථ වා සොතාපත්තිමග්ගාදිමග්ගස්ස ලාභෙ ආදානෙ පටිවිජ්ඣනෙ අලං සමත්ථොති
මොග්ගල්ලානොති. තානි කිර ද්වෙ කුලානි යාව සත්තමා කුලපරිවට්ඨා
ආබද්ධසභායානෙව. තෙසං ද්වින්නං එකදිවසමෙව ගබ්භපරිහාරමදංසු.
දසමාසච්චයෙන ජාතානම්පි තෙසං ඡසට්ඨි ධාතියො පට්ඨපෙසුං. නාමග්ගහණදිවසෙ
රූපසාරිබ්‍රාහ්මණියා පුත්තස්ස උපතිස්සගාමෙ ජෙට්ඨකුලස්ස පුත්තත්තා
උපතිස්සොති නාමං කරිංසු. ඉතරස්ස කොලිතගාමෙ ජෙට්ඨකුලස්ස පුත්තත්තා

කොළිතොති නාමං කරිංසු. තෙ උභොපි මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪන්තා වුද්ධිමන්වාය සබ්බසිප්පානං පාරං අගමංසු.

අපේකදිවසං තෙ රාජගහෙ ගිරග්ගසමජ්ජං පස්සන්තා මහාජනං සන්නිපතිතං දිස්වා ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා යොනියො උම්මුජ්ජන්තා “සබ්බෙපිමෙ ඔරං වස්සසතාව මච්චුමුඛං පවිසන්ති”ති සංවෙගං පටිලභිත්වා “අම්හෙහි මොක්ඛධම්මො පරියෙසිතබ්බො, තඤ්ච පරියෙසන්තෙහි එකා පබ්බජ්ජා ලද්ධං වට්ටති”ති නිව්ඡයං කත්වා පඤ්චමාණවකසතෙහි සද්ධිං සඤ්චයස්ස පරිබ්බාජකස්ස සන්නිකෙ පබ්බජිංසු. තෙසං පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සඤ්චයො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො අභොසි. තෙ කතිපාහෙනෙව සබ්බං සඤ්චයස්ස සමයං පරිමජ්ජිත්වා තත්ථ සාරං අදිස්වා තතො නිබ්බිජ්ජිත්වා තත්ථ තත්ථ පණ්ඩිතසම්මතෙ සමණ්ඩ්‍රාග්ගමණෙ පඤ්ඤං පුච්ඡන්ති, තෙ තෙහි පුට්ඨා න සම්පාදෙන්ති. අඤ්ඤදත්ථු තෙයෙව තෙසං පඤ්ඤං විස්සජ්ජෙන්ති. එවං තෙ මොක්ඛං පරියෙසන්තා කතිකං අකංසු – “අම්හෙසු යො පඨමං අමතං අධිගච්ඡති, යො ඉතරස්ස ආරොවෙතු”ති.

තෙන ච සමයෙන අම්භාකං සත්ථරි පඨමාභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ අනුපුබ්බෙන උරුචෙලකස්සපාදිකෙ සහස්සපටිලෙ දමෙත්වා රාජගහෙ විහරන්තෙ එකදිවසං උපතිස්සො පරිබ්බාජකො පරිබ්බාජකාරාමං ගච්ඡන්තො ආයස්මන්තං අස්සජිත්ථෙරං රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා “න මයා එවරුපො ආකප්පසම්පන්නො පබ්බජිතො දිට්ඨපුබ්බො, සන්නධම්මෙන නාම එත්ථ භවිතබ්බ”න්ති සඤ්ජාතපසාදො පඤ්ඤං පුච්ඡිතුං ආයස්මන්තං උදික්ඛන්තො පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධි. ථෙරොපි ලද්ධපිණ්ඩපාතො පරිභුඤ්ජිතුං පතිරූපං ඕකාසං ගතො. පරිබ්බාජකො අත්තනො පරිබ්බාජකපීඨං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. භත්තකිච්චපරියොසානෙ වස්ස අත්තනො කුණ්ඩිකාය උදකං අදාසි. එවං යො ආවරියවත්තං කත්වා කතභත්තකිච්චෙන ථෙරෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා – “කො වා තෙ සත්ථා, කස්ස වා ත්වං ධම්මං රොවෙසී”ති පුච්ඡි. ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධං අපදිසි. පුන තෙන “කිං වාදී පනායස්මතො සත්ථා”ති පුට්ඨො “ඉමස්ස සාසනස්ස ගම්භීරතං දස්සෙස්සාමී”ති අත්තනො නවකභාවං පවෙදෙන්වා සඬ්ඛෙපවසෙන වස්ස සාසනධම්මං කථෙන්නො “යෙ ධම්මා හෙතුප්පහවා”ති (මහාව. 60; අප. ථෙර 1.1.286) ගාථමාහ. පරිබ්බාජකො පඨමපද්ද්වයමෙව සුත්වා සහස්සනායසම්පන්නෙ සොනාපත්තිමග්ගඵලෙ පතිට්ඨති. ඉතරං පද්ද්වයං සොනාපන්නකාලෙ නිට්ඨාසි. ගාථාපරියොසානෙ පන සොනාපන්නො හුත්වා උපරිවිසෙසෙ අපවත්තන්තෙ “භවිස්සති එත්ථ කාරණ”න්ති සල්ලක්ඛෙන්වා ථෙරං ආහ – “මා, භත්තෙ, උපරි ධම්මදෙසනං වඩ්ඪයිත්ථ, එත්තකමෙව අලං, කහං අම්භාකං සත්ථා වසතී”ති? “වෙළුවනෙ”ති. “භත්තෙ, තුම්හෙ පුරතො ගච්ඡථ, අහං මය්හං සහායස්ස කතපට්ඨඤ්ඤං මොවෙත්වා තං ගහෙන්වා ආගමිස්සාමී”ති පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ථෙරං උයොයාජෙත්වා පරිබ්බාජකාරාමං අගමාසි.

කොලිතපරිබ්බාජකො නං දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා “මුඛවණ්ණො න අඤ්ඤදිවසෙසු විය අද්ධානෙන අමතං අධිගතං භවිස්සති” ති තෙනෙවස්ස විසෙසාධිගමං සම්භාවෙන්වා අමතාධිගමං පුච්ඡි. සොපිස්ස “ආවුසො, අමතමධිගත” න්ති පටිජානිත්වා තමෙව ගාථං අභාසි. ගාථාපරියොසානෙ කොලිතො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිත්වා ආහ – “කහං නො සත්ථා” ති? “වෙච්චනෙ” ති. “තෙන හි, ආවුසො, ආයාම, සත්ථාරං පස්සිස්සාමා” ති. උපතිස්සො සබ්බකාලමිති ආවරියපුප්පකොව, තස්මා සඤ්ඤාපෙත්තුං ගුණෙ පකාසෙන්වා තමිති සත්ථු සන්තිකං නෙතුකාමො අහොසි. සො ලාභාසාපකතො අන්තෙවාසිකභාවං අනිච්ඡන්තො “න සක්කොමි වාටි හුත්වා උදකසිඤ්චනං හොතු” න්ති පටික්ඛිති. තෙ අනෙකෙහි කාරණෙහි තං සඤ්ඤාපෙත්තුං අසක්කොන්තා අත්තනො ඔවාදෙ වත්තමානෙහි අභිච්ඡිතෙයාසතෙහි අන්තෙවාසිකෙහි සද්ධිං වෙච්චනං අගමංසු. සත්ථා තෙ දුරතොව ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා “එතං මෙ සාවකයුගං භවිස්සති, අග්ගං හද්දයුග” න්ති වත්වා තෙසං පරිසාය වරියවසෙන ධම්මං දෙසෙන්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙන්වා එහිහික්ඛුභාවෙන උපසම්පදං අදාසි. යථා තෙසං එවං අග්ගසාවකානමිති ඉද්ධිමයපත්තචීවරං ආගතමෙව. උපරිමග්ගත්තයකිච්චං පන න නිට්ඨාසි. කස්මා? සාවකපාරමිඤ්ඤාණස්ස මහත්තතාය.

තෙසු ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පබ්බජිතතො සත්තමෙ දිවසෙ මගධරට්ඨෙ කල්ලවාලගාමෙ සමණධම්මං කරොන්තො ටීනමිද්ධෙ ඔක්කමන්තෙ සත්ථාරා සංවෙජ්ජනො ටීනමිද්ධං විනොදෙන්වා ධාතුකම්මට්ඨානං සුණන්තො එව උපරිමග්ගත්තයං අධිගන්ත්වා සාවකපාරමිඤ්ඤාණස්ස මත්ථකං පාපුණි. ආයස්මා සාරිපුත්තො පබ්බජ්ජාය අද්ධමාසං අතික්කමිත්වා සත්ථාරා සද්ධිං රාජගහෙ සුකරබතලෙණෙ විහරන්තො අත්තනො භාගිනෙයාසස්ස දීඝනපරිබ්බාජකස්ස වෙදනාපරිග්ගහසුත්තන්තෙ (ම. නි. 2.201 ආදයො) දෙසියමානෙ දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙන්වා පරස්ස වඩ්ඪිතං හත්තං භුඤ්ජන්තො විය සාවකපාරමිඤ්ඤාණස්ස මත්ථකං පාපුණි. ඉති ද්විත්තං අග්ගසාවකානං සත්ථු සමිපෙ එව සාවකපාරමිඤ්ඤාණං මත්ථකං පත්තං.

එවං පත්තසාවකපාරමිඤ්ඤාණො ආයස්මා සාරිපුත්තො “කෙන කම්මෙන අයං සම්පත්ති ලද්ධා” ති ආවජ්ජෙන්තො තං ඤත්වා පිතිසොමනස්සවසෙන උදානං උදානෙන්තො “හිමවන්තස්ස අවිදුරෙ” තිආදිමාහ. තෙන චුත්තං –

141.

“හිමවන්තස්ස අවිදුරෙ, ලම්බකො නාම පබ්බතො;
අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා” ති.

තත්ථ හිමවන්තස්සාති හිමො අස්ස අත්ථිති හිමවා, තස්ස හිමවන්තස්ස අවිදුරෙ සමිපෙ, හිමාලයපට්ඨෙවනෙහි අත්ථො. ලම්බකො නාම පබ්බතොති එවංනාමකො පංසුමිස්සකපබ්බතො. අස්සමො සුකතො මය්හන්ති තස්මිං ලම්බකෙ පබ්බතෙ මය්හං මමත්ථාය කතො අස්සමො අරඤ්ඤවාසො ආසමන්තතො සමොති

අස්සමො. නත්ථි පට්ටියානං සමො පරිස්සමො එත්ථාති වා අස්සමො, සො
ඉත්ථම්භුතො අරඤ්ඤවාසො සුට්ඨු කතො,
රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානකුට්මණ්ඩපාදිවසෙන සුන්දරෙනාකාරෙන කතොති අත්ථො.
පණ්ණසාලාති උසිරපබ්බජාදිහි පණ්ණෙහි ඡාදිතා නිවසනපණ්ණසාලාති අත්ථො.

142.

“උත්තානකුලා නදිකා, සුපතිත්ථා මනොරමා;
සුසුද්ධපුලිනාකිණ්ණා, අවිදුරෙ මමස්සමං”.

තත්ථ උත්තානකුලාති අගම්භිරා නදී. සුපතිත්ථාති සුන්දරපතිත්ථා. මනොරමා
මනල්ලිනා මනාපා. සුසුද්ධපුලිනාකිණ්ණාති සුට්ඨු
ධවලමුත්තාදලසදිසවාලුකාකිණ්ණා ගහනීභූතාති අත්ථො. සා ඉත්ථම්භුතා නදිකා
කුන්තදී මමස්සමං මය්හං අස්සමස්ස අවිදුරෙ සමීපෙ අභොසීති අත්ථො.
“අස්සමං”න්ති ව සත්තමාත්ථෙ උපයොගවචනන්ති වෙදිතබ්බං.

143.

“අසක්ඛරා අපබ්භාරා, සාදු අප්පට්ඨන්ධිකා;
සන්දති නදිකා තත්ථ, සොභයන්තා මමස්සමං”.

තත්ථ අසක්ඛරාති “පුලිනාකිණ්ණා”ති වුත්තත්තා අසක්ඛරා සක්ඛරවිරහිතා.
අපබ්භාරාති පබ්භාරවිරහිතා, අගම්භිරකුලාති අත්ථො. සාදු අප්පට්ඨන්ධිකාති
සාදුරසොදකා දුග්ගන්ධරහිතා මය්හං අස්සමපදං සොභයන්ති නදිකා බුද්දකනදී
සන්දති පවත්තතිති අත්ථො.

144.

“කුම්භීලා මකරා චෙත්ථ, සුසුමාරා ච කච්ඡපා;
සන්දති නදිකා තත්ථ, සොභයන්තා මමස්සමං”.

තත්ථ කුම්භීලමච්ඡා මකරමච්ඡා ච සුසුමාරා චණ්ඩමච්ඡා ච කච්ඡපමච්ඡා ච
එත්ථ එතිස්සං නදියං කීළන්තා අහෙසුන්ති සම්බන්ධො. මමස්සමං සොභයන්තා
නදිකා බුද්දකනදී සන්දති පවත්තතිති සම්බන්ධො.

145.

“පාඨිනා පාවුසා මච්ඡා, බලජා මුඤ්ජරොහිතා;
වග්ගලා පපතායන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං”.

පාඨිනමච්ඡා ච පාවුසා මච්ඡා ච බලජමච්ඡා ච මුඤ්ජමච්ඡා රොහිතමච්ඡා ච
වග්ගලමච්ඡා ච එතෙ සබ්බෙ මච්ඡජාතිකා ඉතො විතො ච පපතායන්තා නදියා
සද්ධිං පවත්තන්තා මම අස්සමපදං සොභයන්තිති අත්ථො.

146.

“උහො කුලෙසු නදියා, පුජ්ඪිනො ඵලිනො දුමා;
උහනො අභිලම්බන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං”.

තත්ථ උහො කුලෙසුති තස්සා නදියා උහොසු පස්සෙසු ධුවපුජ්ඪිනො
ධුවඵලිනො රුක්ඛා උහනො අභිලම්බන්තා නදියා උහො තීරෙ හෙට්ඨා ඔනමන්තා
මම අස්සමං සොභයන්තිති අත්ථො.

147.

“අම්බා සාලා ච තිලකා, පාටලී සින්දුවාරකා;
දිබ්බගන්ධා සම්පවන්ති, පුජ්ඪිතා මම අස්සමෙ”.

තත්ථ අම්බාති මධුපිණ්ඩිඅම්බා ච සාලරුක්ඛා ච තිලකරුක්ඛා ච පාටලිරුක්ඛා ච
සින්දුවාරකරුක්ඛා ච එතෙ රුක්ඛා නිව්වකාලං පුජ්ඪිතා පුජ්ඪන්තා. දිබ්බා ගන්ධා ඉව
මම අස්සමෙ සුගන්ධා සම්පවන්ති සමන්තතො පවායන්තිති අත්ථො.

148.

“චම්පකා සලලා නීපා, නාගපුන්තාගකෙතකා;
දිබ්බගන්ධා සම්පවන්ති, පුජ්ඪිතා මම අස්සමෙ”.

තත්ථ චම්පකරුක්ඛා ච සලලරුක්ඛා ච සුවණ්ණචට්ටලසදිසපුජ්ඪා නීපරුක්ඛා ච
නාගරුක්ඛා ච පුන්තාගරුක්ඛා ච සුගන්ධයන්තා කෙතකරුක්ඛා ච එතෙ සබ්බෙ
රුක්ඛා දිබ්බා ගන්ධාරිච මම අස්සමෙ පුජ්ඪිතා ඵුල්ලිතා සම්පවන්ති සුගන්ධං සුට්ඨ
පවායන්තිති අත්ථො.

149.

අසොකා ච “අධිමුත්තා අසොකා ච, හගිනීමාලා ච පුජ්ඪිතා;
අඬිකොලා බිම්බිජාලා ච, පුජ්ඪිතා මම අස්සමෙ”.

තත්ථ පුජ්ඪිතා අධිමුත්තකරුක්ඛා ච පුජ්ඪිතා අසොකරුක්ඛා ච පුජ්ඪිතා
හගිනීමාලා ච පුජ්ඪිතා අඬිකොලා ච පුජ්ඪිතා බිම්බිජාලා ච එතෙ රුක්ඛා මම
අස්සමෙ ඵුල්ලිතා සොභයන්තිති සම්බන්ධො.

150.

“කෙතකා කන්දලී වෙව, ගොධුකා තිණසුලිකා;
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං”.

තත්ථ කෙතකාති සුගන්ධකෙතකගච්ඡා ච. කන්දලීරුක්ඛා ච ගොධුකරුක්ඛා ච
තිණසුලිකගච්ඡා ච එතෙ සබ්බෙ රුක්ඛජාතිකා දිබ්බගන්ධං පවායමානා මම අස්සමං
සකලං සොභයන්තිති අත්ථො.

151.

“කණිකාරා කණිකා ව, අසනා අප්පනා බහු;
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං”.

එතෙ කණිකාරාදයො රුක්ඛා මම අස්සමං සකලං සොභයන්තා දිබ්බගන්ධං සම්පවායන්ති සම්බන්ධො.

152.

“පුන්නාගා ගිරිපුන්නාගා, කොවිළාරා ව පුප්ඵතා;
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං”.

පුන්නාගාදයො රුක්ඛා දිබ්බගන්ධං පවායමානා මම අස්සමං සොභයන්ති අත්ථො.

153.

“උද්දාලකා ව කුට්ඨා, කදම්බා වකුලා බහු;
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා, සොභයන්ති මමස්සමං”.

උද්දාලකාදයො රුක්ඛා දිබ්බගන්ධං වායමානා මම අස්සමං සොභයන්ති සම්බන්ධො.

154.

“ආලකා ඉසිමුග්ගා ව, කදලිමාතුලුඬ්භියො;
ගන්ධොදකෙන සංවඩ්ඪා, එලානි ධාරයන්ති තෙ”.

තත්ථ එතෙ ආලකාදයො ගච්ඡා චන්දනාදිසුගන්ධගන්ධොදකෙන වඩ්ඪිත්වා සුවණ්ණඵලානි ධාරෙන්තා මම අස්සමං සොභයන්ති අත්ථො.

155.

“අඤ්ඤෙ පුප්ඵන්ති පදුමා, අඤ්ඤෙ ජායන්ති කෙසරී;
අඤ්ඤෙ ඔපුප්ඵා පදුමා, පුප්ඵතා තළාකෙ තදා”.

තත්ථ අඤ්ඤෙ පුප්ඵන්ති පදුමානි මම අස්සමස්ස අවිදුරෙ තළාකෙ අඤ්ඤෙ එකච්චෙ පදුමා පුප්ඵන්ති, එකච්චෙ කෙසරී පදුමා ජායන්ති නිබ්බත්තන්ති, එකච්චෙ පදුමා ඔපුප්ඵා විගලිතපත්තකෙසරානි අත්ථො.

156.

“ගබ්භං ගණ්හන්ති පදුමා, නිද්ධාවන්ති මුළාලියො;
සිඬ්ඝාට්ඨත්තමාකිණ්ණා, සොභන්ති තළාකෙ තදා”.

තත්ථ ගබ්භං ගණ්හන්ති පදුමානි තදා තාපසෙන හුත්වා මම වසනස්මයෙ එකච්චෙ පදුමා තළාකබ්භන්තරෙ මකුළුපුප්ඵාදයො ගණ්හන්ති. මුළාලියො පදුමමුලා

නිද්ධාවන්ති ඉතො කද්දමබ්භන්තරතො භත්ථිදායා විය ගච්ඡන්තිති අත්ථො.
පත්තපුප්ඵමාකිණ්ණා ගහනීභූතා සිඬ්ඝාටියො සොභයන්තිති අත්ථො.

157.

“නයිතා අම්බගන්ධි ව, උත්තලී බන්ධුජීවකා;
දිබ්බගන්ධා සම්පවන්ති, පුප්ඵතා තළාකෙ තදා”.

තදා මම වසනසමයෙ තළාකස්ස සම්පෙ නයිතා ව ගච්ඡා අම්බගන්ධි ව ගච්ඡා
උත්තලී නාම ගච්ඡා ව බන්ධුජීවකා ව එතෙ සබ්බෙ ගච්ඡා පුප්ඵතා පුප්ඵධාරිතා
සුගන්ධවාහකා තළාකං සොභයන්තිති අත්ථො.

158.

“පායීනා පාවුසා මච්ඡා, බලජා මුඤ්ජරොහිතා;
සංගුලා මග්ගුරා වෙව, වසන්ති තළාකෙ තදා”.

තදා මම වසනසමයෙ නිබ්භිතා පායීනාදයො මච්ඡා තළාකෙ වසන්තිති
සම්බන්ධො.

159.

“කුම්භීලා සුසුමාරා ව, තන්තිගාහා ව රක්ඛසා;
ඔගුහා අජගරා ව, වසන්ති තළාකෙ තදා”.

තදා මම වසනසමයෙ මම අස්සමසම්පෙ තළාකෙ එතෙ කුම්භීලාදයො මච්ඡා
නිබ්භිතා නිරූපද්දවා වසන්තිති සම්බන්ධො.

160.

“පාරෙවතා රවිහංසා, වක්කවාකා නදීවරා;
කොකිලා සුකසාලිකා, උපජීවන්ති තං සරං”.

තත්ථ මම අස්සමසම්පෙ සරං නිස්සාය පාරෙවතාපක්ඛි ව රවිහංසාපක්ඛි ව
නදීවරා වක්කවාකපක්ඛි ව කොකිලාපක්ඛි ව සුකපක්ඛි ව සාලිකාපක්ඛි ව තං සරං
උපනිස්සාය ජීවන්තිති සම්බන්ධො.

161.

“කුකුත්ථකා කුලීරකා, වතෙ පොක්ඛරසාතකා;
දින්දිභා සුවපොතා ව, උපජීවන්ති තං සරං”.

තත්ථ කුකුත්ථකාති එවංනාමිකා පක්ඛි ව. කුලීරකාති එවංනාමිකා පක්ඛි ව.
වතෙ පොක්ඛරසාතකා පක්ඛි ව දින්දිභා පක්ඛි ව සුවපොතා පක්ඛි ව එතෙ සබ්බෙ
පක්ඛිනො තං මම අස්සමසම්පෙ සරං නිස්සාය ජීවන්තිති සම්බන්ධො.

162.

“භංසා කොඤ්චා මයුරා ව, කොකිලා තම්බුළකා;
පම්මකා ජීවංජීවා ව, උපජීවන්ති තං සරං”.

සබ්බෙ එතෙ භංසාදයො පක්ඛිනො තං සරං උපනිස්සාය ජීවන්ති ජීවිකං
පාලෙන්තිති අත්ථො.

163.

“කොසිකා පොට්ඨසීසා ව, කුරුරා සෙනකා බහු;
මහාකාළා ව සකුණා, උපජීවන්ති තං සරං”.

තත්ථ කොසිකා ව පක්ඛි පොට්ඨසීසා ව පක්ඛි කුරුරා ව පක්ඛි සෙනකා ව පක්ඛි
මහාකාළා ව පක්ඛි ඵලෙ බහු පක්ඛිනො තං සරං තස්මි සරස්මි සම්පෙ ජීවන්ති
ජීවිකං කප්පෙන්තිති අත්ථො.

164.

“පසදා ව වරාහා ව, වමරා ගණ්ඩකා බහු;
රොහිව්වා සුකපොතා ව, උපජීවන්ති තං සරං”.

තත්ථ පසදාදයො එතෙ මීගා තං සරං තස්මි සරස්මිපෙ, භූමිමත්ථෙ
උපයොගවචනං, ජීවිකං පරිපාලෙන්තා විහරන්තිති අත්ථො.

165.

“සිහඛ්‍යග්ග්සා ව දීපී ව, අච්ඡකොකතරච්ඡකා;
තිධා පහින්තමාතඨගා, උපජීවන්ති තං සරං”.

එතෙ සිහාදයො චතුප්පදා සරස්මිපෙ උපද්දවරහිතා ජීවන්තිති සම්බන්ධො.

166.

“කින්තරා වානරා වෙව, අථොපි වනකම්මිකා;
වෙතා ව ලුද්දකා වෙව, උපජීවන්ති තං සරං”.

එත්ථ එතෙ එවංනාමිකා කින්තරාදයො සත්තා තස්මි සරස්මිපෙ වසන්තිති
අත්ථො.

167.

“තින්දුකානි පියාලානි, මධුකෙකා සුමාරියො;
ධූවං ඵලානි ධාරෙන්ති, අවිදුරෙ මමස්සමං”.

තත්ථ එතෙ තින්දුකාදයො රුක්ඛා ධූවං හෙමන්තගිම්භවස්සානසඬ්ඛානෙ
කාලත්තයෙ මම අස්සමතො අවිදුරෙ යානෙ මධුරඵලානි ධාරෙන්තිති සම්බන්ධො.

168.

“කොසම්බා සළලා නිම්බා, සාදුඵලසමායුතා;
ධූවං ඵලානි ධාරෙන්නි, අවිදුරෙ මමස්සමං”.

තත්ථ ඵතෙ කොසම්බාදයො රුක්ඛා සාරඵලා මධුරඵලා උත්තමඵලා සමායුතා
සං සුට්ඨු ආයුතා සමඛිගීභූතා නිච්චං ඵලධාරිනො මම අස්සමසමීපෙ සොහන්තිති
අත්ථො.

169.

“හරිතකා ආමලකා, අමිබජම්බුවිහිතකා;
කොලා හල්ලාතකා බිල්ලා, ඵලානි ධාරයන්ති තෙ”.

තෙ හරිතකාදයො රුක්ඛා මම අස්සමසමීපෙ ජාතා නිච්චං ඵලානි ධාරයන්තිති
සමිබන්ධො.

170.

“ආලූවා ව කළමබා ව, බිළාලීතක්කළානි ව;
ජීවකා සුතකා වෙව, බහුකා මම අස්සමෙ”.

ඵතෙ ආලූවාදයො මූලඵලා බුද්දා මධුරසා මම අස්සමසමීපෙ බහු සන්තිති
සමිබන්ධො.

171.

“අස්සමස්සාවිදුරම්හි, තළාකාසුං සුනිම්මිතා;
අච්ඡොදකා සීතජලා, සුපතිත්ථා මනොරමා”.

තත්ථ අස්සමස්සාවිදුරම්හි අස්සමස්ස සමීපෙ සුනිම්මිතා සුට්ඨු
ආරොහනඛරොහනක්ඛමං කත්වා නිම්මිතා අච්ඡොදකා විජ්ජසන්නොදකා සීතජලා
සීතොදකා සුපතිත්ථා සුන්දරතිත්ථා මනොරමා සොමනස්සකරා තළාකා ආසුං
අහෙසුන්ති අත්ථො.

172.

“පදුමුජ්ජලසඤ්ජන්තා, පුණ්ඩරිකසමායුතා;
මන්දාලකෙහි සඤ්ජන්තා, දිබ්බගන්ධොපවායති”.

තත්ථ පදුමෙහි ව උජ්ජලෙහි ව සඤ්ජන්තා පරිපුණ්ණා පුණ්ඩරිකෙහි සමායුතා
සමඛිගීභූතා මන්දාලකෙහි ව සඤ්ජන්තා ගහනීභූතා තළාකා දිබ්බගන්ධානි
උපවායන්ති සමන්තතො වායන්තිති අත්ථො.

173.

“ඵවං සබ්බඛිගසම්පන්නෙ, පුජ්ඪිතෙ ඵලිතෙ වතෙ;
සුකතෙ අස්සමෙ රමිමෙ, විහරාමි අහං තදා”.

තත්ථ එවං සබ්බඛිගසම්පන්නොති අබ්බෙහි නදිකාදිඅවයවෙහි සම්පන්නො
පරිපුණ්ණො පුප්ඵළරුක්ඛෙහි ගහනිභූතෙ වනෙ සුකතෙ රමණීයෙ අස්සමෙ
අරඤ්ඤාවාසෙ තදා තාපසභූතකාලෙ අහං විහරාමිති අත්ථො.

එත්තාවතා අස්සමසම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො සීලාදිගුණසම්පත්තිං
දස්සෙන්නො —

174.

“සීලවා වතසම්පන්නො, ක්‍රියා ක්‍රියානරතො සදා;
පඤ්චාහිඤ්ඤාබලජ්ජන්නො, සුරුචි නාම තාපසො”ති. — ආහ;

තත්ථ සීලවාති ක්‍රියාසම්පයුත්තවතුපාරිසුද්ධිසීලසදිසෙහි පඤ්චහි සීලෙහි
සම්පුණ්ණොති අත්ථො. වතසම්පන්නොති “ඉතො පට්ඨාය සරාවාසං පඤ්ච
කාමගුණො වා න සෙවිස්සාමි”ති වතසමාදානෙන සම්පන්නො. ක්‍රියාති
ලක්ඛණූපනිජ්ඣානආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන ක්‍රියා ක්‍රියානසීලො. ක්‍රියානරතොති
එතෙසු ක්‍රියානෙසු රතො අල්ලිතො සදා සම්පුණ්ණො. පඤ්චාහිඤ්ඤාබලජ්ජන්නොති
ඉද්ධිවිධදිබ්බසොතපරචිත්තවිජානනපුබ්බෙතිවාසානුස්සතිදිබ්බවක්ඛුසඛිබාතාහි
පඤ්චහි අහිඤ්ඤාහි විසෙසපඤ්ඤාහි බලසම්පන්නො, පරිපුණ්ණොති අත්ථො.
නාමෙන සුරුචි නාම තාපසො හුත්වා විහරාමිති සම්බන්ධො.

එත්තකෙන අත්තනො ගුණසම්පත්තිං දස්සෙත්වා පරිසසම්පත්තිං දස්සෙන්නො
—

175.

“චතුර්විසසහස්සානි, සිස්සා මය්හං උපට්ඨහුං;
සබ්බෙ මං බ්‍රාහ්මණා එතෙ, ජාතිමන්නො යසස්සිනො”ති. — ආදිමාහ;

තත්ථ එතෙ සබ්බෙ චතුර්විසසහස්සබ්‍රාහ්මණා මය්හං සිස්සා ජාතිමන්නො
ජාතිසම්පන්නා යසස්සිනො පරිවාරසම්පන්නා මං උපට්ඨහුන්ති සම්බන්ධො.

176.

“ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ව, සනිසණ්ඩුසකෙටුහෙ;
පදකා වෙය්‍යාකරණා, සධම්මෙ පාරමිං ගතා”.

තත්ථ ලක්ඛණෙහි ලක්ඛණසත්ථෙ. සබ්බලොකියානං ඉත්ථිපුරිසානං “ඉමෙහි
ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතා දුක්ඛිතා භවන්ති, ඉමෙහි සුඛිතා භවන්ති”ති ලක්ඛණං
ජානාති. තප්පකාසකො ගන්ථො ලක්ඛණං, තස්මිං ලක්ඛණෙ ව. ඉතිහාසෙහි “ඉතිහ
ආස ඉතිහ ආසා”ති චුත්තවචනපටිදීපකෙ ගන්ථෙ. ලක්ඛණෙ ව ඉතිහාසෙ ව පාරමිං.
පරියොසානං ගතාති සම්බන්ධො. රුක්ඛපබ්බතාදීනං නාමප්පකාසකගන්ථං.
“නිසණ්ඩු”ති චූචවති. කෙටුහෙහි කිරියාකප්පවිකප්පානං කචිතං උපකාරකො
ගන්ථො. නිසණ්ඩුයා සහ වත්තනීති සනිසණ්ඩු, කෙටුහෙන සහ වත්තනීති

සකෙටුනං, තස්මිං සනිසංඝච්ඡසකෙටුනෙ වෙදත්තයෙ පාරමිං ගතාති සම්බන්ධො.
පදකාති නාමපදසමාසතද්ධිතාබ්‍යාතකිතකාදිපදෙසු ඡෙකා. වෙය්‍යාකරණානි
චන්දපාණිනීයකලාපාදිබ්‍යාකරණෙ ඡෙකා. සධම්මෙ පාරමිං ගතාති අත්තනො
ධම්මෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ වෙදත්තයෙ පාරමිං පරියොසානං ගතා පත්තාති අත්ථො.

177.

“උප්පානෙසු නිමිත්තෙසු, ලක්ඛණෙසු ච කොවිදා;
පථබ්‍යා භූමන්තලික්ඛෙ, මම සිස්සා සුසික්ඛිතා”.

තත්ථ උක්කාපාතභූමිකම්පාදිකෙසු උප්පානෙසු ච සුභනිමිත්තාසුභනිමිත්තෙසු ච
ඉත්ථිලක්ඛණපුරිසලක්ඛණමහාපුරිසලක්ඛණෙසු ච කොවිදා ඡෙකා. පථවියා ච
භූමියා ච සකලලොකෙ ච අන්තලික්ඛෙ ආකාසෙ චාති සබ්බත්ථ මම සිස්සා
සුසික්ඛිතා.

178.

“අප්පිච්ඡා නිපකා එතෙ, අප්පාහාරා අලොලුපා;
ලාභාලාභෙන සන්තුට්ඨා, පරිවාරෙන්ති මං සදා”.

තත්ථ අප්පිච්ඡාති අප්පකෙනාපි යාපෙන්තා. නිපකාති නෙපක්කසඬ්ඛාතාය
පඤ්ඤාය සමන්තාගතා. අප්පාහාරාති එකාහාරා එකභත්තිකාති අත්ථො.
අලොලුපාති ලොලුපතණ්භාය අප්පචත්තනකා. ලාභාලාභෙනාති ලාභෙන අලාභෙන
ච සන්තුට්ඨා සොමනස්සා එතෙ මම සිස්සා සදා නිච්චකාලං මං පරිවාරෙන්ති
උපට්ඨභන්තිති අත්ථො.

179.

“කුමාසි කුමානරතා ධීරා, සන්තච්ඡිත්තා සමාහිතා;
ආකිඤ්චඤ්ඤං පත්ථයන්තා, පරිවාරෙන්ති මං සදා”.

තත්ථ කුමාසිති ලක්ඛණුපනිජ්ඣානආරම්මණුපනිජ්ඣානෙහි සමන්තාගතා.
කුමායනසීලා වා. කුමානරතාති තෙසු ච කුමානෙසු රතා අල්ලීතා. ධීරාති
ධිතිසම්පන්නා. සන්තච්ඡිත්තාති වූපසන්තමනා. සමාහිතාති එකග්ගච්ඡිත්තා.
ආකිඤ්චඤ්ඤන්ති නිජ්පලිබ්බොධභාවං. පත්ථයන්තාති ඉච්ඡන්තා. ඉත්ථම්භූතා මෙ
සිස්සා සදා මං පරිවාරෙන්තිති සම්බන්ධො.

180.

“අභිඤ්ඤාපාරමිජ්ජත්තා, පෙත්තිකෙ ගොචරෙ රතා;
අන්තලික්ඛවරා ධීරා, පරිවාරෙන්ති මං සදා”.

තත්ථ අභිඤ්ඤාපාරමිජ්ජත්තාති පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු පාරමිං පරියොසානං
පත්තා පූරිතාති අත්ථො. පෙත්තිකෙ ගොචරෙ රතාති බුද්ධානුඤ්ඤාතාය
අභිඤ්ඤත්තියා ලද්ධෙ ආහාරෙ රතාති අත්ථො. අන්තලික්ඛවරාති අන්තලික්ඛෙන

ආකාසෙන ගව්ඡන්තා ආගව්ඡන්තා වාති අත්ථො. ධීරාති ථීරභූතා
සිහබ්බාග්ඝාදිපරිස්සයෙ අව්ඡමිහිතසභාවාති අත්ථො. එවංභූතා මම තාපසා සදා මං
පරිවාරෙන්තිති අත්ථො.

181.

“සංවුතා ඡසු ද්වාරෙසු, අනෙජා රක්ඛිතින්ද්‍රියා;
අසංසට්ඨා ච තෙ ධීරා, මම සිස්සා දුරාසදා”.

තත්ථ චක්ඛාදීසු ඡසු ද්වාරෙසු රූපාදීසු ඡසු ආරම්මණෙසු සංවුතා පිහිතා
පටිච්ඡන්තා, රක්ඛිතගොපිතද්වාරාති අත්ථො. අනෙජා නිත්තණ්භා රක්ඛිතින්ද්‍රියා
ගොපිතචක්ඛාදිඉන්ද්‍රියා අසංසට්ඨා ඤාතීහි ගහට්ඨෙහි අමිස්සිභූතාති අත්ථො.
දුරාසදාති දුට්ඨු ආසදා, ආසාදෙතුං සට්ඨෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා අයොග්ගාති අත්ථො.

182.

“පල්ලඬකෙන නිසජ්ජාය, යානවඬකමනෙන ච;
චිතිනාමෙන්ති තෙ රත්තිං, මම සිස්සා දුරාසදා”.

තත්ථ මම සිස්සා පල්ලඬකෙන උග්ගඤ්ඤාසනෙන සෙය්‍යං විහාය නිසජ්ජාය ච
යානෙන ච වඬකමෙන ච සකලං රත්තිං විසෙසෙන අතිනාමෙන්ති
අතික්කාමෙන්තිති සම්බන්ධො.

183.

“රජනියෙ න රජ්ජන්ති, දුස්සනියෙ න දුස්සරෙ;
මොහනියෙ න මුය්හන්ති, මම සිස්සා දුරාසදා”.

තෙ ඉත්ථම්භූතා මම සිස්සා තාපසා රජනියෙ රජ්ජන්තිඛෙ වත්ථුස්මිං න
රජ්ජන්ති රජ්ජං න උප්පාදෙන්ති. දුස්සනියෙ දුස්සන්තිඛෙ දොසං උප්පාදෙතුං යුත්තෙ
වත්ථුම්භි න දුස්සරෙ දොසං න කරොන්ති. මොහනියෙ මොහිතං යුත්තෙ වත්ථුම්භි
න මුය්හන්ති මොහං න කරොන්ති, පඤ්ඤාසම්පයුත්තා භවන්තිති අත්ථො.

184.

“ඉද්ධිං වීමංසමානා තෙ, වත්තන්ති නිච්චකාලිකං;
පථවිං තෙ පකම්පෙන්ති, සාරම්භෙන දුරාසදා”.

තෙ මම සිස්සා “එකොපි හුත්වා බහුධා හොති, බහුධාපි හුත්වා එකො
හොති” තිආදිකං (පටි. ම. 1.102) ඉද්ධිච්ඡක්ඛන්තං නිච්චකාලිකං වීමංසමානා
වත්තන්තිති සම්බන්ධො. තෙ මම සිස්සා ආකාසෙපි උදකෙපි පථවිං නිමිමිනිත්වා
ඉරියාපථං පකම්පෙන්තිති අත්ථො. සාරම්භෙන යුගග්ගාහෙන කලහකරණෙන න
ආසාදෙතබ්බාති අත්ථො.

185.

“කිළමානා ව නෙ සිස්සා, කිළන්ති ක්කානකිළිනං;
ජම්බුතො ඵලමානෙන්ති, මම සිස්සා දුරාසදා”.

නෙ මම සිස්සා කිළමානා පයමජ්ඣානාදිකිළං කිළන්ති ලළන්ති රමන්තිති
අත්ථො. ජම්බුතො ඵලමානෙන්තිති හිමවන්තම්හි
සතයොජනුබ්බෙධජම්බුරුක්ඛතො සට්ඨපමාණං ජම්බුඵලං ඉද්ධියා ගන්ත්වා
ආනෙන්තිති අත්ථො.

186.

“අඤ්ඤෙ ගච්ඡන්ති ගොයානං, අඤ්ඤෙ පුබ්බවිදෙහකං;
අඤ්ඤෙ ව උත්තරකුරුං, එසනාය දුරාසදා”.

නෙසං මම සිස්සානං අන්තරෙ අඤ්ඤෙ එකච්චෙ ගොයානං අපරගොයානං දීපං
ගච්ඡන්ති, එකච්චෙ පුබ්බවිදෙහකං දීපං ගච්ඡන්ති, එකච්චෙ උත්තරකුරුං දීපං
ගච්ඡන්ති, නෙ දුරාසදා එතෙසු යානෙසු එසනාය ගවෙසනාය පච්චයපරියෙසනාය
ගච්ඡන්තිති සම්බන්ධො.

187.

“පුරතො පෙසෙන්නි බාරිං, පච්ඡතො ව වජන්ති නෙ;
චතුච්ඡසහස්සෙහි, ඡාදිතං හොති අම්බරං”.

නෙ මම සිස්සා ආකාසෙන ගච්ඡමානා බාරිං තාපසපරික්ඛාරහරිතං කාජං
පුරතො පෙසෙන්නි පයමං අභිමුඛඤ්ච තං පෙසෙත්වා සයං තස්ස පච්ඡතො
ගච්ඡන්තිති අත්ථො. එවං ගච්ඡමානෙහි චතුච්ඡසහස්සෙහි තාපසෙහි අම්බරං
ආකාසතලං ඡාදිතං පටිච්ඡන්තං හොතිති සම්බන්ධො.

188.

“අග්ගිපාකි අනග්ගි ව, දන්තොදුක්ඛලිකාපි ව;
අස්මෙන කොට්ටිතා කෙච්චි, පවත්තඵලභොජනා”.

තත්ථ කෙච්චි එකච්චෙ මම සිස්සා අග්ගිපාකි ඵලාඵලපණ්ණාදයො පවිත්වා
බාදන්ති, එකච්චෙ අනග්ගි අග්ගිහි අපවිත්වා ආමකමෙව බාදන්ති, එකච්චෙ දන්තිකා
දන්තෙහියෙව තවං උජ්ජාටෙත්වා බාදන්ති. එකච්චෙ උදුක්ඛලිකා උදුක්ඛලෙහි
කොට්ටෙත්වා බාදන්ති. එකච්චෙ අස්මෙන කොට්ටිතා පාසාණෙන කොට්ටෙත්වා
බාදන්ති. එකච්චෙ සයංපතිතඵලාහාරාති සම්බන්ධො.

189.

“උදකොරොහණා කෙච්චි, සායං පාතො සුචිරතා;
තොයාහිසෙවනකරා, මම සිස්සා දුරාසදා”.

දුරාසදා මම සිස්සා කෙවි සුවීරතා සුද්ධිකාමා සායං පාතො ව උදකොරොහණා
උදකපවෙසකාති අත්ථො. කෙවි තොයාහිසෙවනකරා උදකෙන අත්තති
අහිසිඤ්චනකරාති අත්ථො.

190.

“පරුළුභකච්ඡනබලොමා, පඬිකදන්තා රජස්සිරා;
ගන්ධිතා සීලගන්ධෙන, මම සිස්සා දුරාසදා”.

තත්ථ තෙ දුරාසදා මම සිස්සා කච්ඡෙසු උභයකච්ඡෙසු ව හත්ථපාදෙසු ව
පරුළුභා සඤ්ජාතා, දීඝනබලොමාති අත්ථො. බුරකම්මරහිතත්තා අමණ්ඩිතා
අපසාධිතාති අධිජ්ජායො. පඬිකදන්තාති ඉට්ඨකචුණ්ණබීරපාසාණචුණ්ණාදීහි
ධවලමකතත්තා මලග්ගහිතදන්තාති අත්ථො. රජස්සිරාති තෙලමක්ඛනාදිරහිතත්තා
ධුලීහි මක්ඛිතසීසාති අත්ථො. ගන්ධිතා සීලගන්ධෙනාති ඤානසමාධිසමාපත්තීහි
සම්පයුත්තසීලෙන සමඬිගීභූතත්තා ලොකියසීලගන්ධෙන සබ්බත්ථ සුගන්ධිභූතාති
අත්ථො. මම සිස්සා දුරාසදාති ඉමෙහි චුත්තජ්ජකාරගුණෙහි සමන්තාගතත්තා
ආසාදෙත්තුං සට්ඨෙත්තුං අසක්කුණෙය්‍යා මම සිස්සාති සම්බන්ධො.

191.

“පාතොව සන්නිපතිත්වා, ජට්ඨා උග්ගතාපනා;
ලාභාලාභං පකිත්තෙන්වා, ගච්ඡන්ති අම්බරෙ තදා”.

තත්ථ පාතොව සන්නිපතිත්වාති සත්තම්‍යත්ථෙ තොපච්චයො,
පාතරාසකාලෙයෙව මම සන්නිකෙ රාසිභූතාති අත්ථො. උග්ගතාපනා පාකට්ඨපා
පත්ථට්ඨපා ජට්ඨා ජට්ඨාරිනො තාපසා. ලාභාලාභං පකිත්තෙන්වා බුද්දකෙ ව
මහන්තෙ ව ලාභෙ පාකට්ඨෙ කත්වා තදා තස්මිං කාලෙ අම්බරෙ ආකාසතලෙ
ගච්ඡන්තිති සම්බන්ධො.

192. පුන තෙසංයෙව ගුණෙ පකාසෙන්තො එතෙසං

පක්කමන්තානන්තිආදිමාහ. තත්ථ ආකාසෙ වා ථලෙ වා පක්කමන්තානං
ගච්ඡන්තානං එතෙසං තාපසානං වාකචීරජනිතො මහාසද්දො පවත්තතීති අත්ථො.
මුදිතා භොන්ති දෙවතාති එවං මහාසද්දං පවත්තෙන්වා ගච්ඡන්තානං
අජිනවම්මසද්දෙන සන්තුට්ඨා “සාධු සාධු, අය්‍යා”ති සොමනස්සජාතා දෙවතා
මුදිතා සන්තුට්ඨා භොන්තිති සම්බන්ධො.

193. දිසොදිසන්ති තෙ ඉසයො අන්තලික්ඛවරා ආකාසචාරිනො

දක්ඛිණාදිසානුදිසං පක්කමන්ති ගච්ඡන්තිති සම්බන්ධො. සකෙ බලෙනුපත්ථද්ධාති
අන්තනො සරීරබලෙන වා ඤානබලෙන වා සමන්තාගතා යදිච්ඡකං යත්ථ යත්ථ
ගන්තුකාමා, තත්ථ තත්ථෙව ගච්ඡන්තිති සම්බන්ධො.

194. පුන තෙසමෙවානුභාවං පකාසෙන්තො පට්ඨිකම්පකා එතෙතිආදිමාහ. තදා

එතෙ සබ්බත්ථ ඉච්ඡාචාරා පට්ඨිකම්පකා මෙදනීසඤ්චලනජාතිකා නභචාරිනො

ආකාසවාරිනො. උග්ගතෙජාති උග්ගතතෙජා පත්ථටතෙජා දුප්පසහා පසය්හ අභිභවිත්වා පවත්තිතුං අසක්කුණෙය්‍යාති දුප්පසහා. සාගරොව අබොහියාති අඤ්ඤෙහි අබොහියො අනාලුළිතො සාගරො ඉව සමුද්දො විය අඤ්ඤෙහි අබොහියා කම්පෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා හොන්තිති සම්බන්ධො.

195. යානවඩ්ඛමිනො කෙවිති තෙසං මම සිස්සානං අන්තරෙ එකච්චෙ ඉසයො යානිරියාපථවඩ්ඛමනිරියාපථසම්පන්නා, එකච්චෙ ඉසයො නෙසජ්ජිකා නිසජ්ජිරියාපථසම්පන්නා, එකච්චෙ ඉසයො පවත්තභොජනා සයංපතිතපණ්ණාහාරා එවරුපෙහි ගුණෙහි යුත්තත්තා දුරාසදාති සම්බන්ධො.

196. තෙ සබ්බෙ ථොමෙන්නො මෙත්තාවිහාරිනොතිආදිමාහ. තත්ථ “අපරිමාණෙසු චක්ඛවාලෙසු අපරිමාණා සත්තා සුඛි හොන්තු” තිආදිනා සිනෙහලක්ඛණාය මෙත්තාය ඵරිත්වා විහරන්ති, අත්තභාවං පවත්තෙන්තිති මෙත්තාවිහාරිනො එතෙ මම සිස්සාති අත්ථො. සබ්බෙ තෙ ඉසයො සබ්බපාණිනං සබ්බෙසං සත්තානං හිතෙසි හිතගවෙසකා. අනත්තුක්ඛංසකා අත්තානං න උක්ඛංසකා අමානිනො කස්සචි කඤ්චි පුග්ගලං න වම්භෙන්ති නිවං කත්වා න මඤ්ඤන්තිති අත්ථො.

197. තෙ මම සිස්සා සීලසමාධිසමාපත්තිගුණයුත්තත්තා සීහරාජා ඉව අච්ඡම්භිතා නිබ්බයා, ගජරාජා ඉව හත්ථීරාජා විය ථාමවා සරිරබලක්ඛානබලසම්පන්නා බ්‍යග්ගරාජා ඉව, දුරාසදා සට්ඨෙතුමසක්කුණෙය්‍යා මම සන්තිකෙ ආගච්ඡන්තිති සම්බන්ධො.

198. තතො අත්තනො ආනුභාවස්ස දස්සනලෙසෙන පකාසෙන්නො විජ්ජාධරාතිආදිමාහ. තත්ථ මන්තසජ්ඣායාදිවිජ්ජාධරා ව රුක්ඛපබ්බතාදීසු වසන්නා භූමිමදෙවතා ව භූමට්ඨථලට්ඨා නාගා ව ගන්ධබ්බදෙවා ව වණ්ඩා රක්ඛසා ව කුම්භණ්ඩා දෙවා ව දානවා දෙවා ව ඉච්ඡිතිච්ඡිතනිම්මානසමත්ථා ගරුළා ව තං සරං උපජීවන්තිති සම්බන්ධො, තස්මිං සරෙ සරස්ස සම්පෙ වසන්තිති අත්ථො.

199. පුනපි තෙසංයෙව අත්තනො සිස්සතාපසානං ගුණෙ වණ්ණෙන්නො තෙ ජටා බාරිහරිතාතිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව. බාරිහාරන්ති උදඤ්චනකමණ්ඩලුආදිකං තාපසපරික්ඛාරං.

207. පුනපි අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්නො උප්පාතෙ සුපිනෙ වාපිතිආදිමාහ. තත්ථ බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිජ්ජත්තිං ගතත්තා නක්ඛත්තපායෙ ව ඡෙකත්තා “ඉමස්ස රාජකුමාරස්ස උප්පන්නකක්ඛත්තං සුභං අසුභං”න්ති උප්පාතලක්ඛණෙ ව සුපිනෙ ව පවත්ති. පුච්ඡිතෙන “ඉදං සුපිනං සුභං, ඉදං අසුභං”න්ති සුපිනනිජ්ජත්තිකථනෙ ව සබ්බෙසං ඉත්ථිපුරිසානං හත්ථපාදලක්ඛණකථනෙ ව සුට්ඨු සික්ඛිතො සකලජම්බුදීපෙ පවත්තමානං මන්තපදං ලක්ඛණමන්තකොට්ඨාසං සබ්බං අහං තදා මම තාපසකාලෙ ධාරෙමිති සම්බන්ධො.

208. අත්තනො බ්‍යාකරණං බුද්ධගුණපුබ්බිගමං පකාසෙන්තො
 අනොමදස්සිතිආදිමාහ. තත්ථ න ඔමකන්ති අනොමං.
 මංසවක්ඛුදිබ්බවක්ඛුසමන්තවක්ඛුධම්මවක්ඛුබුද්ධවක්ඛුහි සබ්බසත්තානං පස්සනං
 දස්සනං නාම, අනොමං දස්සනං යස්ස භගවතො සො භගවා අනොමදස්සී.
 භාග්‍යවත්තතාදීහි කාරණෙහි භගවා ලොකස්ස ජෙට්ඨසෙට්ඨත්තා ලොකජෙට්ඨො
 උසහො නිසහො ආසහොති තයො ගවජෙට්ඨකා. තත්ථ ගවසතජෙට්ඨකො උසහො,
 ගවසහස්සජෙට්ඨකො නිසහො, ගවසතසහස්සජෙට්ඨකො ආසහො, නරානං
 ආසහො නරාසහො පටිවිද්ධසබ්බධම්මො, සම්බුද්ධො වීචෙකකාමො එකිභාවං
 ඉච්ඡන්තො හිමවත්තං හිමාලයපබ්බතං උපාගමීති සම්බන්ධො.

209. අප්ඤ්ඤාගාහෙන්වා හිමවත්තන්ති හිමවත්තසමීපං ඔගාහෙන්වා
 පටිසිත්වාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

210-1. ජලිතං ජලමානං ඉන්දීවරපුෂ්ඨං ඉව, හුතාසනං හොමස්ස ආසනං,
 ආදිත්තං ආභායුතං අග්ගික්ඛන්ධං ඉව, ගගනෙ ආකාසෙ ජොතමානං විජ්ජු ඉව,
 සුට්ඨු ඵුල්ලං සාලරාජං ඉව, නිසින්තං ලොකනායකං අද්දසන්ති සම්බන්ධො.

213. දෙවානං දෙවො දෙවදෙවො, තං දෙවදෙවං දිස්වාන තස්ස ලක්ඛණං
 ද්වන්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණසඤ්ජානනකාරණං. ‘‘බුද්ධො නු බො න වා බුද්ධො’’ති
 උපධාරයිං විචාරෙයිං. වක්ඛුමං පඤ්චහි වක්ඛුහි වක්ඛුමන්තං ජීනං කෙන කාරණෙන
 පස්සාමීති සම්බන්ධො.

214. චරණුත්තමෙ උත්තමපාදතලෙ සහස්සාරානි චක්කලක්ඛණානි දිස්සන්ති,
 අහං තස්ස භගවතො තානි ලක්ඛණානි දිස්වා තථාගතෙ නිට්ඨං ගච්ඡිං සන්නිට්ඨානං
 අගමාසි, නිස්සන්දෙහො ආසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

218. සයම්භු සයමෙව භූතා. අමිතොදය අමිතානං අපරිමාණානං ගුණානං උදය
 උට්ඨානට්ඨාන, ඉදං පද්ද්වයං ආලපනමෙව. ඉමං ලොකං ඉමං සත්තලොකං සං
 සුට්ඨු උද්ධරස්සි සංසාරතො උද්ධරිත්වා නිබ්බානථලං පාපෙසීති අත්ථො. තෙ සබ්බෙ
 සත්තා තව දස්සනං ආගම්ම ආගන්ත්වා කඨ්ඨාසොතං විචිකිච්ඡාමහොසං තරන්ති
 අතික්කමන්තිති සම්බන්ධො.

219. භගවත්තං ථොමෙන්තො තාපසො තුවං සත්ථාතිආදිමාහ. තත්ථ, භන්තෙ,
 සබ්බඤ්ඤා තුවං සදෙවකස්ස ලොකස්ස සත්ථා ආචරියො උත්තමට්ඨෙයන ත්වමෙව
 කෙතු උච්චො, සකලලොකෙ පකාසනට්ඨෙයන ත්වමෙව ධජො, ලොකත්තයෙ
 උග්ගතත්තා ත්වමෙව යුපො උස්සාපිතථම්භසදිසො, පාණීනං සබ්බසත්තානං
 ත්වමෙව පරායණො උත්තමගමනීයට්ඨානං ත්වමෙව පතිට්ඨා පතිට්ඨට්ඨානං
 ලොකස්ස මොහන්ධකාරවිධමනතො ත්වමෙව දිපො තෙලපදිපො විය,
 ද්විපදුත්තමො ද්විපදානං දෙවබ්‍රහ්මමනුස්සානං උත්තමො සෙට්ඨොති සම්බන්ධො.

220. පුන හගවන්තංයෙව ටොමෙත්තො සක්කා සමුද්දෙ උදකන්තිආදිමාහ. තත්ථ චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරෙ සමුද්දෙ උදකං ආළ්භකෙන පමෙතුං මිනිතුං සක්කා හවෙය්‍ය, හන්තෙ, සබ්බඤ්ඤ තව ඤාණං “එත්තකං පමාණ”න්ති පමෙනවෙ මිනිතුං න ත්වෙව සක්කාති අත්ථො.

221. තුලමණ්ඩලෙ තුලපඤ්ජරෙ යපෙත්වා පථවිං මෙදනිං ධාරෙතුං සක්කා, හන්තෙ, සබ්බඤ්ඤ තව ඤාණං ධාරෙතුං න තු එව සක්කාති සම්බන්ධො.

222. හන්තෙ, සබ්බඤ්ඤ ආකාසො සකලන්තලික්ඛං රජ්ජුයා වා අඬගුලෙන වා මිනිතුං සක්කා හවෙය්‍ය, තව පන ඤාණං ඤාණාකාසං න තු එව පමෙනවෙ මිනිතුං සක්කාති අත්ථො.

223. මහාසමුද්දෙ උදකන්ති චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරෙ සාගරෙ අබ්ලං උදකඤ්ච, චතුරාහුතාධිකද්වියොජනසහස්සබ්බලං අබ්ලං පථවිඤ්ච ජහෙ ජහෙය්‍ය අතික්කමෙය්‍ය සමං කරෙය්‍ය බුද්ධස්ස ඤාණං උපාදාය ගහෙත්වා තුලෙය්‍ය සමං කරෙය්‍ය. උපමානො උපමාවසෙන න යුජ්ජරෙ න යොජෙය්‍ය. ඤාණමෙව අධිකන්ති අත්ථො.

224. චක්ඛුම පඤ්චහි චක්ඛුහි චක්ඛුමන්ත, ආලපනමෙනං. සහ දෙවෙහි පවත්තස්ස ලොකස්ස, භුම්මත්ථෙ සාම්චචනං. සදෙවකෙ ලොකස්මිං අන්තරෙ යෙසං යත්තකානං සත්තානං චිත්තං පවත්තති. එතෙ තත්තකා සචිත්තකා සත්තා තව ඤාණමිහි අන්තොජාලගතා ඤාණජාලස්මිං අන්තො පච්චියාති සම්බන්ධො, ඤාණජාලෙන සබ්බසත්තෙ පස්සසිති අත්ථො.

225. හන්තෙ, සබ්බඤ්ඤ සබ්බධම්මජානනක, ත්වං යෙන ඤාණෙන චතුමග්ගසම්පයුත්තෙන සකලං උත්තමං බොධිං නිබ්බානං පත්තො අධිගතො අසි භවසි, තෙන ඤාණෙන පරතිත්ථියෙ අඤ්ඤතිත්ථියෙ මද්දසි අභිභවසිති සම්බන්ධො.

226. තෙන තාපසෙන ටොමිතාකාරං පකාසෙන්තා ධම්මසඬගාහකා ථෙරා ඉමා ගාථා ථවිත්වානාති ආහංසු. තත්ථ ඉමා ගාථාති එත්තකාහි ගාථාහි ථවිත්වාන ටොමනං කත්වාන නාමෙන සුරුචි නාම තාපසො සෙසට්ඨකථාසු (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.189-190; ධ. ප. අට්ඨ. 1.සාරිපුත්තත්ථෙරවත්ථු) පන “සරද්මාණවො”ති ආගතො. සො අට්ඨකථානයතො පාඨොයෙව පමාණං, අථ වා සුන්දරා රුචි අජ්ඣාසයො නිබ්බානාලයො අස්සාති සුරුචි. සරති ගච්ඡති ඉන්ද්‍රියදමනය පවත්තති සරදො, ඉති ද්වයමිපි තස්සෙව නාමං. සො සුරුචිතාපසො අජිනවම්මං පත්ථරිත්වාන පථවියං නිසීදි, අච්චාසන්තාදයො ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා සරදො නිසීදිති අත්ථො.

227. තත්ථ නිසින්නො තාපසො තස්ස හගවතො ඤාණමෙව ටොමෙත්තො චුල්ලාසිතිසහස්සානීතිආදිමාහ. තත්ථ චුල්ලාසිතිසහස්සානීති චතුරාසිතිසහස්සානී,

ගිරිරාජා මෙරුපබ්බතරාජා, මහණ්ණුවෙ සාගරෙ අජ්ඣොගාල්ලො අධිඝගාල්ලො පට්ටියො, තාවදෙව තත්තකානි චතුරාසිතිසහස්සානි අච්චුග්ගතො අතිඋග්ගතො ඉදානි පච්චවතීති සම්බන්ධො.

228. තාව අච්චුග්ගතො තථා අතිඋග්ගතො නෙරු, සො මහානෙරු ආයතො උච්චතො ච විත්ථාරතො ච එවං මහන්තො නෙරුරාජා කොට්ඨසතසහස්සියො සඬබ්බාණුභෙදෙන චුණ්ණිකො චුණ්ණුවිචුණ්ණං කතො අසි.

229. හන්තෙ, සබ්බඤ්ඤ තව ඤාණං ලක්ඛෙ යපියමානමිහි ඤාණෙ සතං වා සහස්සං වා සතසහස්සං වා එකෙකං බින්නං කත්වා යපිතෙ තදෙව මහානෙරුස්ස චුණ්ණං බයං ගච්ඡෙය්‍ය, තව ඤාණං පමෙතවෙ පමාණං කාතුං එව න සක්කාති සම්බන්ධො.

230. සුචුම්භිකෙන සුචුම්භිද්දෙන ජාලෙන යො සකලමහාසමුද්දෙ උදකං පරික්ඛිපෙ සමන්තතො පරික්ඛං කරෙය්‍ය, එවං පරික්ඛිතෙ යෙ කෙචි පාණා උදකෙ ජාතා සබ්බෙ තෙ අන්තොජාලගතා සිද්ධං භවෙය්‍යන්ති අත්ථො.

231. තමුපමෙය්‍යං දස්සෙන්නො තථෙව භීතිආදිමාහ. තත්ථ යථා උදජා පාණා අන්තොජාලගතා භොන්ති, තථෙව මහාවීර මහාබොධිඅධිගමාය වීරියකර. යෙ කෙචි පුටු අනෙකා තිත්ථියා මිච්ඡා තිත්ථකරා දිට්ඨිගහනපක්ඛන්දා දිට්ඨිසඬබ්බාතගහනං පට්ටියා පරාමාසෙන සභාවතො පරතො ආමසනලක්ඛණාය දිට්ඨියා මොහිතා පිහිතා සන්ති.

232. තව සුද්ධෙන නික්කිලෙසෙන ඤාණෙන අනාවරණදස්සිනා සබ්බධම්මානං ආවරණරහිතදස්සනසිලෙන එතෙ සබ්බෙ තිත්ථියා අන්තොජාලගතා ඤාණජාලස්සන්තො පවෙසිතා වා තථෙවාති සම්බන්ධො. ඤාණං තෙ නාතිවත්තරෙති තව ඤාණං තෙ තිත්ථියා නාතික්කමන්තීති අත්ථො.

233. එවං චුත්තථොමනාවසානෙ භගවතො අත්තතො බ්‍යාකරණාරබ්භං දස්සෙතුං භගවා තමිහි සමයෙතිආදිමාහ. තත්ථ යස්මිං සමයෙ තාපසො භගවන්තං ථොමෙසි, තස්මිං ථොමනාය පරියොසානකාලෙ සඬබ්‍යාතික්කන්තපරිවාරතාය මහායසො අනොමදස්සි භගවා කිලෙසමාරාදිතං ජිතත්තා ජිනො. සමාධිමහා අජ්ජිතසමාධිතො චුට්ඨහිත්වා සකලජම්බුදීපං දිබ්බවක්ඛුනා ඔලොකෙසිති සම්බන්ධො.

234-5. තස්ස අනොමදස්සිස්ස භගවතො මුනිනො මොනසඬබ්බාතෙන ඤාණෙන සමන්තාගතස්ස නිසංහො නාම සාවකො සන්තචිත්තෙහි චූපසන්තකිලෙසමානසෙහි තාදීහි ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවත්තා, තාදීහි බිණාසවෙහි සුද්ධෙහි පරිසුද්ධකායකම්මාදියුත්තෙහි ඡළහිඤ්ඤෙහි තාදීහි අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අකම්පනසභාවෙහි සතසහස්සෙහි පරිවුතො බුද්ධස්ස විත්තං, අඤ්ඤාය ජානිත්වා ලොකනායකං උපෙසි, තාවදෙව සමීපං අගමාසිති සම්බන්ධො.

236. තෙ තථා ආගතා සමානා තත්ථ භගවතො සමීපෙ. අන්තලික්ඛෙ ආකාසෙ
ධීතා භගවන්තං පදක්ඛිණං අකංසු. තෙ සබ්බෙ පඤ්ඡලිකා නමස්සමානා ආකාසතො
බුද්ධස්ස සන්තිකෙ ඔතරුං ඔරොහිංසුති සම්බන්ධො.

237. පුන ඛ්‍යාකරණදානස්ස පුබ්බභාගකාරණං පකාසෙන්නො සීතං
පාතුකරීතිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

241. යො මං පුප්ඵෙන්නාති යො තාපසො මයි චිත්තං පසාදෙන්වා
අනෙකපුප්ඵෙන මං පුප්ඵෙයි, ඤාණඤ්ච මෙ අනු පුනප්පුනං ථවී ටොමෙසි, තමහන්ති
තං තාපසං අහං කිත්තයිස්සාමි පාකටං කරිස්සාමි, මම භාසතො භාසන්තස්ස වචනං
සුඤ්ඤාථ සවනවිසයං කරොථ මනසි කරොථ.

250. පච්ඡමෙ භවසම්පත්තෙති ඛ්‍යාකරණං දදමානො භගවා ආහ. තත්ථ
පච්ඡමෙ පරියොසානභූතෙ භවෙ සම්පත්තෙ සති. මනුස්සත්තං මනුස්සජාතිං
ගම්ස්සති, මනුස්සලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතිති අත්ථො.
රූපසාරධනසාරවයසාරකුලසාරභොගසාරපුඤ්ඤසාරාදීහි සාරෙහි සාරවන්තතාය
සාරී නාම බ්‍රාහ්මණී කුච්ඡිනා ධාරයිස්සති.

253. ඛ්‍යාකරණමූලමාරහි අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙති. එත්ථ ද්වින්නං
අග්ගසාවකානං එකං අසඬ්ඛොය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමී පූරිතා, තථාපි
ගාථාබන්ධසුබන්ධං අන්තරකප්පාති උපාදාය එවං චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

254. ‘‘සාරිපුත්තොති නාමෙන, හෙස්සති අග්ගසාවකො’’ති ඛ්‍යාකරණමදාසි,
ඛ්‍යාකරණං දත්වා තං ටොමෙන්නො සො භගවා අයං භාගිරථීතිආදිමාහ. ගඬගා,
යමුනා, සරභු, මහී, අචිරවතීති ඉමාසං පඤ්චන්තං ගඬගානං අන්තරෙ අයං භාගිරථී
නාම පඨමමහාගඬගා හිමවන්තා පභාවිතා හිමවන්තතො ආගතා අනොතත්තදහතො
පහවා, මහොදධිං මහාඋදකක්ඛන්ධං අප්පයන්ති පාපුණන්ති, මහාසමුද්දං
මහාසාගරං අප්පෙති උපගච්ඡති යථා, තථා එව අයං සාරිපුත්තො සකෙ තීසු
විසාරදො අත්තතො කුලෙ පවත්තමානෙසු තීසු වෙදෙසු විසාරදො
අපක්ඛලිතඤාණො පත්ථටඤාණො. පඤ්ඤාය පාරමීං ගන්ත්වා අත්තතො
සාවකඤාණස්ස පරියොසානං ගන්ත්වා, පාණිනෙ සබ්බසත්තෙ තප්පයිස්සති
සන්තප්පෙස්සති සුහිත්තභාවං කරිස්සතිති අත්ථො.

257. හිමවන්තමුපාදායාති හිමාලයපබ්බතං ආදිං කත්වා මහොදධිං මහාසමුද්දං
උදකභාරං සාගරං පරියොසානං කත්වා එත්ථන්තරෙ එතෙසං ද්වින්නං
පබ්බතසාගරානං මජ්ඣෙ යං පුලිතං යත්තකා වාලුකරාසි අත්ථී, ගණනාතො
ගණනවසෙන අසඬ්ඛියං සඬ්ඛ්‍යාතික්කන්තං.

258. තම්පි සක්කා අසෙසෙනාති තං පුලිනම්පි නිසෙසෙන සඬ්ඛාතුං සක්කා සක්කුණෙය්‍යා හවෙය්‍යා, සා ගණනා යථා භොතීති සම්බන්ධො. තථා සාරිපුත්තස්ස පඤ්ඤාය අන්තො පරියොසානං න ත්වෙව භවිස්සතීති අත්ථො.

259. ලක්ඛෙ...පෙ.... භවිස්සතීති ලක්ඛෙ ඤාණලක්ඛෙ ඤාණස්ස එකස්මිං කලෙ යපියමානම්හි යපිතෙ සති ගඬ්ඛාය වාලුකා බීයෙ පරික්ඛයං ගවුෂෙය්‍යාති අත්ථො.

260. මහාසමුද්දෙනි චතුරාසිතියොජනසහස්සගම්හිරෙ චතුමහාසාගරෙ ඌභීයො ගාචුතාදිභෙදා තරඬ්ගරාසයො ගණනාතො අසඬ්ඛියා සඬ්ඛ්‍යාවිරහිතා යථා භොතීති, තථෙව සාරිපුත්තස්ස පඤ්ඤාය අන්තො පරියොසානං න භෙස්සති න භවිස්සතීති සම්බන්ධො.

261. සො එවං පඤ්ඤවා සාරිපුත්තො ගොතමගොත්තත්තා ගොතමං සක්‍යාකුලෙ ජෙට්ඨකං සක්‍යපුඬ්ගවං සම්බුද්ධං ආරාධයිත්වා චත්තපටිපත්තිසීලාචාරාදිහි චිත්තාරාධනං කත්වා පඤ්ඤාය සාවකඤාණස්ස පාරම් පරියොසානං ගන්ත්වා තස්ස භගවතො අග්ගසාවකො භෙස්සතීති සම්බන්ධො.

262. සො එවං අග්ගසාවකට්ඨානං පත්තො සක්‍යපුත්තෙන භගවතා ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවෙන පවත්තිතං පාකටං කතං ධම්මචක්කං සද්ධම්මං අනුවත්තෙස්සති අවිනස්සමානං ධාරෙස්සති. ධම්මචුට්ඨියො ධම්මදෙසනාසඬ්ඛාතා චුට්ඨියො චස්සෙන්නො දෙසෙන්නො පකාසෙන්නො විවරන්නො විහජන්නො උත්තානීකරොන්නො පවත්තිස්සතීති අත්ථො.

263. ගොතමො සක්‍යපුඬ්ගවො භගවා එතං සබ්බං අභිඤ්ඤාය විසෙසෙන ඤාණෙන ජානිත්වා භික්ඛුසඬ්ඛෙ අරියපුග්ගලමජ්ඣෙ නිසිදිත්වා අග්ගට්ඨානෙ සකලපඤ්ඤාදිගුණගුණාභිරමෙ උච්චට්ඨානෙ යපෙස්සතීති සම්බන්ධො.

264. එවං සො ලද්ධඛ්‍යාකරණො සොමනස්සප්පත්තො පිතිසොමනස්සවසෙන උදානං උදානෙන්නො අහො මෙ සුකතං කම්මන්තිආදිමාහ. තත්ථ අහොති විම්භයත්ථෙ නිපාතො. අනොමදස්සිස්ස භගවතො සත්ථුනො ගරුනො සුකතං සුට්ඨු කතං සද්දහිත්වා කතං කම්මං පුඤ්ඤකොට්ඨාසං අහො විම්භයං අවිත්තෙය්‍යානුභාවන්ති අත්ථො. යස්ස භගවතො අහං කාරං පුඤ්ඤසම්භාරං කත්වා සබ්බත්ථ සකලගුණගුණෙ පාරම් පරියොසානං ගතො පරමං කොටිං සම්පත්තො, සො භගවා අහො විම්භයොති සම්බන්ධො.

265. අපරිමෙය්‍යති සඬ්ඛ්‍යාතික්කන්තකාලස්මිං කතං කුසලකම්මං, මෙ මය්භං ඉධ ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ එලං විපාකං දස්සෙසි. සුමුත්තො සුට්ඨු විමුත්තො ඡෙකෙන ධනුග්ගහෙන බිත්තො සරවෙගො ඉව අහං තෙන පුඤ්ඤඵලෙන කිලෙසෙ ඤාපයිං ඤාපෙසිත්ති අත්ථො.

266. අත්තනො එව විරියං පකාසෙන්නො අසඬ්ඛන්ති ආදිමාහ. තත්ථ අසඬ්ඛන්ති න සඬ්ඛනං, පච්චයෙහි සමාගම්ම න කතන්ති අත්ථො. තං අසඬ්ඛනං නිබ්බානං කිලෙසකාලුප්පියාභාවෙන අවලං කතසම්භාරානං පතිට්ඨට්ඨයෙන පදං ගවෙසන්නො පරියෙසන්නො සබ්බෙ තිත්ථියෙ සකලෙ තිත්ථකරෙ දිට්ඨුප්පාදකෙ පුග්ගලෙ විචිතං උපපරික්ඛන්නො එසාහං එසො අහං භවෙ කාමභවාදිකෙ භවෙ සංසරිං පරිබ්භමිත්ති සම්බන්ධො.

267-8. අත්තනො අධිප්පායං පකාසෙන්නො යථාපි බ්‍යාධිතො පොසොති ආදිමාහ. තත්ථ බ්‍යාධිතොති බ්‍යාධිතා පිළිතො පොසො පුරිසො ඔසධං පරියෙසෙය්‍ය යථා, තථා අහං අසඬ්ඛනං අමතං පදං නිබ්බානං ගවෙසන්නො අබ්බොකිණ්ණං අවිච්ඡින්නං නිරන්තරං, පඤ්චසතං ජාතිපඤ්චසතෙසු අත්තභාවෙසු ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්ති සම්බන්ධො.

271. කුතිත්ථෙප්පෙ සඤ්චරිං අහන්ති ලාමකෙ තිත්ථෙප්පෙ ගමනමග්ගෙ අහං සඤ්චරිං.

272. සාරත්ථිකො පොසො සාරගවෙසි පුරිසො. කදලිං ඡේත්වාන ඵාලයෙති කදලික්ඛන්ධං ඡේත්වා ද්වෙධා ඵාලෙය්‍ය. න තත්ථ සාරං වින්දෙය්‍යාති ඵාලෙත්වා ච පන තත්ථ කදලික්ඛන්ධෙ සාරං න වින්දෙය්‍ය න ලභෙය්‍ය, සො පුරිසො සාරෙන රිත්තකො තුව්ඡොති සම්බන්ධො.

273. යථා කදලික්ඛන්ධො සාරෙන රිත්තො තුව්ඡො, තථෙව තථා එව ලොකෙ තිත්ථියා නානාදිට්ඨිගතිකා බහුජ්ජනා අසඬ්ඛතෙන නිබ්බානෙන රිත්තා තුව්ඡොති සම්බන්ධො. සෙති නිපාතමත්තං.

274. පච්ඡමභවෙ පරියොසානජාතියං බ්‍රහ්මබන්ධු බ්‍රහ්මණකුලෙ ජාතො අහං අහොසින්ති අත්ථො. මහාභොගං ජඩ්ඛෙත්වානාති මහන්තං භොගක්ඛන්ධං බෙළුපිණ්ඩං ඉව ජඩ්ඛෙත්වා, අනගාරියං කසිවාණ්ණප්පාදිකම්මවිරහිතං තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිං පටිපජ්ජිත්ති අත්ථො.

පයමහාණුවාරවණ්ණනා සමත්තා.

275-7. අප්ඤායකො...පෙ.... මුනිං මොනෙ සමාහිතන්ති මොනං වුච්චති ඤාණං, තෙන මොනෙන සමන්තාගතො මුනි, තස්මිං මොනෙ සම්මා ආහිතං ය්‍පිතං සමාහිතං විත්තන්ති අත්ථො. ආගුසඬ්ඛානං පාපං න කරොතීති නාගො, අස්සජිත්ථෙරො, තං මහානාගං සුට්ඨු ඵුල්ලං විකසිතපදුමං යථා විරොවමානන්ති අත්ථො.

278-281. දිස්වා මෙ...පෙ.... පුච්ඡිතුං අමතං පදන්ති උත්තානත්ථමෙව.

282. විචිත්තරෙති විචිඅත්තරෙ අනුප්පත්තං සම්පත්තං උපගතං තං ථෙරං උපගන්ත්වාන සම්පං ගන්ත්වා අහං පුච්ඡිත්ති සම්බන්ධො.

284. කිදිසං තෙ මහාවීරාති සකලධිතිපුරිසසාසනෙ අරහත්තානමත්තරෙ පයිමං
ධම්මවක්කපවත්තනෙ, අරහත්තජ්ජත්තමහාවීර, අනුජාතපරිවාරබහුලතාය මහායස
තෙ තව බුද්ධස්ස කිදිසං සාසනං ධම්මං ධම්මදෙසනාසඩ්ඛාතං සාසනන්ති
සම්බන්ධො. සො භද්‍රමුඛ, මෙ මය්හං සාධු භද්දකං සාසනං කථයස්සු කථෙහීති
අත්ථො.

285. තතො කථිතාකාරං දස්සෙන්නො සො මෙ පුට්ඨොතිආදිමාහ. තත්ථ සොති
අස්සජිත්ථෙරො, මෙ මයා පුට්ඨො “සාසනං කිදිසං” ත්ති කථිතො සබ්බං කථං
කථෙසි. සබ්බං සාසනං සත්ථගම්භීරතාය ගම්භීරං දෙසනාධම්මපට්ඨෙධගම්භීරතාය
ගම්භීරං පරමත්ථසච්චිභාවිතාදිවසෙන නිපුණං පදං නිබ්බානං තණ්හාසල්ලස්ස
හත්තාරං විනාසකරං සබ්බස්ස සංසාරදුක්ඛස්ස අපනුදනං බෙපනකරං ධම්මන්ති
සම්බන්ධො.

286. තෙන කථිතාකාරං දස්සෙන්නො යෙ ධම්මාතිආදිමාහ. හෙතුප්පභවා
හෙතූතො කාරණතො උප්පන්නා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා,
යෙ ධම්මා යෙ සප්පච්චයා සභාවධම්මා සන්ති සංවිජ්ජන්ති උපලභන්තිති
සම්බන්ධො. තෙසං ධම්මානං හෙතුං කාරණං තථාගතො ආහ කථෙසි. තෙසඤ්ච
යො නිරොධොති තෙසං හෙතුධම්මානං යො නිරොධො නිරුජ්ඣනසභාවො,
එවංවාදී මහාසමණොති සීලසමාධිපඤ්ඤාදිගුණපරිවාරමහත්තතාය සමිතපාපත්තා
විද්ධංසිතපාපත්තා ච මහාසමණො භගවා එවංවාදී හෙතූවූපසමනාදිවදනසීලො
කථෙතාති අත්ථො.

287. තතො චුත්තධම්මං සුත්වා අත්තනා පච්චක්ඛකතජ්ජකාරං දස්සෙන්නො
සොහන්තිආදිමාහ. තං උත්තානමෙව.

289. එසෙව ධම්මො යදිතාවදෙවාති සචෙපි ඉතො උත්තරිං නත්ථී,
එත්තකමෙව ඉදං සොතාපත්තිඵලමෙව පත්තබ්බං. තථා එසො එව ධම්මොති
අත්ථො. පච්චක්ඛාපට්ඨිතං තුම්හෙ අසොකං පදං නිබ්බානං. අම්හෙහි නාම ඉදං
පදං බහුකෙහි කප්පනහුතෙහි අදිට්ඨමෙව අබ්භතීතං.

290. ය්වාහං ධම්මං ගවෙසන්නොති යො අහං ධම්මං සන්තිපදං ගවෙසන්නො
පරියෙසන්නො කුතිත්ථෙ කුච්ඡිතතිත්ථෙ නින්දිතබ්බතිත්ථෙ සඤ්චරිං පරිබ්භමිත්ති
අත්ථො. සො මෙ අත්ථො අනුප්පන්නොති සො පරියෙසිතබ්බො අත්ථො මයා
අනුප්පන්නො සම්පන්නො, ඉදානි පන මෙ මය්හං නප්පමජ්ජිතුං අප්පමාදෙන භවිතුං
කාලොති අත්ථො.

291. අහං අස්සජිනා ථෙරෙන තොසිතො කතසොමනස්සො, අවලං නිච්චලං
නිබ්බානපදං, පත්ථාන පාපුණ්ත්වා සභායකං කොලිතමාණං ගවෙසන්නො
පරියෙසන්නො අස්සමපදං අගමාසින්ති අත්ථො.

292. දුරතොව මම දිස්වාති අස්සමපදතො දුරතොව ආගච්ඡන්තං මම දිස්වා සුසික්ඛිතො මෙ මම සභායො යානනිසජ්ජාදිඉරියාපටෙහි සම්පන්නො සමඨිගීභූතො ඉදං උපරි වුවිචමානවචනං අබ්බුචි කටෙසිති අත්ථො.

293. භො සභාය, පසන්නමුඛනෙත්තාසි පසන්නෙහි සොහනෙහි දද්දල්ලමානෙහි මුඛනෙත්තෙහි සමන්තාගතො අසි. මුනිභාවො ඉව තෙ දිස්සති පඤ්ඤායති. ඉත්ථම්භූතො ත්වං අමතාධිගතො අමතං නිබ්බානං අධිගතො අසි, කච්චි අච්චුතං නිබ්බානපදං අධිගතො අධිගච්ඡිති පුච්ඡාමිති අත්ථො.

294. සුභානුරූපො ආයාසීති සුභස්ස පසන්නවණ්ණස්ස අනුරූපො හුත්වා ආයාසි ආගච්ඡසි. ආනෙඤ්ජකාරිතො වියාති තොමරාදිහි කාරිතො ආනෙඤ්ජො හත්ථි විය දන්තොව තිහි මාසෙහි සුසික්ඛිතො ඉව බාහිතපාපත්තා, බ්‍රාහ්මණ දන්තදමටො සික්ඛිතසික්ඛො නිබ්බානපදෙ උපසන්නො අසිති පුච්ඡි.

295. තෙන පුට්ඨො අමතං මයාතිආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව.

299. අපරියොසිතසඬකප්පොති ‘අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස අග්ගසාවකො භවෙය්‍ය’න්ති පත්ථිතපත්ථනාය කොටිං අප්පත්තසඬකප්පොති අත්ථො. කුතිත්ථෙ අගන්තබ්බමග්ගෙ අහං සඤ්චරිං පරිබහමිං. හත්තෙ ගොතම, ලොකජෙට්ඨ තව දස්සනං ආගම්ම පත්වා, මම සඬකප්පො මය්හං පත්ථනා පූරිතො අරහත්තමග්ගාධිගමෙන සාවකපාරමිඤ්ඤාණස්ස පාපුණෙනෙත පරිපුණ්ණොති අධිප්පායො.

300. පථවියං පතිට්ඨායාති පථවියං නිබ්බත්තා සමයෙ හෙමන්තකාලෙ පුප්ඵන්ති විකසන්ති, දිබ්බගන්ධා සුගන්ධා සුට්ඨු පචන්ති පවායන්ති, සබ්බපාණිනං සබ්බෙ දෙවමනුස්සෙ තොසෙන්ති සොමනස්සයුත්තෙ කරොන්ති යථා.

301. තට්ඨොහං මහාවීරාති මහාවීරියවන්තසකායකුලපසුතමහාපරිවාර තෙ තව සාසනෙ පතිට්ඨාය අහං පතිට්ඨන්තිවා පුප්ඵිතුං අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන විකසිතුං සමයං කාලං එසාමි ගවෙසාමි තට්ඨොති සම්බන්ධො.

302. විමුක්තිපුප්ඵන්ති සබ්බකිලෙසෙහි විමුච්චනතො විමොචනතො වා විමුක්ති අරහත්තඵලවිමුක්තිසඬ්ඛාතං පුප්ඵං එසන්නො ගවෙසෙන්නො, තඤ්ච ඛො භවසංසාරමොචනං කාමභවාදිභවෙසු සංසරණං ගමනං භවසංසාරං, තතො මොචනං භවසංසාරමොචනං. විමුක්තිපුප්ඵලාභෙනාති විමුච්චනං විමුච්චන්ති වා කතසම්භාරා එතායාති විමුක්ති, අග්ගඵලං. පුප්ඵන්ති විකසන්ති වෙනෙය්‍යා එතෙනාති පුප්ඵං. විමුක්ති ඵව පුප්ඵං විමුක්තිපුප්ඵං. ලහනං ලාභො, විමුක්තිපුප්ඵස්ස ලාභො විමුක්තිපුප්ඵලාභො. තෙන විමුක්තිපුප්ඵලාභෙන අධිගමෙනෙත සබ්බපාණිනං සබ්බසත්තෙ තොසෙමි සොමනස්සං පාපෙමිති අත්ථො.

303. “යාවතා බුද්ධබ්‍රත්තමිහි” තිආදීසු වක්ඛුම පඤ්චහි වක්ඛුහි වක්ඛුමන්ත යත්තකෙ යානෙ රතනසුත්තාදීනං පරිත්තානං ආණා ආනුභාවො පවත්තති, තත්තකෙ සතසහස්සකොට්ඨක්කවාලසඬ්ඛානෙ බුද්ධබ්‍රත්තෙ යපෙත්වාන මහාමුනිං සම්මාසම්බුද්ධං වජ්ජෙත්වා අවසෙසෙසු සත්තෙසු අඤ්ඤො කොචි තව පුත්තස්ස තුය්හං පුත්තෙන මයා පඤ්ඤාය සදිසො සමො නත්ථිති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානමෙව.

308. පටිපන්නාති චතුමග්ගසමඬ්ඛිතො ච ඵලට්ඨා අරහත්තඵලෙ යීතා ච සෙබ්‍ර ඵලසමඬ්ඛිතො හෙට්ඨිමෙහි තීහි ඵලෙහි සමන්නාගතා ච ඵතෙ අට්ඨ අරියහික්ඛු, උත්තමත්ථං නිබ්බානං ආසීසකා ගවෙසකා, තං පඤ්ඤවන්තං පරිවාරෙන්ති සදා සබ්බකාලං සෙවන්ති හජන්ති පයිරුපාසන්තිති අත්ථො.

310. කායවෙදනාවිත්තධම්මානුපස්සනාසඬ්ඛාතානං චතුන්තං සතිපට්ඨානානං කුසලා ඡෙකා සතිසම්බොජ්ඣාසිගාදීනං සත්තන්තං සම්බොජ්ඣාසිගානං භාවනායවඬ්ඪිනාය රතා අල්ලීතා.

314

. උඨරාජාව තාරකරාජා ඉව ච සොහසි.

315. රුක්ඛපබ්බතරතනසත්තාදයො ධාරෙතීති ධරණි, ධරණියං රුහා සඤ්ජාතා වඬ්ඪිතා වාති ධරණිරුහා රුක්ඛා. පථවියං පතිට්ඨාය රුහන්ති වඬ්ඪන්ති වුද්ධිං. විරුළ්හිං ආපජ්ජන්ති. වෙපුල්ලතං විපුලභාවං පරිපුර්භාවං පාපුණන්ති, තෙ රුක්ඛා කමෙන ඵලං දස්සයන්ති ඵලධාරිතො හොන්ති.

317-9. පුනපි හගවන්තමෙව ථොමෙන්නො සින්ධු සරස්සතීතිආදිමාහ. තත්ථ සින්ධුවාදි නාම ගඬ්ඛා ච සරස්සතී නාම ගඬ්ඛා ච නන්දියගඬ්ඛා ච වන්දනාගාගඬ්ඛා ච ගඬ්ඛා නාම ගඬ්ඛා ච යමුනා නාම ගඬ්ඛා ච සරභු නාම ගඬ්ඛා ච මහී නාම ගඬ්ඛා ව. සන්දමානානං ගච්ඡන්තිනං එතාසං ගඬ්ඛානං සාගරොව සමුද්දො ඵව සම්පට්ඨිජති පටිග්ගණ්භාති ධාරෙති. තදා එතා සබ්බගඬ්ඛා පුරිමං නාමං සින්ධුවාදිගඬ්ඛාතාදිකං පුරිමං නාමපඤ්ඤත්තිවොහාරං ඡහන්ති ඡඩ්ඛෙන්ති සාගරොතෙව සාගරො ඉති ඵව ඤායති පාකටා හවති යථා. තථෙව තථා ඵව ඉමෙ චතුබ්බණ්ණා බත්තියබ්‍රාහ්මණවෙස්සසුද්දසඬ්ඛාතා චත්තාරො කුලා තවන්තිකෙ තව අන්තිකෙ සමීපෙ පබ්බජීත්වා පත්තකාසායවීචරධාරිතො පරිවරන්තා පුරිමං නාමං බත්තියාදිනාමධෙයාං පඤ්ඤත්තිවොහාරං ඡහන්ති චජන්ති, බුද්ධපුත්තාති බුද්ධස්ස ඔරසාති ඤායරෙ පාකටා හවෙය්‍යුං.

320-4. වන්දො වන්දමණ්ඩලො අබ්භා මහිකා රජො ධුමො රාහුති පඤ්චහි උපක්කිලෙසෙහි විරහිතත්තා විමලො විගතමලො නිම්මලො, ආකාසධාතුයා

ආකාසගබ්‍රහ්ම ගවිෂං ගවිෂන්තො, සබ්බෙ තාරකසමුහෙ ආභාය මද්දමානො
ලොකෙ අතිරොචති දද්දල්ලති යථා. තථෙව තථා එව ත්වං...පෙ.....

325-7. උදකෙ ඡාතා උදකෙ සංවඨිසා කුමුදා මන්දාලකා ව බහු
සඨිබාතික්කන්තා, තොයෙන උදකෙන කද්දමකලලෙන ව උපලිම්පන්ති
අල්ලියන්ති යථා, තථෙව බහුකා සත්තා අපරිමාණා සත්තා ලොකෙ ඡාතා සංවඨිසා
රාගෙන ව දොසෙන ව අට්ටිතා බන්ධිතා විරුහරෙ විරුහන්ති. කද්දමෙ කුමුදං යථා
විරුහති සඤ්ජායති. කෙසරීති පදුමං.

329-30. රම්මකෙ මාසෙති කත්තිකමාසෙ ‘කොමුදියා වාතුමාසිනියා’ති
වුත්තත්තා. වාරිජා පදුමපුප්ඵාදයො බහු පුප්ඵා පුප්ඵන්ති විකසන්ති, තං මාසං තං
කත්තිකමාසං නාතිවත්තන්ති වාරිජාති සම්බන්ධො. සමයො පුප්ඵනාය සොති සො
කත්තිකමාසො පුප්ඵනාය විකසනාය සමයො කාලොති අත්ථො. යථා පුප්ඵන්ති
තථෙව ත්වං, සක්කපුත්ත, පුප්ඵිතො විකසිතො අසි. පුප්ඵිතො තෙ විමුත්තියාති තෙ
තුය්හං සිස්සා කතසම්භාරා භික්ඛු විමුත්තියා අරහත්තඵලඤ්ඤාණෙන පුප්ඵිතො
විකසිතො. යථා වාරිජං පදුමං පුප්ඵනසමයං නාතික්කමති, තථා තෙ සාසනං
ඔවාදානුසාසනං නාතිවත්තන්ති නාතික්කමන්තිති අත්ථො.

333-4. යථාපි සෙලො හිමවාති හිමවා නාම සෙලමයපබ්බතො. සබ්බපාණිනං
සබ්බෙසං ඛ්‍යාධිතානං සත්තානං ඔසධො ඔසධවන්තො සබ්බනාගානං
සබ්බඅසුරානං සබ්බදෙවානඤ්ඤි ආලයො අගාරභූතො යථා, තථෙව ත්වං, මහාවීර,
සබ්බපාණිනං ජරාඛ්‍යාධිමරණාදීහි පමොචනතො ඔසධො විය. යථා සො හිමවා
නාගාදීනං ආලයො, තථා තෙවිජ්ජාය ව ඡළභිඤ්ඤාය ව ඉද්ධියා ව පාරමී.
පරියොසානං ගතා පත්තා තුවං නිස්සංය වසන්තීති සම්බන්ධො. හෙට්ඨා වා උපරි වා
උපමාඋපමෙය්‍යවසෙන ගාථානං සම්බන්ධනාය සුච්ඤ්ඤෙය්‍යාව.

342. ආසයානුසයං ඤත්වාති එත්ථ ආසයොති අජ්ඣාසයො වරියා, අනුසයොති
ථාමගතකිලෙසො. ‘අයං රාගවරිතො, අයං දොසවරිතො, අයං
මොහවරිතො’තිආදිනා ආසයඤ්ඤි අනුසයං කිලෙසපවත්තිඤ්ඤි ඡානිත්වාති
අත්ථො. ඉන්ද්‍රියානං බලාබලන්ති සද්ධින්ද්‍රියාදීනං පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං
තික්ඛින්ද්‍රියො මුදින්ද්‍රියො ස්වාකාරො ද්වාකාරො සුච්ඤ්ඤාපයො දුච්ඤ්ඤාපයොති
එවං බලාබලං ඡානිත්වා. හබ්බාහබ්බෙ විදිත්වානාති ‘මයා දෙසිතං ධම්මං
පටිච්ඡික්ඛිතුං අයං පුග්ගලො හබ්බො සමත්ථො, අයං පුග්ගලො අහබ්බො’ති
විදිත්වා පච්චක්ඛං කත්වා, හන්තෙ, සබ්බඤ්ඤා ත්වං වාතුද්දිපිකමහාමෙසො විය
ධම්මදෙසනාසිහනාදෙන අභිතනාදෙන ගජ්ජසි සකලං චක්කවාලං එකනින්නාදං
කරොසි.

343-4. චක්කවාලපරියන්තාති සමන්තා චක්කවාලගබ්භං පුරෙත්වා පරිසා
නිසින්නා භවෙය්‍ය. තෙ එවං නිසින්නා නානාදිට්ඨි අනෙකදස්සනගාහිතො
විචදමානා ද්වෙළ්භකජාතා විචදන්ති, තං තෙසං විමතිවිෂේදනාය

දුබුද්ධිජිත්තදනත්ථාය සබ්බෙසං සත්තානං චිත්තමඤ්ඤාය චිත්තාචාරං ඤත්වා ඔපම්මිකුසලො උපමාඋපමෙයොසු දක්ඛො ත්වං, මුනි, එකං පඤ්භං කථෙන්නොව එකෙනෙව පඤ්භකථනෙන සකලචක්කවාලගබ්භෙ නිසින්නානං පාණීනං වීමනිං සංසයං ඡිත්තදිසි නික්කඨ්ඨං කරොතීති අත්ථො.

345. උපදිසසදිසෙහෙවාති එත්ථ උදකස්ස උපරි දිස්සන්ති පාකටා භොන්තිති උපදිසා, සෙවාලා. උපදිසෙහි සදිසා උපදිසසදිසා, මනුස්සා. යථා හි උපදිසා සෙවාලා උදකං අදිස්සමානං කත්වා තස්සුපරි පත්ථරිත්වා ධීතා භොන්ති, තථා වසුධා පථවී තෙහි උපදිසසදිසෙහි එව මනුස්සෙහි නිරන්තරං පත්ථරිත්වා ධීතෙහි පූරිතා භවෙය්‍යා. තෙ සබ්බෙව පථවිං පූරෙත්වා ධීතා මනුස්සා පඤ්ඡලිකා සිරසි අඤ්ඡලිං පග්ගහිතා කිත්තස්සං ලොකනායකං ලොකනායකස්ස බුද්ධස්ස ගුණං කථෙය්‍යං.

346. තෙ සබ්බෙ දෙවමනුස්සා කප්පං වා සකලං කප්පං කිත්තයන්තා ගුණං කථෙන්නාපි නානාවණ්ණෙහි නානප්පකාරෙහි ගුණෙහි කිත්තස්සං. තථාපි තෙ සබ්බෙ පරිමෙතුං ගුණපමාණං කථෙතුං න පප්පෙය්‍යං න සම්පාපුණෙය්‍යං න සක්කුණෙය්‍යං. අප්පමෙයො තථාගතො සම්මාසම්බුද්ධො අපරිමෙයො ගුණාතිරෙකො. එතෙන ගුණමහන්නතං දීපෙති.

347. සකෙන ථාමෙන අත්තනො බලෙන හෙට්ඨා උපමාඋපමෙයාවසෙන ජිනො ජිතකිලෙසො බුද්ධො මයා කිත්තිනො ථොමිතො යථා අභොසි, එවමෙව සබ්බෙ දෙවමනුස්සා කප්පකොට්ඨි කප්පකොට්ඨසතෙපි කිත්තෙන්තා පකිත්තස්සං කථෙය්‍යන්ති අත්ථො.

348. පුනපි ගුණානං අප්පමාණතං දීපෙතුං සවෙ හි කොචි දෙවො වාතිආදිමාහ. පූරිතං පරිකඨ්ඨෙය්‍යාති මහාසමුද්දෙ පූරිතඋදකං සමන්තනො ආකඨ්ඨෙය්‍යා. සො පුග්ගලො විසානං දුක්ඛමෙව ලභෙය්‍ය පාපුණෙය්‍යාති අත්ථො.

350. වත්තෙමි ජිනසාසනන්ති ජිනෙන භාසිතං සකලං පිටකත්තයං වත්තෙමි පවත්තෙමි රක්ඛාමීති අත්ථො. ධම්මසෙනාපතීති ධම්මෙන පඤ්ඤාය භගවතො චතුපරිසසඨ්ඨානාය පරිසාය පති පධානොති ධම්මසෙනාපති. සක්‍යපුත්තස්ස භගවතො සාසනෙ අප්ප ඉමස්මිං වත්තමානකාලෙ චක්කවත්තිරඤ්ඤො ජෙට්ඨපුත්තො විය සකලං බුද්ධසාසනං පාලෙමීති අත්ථො.

352-3. අත්තනො සංසාරපරිබ්භමං දස්සෙන්තො යො කොචි මනුජො භාරන්තිආදිමාහ. යො කොචි මනුජො මානුසො භාරං සීසභාරං මත්ථකෙ සීසෙ ඨපෙත්වා ධාරෙය්‍ය වහෙය්‍යා, සදා සබ්බකාලං සො මනුජො තෙන භාරෙන දුක්ඛිතො පිළිතො අනිභූතො අස්ස භවෙය්‍යා. භාරො හරිතභාරො හරිතො අනිච භාරිතො. තථා තෙන පකාරෙන අහං රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඨ්ඨාතෙහි තීහි අග්ගීහි ඩස්භමානො, ගිරිං උද්ධරිතො යථා මහාමෙරුපබ්බතං උද්ධරිත්වා උක්ඛිපිත්වා සීසෙ

යපිතො භවභාරෙන භවසංසාරුප්පත්තිභාරෙන, හරිතො දුක්ඛිතො භවෙසු සංසරිං පරිබ්භමින්නි සම්බන්ධො.

354. ඔරොපිතො ච මෙ භාරොති ඉදානි පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සො භවභාරො මයා ඔරොපිතො නික්ඛිත්තො. භවා උග්ගාටිතා මයාති සබ්බෙ නව භවා මයා විද්ධංසිතා. සත්ත්වජනස්ස භගවතො සාසනෙ යං කරණියං කත්තබ්බං මග්ගපටිපාටියා කිලෙසවිද්ධංසනකම්මං අත්ථි, තං සබ්බං මයා කතන්ති අත්ථො.

355. පුන අත්තනො විසෙසං දස්සෙන්නො යාවතා බුද්ධබ්බත්තමිහිතිආදිමාහ. තත්ථ යාවතා යත්තකෙ දසසහස්සවක්කවාළසඬ්ඛාතෙ බුද්ධබ්බත්තෙ සත්ත්වජනස්ස සත්ත්වකුලජෙට්ඨකං භගවත්තං යපෙත්වා අවසෙසසත්තෙසු කොවිපි පඤ්ඤාය මෙ මයා සමො නත්ථිති දීපෙති. තෙනාහ – “අහං අග්ගොමිහි පඤ්ඤාය, සදිසො මෙ න විජ්ජති” ති.

356. පුන අත්තනො ආනුභාවං පකාසෙන්නො සමාධිමිහිත්තාදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

360. ඤානවිමොක්ඛානබ්ඡපපට්ඨානීති පයමජ්ඣානාදිනං ඤානානං ලොකතො විමුච්චනතො “විමොක්ඛ” න්ති සඬ්ඛං ගතානං අට්ඨන්තං ලොකුත්තරවිමොක්ඛානඤ්ච බ්ඡපට්ඨානී සීසං පාපුණාතීති අත්ථො.

362. එවං මහානුභාවස්සාපි අත්තනො සබ්බමචාරිසු ගාරවබ්බුමානනං පකාසෙන්නො උද්ධතවිසොවාතිආදිමාහ. තත්ථ උද්ධතවිසො උප්පාටිතසොරවිසො සප්පො ඉව ඡින්නවිසාණොව ඡින්නසිඬ්ඛගො උසහො ඉව අහං ඉදානි නික්ඛිත්තමානදප්පොව ඡඬ්ඬිතගොත්තමදාදිමානදප්පොව ගණං සඬ්ඝස්ස සන්තිකං ගරුගාරවෙන ආදරබ්බුමානෙන උපෙමි උපගච්ඡාමි.

363. ඉදානි අත්තනො පඤ්ඤාය මහත්තනං පකාසෙන්නො යදිරුපිනීතිආදිමාහ. එවරුපා මෙ මහතී පඤ්ඤා අරුපිනී සමානා යදි රුපිනී භවෙය්‍ය, තදා මෙ මම පඤ්ඤා වසුපතීනං පට්ඨස්සරානං රාජුනං සමෙය්‍ය සමා භවෙය්‍යාති අධිප්පායො. එවං අත්තනො පඤ්ඤාය මහත්තනාවං දස්සෙත්වා තතො පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණෙන පුබ්බෙ කම්මං සරිත්වා අනොමදස්සිස්සාතිආදිමාහ. තත්ථ අනොමදස්සිස්ස භගවතො මයා කතාය ඤාණොපොමනාය ඵලං එතං මම පඤ්ඤාමහත්තන්ති අත්ථො.

364. පචත්තිතං ධම්මචක්කන්ති එත්ථ චක්ක-සද්දො පනායං “චතුචක්කයාන” න්තිආදීසු වාහනෙ වත්තති. “පචත්තිතෙ ච පන භගවතා ධම්මචක්කෙ” තිආදීසු (මහාව. 17; සං. නි. 5.1081) දෙසනායං. “චක්කං වත්තය සබ්බපාණින” න්තිආදීසු (ජා. 1.7.149) දානමයපුඤ්ඤකිරියායං. “චක්කං වත්තෙති අහොරත්ත” න්තිආදීසු ඉරියාපට්ඨං. “ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස, චක්කං හමති මත්ථකෙ” තිආදීසු (ජා. 1.1.104; 1.5.103) බුරවක්කෙ “රාජා චක්කචත්ති

වක්කානුභාවෙන වත්තනකො''තිආදීසු (ඉතිවු. 22; දී. නි. 1.258) රතනවක්කෙ. ඉධ පනායං දෙසනායං. තාදිනා තාදිගුණසමන්තාගතෙන සකාපුත්තෙන ගොතමසම්බුද්ධෙන පවත්තිතං දෙසිතං පිටකත්තයසඬ්ඛාතං ධම්මවක්කං අහං සම්මා අවිපරිතෙන අනුවත්තෙමි අනුගන්ත්වා වත්තෙමි, දෙසෙමි දෙසනං කරොමි. ඉදං අනුවත්තනං දෙසිතස්ස අනුගන්ත්වා පච්ඡා දෙසනං පුරිමබුද්ධානං කතාය ඤාණථොමනාය ඵලන්ති සම්බන්ධො.

365. තතො සප්පුරිසුපනිස්සයයොනිසොමනසිකාරාදිපුඤ්ඤඵලං දස්සෙන්තො මා මෙ කදාචි පාපිවිජොතිආදිමාහ. තත්ථ පාපිවිජො ලාමකාය ඉච්ඡාය සමන්තාගතො පාපචාරි පුග්ගලො ව යානනිසප්පාදීසු වත්තපටිවත්තකරණෙ කුසිතො ව ක්කානසමාධිමග්ගභාවනාදීසු භීනවීරියො ව ගන්ථධුරවිපස්සනාධුරවිරහිතත්තා අප්පස්සුතො ව ආචරියුපස්කායාදීසු ආචාරවිරහිතත්තා අනාචාරො ව පුග්ගලො කදාචි කාලෙ කත්ථවි යානෙ මෙ මයා සහ සමෙතො සමාගතො මා අහු මා භවතුති සම්බන්ධො.

366. බහුස්සුතොති පරියත්තිපටිවෙධවසෙන දුට්ඨො බහුස්සුතො ව පුග්ගලො. මෙධාවිති මෙධාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතො ව. සීලෙසු සුසමාහිතොති චතුපාරිසුද්ධිසීලමග්ගසම්පයුත්තසීලඅට්ඨඬ්ඛපොසථසීලාදීසු සුට්ඨු ආහිතො යපිතචිත්තො ව. වෙතොසමථානුයුත්තොති චිත්තස්ස ඵකිභාවමනුයුත්තො ව පුග්ගලො. අපි මුද්ධනි තිට්ඨතු ඵවරුපො පුග්ගලො මය්හං මුද්ධනි සිරසි අපි තිට්ඨතුති අත්ථො.

367. අත්තනො ලද්ධඵලානිසංසං වත්වා තත්ථඤ්ඤෙ නියොජෙන්තො තං වො වදාමි හද්දන්තෙතිආදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්සමෙව.

368-9. යමහන්ති යං අස්සපීත්ථෙරං අහං පයමං ආදිමිහි දිස්වා සොතාපත්තිමග්ගපටිලාභෙන සක්කායදිට්ඨාදීනං කිලෙසානං පහීනත්තා වීමලො මලරහිතො අහුං අහොසි, සො අස්සපීත්ථෙරො මෙ මය්හං ආචරියො ලොකුත්තරධම්මසික්ඛාපකො අහුං. අහං තස්ස සවනාය අනුසාසනෙන අප්ප ධම්මසෙනාපති අහුං. සබ්බත්ථ සබ්බෙසු ගුණෙසු පාරම්. පත්තො පරියොසානං පත්තො අනාසවො නික්කිලෙසො විහරාමි.

370. අත්තනො ආචරියෙ සගාරවං දස්සෙන්තො යො මෙ ආචරියොතිආදිමාහ. යො අස්සපී නාම ථෙරො සත්ථු සාවකො මෙ මය්හං ආචරියො ආසි අහොසි, සො ථෙරො යස්සං දිසායං යස්මිං දිසාභාගෙ වසති, අහං තං දිසාභාගං උස්සිසමිහි සිසුපරිභාගෙ කරොමිති සම්බන්ධො.

371. තතො අත්තනො යානන්තරප්පත්තභාවං දස්සෙන්තො මම කම්මන්තිආදිමාහ. ගොතමො භගවා සකාපුඬ්ඛවො සකාකුලකෙතු සබ්බඤ්ඤාඤාණෙන මම පුබ්බෙ කතකම්මං සරිත්වාන ඤත්වා

හික්බුසඬිසමජ්ඣෙ නිසින්නො අග්ගට්ඨානෙ අග්ගසාවකට්ඨානෙ මං යපෙසිති සම්බන්ධො.

374. අත්ථපට්ඨසම්භිදා, ධම්මපට්ඨසම්භිදා, නිරුත්තිපට්ඨසම්භිදා, පටිභානපට්ඨසම්භිදාති ඉමා චතස්සො පට්ඨසම්භිදා ව, තාසං භෙදො පට්ඨසම්භිදාමග්ගෙ (පටි. ම. 1.76; විභ. 718) චුත්තොයෙව. චතුමග්ගචතුඵලවසෙන වා රූපාරූපක්ඛානවසෙන වා අට්ඨ විමොක්ඛා සංසාරවිමුච්චනධම්මා ව ඉද්ධිවිධාදයො ඡ අභිඤ්ඤායො ව සච්ඡිකතා පච්චක්ඛං කතා. කතං බුද්ධස්ස සාසනාන්ති බුද්ධස්ස අනුසිට්ඨී ඔවාදසඬිබාතං සාසනං කතං අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන නිප්ඵාදිතන්ති අත්ථො.

ඉත්ථං සුදන්ති එත්ථ ඉත්ථන්ති නිදස්සනත්ථෙ නිපාතො, ඉමිනා පකාරෙනාති අත්ථො. තෙන සකලසාරිපුත්තාපදානං නිදස්සෙති. සුදන්ති පදපුරුණෙ නිපාතො. ආයස්මාති ගරුගාරවාධිවචනං. සාරිපුත්තොති මාතු නාමවසෙන කතනාමධෙයොසා ථෙරො. ඉමා ගාථායොති ඉමා සකලා සාරිපුත්තත්ථෙරාපදානගාථායො අභාසි කථෙසි. ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථෙ නිපාතො, සකලං සාරිපුත්තාපදානං නිට්ඨිතන්ති අත්ථො.

සාරිපුත්තත්ථෙරාපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-2. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරාපදානවණ්ණනා

අනොමදස්සී භගවාත්ථාදිකං ආයස්මතො මොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස අපදානං. අයඤ්ච ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො අනොමදස්සීස්ස භගවතො කාලෙතිආදි සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ධම්මසෙනාපතිනො චත්ථුම්භි චුත්තමෙව. ථෙරො හි පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය සත්තමෙ දිවසෙ මගධරට්ඨෙ කල්ලවාලගාමකං උපනිස්සාය සමණධම්මං කරොන්තො ටීනමිද්ධෙ ඔක්කමන්තෙ සත්ථාරා “මොග්ගල්ලාන, මා තුච්ඡො තව වායාමො” තිආදිනා සංවෙජිතො ටීනමිද්ධං විනොදෙත්වා භගවතා වුච්චමානං ධාතුකම්මට්ඨානං සුණන්තො එව විපස්සනාපටිපාටියා උපරිමග්ගත්තයං අධිගන්ත්වා අග්ගඵලක්ඛණෙ සාවකඤ්ඤාණස්ස මත්ථකං පාපුණි.

375. එවං දුතියසාවකභාවං පත්වා ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරියං අපදානං පකාසෙන්නො අනොමදස්සී භගවාතිආදිමාහ. තත්ථ න ඔමං අලාමකං දස්සනං පස්සනං අස්සාති අනොමදස්සී. තස්ස හි ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතසරිරත්තා සකලං දිවසං සකලං මාසං සකලං සංවච්ඡරං සංවච්ඡරසතසහස්සම්පි පස්සන්තානං දෙවමනුස්සානං අතිත්තිකරං දස්සනන්ති, අනොමං අලාමකං නිබ්බානං දස්සනසිලොති වා “අනොමදස්සී” ති ලද්ධනාමො භාග්‍යවත්තතාදිහි කාරණෙහි භගවා. ලොකජෙට්ඨොති

සකලසත්තලොකස්ස ජෙට්ඨො පධානො. ආසහසදිසත්තා ආසහො, නරානං
ආසහො නරාසහො. සො ලොකජෙට්ඨො නරාසහො අනොමදස්සී භගවා
දෙවසඬිසපුරක්ඛතො දෙවසමුහෙහි පරිවාරිතො. හිමවන්තම්හි විහාසීති සම්බන්ධො.

376. යදා දුතියසාවකභාවාය දුතියවාරෙ පත්ථනං අකාසී, තදා නාමෙන වරුණො
නාම අභං නාගරාජා භුත්වා නිබ්බත්තො අභොසිත්ති අත්ථො. තෙන චුත්තං –
“වරුණො නාම නාමෙන, නාගරාජා අභං තදා” ති. කාමරුපීති
යදිවිජ්ඣකාමනිම්මානසිලො. විකුබ්බාමීති විවිධං ඉද්ධිවිකුබ්බනං කරොමි.
මහොදධිනිවාසහත්ති මඤ්ජෙරිකා නාගා, භූමිගතා නාගා, පබ්බතට්ඨා නාගා,
ගඬිගාවගෙය්‍යා නාගා, සාමුද්දිකා නාගාති ඉමෙසං නාගානං අන්තරෙ
සාමුද්දිකනාගො අභං මහොදධිමිති සමුද්දෙ නිවාසිං, වාසං කප්පෙසිත්ති අත්ථො.

377. සඬිගණියං ගණං හිත්වාති නිච්චපරිවාරභූතං සකපරිවාරං නාගසමුභං
හිත්වා විනා භුත්වා. තූරියං පට්ඨපෙසහත්ති අභං තූරියං පට්ඨපෙසිං, වජ්ජාපෙසිත්ති
අත්ථො. සම්බුද්ධං පරිවාරෙත්වාති අනොමදස්සීසම්බුද්ධං සමන්තතො සෙවමානා
අච්ඡරා නාගමාණවිකා වාදෙසුං දිබ්බවාදෙහි ගීතා වාක්‍යාදීහි වාදෙසුං
ලද්ධානුරූපතො වජ්ජෙසුං තදාති අත්ථො.

378. වජ්ජමානෙසු තුරෙසුති මනුස්සනාගතූරියෙසු පඤ්චඬිගිකෙසු වජ්ජමානෙසු.
දෙවා තූරාති වජ්ජයුත්ති වාතුමහාරාජිකා දෙවා දිබ්බතූරියාති වජ්ජිංසු වාදෙසුත්ති
අත්ථො. උභින්නං සද්දං සුත්වානාති උභින්නං දෙවමනුස්සානං හෙරිසද්දං සුත්වා.
තිලොකගරුසමානොපි බුද්ධො සම්පබුජ්ඣං ජානාති සුඤ්ඤාතිති අත්ථො.

379. නිමන්තෙත්වාන සම්බුද්ධන්ති සසාවකසඬිසං සම්බුද්ධං ස්වාතනාය
නිමන්තෙත්වා පරිවාරෙත්වා. සකභවනන්ති අත්තතො නාගභවනං උපාගමිං.
ගන්ත්වා ච ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වානාති
රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානකුට්මණ්ඩපසයනනිසීදනට්ඨානාති පඤ්ඤාපෙත්වා
සජ්ජෙත්වාති අත්ථො. කාලමාරොවයිං අහන්ති එවං කතපුබ්බවිධානො අභං
“කාලො, හන්තෙ, නිට්ඨිතං හන්ත”න්ති කාලං ආරොවයිං විඤ්ඤාපෙසිං.

380. බිණාසවසහස්සෙහීති තදා සො භගවා අරහන්තසහස්සෙහි පරිවුතො
ලොකනායකො සබ්බා දිසා ඔභාසෙත්තො මෙ භවනං උපාගමී සම්පත්තොති
අත්ථො.

381. අත්තතො භවනං පට්ඨං භගවන්තං භොජනාකාරං දස්සෙත්තො
උපට්ඨං මහාවීරන්තිආදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

386. ඔක්කාකකුලසම්භවොති ඔක්කාකරඤ්ඤො පරම්පරාගතරාජකුලෙ
උප්පන්නො සකලජම්බුදීපෙ පාකටරාජකුලෙ උප්පන්නො වා ගොත්තෙන
ගොත්තවසෙන ගොතමො නාම සත්ථා මනුස්සලොකෙ භවිස්සති.

388. සො පච්ඡා පබ්බතීත්වානාති සො නාගරාජා පච්ඡා පච්ඡිමහවෙ
කුසලමුලෙන පුඤ්ඤසම්භාරෙන වොදිතො උයොයාජිතො සාසනෙ පබ්බතීත්වා
ගොතමස්ස භගවතො දුතියො අග්ගසාවකො හෙස්සතීති ඛ්‍යාකරණමකාසි.

389. ආරද්ධවීරියොති යානනිසජ්ජාදිසු ඉරියාපටෙසු වීරියවා. පභිතත්තොති
නිබ්බානෙ පෙසිතවිත්තො. ඉද්ධියා පාරමිං ගතොති “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම
සාවකානං භික්ඛුනං ඉද්ධිමත්තානං යදිදං මහාමොග්ගල්ලානො”ති (අ. නි. 1.180,
190) අධිට්ඨානිද්ධිවිකුබ්බනිද්ධිකම්මවිපාකජිද්ධිආදිසු පාරමිං පරියොසානං ගතො
පත්තො. සබ්බාසවෙති ආ සමත්තතො සවනතො පවත්තනතො “ආසවා”ති
ලද්ධනාමෙ කාමභවදිට්ඨිඅවිජ්ජාධම්මෙ සබ්බෙ පරිඤ්ඤාය සමත්තතො අඤ්ඤාය
ජානිත්වා පජ්භිත්වා අනාසවො නික්කිලෙසො. නිබ්බායිස්සතීති
කිලෙසබන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බායිස්සතීති සම්බන්ධො.

390. එවං ථෙරො අත්තතො පුඤ්ඤවසෙන ලද්ධඛ්‍යාකරණං වත්වා පුන
පාපවරියං පකාසෙන්තො පාපමිත්තොපනිස්සායාතිආදිමාහ. තත්ථ පාපමිත්තෙ
පාපකෙ ලාමකෙ මිත්තෙ උපනිස්සාය නිස්සයෙ කත්වා තෙහි සංසග්ගො භුත්වාති
අත්ථො.

තත්‍රායමනුපුබ්බි කථා – එකස්මිං සමයෙ තිත්ථියා සන්තිපතිත්වා මන්තෙසුං –
“ජානාථාචුසො, කෙන කාරණෙන සමණස්ස ගොතමස්ස ලාභසක්කාරො මහා
භුත්වා නිබ්බත්තො”ති? “න ජානාම”. “තුම්හෙ පන න ජානාථා”ති? “ආම,
ජානාම” – මොග්ගල්ලානං නාම එකං භික්ඛුං නිස්සාය උප්පන්නො. සො හි
දෙවලොකං ගන්ත්වා දෙවතාහි කතකම්මං පුච්ඡිත්වා ආගන්ත්වා මනුස්සානං
කටෙසි – “ඉදං නාම කත්වා එවරූපං සම්පත්තිං ලභන්ති”ති. නිරයෙ
නිබ්බත්තානම්පි කම්මං පුච්ඡිත්වා ආගන්ත්වා මනුස්සානං කටෙසි – “ඉදං නාම
කත්වා එවරූපං දුක්ඛං අනුභවන්ති”ති. මනුස්සා තස්ස කථං සුත්වා මහන්තං
ලාභසක්කාරං අභිභරන්ති. සවෙ තං මාරෙතුං සක්ඛිස්සාම, සො ලාභසක්කාරො
අම්භාකං නිබ්බත්තිස්සති, අත්ථෙසො උපායොති සබ්බෙ එකච්ඡන්දා භුත්වා
“යංකිඤ්චි කත්වා තං මාරෙස්සාමා”ති අත්තතො උපට්ඨාකෙ සමාදූපෙත්වා
කභාපණසහස්සං ලභිත්වා පුරිසසාතකෙ වොරෙ පක්කොසාපෙත්වා
“මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො නාම සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකො කාළසීලායං
වසති, තුම්හෙ තත්ථ ගන්ත්වා තං මාරෙථා”ති තෙසං තං සහස්සං අදංසු. වොරා
ධනලාභෙන සම්පට්චිඡිත්වා “ථෙරං මාරෙස්සාමා”ති ගන්ත්වා තස්ස වසනට්ඨානං
පරිවාරෙසුං. ථෙරො තෙහි පරික්ඛිත්තභාවං ඤාත්වා කුඤ්චිකච්ඡිද්දෙන නික්ඛමිත්වා
පක්කාමි. වොරා තං දිවසං ථෙරං අදිස්වා පුනෙකදිවසං තස්ස වසනට්ඨානං
පරික්ඛිපිංසු. ථෙරො ඤාත්වා කණ්ණිකාමණ්ඩලං භින්දිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. එවං
තෙ පට්ඨමාසෙපි, මජ්ඣිමමාසෙපි ථෙරං ගහෙතුං නාසක්ඛිංසු. පච්ඡිමමාසෙ පන
සම්පත්තෙ ථෙරො අත්තතා කතකම්මස්ස ආකඩ්ඨනභාවං ඤාත්වා න අපගච්ඡි.
වොරා තං පහරන්තා තණ්ඩුලකමත්තාති අට්ඨිති කරොන්තා භින්දිංසු. අථ නං
“මතො”ති සඤ්ඤාය එකස්මිං ගුම්බපිට්ඨෙ බිපිත්වා පක්කමිංසු.

ථෙරො, “සත්ථාරං පස්සිත්වා චන්දිත්වාච පරිනිබ්බායිස්සාමි” ති අත්තභාවං ඝානාවෙදිනෙත වෙදෙත්වා ආකාසෙන සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා සත්ථාරං චන්දිත්වා “හන්තෙ, පරිනිබ්බායිස්සාමි” ති ආහ. “පරිනිබ්බායිස්සසි, මොග්ගල්ලානා” ති? “ආම, හන්තෙ” ති. “කත්ථ ගන්ත්වා පරිනිබ්බායිස්සසි” ති? “කාළසිලාපදෙසං, හන්තෙ” ති. “තෙන හි, මොග්ගල්ලාන, මය්හං ධම්මං කථෙත්වා යාහි. තාදිසස්ස හි මෙ සාවකස්ස න දානි දස්සනං අත්ථි” ති. සො “එවං කරිස්සාමි, හන්තෙ” ති සත්ථාරං චන්දිත්වා ආකාසං උප්පතිත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරො විය පරිනිබ්බානදිවසෙ නානාප්පකාරා ඉද්ධියො කත්වා ධම්මං කථෙත්වා සත්ථාරං චන්දිත්වා කාළසිලාපදෙසං ගන්ත්වා පරිනිබ්බායි. “ථෙරං කිර වොරා මාරෙසු” ති අයං කථා සකලජම්බුදිපෙ පත්ථරි.

රාජා අජාතසත්තු වොරෙ පරියෙසනත්ථාය වරපුරිසෙ පයොජෙසි. තෙසු වොරෙසු සුරාපානෙ සුරං පිචන්තෙසු මද්දෙසු එකො එකස්ස පිට්ඨිං පහරිත්වා පාතෙසි. සො තං සන්තප්ජෙත්තො “අම්භො දුබ්බිනීත ත්වං, කස්මා මෙ පිට්ඨිං පහරිත්වා පාතෙසි, කිං පන, අරෙ දුට්ඨවොර, තයා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො පයිමං පහතො” ති ආහ. “කිං පන ත්වං මයා පයිමං පහතභාවං න ජානාමි” ති? එවං එතෙසං “මයා පහතො, මයා පහතො” ති වදන්තානං සුත්වා තෙ වරපුරිසා සබ්බෙ තෙ වොරෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා තෙ වොරෙ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි – “තුම්භෙහි ථෙරො මාරිතො” ති? “ආම, දෙවා” ති. “කෙහි තුම්භෙ උයොයාජිතා” ති? “නග්ගසමණෙහි, දෙවා” ති. රාජා පඤ්චසතෙ නග්ගසමණෙ ගාහාපෙත්වා පඤ්චසතෙහි වොරෙහි සද්ධිං රාජඨගණෙ නාහිපමාණෙසු ආවාටෙසු නිබ්භාපෙත්වා පලාලෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා අග්ගිං දාපෙසි. අථ තෙසං ඝාමභාවං ජානිත්වා අයනඨගලෙහි කසාපෙත්වා සබ්බෙ ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කාරාපෙසි. තදා හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො අත්තනො අනනුරූපමරණං පත්තො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාම, හන්තෙ” ති වුත්තෙ “මොග්ගල්ලානස්ස, හික්ඛවෙ, ඉමස්සෙව අත්තභාවස්ස අනනුරූපං මරණං, පුබ්බෙ පන තෙන කතකම්මස්ස අනුරූපමෙවා” ති වත්වා “කිං පනස්ස, හන්තෙ, පුබ්බකම්ම” ති පුට්ඨො තං විත්ථාරෙත්වා කථෙසි.

අතීතෙ, හික්ඛවෙ, බාරාණසියං එකො කුලපුත්තො සයමෙව කොට්ටනපචනාදීනි කරොන්තො මාතාපිතරො පටිජග්ගි. අථස්ස මාතාපිතරො “තාත, ත්වං එකකොච ගෙහෙ ව අරඤ්ඤෙ ව කම්මං කරොන්තො කිලමසි, එකං තෙ කුමාරිකං ආනෙස්සාමා” ති වත්වා “අම්මතාතා, යාව තුම්භෙ ජීවථ, තාව වො සහත්ථා උපට්ඨහිස්සාමි” ති තෙන පටික්ඛිත්තාපි පුනප්පුනං යාවිත්වා කුමාරිකං ආනෙසුං. සා කතිපාහමෙව තෙ උපට්ඨහිත්වා පච්ඡා තෙසං දස්සනමපි අනිච්ඡන්ති – “න සක්කා තව මාතාපිතුහි සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසිතු” ති උප්ඝායිත්වා තස්මිං අත්තනො කථං අග්ගණ්හන්තෙ තස්ස බහිගතකාලෙ මකච්චාකඛණ්ඩානි ව යාගුථෙණකෙ ව ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ ආකිරිත්වා තෙනාගන්ත්වා “කිං ඉද්” ති පුට්ඨා “ඉමෙසං මහල්ලකඅන්ධානං එතං කම්මං, සබ්බං ගෙහං කිලිට්ඨා කරොන්තා

විවරන්ති, න සක්කා එතෙහි සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසිතු”න්ති එවං තාය පුනස්පුනං කට්ඨයමානාය එවරුපොපි පූරිතපාරමී සත්තො මාතාපිතුහි සද්ධිං හිජ්ජි. සො “හොතු, ජානිස්සාමි නෙසං කත්තබ්බකම්ම”න්ති තෙ හොපෙත්වා “අම්මතාතා, අසුකට්ඨානෙ නාම තුම්භාකං ඤාතකා ආගමනං පච්චාසිසන්ති, තත්ථ ගමිස්සාමා”ති තෙ යානකං ආරොපෙත්වා ආදාය ගච්ඡන්තො අට්ඨමජ්ඣං පත්තකාලෙ “තාත, රස්මියො ගණ්හථ, ගොණා දණ්ඩසඤ්ඤාය ගමිස්සන්ති, ඉමස්මිං යානෙ වොරා වසන්ති, අහං ඔතරිත්වා වරාමී”ති පිතු හත්ථෙ රස්මියො දත්වා ඔතරිත්වා ගච්ඡන්තො සද්දං පරිවත්තෙත්වා වොරානං උට්ඨිතසද්දමකාසි. මාතාපිතරො සද්දං සුත්වා “වොරා උට්ඨිතා”ති සඤ්ඤාය “තාත, වොරා උට්ඨිතා, මහල්ලකා මයං, ත්වං අත්තානමෙව රක්ඛාහී”ති ආහංසු. සො මාතාපිතරො විරවත්තෙපි වොරසද්දං කරොන්තො කොට්ටෙත්වා මාරෙත්වා අට්ඨියං බිපිත්වා පච්චාගමී.

සත්ථා ඉදං තස්ස පුබ්බකම්මං කට්ඨෙත්වා “හික්ඛවෙ, මොග්ගල්ලානො එත්තකං කම්මං කත්වා අනෙකවස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තාව පක්කාවසෙසෙන අත්තභාවසතෙ එවමෙව කොට්ටෙත්වා සංවුණ්ණො මරණං පත්තො, එවං මොග්ගල්ලානෙන අත්තනො කම්මානුරූපමෙව මරණං ලද්ධං. පඤ්චහි වොරසතෙහි සද්ධිං පඤ්චතිත්ථියසතානිපි මම පුත්තං අප්පදුට්ඨං දුස්සෙත්වා අනුරූපමෙව මරණං ලභිංසු. අප්පදුට්ඨෙසු හි පදුස්සන්තො දසහි කාරණෙහි අනයබ්‍යසනං පාපුණාතියෙවා”ති අනුසන්ධිං සට්ඨෙත්වා ධම්මං දෙසෙත්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

“යො දණ්ඩෙන අදණ්ඩෙසු, අප්පදුට්ඨෙසු දුස්සති;
දසන්තමඤ්ඤතරං යානං, බිප්පමෙව නිගච්ඡති.

“වෙදනං ඵරුසං ජානිං, සරිරස්ස ව හෙදනං;
ගරුකං වාපි ආබාධං, චිත්තක්ඛෙපං ව පාපුණෙ.

“රාජතො වා උපසග්ගං, අබ්භක්ඛානං ව දාරුණං;
පරික්ඛයං ව ඤාතීනං, හොගානං ව පහඬගුනං.

“අථවස්ස අගාරානි, අග්ගි ඩහති පාවකො;
කායස්ස හෙදා දුප්පඤ්ඤො, නිරයං සොපපජ්ජති”ති. (ධ. ප. 137-140);

393. පච්චෙකමනුයුත්තොති පකාරෙන විචෙකං එකීභාවං අනුයුත්තො යොජිතො යුත්තප්පයුත්තො. සමාධිභාවනාරතොති පයමජ්ඣානාදිභාවනාය රතො අල්ලිතො ව. සබ්බාසවෙ සකලකිලෙසෙ, පරිඤ්ඤාය ජානිත්වා පජහිත්වා, අනාසවො නික්කිලෙසො විහරාමීති සම්බන්ධො.

394. ඉදානි අත්තනො පුඤ්ඤසම්භාරවසෙන පුබ්බවරිතස්ස ඵලං දස්සෙත්තො ධරණිමිපි සුගම්භීරන්තිආදිමාහ.

තත්‍රායමනුපුබ්බිකං - බුද්ධෙන චොදිතොති සම්මාසම්බුද්ධෙන චොදිතො උයොජිතො. භික්ඛුසඤ්ජස්ස පෙක්ඛතොති මහතො භික්ඛුසඤ්ජස්ස පස්සන්තස්ස. මිභාරමාතුපාසාදං, පාදඬුට්ඨයෙන කම්පයිති පුබ්බාරාමෙ විසාඛාය මහාඋපාසිකාය කාරිතං සහස්සත්ථම්හපට්මණ්ඩිතං මහාපාසාදං අත්තනො පාදඬුට්ඨයෙන කම්පෙසිං. එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ පුබ්බාරාමෙ යථාචුත්තපාසාදෙ හගවති විහරන්තෙ සම්බහුලා නවකතරා භික්ඛු උපරිපාසාදෙ නිසින්නා සත්ථාරම්පි අවිත්තෙන්වා තිරවිජානකථං කට්ඨමාරද්ධා. තං සුත්වා හගවා තෙ සංවෙජෙන්වා අත්තනො ධම්මදෙසනාය භාජනභූතෙ කාතුකාමො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං ආමන්තෙසි - “පස්සසි ත්වං, මොග්ගල්ලාන, නවෙ භික්ඛු තිරවිජානකථමනුයුත්තෙ”ති තං සුත්වා ථෙරො සත්ථු අජ්ඣාසයං ඤාත්වා අභිඤ්ඤාපාදකං ආපොකසිණාරම්මණං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය “පාසාදස්ස පතිට්ඨිතොකාසං උදකං හොතු”ති අධිට්ඨාය පාසාදමත්ථකෙ ථුපිකං පාදඬුට්ඨයෙන පහරි, පාසාදො ඔනමිත්වා එකෙන පස්සෙන අට්ඨාසි. පුනපි පහරි, අපරෙතපි පස්සෙන අට්ඨාසි. තෙ භික්ඛු භිතා සංවිග්ගා පාසාදස්ස පතනහයෙන තතො නික්ඛමිත්වා හගවතො සම්පෙ අට්ඨංසු. සත්ථා තෙසං අජ්ඣාසයං ඔලොකෙන්වා ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා තෙසු කෙචි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු, කෙචි සකදාගාමිඵලෙ, කෙචි අනාගාමිඵලෙ, කෙචි අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. ස්වායමත්ථො පාසාදකම්පනසුත්තෙන දීපෙනබ්බො.

වෙජයන්තපාසාදන්ති සො වෙජයන්තපාසාදො තාවතිංසහවනෙ යොජනසහස්සුබ්බෙබ්බො අනෙකසහස්සනියසුභකුට්ඨාරපට්මණ්ඩිතො දෙවාසුරසඬුගාමෙ අසුරෙ ජිනිත්වා සක්කෙ දෙවානමින්දෙ නගරමජ්ඣෙකං යිතෙ උට්ඨිතො විජයන්තෙන නිබ්බන්තන්තා “වෙජයන්තො”ති ලද්ධනාමො පාසාදො, තං සන්ධායාහ - “වෙජයන්තපාසාද”න්ති, තම්පි අයං ථෙරො පාදඬුට්ඨයෙන කම්පෙති. එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ හගවන්තං පුබ්බාරාමෙ විහරන්තං සක්කො දෙවරාජා උපසඬුකමිත්වා තණ්හාසඬුබ්බයවිමුත්තිං පුච්ඡි. තස්ස හගවා විස්සජ්ජෙසි. සො තං සුත්වා අත්තමනො පමුදිතො අභිවාදෙන්වා පදක්ඛිණං කන්වා අත්තනො දෙවලොකමෙව ගතො. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එවං වින්තෙසි - “අයං සක්කො හගවන්තං උපසඬුකමිත්වා එවරූපං ගම්භිරනිබ්බානපට්ඨංයුත්තං පඤ්ඤං පුච්ඡි, හගවතා ච පඤ්ඤො විස්සජ්ජිතො, කිං නු බො ජානිත්වා ගතො, උදාහු අජානිත්වා. යංනුනාහං දෙවලොකං ගන්ත්වා තමත්ථං ජානෙය්‍ය”න්ති? සො තාවදෙව තාවතිංසහවනං ගන්ත්වා සක්කං දෙවානමින්දං තමත්ථං පුච්ඡි. සක්කො දිබ්බසම්පත්තියා පමත්තො හුත්වා වික්ඛෙපං අකාසි. ථෙරො තස්ස සංවෙගජනනත්ථං වෙජයන්තපාසාදං පාදඬුට්ඨයෙන කම්පෙසි. තෙන වුත්තං -

“යො වෙජයන්තපාසාදං, පාදඬුට්ඨයෙන කම්පයි;
ඉද්ධිබලෙනුපත්ථද්ධො, සංවෙජෙසි ච දෙවතා”ති. (ම. නි. 1.513);

අයං පනත්ථො - වුළුතණ්හාසඬුබ්බයවිමුත්තිසුත්තෙන (ම. නි. 1.390 ආදයො) දීපෙනබ්බො. කම්පිතාකාරො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. “සක්කං සො පරිපුච්ඡති”ති

(ම. නි. 1.513) යථාච්ඡත්තමෙව ථෙරස්ස තණ්හාසඬ්ඛයවිමුත්තිපුච්ඡං සන්ධාය චුත්තං. තෙනාහ – “අපාචුසො, ජානාසි, තණ්හක්ඛයවිමුත්තියො” ති? තස්ස සක්කො වියාකාසි. ඉදං ථෙරෙන පාසාදකම්පනෙ කතෙ සංවිග්ගහදයෙන පමාදං පහාය යොනිසො මනසි කරිත්වා පඤ්ඤස්ස ඛ්‍යාකතභාවං සන්ධාය චුත්තං. සත්ථාරා දෙසිතනියාමෙනෙව හි සො තදා කථෙසි. තෙනාහ – “පඤ්ඤං පුට්ඨො යථාතථ” ති (ම. නි. 1.513). තත්ථ සක්කං සො පරිපුච්ඡතීති සක්කං දෙවරාජං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො සත්ථාරා දෙසිතාය තණ්හාසඬ්ඛයවිමුත්තියා සම්මදෙව ගහිතභාවං පුච්ඡි. අතීතත්ථෙ හි ඉදං චත්තමානවචනං. අපාචුසො, ජානාසිති ආචුසො, අපි ජානාසි, කිං ජානාසි? තණ්හක්ඛයවිමුත්තියොති (ම. නි. 1.513) තණ්හාසඬ්ඛයවිමුත්තියො සත්ථාරා තුය්භං දෙසිතා, තථා “කිං ජානාසි” ති පුච්ඡති. තණ්හක්ඛයවිමුත්තියොති වා තණ්හාසඬ්ඛයවිමුත්තිසුත්තස්ස දෙසනං පුච්ඡති.

බ්‍රහ්මානන්ති මහාබ්‍රහ්මානං. සුධම්මායාහිතො සහන්ති (ම. නි. 1.513) සුධම්මාය සභාය. අයං පන බ්‍රහ්මලොකෙ සුධම්මා සභා, න තාවතිංසභවනෙ. සුධම්මාසභාවිරහිතො දෙවලොකො නාම නත්ථි. “අජ්ජාපි තෙ, ආචුසො, සා දිට්ඨි, යා තෙ දිට්ඨි පුරෙ අහු” ති ඉමං බ්‍රහ්මලොකං උපගන්තුං සමත්ථො නත්ථි කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා. සත්ථු ඉධාගමනතො පුබ්බෙ යා තුය්භං දිට්ඨි අහොසි, කිං අජ්ජාපි ඉදානිපි සා දිට්ඨි න විගතාති? පස්සසි වීතිචත්තන්තං බිරහ්මලොකෙ පහස්සරන්ති බ්‍රහ්මලොකෙ වීතිපතන්තං මහාකප්පිනමහාකස්සපාදීහි සාවකෙහි පරිවාරිතස්ස තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්තස්ස සසාවකස්ස භගවතො ඔකාසං පස්සසිති අත්ථො. එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ භගවා බ්‍රහ්මලොකෙ සුධම්මාය සභාය සන්තිපතිත්වා සන්තිසින්තස්ස “අත්ථි නු ඛො කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංමහිද්ධිකො, සො ඉධ ආගන්තුං සක්කුණෙය්‍යා” ති විත්තෙන්තස්ස බ්‍රහ්මුනො විත්තමඤ්ඤාය තත්ථ ගන්ත්වා බ්‍රහ්මුනො මත්ථකෙ ආකාසෙ නිසින්තො තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා ඔහාසං මුඤ්ඤත්තො මහාමොග්ගල්ලානාදීනං ආගමනං විත්තෙසි. සහ විත්තනෙන තෙපි තත්ථ ගන්ත්වා සත්ථාරං චන්දිත්වා සත්ථු අජ්ඣාසයං ඤත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පච්චෙකදිසාසු නිසිදිත්වා ඔහාසං විස්සජ්ජෙසුං. සකලබ්‍රහ්මලොකො එකොහාසො අහොසි. සත්ථා බ්‍රහ්මුනො කල්ලවිත්තතං ඤත්වා චතුස්චව්පකාසනං ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ අනෙකාති බ්‍රහ්මසහස්සාති මග්ගඵලෙසු පතිට්ඨහිංසු. තං සන්ධාය වොදෙන්තො අජ්ජාපි තෙ, ආචුසො, සා දිට්ඨිති ගාථමාහ. අයං පනත්ථො බ්‍රහ්මසුත්තෙන (සං. නි. 1.175) දීපෙනබ්බො. චුත්තං හෙතං (සං. නි. 1.176) –

“එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රහ්මුනො එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උජ්ජන්තං හොති – ‘නත්ථි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා යො ඉධ ආගච්ඡෙය්‍යා’ ති. අථ ඛො භගවා තස්ස බ්‍රහ්මුනො චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය සෙය්‍යාථාපි නාම බලවා පුරිසො සම්ඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සම්ඤ්ජෙය්‍ය; එවමෙව ජෙතවනෙ

අන්තර්ගතය තස්මිං බ්‍රහ්මලෝකෙ පාතුරහොසි. අපං බො හගවා තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඬකෙන නිසිදි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා.

“අපං බො ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස එතදහොසි ‘කහං නු බො හගවා එතරහි විහරති’ති? අද්දසං බො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හගවන්තං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඬකෙන නිසිත්තං තෙජොධාතුං සමාපන්නං. දිස්වාන සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය; එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තර්ගතය තස්මිං බ්‍රහ්මලෝකෙ පාතුරහොසි. අපං බො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුරත්ථිමං දිසං නිස්සාය තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඬකෙන නිසිදි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නිවතරං හගවතො.

“අපං බො ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස එතදහොසි – ‘කහං නු බො හගවා එතරහි විහරති’ති? අද්දසං බො ආයස්මා මහාකස්සපො හගවන්තං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඬකෙන නිසිත්තං තෙජොධාතුං සමාපන්නං. දිස්වාන සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො...පෙ.... එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තර්ගතය තස්මිං බ්‍රහ්මලෝකෙ පාතුරහොසි. අපං බො ආයස්මා මහාකස්සපො දක්ඛිණං දිසං නිස්සාය තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඬකෙන නිසිදි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නිවතරං හගවතො.

“අපං බො ආයස්මතො මහාකප්පිනස්ස එතදහොසි – ‘කහං නු බො හගවා එතරහි විහරති’ති? අද්දසං බො ආයස්මා මහාකප්පිනො හගවන්තං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඬකෙන නිසිත්තං තෙජොධාතුං සමාපන්නං. දිස්වාන සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො...පෙ.... එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තර්ගතය තස්මිං බ්‍රහ්මලෝකෙ පාතුරහොසි. අපං බො ආයස්මා මහාකප්පිනො පච්ඡිමං දිසං නිස්සාය තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඬකෙන නිසිදි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නිවතරං හගවතො.

“අපං බො ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස එතදහොසි – ‘කහං නු බො හගවා එතරහි විහරති’ති? අද්දසං බො ආයස්මා අනුරුද්ධො හගවන්තං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඬකෙන නිසිත්තං තෙජොධාතුං සමාපන්නං. දිස්වාන සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො...පෙ.... එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තර්ගතය තස්මිං බ්‍රහ්මලෝකෙ පාතුරහොසි. අපං බො ආයස්මා අනුරුද්ධො උත්තරං දිසං නිස්සාය තස්ස බ්‍රහ්මුනො උපරිවෙහාසං පල්ලඬකෙන නිසිදි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නිවතරං හගවතො’.

අපං බො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං බ්‍රහ්මානං ගාථාය අජ්ඣානාසි –

“අප්පාසි තෙ ආවුසො සා දිට්ඨි, යා තෙ දිට්ඨි පුරෙ අහු;
පස්සසි චිතිවත්තන්තං, බ්‍රහ්මලොකෙ පහස්සර” ති.

“න මෙ මාරිස සා දිට්ඨි, යා මෙ දිට්ඨි පුරෙ අහු;
පස්සාමි චිතිවත්තන්තං, බ්‍රහ්මලොකෙ පහස්සරං;
ස්වාහං අප්ප කථං වජ්ජං, අහං නිව්වාමිහි සස්සතො” ති.

“අථ ඛො භගවා තං බ්‍රහ්මානං සංවෙජේත්වා සෙය්‍යාපාසි නාම බලවා
පුරිසො...පෙ.... එවමෙව තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තර්ගතො ජෙනවනෙ
පාතුරහොසි. අථ ඛො සො බ්‍රහ්මා අඤ්ඤතරං බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජං ආමන්තෙසි –
‘එහි ත්වං, මාරිස, යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඬකම්,
උපසඬකම්ත්වා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං එවං වදෙහි – ‘අත්ථි නු
ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, අඤ්ඤෙසි තස්ස භගවතො සාවකා එවංමහිද්ධිකා
එවංමහානුභවා සෙය්‍යාපාසි භවං මොග්ගල්ලානො කස්සපො කප්පිතො
අනුරුද්ධො’ ති? ‘එවං, මාරිසා’ ති ඛො සො බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජො තස්ස බ්‍රහ්මුනො
පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඬකම්,
උපසඬකම්ත්වා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං එතදවොච – ‘අත්ථි නු
ඛො, මාරිස මොග්ගල්ලාන, අඤ්ඤෙසි තස්ස භගවතො සාවකා එවංමහිද්ධිකා
එවංමහානුභවා සෙය්‍යාපාසි භවං මොග්ගල්ලානො කස්සපො කප්පිතො
අනුරුද්ධො’ ති? අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජං
ගාථාය අප්ඤ්ඤාසි –

“තෙවිජ්ජා ඉද්ධිපත්තා ච, වෙනොපරියායකොව්දා;
බ්‍රහ්මසවා අරහන්තො, බ්‍රහ්ම බුද්ධස්ස සාවකා” ති.

“අථ ඛො සො බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජො ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස
භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා යෙන සො බ්‍රහ්මා තෙනුපසඬකම්,
උපසඬකම්ත්වා තං බ්‍රහ්මානං එතදවොච – ‘ආයස්මා මාරිස
මහාමොග්ගල්ලානො එවමාහ –

“තෙවිජ්ජා ඉද්ධිපත්තා ච, වෙනොපරියායකොව්දා;
බ්‍රහ්මසවා අරහන්තො, බ්‍රහ්ම බුද්ධස්ස සාවකා” ති. –

ඉදමවොච සො බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජො. අත්තමනො ච සො බ්‍රහ්මා තස්ස
බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජස්ස භාසිතං අභිනන්දිති (සං. නි. 1.176).

ඉදං සන්ධාය වුත්තං – “අයං පනත්ථො බ්‍රහ්මසුත්තෙන දීපෙනබ්බො” ති.

මහානෙරුනො කුටන්ති (ම. නි. 1.513) කුටසිසෙන සකලමෙව
සිනෙරුපබ්බතරාජං වදසි. විමොක්ඛෙන අපස්සයිති (ම. නි. 1.513)
කුටනවිමොක්ඛෙන නිස්සයෙන අභිඤ්ඤායෙන පස්සයිති අධිප්පායො. වනන්ති (ම.

නි. 1.513) ජම්බුදීපං. සො හි වනබාහුල්ලතාය “වන”න්ති වුත්තො. තෙනාහ
 “ජම්බුමණ්ඩස්ස ඉස්සරො”ති. පුබ්බවිදෙහානන්ති (ම. නි. 1.513)
 පුබ්බවිදෙහට්ඨානඤ්ච පුබ්බවිදෙහන්ති අත්ථො. යෙ ච භූමිසයා නරාති (ම. නි.
 1.513) භූමිසයා නරා නාම අපරගොයානඋත්තරකුරුකා ච මනුස්සා. තෙ හි
 ගෙහාභාවතො “භූමිසයා”ති වුත්තා. තෙපි සබ්බෙ අපස්සයීති සම්බන්ධො. අයං
 පනත්ථො නන්දොපනන්දදමනෙන දීපෙනබ්බො – එකස්මිං කිර සමයෙ
 අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා “ස්වෙ, භන්තෙ, පඤ්චහි
 භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මය්හං ගෙහෙ භික්ඛං ගණ්හවා”ති නිමන්තෙත්වා පක්කාමි.
 තංදිවසඤ්ච භගවතො පච්චුසසමයෙ දසසහස්සිලොකධාතුං ඔලොකෙන්තස්ස
 නන්දොපනන්දො නාම නාගරාජා ඤාණමුට්ඨෙ ආපාථං ආගච්ඡි. භගවා “අයං
 නාගරාජා මය්හං ඤාණමුට්ඨෙ ආපාථං ආගච්ඡති, කිං නු බො භවිස්සති”ති
 ආවජ්ජෙත්තො සරණගමනස්ස උපනිස්සයං දිස්වා “අයං මිච්ඡාදිට්ඨිකො තීසු
 රතනෙසු අප්පසන්නො, කො නු බො ඉමං මිච්ඡාදිට්ඨිකො විමොචෙය්‍යා”ති
 ආවජ්ජෙත්තො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං අද්දස. තතො පහාතාය රත්තියා
 සරීරපට්ඨග්ගනං කත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – “ආනන්ද,
 පඤ්චන්තං භික්ඛුසතානං ආරොචෙහි – ‘තථාගතො දෙවචාරිකං ගච්ඡති’”ති.
 තංදිවසඤ්ච නන්දොපනන්දස්ස ආපානභූමිං සජ්ජයිංසු. සො දිබ්බරතනපල්ලඬිකෙ
 දිබ්බෙන සෙතච්ඡත්තෙන ධාරියමානො තිව්ධනාටකෙහි වෙච නාගපරිසාය ච
 පරිවුතො දිබ්බභාජනෙසු උපට්ඨාපිතඅන්තපානං ඔලොකයමානො නිසින්නො
 හොති. අථ බො භගවා යථා නාගරාජා පස්සති, තථා කත්වා තස්ස
 විමානමත්ථකෙනෙච පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං තාවතිංසදෙවලොකාහිමුට්ඨො
 පායාසි.

තෙන බො පන සමයෙන නන්දොපනන්දස්ස නාගරාජස්ස ඵ්චරූපං පාපකං
 දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොති “ඉමෙ හි නාම මුණ්ඩසමණකා අමිහාකං උපරිභවනෙන
 දෙවානං තාවතිංසානං භවනං පටිසන්තිපි නික්ඛමන්තිපි, න දානි ඉතො පට්ඨාය
 ඉමෙසං අමිහාකං මත්ථකෙ පාදපංසුං ඔකිරන්තානං ගන්තුං දස්සාමි”ති උට්ඨාය
 සිනෙරුපාදං ගන්ත්වා තං අත්තභාවං විජහිත්වා සිනෙරුං සත්තක්ඛන්තුං හොගෙහි
 පරික්ඛිපිත්වා උපරි එණං කත්වා තාවතිංසභවනං අවකුජ්ජෙන එණෙන
 පරිග්ගහෙත්වා අදස්සනං ගමෙසි.

අථ බො ආයස්මා රට්ඨපාලො භගවන්තං එතදවොච – “පුබ්බෙ, භන්තෙ,
 ඉමස්මිං පදෙසෙ ධීතො සිනෙරුං පස්සාමි, සිනෙරුපරිභණ්ඩං පස්සාමි, තාවතිංසං
 පස්සාමි, වෙජයන්තං පස්සාමි, වෙජයන්තස්ස පාසාදස්ස උපරිධජං පස්සාමි. කො නු
 බො, භන්තෙ, හෙතු කො පච්චයො, යං එතරහි නෙච සිනෙරුං පස්සාමි...පෙ.... න
 වෙජයන්තස්ස පාසාදස්ස උපරිධජං පස්සාමි”ති. “අයං, රට්ඨපාල,
 නන්දොපනන්දො නාම නාගරාජා තුම්භාකං කුපිතො සිනෙරුං සත්තක්ඛන්තුං
 හොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා උපරි එණෙන පටිච්ඡාදෙත්වා අන්ධකාරං කත්වා ධීතො”ති.
 “දමෙමි නං, භන්තෙ”ති. න භගවා නං අනුජානි. අථ බො ආයස්මා හද්දියො,
 ආයස්මා රාහුලොති අනුක්කමෙන සබ්බෙපි භික්ඛු උට්ඨහිංසු. භගවා අනුජානි.

අවසාන මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො – “අභං, භන්තෙ, දමෙමි න” න්ති ආභ. “දමෙහි, මොග්ගල්ලානා” නි භගවා අනුජානි. ථෙරො අත්තභාවං විජහිත්වා මහන්තං නාගරාජවණ්ණං අභිනිමිමිනිත්වා නන්දොපනන්දං චුද්දසක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා තස්ස එණමත්ථකෙ අත්තනො එණං යපෙත්වා සිනෙරුනා සද්ධිං අභිනිජ්ජිලෙසි. නාගරාජා ධුමායි. ථෙරොපි “න තුය්හංයෙව සරීරෙ ධුමො අත්ථි, මය්හමපි අත්ථි” නි ධුමායි. නාගරාජස්ස ධුමො ථෙරං න බාධති, ථෙරස්ස පන ධුමො නාගරාජං බාධති. තතො නාගරාජා පජ්ජලි, ථෙරොපි “න තුය්හංයෙව සරීරෙ අග්ගි අත්ථි, මය්හමපි අත්ථි” නි පජ්ජලි. නාගරාජස්ස තෙජො ථෙරං න බාධති, ථෙරස්ස පන තෙජො නාගරාජානං බාධති. නාගරාජා – “අයං මං සිනෙරුනා අභිනිජ්ජිලෙත්වා ධුමායති වෙව පජ්ජලති වා” නි වින්තෙත්වා “භො, තුවං කොසි” නි පටිපුච්ඡි. “අභං ඛො, නන්ද, මොග්ගල්ලානො” නි. “භන්තෙ, අත්තනො භික්ඛුභාවෙන තිට්ඨාහි” නි.

ථෙරො තං අත්තභාවං විජහිත්වා තස්ස දක්ඛිණකණ්ණසොතෙන පවිසිත්වා වාමකණ්ණසොතෙන නික්ඛමි, වාමකණ්ණසොතෙන පවිසිත්වා දක්ඛිණකණ්ණසොතෙන නික්ඛමි. තථා දක්ඛිණනාසසොතෙන පවිසිත්වා වාමනාසසොතෙන නික්ඛමි, වාමනාසසොතෙන පවිසිත්වා දක්ඛිණනාසසොතෙන නික්ඛමි. තතො නාගරාජා මුඛං විවරි, ථෙරො මුඛෙන පවිසිත්වා අන්තොකුච්ඡියං පාචිනෙන ව පච්ඡිමෙන ව වඩ්ඤමති. භගවා – “මොග්ගල්ලාන, මනසි කරොහි, මහිද්ධිකො නාගො” නි ආභ. ථෙරො “මය්හං ඛො, භන්තෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලිකතා යානිකතා චන්ද්‍රිකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, තිට්ඨතු, භන්තෙ, නන්දොපනන්දො, අභං නන්දොපනන්දසදිසානං නාගරාජානං සතම්පි සහස්සම්පි දමෙය්‍ය” න්තිආදිමාභ.

නාගරාජා වින්තෙසි – “පවිසන්තො තාව මෙ න දිට්ඨො, නික්ඛමනකාලෙ දානි නං දායන්තරෙ පක්ඛිපිත්වා බාදිස්සාමි” නි වින්තෙත්වා “නික්ඛමථ, භන්තෙ, මා මං අන්තොකුච්ඡියං අපරාපරං වඩ්ඤමන්තො බාධයිත්ථා” නි ආභ. ථෙරො නික්ඛමිත්වා බහි අට්ඨාසි. නාගරාජා “අයං සො” නි දිස්වා නාසවාතං විස්සජ්ජි, ථෙරො චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජි, ලොමකූපමිපිස්ස වාතො වාලෙතුං නාසක්ඛි. අවසෙසා භික්ඛු කිර ආදිතො පට්ඨාය සබ්බපාටිභාරියානි කාතුං සක්කුණෙය්‍යං, ඉමං පන යානං පත්වා එවං ඛිජ්ජනිසන්තිතො හුත්වා සමාපජ්ජතුං න සක්ඛිස්සන්තිති නෙසං භගවා නාගරාජදමනං නානුජානි.

නාගරාජා “අභං ඉමස්ස සමණස්ස නාසවාතෙන ලොමකූපමිපි වාලෙතුං නාසක්ඛි, මහිද්ධිකො සො සමණො” නි වින්තෙසි. ථෙරො අත්තභාවං විජහිත්වා සුපණ්ණරූපං අභිනිමිමිනිත්වා සුපණ්ණවාතං දස්සෙන්තො නාගරාජානං අනුබන්ධි. නාගරාජා තං අත්තභාවං විජහිත්වා මාණවකවණ්ණං අභිනිමිමිනිත්වා “භන්තෙ, තුම්භාකං සරණං ගච්ඡාමි” නි වදන්තො ථෙරස්ස පාදෙ වන්දි. ථෙරො “සත්ථා, නන්ද, ආගතො, එහි ගමිස්සාමා” නි නාගරාජානං දමෙත්වා නිබ්බිසං කත්වා ගහෙත්වා භගවතො සන්තිකං අගමාසි. නාගරාජා භගවන්තං වන්දිත්වා “භන්තෙ,

තුම්භාකං සරණං ගච්ඡාමි” ති ආහ. භගවා “සුඛී භොහි, නාගරාජා” ති වත්වා
හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො අනාථපිණ්ඩිකස්ස නිවෙසනං අගමාසි.

අනාථපිණ්ඩිකො “කිං, භන්තෙ, අතිදිවා ආගතත්ථා” ති ආහ.
“මොග්ගල්ලානස්ස ච නන්දොපනන්දස්ස ච සඬ්ඨගාමො අභොසී” ති. “කස්ස පන,
භන්තෙ, ජයො, කස්ස පරාජයො” ති? “මොග්ගල්ලානස්ස ජයො, නන්දස්ස
පරාජයො” ති. අනාථපිණ්ඩිකො “අධිවාසෙතු මෙ, භන්තෙ, භගවා සත්තාහං
එකපටිපාටියා භත්තං සත්තාහං ථෙරස්ස සක්කාරං කරිස්සාමි” ති වත්වා සත්තාහං
බුද්ධජ්ජමුඛානං පඤ්චන්තං හික්ඛුසතානං මහාසක්කාරං අකාසි. තෙන වුත්තං –
“නන්දොපනන්දදමනෙන දීපෙනබ්බො” ති.

එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ පුබ්බාරාමෙ විසාඛාය මහාඋපාසිකාය
කාරිතසහස්සගඛිහපටිමණ්ඩිතෙ පාසාදෙ භගවති විහරන්තෙ...පෙ.... සංවෙපෙසි ව
දෙවතාති. තෙන වුත්තං –

“ධරණිමිපි සුගම්හිරං, බහලං දුජ්ජධංසියං;
වාමඬ්ඨගුට්ඨයෙන බොහෙයාං, ඉද්ධියා පාරමිං ගතො” ති.

තත්ථ ඉද්ධියා පාරමිං ගතොති විකුබ්බනිද්ධිආදිඉද්ධියා පරියොසානං ගතො
පත්තො.

395. අස්මිමානන්ති අහමස්මි පඤ්ඤාසිලසමාධිසම්පන්නොතිආදි අස්මිමානං න
පස්සාමි න අක්ඛාමිති අත්ථො. තදෙව දීපෙන්තො මානො මය්හං න විජ්ජතීති ආහ.
සාමණෙරෙ උපාදායාති සාමණෙරෙ ආදිං කත්වා සකලෙ හික්ඛුසඬ්ඨසෙ ගරුචිත්තං
ගාරවචිත්තං ආදරබහුමානං අහං කරොමිති අත්ථො.

396. අපරිමෙයො ඉතො කජ්ජෙති ඉතො අම්භාකං උජ්ජන්තකජ්ජතො
අන්තරකජ්ජාදිහි අපරිමෙයො එකඅසඬ්ඨබ්බෙයාස්ස උපරි
සතසහස්සකජ්ජමත්ථකෙති අත්ථො. යං කම්මමහිනීහරින්ති අග්ගසාවකභාවස්ස
පදං පුඤ්ඤසම්පත්තිං පුරෙසිං. තාහං භූමිමනුජ්ජත්තොති අහං තං සාවකභූමිං
අනුජ්ජත්තො ආසවක්ඛයසඬ්ඨානං නිබ්බානං පත්තො අස්මි අම්හිති අත්ථො.

397. අත්ථපටිසම්භිදාදයො වතස්සො පටිසම්භිදා සොතාපත්තිමග්ගාදයො අට්ඨ
විමොක්ඛා ඉද්ධිවිධාදයො ඡ අහිඤ්ඤායො මෙ මයා සච්ඡිකතා පච්චක්ඛං කතා.
බුද්ධස්ස භගවතො ඔවාදානුසාසනීසඬ්ඨානං සාසනං මයා කතං
සීලපටිපත්තිනිජ්ජාදනවසෙන පරියොසාපිතන්ති අත්ථො.

ඉත්ථන්ති ඉමිනා පකාරෙන හෙට්ඨා වුත්තක්කමෙන. එවං සො එකස්සෙව
අනොමදස්සිබුද්ධස්ස සන්තිකෙ ද්වික්ඛත්තුං බ්‍යාකරණං ලභි. කථං? හෙට්ඨා
වුත්තනයෙන සෙට්ඨි හුත්වා තස්ස භගවතො සන්තිකෙ ලද්ධබ්‍යාකරණො තතො
වුතො සාමුද්දිකෙ නාගභවතෙ නිබ්බත්තො තස්සෙව භගවතො සන්තිකෙ

දීඝායුකභාවෙන උපහාරං කත්වා නිමන්තෙත්වා භොජෙත්වා මහාපුෂං අකාසි. තදාපි භගවා බ්‍යාකරණං කට්ඨෙසි. සුදන්ති පදපුරුණෙ නිපාතො. ආයස්මාති පියවචනං ගරුගාරවාධිවචනං. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ඉමා අපදානගාථායො අභාසිත්ථ කට්ඨෙසි. ඉතීති පරිසමාපනත්ථෙ නිපාතො.

මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-3. මහාකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරස්ස භගවතොත්‍යාදිකං ආයස්මතො මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤසම්භාරානි උපචින්නො පදුමුත්තරභගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ වෙදෙහො නාම අසීතිකොට්ඨිභවො කුටුම්භිකො අහොසි. සො බුද්ධමාමකො, ධම්මමාමකො, සඬ්ඝමාමකො, උපාසකො හුත්වා විහරන්තො එකස්මිං උපොසථදිවසෙ පාතොව සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා උපොසථඬිගානි අධිට්ඨාය ගන්ධපුෂ්පාදීනි ගහෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි.

තස්මිඤ්ච බණ සත්ථා මහානිසභත්ථෙරං නාම තතියසාවකං “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං ධුතවාදානං යදිදං නිසභො”ති එතදග්ගෙ යථෙසි. උපාසකො තං සුත්වා පසන්තො ධම්මකථාවසානෙ මහාජනෙ උට්ඨාය ගතෙ සත්ථාරං වන්දිත්වා “ස්වෙ, භන්තෙ, මය්හං භික්ඛං අධිවාසෙථා”ති නිමන්තෙසි. “මහා බො, උපාසක, භික්ඛුසඬ්ඝො”ති. “කිත්තකො, භන්තෙ”ති? “අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසභස්ස”න්ති. “භන්තෙ, එකං සාමණෙරම්පි විහාරෙ අසෙසෙත්වා මය්හං භික්ඛං ගණ්හථා”ති. සත්ථා අධිවාසෙසි. උපාසකො සත්ථු අධිවාසනං ඤාත්වා ගෙහං ගන්ත්වා මහාදානං සජ්ජෙත්වා පුනදිවසෙ සත්ථු කාලං ආරොවාපෙසි. සත්ථා පත්තවීරමාදාය භික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො උපාසකස්ස සරං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්තො දක්ඛිණොදකාවසානෙ යාගුආදීනි සම්පට්ඨිජන්තො භත්තවිස්සග්ගං අකාසි. උපාසකොපි සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදි.

තස්මිං අන්තරෙ මහානිසභත්ථෙරො පිණ්ඩාය වරන්තො තමෙව වීථිං පටිපජ්ජි. උපාසකො දිස්වා උට්ඨාය ගන්ත්වා ථෙරං වන්දිත්වා “පත්තං, භන්තෙ, දෙථා”ති ආභ. ථෙරො පත්තං අදාසි. “භන්තෙ, ඉධෙව පටිසථ, සත්ථාපි ගෙහෙ නිසින්තො”ති. “න වට්ටිස්සති, උපාසකා”ති. සො ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා පිණ්ඩපාතස්ස පුරෙත්වා අදාසි. තතො ථෙරං අනුගන්ත්වා නිවත්තො සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදිත්වා එවමාහ – “මහානිසභත්ථෙරො, භන්තෙ, ‘සත්ථාපි ගෙහෙ නිසින්තො’ති වුත්තෙපි පටිසිතුං න ඉච්ඡි. අත්ථි නු බො එතස්ස තුම්භාකං ගුණෙහි අතිරෙකගුණො”ති? බුද්ධානඤ්ච වණ්ණමච්ඡෙරං නාම නත්ථි, තස්මා සත්ථා එවමාහ – “උපාසක, මයං භික්ඛං ආගමයමානා ගෙහෙ නිසීදාම, සො භික්ඛු න එවං නිසීදිත්වා භික්ඛං උදික්ඛති. මයං ගාමන්තසෙනාසනෙ වසාම, සො අරඤ්ඤෙයෙව

වසති. මයං ඡන්තෙ වසාම, සො අබ්භොකාසෙයෙව වසති” ති භගවා “අයඤ්ච අයඤ්චෙතස්ස ගුණො” ති මහාසමුද්දං පුරයමානො විය තස්ස ගුණං කථෙසි.

උපාසකොපි පකතියා ජලමානදීපො තෙලෙන ආසිත්තො විය සුචුක්ඛරං පසන්තො හුත්වා චිත්තෙසි – “කිං මය්හං අඤ්ඤාය සම්පත්තියා, යංනුනාහං අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සන්තිකෙ ධුතවාදානං අග්ගභාවත්ථාය පත්ථනං කර්ස්සාමි” ති. සො පුනපි සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා තෙනෙව නියාමෙන සත්ත දිවසෙ මහාදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ බුද්ධස්පමුඛස්ස මහාභික්ඛුසඬ්ඨස්ස තිථිවරානි දත්වා සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා එවමාහ – “යං මෙ, භන්තෙ, සත්ත දිවසෙ දානං දෙන්තස්ස මෙත්තං කායකම්මං මෙත්තං වචිකම්මං මෙත්තං මනොකම්මං පච්චුපට්ඨිතං, ඉමිනාහං න අඤ්ඤං දෙවසම්පත්තිං වා සක්කමාරබ්බමසම්පත්තිං වා පත්ථෙමි, ඉදං පන මෙ කම්මං අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සන්තිකෙ මහානිසභත්ථෙරෙත පත්තට්ඨානත්තරං පාපුණනත්ථාය තෙරසධුතඬ්ඨගධරානං අග්ගභාවස්ස අධිකාරො භොතු” ති. සත්ථා “මහන්තං යානං ඉමිනා පත්ථිතං, සම්ප්ඤ්ඤිත්තිං නු ඛො, නො” ති ඔලොකෙන්තො සම්ප්ඤ්ඤානභාවං දිස්වා ආහ – “මනාපං තෙ යානං පත්ථිතං, අනාගතෙ සතසභස්සකප්පාවසානෙ ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස ත්වං තතියසාවකො මහාකස්සපත්ථෙරො නාම භවිස්සසි” ති ඛායාකාසි. තං සුත්වා උපාසකො “බුද්ධානං ද්වෙ කථා නාම නත්ථි” ති පුනදිවසෙ පත්තඛිඛං විය තං සම්පත්තිං අමඤ්ඤිත්ථ. සො යාවතායුකං දානං දත්වා සීලං සමාදාය රක්ඛිත්වා නානප්පකාරං පුඤ්ඤකම්මං කත්වා කාලංකත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්ති.

තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තිං අනුභවන්තො ඉතො එකනවුතිකප්පෙ විපස්සිසම්මාසම්බුද්ධෙ ඛන්ඨුමතීනගරං උපනිස්සාය ඛෙමෙ මිගදායෙ විහරන්තෙ දෙවලොකා චචිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං පරිජිණ්ණබ්බාහමණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්මිඤ්ච කාලෙ විපස්සි භගවා සත්තමෙ සංචචිෂරෙ ධම්මං කථෙසි, මහන්තං කොලාහලං අභොසි. සකලජම්බුදීපෙ දෙවතා “සත්ථා ධම්මං කථෙස්සති” ති ආරොචෙසු. බ්‍රාහ්මණො තං සාසනං අස්සොසි. තස්ස නිවාසනසාටකො එකොයෙව, තථා බ්‍රාහ්මණියා. පාරුපනං පන ද්විත්තමිපි එකමෙව. සො සකලනගරෙ “එකසාටකබ්‍රාහ්මණො” ති පඤ්ඤායි. සො බ්‍රාහ්මණො කෙනවිදෙව කිච්චෙන බ්‍රාහ්මණානං සන්තිපාතෙ සති බ්‍රාහ්මණිං ගෙහෙ යපෙත්වා සයං තං වත්ථං පාරුපිත්වා ගච්ඡති, බ්‍රාහ්මණිනං සන්තිපාතෙ සති සයං ගෙහෙ අච්ඡති, බ්‍රාහ්මණි තං වත්ථං පාරුපිත්වා ගච්ඡති. තස්මිං පන දිවසෙ සො බ්‍රාහ්මණිං ආහ – “භොති, කිං ත්වං රත්තිං ධම්මං සුණිස්සසි, උදාහු දිවා” ති? “සාමි, අහං මාතුගාමො භීරුකජාතිකා රත්තිං සොතුං න සක්කොමි, දිවා සොස්සාමි” ති තං බ්‍රාහ්මණිං ගෙහෙ යපෙත්වා තං වත්ථං පාරුපිත්වා උපාසිකාහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිත්තා ධම්මං සුත්වා උපාසිකාහි සද්ධිං අගමාසි. අථ බ්‍රාහ්මණො තං ගෙහෙ යපෙත්වා තං වත්ථං පාරුපිත්වා විහාරං ගතො.

තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා පරිසමජ්ඣෙ අලඬිකතධම්මාසනෙ නිසින්නො
 විත්තබ්භිනිං ගහෙත්වා ආකාසගඬිගං ඔතාරෙන්නො විය සිනෙරුං මන්ථං කත්වා
 සාගරං නිම්මන්ථෙන්නො විය ව ධම්මකථං කථෙසි. බ්‍රාහ්මණස්ස පරිසපරියන්තෙන
 නිසින්නස්ස ධම්මං සුඤ්ඤාන්තස්ස පයමයාමෙයෙව සකලසරීරං පුරයමානා
 පඤ්චවණ්ණා පිති උජ්ජජ්ජි. සො පාරුතවත්ථං සඬ්ඝරිත්වා “දසබ්බස්ස දස්සාමි” ති
 වින්තෙසි. අථස්ස ආදිනවසහස්සං දස්සයමානං මච්ඡෙරං උජ්ජජ්ජි. සො
 “බ්‍රාහ්මණයා තුය්හඤ්ච එකමෙව වත්ථං, අඤ්ඤං කිඤ්චි පාරුපනං නාම නත්ථි,
 අපාරුපිත්වා බහි විවරිතුං න සක්කොමි” ති සබ්බථාපි අදාතුකාමො අහොසි. අථස්ස
 නික්ඛන්තෙ පයමෙ මජ්ඣිමයාමෙති තථෙව පිති උජ්ජජ්ජි. සො තථෙව වින්තෙත්වා
 තථෙව අදාතුකාමො අහොසි. අථස්ස මජ්ඣිමෙ යාමෙ නික්ඛන්තෙ පච්ඡිමයාමෙපි
 තථෙව පිති උජ්ජජ්ජි. තදා සො මච්ඡෙරං ජිනිත්වා වත්ථං සඬ්ඝරිත්වා සත්ථු
 පාදමුලෙ යපෙසි. තතො වාමහත්ථං ආභුජිත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන
 අජ්ඨෙට්ඨෙත්වා “ජිතං මෙ, ජිතං මෙ” ති තික්ඛන්තුං නදි.

තස්මිං සමයෙ බන්ධුමා රාජා ධම්මාසනස්ස පච්ඡන්තො අන්තොසාණියං
 නිසින්නො ධම්මං සුඤ්ඤාති. රඤ්ඤො ව නාම “ජිතං මෙ” ති සද්දො අමනාපො
 හොති. රාජා පුරිසං ආණාපෙසි “ගච්ඡ, හණ, එතං පුච්ඡ – ‘කිං සො වදති’” ති?
 බ්‍රාහ්මණො තෙනාගන්ත්වා පුච්ඡන්තො “අවසෙසා හත්ථියානාදිනි ආරුය්හ
 අසිවම්මාදිනි ගහෙත්වා පරසෙනං ජිනන්ති, න තං අච්ඡරියං. අහං පන පච්ඡන්තො
 ආගච්ඡන්තස්ස කුට්ඨොණස්ස මුග්ගරෙන සීසං භින්දිත්වා තං පලාපෙන්නො විය
 මච්ඡෙරවිත්තං ජිනිත්වා පාරුතවත්ථං දසබ්බස්ස අදාසිං, තං මෙ ජිතං මච්ඡෙරං
 අච්ඡරිය” ත්ති ආහ. සො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා
 “අම්හෙ, හණ, දසබ්බස්ස අනුරූපං න ජානාම, බ්‍රාහ්මණො ජානාති” ති තස්ස
 පසිදිත්වා වත්ථයුගං පෙසෙසි. තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණො වින්තෙසි – “රාජා මය්හං
 තුණ්හි නිසින්නස්ස පයමං කිඤ්චි අදත්වා සත්ථු ගුණෙ කථෙත්තස්ස අදාසි, සත්ථු
 ගුණෙ පටිච්ච ඉදං උජ්ජන්තං, සත්ථුයෙව අනුච්ඡවික” ත්ති තම්පි වත්ථයුගං
 දසබ්බස්ස අදාසි. රාජා “කිං බ්‍රාහ්මණෙන කත” ත්ති පුච්ඡිත්වා “තම්පි තෙන
 වත්ථයුගං තථාගතස්සෙව දින්න” ත්ති සුත්වා අඤ්ඤානිපි ද්වෙ වත්ථයුගානි
 පෙසෙසි, සො තානිපි සත්ථු අදාසි. පුන රාජා ‘අඤ්ඤානිපි වත්තාරි’ ති එවං වත්වා
 යාව එවං ද්වත්තිංස වත්ථයුගානි පෙසෙසි. අථ බ්‍රාහ්මණො “ඉදං වඩ්ඤත්වා
 වඩ්ඤත්වා ගහණං විය හොති” ති අත්තනො අත්ථාය එකං, බ්‍රාහ්මණයා එකන්ති
 ද්වෙ වත්ථයුගානි ගහෙත්වා, තිංස යුගානි තථාගතස්සෙව අදාසි. තතො පට්ඨාය ව
 සො සත්ථු විස්සාසිකො ජාතො.

අථ තං රාජා එකදිවසං සීතසමයෙ සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුඤ්ඤාන්තං දිස්වා
 සතසහස්සග්ගසනකං අත්තනො පාරුතං රත්තකම්බලං දත්වා ආහ – “ඉතො පට්ඨාය
 ඉමං පාරුපිත්වා ධම්මං සුඤ්ඤාහි” ති. සො “කිං මෙ ඉමිනා කම්බලෙන ඉමස්මිං
 පුත්තිකායෙ උපනිත්තො” ති වින්තෙත්වා අන්තොගන්ධකුටියං තථාගතස්ස මඤ්චස්ස
 උපරි විතානං කත්වා අගමාසි. අථෙකදිවසං රාජා පාතොව විහාරං ගන්ත්වා
 අන්තොගන්ධකුටියං සත්ථු සන්තිකෙ නිසිදි. තස්මිං බණ්ණ ජබ්බණ්ණා

බුද්ධරස්මියෝ කම්බලෙ පටිභඤ්ඤන්ති, කම්බලො අතිවිය විරොචිත්ථං. රාජා උල්ලොකෙන්තො සඤ්ජානිත්වා ආහ – “අම්භාකං, හන්තෙ, එස කම්බලො, අම්භෙහි එකසාටකබ්බාත්මණස්ස දින්නො” ති. “තුම්භෙහි, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණො පුජිතො, බ්‍රාහ්මණෙන මයං පුජිතා” ති. රාජා “බ්‍රාහ්මණො යුත්තං අඤ්ඤාසි, න මය” න්ති පසිදිත්වා යං මනුස්සානං උපකාරභූතං, තං සබ්බං අට්ඨට්ඨකං කත්වා සබ්බට්ඨකං නාම දානං දත්වා පුරොහිතට්ඨානෙ යපෙසි. සොපි “අට්ඨට්ඨකං නාම චතුසට්ඨි හොති” ති චතුසට්ඨිසලාකහත්තාති උපට්ඨපෙත්වා යාවජීවං දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා තතො වුතො සග්ගෙ නිබ්බන්ති.

පුත තතො වුතො ඉමස්මිං කප්පෙ හගවතො කොණාගමනස්ස හගවතො කස්සපස්ස වාති ද්විත්තං අන්තරෙ බාරාණසියං කුටුම්භියකුලෙ නිබ්බන්තො. සො වඩ්ඪිමත්ථාය සරාවාසං වසන්තො එකදිවසං අරඤ්ඤෙ ජඩ්ඝවිහාරං විවරති. තස්මිඤ්ච සමයෙ පච්චෙකබුද්ධො නදිතීරෙ විවරකම්මං කරොන්තො අනුචාතෙ අප්පහොන්තෙ සඩ්ඝරිත්වා යපෙතුමාරද්ධො. සො තං දිස්වා “කස්මා, හන්තෙ, සඩ්ඝරිත්වා යපෙථා” ති ආහ. “අනුචාතො නප්පහොති” ති. “ඉමිනා, හන්තෙ, කරොථා” ති උත්තරිසාටකං දත්වා “නිබ්බන්තනිබ්බන්තට්ඨානෙ මෙ කාචි භානි මා හොතු” ති පත්ථනං අකාසි.

සරෙපිස්ස හගිනියා සද්ධිං හරියාය කලහං කරොන්තියා පච්චෙකබුද්ධො පිණ්ඩාය පාවිසි. අථස්ස හගිනී පච්චෙකබුද්ධස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා තස්ස හරියං සන්ධාය – “එවරුපං බාලං යොජනසතෙ පරිවජ්ජෙය්‍යා” න්ති පත්ථනං යපෙසි. සා ගෙහඬගණෙ ධීතා සුත්වා “ඉමාය දින්නහත්තං එස මා භුඤ්ජතු” ති පත්තං ගහෙත්වා හත්තං ජඩ්ඬෙත්වා කලලස්ස පුරෙත්වා අදාසි. ඉතරා දිස්වා “බාලෙ, මං තාව අක්කොස වා පහර වා, එවරුපස්ස පන ද්වෙ අසඬබ්බෙය්‍යානි පූරිතපාරමිස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස පත්තතො හත්තං ජඩ්ඬෙත්වා කලලං දාතුං න යුත්ත” න්ති ආහ. අථස්ස හරියාය පටිසඬබානං උප්පජ්ජි. සා “තිට්ඨථ, හන්තෙ” ති කලලං ජඩ්ඬෙත්වා පත්තං ධොවිත්වා ගන්ධවුණ්ණෙන උබ්බට්ටෙත්වා පණ්ණිහත්තස්ස චතුමධුරස්ස ච පුරෙත්වා උපරි ආසිත්තෙන පදුමගබ්භවණ්ණෙන සප්පිනා විජ්ජොතමානං පත්තං පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්තෙ යපෙත්වා “යථා අයං පිණ්ඩපාතො ඔභාසජාතො, එවං ඔභාසජාතං මෙ සරීරං හොතු” ති පත්ථනං අකාසි. පච්චෙකබුද්ධො අනුමොදිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තෙපි ද්වෙ ජායම්පතිකා යාවතායුකං යත්වා තතො වුතා සග්ගෙ නිබ්බන්තිංසු. පුත තතො චචිත්වා උපාසකො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ බාරාණසියං අසිතිකොට්ඨිභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බන්ති, ඉතරාපි තාදිසස්සෙව සෙට්ඨිනො ධීතා හුත්වා නිබ්බන්ති, තස්ස වයප්පත්තස්ස තමෙව සෙට්ඨිධීතරං ආනයිංසු. තස්සා පුබ්බෙ අනිට්ඨවිපාකස්ස පාපකම්මස්ස ආනුභාවෙන පතිකුලං පට්ඨමත්තාය උම්මාරන්තරතො පට්ඨාය සකලං ගෙහං උග්ගාටිතච්චිචකූපො විය දුග්ගන්ධං ජාතං. කුමාරො “කස්සායං ගන්ධො” ති පුච්ඡිත්වා “සෙට්ඨිකඤ්ඤායා” ති සුත්වා “නීහරථ න” න්ති තස්සායෙව කුලසරං පෙසෙසි. සා තෙනෙව නීහාරෙන සත්තසු යානෙසු පටිනිවත්ති.

තෙන සමයෙන කස්සපදසබලො පරිනිබ්බායි. තස්ස සතසහසග්ඝනිකාහි සුවණ්ණිට්ඨකාහි යොජනුබ්බෙධං වෙනියං ආරහිංසු. තස්මිං වෙනියෙ කරියමානෙ සා සෙට්ඨිධිතා චිත්තෙසි – “අහං සත්තසු යානෙසු පටිනිවත්තා, කිං මෙ ජීවිතෙනා” ති අත්තනො ආහරණහණ්ඩං හඤ්ජාපෙත්වා සුවණ්ණිට්ඨකං කාරෙසි රතනායතං විදත්ථිචිත්ථිණ්ණං චතුරඨගුලුබ්බෙධං. තතො හරිතාලමනොසිලාපිණ්ඩං ගහෙත්වා අට්ඨ උප්පලපුප්ඵහත්ථකෙ ආදාය වෙනියකරණට්ඨානං ගතා. තස්මිඤ්ච බණෙ ඵකා ඉට්ඨකාපත්ති පරික්ඛිපිත්වා ආගච්ඡමානා සට්ඨිට්ඨකාය උභානා හොති. සෙට්ඨිධිතා වඩ්ඪකිං ආහ “ඉමං මෙ ඉට්ඨකං ඵත්ථ යපෙථා” ති. “අම්ම හද්දකෙ, කාලෙ ආගතාසි, සයමෙව යපෙහි” ති. සා ආරුය්හ තෙලෙන හරිතාලමනොසිලාපිණ්ඩං යොජෙත්වා තෙන බන්ධනෙන ඉට්ඨකං පතිට්ඨපෙත්වා උපරි අට්ඨහි උප්පලපුප්ඵහත්ථකෙහි පූජං කත්වා වන්දිත්වා “නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මෙ කායතො වන්දනගන්ධො වායතු, මුඛතො උප්පලගන්ධො” ති පත්ථනං කත්වා වෙනියං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ගෙහං අගමාසි.

තස්මිංයෙව බණෙ සා යස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස පයමං ගෙහං නිතා, තස්ස තං ආරබ්භ සති උදපාදි. නගරෙපි නක්ඛත්තං සඬ්ඝට්ඨං හොති. සො උපට්ඨාකෙ ආහ “ඉධ ආනිතා සෙට්ඨිධිතා කුහි”න්ති? “කුලගෙහෙ, සාමි” ති. “ආනෙථ නං, නක්ඛත්තං කිලිස්සාමි” ති. තෙ ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා යිතා. “කිං, තාතා, ආගතත්ථා” ති තාය පුට්ඨා තස්සා තං පවත්තිං ආචික්ඛිංසු. “තාතා, මයා ආහරණහණ්ඩෙහි වෙනියං පූජිතං, ආහරණං මෙ නත්ථි” ති. තෙ ගන්ත්වා සෙට්ඨිපුත්තස්ස ආරොචෙසු. “ආනෙථ නං, පිළුන්ධනං ලහිස්සති” ති. තෙ තං ආනයිංසු. තස්සා සහ ගෙහපචෙසනෙන සකලගෙහං වන්දනගන්ධො චෙව උප්පලගන්ධො ව වායි. සෙට්ඨිපුත්තො තං පුච්ඡි – “හද්දෙ, තච සරීරතො පයමං දුග්ගන්ධො වායි, ඉදානි පන තෙ සරීරතො වන්දනගන්ධො, මුඛතො උප්පලගන්ධො වායති, කිමෙත”න්ති? සා ආදිතො පට්ඨාය අත්තනා කතකම්මං ආරොචෙසි. සෙට්ඨිපුත්තො “නියානිකං වත බුද්ධසාසන”න්ති පසිදිත්වා යොජනිකං සුවණ්ණවෙනියං කම්බලකඤ්චුකෙන පටිච්ඡාදෙත්වා තත්ථ තත්ථ රථවක්කපමාණෙහි සුවණ්ණපදුමෙහි අලඬිකරි. තෙසං ද්වාදසහත්ථා ඔලම්බකා හොන්ති.

සො තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො සග්ගෙ නිබ්බත්තිත්වා, පුන තතො වචිත්වා ඛාරාණසිතො යොජනමත්තෙ යානෙ අඤ්ඤතරස්මිං අමච්චකුලෙ නිබ්බත්ති. හරියා පනස්ස දෙවලොකතො වචිත්වා රාජකුලෙ ජෙට්ඨරාජධිතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙසු වයප්පත්තෙසු කුමාරස්ස වසනගාමෙ නක්ඛත්තං සඬ්ඝට්ඨං. සො මාතරං ආහ – “අම්ම, සාටකං මෙ දෙහි, නක්ඛත්තං කිලිස්සාමි” ති. සා ධොතවත්ථං නිහරිත්වා අදාසි. “අම්ම, පුලම්ද”න්ති ආහ. සා අඤ්ඤං නිහරිත්වා අදාසි. සො තම්පි පටික්ඛිපි. අථ නං මාතා ආහ – “තාත, යාදිසෙ ගෙහෙ මයං ජාතා, නත්ථි නො ඉතො සුබ්බමතරස්ස පටිලාභාය පුඤ්ඤ”න්ති. “තෙන හි ලහනට්ඨානං ගච්ඡාමි, අම්මා” ති. “පුත්ත, අහං අප්පෙව තුය්හං ඛාරාණසිතගරරජ්ජපටිලාහං ඉච්ඡාමි” ති. සො මාතරං වන්දිත්වා “ගච්ඡාමි, අම්මා” ති. “ගච්ඡ, තාතා” ති. සො පන පුඤ්ඤනියාමෙන

නික්බිතිවා බාරාණසිං ගන්ත්වා උය්‍යානෙ මඩගලසිලාපට්ටෙ සසීසං පාරුපිත්වා නිපජ්ජී. සො ව බාරාණසිරඤ්ඤො කාලඛිකතස්ස සත්තමො දිවසො හොති.

අමච්චා රඤ්ඤො සරීරකිච්චං කත්වා රාජඤ්ඤො නිසිදිත්වා මන්තයිංසු – “රඤ්ඤො එකා ධිතාච අත්ථී, පුත්තො නත්ථී, අරාජකං රජ්ජං නස්සිස්සති, කො රාජා භවතුං අරහතී” ති? “ත්ථං හොහි, ත්ථං හොහි” ති. පුරොහිතො ආභ – “ඛන්‍ධං ඔලොකෙතුං න වට්ටති, චුස්සරථං විස්සජ්ජෙස්සාමා” ති. තෙ කුමුදවණ්ණෙ චත්තාරො සින්ධුවෙ යොජෙත්වා පඤ්චවිධරාජකකුඨභණ්ඩං සෙතච්ඡත්තඤ්ඤව තස්මිං යපෙත්වා රථං විස්සජ්ජෙත්වා පච්ඡතො තූරියානි පග්ගණ්භාපෙසුං. රථො පාචිනද්වාරෙන නික්බිතිවා උය්‍යානාහිමුඛො අගමාසි. “පරිවයෙන උය්‍යානාහිමුඛො ගච්ඡති, නිවත්තෙමා” ති කෙච්චි ආභංසු. පුරොහිතො “මා නිවත්තයිත්ථා” ති ආභ. රථො ගන්ත්වා කුමාරං පදක්ඛිණං කත්වා ආරුහනසජ්ජො භුත්වා අට්ඨාසි. පුරොහිතො පාරුපනකණ්ණං අපනෙත්වා පාදතලානි ඔලොකෙත්තො “තිට්ඨතු අයං දීපො, ද්විසභස්සපරිත්තදීපවා රෙසු චතුසු මහාදීපෙසු එස රජ්ජං කාරෙතුං යුත්තො” ති චත්වා “තූරියානි පග්ගණ්භා” ති නික්බිත්තුං තූරියානි පග්ගණ්භාපෙති.

අථ කුමාරො මුඛං විවරිත්වා ඔලොකෙත්තො “කෙන කම්මෙන ආගතත්ථා” ති ආභ. “දෙව, තුම්භාකං රජ්ජං පාපුණාති” ති. “රාජා වො කභ” ති? “දෙවත්තං ගතො, සාමී” ති. “කති දිවසා අතික්කන්තා” ති? “අජ්ජ සත්තමො දිවසො” ති. “පුත්තො වා ධිතා වා නත්ථී” ති? “ධිතා අත්ථී, දෙව, පුත්තො නත්ථී” ති. “තෙන හි කරිස්සාමි රජ්ජ” ති. තෙ තාවදෙව අභිසෙකමණ්ඩපං කාරෙත්වා රාජධිතරං සබ්බාලඛිකාරෙහි අලඛිකරිත්වා උය්‍යානං ආනෙත්වා කුමාරස්ස අභිසෙකං අකංසු. අථස්ස කතාහිසෙකස්ස සතසභස්සග්ගසනකං චත්ථං උපනයිංසු. සො “කිමිදං, තාතා” ති ආභ. “නිවාසනචත්ථං, දෙවා” ති. “නනු, තාතා, ථුල” ති? “මනුස්සපරිහොගචත්ථෙසු ඉතො මුදුතරං නත්ථී, දෙවා” ති. “තුම්භාකං රාජා එවරූපං නිවාසෙසී” ති? “ආම, දෙවා” ති. “න මඤ්ඤෙ පුඤ්ඤවා තුම්භාකං රාජා” ති “සුවණ්ණහිඬගාරං ආහරථ, ලභිස්සාමි චත්ථ” ති සුවණ්ණහිඬගාරං ආහරාපෙත්වා උට්ඨාය භත්ථෙ ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා භත්ථෙන උදකං ගහෙත්වා පුරත්ථිමදිසායං අබ්භුක්කිරි. සනපථවිං භින්දිත්වා අට්ඨ කජ්ජරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. පුන උදකං ගහෙත්වා දක්ඛිණපච්ඡිමඋත්තරදිසායන්ති එවං චතුසු දිසාසු අබ්භුක්කිරි. සබ්බදිසාසු අට්ඨඅට්ඨකං කත්වා ද්වන්තිංස කජ්ජරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. සො එකං දිබ්බදුස්සං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා “නන්දරඤ්ඤො විජිතෙ සුත්තකන්තිකා ඉත්ථියො ‘මා සුත්තං කන්තිංසු’ ති එවං හෙරිං වරාපෙථා” ති චත්වා ඡත්තං උස්සාපෙත්වා අලඛිකතපටියත්තො භත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පවිසිත්වා පාසාදං අභිරුය්හ මහාසම්පත්තිං අනුභවි.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ දෙවී රඤ්ඤො සම්පත්තිං දිස්වා “අහො වත තපස්සී” ති කාරුඤ්ඤාකාරං දස්සෙසි. “කිමිදං, දෙවී” ති පුට්ඨා “අතිමහතී, දෙව, තෙ සම්පත්ති, අතීතෙ බුද්ධානං සද්දහිත්වා කතකල්‍යාණස්ස ඵලං, ඉදානි අනාගතස්ස පච්චයං

පුඤ්ඤං න කරොථා” ති ආහ. කස්ස දස්සාම, සීලවන්තො නත්ථිති. “අසුඤ්ඤො, දෙව, පම්බුද්දිපො අරහන්තෙහි; තුම්හෙ, දෙව, දානං සජ්ජෙථ, අහං අරහන්තෙ ලච්ඡාමී” ති ආහ. පුනදිවසෙ රාජා පාවිනද්වාරෙ දානං සජ්ජාපෙසි. දෙවී පාතොව උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය උපරිපාසාදෙ පුරත්ථාහිමුඛා උරෙන නිපජ්ජිත්වා “සවෙ එතිස්සාය දිසාය අරහන්තො අත්ථි, ස්වෙ ආගන්ත්වා අම්හාකං හික්ඛං ගණ්හන්තු” ති ආහ. තස්සං දිසායං අරහන්තො නාහෙසුං, තං සක්කාරං කපණුයාවකානං අදංසු.

පුනදිවසෙ දක්ඛිණද්වාරෙ සජ්ජෙත්වා තට්ථ දක්ඛිණෙය්‍යං නාලත්ථ, පුනදිවසෙසි පච්ඡිමද්වාරෙ තට්ථ. උත්තරද්වාරෙ සජ්ජිතදිවසෙන පන දෙවියා තට්ථ නිමන්තෙත්ති යා හිමවන්තෙ වසන්තානං පදුමවතියා පුත්තානං පඤ්චසතානං පච්චෙකඛුද්ධානං ජෙට්ඨකො මහාපදුමපච්චෙකඛුද්ධො භාතිකෙ ආමන්තෙසි – “මාරිසා, නන්දරාජා තුම්හෙ නිමන්තෙති, අධිවාසෙථ තස්සා” ති. තෙ අධිවාසෙත්වා පුනදිවසෙ අනොතත්තදගෙ මුඛං ධොවිත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා උත්තරද්වාරෙ ඔතරිංසු. මනුස්සා දිස්වා ගන්ත්වා “පඤ්චසතා, දෙව, පච්චෙකඛුද්ධා ආගතා” ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සද්ධිං දෙවියා ගන්ත්වා වන්දිත්වා පච්චෙකඛුද්ධෙ පාසාදං ආරොපෙත්වා තත්‍ර නෙසං දානං දත්වා හත්තකිච්චාවසානෙ රාජා සඬ්ඝත්ථෙරස්ස, දෙවී සඬ්ඝනවකස්ස පාදමුලෙ නිපතිත්වා “අය්‍යා, හන්තෙ, පච්චයෙහි න කිලමිස්සන්ති, මයඤ්ච පුඤ්ඤෙන න පරිභායිස්සාමී, අම්හාකං යාවජ්චං ඉධ නිවාසාය පටිඤ්ඤං දෙථා” ති පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා උය්‍යානෙ පඤ්ච පණ්ණසාලාසතානි, පඤ්ච වඬ්කමනසතානීති සබ්බාකාරෙන නිවාසනට්ඨානානි සම්පාදෙත්වා තත්ථ වසාපෙසුං.

එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ රඤ්ඤො පච්චන්තෙ කුපිතෙ රාජා “අහං පච්චන්තං වූපසමෙතුං ගච්ඡාමී, ත්වං පච්චෙකඛුද්ධෙසු මා පමජ්ජා” ති දෙවිං ඔවදිත්වා ගතො. තස්මිං අනාගතෙයෙව පච්චෙකඛුද්ධානං ආයුසඬ්ඛාරා බිණා. මහාපදුමපච්චෙකඛුද්ධො තියාමරත්තිං කුමාරකිළං කිළිත්වා අරුණුග්ගමනසමයෙ ආලම්බනඵලකං ආලම්බිත්වා යීතකොව අනුපාදියෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි. එතෙනුපායෙන සෙසාපීති සබ්බෙව පරිනිබ්බුතා. පුනදිවසෙ දෙවී පච්චෙකඛුද්ධානං නිසිදනට්ඨානානි සජ්ජෙත්වා පුජ්ජානි විකිරිත්වා ධූපං වාසෙත්වා තෙසං ආගමනං ඔලොකෙන්ති නිසින්තා ආගමනං අදිස්වා පුරිසෙ පෙසෙසි – “ගච්ඡථ, තාතා, ජානාථ කිං අය්‍යානං අඵාසුක” ත්ති? තෙ ගන්ත්වා මහාපදුමස්ස පණ්ණසාලාය ද්වාරං විවරිත්වා තත්ථ තං අපස්සන්තා වඬ්කමනං ගන්ත්වා ආලම්බනඵලකං නිස්සාය යීතං දිස්වා වන්දිත්වා “කාලො, හන්තෙ” ති ආහංසු. පරිනිබ්බුතසරිරං කිං කට්ඨස්සති, තෙ “නිද්දායති මඤ්ඤ” ති වත්වා පිට්ඨිපාදෙ හත්ථෙන පරාමසිත්වා පාදානං සිතලතාය වෙච ථද්ධතාය ච පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා දුතියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තට්ථ ඤත්වා පුන තතියස්සාති එවං සබ්බෙපි පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා රාජකුලං ආගමිංසු. “කහං, තාතා, පච්චෙකඛුද්ධා” ති පුට්ඨා “පරිනිබ්බුතා, දෙවී” ති ආහංසු. දෙවී කන්දන්ති රොදන්ති නික්ඛමිත්වා නාගරෙහි

සද්ධිං තත්ථ ගන්තවා සාධුකීලිතං කාරෙත්වා පච්චෙකඛුද්ධානං සරීරකිව්වං
කාරෙත්වා ධාතුයො ගාභාපෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසි.

රාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා ආගතො පච්චුග්ගමනං ආගතං දෙවිං පුච්ඡි –
“කිං, භද්දෙ, ත්වං පච්චෙකඛුද්ධෙසු න පමජ්ජසි, නිරොගා ච අය්‍යා”ති?
“පරිනිබ්බතා, දෙවා”ති. තං සුත්වා රාජා චින්තෙසි – “එවරුපානම්පි පණ්ඩිතානං
මරණං උප්පජ්ජති, අම්භාකං කුතො මොක්ඛා”ති? සො නගරං අපවිසිත්වා
උය්‍යානමෙව ගන්තවා පෙට්ඨපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා තස්ස රජ්ජං නිය්‍යාතෙත්වා
සයං සමණපබ්බජ්ජං පබ්බජී. දෙවීපි “රඤ්ඤෙ පබ්බජිතෙ අහං කිං කරිස්සාමි”ති
තථෙව උය්‍යානෙ පබ්බජී. ද්වෙපි ක්කානං භාවෙත්වා තතො වුතා බ්‍රහ්මලොකෙ
නිබ්බත්තිංසු.

තෙසු තත්ථෙව වසන්තෙසු අම්භාකං සත්ථා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා
පවත්තිතවරධම්මවක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං පාපුණි. සත්ථරි තත්ථ
පට්ඨසන්තෙ අයං පිප්පලිමාණුවො මගධරට්ඨෙ මහාතිත්ථබ්‍රාහ්මණගාමෙ
කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස හරියාය කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්තො. අයං භද්දකාපිලානී මද්දරට්ඨෙ
සාගලනගරෙ කොසියගොත්තබ්‍රාහ්මණස්ස හරියාය කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්තා. තෙසං
අනුක්කමෙන වඩ්ඪමානානං පිප්පලිමාණුවස්ස වීසතිමෙ, භද්දාය සොළසමෙ වයෙ
සම්පත්තෙ මාතෘපිතරො පුත්තං ඔලොකෙත්වා “තාත, ත්වං වයප්පත්තො,
කුලවංසං පතිට්ඨපෙතුං යුත්තො”ති අතිවිය නිජ්ජිලියංසු. මාණුවො ආහ – “මය්හං
සොතපථෙ එවරුපං කථං මා කථයිත්ථ, අහං යාව තුම්හෙ ධරථ, තාව
පට්ඨග්ගිස්සාමි, තුම්භාකං අව්චයෙන නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමි”ති. තෙ කතිපාහං
අතික්කමිත්වා පුත කථයිංසු. සොපි පුත පටික්ඛිපි. තතො පට්ඨාය මාතා නිරන්තරං
කථෙතියෙව.

මාණුවො “මාතරං සඤ්ඤාපෙස්සාමි”ති රත්තසුවණ්ණස්ස නික්ඛසහස්සං
දත්වා සුවණ්ණකාරෙහි ඉත්ථීරුපකං කාරෙත්වා තස්ස
මජ්ජනසට්ඨනාදිකම්මපරියොසානෙ තං රත්තවත්ථං නිවාසෙත්වා
සුවණ්ණසම්පන්නෙහි පුප්ථෙහි වෙව නානාලඬිකාරෙහි ව අලඬිකාරාපෙත්වා
“අම්ම, එවරුපං ආරම්මණං ලහන්තො ගෙහෙ වසිස්සාමි, අලහන්තො න
වසිස්සාමි”ති. පණ්ඩිතා බ්‍රාහ්මණී චින්තෙසි – “මය්හං පුත්තො පුඤ්ඤවා
දින්නදානො කතාහිනිභාරො පුබ්බෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො න එකකොව අකාසි,
අද්ධා එතෙන සහ කතපුඤ්ඤා සුවණ්ණරූපකපටිභාගා භවිස්සති”ති. අට්ඨ
බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා සබ්බභොගෙහි සන්තප්පෙත්වා සුවණ්ණරූපකං රථෙ
ආරොපෙත්වා “ගච්ඡථ, තාතා, යත්ථ අම්මෙහි ජාතිගොත්තභොගාදිසමානකුලෙ
එවරුපං දාරිකං පස්සථ, තත්ථ ඉදමෙව සුවණ්ණරූපකං සච්චාකාරං කත්වා
දෙථා”ති උය්‍යාපෙසි.

තෙ “අම්භාකං නාම එතං කම්ම”න්ති නික්ඛමිත්වා “කත්ථ ලහිස්සාම,
මද්දරට්ඨං නාම ඉත්ථාගාරං, මද්දරට්ඨං ගමිස්සාමා”ති මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරං

අගමංසු. අත්ථ තං සුවණ්ණරූපකං න්භානතිත්ථෙ යථෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අථ හද්දාය ධාතී හද්දං න්භාපෙත්වා අලඬකරිත්වා සයං න්භායිතුං උදකතිත්ථං ගන්ත්වා සුවණ්ණරූපකං දිස්වා “කිස්සායං අවිනීතා ඉධාගන්ත්වා ඩීතා”ති පිට්ඨිපස්සෙ පහරිත්වා සුවණ්ණරූපකං ඤත්වා “අය්‍යධීතා මෙති සඤ්ඤං උප්පාදෙසී, අයං පන අය්‍යධීතාය නිවාසනපටිග්ගහිතායපි අසදිසා”ති ආහ. අථ නං තෙ බ්‍රාහ්මණා “ඵවරූපා කිර තෙ සාමිධීතා”ති ප්‍රච්ඡිංසු. සා “ඉමාය සුවණ්ණපටිමාය සතගුණෙන සහස්සගුණෙන මය්හං අය්‍යධීතා අභිරූපතරා”, තථා හි “අප්පදීපෙපි ද්වාදසහත්ථෙ ගබ්භෙ නිසීන්තා සරිරොභාසෙන තමං විධමති”ති ආහ. “තෙන හි තස්සා මාතෘපිතුනං සන්තිකං ගච්ඡාමා”ති සුවණ්ණරූපකං රථෙ ආරොපෙත්වා තං ධාතීං අනුගන්ත්වා කොසියගොත්තස්ස සරද්වාරෙ යත්වා ආගමනං ආරොචයිංසු.

බ්‍රාහ්මණො පටිසන්ථාරං කත්වා “කුතො ආගතත්ථා”ති ප්‍රච්ඡි. තෙ “මගධරට්ඨෙ මහාතිත්ථගාමෙ කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස සරතො ඉමිනා නාම කාරණෙන ආගතම්භා”ති ආහංසු. “සාධු, තාතා, අම්භෙහි සමජාතිගොත්තවිභවො සො බ්‍රාහ්මණො, දස්සාම දාරික”න්ති පණ්ණාකාරං ගණ්හි. තෙ කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස සාසනං පහිණිංසු – “ලද්ධා නො හද්දා නාම දාරිකා, කත්තබ්බං ජානාථා”ති. තං සාසනං සුත්වා පිප්පලිමාණවස්ස ආරොචයිංසු “ලද්ධා දාරිකා”ති. පිප්පලිමාණවො “අහං ‘න ලහිස්සන්ති’ති වින්තෙසිං, ඉමෙ ‘ලද්ධා’ති පෙසෙන්නි, අනත්ථිකො හුත්වා පණ්ණං පෙසෙස්සාමී”ති රහොගතො පණ්ණං ලිඛි “හද්දා අත්තනො ජාතිගොත්තහොගානුරූපං පතිං ලහතු, අහං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමි, මා පච්ඡා විප්පට්ඨාරිතී අහොසී”ති. හද්දාපි “අසුකස්ස කිර මං දාතුකාමා”ති සුත්වා රහොගතා පණ්ණං ලිඛි – “අය්‍යපුත්තො අත්තනො ජාතිගොත්තහොගානුරූපං දාරිකං ලහතු, අහං පබ්බජිස්සාමි, මා පච්ඡා විප්පට්ඨාරී භවාහි”ති. ද්වෙපි පණ්ණානි අත්තරාමග්ගෙ සමාගච්ඡිංසු. “ඉදං කස්ස පණ්ණං”න්ති? “පිප්පලිමාණවෙන හද්දාය පහිත”න්ති. “ඉදං කස්සා”ති? “හද්දාය පිප්පලිමාණවස්ස පහිත”න්ති ච වුත්තෙ තෙ ද්වෙපි වාචෙත්වා “පස්සථ දාරකානං කම්ම”න්ති ථාලෙත්වා අරඤ්ඤෙ ඡඩ්ඨෙත්වා අඤ්ඤං තංසමානං පණ්ණං ලිඛිත්වා ඉතො එත්තො ච පෙසෙසුං. ඉති කුමාරස්ස කුමාරිකාය ච සදිසං පණ්ණං ලොකස්සාදරහිතමෙවාති අනිච්ඡමානානම්පි තෙසං ද්වින්නං සමාගමො අහොසී.

තංදිවසමෙව පිප්පලිමාණවොපි හද්දං එකං පුප්ඵදාමං ගණ්භාපෙසී. හද්දාපි තාති සයනමජ්ඣෙය්‍ය යථෙසී. උභොපි භුත්තසායමාසා සයනං ආරුහිතුං ආරහිංසු. තෙසු මාණවො දක්ඛිණපස්සෙන සයනං ආරුහි, හද්දා වාමපස්සෙන අභිරුහිත්වා ආහ – “යස්ස පස්සෙ පුප්ඵානි මිලායන්ති, තස්ස රාගවිත්තං උප්පන්නන්ති විජානිස්සාම, ඉමං පුප්ඵදාමං න අල්ලියිතබ්බං”න්ති. තෙ පන අඤ්ඤමඤ්ඤං සරිරසම්ඵස්සහයෙන සකලරත්තිං නිද්දං අනොක්කමන්තාව වීතිනාමෙසුං. දිවා පන හසිතමත්තම්පි නාකංසු. තෙ ලොකාමිසෙන අසංසට්ඨා යාව මාතෘපිතරො ධරන්ති, තාව කුටුම්භං අවිචාරෙත්වා තෙසු කාලඬකතෙසු විචාරයිංසු. මහතී මාණවස්ස සම්පත්ති. එකදිවසං සරිරං උබ්බට්ඨෙත්වා ඡඩ්ඨෙතබ්බං සුවණ්ණචූණ්ණං ඵව මගධනාළියා ද්වාදසනාළිමත්තං ලද්ධුං වට්ටති. යන්තබ්බද්ධාති සට්ඨි මහාතළාකානි, කම්මන්තො

ද්වාදසයොජනිකො, අනුරාධපුරප්පමාණා වුද්දසගාමා, වුද්දස හත්ථානිකානි, වුද්දස අස්සානිකානි, වුද්දස රථානිකානි.

සො එකදිවසං අලඬකතඅස්සං ආරුය්හ මහාජනපරිවුතො කම්මන්තට්ඨානං ගන්ත්වා බෙත්තකොටියං යීතො නඬගලෙහි ඡින්තට්ඨානතො කාකාදයො සකුණෙ ගණ්ඩුප්පාදාදිකෙ පාණකෙ උද්ධරිත්වා බාදන්තෙ දිස්වා “තාතා, ඉමෙ කිං බාදන්ති” ති පුච්ඡී. “ගණ්ඩුප්පාදෙ, අය්‍යා” ති. “එතෙහි කතපාපං කස්ස හොති” ති? “තුම්භාකං, අය්‍යා” ති. සො වින්තෙසි – “සචෙ එතෙහි කතපාපං මය්හං හොති, කිං මෙ කරස්සති සත්තඅසීතිකොට්ඨානං, ද්වාදසයොජනකම්මන්තො කිං කරස්සති, කිං යන්තබ්ද්ධානි තළාකානි, කිං වුද්දස ගාමානි, සබ්බමෙතං හද්දාය කාපිලානියා නිය්‍යාතෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සාමි” ති.

හද්දා කාපිලානී තස්මිං බණෙ අන්තරවත්ථුස්මිං තයො තිලකුම්භෙ පත්ථරිත්වා ධාතීහි පරිවුතා නිසින්තා කාකෙ තිලපාණකෙ බාදමානෙ දිස්වා “අම්මා, කිං ඉමෙ බාදන්ති” ති පුච්ඡී. “පාණකෙ, අය්‍යො” ති. “අකුසලං කස්ස හොති” ති? “තුම්භාකං, අය්‍යො” ති. සා වින්තෙසි – “මය්හං චතුහත්ථං චත්ථං නාළිකොදනමත්තඤ්ච ලද්ධං චට්ටති, යදි පනෙතං එතෙහි කතං අකුසලං මය්හං හොති, හවසහස්සෙනපි චට්ටතො සිසං උක්ඛිපිතුං න සක්කා, අය්‍යපුත්තෙ ආගතමත්තෙයෙව සබ්බං තස්ස නිය්‍යාතෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සාමි” ති.

මාණවො ආගන්ත්වා න්හත්වා පාසාදං ආරුය්හ මහාරහෙ පල්ලඬකෙ නිසීදි, අථස්ස චක්කවත්තිනො අනුච්ඡවිකභොජනං උපනයිංසු. ද්වෙපි භුඤ්ජිත්වා පරිජනෙ නික්ඛන්තෙ රහොගතා ඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදිංසු. තතො මාණවො හද්දං ආහ – “හද්දෙ, ඉමං සරං ආගච්ඡන්ති කිත්තකං ධනමාහරසි” ති? “පඤ්චපණ්ණාස සකට්ඨහස්සානි, අය්‍යා” ති. “සබ්බං තං, යා ච ඉමස්මිං සරෙ සත්තාසීති කොට්ඨො යන්තබ්ද්ධානි සට්ඨී තළාකානීති එවමාදිහෙදා සම්පත්ති අත්ථී, තං සබ්බං තුය්හෙව නිය්‍යාතෙමි” ති. “තුම්භෙ පන කුහිං ගච්ඡට්, අය්‍යා” ති? “අහං පබ්බජිස්සාමි” ති. “අය්‍ය, අහම්පි තුම්භාකං ආගමනං ඔලොකයමානා නිසින්තා, අහම්පි පබ්බජිස්සාමි” ති. තෙසං ආදිත්තපණ්ණකුටි විය තයො හවා උපට්ඨහන්ති. තෙ “පබ්බජිස්සාමා” ති චත්වා අන්තරාපණතො කාසායරසපීතානි චීවරානි මත්තිකාපත්තෙ ච ආහරාපෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං කෙසෙ ඕහාරෙත්වා “යෙ ලොකෙ අරහන්තො අත්ථී, තෙ උද්දිස්ස අම්භාකං පබ්බජ්ජා” ති පබ්බජිත්වා ථවිකාසු පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා අංසෙ ලග්ගෙත්වා පාසාදතො ඕතරිංසු. ගෙහෙ දාසෙසු ච කම්මකාරෙසු ච න කොචි සඤ්ජානි.

අථ නෙ බ්‍රාහ්මණගාමතො නික්ඛමිත්වා දාසගාමද්වාරෙන ගච්ඡන්තෙ ආකප්පකුතවසෙන දාසගාමවාසිනො සඤ්ජානිංසු. තෙ රොදන්තා පාදෙසු පතිත්වා “කිං අම්භෙ අනාටෙ කරොට්, අය්‍යා” ති ආහංසු. “මයං, හණෙ, ‘තයො හවා ආදිත්තපණ්ණසාලා වියා’ ති පබ්බජිමහ, සචෙ තුම්භෙසු එකෙකං භුජිස්සං කරොම,

වස්සසතම්පි නප්පහොති. තුම්හෙව තුම්හාකං සීසං ධොවිත්වා භුජිස්සා භුත්වා ජීව්වා”ති වත්වා තෙසං රොදන්තානංයෙව පක්කම්සු.

ථෙරො පුරතො ගච්ඡන්තො නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො චිත්තෙසි – “අයං භද්දා කාපිලානී සකලජම්බුදීපග්ගතිකා ඉත්ථි මය්හං පච්ඡතො ආගච්ඡති, යානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං කොච්ඡෙව එවං චිත්තෙයා ‘ඉමෙ පබ්බජිතාපි විනා භවිතුං න සක්කොන්ති, අනනුවච්ඡවිකං කරොන්ති’ති. එවං කොචි පාපකෙන මනසා පදුසෙත්වා අපායපුරකො භවෙයා, ඉමං පහාය මයා ගන්තුං වට්ටති”ති චිත්තං උප්පාදෙන්වා පුරතො ගච්ඡන්තො ද්වෙධාපථං දිස්වා තස්ස මත්ථකෙ අට්ඨාසි. භද්දාපි ආගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ආහ – “භද්දෙ, තාදිසිං ඉත්ථිං මම පච්ඡතො ආගච්ඡන්තිං දිස්වා ‘ඉමෙ පබ්බජිතාපි විනා භවිතුං න සක්කොන්ති’ති අම්හෙසු පදුට්ඨචිත්තො මහාජනො අපායපුරකො භවෙයා. ඉමස්මිං ද්වෙධාපථෙ ත්වං එතං ගණ්හ, අහං එකෙන ගම්ස්සාමි”ති. “ආම, අයා, මාතුගාමො ‘පබ්බජිතානං පලිබොධො, පබ්බජිතාපි විනා න භවන්ති’ති අම්හාකං දොසං දස්සෙය්‍යු”න්ති තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතුසු යානෙසු පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා දසනබසමොධානසමුප්පලං අඤ්ජලිං පග්ගස්ස “සතසහස්සකප්පමාණෙ අද්ධානෙ කතො මිත්තසන්ථවො අජ්ජ භිජ්ජති, තුම්හෙව දක්ඛිණා නාම, තුම්හාකං දක්ඛිණමග්ගො වට්ටති, මයං මාතුගාමා නාම වාමජාතිකා, අම්හාකං වාමමග්ගො වට්ටති”ති වන්දිත්වා මග්ගං පටිපජ්ජී. තෙසං ද්වෙධාභූතකාලෙ අයං මහාපථවී “අහං වක්කවාළසිනෙරුපබ්බතාදයො ධාරෙතුං සක්කොන්තිපි තුම්හාකං ගුණෙ ධාරෙතුං න සක්කොමි”ති වදන්ති විය විරවමානා අකම්පිත්ථ. ආකාසෙ අසනිසද්දො විය පවත්ති, වක්කවාළපබ්බතො උන්නාදි.

සම්මාසම්බුද්ධොපි වෙළුවනමහාවිහාරෙ කුටියං නිසින්තො පථවීකම්පනසද්දං සුත්වා “කිස්ස නු ඛො පථවී කම්පති”ති ආවජ්ජෙන්තො “පිප්පලිමාණවො ච භද්දා ච කාපිලානී මං උද්දිස්ස අප්පමෙයාං සම්පත්තිං පහාය පබ්බජිතා, තෙසං වියොගට්ඨානෙ උභින්නං ගුණබලෙන අයං පථවීකම්පො ජාතො, මයාපි එතෙසං සඬගහං කාතුං වට්ටති”ති ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම සයමෙව පත්තවීවරමාදාය අසීතිමහාථෙරෙසු කඤ්චි අනාපුච්ඡා තිගාචුතමග්ගං පව්චුග්ගමනං කත්වා රාජගහස්ස ච නාලන්දාය ච අන්තරෙ බහුපුත්තනිග්‍රොධමුලෙ පල්ලඬ්ඛං ආභූජිත්වා නිසීදි. නිසින්තො පන අඤ්ඤතරපංසුකුලිකො විය අනිසීදිත්වා බුද්ධවෙසං ගහෙන්වා අසීතිහත්ථා බුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තො නිසීදි. ඉති තස්මිං බණෙ පණ්ණවච්ඡත්තසකට්ඨකකුටාගාරාදිප්පමාණා බුද්ධරංසියො ඉතො විතො ච විජ්චරන්තියො විධාවන්තියො වන්දසහස්සසූරියසහස්සඋග්ගමනකාලං විය කුරුමානා තං වනන්තරං එකොහාසං අකංසු. ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසිරියා සමුප්පලතාරාගණෙන විය ගගනං, සුපුජ්ඣිතකමලකුචලයෙන විය සලිලං වනන්තරං විරොචිත්ථ. නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස ඛන්ධො පකතියා සෙනො හොති, පත්තානි නීලානි පක්කානි රත්තානි. තස්මිං පන දිවසෙ සබ්බො නිග්‍රොධො සුවණ්ණවණ්ණොච අහොසි.

මහාකස්සපත්ථෙරො තං දිස්වා “අයං අම්මාකං සත්ථා භවිස්සති, ඉමං අභං උද්දිස්ස පබ්බජිතො”ති දිට්ඨධර්මානතො පට්ඨාය ඔනතො ගන්ත්වා තීඝ්ඤා යානෙසු වන්දිත්වා “සත්ථා මෙ, භන්තෙ, භගවා, සාවකොභමස්මි, සත්ථා මෙ, භන්තෙ, භගවා, සාවකොභමස්මි”ති (සං. නි. 2.154) ආභ. අථ නං භගවා ආභ – “කස්සප, සවෙ ත්වං ඉමං නිපච්චකාරං මහාපථවියා කරෙය්‍යාසි, සාපි ධාරෙතුං න සක්කුණෙය්‍යා. තථාගතස්ස පන එවං ගුණමහන්තතං ජානතා තයා කතො නිපච්චකාරො මය්හං ලොමම්පි වාලෙතුං න සක්කොති. නිසීද, කස්සප, දායජ්ජං තෙ දස්සාමි”ති. අථස්ස භගවා තිහි ඔවාදෙහි උපසම්පදං අදාසි. දත්වා ච බහුපුත්තනිග්‍රොධමුලතො නික්ඛම්ත්වා ථෙරං පච්ඡාසමණං කත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි. සත්ථු සරීරං ද්වන්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණවිචිත්තං, මහාකස්සපස්ස සත්තමභාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං, සො කඤ්චනනාවාය පච්ඡාබ්ද්ධො විය සත්ථු පදානුපදිකං අනුගඤ්ජි. සත්ථා ථොකං මග්ගං ගන්ත්වා මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මි. රුක්ඛමුලෙ නිසජ්ජාකාරං දස්සෙසි. ථෙරො “සත්ථා නිසීදිතුකාමො”ති ඤත්වා අත්තනො පට්ටිලොතිකං සඬ්ඝාටිං චතුග්ගුණං කත්වා පඤ්ඤපෙසි.

සත්ථා තත්ථ නිසීදිත්වා භත්ථෙත වීචරං පරිමජ්ජන්තො “මුද්දකා ඛො ත්‍යායං, කස්සප, පට්ටිලොතිකා සඬ්ඝාටි”ති ආභ (සං. නි. 2.154). සො “සත්ථා මෙ සඬ්ඝාටියා මුද්දභාවං කථෙසි, පාරුපිතුකාමො භවිස්සති”ති ඤත්වා “පාරුපතු, භන්තෙ, භගවා සඬ්ඝාටි”න්ති ආභ. “කිං ත්වං පාරුපිස්සසි, කස්සපා”ති? “තුම්මාකං නිවාසනං ලභන්තො පාරුපිස්සාමි, භන්තෙ”ති. “කිං පන ත්වං, කස්සප, ඉමං පරිභොගජිණ්ණං පංසුකුලං ධාරෙතුං සක්ඛිස්සසි, මයා හි ඉමස්ස පංසුකුලස්ස ගහිතදිවසෙ උදකපරියන්තං කත්වා මහාපථවි කම්පි, ඉමං බුද්ධපරිභොගජිණ්ණවීචරං නාම න සක්කා පරිත්තගුණෙන ධාරෙතුං, පට්ටිලෙනෙවදං පටිපත්තිපුරණසමත්ථෙත ජාතිපංසුකුලිකෙන ධාරෙතුං වට්ටති”ති වත්වා ථෙරෙන සද්ධිං වීචරං පරිවත්තෙසි.

එවං වීචරං පරිවත්තෙත්වා ථෙරස්ස වීචරං භගවා පාරුපි, සත්ථු වීචරං ථෙරො. තස්මිං ඛණෙ අවෙනනාපි අයං මහාපථවි “දුක්කරං, භන්තෙ, අකත්ථ, අත්තනො පාරුතවීචරං සාවකෙන පරිවත්තිතපුබ්බං නාම නාභොසි, අභං තුම්මාකං ගුණං ධාරෙතුං න සක්කොමි”ති වදන්ති විය උදකපරියන්තං කත්වා කම්පි. ථෙරොපි “ලද්ධං මෙ බුද්ධානං පරිභොගවීචරං, කිං මෙ ඉදානි උත්තරි කත්තබ්බ”න්ති උන්නති. අකත්වා සත්ථු සන්තිකෙයෙව තෙරස ධුතගුණෙ සමාදාය සත්තදිවසමත්තං පුටුජ්ජනො අභොසි. අට්ඨමෙ දිවසෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. අථ නං සත්ථා “කස්සපො, භික්ඛවෙ, වන්ද්වපමො කුලානි උපසඬ්ඝමති, අපකස්සෙව කායං අපකස්ස විත්තං නිව්චනවකො කුලෙසු අජ්ජගබ්බො”ති (සං. නි. 2.146) එවමාදිනා පසංසිත්වා අපරභාගෙ අරියගුණමජ්ඣෙ නිසින්තො “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං ධුතවාදානං යදිදං මහාකස්සපො”ති (අ. නි. 1.188, 191) ධුතවාදානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි.

398. එවං භගවතා එතදග්ගට්ඨානෙ යපිතො ආයස්මා මහාකස්සපො මහාසාවකභාවං පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙනං පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතොතිආදිමාහ. තත්ථ පදුමුත්තරස්සාති තස්ස කිර භගවතො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනකාලතො පට්ඨාය පාදානං නික්ඛෙපනසමයෙ අක්කන්තක්කන්තපාදෙ සතසහස්සපත්තා පදුමා පථවිං හින්දිත්වා උට්ඨහිංසු. තස්මාස්ස තං නාමං අහොසි. සකලසත්තනිකායෙසු එකෙකෙන සතසතපුඤ්ඤ කතෙ තස්ස පුඤ්ඤස්ස සතගුණපුඤ්ඤානං කතත්තා භගවතොති අත්ථො. ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිතොති සත්තලොකස්ස පධානභූතස්ස ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියභාවං පත්තත්තා තාදිතො. නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්හීති සත්තලොකස්ස පටිසරණභූතෙ භගවති ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතෙ, අදස්සනං ගතෙති අත්ථො. පූජං කුබ්බන්ති සන්ථුතොති සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාසනතො ‘සත්ථා’ති ලද්ධනාමස්ස භගවතො සාධුකීළං කීළන්තා පූජං කරොන්තීති සම්බන්ධො.

399. අග්ගිං චින්නති ජනතාති ජනසමුහා ආළාහනත්ථාය අග්ගිං චින්නතා රාසිං කරොන්තා ආසමන්තතො මොදිතා සන්තුට්ඨා පකාරෙන මොදිතා සන්තුට්ඨා පූජං කරොන්තීති සම්බන්ධො. තෙසු සංවෙගජාතෙසුති තෙසු ජනසමුහෙසු සංවෙගජපත්තෙසු උත්‍රාසං ලහන්තෙසු මෙ මය්හං පීති භාසො උදපජ්ජථ පාතුහවිති අත්ථො.

400. ඤාතිමිත්තෙ සමානෙත්වාති මම ඛන්ධුසභායෙ සමානෙත්වා රාසිං කත්වා. මහාවීරො භගවා පරිනිබ්බුතො අදස්සනං අගමාසීති ඉදං වචනං අබ්‍රවිං කථෙසින්ති සම්බන්ධො. හන්ද පූජං කරොමසෙති හන්දාති වොස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො, තෙන කාරණෙන මයං සබ්බෙ සමාගතා පූජං කරොමාති අත්ථො. සෙති නිපාතො.

401. සාධුති තෙ පටිස්සුත්වාති තෙ මම ඤාතිමිත්තා සාධු ඉති සුන්දරං හද්දකං ඉති පටිසුණිත්වා මම වචනං සම්පට්ඨිත්වා මෙ මය්හං හියොසා අතිරෙකං භාසං පීතිං ජනිංසු උප්පාදෙසුන්ති අත්ථො.

402. තතො අත්තනො කතපුඤ්ඤසඤ්චයං දස්සෙත්තො බුද්ධස්මිං ලොකනාටම්හීතිආදිමාහ. සතහත්ථං උග්ගතං උබ්බිද්ධං දියඬිභත්ථසතං විත්ථතං, විමානං නහසි ආකාසෙ උග්ගතං අග්ගියං, සුකතං සුන්දරාකාරෙන කතං, කත්වා කාරෙත්වා ච පුඤ්ඤසඤ්චයං පුඤ්ඤරාසිං කාභාසිං අකාසින්ති සම්බන්ධො.

403. කත්වාන අග්ගියං තත්ථාති තස්මිං වෙනියපුජනට්ඨානෙ තාලපන්තිහි තාලපාළිහි විත්තිතං සොහිතං අග්ගියං කත්වාන කාරෙත්වා ච සකං විත්තං අත්තනො විත්තං පසාදෙත්වා වෙනියං පූජයුත්තමන්ති උත්තමං බුද්ධධාතුනිධාපිතං වෙනියං පූජයිත්ති සම්බන්ධො.

404. තස්ස චෙතියස්ස මහිමං දස්සෙන්තො අග්ගික්ඛන්ධොවාතිආදිමාහ. තත්ථ අග්ගික්ඛන්ධොවාති ආකාසෙ ජලමානො අග්ගික්ඛන්ධොව අග්ගිරාසි ඉව තං චෙතියං සත්තහි රතනෙහි ජලති ඵුල්ලිතො විකසිතපුප්ඵො සාලරුක්ඛරාජා ඉව ආකාසෙ ඉන්ද්‍රච්ඨිව ඉන්ද්‍රධනු ඉව ච චතුද්දිසා චතුසු දිසාසු ඔභාසති විජ්ජොතතීති සම්බන්ධො.

405. තත්ථ චිත්තං පසාදෙන්වාති තස්මිං ජොතමානධාතුගබ්භමිහි චිත්තං මනං පසාදෙන්වා සොමනස්සං කත්වා තෙන චිත්තජපසාදෙන බහුං අනෙකජපකාරං කුසලං පුඤ්ඤං කත්වාන “ධාතුගබ්භෙ ව සාසනෙ ව එත්තකානි පුඤ්ඤානි මයා කතානි” ති එවං පුඤ්ඤකම්මං සරිත්වාන කාලංකත්වා තිදසං තාවතිංසභවනං සුත්තජපබුද්ධො විය අහං උපපජ්ජිං ජාතොති සම්බන්ධො.

406. අත්තනො උජ්ජන්තදෙවලොකෙ ලද්ධසම්පත්තිං දස්සෙන්තො සහස්සයුත්තන්තිආදිමාහ. තත්ථ භයවාහිං සින්ධවසහස්සයොජ්නං දිබ්බරථං අධිට්ඨිතො. සත්තහි භූමිහි සං සුට්ඨු උග්ගතං උබ්බිද්ධං උච්චං මය්හං භවනං විමානං අහොසිති අත්ථො.

407. තස්මිං විමානෙ සබ්බසොචණ්ණමයා සකලසොචණ්ණමයානි කුටාගාරසහස්සානි අහුං අහෙසුන්ති අත්ථො. සකතෙජෙන අත්තනො ආනුභාවෙන සබ්බා දස දිසා පභාසයං ඔභාසෙන්තානි ජලන්ති විජ්ජොතන්තිති සම්බන්ධො.

408. තස්මිං මය්හං පාතුභූතවිමානෙ අඤ්ඤෙපි නියය්සා පමුබ්බාලායො සන්ති විජ්ජන්ති. කිං භූතා? ලොභිතඬ්ඨගමයා රත්තමණිමයා තදා තෙපි නියය්සා චතස්සො දිසා ආභාය පභාය ජොතන්තිති සම්බන්ධො.

410. සබ්බෙ දෙවෙ සකලජදෙවලොකෙ දෙවෙ අභිහොමී අභිභවාමි. කස්ස ඵලන්ති වෙ? මයා කතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස ඉදං ඵලන්ති අත්ථො.

411. තනො මනුස්සසම්පත්තිං දස්සෙන්තො සට්ඨිකජපසහස්සමිහිතිආදිමාහ. තත්ථ ඉතො කජ්ජනො හෙට්ඨා සට්ඨිසහස්සකජ්ජමත්ථකෙ වාතුරන්තො චතුමභාදීපවන්තො විජ්ජාවී සබ්බං පච්චත්ථිකං විජ්ජවන්තො අහං උබ්බිද්ධො නාම චක්කවත්ති රාජා හුත්වා පථවීං ආවසීං රජ්ජං කාරෙසින්ති සම්බන්ධො.

412-4. තථෙව හද්දකෙ කජ්ජෙති පඤ්චබුද්ධපටිමණ්ඩිතත්තා හද්දකෙ නාම කජ්ජෙ. තිංසක්ඛන්තුං තිංසජාතියා චතුදීපමිහි ඉස්සරො පධානො චක්කරතනාදීහි සත්තහි රතනෙහි සම්පන්නො සමඬ්ඨිභූතො සකකම්මාහිරද්ධො අත්තනො කම්මෙ දස රාජධම්මෙ අහිරද්ධො අල්ලිතො චක්කවත්ති රාජා අමිහී අහොසින්ති සම්බන්ධො. අත්තනො චක්කවත්තිකාලෙ අනුභූතසම්පත්තිං දස්සෙන්තො “තත්ථාපි භවනං මය්හං”න්තිආදිමාහ. තත්ථ තස්මිං චක්කවත්තිරජ්ජමිහි මය්හං භවනං මම පාසාදං ඉන්ද්‍රච්ඨිව උග්ගතං ආකාසෙ ධීතවිජ්ජොතමානා විජ්ජුල්ලතා

ඉව උග්ගතං සත්තභූමිකාදිහෙතෙහි උච්චං ආයාමතො දීපතො ව උච්චතො ව
වතුච්ඡතිශොජනං විත්ථාරතො ද්වාදසශොජනං අහොසිති සම්බන්ධො. සබ්බෙසං
ජනානං මනං අල්ලිනභාවෙන රම්මණං නාම නගරං අහොසිති අත්ථො. දල්ලෙනි
ද්වාදසභත්ථෙහි වා තිංසභත්ථෙහි වා උච්චෙහි පාකාරතොරණෙනි සම්පන්නන්ති
දස්සෙති.

415-20. තදඛිඨකං තතො අඛිඨකං අඛිඨනියසතශොජනන්ති අත්ථො.
පක්ඛිත්තා පණ්ණවිසතිති විසතිආපණපක්ඛිත්තං නිරන්තරං විථිපරිච්ඡෙදන්ති
අත්ථො. බ්‍රාහ්මඤ්ඤකුලසම්භූතොති බ්‍රාහ්මණකුලෙ සුජාතො. සෙසං වුත්තනයත්තා
සුවඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

මහාකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-4. අනුරුද්ධත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුමෙධං භගවත්තාභන්තිආදිකං ආයස්මතො අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චිප්පනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුටුම්භිකකුලෙ
නිබ්බන්ති. වයස්පත්තො එකදිවසං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං
සුණන්තො සත්ථාරා එකං භික්ඛුං දිබ්බවක්ඛුකානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා
සයම්පි තං දානං පත්ථෙත්වා සතසභස්සභික්ඛුපරිවාරස්ස භගවතො සත්තාහං
මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ භගවතො භික්ඛුසඛිස්ස ව උත්තමානි
වත්ථානි දත්වා පණ්ඩානං අකාසි. සත්ථාපිස්ස අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනභාවං
දිස්වා “අනාගතෙ ගොතමස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ දිබ්බවක්ඛුකානං අග්ගො
භවිස්සති” ති බ්‍යාකාසි. සොපි තත්ථ පුඤ්ඤානි කරොන්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ
සත්තශොජනිකෙ කතකපුපෙ බහුකංසපාතියො දීපරුක්ඛෙහි දීපකපල්ලිකාහි ව
“දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණස්ස උපනිස්සයො හොතු” ති උළාරං දීපපූජං අකාසි. එවං යාවජීවං
පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ
බාරාණසියං කුටුම්භිකගෙන නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි
පරිනිබ්බුතෙ නිට්ඨිතෙ යොජනිකෙ කතකපුපෙ බහුකංසපාතියො සජ්ජිමණ්ඩස්ස
පුරෙත්වා මජ්ඣෙකෙ ව එකෙකං ගුලපිණ්ඩං යපෙත්වා මුඛවට්ටියා මුඛවට්ටිං
චුසාපෙන්නො චෙතියං පරික්ඛිපාපෙසි. අත්තනා ගහිතකංසපාතිං සජ්ජිමණ්ඩස්ස
පුරෙත්වා සභස්සවට්ටියො ජාලාපෙත්වා සීසෙ යපෙත්වා සබ්බරත්තිං චෙතියං
අනුපරියාසි.

එවං තස්මිම්පි අත්තභාවෙ යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බන්තිත්වා
තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො අනුජ්ජන්තෙ බුද්ධෙ බාරාණසියංයෙව
දුග්ගතකුලෙ නිබ්බන්ති, “අන්තභාරො” තිස්ස නාමං අහොසි. සො සුමනසෙට්ඨිස්ස
නාම ගෙනෙ කම්මං කරොන්තො ජීවති. එකදිවසං සො උපරිට්ඨං නාම
පච්චෙකබුද්ධං නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ගන්ධමාදනපබ්බතො
ආකාසෙනාගන්ත්වා බාරාණසීනගරද්වාරෙ ඔතරිත්වා වීචරං පාරුපිත්වා නගරෙ

පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්තමානසො පත්තං ගහෙත්වා අත්තනො අත්ථාය
 යපිතං භාගහත්තං පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා පච්චෙකඛුද්ධස්ස දාතුකාමො ආරභී.
 හරියාපිස්ස අත්තනො භාගහත්තඤ්ච තත්ථෙව පක්ඛිපි. සො තං නෙත්වා
 පච්චෙකඛුද්ධස්ස හත්ථෙ යපෙසි. පච්චෙකඛුද්ධො තං ගහෙත්වා අනුමොදනං
 කත්වා පක්කාමි. තං දිවසං සුමනසෙට්ඨිස්ස ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවතා – “අහො
 දානං, පරමදානං, උපරිට්ඨෙය් සුප්පතිට්ඨිත”න්ති මහාසද්දෙන අනුමොදි. තං සුත්වා
 සුමනසෙට්ඨි – “ඵචං දෙවතාය අනුමොදිතං ඉදමෙව උත්තමදාන”න්ති වින්තෙත්වා
 තත්ථ පත්තිං යාචී. අන්තභාරො පන තස්ස පත්තිං අදාසි. තෙන පසන්තවිත්තො
 සුමනසෙට්ඨි තස්ස සහස්සං දත්වා “ඉතො පට්ඨාය තුය්හං සහත්ථෙන
 කම්මකරණකිච්චං නත්ථී, පතිරුපං ගෙහං කත්වා නිච්චං වසාහී”ති ආහ.

යස්මා නිරොධසමාපත්තිනො වුට්ඨිතස්ස පච්චෙකඛුද්ධස්ස දින්නපිණ්ඩපාතො
 තං දිවසමෙව උළාරවිපාතො හොති, තස්මා සුමනසෙට්ඨි රඤ්ඤො සන්තිකං
 ගච්ඡන්තො තං ගහෙත්වා අගමාසි. රාජා පන තං ආදරවසෙන ඔලොකෙසි. සෙට්ඨි –
 “මහාරාජ, අයං ඔලොකෙතඛිබ්බයුත්තොයෙවා”ති වත්වා තදා තෙන කතකම්මං
 අත්තනාපිස්ස සහස්සදින්නභාවඤ්ච කටෙසි. තං සුත්වා රාජා තස්ස තුස්සිත්වා
 සහස්සං දත්වා “අසුකස්මිං යානෙ ගෙහං කත්වා වසාහී”ති ගෙහට්ඨානමස්ස
 ආණාපෙසි. තස්ස තං යානං සොධාපෙත්තස්ස මහන්තා මහන්තා නිධිකුම්භියො
 උට්ඨහිංසු. සො තා දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා සබ්බං ධනං උද්ධරාපෙත්වා
 රාසිකතං දිස්වා – “ඵත්තකං ධනං ඉමස්මිං නගරෙ කස්ස ගෙහෙ අත්ථී”ති පුච්ඡි.
 “න කස්සචි, දෙවා”ති. “තෙන හි අයං අන්තභාරො ඉමස්මිං නගරෙ
 මහාධනසෙට්ඨි නාම හොතු”ති තං දිවසමෙව තස්ස සෙට්ඨිඡත්තං උස්සාපෙසි.

සො සෙට්ඨි හුත්වා යාවජීවං කල්‍යාණකම්මං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො,
 දීසරත්තං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්භාකං භගවතො උප්පජ්ජනකකාලෙ
 කපිලවත්ථුනගරෙ සුක්කොදනසක්කස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්භී. තස්ස ජාතස්ස
 අනුරුද්ධොති නාමං අකංසු. සො මහානාමසක්කස්ස කනිට්ඨභාතා භගවතො වුළුපිතු
 පුත්තො පරමසුබ්බමාලො මහාපුඤ්ඤො අහොසි. සුවණ්ණපාතියංයෙව වස්ස හත්තං
 උප්පජ්ජි. අඨස්ස මාතා ඵකදිවසං “මම පුත්තො නත්ථීති පදං න ජානාති, තං
 ජානාපෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා ඵකං සුවණ්ණපාතිං තුව්ඡකංයෙව අඤ්ඤාය
 සුවණ්ණපාතියා පිදහිත්වා තස්ස පෙසෙසි, අන්තරාමග්ගෙ දෙවතා තං, දිබ්බපූවෙහි
 පුරෙසුං. ඵචං මහාපුඤ්ඤො තිණ්ණං උතුනං අනුව්ඡවිකෙසු තිසු පාසාදෙසු
 අලඬිකතනාටකිත්ථීහි පරිවුතො දෙවො විය මහාසම්පත්තිං අනුභවී.

අම්භාකම්පි බොධිසත්තො තස්මිං සමයෙ තුසිතපුරා වවිත්වා
 සුද්ධොදනමහාරාජස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්තිත්වා අනුක්කමෙන
 වුද්ධිප්පත්තො ඵකුනතිංස වස්සානි අගාරමජ්ඣෙ වසිත්වා මහාහිනික්ඛමනං
 නික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන පටිවිද්ධසබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණො බොධිමණ්ඩෙ
 සත්තසත්තාහං වීතිනාමෙත්වා ඉසිපතනෙ මිගදායෙ ධම්මවක්කං පවත්තෙත්වා
 ලොකානුග්ගහං කරොන්තො රාජගහං ගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහාසි. තදා

සුද්ධොදනමහාරාජා – “පුත්තො කිර මෙ රාජගහං අනුප්පත්තො; ගච්ඡං, භණෙ, මම පුත්තං ආනෙථා” ති සහස්සසහස්සපරිවාරෙ දස අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙ සබ්බෙ එහිතික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිංසු. තෙසු උදායිත්ථෙරෙන වාරිකාගමනං ආයාචිතො භගවා වීසතිසහස්සබ්බිණාසවපරිවුතො රාජගහතො නික්ඛමිත්වා කපිලවත්ථුපුරං ගන්ත්වා ඤාතිසමාගමෙ අනෙකානි පාටිභාරියානි දස්සෙත්වා පාටිභාරියච්චිත්තං ධම්මදෙසනං කථෙත්වා මහාජනං අමතපානං පායෙත්වා දුතියදිවසෙ පත්තච්චරමාදාය නගරද්වාරෙ යත්වා “කිං නු බො කුලනගරං ආගතානං සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණ” ති ආවජ්ජමානො “සපදානං පිණ්ඩාය වරණං ආචිණ්ණ” ති ඤාත්වා සපදානං පිණ්ඩාය වරති. රාජා “පුත්තො තෙ පිණ්ඩාය වරති” ති සුත්වා තුරිතතුරිතො ආගන්ත්වා අත්තරච්චියං ධම්මං සුත්වා අත්තනො නිවෙසනං පවෙසෙත්වා මහත්තං සක්කාරසම්මානං අකාසි. භගවා තත්ථ කත්තබ්බං ඤාතිසඬගහං කත්වා රාහුලකුමාරං පබ්බාපෙත්වා නචිරස්සෙව කපිලවත්ථුනගරතො මල්ලරට්ඨෙ වාරිකං වරමානො අනුපියමිබ්බනං පාපුණි.

තස්මිං සමයෙ සුද්ධොදනමහාරාජා සාකියගණං සන්තිපාතෙත්වා ආහ – “සචෙ මම පුත්තො අගාරං අජ්ඣාචසිස්ස, රාජා අභවිස්ස චක්කවත්ති සත්තරතනසම්පත්තො ඛත්තියගණපරිවාරො, නත්තාපි මෙ රාහුලකුමාරො ඛත්තියගණෙන සද්ධිං තං පරිවාරෙත්වා අවරිස්ස, තුම්හෙපි එතමත්ථං ජානාථ. ඉදානි පන මම පුත්තො බුද්ධො ජාතො, ඛත්තියාවාස්ස පරිවාරා භොන්තු, තුම්හෙ එකෙකකුලතො එකෙකං දාරකං දෙථා” ති. එවං වුත්තෙ එකජ්ජහාරෙතෙව ද්වෙඅසිතිසහස්සඛත්තියකුමාරා පබ්බජිංසු.

තස්මිං සමයෙ මහානාමො සක්කො කුටුම්භසාමිකො, සො අත්තනො කනිට්ඨං අනුරුද්ධං සක්කං උපසඬකමිත්වා එතදවොච – “එතරහි, තාත අනුරුද්ධ, අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා සකායකුමාරා භගවත්තං පබ්බජිතං අනුපබ්බජන්ති, අම්භාකඤ්ච කුලා නත්ථි කොචි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො, තෙන හි ත්වං වා පබ්බජාහි, අහං වා පබ්බජිස්සාමි” ති. තං සුත්වා අනුරුද්ධො සරාවාසෙ රුචිං අකත්වා අත්තසත්තමො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො. තස්ස පබ්බජ්ජානුක්කමො සඬසභෙදකක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 330 ආදයො) ආගතොයෙව. එවං අනුපියං ගන්ත්වා පබ්බජිතෙසු පන තෙසු තස්මිංයෙව අත්තොවස්සෙ හද්දියත්ථෙරො අරහත්තං පාපුණි, අනුරුද්ධත්ථෙරො දිබ්බචක්ඛුං නිබ්බත්තෙසි, දෙවදත්තො අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙසි, ආනන්දත්ථෙරො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි, හගුත්ථෙරො ච කිම්බලත්ථෙරො ච පච්ඡා අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙසං සබ්බෙසමිපි ථෙරානං අත්තනො අත්තනො ආගතට්ඨානෙසු පුබ්බපත්ථනාහිනීහාරො ආචි භවිස්සති. අයං අනුරුද්ධත්ථෙරො ධම්මසෙනාපතිස්ස සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා චෙතියරට්ඨෙ පාචිනවංසදායං ගන්ත්වා සමණධම්මං කරොත්තො සත්ත මහාපුරිසවිතක්කෙ විතක්කෙසි, අට්ඨමෙ කිලමති. සත්ථා “අනුරුද්ධො අට්ඨමෙ මහාපුරිසවිතක්කෙ කිලමති” ති ඤාත්වා “තස්ස සඬකජ්ජං පුරෙස්සාමි” ති තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤාත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්තො අට්ඨමං මහාපුරිසවිතක්කං පුරෙත්වා

චතුපච්චයසන්තොසභාවනාරාමපටිමණ්ඩිතං මහාඅරියවංසපටිපදං කථෙත්වා
ආකාසෙ උප්පතිත්වා හෙසකලාවනමෙව ගතො.

ථෙරො තථාගතෙ ගතමත්තෙයෙව තෙවිජ්ජො මහාබ්ණාසවො භුත්වා “සත්ථා
මය්හං මනං ජානිත්වා ආගන්ත්වා අට්ඨමං මහාපුරිසවිතක්කං පුරෙත්වා අදාසී, සො
ච මෙ මනොරථො මත්ථකං පත්තො”ති බුද්ධානං ධම්මදෙසනං අත්තනො ච
පටිවෙධධම්මං ආරබ්භ ඉමා උදානගාථා අභාසී -

“මම සඬකප්පමඤ්ඤාය, සත්ථා ලොකෙ අනුත්තරො;
මනොමයෙන කායෙන, ඉද්ධියා උපසඬකමි.

“යදා මෙ අහු සඬකප්පො, තතො උත්තරි දෙසයි;
නිප්පපඤ්චරතො බුද්ධො, නිප්පපඤ්චමදෙසයි.

“තස්සාහං ධම්මමඤ්ඤාය, විහාසිං සාසනෙ රතො;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති. (ථෙරගා. 901-
903);

අථ නං අපරභාගෙ සත්ථා ජෙනවනෙ මහාවිහාරෙ විහරන්තො
“දිබ්බවක්ඛුකානං භික්ඛූනං අනුරුද්ධො අග්ගො”ති (අ. නි. 1.192) අග්ගට්ඨානෙ
යපෙසී.

421. එවං සො භගවතො සන්තිකා දිබ්බවක්ඛුකානං අග්ගට්ඨානං ලභිත්වා
අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං
පකාසෙන්තො සුමෙධං භගවත්තාහන්තිආදිමාහ. තත්ථ සුන්දරා උපට්ඨාපනපඤ්ඤා
මග්ගඵලපඤ්ඤා විපස්සනාපඤ්ඤා චතුපට්ඨමිහිදාදිසඬබ්බාතා මෙධා යස්ස භගවතො
සො සුමෙධො, තං සුමෙධං භාග්‍යසම්පන්නත්තා භගවත්තං ලොකස්ස ජෙට්ඨං
සෙට්ඨං පධානභූතං සංසාරතො පයිමං නිග්ගතං නරානං ආසභං පුරෙවාරිකං
වූපකට්ඨං විවෙකභූතං ගණසඬගණිකාරාමතො අපගතං විහරන්තං අහං අද්දසන්ති
සම්බන්ධො.

422. සබ්බධම්මානං සයමෙව බුද්ධත්තා සම්බුද්ධං, උපගන්ත්වාන සමීපං
ගන්ත්වාති අත්ථො. අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වානාති දසඬගුලිපුටං මුද්ධනි කත්වාති
අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

430. දිවා රත්තිඤ්ච පස්සාමීති තදා දෙවලොකෙ ච මනුස්සලොකෙ ච
උප්පන්නකාලෙ මංසවක්ඛුනා සමන්තතො යොජනං පස්සාමීති අත්ථො.

431. සහස්සලොකං ඤාණෙනාති පඤ්ඤාවක්ඛුනා සහස්සවක්කවාළං
පස්සාමීති අත්ථො. සත්ථු සාසනෙති ඉදානි ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ.

දීපදානස්ස දීපප්පජාය ඉදං ඵලං, ඉමිනා ඵලෙන දිබ්බවක්ඛුං අනුප්පත්තො පටිලද්ධො උප්පාදෙසින්ති අත්ථො.

අනුරුද්ධත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-5. පුණ්ණමත්තාණිපුත්තත්ථෙරපදානවණ්ණනා

අප්ඣායකො මත්තධරොතිආදිකං ආයස්මතො පුණ්ණස්ස මත්තාණිපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව භංසවතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා අනුක්කමෙන විඤ්ඤානං පත්තො. අපරභාගෙ පදුමුත්තරෙ භගවති උප්පජ්ජිත්වා බොධනෙය්‍යානං ධම්මං දෙසෙන්තෙ හෙට්ඨා චුත්තනයෙන මහාජනෙන සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ නිසීදිත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්තං දිස්වා “මයාපි අනාගතෙ එවරුපෙන භවිතුං වට්ටති” ති වින්තෙන්වා දෙසනාවසානෙ උට්ඨිතාය පරිසාය සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා නිමන්තෙන්වා හෙට්ඨා චුත්තනයෙන මහාසක්කාරං කත්වා භගවත්තං එවමාහ – “භන්තෙ, අහං ඉමිනා අධිකාරෙන න අඤ්ඤං සම්පත්තිං පත්ථෙමි, යථා පනෙසො භික්ඛු සත්තමදිවසමත්ථකෙ තුම්භෙහි ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ යපිතො, එවං අහම්පි අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ ධම්මකථිකානං අග්ගො භවෙය්‍ය” න්ති පත්ථනං අකාසී. සත්ථා අනාගතං ඔලොකෙන්වා තස්ස පත්ථනාය සමිජ්ඣිකභාවං දිස්වා “අනාගතෙ කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා ත්වං ධම්මකථිකානං අග්ගො භවිස්සසී” ති බ්‍යාකාසී.

සො යාවතායුකං කල්‍යාණකම්මං කත්වා තතො චුතො කප්පසතසහස්සං පුඤ්ඤසම්භාරං සම්භරන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්භාකං භගවතො කාලෙ කපිලවත්ථුනගරස්ස අවිදුරෙ දොණුවත්ථුනාමකෙ බ්‍රාහ්මණගාමෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍යා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස පුණ්ණොති නාමං අකංසු. සො සත්ථරි අභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ අනුක්කමෙන රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්තෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො පධානමනුයුඤ්ජන්තො සබ්බං පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකං පාපෙන්වා “දසබලස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමි” ති මාතුලත්ථෙරෙන සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං ආගන්ත්වා කපිලවත්ථුසාමන්තායෙව ඔහිසින්වා යොනිසො මනසිකාරෙ කම්මං කරොන්තො නවරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙන්වා අරහත්තං පාපුණි.

තස්ස පන පුණ්ණත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතා කුලපුත්තා පඤ්චසතා අහෙසුං. ථෙරො තෙ දසකථාවත්ථුහි ඔවදි. තෙපි සබ්බෙ දසකථාවත්ථුහි ඔවදිතා තස්ස ඔවාදෙ යත්වා අරහත්තං පාපුණිත්වා අත්තනො පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකප්පත්තං ඤාත්වා උප්පඣායං උපසඬකමිත්වා ආහංසු – “භන්තෙ, මයං

පබ්බතනිකිව්වස්ස මත්ථකං පත්තා, දසන්තඤ්ච කථාවත්ථුනං ලාභිනො, සමයො දානි නො දසබලං පස්සිතු”න්ති, ථෙරො තෙසං වචනං සුත්වා චිත්තෙසි – “මය්හං දසකථාවත්ථුලාභිනං සත්ථා ජානාති. අහං ධම්මං දෙසෙන්නො දසකථාවත්ථුනි අමුඤ්චිත්වා ථෙසෙමි, මයි ච ගච්ඡන්තෙ සබ්බෙසිමෙ භික්ඛු මං පරිවාරෙත්වා ගච්ඡස්සන්ති, එවං මෙ ගණෙන සද්ධිං ගන්ත්වා අයුත්තං දසබලං පස්සිතුං, ඉමෙ තාව දසබලං පස්සිතුං ගච්ඡන්තු”ති. අථ තෙ එවමාහ – “ආවුසො, තුම්හෙ පුරතො ගන්ත්වා දසබලං පස්සථ, මම වචනෙන තථාගතස්ස පාදෙ වන්දථ, අහමිපි තුම්හාකං ගතමග්ගෙන ආගච්ඡස්සාමි”ති. තෙපි ථෙරා සබ්බෙ දසබලස්ස ජාතිභූමිථිව්වාසිනො සබ්බෙ ඛිණාසවා සබ්බෙ දසකථාවත්ථුලාභිනො උපජ්ඣායස්ස ඔවාදං අච්ඡින්නිත්වා ථෙරං වන්දිත්වා අනුපුබ්බෙන වාරිකං වරන්තා සට්ඨියොජනමග්ගං අතික්කම්ම රාජගහෙ වෙළුචනමහාවිහාරං ගන්ත්වා දසබලස්ස පාදෙ වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. ආවිණ්ණං බො පනෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං ආගන්තුකෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං පටිසම්මොදිතුන්ති භගවා තෙහි සද්ධිං “කච්චි, භික්ඛවෙ, බමනිය”න්ති ආදිනා නයෙන මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා “කුතො ච තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ආගතත්ථා”ති පුච්ඡිත්වා පුන තෙහි “ජාතිභූමිතො”ති වුත්තෙ “කො නු බො, භික්ඛවෙ, ජාතිභූමියං ජාතිභූමකානං භික්ඛුනං සබ්බමචාරිනං එවං සම්භාවිතො ‘අත්තනා ච අජ්ජිච්ඡො අජ්ජිච්ඡකථඤ්ච භික්ඛුනං කත්තා’”ති (ම. නි. 1.252) දසකථාවත්ථුලාභිං භික්ඛුං පුච්ඡි. තෙපි “පුණ්ණො නාම, භන්තෙ, ආයස්මා මන්තාණිපුත්තො”ති ආරොචයිංසු.

තෙසං කථං සුත්වා ආයස්මා සාරිපුත්තො ථෙරං දස්සනකාමො අහොසි. අථ සත්ථා රාජගහතො සාවත්ථිං අගමාසි. පුණ්ණත්ථෙරොපි දසබලස්ස තත්ථ ආගතභාවං සුත්වා “සත්ථාරං පස්සිස්සාමි”ති ගන්ත්වා අන්තොගන්ධකුටියංයෙව තථාගතං සම්පාපුණි. සත්ථා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. ථෙරො ධම්මං සුත්වා දසබලං වන්දිත්වා පටිසල්ලානත්ථාය අත්ථවනං ගන්ත්වා අඤ්ඤතරස්මි රුක්ඛමූලෙ දිවාචිහාරං නිසීදි. සාරිපුත්තත්ථෙරොපි තස්සාගමනං සුත්වා සිසානුලොකිකො ගන්ත්වා ඔකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා තස්මි රුක්ඛමූලෙ නිසින්තකං උපසඬ්ඤාමිත්වා ථෙරෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා තං විසුද්ධික්කමං (ම. නි. 1.257) පුච්ඡි. සොපිස්ස පුච්ඡිතපුච්ඡිතං බ්‍යාකරොන්තො රථවිනීතුපමාය අතිවිය චිත්තං ආරාධෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සුභාසිතං සමනුමොදිංසු.

434. අථ නං සත්ථා අපරභාගෙ භික්ඛුසඬ්ඤස්ස මජ්ඣෙ නිසින්තො ථෙරං “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං ධම්මකටීකානං යදිදං පුණ්ණො”ති (අ. නි. 1.188, 196) එතදග්ගෙ යපෙසි. සො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං විභාවෙන්තො අජ්ඣායකොති ආදිමාහ. තත්ථ අජ්ඣායකොති අනෙකමුහුත්මණානං වාචෙනා සික්ඛාපෙනා. මන්තධරොති මන්තානං ධාරෙතාති අත්ථො, වෙදසඬ්ඤාතස්ස චතුත්ථවෙදස්ස සජ්ඣායනසවනදානානං වසෙන ධාරෙතාති වුත්තං හොති. තිණ්ණං වෙදානන්ති ඉරුවෙදයපුච්චෙදසාමවෙදසඬ්ඤාතානං තිණ්ණං වෙදානං ඤාණෙන ධාරෙතබ්බතා “වෙදො”ති ලද්ධනාමෙසු තිසු වෙදගන්ථෙසු පාරං පරියොසානං ගතොති අත්ථො.

පුරක්කොමිහි සිස්සෙහිති මම නිව්වපරිවාරභූතෙහි සිස්සෙහි පරිවුතො අහං අමිහි.
 උපගච්ඡිං නරුත්තමන්ති නරානං උත්තමං භගවත්තං උපසඬ්ඛමිං, සමීපං ගතොති
 අත්ථො. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙව.

438. අභිධම්මනයඤ්ඤාභන්ති අහං තදා තස්ස බුද්ධස්ස කාලෙ
 අභිධම්මනයකොච්චොති අත්ථො. කථාවත්ථුච්ඡුද්ධියාති කථාවත්ථුප්පකරණෙ
 විසුද්ධියා ඡෙකො, අප්පිච්ඡසන්තුට්ඨිකථාදීසු දසසු කථාවත්ථුසු වා ඡෙකො, තාය
 කථාවත්ථුච්ඡුද්ධියා සබ්බෙසං යතිජනානං පණ්ඩිතානං විඤ්ඤාපෙත්වාන
 බොධෙත්වාන අනාසවො නික්කිලෙසො විහරාමී වාසං කප්පෙමි.

439. ඉතො පඤ්චසතෙ කප්පෙති ඉතො පඤ්චබුද්ධපටිමණ්ඩිතතො
 භද්දකප්පතො පඤ්චසතෙ කප්පෙ සුප්පකාසකා සුට්ඨු පාකටා චක්කරතනාදි සත්තහි
 රතතෙහි සම්පන්නා ජම්බුදීපාදිවතුදීපමිහි ඉස්සරා පධානා චතුරො චත්තාරො
 චක්කවත්තිරාජානො අභෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

පුණ්ණමත්තාණිපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-6. උපාලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ භංසවතියාතිආදිකං ආයස්මතො උපාලිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමිපි
 පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති
 උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ විභවසම්පන්නෙ
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො. එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මකථං සුණන්තො
 සත්ථාරං එකං භික්ඛුං විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ යිපෙන්නං දිස්වා සත්ථු
 අධිකාරකම්මං කත්වා තං යානන්තරං පත්ථෙසි.

සො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
 කප්පකගෙහෙ නිබ්බත්තො. උපාලිතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො
 අනුරුද්ධාදීනං ඡන්නං බත්තියානං පියසභායො හුත්වා තථාගතෙ අනුපියම්බවතෙ
 විහරන්තෙ පබ්බජ්ජාය නික්කමන්තෙහි ඡහි බත්තියෙහි සද්ධිං නික්කමිත්වා පබ්බජී.
 තස්ස පබ්බජ්ජාවිධානං පාළියං (වුළුව. 330 ආදයො) ආගතමෙව. සො පබ්බජිත්වා
 උපසම්පන්නො හුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා “මය්හං, භන්තෙ,
 අරඤ්ඤවාසං අනුජානාමා”ති ආහ. “භික්ඛු අරඤ්ඤෙ වසන්තස්ස එකමෙව ධුරං
 වඩ්ඪිස්සති, මය්හං පන සන්තිකෙ වසන්තස්ස විපස්සනාධුරඤ්ච ගන්ථධුරඤ්ච
 පරිපූරෙස්සති”ති. සො සත්ථු වචනං සම්පට්ඨිත්වා විපස්සනාය කම්මං
 කරොන්තො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. සත්ථාපි නං සයමෙව සකලං
 විනයපිටකං උග්ගණ්භාපෙසි. සො අපරභාගෙ භාරුකච්ඡවත්ථුං අප්ප්‍රකවත්ථුං
 කුමාරකස්සපවත්ථුන්ති ඉමානි තිණි වත්ථුනි විනිවිජ්ජි. සත්ථා එකෙකස්මිං
 විනිවිජ්ජයෙ සාධුකාරං දත්වා තයො විනිවිජ්ජයෙ අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ථෙරං
 විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ යිපෙසි.

441. එවං සො එතදග්ගට්ඨානං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සප්පත්තො තං පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්තො නගරෙ භංසවතියාතිආදිමාහ. තත්ථ භංසවතියාති භංසාවට්ටආකාරෙන වති පාකාරපරික්ඛෙපො යස්මිං නගරෙ, තං නගරං භංසවතී. අථ වා අනෙකසඬ්ඛා භංසා තළාකපොක්ඛරණිසරපල්ලලාදිසු නිවසන්තා ඉතො චිතො ච විධාවමානා වසන්ති එත්ථාති භංසවතී, තස්සා භංසවතියා. සුජාතො නාම බ්‍රාහ්මණොති සුට්ඨු ජාතොති සුජාතො, ‘අක්ඛිත්තො අනුපකුට්ඨො’ති වචනතො අගරහිතො හුත්වා ජාතොති අත්ථො. අසීතිකොට්ඨිවයොති අසීතිකොට්ඨනරාසිකො පහුතධනධඤ්ඤවා අසඬ්ඛෙය්‍යධනධඤ්ඤවා බ්‍රාහ්මණො සුජාතො නාම අහොසින්ති සම්බන්ධො.

442. පුනපි තස්සෙව මහත්තභාවං දස්සෙන්තො අප්ඤ්ඤායකොතිආදිමාහ. තත්ථ අප්ඤ්ඤායකොති පරෙසං වෙදත්තයාදිං වාවෙනා. මන්තධරොති මන්තා වුවුවති පඤ්ඤා, අථබ්බතවෙදබ්‍යාකරණාදිජානනපඤ්ඤවාති අත්ථො. තිණිණං වෙදාන පාරගුති ඉරුවෙදයපුච්ඡවෙදසාමවෙදසඬ්ඛාතානං තිණිණං වෙදානං පරියොසානං පත්තොති අත්ථො. ලක්ඛණොති ලක්ඛණසත්ථෙ, බුද්ධපච්චෙකබුද්ධවක්කවත්තිඉත්ථිපුරිසානං හත්ථපාදාදිසු දිස්සමානලක්ඛණපකාසනකගන්ථෙ වාති අත්ථො. ඉතිභාසෙති ‘ඉතිහ ආස ඉතිහ ආසා’ති පොරාණකථාප්පකාසකෙ ගන්ථෙ. සධම්මෙති සකධම්මෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ පාරම් ගතො පරියොසානං කොටිං ගතො පත්තොති අත්ථො.

443. පරිබ්බාජාති යෙ නිගණ්ඨසාවකා, තෙ සබ්බෙ නානාදිට්ඨිකා තදා මහියා පථවිතලෙ වරන්තීති සම්බන්ධො.

445. යාව යත්තකං කාලං ජිනො නුප්පජ්ජති, තාව තත්තකං කාලං බුද්ධොති වචනං නත්ථිති අත්ථො.

446. අවචයෙන අහොරත්තන්ති අහො ව රත්ති ව අහොරත්තං, බහුනං සංවච්ඡරානං අතික්කමෙනාති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

454. මන්තාණිපුත්තොති මන්තාණිනාමාය කප්පකධිතුයා පුත්තො, මාසපුණ්ණතාය දිවසපුණ්ණතාය පුණ්ණොති ලද්ධනාමොති අත්ථො. තස්ස සත්ථුස්ස සාවකො හෙස්සති හවිස්සතීති සම්බන්ධො.

455. එවං කිත්තයි සො බුද්ධොති සො පදුමුත්තරො හගවා එවං ඉමිනා පකාරෙන සුනන්දං සුන්දරාකාරෙන සොමනස්සදායකං කිත්තයි බ්‍යාකරණමදාසීති අත්ථො. සබ්බං ජනං සකලජනසමුහං සාධුකං භාසයන්තො සොමනස්සං කරොන්තො සකං බලං අත්තනො බලං දස්සයන්තො පාකටං කරොන්තොති සම්බන්ධො.

456. තතො අනන්තරං අත්තනො ආනුභාවං අඤ්ඤාපදෙසෙන දස්සෙන්තො කතඤ්ජලීතිආදිමාහ. තදා තස්මිං බුද්ධුප්පාදතො පුරිමකාලෙ සුනන්දං තාපසං

කතඤ්ජලිප්‍රථා සබ්බෙ ජනා නමස්සන්තීති සම්බන්ධො. බුද්ධෙ කාරං කරිත්වානාති එවං සො සබ්බජනපුජිතොපි සමානො “පුජිතොම්හි”ති මානං අකත්වා බුද්ධසාසනෙ අධිකං කිව්වං කත්වා අත්තනො ගතිං ජාතිං සොධෙසි පරිසුද්ධමකාසීති අත්ථො.

457. සුත්වාන මුනිනො වචන්ති තස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස වාවං, ගාථාබන්ධසුබත්ථං ආ-කාරස්ස රස්සං කත්වා “වච”න්ති වුත්තං. “අනාගතම්හි අද්ධානෙ ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සතී”ති ඉමං මුනිනො වචනං සුත්වා යථා යෙන පකාරෙන ගොතමං භගවන්තං පස්සාමි, තථා තෙන පකාරෙන කාරං අධිකකිව්වං පුඤ්ඤසම්භාරං කස්සාමි කරිස්සාමිති මෙ මය්හං සඬකප්පො වෙනනාමනසිකාරො අහු අහොසීති සම්බන්ධො.

458. එවාහං චිත්තයිත්වානාති “අහං කාරං කරිස්සාමි”ති එවං චිත්තෙත්වා. කිරියං චිත්තයිං මමාති “මයා කිදිසං පුඤ්ඤං කත්තබ්බං නු බො”ති කිරියං කත්තබ්බකිව්වං චිත්තයින්ති අත්ථො. කාශාහං කම්මං ආවරාමිති අහං කිදිසං පුඤ්ඤකම්මං ආවරාමි පුරෙමි නු බොති අත්ථො. පුඤ්ඤක්ඛෙන්තෙ අනුත්තරෙති උත්තරවිරහිතෙ සකලපුඤ්ඤස්ස භාජනභූතෙ රතනත්තයෙති අත්ථො.

459. අයඤ්ච පාඨිකො භික්ඛුති අයං භික්ඛු සරහඤ්ඤවසෙන ගන්ථපාඨපඨනතො වාවනතො “පාඨිකො”ති ලද්ධනාමො භික්ඛු. බුද්ධසාසනෙ සබ්බෙසං පාඨිතං පාඨකවාචකානං අත්තරෙ විනයෙ ව අග්ගනික්ඛිත්තො අග්ගො ඉති යපිතො. තං යානං තෙන භික්ඛුනා පත්තට්ඨානන්තරං අහං පත්ථයෙ පත්ථෙමිති අත්ථො.

460. තතො පරං අත්තනො පුඤ්ඤකරණුපායං දස්සෙන්තො ඉදං මෙ අමීතං භොගන්තිආදිමාහ. මෙ මය්හං අමීතං පමාණවිරහිතං භොගරාසිං අක්ඛොභං බොහෙතුං අසක්කුණෙය්‍යං සාගරූපමං සාගරසදිසං තෙන භොගෙන තාදිසෙන ධනෙන බුද්ධස්ස ආරාමං මාපයෙති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

474. භික්ඛුසඬසෙ නිසීදිත්වා සම්බුද්ධො තෙන සුට්ඨු මාපිතං කාරිතං සඬ්ඝාරාමං පටිග්ගහෙත්වා තස්සාරාමස්සානිසංසදීපකං ඉදං වචනං අබ්‍රවී කථෙසීති සම්බන්ධො.

475. කථං? යො සොති යො සඬ්ඝාරාමදායකො තාපසො සුමාපිතං කුටිලෙණමණ්ඩපපාසාදහම්මියපාකාරාදිනා සුට්ඨු සජ්ජිතං සඬ්ඝාරාමං බුද්ධස්ස පාදාසි ප-කාරෙන සොමනස්සසම්පයුත්තවිත්තෙන අදාසි. තමහං කිත්තයිස්සාමිති තං තාපසං අහං පාකටං කරිස්සාමි, උත්තානිං කරිස්සාමිති අත්ථො. සුණාථ මම භාසතොති භාසන්තස්ස මය්හං වචනං සුණාථ, ඔහිතසොතා අවික්ඛිත්තවිත්තා මනසි කරොථාති අත්ථො.

476. තෙන දිත්තාරාමස්ස ඵලං දස්සෙන්තො හත්ථී අස්සා රථා පත්තිතිආදිමාහ.
තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

477. සඬ්ඝාරාමස්සිදං ඵලන්ති ඉදං ආයතිං අනුභවිතබ්බසම්පත්තිසඬ්ඛාතං
ඉට්ඨඵලං සඬ්ඝාරාමදානස්ස ඵලං විපාකන්ති අත්ථො.

478. ඡළාසිතිසහස්සානීති ඡසහස්සානි අසිතිසහස්සානි සමලඬ්ඛකතා සුට්ඨු
අලඬ්ඛකතා සජ්ජිතා නාරියො ඉත්ථියො විචිත්තවත්ථාහරණානි විචිත්තෙනහි
අනෙකරුපෙහි වත්ථෙහි ආහරණෙහි ව සමන්තාගතා. ආමුත්තමණිකුණ්ඩලානි
ඔලම්බිතමුත්තාහාරමණිකඤ්චිතකණ්ණානි අත්ථො.

479. තාසං ඉත්ථීනං රුපසොභාතිසයං වණ්ණෙන්තො ආළාරපම්භාතිආදිමාහ.
තත්ථ ආළාරානි මහන්තානි අක්ඛිති මණිගුලසදිසානි යාසං ඉත්ථීනං තා
ආළාරපම්භා හමරානම්ච මන්දලොචනානි අත්ථො. හසුලා භාසපකති, ලීලාවිලාසානි
අත්ථො. සුසඤ්ඤානි සුන්දරසඤ්ඤිතබ්බසරීරාවයවා. තනුමජ්ඣමානි
බුද්දකඋදරපදෙසා. සෙසං උත්තානමෙව.

484. තස්ස ධම්මෙසු දායාදොති තස්ස ගොතමස්ස හගවතො ධම්මෙසු දායාදො
ධම්මකොට්ඨාසභාගී. ඔරසොති උරසි ජාතො,
සිථිලධනිතාදිදසවිධබ්‍යඤ්ජනබුද්ධිසම්පන්නං කණ්ඨතාලුඔට්ඨාදිපඤ්චට්ඨානෙ
සට්ඨෙත්වා දෙසිතධම්මං සුත්වා සොතාපත්තිමග්ගාදිමග්ගපටිපාටියා සබ්බකිලෙසෙ
බෙපෙත්වා අරහත්තෙ යිතභාවෙන උරසි ජාතපුත්තොති අත්ථො. ධම්මනිම්මිතොති
ධම්මෙන සමෙන අදණ්ඨෙන අසත්ථෙන නිම්මිතො පාකටො හවිස්සසිති අත්ථො.
උපාලි නාම නාමෙනාති කිඤ්චාපි සො මාතු නාමෙන මන්තාණිපුත්තනාමො,
අනුරුද්ධාදීහි පන සහ ගන්ත්වා පබ්බජිතත්තා ධත්තියානං උපසම්පෙ අල්ලිතො
යුත්තො කායචිත්තෙනි සමඬ්භිභූතොති උපාලිති නාමෙන සත්ථු සාවකො හෙස්සති
හවිස්සතිති අත්ථො.

485. විනයෙ පාරම්. පත්ථානි විනයපිටකෙ කොටිං පරියොසානං පත්ථා
පාපුණිත්වා. යානාට්ඨානෙ ව කොච්ඤොති කාරණාකාරණෙ ව දක්ඛො ඡෙකොති
අත්ථො. ජිනසාසනං ධාරෙන්තොති ජිනෙන චුත්තානුසාසනිං ජිනස්ස පිටකත්තයං
වාචනසවනචිත්තධාරණාදිවසෙන ධාරෙන්තො, සල්ලක්ඛෙන්තොති අත්ථො.
විහරිස්සතිනාසවොති නික්කිලෙසො චතුහි ඉරියාපටෙහි අපරිපතන්නං අත්තභාවං
හරිස්සති පවත්තෙස්සතිති අත්ථො.

487. අපරිමෙය්‍යුපාදායාති අනෙකසතසහස්සෙ ආදිං කත්ථා. පත්ථෙම් තච
සාසන්නති “ගොතමස්ස හගවතො සාසනෙ විනයධරානං අග්ගො හවෙය්‍ය”න්ති
තුය්හං සාසනං පත්ථෙම් ඉච්ඡාමිති අත්ථො. සො මෙ අත්ථොති සො
එතදග්ගට්ඨානන්තරසඬ්ඛාතො අත්ථො මෙ මයා අනුජ්ජන්තොති අත්ථො.
සබ්බසංයොජනක්ඛයොති සබ්බෙසං සංයොජනානං බයො මයා අනුජ්ජන්තොති
සම්බන්ධො, නිබ්බානං අධිගන්ති අත්ථො.

488. රාජදණ්ඩෙන තජ්ජිතො පිළිතො සුලාවුතො සුලෙ ආවුතො ආවුණිතො පොසො පුරිසො සුලෙ සාතං මධුරසුඛං අවින්දන්තො නානුභවන්තො පරිමුක්තිංව පරිමොචනමෙව ඉච්ඡති යථාති සම්බන්ධො.

489-90. මහාවීර වීරානමන්තරෙ වීරුත්තම අහං භවදණ්ඩෙන ඡාතිදණ්ඩෙන, තජ්ජිතො පිළිතො කම්මසුලාවුතො කුසලාකුසලකම්මසුලස්මිං ආවුතො සන්තො සංවිජ්ජමානො, පිපාසාවෙදනාය පිපාසාතුරභාවෙන අට්ටිතො අභිභූතො දුක්ඛාපිතො භවෙ සාතං සංසාරෙ මධුරං සුඛං න වින්දාමි න ලභාමි.

රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඬිබාතෙනි,
නරකග්ගිකප්පුට්ඨානග්ගිදුක්ඛග්ගිසඬිබාතෙනි වා තීභි අග්ගිභි ඩය්හන්තො පරිමුක්තිං පරිමුච්චනුපායං ගවෙසාමි පරියෙසාමි තථෙවාති සම්බන්ධො. යථා රාජදණ්ඩං ඉතො ගතො පත්තො පරිමුක්තිං ගවෙසති, තථා අහං භවදණ්ඩප්පත්තො පරිමුක්තිං ගවෙසාමිති සම්බන්ධො.

491-2. පුන සංසාරතො මොචනං උපමොපමෙයාවසෙන දස්සෙන්නො යථා විසාදොතිආදිමාහ. තත්ථ විසෙන සප්පවිසෙන ආ සමන්තතො දංසීයිත්ථ දට්ඨො හොතීති විසාදො, සප්පදට්ඨොති අත්ථො. අථ වා විසං හලාහලවිසං අදති ගිලතීති විසාදො, විසබාදකොති අත්ථො. යො පුරිසො විසාදො, තෙන තාදිසෙන විසෙන පරිපිළිතො, තස්ස විසස්ස විසානාය විනාසාය උපායනං උපායභූතං අගදං ඔසධං ගවෙසෙය්‍ය පරියෙසෙය්‍ය, තං ගවෙසමානො විසසාතකං විසනාසකං අගදං ඔසධං පස්සෙය්‍ය දක්ඛෙය්‍ය. සො තං අත්තතො දිට්ඨං ඔසධං පිචිත්වා විසම්භා විසතො පරිමුක්තියා පරිමොචනකාරණා සුඛි අස්ස භවෙය්‍ය යථාති සම්බන්ධො.

493. තථෙවාහන්ති යථා යෙන පකාරෙන සො නරො විසහතො, සවිසෙන සප්පෙන දට්ඨො විසබාදකො වා ඔසධං පිචිත්වා සුඛි භවෙය්‍ය, තථෙව තෙන පකාරෙන අහං අවිජ්ජාය මොහෙන සං සුට්ඨු පිළිතො. සද්ධම්මාගදමෙසහන්ති අහං සද්ධම්මසඬිබාතං ඔසධං එසං පරියෙසන්නොති අත්ථො.

494-5. ධම්මාගදං ගවෙසන්නොති සංසාරදුක්ඛවිසස්ස විනාසාය ධම්මොසධං ගවෙසන්නො. අද්දක්ඛිං සක්‍යසාසනන්ති සක්‍යවංසපභවස්ස ගොතමස්ස සාසනං සද්දක්ඛිත්ති අත්ථො. අග්ගං සබ්බොසධානං තන්ති සබ්බෙසං ඔසධානං අන්තරෙ තං සක්‍යසාසනසඬිබාතං ධම්මොසධං අග්ගං උත්තමන්ති අත්ථො. සබ්බසල්ලවිනොදනන්ති රාගසල්ලාදීනං සබ්බෙසං සල්ලානං විනොදනං වූපසමකරං ධම්මොසධං ධම්මසඬිබාතං ඔසධං පිචිත්වා සබ්බං විසං සකලසංසාරදුක්ඛවිසං සමුහන්ති නාසෙසින්ති සම්බන්ධො. අජරාමරන්ති තං දුක්ඛවිසං සමුහන්තිවා අජරං ජරාවිරහිතං අමරං මරණවිරහිතං සීතිභාවං රාගපරිලාභාදිවිරහිතත්තා සීතලභූතං නිබ්බානං අහං එස්සයිං පච්චක්ඛමකාසින්ති සම්බන්ධො.

496. පුන කිලෙසතමස්ස උපමං දස්සෙන්නො යථා භූතට්ටිකොතිආදිමාහ. තත්ථ යථා යෙන පකාරෙන භූතට්ටිකො භූතෙන යක්ඛෙන අට්ටිකො පිළිකො පොසො පුරිසො භූතග්ගාහෙන යක්ඛග්ගාහෙන පිළිකො දුක්ඛිකො භූතස්මා යක්ඛග්ගාහතො පරිමුක්තියා මොචනත්ථාය භූතවෙජ්ජං ගවෙසෙය්‍ය.

497. තං ගවෙසමානො ච භූතවිජ්ජාය සුට්ඨු කොවිදං ඡෙකං භූතවෙජ්ජං පස්සෙය්‍ය, සො භූතවෙජ්ජො තස්ස යක්ඛග්ගහිතස්ස පුරිසස්ස ආවෙසභූතං විහනෙ විනාසෙය්‍ය, සමුලඤ්ච මූලෙන සහ ආයතිං අනාසෙවකං කත්වා විනාසයෙ විද්ධංසෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

498. මහාවීර වීරුත්තම තමග්ගාහෙන කිලෙසන්ධකාරග්ගාහෙන පිළිකො අහං තථෙව තෙන පකාරෙනෙව තමකො කිලෙසන්ධකාරතො පරිමුක්තියා මොචනත්ථාය ඤාණාලොකං පඤ්ඤාආලොකං ගවෙසාමීති සම්බන්ධො.

499. අථ තදනන්තරං කිලෙසතමසොධනං කිලෙසන්ධකාරනාසකං සක්‍යමුනිං අද්දසන්ති අත්ථො. සො සක්‍යමුනි මෙ මය්හං තමං අන්ධකාරං කිලෙසතිමිරං භූතවෙජ්ජොව භූතකං යක්ඛග්ගහිතං ඉව විනොදෙසි දුරි අකාසිති සම්බන්ධො.

500. සො අහං එවං විමුක්තො සංසාරසොතං සංසාරපවාහං සං සුට්ඨු ඡින්දිං ඡෙදෙසිං, තණ්හාසොතං තණ්හාමහොසං නිවාරයිං නිරවසෙසං අප්පවත්තිං අකාසිත්ති අත්ථො. භවං උග්ගාටයිං සබ්බන්ති කාමහවාදිකං සබ්බං නවභවං උග්ගාටයිං විනාසෙසිත්ති අත්ථො. මූලතො විනාසෙන්නො භූතවෙජ්ජො ඉව මූලතො උග්ගාටයිත්ති සම්බන්ධො.

501. තතො නිබ්බානපරියෙසනාය උපමං දස්සෙන්නො යථාතිආදිමාහ. තත්ථ ගරුං භාරියං නාගං ගිලතීති ගරුළො. ගරුං වා නාගං ලාති ආදදාතීති ගරුළො, ගරුළුරාජා. අත්තතො භක්ඛං සකගොචරං පන්තගං පකාරෙන පරහත්ථං න ගච්ඡතීති පන්තගොති ලද්ධනාමං නාගං ගහණත්ථාය ඔපතති අවපතති, සමන්තා සමන්තතො යොජනසතං සතයොජනප්පමාණං මහාසරං මහාසමුද්දං අත්තතො පක්ඛවාතෙහි වික්ඛොහෙති ආලොලෙති යථාති සම්බන්ධො.

502. සො සුපණ්ණො විහඬිගමො වෙහාසගමනසීලො පන්තගං නාමං ගහෙත්වා අධොසිසං ඔලම්බෙත්වා විහෙය්‍යං තත්ථ තත්ථ විවිධෙන හෙය්‍යෙන හෙය්‍යන්තො ආදාය දජ්ඣං ගහෙත්වා යෙන කාමං යත්ථ ගන්තුකාමො, තත්ථ පක්කමති ගච්ඡතීති සම්බන්ධො.

503. භන්තෙ මහාවීර, යථා ගරුළො බලී බලවා පන්තගං ගහෙත්වා පක්කමති, තථා එව අහං අසඬ්ඛතං පච්චයෙහි අකතං නිබ්බානං ගවෙසන්තො පටිපත්තිපුරණවසෙන පරියෙසන්තො දොසෙ සකලදියඬ්ඝකිලෙසසහස්සෙ වික්ඛාලයිං විසෙසෙන සමුවිඡෙදප්පහානෙන සොධෙසිං අහන්ති සම්බන්ධො.

504. යථා ගරුළො පන්නගං ගහෙත්වා භුඤ්ජිත්වා විහරති, තථා අහං ධම්මවරං
උත්තමධම්මං දිට්ඨො පස්සන්තො එතං සන්තිපදං නිබ්බානපදං අනුත්තරං
උත්තරවිරහිතං මග්ගඵලෙහි ආදාය ගහෙත්වා වළඤ්ජෙත්වා විහරාමීති සම්බන්ධො.

505. ඉදානි නිබ්බානස්ස දුල්ලහභාවං දස්සෙන්තො ආසාවතී නාම
ලතාතිආදිමාහ. තත්ථ සබ්බෙසං දෙවානං ආසා ඉච්ඡා එතිස්සං ලතායං අත්ථිති
ආසාවතී නාම ලතා, විත්තලතාවනෙ අනෙකවිවිත්තාහි ලතාහි ගහනීභූතෙ වනෙ
උය්‍යානෙ ඡාතා නිබ්බත්තාති අත්ථො. තස්සා ලතාය වස්සසහස්සෙන
වස්සසහස්සච්චයෙන එකං ඵලං නිබ්බත්තතෙ එකං ඵලං ගණ්හාති.

506. තං දෙවාති තං ආසාවතිං ලතං තාව දුරඵලං තත්තකං විරකාලං
අතික්කමිත්වා ඵලං ගණ්හන්තං සංවිජ්ජමානං දෙවා තාවතිංසදෙවතා පයිරුපාසන්ති
හජන්ති, සා ආසාවතී නාම ලතුත්තමා ලතානං අන්තරෙ උත්තමලතා ඵවං දෙවානං
පියා අහොසීති සම්බන්ධො.

507. සතසහස්සුපාදායාති සතසහස්සසංවච්ඡරං ආදිං කත්වා. තාහං පරිවරෙ
මුනීති මොනං වුව්චති ඤාණං, හන්තෙ, මුනි ඤාණවන්ත සබ්බඤ්ඤා, අහං තං
හගවන්තං පරිවරෙ පයිරුපාසාමි. සායංපාතං නමස්සාමීති සායන්හසමයඤ්ච
පුබ්බණ්හසමයඤ්චාති ද්වික්ඛත්තුං නමස්සාමි පණාමං කරොමි. යථා දෙවා
තාවතිංසා දෙවා විය ආසාවතීලතං සායංපාතඤ්ච පයිරුපාසන්තීති සම්බන්ධො.

508. අවඤ්ඤා පාරිවරියාති යස්මා බුද්ධදස්සනහෙතු නිබ්බානප්පත්ති අහොසි,
තස්මා බුද්ධපාරිවරියා වත්තපට්ඨත්තිකිරියා අවඤ්ඤා අතුච්ඡා නමස්සනා
පණාමකිරියා ව අමොසා අතුච්ඡා. තථා හි දුරාගතං දුරතො සංසාරද්ධානතො
ආගතමපි, සන්තං සංවිජ්ජමානං බණ්ණායං අයං බුද්ධුප්පාදක්ඛණො න විරාධයි
නාතික්කමි, මං අතික්කමිත්වා න ගතොති අත්ථො.

509. බුද්ධදස්සනහෙතු නිබ්බානප්පත්තො අහං ආයතිං උප්පජ්ජනකභවෙ මම
පට්ඨන්ධං විචින්නො උපපරික්ඛන්තො න පස්සාමීති සම්බන්ධො. නිරූපධි
බන්ධුපධිකිලෙසුපධිහි විරහිතො විජ්ජමුත්තො සබ්බකිලෙසෙහි විනාභූතො
උපසන්තො කිලෙසපරිලාභාභාවෙන සන්තමානසො වරාමි අහන්ති සම්බන්ධො.

510. පුන අත්තතො බුද්ධදස්සනාය උපමං දස්සෙන්තො යථාපි පදුමං
නාමාතිආදිමාහ. සූරියරංසෙන සූරියරංසිසම්ඵස්සෙන යථා පදුමං නාම අපි පුජ්ඵති
විකසති මහාවීර වීරුත්තම අහං තථා ඵව බුද්ධරංසෙන බුද්ධෙන හගවතා
දෙසිතධම්මරංසිප්පභාවෙන පුජ්ඪිතොති අත්ථො.

511-12. පුන බුද්ධදස්සනෙන නිබ්බානදස්සනං දීපෙන්තො යථා
බලාකාතිආදිමාහ. තත්ථ බලාකයොනිමිහි බලාකජාතියං සදා සබ්බස්මිං කාලෙ පුමා
පුරිසො යථා න විජ්ජති. පුමෙ අවිජ්ජමානෙ කථං බලාකානං ගබ්හග්ගණං හොතීති

වෙ? මෙසෙසු ගජ්ජමානෙසු සද්දං කරොන්තෙසු මෙසගජ්ජනං සුත්වා තා බ්ලාකිනියො සදා සබ්බකාලෙ ගබ්භං ගණ්හන්ති අණ්ඩං ධාරෙන්තිති අත්ථො. යාව යත්තකං කාලං මෙසො න ගජ්ජති මෙසො සද්දං න කරොති, තාව තත්තකං කාලං චිරං චිරකාලෙන ගබ්භං අණ්ඩං ධාරෙන්ති. යදා යස්මිං කාලෙ මෙසො පවස්සති පකාරෙන ගජ්ජත්වා වස්සති වුට්ඨිධාරං පග්ගරති, තදා තස්මිං කාලෙ භාරතො ගබ්භධාරණතො පරිමුච්චන්ති අණ්ඩං පාතෙන්තිති අත්ථො.

513. තතො පරං උපමෙයාසම්පදං දස්සෙන්තො පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිමාහ. පදුමුත්තරස්ස බුද්ධස්ස ධම්මමෙසෙන වොහාරපරමත්ථදෙසනාසඬ්ඛාතමෙසෙන ගජ්ජතො ගජ්ජන්තස්ස දෙසෙන්තස්ස ධම්මමෙසස්ස සද්දෙන සොසානුසාරෙන අහං තදා ධම්මගබ්භං විවට්ඨපනිස්සයං දානසීලාදිපුඤ්ඤසම්භාරගබ්භං අගණ්භිං ගහෙසිං තථාති සම්බන්ධො.

514. සතසහස්සපාදාය කප්පසතසහස්සං ආදිං කත්වා පුඤ්ඤගබ්භං දානසීලාදිපුඤ්ඤසම්භාරං අහං ධරෙමි පුරෙමි. යාව ධම්මමෙසො ධම්මදෙසනා න ගජ්ජති බුද්ධෙන න දෙසියති, තාව අහං භාරතො සංසාරගබ්භභාරතො නප්පමුච්චාමි න මොවෙමි න විසුං භවාමිති සම්බන්ධො.

515. භන්තෙ, සකාමුනි සකාචංසප්පහව යදා යස්මිං කාලෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස තව පිතු රම්මෙ රමණීයෙ කපිලවත්ථවෙ කපිලවත්ථුනාමකෙ නගරෙ තුවං ධම්මමෙසෙන ගජ්ජති සොසෙති, තදා තස්මිං කාලෙ අහං භාරතො සංසාරගබ්භභාරතො පරිමුච්චිං මුත්තො අහොසින්ති සම්බන්ධො.

516. තතො පරං අත්තනා අධිගතෙ මග්ගඵලෙ දස්සෙන්තො සුඤ්ඤත්තිආදිමාහ. තත්ථ අත්තඅත්තනියාදීනං අභාවතො සුඤ්ඤතං විමොක්ඛඤ්ච රාගදොසමොහසබ්බකිලෙසනිමිත්තානං අභාවතො, අනිමිත්තං විමොක්ඛඤ්ච තණ්හාපණ්ඩස්ස අභාවතො, අප්පණ්ඨිතං විමොක්ඛඤ්ච අරියමග්ගං අධිගඤ්ඡිං භාවෙසින්ති සම්බන්ධො. චතුරො ව ඵලෙ සබ්බෙති වත්තාරි සාමඤ්ඤඵලාති සබ්බාති සච්ඡි අකාසින්ති අත්ථො. ධම්මෙවං විජට්ඨිං අහන්ති අහං ඵවං සබ්බධම්මෙ ඡටං ගහනං විජට්ඨිං විද්ධංසෙසින්ති අත්ථො.

දුතියභාණුවාරවණ්ණනා සමත්තා.

517. තතො පරං අත්තනා අධිගතවිසෙසමෙව දස්සෙන්තො අපරිමෙයාපාදායාතිආදිමාහ. තත්ථ න පරිමෙයොති අපරිමෙයො, සංවච්ඡරගණනාවසෙන පමෙතුං සඬ්ඛාතුං අසක්කුණෙයොති අත්ථො. තං අපරිමෙයං කප්පං උපාදාය ආදිං කත්වා තව සාසනං තුය්හං සාසනං “අනාගතෙ ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ විනයධරානං අග්ගො භවෙය්‍ය”න්ති ඵවං පත්ථෙමි. අනිත්තත්ථෙ වත්තමානවචනං, පත්ථෙසින්ති අත්ථො. සො මෙ අත්ථොති සො

පත්ථනාසඬ්ඛානො අත්ථො මෙ මයා අනුප්පත්තො නිප්ථාදිතොති අත්ථො.
අනුත්තරං සන්තිපදං නිබ්බානං අනුප්පත්තං අධිගතන්ති සම්බන්ධො.

518. සො අහං අධිගතත්තා විනයෙ විනයපිටකෙ පාරම් පත්තො
පරියොසානප්පත්තො. යථාපි පාඨිකො ඉසීති යථා පදුමුත්තරස්ස භගවතො සාසනෙ
විනයධරානං අග්ගො ඉසි භික්ඛු පාඨිකො පාකටො අභොසි, තට්ඨවාහන්ති අත්ථො.
න මෙ සමසමො අත්ථීති විනයධාරිත්තය මෙ මයා සමසමො සමානො අඤ්ඤා න
අත්ථීති අත්ථො. සාසනං ඔවාදානුසාසනීසඬ්ඛානං සාසනං ධාරෙම් පුරෙමීති අත්ථො.

519. පුනපි අත්තනො විසෙසං දස්සෙන්නො විනයෙ ඛන්ධකෙ වාපීතිආදිමාහ.
තත්ථ විනයෙති උභතොවිභවිගෙ. ඛන්ධකෙති මහාවග්ගචූළවග්ගෙ. තිකච්ඡෙදෙ
වාති තිකසඬ්ඛාදිසෙසනිකපාවිත්තියාදිකෙ ව. පඤ්චමෙති පරිවාරෙ ව. එත්ථ එතස්මිං
සකලෙ විනයපිටකෙ මය්හං විමති ද්වෙළ්භකං නත්ථී න සංවිජ්ජති. අක්ඛරෙති
විනයපිටකපරියාපන්නෙ අ-කාරාදිකෙ අක්ඛරෙ. ඛ්‍යඤ්ජනෙති ක-කාරාදිකෙ
ඛ්‍යඤ්ජනෙ වා මෙ විමති සංසයො නත්ථීති සම්බන්ධො.

520. නිග්ගහෙ පටිකම්මෙ වාති පාපභික්ඛුනං නිග්ගහෙ ව සාපත්තිකානං
භික්ඛුනං පරිවාසදානාදිකෙ පටිකම්මෙ ව යානාටයානෙ ව කාරණෙ ව අකාරණෙ ව
කොවිදො ඡෙකොති අත්ථො. ඔසාරණෙ ව තජ්ජනීයාදිකම්මස්ස
පටිප්පස්සද්ධිවසෙන ඔසාරණෙ පට්ඨෙසනෙ ව. වුට්ඨාපනෙ ව ආපත්තිතො
වුට්ඨාපනෙ නිරාපත්තිකරණෙ ව ඡෙකොති සම්බන්ධො. සබ්බත්ථ පාරම් ගතොති
සබ්බස්මිං විනයකම්මෙ පරියොසානං පත්තො, දක්ඛො ඡෙකොති අත්ථො.

521. විනයෙ ඛන්ධකෙ වාපීති චුත්තප්පකාරෙ විනයෙ ව ඛන්ධකෙ ව, පදං
සුත්තපදං නික්ඛිපිත්වා පට්ඨපෙත්වා. උභතො විනිවෙයෙත්වාති විනයතො
ඛන්ධකතො වාති උභයතො නිබ්බත්තෙන්වා විජටෙන්වා නයං ආහරිත්වා. රසතොති
කිච්චතො. ඔසරෙය්‍යං ඔසාරණං කරොමීති අත්ථො.

522. නිරුත්තියා ව කුසලොති “රුක්ඛො පටො කුම්භො මාලා
විත්ත”න්තිආදීසු වොහාරෙසු ඡෙකො. අත්ථානත්ථෙ ව කොවිදොති අත්ථෙ
වඩ්ඪීයං අනත්ථෙ භානියඤ්ච කොවිදො දක්ඛොති අත්ථො. අනඤ්ඤාතං මයා
නත්ථීති විනයපිටකෙ සකලෙ වා පිටකත්තයෙ මයා අනඤ්ඤාතං අවිදිතං අපාකටං
කිඤ්චි නත්ථීති අත්ථො. එකග්ගො සත්ථු සාසනෙති බුද්ධසාසනෙ අහමෙව එකො
විනයධරානං අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමොති අත්ථො.

523. රූපදක්ඛෙ අහං අප්පාති අප්ප එතරහි කාලෙ සත්‍යපුත්තස්ස භගවතො
සාසනෙ පාවචනෙ අහං රූපදක්ඛෙ රූපදස්සනෙ විනයවිනිවිජයදස්සනෙ සබ්බං
කඬ්ඛං සකලං සංසයං විනොදෙම් විනාසෙමීති සම්බන්ධො. ඡිත්ථාමි සබ්බසංසයන්ති
“අභොසිං නු ඛො අභමතීතමද්ධාන”න්තිආදිකං (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20; මහානි.

174) කාලත්තයං ආරබ්භ උප්පන්නං සබ්බං සොළසවිධං කඬ්ඛං ඡින්නදාමි වූපසමෙමි සබ්බසො විද්ධංසෙමිති අත්ථො.

524. පදං අනුපදඤ්චාපීති පදං පුබ්බපදඤ්ච අනුපදං පරපදඤ්ච අක්ඛරං එකෙකමක්ඛරඤ්ච ඛ්‍යඤ්ජනං සිලීලධනිතාදිදසවිධං ඛ්‍යඤ්ජනවිධානඤ්ච. නිදානෙති තෙන සමයෙනාතිආදිකෙ නිදානෙ ව. පරියොසානෙති නිගමනෙ. සබ්බත්ථ කොට්ඨොති සබ්බෙසු ඡසු යානෙසු ඡෙකොති අත්ථො.

525. තතො පරං භගවතොයෙව ගුණෙ පකාසෙන්නො යථාපි රාජා බලවාතිආදිමාහ. තත්ථ යථා බලවා ථාමබලසම්පන්නො සෙනාබලසම්පන්නො වා රාජා, පරං පරෙසං පටිරාජුනං සෙනං නිග්ගණ්ඨිත්වා නිස්සෙසතො ගහෙත්වා පලාපෙත්වා වා, තපෙ තපෙය්‍ය සන්තපෙය්‍ය දුක්ඛාපෙය්‍ය. විජිනිත්වාන සඬිගාමන්ති සඬිගාමං පරසෙනාය සමාගමං යුද්ධං විජිනිත්වා විසෙසෙන ඡිනිත්වා ජයං පත්වා. නගරං තත්ථ මාපයෙති තත්ථ තස්මිං විජිතට්ඨානෙ නගරං පාසාදහම්මියාදිවිභූසිතං වසනට්ඨානං මාපයෙ කාරාපෙය්‍යාති අත්ථො.

526. පාකාරං පරිබඤ්චාපීති තත්ථ මාපිතනගරෙ පාකාරං සුධාධවලඉට්ඨකාමයපාකාරඤ්ච කාරයෙති සම්බන්ධො. පරිබඤ්චාපි කද්දමපරිබ්බං, උදකපරිබ්බං, සුක්ඛපරිබඤ්ච අපි කාරයෙ. එසිකං ද්වාරකොට්ඨකන්ති නගරසොහනත්ථං උස්සාපිතඑසිකාට්ඨිහඤ්ච මහන්තං කොට්ඨකඤ්ච වතුභූමකාදිද්වාරකොට්ඨකඤ්ච කාරයෙ. අට්ටාලකෙ ව විවිධෙති වතුභූමකාදිහෙදෙ අතිඋච්චඅට්ටාලකෙ ව විවිධෙ නානප්පකාරකෙ බහු කාරයෙ කාරාපෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

527. සිඬ්ඝාටකං වච්චරඤ්චාති න කෙවලං පාකාරාදයො කාරයෙ, සිඬ්ඝාටකං වතුමග්ගසන්ධිඤ්ච වච්චරං අන්තරාවිලීඤ්ච කාරයෙති සම්බන්ධො. සුවිහත්තන්තරාපණන්ති සුට්ඨු විහත්තං විහාගතො කොට්ඨාසවත්තං අන්තරාපණං අනෙකාපණසහස්සං කාරාපෙය්‍යාති අත්ථො. කාරයෙය්‍ය සහං තත්ථාති තස්මිං මාපිතනගරෙ සහං ධම්මාධිකරණසාලං කාරයෙ. අත්ථානත්ථවිනිච්ඡයං වඩ්ඪිඤ්ච අවඩ්ඪිඤ්ච විනිච්ඡයකරණත්ථං විනිච්ඡයසාලං කාරයෙති සම්බන්ධො.

528. නිග්ඝාතත්ථං අමිත්තානන්ති පටිරාජුනං පටිබාහනත්ථං. ඡිද්දාඡිද්දඤ්ච ජානිතුන්ති දොසඤ්ච අදොසඤ්ච ජානිතුං. බලකායස්ස රක්ඛායාති හත්ථිඅස්සරථපත්තිසඬ්ඛාතස්ස බලකායස්ස සෙනාසමුහස්ස ආරක්ඛණත්ථාය සො නගරසාමිකො රාජා, සෙනාපච්චං සෙනාපතිං සෙනානායකං මහාමත්තං යපෙති යානන්තරෙ පතිට්ඨපෙතීති අත්ථො.

529. ආරක්ඛත්ථාය භණ්ඩස්සාති ජාතරූපරජතමුත්තාමණිආදිරාජභණ්ඩස්ස ආරක්ඛණත්ථාය සමන්තතො ගොපනත්ථාය මෙ මය්හං භණ්ඩං මා විනස්සීති

නිධානකුසලං රක්ඛණෙ කුසලං ඡෙකං නරං පුරිසං භණ්ඩරක්ඛං භණ්ඩරක්ඛන්තං
සො රාජා භණ්ඩාගාරෙ යපෙතීති සම්බන්ධො.

530. මමත්තො භොති යො රඤ්ඤොති යො පණ්ඩිතො රඤ්ඤො මමත්තො
මාමකො පක්ඛපාතො භොති. වුද්ධිං යස්ස ච ඉච්ඡතීති අස්ස රඤ්ඤො වුද්ධිඤ්ච
විරුල්භිං යො ඉච්ඡති කාමෙති, තස්ස ඉත්ථම්භූතස්ස පණ්ඩිතස්ස රාජා අධිකරණං
විනිච්ඡයාධිපච්චං දෙනි මිත්තස්ස මිත්තභාවස්ස පටිපජ්ජිතුන්ති සම්බන්ධො.

531. උප්පාතෙසුති උක්කාපාතදිසාඛාභාදිඋප්පාතෙසු ච. නිමිත්තෙසුති
මුසිකච්ඡන්තාදීසු “ඉදං නිමිත්තං සුභං, ඉදං නිමිත්තං අසුභං”න්ති ඵලං
නිමිත්තජානනසත්ථෙසු ච. ලක්ඛණෙසු වාති ඉත්ථිපුරිසානං
භත්ථපාදලක්ඛණජානනසත්ථෙසු ච කොවිදං ඡෙකං අජ්ඣායකං අනෙකෙසං
සිස්සානං බ්‍යාකරණවාචකං මන්තධරං වෙදත්තයසඬ්ඛාතමන්තධාරකං පණ්ඩිතං
සො රාජා පොරොභිච්චෙ පුරොහිතට්ඨානන්තරෙ යපෙතීති සම්බන්ධො.

532. එතෙහඬිගෙහි සම්පන්නොති එතෙහි චුත්තජ්ජකාරෙහි අඬිගෙහි අවයවෙහි
සම්පන්නො සමඬිගීභූතො සො රාජා “ඛත්තියො”ති පච්චවති කථියතීති
සම්බන්ධො. සදා රක්ඛන්ති රාජානන්ති එතෙ සෙනාපච්චාදයො අමච්චා සදා
සබ්බකාලං තං රාජානං රක්ඛන්ති ගොපෙතීති. කිමිච්? චක්කවාකොච දුක්ඛිතං
දුක්ඛජ්ජත්තං සකඤ්ඤාතිං රක්ඛන්තො චක්කවාකො පක්ඛි ඉවාති අත්ථො.

533. තථෙව ත්වං මහාවීරාති වීරුත්තම, යථා සො රාජා
සෙනාපච්චාදිඅඬිගසම්පන්නො නගරද්වාරං ථකෙත්වා පටිවසති, තථෙව තුවං
භතාමිත්තො නිභතපච්චත්ථිකො ඛත්තියො ඉව සදෙවකස්ස ලොකස්ස සභ දෙවෙහි
පවත්තමානස්ස ලොකස්ස ධම්මරාජා ධම්මෙන සමෙන රාජා
දසපාරමිතාධම්මපරිපුරණෙන රාජභූතත්තා “ධම්මරාජා”ති පච්චවති කථියතීති
සම්බන්ධො.

534. තිත්ථියෙ නීහරිත්වානාති ධම්මරාජභාවෙන පටිපක්ඛභූතෙ සකලතිත්ථියෙ
නීහරිත්වා නිස්සෙසෙන හරිත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා සසෙනකං ධාරඤ්චාපි
සෙනාය සභ වසවත්තිමාරම්පි නීහරිත්වා. තමන්ධකාරං විධමිත්වාති තමසඬ්ඛාතං
මොහන්ධකාරං විධමිත්වා විද්ධංසෙත්වා. ධම්මනගරං
සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මසඬ්ඛාතං,
ඛන්ධායතනධාතූපටිච්චසමුප්පාදබලබොජ්ඣකඬිගගම්භීරනයසමන්තපට්ඨානධම්මස
ඬ්ඛාතං වා නගරං අමාපයි නිමිමිති පතිට්ඨාපෙසීති අත්ථො.

535. සීලං පාකාරකං තත්ථාති තස්මිං පතිට්ඨාපිතෙ ධම්මනගරෙ
චතුපාරිසුද්ධිසීලං පාකාරං. ඤාණං තෙ ද්වාරකොට්ඨකන්ති තෙ තුය්භං
සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණආසයානුසයඤ්ඤාණඅනාගතංසඤ්ඤාණඅතීතංසඤ්ඤාණාදිකමෙව
ඤ්ඤාණං ද්වාරකොට්ඨකන්ති අත්ථො. සද්ධා තෙ එසිකා වීරාති, භන්තෙ,

අසිඵිලපරක්කම තෙ තුය්හං දීපඤ්ඤාපාදමුලතො පභුති
සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණකාරණා සද්දහනසද්ධා උස්සාපිතඅලඤ්ඤාතප්පිභොති
අත්ථො. ද්වාරපාලො ච සංවරොති තෙ තුය්හං ඡද්වාරිකසංවරො රක්ඛාවරණගුත්ති
ද්වාරපාලො ද්වාරරක්ඛකොති අත්ථො.

536. සතිපට්ඨානමට්ඨාලන්ති තෙ තුය්හං චතුසතිපට්ඨානඅට්ඨාලමුණ්ඩවිජදනං.
පඤ්ඤා තෙ වච්චරං මුනෙති, හන්තෙ, මුනෙ ඤාණවන්ත තෙ තුය්හං
පාටිභාරියාදිඅනෙකවිධා පඤ්ඤා වච්චරං මග්ගසමොධානං නගරවිජීති අත්ථො.
ඉද්ධිපාදඤ්ච සිඬිසාටන්ති තුය්හං ඡන්දවීරියවිත්තවිමංසසඬිඛාතා වත්තාරො
ඉද්ධිපාදා සිඬිසාටං චතුමග්ගසන්ති. ධම්මවිජී සුමාපිතන්ති
සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මසඬිඛාතාය විජියා සුට්ඨු මාපිතං සජ්ජිතං, තං
ධම්මනගරන්ති අත්ථො.

537. සුත්තන්තං අභිධම්මඤ්චාති තච තුය්හං එත්ථ ධම්මනගරෙ සුත්තන්තං
අභිධම්මං විනයඤ්ච කෙවලං සකලං සුත්තගෙය්‍යාදිකං නවඬිගං බුද්ධවචනං
ධම්මසභා ධම්මාධිකරණසාලාති අත්ථො.

538. සුඤ්ඤතං අනිමිත්තඤ්චාති අනත්තානුපස්සනාවසෙන පටිලද්ධං
සුඤ්ඤතවිහාරඤ්ච, අනිච්චානුපස්සනාවසෙන පටිලද්ධං අනිමිත්තවිහාරඤ්ච.
විහාරඤ්චජ්ජණිතන්ති දුක්ඛානුපස්සනාවසෙන පටිලද්ධං අජ්ජණිතවිහාරඤ්ච.
ආනෙඤ්ජඤ්චාති අවලං අඵන්දිතං චතුසාමඤ්ඤඵලසඬිඛාතං ආනෙඤ්ජවිහාරඤ්ච.
නිරොධො වාති සබ්බදුක්ඛනිරොධං නිබ්බානඤ්ච. එසා ධම්මකුටී තවාති එසා
සබ්බනවලොකුත්තරධම්මසඬිඛාතා තච තුය්හං ධම්මකුටී වසනගෙහන්ති අත්ථො.

539. පඤ්ඤාය අග්ගො නික්ඛිත්තොති පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤවන්තානං
අග්ගො. ඉති භගවතා නික්ඛිත්තො යපිතො ථෙරො පටිභානෙ ච පඤ්ඤාය
කත්තබ්බෙ කිච්චෙ, යුත්තමුත්තපටිභානෙ වා කොච්ඤො ඡෙකො නාමෙන
සාරිපුත්තොති පාකටො තච තුය්හං ධම්මසෙනාපති තයා දෙසිතස්ස
පිටකත්තයධම්මසමුහස්ස ධාරණතො පති පධානො හුත්වා සෙනාකිච්චං කරොතිති
අත්ථො.

540. චුතුපපාතකුසලොති හන්තෙ මුනි, චුතුපපාතෙ චුතියා උපපත්තියා ච
කුසලො ඡෙකො. ඉද්ධියා පාරමිං ගතොති ‘‘එකොපි හුත්වා බහුධා භොති, බහුධාපි
හුත්වා එකො භොති’’ තිආදිනා (දී. නි. 1.238; පටි. ම. 1.102) චුත්තය
ඉද්ධිජ්ජහෙදාය පාරමිං පරියොසානං ගතො පත්තො නාමෙන කොලිතො නාම
මොග්ගල්ලානත්ථෙරො පොරොභිච්චො තච තුය්හං පුරොභිතොති සම්බන්ධො.

541. පොරාණකචංසධරොති හන්තෙ මුනෙ, ඤාණවන්තං පොරාණස්ස වංසස්ස
ධාරකො, පරම්පරජානනකො වා උග්ගතෙජො පාකටතෙජො, දුරාසදො ආසාදෙතුං
සට්ඨෙතුං දුක්ඛො අසක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො. ධුතවාදිගුණෙහග්ගොති

තෙව්වරිකඩගාදීනි තෙරස ධුතඩිගානි වදනි ඔවදනීනි ධුතවාදිගුණෙන ධුතඩිගුණෙන අග්ගො සෙට්ඨො මහාකස්සපත්ථෙරො තව තුය්හං අක්ඛදස්සො වොභාරකරණෙ පධානොති අත්ථො.

542. බහුස්සුතො ධම්මධරොති හන්තෙ මුනෙ, බහුනං

චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සානං සුතත්තා හගවතා භික්ඛුසඩ්ඨතො ච උග්ගහිතත්තා බහුස්සුතො අනෙකෙසං ඡසතසහස්සසඩ්ඨානං ආගමධම්මානං සතිපට්ඨානාදීනඤ්ච පරමත්ථධම්මානං ධාරණතො ධම්මධරො ආනන්දො. සබ්බපාඨී ච සාසනෙති බුද්ධසාසනෙ සබ්බෙසං පාඨීනං පඨන්තානං සජ්ඣායන්තානං භික්ඛූනං අග්ගො සෙට්ඨොති සබ්බපාඨී නාමෙන ආනන්දො නාම ථෙරො. ධම්මාරක්ඛො තවාති තව තුය්හං ධම්මස්ස පිටකත්තයධම්මභණ්ඩස්ස ආරක්ඛො රක්ඛකො පාලකො, ධම්මභණ්ඩාගාරිකොති අත්ථො.

543. එතෙ සබ්බෙ අතික්කම්මාති හගවා හග්ගවා සම්මාසම්බුද්ධො එතෙ

සාරිපුත්තාදයො මහානුභාවෙපි ථෙරෙ අතික්කම්ම වජ්ජේත්වා මමංයෙව පමෙසි පමාණං අකාසි, මනසි අකාසිති අත්ථො. විනිච්ඡයං මෙ පාදාසීති විනයඤ්ඤාහි පණ්ඩිතෙහි දෙසිතං පකාසිතං විනයෙ විනිච්ඡයං දොසවිචාරණං මෙ මය්හං හගවා පාදාසි පකාරෙන අදාසි, මය්හමෙව භාරං අකාසිති සම්බන්ධො.

544. යො කොචි විනයෙ පඤ්ඤන්ති යො කොචි භික්ඛු බුද්ධසාවකො

විනයනිස්සිතං පඤ්ඤං මං පුච්ඡති, තත්ථ තස්මිං පුච්ඡිතපඤ්ඤෙ මෙ මය්හං වින්තනා විමති කඩ්ඛා නත්ථි. තඤ්ඤෙවත්ථං තං එව පුච්ඡිතං අත්ථං අහං කථෙමිති සම්බන්ධො.

545. යාවතා බුද්ධඛේත්තම්හීති යාවතා යත්තකෙ යානෙ බුද්ධස්ස

ආණාඛේත්තෙ තං මහාමුනිං සම්මාසම්බුද්ධං යපෙත්වා විනයෙ විනයපිටකෙ විනයවිනිච්ඡයකරණෙ වා මාදිසො මයා සදිසො නත්ථි, අහමෙව අග්ගො, භියොයා මමාධිකො කුතො හවිස්සතීති සම්බන්ධො.

546. භික්ඛුසඩ්ඨෙ නිසීදිත්වා භික්ඛුසඩ්ඨමජ්ඣෙ නිසින්තො ගොතමො හගවා

එවං ගජ්ජති සිහනාදං කරොති. කථං? විනයෙ උහතොවිහඬිගෙ, ඛන්ධකෙසු මහාවග්ගචුළුවග්ගෙසු, ච-සද්දෙන පරිවාරෙ, උපාලිස්ස උපාලිනා සමො සදිසො නත්ථිති එවං ගජ්ජති.

547. යාවතාති යත්තකං බුද්ධභණ්ණං බුද්ධෙන දෙසිතං නවඬිගං

සුත්තගෙය්‍යාදිසත්ථුසාසනං සත්ථුනා පකාසිතං සබ්බං විනයොගධං තං විනයෙ අන්තොපට්ඨං විනයමූලකං ඉච්චෙවං පස්සිතො පස්සන්තස්ස.

548. මම කම්මං සරිත්වානාති ගොතමො සක්‍යපුඬිගවො සක්‍යවංසජ්ජධානො,

මම කම්මං මය්හං පුබ්බපත්ථනාකම්මං අතීතංසඤ්ඤාණෙන සරිත්වාන පච්චක්ඛතො ඤත්වා භික්ඛුසඩ්ඨමජ්ඣෙ ගතො “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං

විනයධරානං යදිදං උපාලී''ති (අ. නි. 1.219, 228) මං එතදග්ගෙ යානෙ යිපෙසිති සම්බන්ධො.

549. සතසහස්සුපාදායාති සතසහස්සකප්පෙ ආදිං කත්වා යං ඉමං යානං අපත්ථසිං පත්ථෙසිං, සො මෙ අත්ථො මයා අනුප්පත්තො අධිගතො පටිලද්ධො විනයෙ පාරම්. ගතො කොටිං පත්තොති අත්ථො.

550. සක්ඛානං සක්ඛාවංසරාජුනං නන්දිජනනො සොමනස්සකාරකො අහං පුරෙ පුබ්බෙ කප්පකො ආසිං අහොසිං, තං ජාතිං තං කුලං තං යොනිං විජහිත්වා විසෙසෙන ජහිත්වා ඡඩ්ඛිත්වා මහෙසිනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පුත්තො ජාතො සක්ඛාපුත්තොති සඩ්ධං ගතො සාසනධාරණතොති අත්ථො.

551. තතො පරං අත්තනො දාසකුලෙ නිබ්බත්තනාපදානං දස්සෙන්තො ඉතො දුතියකෙ කප්පෙතිආදිමාහ. තත්ථ ඉතො හද්දකප්පතො හෙට්ඨා දුතියෙ කප්පෙ නාමෙන අඤ්ජසො නාම බත්තියො එකො රාජා අනන්තතෙජො සඩ්ධාතික්කන්තතෙජො අමිතයසො පමාණාතික්කන්තපරිවාරො මහද්ධනො අනෙකකොට්ඨසතසහස්සධනවා භූමිපාලො පට්ඨිපාලකො රක්ඛකො අහොසිති සම්බන්ධො.

552. තස්ස රඤ්ඤොති තස්ස තාදිසස්ස රාජිනො පුත්තො අහං චන්දනො නාම බත්තියො බත්තියකුමාරො අහොසිත්ති සම්බන්ධො. සො අහං ජාතිමදෙන ච යසමදෙන ච හොගමදෙන ච උපත්ථද්ධො ථම්හිතො උත්තතොති අත්ථො.

553. නාගසතසහස්සානීති සතසහස්සහත්ථිනො මාතඬගා මාතඬගකුලෙ ජාතා තිධා පහින්නා අක්ඛිකණ්ණකොසසඩ්ධාතෙහි තීහි යානෙහි පහින්නා මදගළිතා සබ්බාලඬකාරභූසිතා සබ්බෙහි හත්ථාලඬකාරෙහි අලඬකතා සදා සබ්බකාලං මං පරිවාරන්තීති සම්බන්ධො.

554. සබ්බලෙහි පරෙතොහන්ති තදා තස්මිං කාලෙ අහං සබ්බලෙහි අත්තනො සෙනාබ්බලෙහි පරෙතො පරිවාරිතො උය්‍යානං ගන්තුකාමකො ඉච්ඡන්තො සිරිකං නාම නාගං හත්ථිං ආරුශ්භ අභිරුහිත්වා නගරතො නික්ඛමිත්ති සම්බන්ධො.

555. චරණෙන ච සම්පන්නොති සීලසංවරාදිපන්තරසවරණධම්මෙන සමන්තාගතො ගුත්තද්වාරො පිහිතචක්ඛාදිජද්වාරො සුසංවුතො සුට්ඨ රක්ඛිතකායවිත්තො දෙවලො නාම සම්බුද්ධො පච්චෙකසම්බුද්ධො, මම මය්හං පුරතො සම්මුඛෙ ආගච්ඡි පාපුණ්ති අත්ථො.

556. පෙසෙත්වා සිරිකං නාගන්ති තං ආගතං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා අහං සිරිකං නාම නාගං අහිමුඛං පෙසෙත්වා බුද්ධං ආසාදයිං සට්ඨෙසිං පදුස්සෙසින්ති අත්ථො. තතො සඤ්ජාතකොපො සොති තතො තස්මා මයා අතීච පිළෙත්වා පෙසිතත්තා සො

හත්ථිනාගො මයි සඤ්ජාතකොපො පදං අත්තනො පාදං නුද්ධරතෙ න උද්ධරති,
නිව්වලොව හොතිති අත්ථො.

557. නාගං දුට්ඨමනං දිස්වාති දුට්ඨමනං කුද්ධචිත්තං නාදං දිස්වා අහං බුද්ධෙ
පච්චෙකඛුද්ධෙ කොපං අකාසිං දොසං උප්පාදෙසින්ති අත්ථො. විහෙසයිත්වා
සම්බුද්ධන්ති දෙවලං පච්චෙකසම්බුද්ධං විහෙසයිත්වා විහෙයෙත්වා අහං උය්‍යානං
අගමාසින්ති සම්බන්ධො.

558. සාතං තත්ථ න වින්දාමිති තස්මිං ආසාදනෙ සාතං න වින්දාමි.
ආසාදනානිමිත්තං මධුරං සුඛං න ලභාමිති අත්ථො. සිරො පජ්ජලිතො යථාති සිරො
මම සීසං පජ්ජලිතො යථා පජ්ජලමානං විය හොතිති අත්ථො. පරිළාභෙන ඩය්භාමිති
පච්චෙකඛුද්ධෙ කොපස්ස කතත්තා පච්ඡානුතාපපරිළාභෙන ඩය්භාමි උණ්භවිත්තො
හොමිති අත්ථො.

559. සසාගරන්තාති තෙනෙව පාපකම්මබලෙන සසාගරන්තා
සාගරපරියොසානා සකලමහාපථවී මෙ මය්හං ආදිත්තා විය ජලිතා විය හොති
බායතිති අත්ථො. පිතු සන්තිකුපාගම්මාති එවං හයෙ උප්පන්නෙ අහං අත්තනො පිතු
රඤ්ඤො සන්තිකං උපාගම්ම උපගන්ත්වා ඉදං වචනං අබ්‍රවිං කථෙසින්ති අත්ථො.

560. ආසිව්සංව කුපිතන්ති ආසිව්සං සබ්බං කුපිතං කුද්ධං ඉව ජලමානං
අග්ගික්ඛන්ධං ඉව මත්තං තිඛා පහින්තං දන්තිං දන්තවන්තං කුඤ්ජරං උත්තමං
හත්ථිං ඉව ව ආගතං යං පච්චෙකඛුද්ධං සයම්භුං සයමෙව බුද්ධභූතං අහං ආසාදයිං
සට්ඨෙසින්ති සම්බන්ධො.

561. ආසාදිතො මයා බුද්ධොති සො පච්චෙකඛුද්ධො මයා ආසාදිතො සට්ඨිතො
සොරො අඤ්ඤෙහි සට්ඨෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා සොරො, උග්ගතපො
පාකටතපො ජිනො පඤ්ච මාරෙ ජිතවා එවංගුණසම්පන්නො පච්චෙකඛුද්ධො මයා
සට්ඨිතොති අත්ථො. පුරා සබ්බෙ විනස්සාමාති තස්මිං පච්චෙකඛුද්ධෙ
කතඅනාදරෙන සබ්බෙ මයං විනස්සාම විවිධෙනාකාරෙන නස්සාම, හස්මා විය
හවාමාති අත්ථො. බමාපෙස්සාම තං මුනින්ති තං පච්චෙකඛුද්ධං මුනිං යාව න
විනස්සාම, තාව බමාපෙස්සාමාති සම්බන්ධො.

562. නො වෙ තං නිජ්ඣාපෙස්සාමාති අත්තදන්තං දමිතචිත්තං සමාහිතං
එකග්ගචිත්තං තං පච්චෙකඛුද්ධං නො වෙ නිජ්ඣාපෙස්සාම බමාපෙස්සාම. ඔරෙන
සත්තදිවසා සත්තදිවසතො ඔරභාගෙ සත්තදිවසෙ අනතික්කමිත්වා සම්පුණ්ණං
රට්ඨං මෙ සබ්බං විධම්ස්සති විනස්සිස්සති.

563. සුමෙබලො කොසියො වාති එතෙ සුමෙබලාදයො චත්තාරො රාජානො
ඉසයො ආසාදයිත්වා සට්ඨෙත්වා අනාදරං කත්වා සරට්ඨකා සහ රට්ඨජනපදවාසීහි
දුග්ගතා විනාසං ගතාති අත්ථො.

564. යදා කුප්පන්ති ඉසයොති යදා යස්මිං කාලෙ සඤ්ඤතා කායසඤ්ඤමාදීහි සඤ්ඤතා සන්තා බ්‍රහ්මචාරිනො උත්තමචාරිනො සෙට්ඨචාරිනො ඉසයො කුප්පන්ති දොමනස්සා භවන්ති, තදා සසාගරං සපබ්බතං සදෙවකං ලොකං විනාසෙන්තිති සම්බන්ධො.

565. තියොජනසහස්සමිහිති තෙසං ඉසීනං ආනුභාවං ඤත්වා තෙ බ්‍රහ්මාපෙතුං අවිචයං අපරාධං දෙසනත්ථාය පකාසනත්ථාය තියොජනසහස්සප්පමාණෙ පදෙසෙ පුරිසෙ සන්නිපාතයින්ති සම්බන්ධො. සයම්භුං උපසංඝිකමිත්ති සයම්භුං පච්චෙකබ්බද්ධං උපසංඝිකමිං සමීපං අගමාසින්ති අත්ථො.

566. අල්ලවත්ථාති මයා සද්ධිං රාසිභූතා සබ්බෙ ජනා අල්ලවත්ථා උදකෙන තින්තවත්ථ උත්තරාසඬගා අල්ලසිරා තින්තකෙසා පඤ්ඡලිකතා මුද්ධති කතඅඤ්ඡලිප්පවා බුද්ධස්ස පච්චෙකමුනිනො පාදෙ පාදසමීපෙ නිපතිත්වා නිපජ්ජිත්වා ඉදං වචනමබ්බුන්ති “බමස්සු ත්වං, මහාවීරා” තිආදිකං වචනං අබ්බුං කථෙසුන්ති අත්ථො.

567. මහාවීර වීරුත්තම භන්තෙ පච්චෙකබ්බද්ධ, මයා තුම්හෙසු අඤ්ඤාණෙන කතං අපරාධං බමස්සු ත්වං විනොදෙහි, මා මනසි කරොහීති අත්ථො. ජනො ජනසමුහො තං භගවන්තං අහි විසෙසෙන යාවති. පරිළාභං දොසමොහෙහි කතවිත්තදුක්ඛපරිළාභං අමිභාකං විනොදෙහි තනුං කරොහි, නො අමිභාකං රට්ඨං සකලරට්ඨජනපදවාසිනො මා විනාසය මා විනාසෙහීති අත්ථො.

568. සදෙවමානුසා සබ්බෙති සබ්බෙ මානුසා සදෙවා සදානවා පභාරාදාදීහි අසුරෙහි සහ සරක්ඛසා අයොමයෙන කුටෙන මහාමුග්ගරෙන සදා සබ්බකාලං මෙ සිරං මය්හං මත්ථකං භින්දෙය්‍යුං පදාලෙය්‍යුං.

569. තතො පරං බුද්ධානං බම්මභාවඤ්ච කොපාභාවඤ්ච පකාසෙන්තො දුකෙ අග්ගි න සංශ්ඨාතිතිආදිමාහ. තත්ථ යථා උදකෙ අග්ගි න සංශ්ඨාති න පතිට්ඨාති, යථා බීජං සෙලෙ සිලාමයෙ පබ්බතෙ න වීරුහති, යථා අගදෙ ඔසධෙ කිම් පාණකො න සංශ්ඨාති. තථා කොපො විත්තප්පකොපො දුම්මනතා බුද්ධෙ පටිවිද්ධසච්චෙ පච්චෙකබ්බද්ධෙ න ඡායති න උප්පජ්ජතිති අත්ථො.

570. පුනපි බුද්ධානං ආනුභාවං පකාසෙන්තො යථා ච භූමිතිආදිමාහ. තත්ථ යථා ච භූමි පථවි අවලා නිච්චලා, තථා බුද්ධො අවලොති අත්ථො. යථා සාගරො මහාසමුද්දො අප්පමෙය්‍යො පමෙතුං පමාණං ගහෙතුං අසක්කුණෙය්‍යො, තථා බුද්ධො අප්පමෙය්‍යොති අත්ථො. යථා ආකාසො අප්පිට්ඨාකාසො අනන්තකො පරියොසානරහිතො, එවං තථා බුද්ධො අක්ඛොභියො බොහෙතුං ආලොලෙතුං අසක්කුණෙය්‍යොති අත්ථො.

571. තතො පරං පච්චෙකඛුද්ධස්ස ඛමනවචනං දස්සෙත්තො සදා ඛන්තා මහාවීරාතිආදිමාහ. තත්ථ මහාවීරා උත්තමවීරියවන්තා බුද්ධා තපස්සිනො පාපානං තපනතො “තපො”ති ලද්ධනාමෙන වීරියෙන සමන්තාගතා ඛන්තා ච ඛන්තියා ච සම්පන්නා ඛම්තා ච පරෙසං අපරාධං ඛම්තා සහිතා සදා සබ්බකාලං භවත්තීති සම්බන්ධො. ඛන්තානං ඛම්තානඤ්චාති තෙසං බුද්ධානං ඛන්තානං ඛන්තියා යුත්තානං ඛම්තානං පරාපරාධඛම්තානං සහිතානඤ්ච ගමනං ඡන්දාදීහි අගතිගමනං න විජ්ජතිති අත්ථො.

572. ඉති ඉදං වචනං වත්වා සම්බුද්ධො පච්චෙකසම්බුද්ධො පරිලාභං සත්තානං උප්පන්නදාහං විනොදයං විනොදයන්තො මහාජනස්ස පුරතො සන්නිපතිතස්ස සරාජකස්ස මහතො ජනකායස්ස සම්මුඛතො තදා තස්මිං කාලෙ නභං ආකාසං අබ්භුග්ගම් උග්ගඤ්ජීති අත්ථො.

573. තෙන කම්මෙනහං ධීරාති ධීර ධිතිසම්පන්න අහං තෙන කම්මෙන පච්චෙකඛුද්ධෙ කතෙන අනාදරකම්මෙන ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභවෙ භීතත්තං ලාමකභාවං රාජුතං කප්පකකම්මකරණජාතිං අප්ඤ්ඤාපාගතො සම්පත්තොති අත්ථො. සමතික්කම්ම තං ජාතින්ති තං පරායත්තජාතිං සං සුට්ඨු අතික්කම්ම අතික්කම්ත්වා. පාවිසිං අභයං පුරන්ති භයරහිතං නිබ්බානපුරං නිබ්බානමහානගරං පාවිසිං පච්චියො ආසින්ති අත්ථො.

574. තදාපි මං මහාවීරාති වීරුත්තම තදාපි තස්මිං පච්චෙකඛුද්ධස්ස ආසාදනසමයෙ අපි සයම්භූ පච්චෙකඛුද්ධො පරිලාභං ආසාදනහෙතු උප්පන්නං කායචිත්තදරථං විනොදෙසි දුර්අකාසි. ඩය්භමානං තතො එව පච්ඡානුතාපෙන කුක්කුච්චෙන ඩය්භමානං සන්නපන්නං මං සුසංඤ්ඤිතං දොසං දොසතො දස්සනෙ සුට්ඨු සංඤ්ඤිතං දිස්වා බමාපයි තං අපරාධං අධිවාසෙසීති සම්බන්ධො.

575. අප්ඡාපි මං මහාවීරාති වීරුත්තම, අප්ඡාපි තුය්හං සමාගමකාලෙ අපි, තිහග්ගීහි රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඬ්ඛාතෙහි වා නිරයග්ගිපෙතග්ගිසංසාරග්ගිසඬ්ඛාතෙහි වා තීහි අග්ගීහි ඩය්භමානං දුක්ඛමනුභවන්තං මං භගවා සීතිභාවං දොමනස්සවිනාසෙන සන්නකායචිත්තසඬ්ඛාතං සීතිභාවං නිබ්බානමෙව වා අපාපයි සම්පාපෙසි. තයො අග්ගී චුත්තප්පකාරෙ තෙ තයො අග්ගී නිබ්බාපෙසි චූපසමෙසීති සම්බන්ධො.

576. එවං අත්තතො භීතාපදානං භගවතො දස්සෙත්වා ඉදානි අඤ්ඤෙපි තස්ස සවනෙ නියොජෙත්වා ඔවදන්තො “යෙසං සොතාවධානත්ථී”තිආදිමාහ. තත්ථ යෙසං තුම්භාකං සොතාවධානං සොතස්ස අවධානං යපනං අත්ථී විජ්ජති, තෙ තුම්භෙ භාසතො සාසන්නස්ස මම වචනං සුඤ්ඤාප මනසි කරොථ. අත්ථං තුම්භං පවක්ඛාමීති යථා යෙන පකාරෙන මම මයා දිට්ඨං පදං නිබ්බානං, තථා තෙන පකාරෙන නිබ්බානසඬ්ඛාතං පරමත්ථං තුම්භාකං පවක්ඛාමීති සම්බන්ධො.

577. තං දස්සෙන්නො සයම්භුං තං විමානෙත්වාතිආදිමාහ. තත්ථ සයම්භුං සයමෙව භූතං අරියාය ජාතියා ජාතං සන්තචිත්තං සමාහිතං පච්චෙකබුද්ධං විමානෙත්වා අනාදරං කත්වා තෙන කම්මෙන කතනාකුසලෙන අප්ප ඉමස්මි. වත්තමානකාලෙ අහං නිවයොනියං පරායත්තජාතියං කප්පකජාතියං ජාතො නිබ්බත්තො අමිහි භවාමි.

578. මා වො බණං විරාධෙට්ඨාති බුද්ධුප්පාදක්ඛණං වො තුම්භෙ මා විරාධෙට්ඨ ගජිතං මා කරොථ, හි සච්චං බණාතීතා බුද්ධුප්පාදක්ඛණං අතීතා අතික්කන්තා සත්තා සොචරෙ සොචන්ති, “මයං අලක්ඛිකා දුම්මෙධා භවාමා” ති එවං සොචන්තීති අත්ථො. සදත්ථෙ අත්තනො අත්ථෙ වුඩ්ඪියං වායමෙය්‍යාථ වීරියං කරොථ. වො තුම්භෙහි බණො බුද්ධුප්පාදක්ඛණො සමයො පටිපාදිතො නිප්ථාදිතො පත්තොති අත්ථො.

579. තතො පරං සංසාරගතානං ආදීනවං උපමාඋපමෙය්‍යවසෙන දස්සෙන්නො එකච්චානඤ්ච වමනන්තිආදිමාහ. එකච්චානං කෙසඤ්චි පුග්ගලානං වමනං උද්ධං උග්ගිරණං එකච්චානං විරෙවනං අධොපග්ගරණං එකෙ එකච්චානං හලාහලං විසං මුච්ඡාකරණවිසං, එකච්චානං පුග්ගලානං ඔසධං රක්ඛන්‍රපායං භගවා එවං පටිපාටියා අක්ඛාසීති සම්බන්ධො.

580. වමනං පටිපන්නානන්ති පටිපන්නානං මග්ගසමඬ්ඪිතං වමනං සංසාරජඩ්ධිතං සංසාරමොචනං භගවා අක්ඛාසීති සම්බන්ධො. එලට්ඨානං එලෙ ධීතානං විරෙවනං සංසාරපග්ගරණං අක්ඛාසී. එලලාහීතං එලං ලහිත්වා ධීතානං නිබ්බානඔසධං අක්ඛාසී. ගවෙසීතං මනුස්සදෙවනිබ්බානසම්පත්තිං ගවෙසීතං පරියෙසන්නානං පුඤ්ඤබ්බන්තභූතං සඬ්ඝං අක්ඛාසීති සම්බන්ධො.

581. සාසනෙන විරුද්ධානන්ති සාසනස්ස පටිපක්ඛානං හලාහලං කුතුහලං පාපං අකුසලං අක්ඛාසීති සම්බන්ධො. යථා ආසීවිසොති අස්සද්ධානං කතපාපානං පුග්ගලානං සංසාරෙ දුක්ඛාවහනතො ආසීවිසසදිසං යථා ආසීවිසො දිට්ඨමත්තෙන හස්මකරණතො දිට්ඨවිසො සප්පො අත්තනා දිට්ඨං නරං ක්කාපෙති ඩය්හති දුක්ඛාපෙති. තං නරං තං අස්සද්ධං කතපාපං නරං හලාහලවිසං එවං ක්කාපෙති චතුසු අපායෙසු ඩය්හති සොසෙසීති සම්බන්ධො.

582. සකිං පීතං හලාහලන්ති විසං හලාහලං පීතං සකිං එකචාරං ජීවිතං උපරුන්ධති නාසෙති. සාසනෙන සාසනම්හි වීරජ්ඣන්ත්වා අපරාධං කත්වා පුග්ගලො කප්පකොට්ඨි කොට්ඨසඬ්ඛො කප්පෙපි ඩය්හති නිජ්ඣායතීති අත්ථො.

583. එවං අස්සද්ධානං පුග්ගලානං එලවිපාකං දස්සෙත්වා ඉදාති බුද්ධානං ආනුභාවං දස්සෙන්නො ඛන්තියාතිආදිමාහ. තත්ථ යො බුද්ධො වමනාදීති අක්ඛාසී, සො බුද්ධො ඛන්තියා බමනෙන ව අවිහිංසාය සත්තානං අවිහිංසනෙන ව මෙත්තචිත්තවතාය ව මෙත්තචිත්තවත්තභාවෙන ව සදෙවකං සහ දෙවෙහි

වත්තමානං ලොකං තාමරති අතික්කමාපෙනි නිබ්බාපෙනි, තස්මා කාරණා බුද්ධා වො තුම්භෙහි අවිරාධියා විරුජ්ඣිතුං න සක්කුණෙය්‍යා, බුද්ධසාසනෙ පටිපජ්ජෙය්‍යාථාති අත්ථො.

584. ලාභෙ ව අලාභෙ ව න සජ්ජන්ති න භජන්ති න ලග්ගන්ති. සම්මානනෙ ආදරකරණෙ ව විමානනෙ අනාදරකරණෙ ව අවලා පථවිසදියා බුද්ධා භවන්ති, තස්මා කාරණා තෙ බුද්ධා තුම්භෙහි න විරොධියා න විරොධෙතබ්බා විරුජ්ඣිතුං අසක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො.

585. බුද්ධානං මජ්ඣත්තතං දස්සෙන්තො දෙවදත්තෙති ආදිමාහ. තත්ථ වධකාවධකෙසු සබ්බෙසු සත්තෙසු සමකො සමමානසො මුනි බුද්ධමුනීති අත්ථො.

586. එතෙසං පටිඝො නත්ථීති එතෙසං බුද්ධානං පටිඝො චණ්ඩික්කං දොසචිත්තතං නත්ථී න සංවිජ්ජති. රාගොමෙසං න විජ්ජන්ති ඉමෙසං බුද්ධානං රාගොපි රජ්ජනං අල්ලියනං න විජ්ජති, න උපලබ්භති, තස්මා කාරණා, වධකස්ස ව ඔරසස්ස වාති සබ්බෙසං සමකො සමචිත්තො බුද්ධො භොතීති සම්බන්ධො.

587. පුනපි බුද්ධානංයෙව ආනුභාවං දස්සෙන්තො පන්ථෙ දිස්වාන කාසාවන්ති ආදිමාහ. තත්ථ මිළ්භමක්ඛිතං ගුප්ඵමිස්සං කාසාවං කසාවෙන රජ්ජනං විවරං ඉසිද්ධජං අරියානං ධජං පරික්ඛාරං, පන්ථෙ මග්ගෙ ඡඩ්ඞිතං දිස්වාන පස්සිත්වා අඤ්ජලිං කත්වා දසඩ්ගලිසමොධානං අඤ්ජලිපුටං සිරසි කත්වා සිරසා සිරොන වන්දිතබ්බං ඉසිද්ධජං අරහත්තද්ධජං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකදීපකං විවරං නමස්සිතබ්බං මානෙතබ්බං පුජෙතබ්බන්ති අත්ථො.

588. අබ්භතීතාති අහි අත්ථඞ්ගතා නිබ්බුතා. යෙ ව බුද්ධා වත්තමානා ඉදානි ජාතා ව යෙ බුද්ධා අනාගතා අජාතා අභූතා අනිබ්බන්තා අපාතුභූතා ව යෙ බුද්ධා. ධජෙනානෙන සුජ්ඣන්තිති අනෙන ඉසිද්ධජෙන විවරෙන එතෙ බුද්ධා සුජ්ඣන්ති විසුද්ධා භවන්ති සොහන්ති. තස්මා තෙන කාරණෙන එතෙ බුද්ධා නමස්සියා නමස්සිතබ්බා වන්දිතබ්බාති අත්ථො. ‘එතං නමස්සිය’න්තිපි පාඨො, තස්ස එතං ඉසිද්ධජං නමස්සිතබ්බන්ති අත්ථො.

589. තතො පරං අත්තතො ගුණං දස්සෙන්තො සත්ථුකජ්ජන්ති ආදිමාහ. තත්ථ සත්ථුකජ්ජං බුද්ධසදියං සුවිනයං සුන්දරවිනයං සුන්දරාකාරෙන ද්වාරත්තයදමනං හදයෙන චිත්තෙන අහං ධාමරම් සවනධාරණාදිනා පච්චචෙක්ඛාමීති අත්ථො. විනයං විනයපිටකං නමස්සමානො වන්දමානො විනයෙ ආදරං කුරුමානො විහරිස්සාමි සබ්බදා සබ්බස්මිං කාලෙ වාසං කජ්ජෙමීති අත්ථො.

590. විනයො ආසයො මය්හන්ති විනයපිටකං මය්හං ඔකාසභූතං සවනධාරණමනසිකරණඋග්ගහපරිපුච්ඡාපවත්තනවසෙන ඔකාසභූතං ගෙහභූතන්ති අත්ථො. විනයො යානවඩ්ඞකමන්ති විනයො මය්හං සවනාදිකිව්චකරණෙන ධීතට්ඨානඤ්ච වඩ්ඞකමනට්ඨානඤ්ච. කජ්ජෙමි විනයෙ වාසන්ති විනයපිටකෙ

විනයතන්ත්‍රියා සවනධාරණපවත්තනවසෙන වාසං සයනං කප්පෙමි කරොමි.
විනයො මම ගොවරොති විනයපිටකං මය්හං ගොවරො ආභාරො භොජනං නිව්චං
ධාරණමනසිකරණවසෙනාති අත්ථො.

591. විනයෙ පාරමිප්පත්තොති සකලෙ විනයපිටකෙ පාරමිං පරියොසානං
පත්තො. සමථෙ වාපි කොවිදොති පාරාජිකාදිසත්තාපත්තික්ඛන්ධානං සමථෙ
වූපසමෙ ච වුට්ඨානෙ ච කොවිදො ඡෙකො, අධිකරණසමථෙ චා –

“විවාදං අනුවාදඤ්ච, ආපත්තාධිකරණං තථා;
කිව්වාධිකරණඤ්චෙව, චතුරාධිකරණා මතා”ති. –

චුත්තාධිකරණෙසු ච –

“සම්මුඛා සතිවිනයො, අමුල්භපට්ඨඤ්ඤාකරණං;
යෙභුයා තස්සපාපියා, තිණවත්ථාරකො තථා”ති. –

එවං චුත්තෙසු ච සත්තසු අධිකරණසමථෙසු අතිකොවිදො ඡෙකොති අත්ථො.
උපාලි තං මහාවීරාති භන්තෙ මහාවීර, චතුසු අසඬ්ඛොයොසු කප්පසතසහස්සෙසු
සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණාධිගමාය වීරියවන්ත සත්ථුනො දෙවමනුස්සානං අනුසාසකස්ස
තං තච පාදෙ පාදයුගෙ උපාලි භික්ඛු වන්දති පණාමං කරොතීති අත්ථො.

592. සො අහං පබ්බජිත්වා සම්බුද්ධං නමස්සමානො පණාමං කරුමානො
ධම්මස්ස ච තෙන භගවතා දෙසිතස්ස නවලොකුත්තරධම්මස්ස සුධම්මතං
සුන්දරධම්මභාවං ජානිත්වා ධම්මඤ්ච නමස්සමානො ගාමනො ගාමං පුරතො පුනං
නගරතො නගරං විවරිස්සාමීති සම්බන්ධො.

593. කිලෙසා ඤාපිතා මය්හන්ති මයා පටිවිද්ධඅරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන මය්හං
විත්තසන්තානගතා සබ්බෙ දියඬ්ඪසහස්සසඬ්ඪා කිලෙසා ඤාපිතා සොසිතා
විසොසිතා විද්ධංසිතා. භවා සබ්බෙ සමුහතාති කාමභවාදයො සබ්බෙ නච භවා මයා
සමුහතා සං සුට්ඨු උභතා බෙපිතා විද්ධංසිතා. සබ්බාසවා පරික්ඛිණාති කාමාසවො,
භවාසවො, දිට්ඨාසවො, අවිජ්ජාසවොති සබ්බෙ වත්තාරො ආසවා පරික්ඛිණා
පරිසමන්තතො ඛයං පාපිතා. ඉදානි ඉමස්මිං අරහත්තප්පත්තකාලෙ පුනබ්භවො
පුනුප්පත්තිසඬ්ඪාතො භවො භවනං ජාති නත්ථීති අත්ථො.

594. උත්තරි සොමනස්සවසෙන උදානං උදානෙන්තො ස්වාගතන්තිආදිමාහ.
තත්ථ බුද්ධසෙට්ඨස්ස උත්තමබුද්ධස්ස සන්තිකෙ සමීපෙ එකනගරෙ වා මම
ආගමනං ස්වාගතං සුට්ඨු ආගමනං සුන්දරාගමනං වත එකන්තෙන ආසි අභොසිති
සම්බන්ධො. තිස්සො විජ්ජාති පුබ්බෙතිවාසදිබ්බවක්ඛුආසවක්ඛයවිජ්ජා අනුප්පත්තා
සම්පත්තා, පච්චක්ඛං කතාති අත්ථො. කතං බුද්ධස්ස සාසනන්ති බුද්ධෙන භගවතා
දෙසිතං අනුසිට්ඨි සාසනං කතං නිජ්ජාදිතං වත්තපට්පත්තිං පුරෙත්වා කම්මට්ඨානං
මනසි කරිත්වා අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණාධිගමෙන සම්පාදිතන්ති අත්ථො.

595. පටිසම්භිදා චතස්සොති අත්ථපටිසම්භිදාදයො චතස්සො පඤ්ඤායො සච්ඡිකතා පච්චක්ඛං කතා. විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙති චත්තාරි මග්ගඤ්ඤාණානි චත්තාරි ඵලඤ්ඤාණානීති ඉමෙ අට්ඨ විමොක්ඛා සංසාරතො මුච්චනුපායා සච්ඡිකතානි සම්බන්ධො. ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතානි –

“ඉද්ධිවිධං දිබ්බසොතං, චෙතොපරියඤ්ඤාණකං;
පුබ්බෙතිවාසඤ්ඤාණඤ්ච, දිබ්බචක්ඛාසචක්ඛය” න්ති. –

ඉමා ඡ අභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා පච්චක්ඛං කතා. ඉමෙසං ඤ්ඤාණානං සච්ඡිකරණෙන බුද්ධස්ස සාසනං කතන්ති අත්ථො.

ඉත්ථන්ති ඉමිනා හෙට්ඨා චුත්තජ්ජකාරෙන. සුදන්ති පදපුරණමත්තෙ නිපාතො. ආයස්මා උපාලි ථෙරොති ථීරසීලාදිගුණයුත්තො සාවකො ඉමා පුබ්බචරිතාපදානදීපිකා ගාථායො අභාසිත්ථ කථයිත්ථානි අත්ථො.

උපාලිත්ථෙරපදානචණ්ණනා සමත්තා.

3-7. අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරපදානචණ්ණනා

පදුමුත්තරසම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස අපදානං. අයං කීර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්ච්චපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසචතීනගරෙ ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුඤ්ඤන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං අත්තන්තො සාසනෙ පට්ඨමං පටිවිද්ධධම්මරත්තඤ්ඤුතං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සයම්පි තං යානන්තරං පත්ථෙන්නො සතසහස්සභික්ඛුපරිවාරස්ස භගවතො සත්තාභං මහාදානං පවත්තෙත්වා පණ්ඩානං අකාසි. සත්ථාපිස්ස අනන්තරායතං දිස්වා භාවිති. සම්පන්නිං බ්‍යාකාසි. සො යාවජීවං පුඤ්ඤානි කරොන්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ චෙතියෙ පතිට්ඨාපියමානෙ අත්තොචෙතියෙ රතනසරං කාරාපෙසි, චෙතියං පරිවාරෙත්වා සහස්සරතනග්ගිකානි ච කාරෙසි.

සො එවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චට්ඨත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ මහාකාලො නාම කුටුම්භිකො හුත්වා අට්ඨකරීසමත්තෙ බෙත්තෙ සාලිගබ්භං ඵාලෙත්වා ගහිතසාලිතණ්ඩුලෙහි අසම්භින්නබීරපායාසං සම්පාදෙත්වා තත්ථ මධුසජ්ජිසක්කරාදයො පක්ඛිපිත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස සඬ්ඝස්ස අදාසි. සාලිගබ්භං ඵාලෙත්වා ගහිතගහිතට්ඨානං පුන පුරති. පුටුකකාලෙ පුටුකග්ගං නාම අදාසි. ලායනෙ ලායනග්ගං, චෙණිකරණෙ චෙණග්ගං, කලාපාදිකරණෙ කලාපග්ගං, බලග්ගං, භණ්ඩග්ගං, මීනග්ගං කොට්ඨග්ගන්ති එවං එකසස්සෙ නව වාරෙ අග්ගදානං අදාසි, තම්පි සස්සං අතිරෙකතරං සම්පන්නං අහොසි.

එවං යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව සංසරන්තො අමිභාකං භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව කපිලවත්ථුනගරස්ස අවිදුරෙ දොණුවත්ථුනාමකෙ බ්‍රාහ්මණගාමෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස කොණ්ඩඤ්ඤානි ගොත්තතො ආගතං නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගහෙත්වා ලක්ඛණමන්තෙසු ව පාරං අගමාසි. තෙන සමයෙන අමිභාකං බොධිසත්තො තුසිතපුරතො වචිත්වා කපිලවත්ථුපුරෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්ති. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ අට්ඨත්තරසතෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු උපතීතෙසු යෙ අට්ඨ බ්‍රාහ්මණා ලක්ඛණපරිග්ගහණත්ථං මහාතලං උපතීතා. සො තෙසු සබ්බතවකො හුත්වා මහාපුරිසස්ස ලක්ඛණනිෂ්ඨත්ති. දිස්වා ‘එකංසෙන අයං බුද්ධො භවිස්සති’ ති නිට්ඨං ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස අභිනික්ඛමනං උදික්ඛන්තො විවරති.

බොධිසත්තොපි බො මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪමානො අනුක්කමෙන වුද්ධිප්පත්තො ඤාණපරිපාකං ගන්ත්වා එකුනතිංසතිමෙ වස්සෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමන්තො අනොමානදීතීරෙ පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන උරුවෙලං ගන්ත්වා පධානං පද්ඪි. තදා කොණ්ඩඤ්ඤා මාණවො මහාසත්තස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා ලක්ඛණපරිග්ගහකබ්‍රාහ්මණානං පුත්තෙහි වප්පමාණවාදීහි සද්ධිං අත්තපඤ්චමො පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන බොධිසත්තස්ස සන්තිකං උපසඩ්ධමිත්වා ජබ්බස්සානි තං උපට්ඨහන්තො තස්ස ඔළාරිකාභාරපරිභොගෙන නිබ්බින්නො අපක්කමිත්වා ඉසිපතනං අගමාසි. අථ බො බොධිසත්තො ඔළාරිකාභාරපරිභොගෙන ලද්ධකායබලො වෙසාබ්‍රහ්මණමායං බොධිරුක්ඛමුලෙ අපරාජිතපල්ලඬකෙ නිසින්නො තිණ්ණං මාරානං මත්ථකං මද්දිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා සත්තසත්තාහං බොධිමණ්ඩෙයෙව චිතිනාමෙත්වා පඤ්චවග්ගියානං ඤාණපරිපාකං ඤත්වා ආසාළ්භීපුණ්ණමායං ඉසිපතනං ගන්ත්වා තෙසං ධම්මවක්කපවත්තනසුත්තන්තං (මහාව. 13 ආදයො; සං. නි. 5.1081) කථෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ කොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොට්ඨි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. අථ පඤ්චමියං පක්ඛස්ස අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තදෙසනාය (මහාව. 20 ආදයො; සං. නි. 3.59) අරහත්තං සච්ඡාකාසි.

596. එවං සො අරහත්තං පත්වා ‘කිං කම්මං කත්වා අහං ලොකුත්තරසුඛං අධිගතොමිහි’ ති උපධාරෙන්තො අත්තතො පුබ්බකම්මං පච්චක්ඛතො ඤත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං උදානවසෙන දස්සෙන්තො පදුමුත්තරසම්බුද්ධන්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො භෙට්ඨා වුත්තොයෙව. ලොකජෙට්ඨං විනායකන්ති සකලස්ස සත්තලොකස්ස ජෙට්ඨං පධානන්ති අත්ථො. විසෙසෙන වෙනෙයාසත්තෙ සංසාරසාගරස්ස පරතීරං අමතමහානිබ්බානං නෙති සම්පාපෙතීති විනායකො, තං විනායකං. බුද්ධභූමිමනුෂ්පත්තන්ති බුද්ධස්ස භූමි පතිට්ඨානට්ඨානන්ති බුද්ධභූමි, සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං, තං අනුෂ්පත්තො පටිවිද්ධොති බුද්ධභූමිමනුෂ්පත්තො, තං බුද්ධභූමිමනුෂ්පත්තං, සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං.

බුද්ධභූතන්ති අත්ථො. පයමං අද්දසං අහන්ති පයමං වෙසාබ්පුණ්ණමියා රත්තියා පච්චුසසමයෙ බුද්ධභූතං පදුමුත්තරසම්බුද්ධං අහං අද්දක්ඛිත්ති අත්ථො.

597. යාවතා බොධියා මූලෙති යත්තකා බොධිරුක්ඛසමීපෙ යක්ඛා සමාගතා රාසිභූතා සම්බුද්ධං බුද්ධභූතං තං බුද්ධං පඤ්ඡලිකතා දසඬුලිසමොධානං අඤ්ඡලිපුටං සිරසි යපෙත්වා වන්දන්ති නමස්සන්තිති සම්බන්ධො.

598. සබ්බෙ දෙවා තුට්ඨමනාති බුද්ධභූතට්ඨානං ආගතා තෙ සබ්බෙ දෙවා තුට්ඨචිත්තා ආකාසෙ සඤ්චරන්තිති සම්බන්ධො. අන්ධකාරතමොනුදොති අතිවිය අන්ධකාරං මොහං නුදො බෙපනො අයං බුද්ධො අනුප්පත්තොති අත්ථො.

599. තෙසං භාසපරෙතානන්ති භාසෙහි පිතිසොමනස්සෙහි සමන්තාගතානං තෙසං දෙවානං මහානාදො මහාසොසො අවත්තප් පවත්තති, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ කිලෙසෙ සංකිලෙසෙ ධම්මෙ කොපයිස්සාමාති සම්බන්ධො.

600. දෙවානං ගිරමඤ්ඤායාති වාචාය පුතිවචනෙන සහ උදිරිතං දෙවානං සද්දං ජානිත්වා හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන සොමනස්සසහගතෙන චිත්තෙන ආදිභික්ඛං පයමං ආහාරං බුද්ධභූතස්ස අහං අදාසින්ති සම්බන්ධො.

602. සත්තාහං අභිනික්ඛම්මාති මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා සත්තාහං පධානං කත්වා සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණපදට්ඨානං අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණසඬුඛානං බොධිං අප්ඤ්ඤාමං අධිගඤ්ඤං අහන්ති අත්ථො. ඉදං මෙ පයමං භත්තන්ති ඉදං භත්තං සරීරයාපනං බ්‍රහ්මචාරිස්ස උත්තමචාරිස්ස මෙ මය්හං ඉමිනා දෙවපුත්තෙන පයමං දින්තං අභොසිති අත්ථො.

603. තුසිතා හි ඉධාගන්ත්වාති තුසිතභවනතො ඉධ මනුස්සලොකෙ ආගන්ත්වා යො දෙවපුත්තො මෙ මම භික්ඛං උපානයි අදාසි, තං දෙවපුත්තං කිත්තයිස්සාමි කට්ඨස්සාමි පාකටං කරිස්සාමි. භාසතො භාසන්තස්ස මම වචනං සුණාමාති සම්බන්ධො. ඉතො පරං අනුත්තානපදමෙව වණ්ණයිස්සාම.

607. තිදසාති තාවතිංසභවතා. අගාරාති අත්තනො උප්පන්නබ්‍රාහ්මණගෙහතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා ඡ සංවච්ඡරාති දුක්කරකාරිකං කරොන්තෙන බොධිසත්තෙන සහ වසිස්සතිති සම්බන්ධො.

608. තතො සත්තමකෙ වස්සෙති තතො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ. බුද්ධො සච්චං කට්ඨස්සතිති ඡබ්බස්සාති දුක්කරකාරිකං කත්වා සත්තමසංවච්ඡරෙ බුද්ධො හුත්වා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ ධම්මවක්කපවත්තනසුත්තන්තදෙසනාය දුක්ඛසමුදයනිරොධමග්ගසච්චසඬුඛානං චතුසච්චං කට්ඨස්සතිති අත්ථො. කොණ්ඩඤ්ඤො නාම නාමෙතාති නාමෙන ගොත්තනාමවසෙන කොණ්ඩඤ්ඤො නාම. පයමං සච්ඡිකාහිතිති

පඤ්චවග්ගියානමන්තරෙ පයමං ආදිතො එව සොතාපත්තිමග්ගඤ්ඤාණං සවිජ්ඣාහිති පච්චක්ඛං කරස්සතීති අත්ථො.

609. නික්ඛන්තෙනානුපබ්බජිත්ති නික්ඛන්තෙන බොධිසත්තෙන සහ නික්ඛමිත්වා අනුපබ්බජිත්ති අත්ථො. තථා අනුපබ්බජිත්වා මයා පධානං චිරියං සුකතං සුට්ඨු කතං දළ්භං කත්වා කතන්ති අත්ථො. කිලෙසෙ කොපනත්ථායාති කිලෙසෙ සොසනත්ථාය විද්ධංසනත්ථාය අනගාරියං අගාරස්ස අහිතං කසිවණ්ණප්පාදිකම්මවිරහිතං සාසනං පබ්බජිං පටිපජ්ජිත්ති අත්ථො.

610. අභිගන්ත්වාන සබ්බඤ්ඤාති සබ්බං අතීතානාගතපච්චුප්පන්තං වා සඬබ්බාරවිකාරලක්ඛණනිබ්බානපඤ්ඤත්තිසඬබ්බාතං ඤෙය්‍යාං වා ජානන්තො දෙවෙහි සහ වත්තමානෙ සත්ත ලොකෙ බුද්ධො මිගාරඤ්ඤං මිගදාය විහාරං අභිගන්ත්වා උපසඬකමිත්වා මෙ මයා සවිජ්ඣතෙන ඉමිනා සොතාපත්තිමග්ගඤ්ඤාණෙන අමතහෙරිං අමතමහානිබ්බානහෙරිං අහරි පහරි දස්සෙසීති අත්ථො.

611. සො දානීති සො අහං පයමං සොතාපත්තො ඉදානි අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන අමතං සත්තං වූපසන්තසභාවං පදං පජ්ජිතබ්බං පාපුණ්ණිතබ්බං, අනුත්තරං උත්තරවිරහිතං නිබ්බානං පත්තො අධිගතොති අත්ථො. සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤායාති කාමාසවාදයො සබ්බෙ ආසවෙ පරිඤ්ඤාය පහානපරිඤ්ඤාය පජහිත්වා අනාසවො නික්කිලෙසො විහරාමි ඉරියාපථවිහාරෙන වාසං කප්පෙමි. පටිසම්භිදා වතස්සොත්තාදයො ගාථායො වුත්තත්ථායෙව.

අථ නං සත්ථා අපරභාගෙ ජෙනවනමහාවිහාරෙ භික්ඛුසඬ්ඝමජ්ඣෙකං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො පයමං පටිවිද්ධම්මභාවං දීපෙන්තො “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං රත්තඤ්ඤානං යදිදං අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤො”ති (අ. නි. 1.188) එතදග්ගෙ යපෙසි. සො ද්විති අග්ගසාවකෙහි අත්තනි කරියමානං පරමනිපච්චකාරං, ගාමන්තසෙනාසනෙ ආකිණ්ණවිහාරඤ්ච පරිහරිතුකාමො, විවෙකාහිරනියා විහරිතුකාමො ච අත්තනො සන්තිකං උපගතානං ගහට්ඨපබ්බජිතානං පටිසන්ථාරකරණම්පි පපඤ්චං මඤ්ඤමානො සත්ථාරං ආපුච්ඡිත්වා භිමවන්තං පටිසිත්වා ඡද්දන්තෙහි නාගෙහි උපට්ඨියමානො ඡද්දන්තදහතීරෙ ද්වාදස වස්සානි වසී. එවං තත්ථ වසන්තං ථෙරං එකදිවසං සක්කො දෙවරාජා උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා ධීතො එවමාහ “සාධු මෙ, හන්තෙ, අයොයා ධම්මං දෙසෙතු”ති. ථෙරො තස්ස චතුසච්චගබ්භං තිලක්ඛණාහතං සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තං නානානයවිචිත්තං අමතොගධං බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා සක්කො අත්තනො පසාදං පවෙදෙන්තො –

“එස භියොයා පසීදාමි, සුත්වා ධම්මං මහාරසං;
විරාගො දෙසිතො ධම්මො, අනුපාදාය සබ්බසො”ති. (ථෙරගා. 673) –

උන්දා අකාසි. ටෙරො ඡද්දන්තදහනීරෙ ද්වාදස වස්සානි වසින්වා උපකට්ඨෙ පරිනිබ්බානෙ සත්ථාරං උපසඬකමින්වා පරිනිබ්බානං අනුජානාපෙත්වා තත්ථෙව ගන්ත්වා පරිනිබ්බාසිති.

අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-8. පිණ්ඩොලභාරද්වාජත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො පිණ්ඩොලභාරද්වාජස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ සීභයොනියං නිබ්බන්තිත්වා පබ්බතපාදෙ ගුහායං විහාසි. භගවා තස්ස අනුග්ගහං කාතුං ගොවරාය පක්කන්තකාලෙ තස්ස සයනගුහං පවිසින්වා නිරොධං සමාපජ්ජින්වා නිසීදි. සීහො ගොවරං ගහෙන්වා නිවන්තො ගුහද්වාරෙ යත්වා භගවත්තං දිස්වා හට්ඨතුට්ඨො ජලජට්ඨජපුජ්ථෙහි පූජං කත්වා චිත්තං පසාදෙන්තො භගවතො ආරක්ඛණත්ථාය අඤ්ඤෙ වාළමිගෙ අපනෙතුං තිසු වෙලාසු සීභනාදං නදන්තො බුද්ධගතාය සතියා අට්ඨාසි. යථා පයමදිවසෙ, එවං සත්තාහං පූජෙසි. භගවා “සත්තාහව්වයෙන නිරොධා වුට්ඨහින්වා වට්ටිස්සති ඉමස්ස එත්තකො උපනිස්සයො”ති තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසං පක්ඛන්දින්වා විහාරමෙව ගතො.

සීහො බුද්ධවිශොගදුක්ඛං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො කාලං කත්වා භංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො නගරවාසීහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්තො සත්තාහං බුද්ධස්පමුඛස්ස හික්ඛුසඬසස්ස මහාදානං පවත්තෙන්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්භාකං භගවතො කාලෙ කොසම්බියං රඤ්ඤො උදෙනස්ස පුරොහිතස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති. භාරද්වාජොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පතො තයො වෙදෙ උග්ගහෙන්වා පඤ්ච මාණවකසතානි මන්තෙ වාචෙන්තො මහග්ගසභාවෙන අනනුරූපාචාරත්තා තෙහි පරිච්චන්තො රාජගහං ගන්ත්වා භගවතො හික්ඛුසඬසස්ස ව ලාභසක්කාරං දිස්වා සාසනෙ පබ්බජින්වා භොජනෙ අමත්තඤ්ඤා හුත්වා විහරති. සත්ථාරා උපායෙන මත්තඤ්ඤාතාය පතිට්ඨාපෙන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. ඡළහිඤ්ඤො පන හුත්වා භගවතො සම්මුඛා “යං සාවකෙහි පත්තබ්බං, තං මයා අනුජපත්ත”න්ති, හික්ඛුසඬසෙ ව “යස්ස මග්ගෙ වා එලෙ වා කඬ්ඛා අත්ථී, සො මං පුච්ඡතු”ති සීභනාදං නදි. තෙන තං භගවා – “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං සීභනාදිකානං යදිදං පිණ්ඩොලභාරද්වාජො”ති (අ. නි. 1.188, 195) එතදග්ගෙ යපෙසි.

613. එවං එතදග්ගං යානං පත්වා පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤසම්භාරං සරින්වා සොමනස්සවසෙන අත්තතො පුඤ්ඤකම්මාපදානං විභාවෙන්තො පදුමුත්තරොතිආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව. පුරතො හිමවත්තස්සානි හිමාලයපබ්බතතො පුබ්බදිසාභාගෙනි අත්ථො. චිත්තකූටෙ වසී තදාති යදා අහං

සිංහා මිගරාජා හුත්වා හිමවන්තපබ්බතසමීපෙ වසාමි, තදා පදුමුත්තරො නාම සත්ථා අනෙකෙනි ව ඔසධෙනි, අනෙකෙනි ව රතනෙනි චිත්තචිත්තතාය චිත්තකූටෙ චිත්තපබ්බතසිංහරෙ වසිති සම්බන්ධො.

614. අභිතරුපො තත්ථාසින්නි අභිතසභාවො නිබ්භයසභාවො මිගරාජා තත්ථ ආසිං අභොසින්නි අත්ථො. චතුක්කමොති චතුහි දිසාහි කමො ගන්තුං සමත්ථො. යස්ස සද්දං සුඤ්ඤිතානාති යස්ස මිගරඤ්ඤො සිහනාදං සුත්වා බහුජ්ජනා බහුසත්තා වික්ඛම්හන්ති විසෙසෙන බම්හන්ති භායන්ති.

615. සුචුල්ලං පදුමං ගය්හාති හගවති පසාදෙන සුපුජ්ජිතපදුමපුජ්ථං ඩංසිත්වා. නරාසභං නරානං ආසභං උත්තමං සෙට්ඨං සම්බුද්ධං උපගච්ඡිං, සමීපං අගමින්නි අත්ථො. වුට්ඨිතස්ස සමාධිමිහාති නිරොධසමාපත්තිනො වුට්ඨිතස්ස බුද්ධස්ස තං පුජ්ථං අභිරොපයිං පුජෙසින්නි අත්ථො.

616. චතුද්දිසං නමස්සිත්වාති චතුසු දිසාසු නමස්සිත්වා සකං චිත්තං අත්තනො චිත්තං පසාදෙන්වා ආදරෙන පතිට්ඨපෙත්වා සිහනාදං අභිතනාදං අනදිං සොසෙසින්නි අත්ථො.

617. තතො බුද්ධෙන දින්නධ්‍යාකරණං පකාසෙන්තො පදුමුත්තරොතිආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව.

618. වදනං සෙට්ඨොති “මයං බුද්ධා, මයං බුද්ධා” ති වදන්තානං අඤ්ඤතිත්ථියානං සෙට්ඨො උත්තමො බුද්ධො ආගතොති සම්බන්ධො. තස්ස ආගතස්ස හගවතො තං ධම්මං සොස්සාම සුඤ්ඤාමාති අත්ථො.

619. තෙසං භාසපරෙතානන්ති භාසෙහි සොමනස්සෙහි පරෙතානං අභිභූතානං සමන්තාගතානං තෙසං දෙවමනුස්සානං. ලොකනායකොති ලොකස්ස නායකො සග්ගමොක්ඛසම්පාපකො මම සද්දං මය්හං සිහනාදං පකිත්තෙසි පකාසෙසි කට්ඨෙසි, දීඝදස්සි අනාගතකාලදස්සි මහාමුනි මුනිනමන්තරෙ මහන්තො මුනි. සෙසගාථා සුවිඤ්ඤායාමෙව.

622. නාමෙන පදුමො නාම චක්කවත්ති හුත්වා චතුසට්ඨියා ජාතියා ඉස්සරියං ඉස්සරභාවං රජ්ජං කාරයිස්සතීති අත්ථො.

623. කප්පසතසහස්සමිනීති සාමාන්තරෙ භූමිමච්චනං, කප්පසතසහස්සානං පරියොසානෙති අත්ථො.

624. පකාසිතෙ පාවචනෙති තෙන ගොතමෙන හගවතා පිටකත්තයෙ පකාසිතෙ දෙසිතෙති අත්ථො. බ්‍රහ්මබන්ධු භවිස්සතීති තදා ගොතමස්ස හගවතො කාලෙ අයං සිංහා මිගරාජා බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිස්සතීති අත්ථො. බ්‍රහ්මඤ්ඤා

අභිනික්ඛම්මානි බ්‍රාහ්මණකුලතො නික්ඛම්ත්වා තස්ස භගවතො සාසනෙ
පබ්බජ්ජිසති සම්බන්ධො.

625. පධානපභිතත්තොති විරියකරණත්ථං පෙසිතවිත්තො. උපධිසඬ්ඛාතානං
කිලෙසානං අභාවෙන නිරුපධි. කිලෙසදරථානං අභාවෙන උපසන්තො. සබ්බාසවෙ
සකලාසවෙ පරිඤ්ඤාය පභාය අනාසවො නික්කිලෙසො නිබ්බාසිස්සති
බන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතො භවිස්සති අත්ථො.

626. විජනෙ පන්තසෙය්‍යම්හිති ජනසම්බාධරහිතෙ දුරාරඤ්ඤසෙනාසනෙති
අත්ථො. වාළුම්භසමාකුලෙති කාළුසිභාදීහි චණ්ඩම්භසඬ්ගෙහි ආකුලෙ
සංකිණ්ණෙති අත්ථො. සෙසං චුත්තත්ථමෙවාති.

පිණ්ඩොලභාරද්වාජත්ථෙරඅපදානචණ්ණනා සමත්තා.

3-9. බදිරවනියත්ථෙරඅපදානචණ්ණනා

ගඬ්ගා භාගීරථී නාමාතිආදිකං ආයස්මතො බදිරවනියත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ තිත්ථනාවිකකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා මහාගඬ්ගාය පයාගතිත්ථෙ තිත්ථනාවාය කම්මං කරොන්තො
එකදිවසං සසාවකසඬ්ඝං භගවත්තං ගඬ්ගාතීරං උපගතං දිස්වා පසන්තමානසො
නාවාසඬ්ඝාටං යොජෙත්වා මහන්තෙන පූජාසක්කාරෙන පරතීරං පාපෙත්වා
අඤ්ඤතරං හික්ඛුං සත්ථාරා ආරඤ්ඤකානං හික්ඛුනං අග්ගට්ඨානෙ යපියමානං
දිස්වා තං යානන්තරං පත්ථෙත්වා භගවතො හික්ඛුසඬ්ඝස්ස ච මහාදානං
පවත්තෙත්වා පණ්ඩානං අකාසි. භගවා තස්ස පත්ථනාය අවඤ්ඤාභාවං බ්‍යාකාසි.

සො තතො පට්ඨාය පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො
උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ නාලකගාමෙ
රුපසාරියා නාම බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡම්හි නිබ්බත්ති. තං වයස්පත්තං මාතෘපිතරො
සරබන්ධනෙන බන්ධිතුකාමා හුත්වා තස්ස ආරොවෙසුං. සො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස
පබ්බජිතභාවං සුත්වා “මය්භං ජෙට්ඨභාතා අයොසා උපතිස්සො ඉමං විභවං
ජඩ්ඬෙත්වා පබ්බජිතො, තෙන වත්තං බෙළුපිණ්ඩං කථාහං අනුභවිස්සාමී” ති
ජාතසංවෙගො පාසං අනුපගච්ඡමානම්ගො විය ඤාතකෙ වඤ්චෙත්වා
හෙතුසම්පත්තියා වොදියමානො හික්ඛුනං සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මසෙනාපතීනො
කනිට්ඨභාවං නිවෙදෙත්වා අත්තතො පබ්බජ්ජාය ඡන්දං ආරොවෙසි. හික්ඛු තං
පබ්බාජෙත්වා පරිපුණ්ණවිසතිවස්සං උපසම්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙසුං.
සො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා බදිරවනං පවිසිත්වා විස්සමන්තො සටෙන්තො
වායමන්තො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අරහා අභොසි.
සො අරහා හුත්වා සත්ථාරං ධම්මසෙනාපතිඤ්ච වන්දිතුං සෙනාසනං සංසාමෙත්වා
පත්තචීවරමාදාය නික්ඛම්ත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථීං පත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා
සත්ථාරං ධම්මසෙනාපතිඤ්ච වන්දිත්වා කතිපාහං ජෙතවනෙ විහාසි. අථ නං සත්ථා

අරියගණමජ්ඣේ නිසින්නො ආරඤ්ඤකානං භික්ඛුනං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි –
 “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං ආරඤ්ඤකානං යදිදං රෙවතො” ති
 (අ. නි. 1.198, 203).

628. එවං එතදග්ගට්ඨානං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා
 පීතිසොමනස්සවසෙන පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො ගඬගා භාගීරථීතිආදිමාහ.
 තත්ථ ගඬගාති ගායමානා සොසං කුරුමානා ගච්ඡතීති ගඬගා. අථ වා ගො වුවචති
 පථවී, තස්මිං ගතා පවත්තාති ගඬගා. අනොතත්තදහං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා
 ගතට්ඨානෙ ආවට්ඨගඬගාති ව පබ්බතමත්ථකෙන ගතට්ඨානෙ බහලගඬගාති ව
 තිරවිජානපබ්බතං විජ්ඣත්වා ගතට්ඨානෙ උමඬගගඬගාති ව තතො බහලපබ්බතං
 පහරිත්වා පඤ්චයොජනං ආකාසෙන ගතට්ඨානෙ ආකාසගඬගාති ව තස්සා
 පතිතට්ඨානං භින්දිත්වා ජානං පඤ්ච යොජනං පොක්ඛරණිකුලං භින්දිත්වා තත්ථ
 පන පඤ්චඬගුලි විය පඤ්ච ධාරා හුත්වා ගඬගා යමුනා සරභු මහී අවිරවතීති පඤ්ච
 නාමා හුත්වා ජම්බුදීපං පඤ්ච භාගං පඤ්ච කොට්ඨාසං කත්වා පඤ්ච භාගෙ පඤ්ච
 කොට්ඨාසෙ ඉතා ගතා පවත්තාති භාගීරථී. ගඬගා ව සා භාගීරථී වෙති ගඬගාභාගීරථී.
 “භාගීරථී ගඬගා” ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුබත්ථං පුබ්බවරියවසෙන වුත්තන්ති
 දට්ඨබ්බං. භිමවන්තා පභාවිතාති සත්තෙ හිංසති සීතෙන හනති මට්ඨති
 ආලොලෙතීති හිමො, හිමො අස්ස අත්ථීති හිමවා, තතො භිමවන්තතො පට්ඨාය
 පභාවිතා පවත්තා සන්දමානාති භිමවන්තපභාවිතා. කුතීත්ථෙ නාවිකො ආසින්නි
 තස්සා ගඬගාය වණ්ඩසොතසමාපන්නෙ විසමතිත්ථෙ කෙවට්ඨකුලෙ උප්පන්නො
 නාවිකො ආසිං අහොසින්නි අත්ථො. ඔරිමෙ ව තරිං අහන්ති
 සම්පත්තසම්පත්තමනුස්සෙ පාරිමා තීරා ඔරිමං තීරං අහං තරිං තාරෙසින්නි අත්ථො.

629. පදුමුත්තරො නායකොති ද්විපදානං උත්තමො සත්තෙ නිබ්බානං
 නායකො පාපනකො පදුමුත්තරබුද්ධො මම පුඤ්ඤසම්පත්තිං නිජ්ඣාදෙන්තො.
 වසීසතසහස්සෙහි ඛිණාසවසතසහස්සෙහි ගඬගාසොතං තරිතුං තිත්ථං පත්තොති
 සම්බන්ධො.

630. බහු නාවා සමානෙත්වාති සම්පත්තං තං සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා වඩ්ඪකීහි
 සුට්ඨු සඬබ්බං කතං නිජ්ඣාදිතං බහු නාවායො සමානෙත්වා ද්වෙ ද්වෙ නාවායො
 එකතො කත්වා තස්සා නාවාය උපරි මණ්ඩපජ්ඣනං කත්වා නරාසහං
 පදුමුත්තරසම්බුද්ධං පටිමානිං පුජෙසින්නි අත්ථො.

631. ආගන්ත්වාන ව සම්බුද්ධොති එවං සඬ්ඝට්ඨාය නාවාය තත්ථ ආගන්ත්වාන
 තඤ්ච නාවකං නාවමුත්තමං ආරුහීති සම්බන්ධො. වාරිමජ්ඣේ ධීතො සත්ථාති
 නාවමාරුල්ලො සත්ථා ගඬගාජලමජ්ඣේ ධීතො සමානො ඉමා
 සොමනස්සපටිසංයුත්තගාථා අභාසථ කට්ඨෙසිති සම්බන්ධො.

632. යො සො තාරෙසි සම්බුද්ධන්ති යො සො නාවිකො ගඬගාසොනාය
 සම්බුද්ධං අතාරෙසි. සඬ්ඝඤ්චාපි අනාසවන්ති න කෙවලමෙව සම්බුද්ධං තාරෙසි,

අනාසවං නික්කිලෙසං සඬ්ඝඤ්චාපි තාරෙසීති අත්ථො. තෙන චිත්තපසාදෙනාති තෙන නාවාපාජනකාලෙ උප්පන්නෙන සොමනස්සසහගතචිත්තපසාදෙන දෙවලොකෙ ඡසු කාමසග්ගෙසු රමීස්සති දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිස්සතීති අත්ථො.

633. නිබ්බත්තිස්සති තෙ බ්‍යම්භන්ති දෙවලොකෙ උප්පන්නස්ස තෙ තුය්භං බ්‍යම්භං විමානං සුකතං සුට්ඨු නිබ්බත්තං නාවසණ්ඨිතං නාවසණ්ඨානං නිබ්බත්තිස්සති පාතුභවිස්සතීති අත්ථො. ආකාසෙ පුප්ඵළදන්ති නාවාය උපරිමණ්ඩපකතකම්මස්ස නිස්සන්දෙන සබ්බදා ගතගතට්ඨානෙ ආකාසෙ පුප්ඵළදන්තං ධාරයිස්සතීති සම්බන්ධො.

634. අට්ඨපඤ්ඤාසකප්පමිහීති ඉතො පුඤ්ඤකරණකාලතො පට්ඨාය අට්ඨපණ්ණාසකප්පං අතික්කමිත්වා නාමෙන තාරකො නාම චක්කවත්තී ඛත්තියො වාතුරන්තො චතුසු දිපෙසු ඉස්සරො විජිතාථී ජිතවන්තො භවිස්සතීති සම්බන්ධො. සෙසගාථා උත්තානත්ථාව.

637. රෙවතො නාම නාමෙනාති රෙවතීනක්ඛන්තෙන ජාතත්තා “රෙවතො”ති ලද්ධනාමො බ්‍රහ්මබන්ධු බ්‍රාහ්මණපුත්තභූතො භවිස්සති බ්‍රාහ්මණකුලෙ උප්පජ්ජිස්සතීති අත්ථො.

639. නිබ්බායිස්සතිනාසවොති නික්කිලෙසො ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බායිස්සති.

640. වීරියං මෙ ධුරධොරය්භන්ති එවං පදුමුත්තරෙන භගවතා බ්‍යාකතො අභං කමෙන පාරමිතාකොටිං පත්වා මෙ මය්භං වීරියං අසිලීචීරියං ධුරධොරය්භං ධුරවාහං ධුරාධාරං යොගෙහි ඛෙමස්ස නිබ්භයස්ස නිබ්බානස්ස අධිවාහනං ආවහනං අභොසීති අත්ථො. ධාරෙමී අන්තිමං දෙනන්ති ඉදානාහං සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ පරියොසානසරීරං ධාරෙමීති සම්බන්ධො.

සො අපරභාගෙ අත්තනො ජාතගාමං ගන්ත්වා “වාලා, උපවාලා, සීසුපවාලා”ති තිස්සන්තං භගිනීනං පුත්තෙ “වාලා, උපවාලා, සීසුපවාලා”ති තයො භාගිනෙයො ආනෙත්වා පබ්බාපෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොපෙසි. තෙ කම්මට්ඨානං අනුයුත්තා විහරිංසු.

තස්මිඤ්ච සමයෙ ථෙරස්ස කොට්ඨෙව ආබාධො උප්පන්නො, තං සුත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරො – “රෙවතස්ස ගිලානපුච්ඡනං අධිගමපුච්ඡනඤ්ච කරිස්සාමී”ති උපගඤ්ඡී. රෙවතත්ථෙරො ධම්මසෙනාපතිං දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා තෙසං සාමණෙරානං සතුප්පාදවසෙන ඔවදියමානො වාලෙතිගාථං අභාසිත්ථ. තත්ථ වාලෙ උපවාලෙ සීසුපවාලෙති තෙසං ආලපනං. වාලා, උපවාලා, සීසුපවාලාති හි ඉත්ථිලිඬගවසෙන ලද්ධනාමා තයො දාරකා පබ්බජිතාපි තථා වොහරියාන්ති. “වාලී, උපවාලී, සීසුපවාලීති තෙසං නාමානී”ති ව වදන්ති. යදන්ථං “වාලෙ”තිආදිනා ආමන්තනං කතං, තං දස්සෙන්තො “පතිස්සතා නු බො

විහරටා” ති වත්වා තත්ථ කාරණං ආහ – “ආගතො වො වාලං විය වෙධි” ති.
 පතිස්සතාති පතිස්සතිකා. බොති අවධාරණෙ. ආගතොති ආගඤ්ඡි. වොති තුම්භාකං.
 වාලං විය වෙධිති වාලවෙධි විය. අයඤ්ඤෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො –
 තික්ඛජවනනිබ්බෙධිකපඤ්ඤාය වාලවෙධිරූපො සත්ථුකජ්ජො තුම්භාකං
 මාතුලත්ථෙරො ආගතො, තස්මා සමණසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා
 සතිසම්පජඤ්ඤයුත්තා එව භුත්වා විහරට, යථාධිගතෙ විහාරෙ අජ්ජමත්තා භවටාති.

තං සුත්වා තෙ සාමණෙරා ධම්මසෙනාපතිස්ස පච්චුග්ගමනාදිවත්තං කත්වා
 උභින්නං මාතුලත්ථෙරානං පටිසන්ථාරවෙලායං නාතිදුරෙ සමාධිං සමාපජ්ජිත්වා
 නිසීදිංසු. ධම්මසෙනාපති රෙවතත්ථෙරෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා
 උට්ඨායාසනා තෙ සාමණෙරෙ උපසඬ්ඡිකම්. තෙ තථා කාලපරිච්ඡෙදස්ස කතත්තා
 ථෙරෙ උපසඬ්ඡිකමන්තෙ උට්ඨහිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨංසු. ථෙරො –
 “කතරකතරවිහාරෙන විහරටා” ති පුච්ඡිත්වා තෙහි “ඉමාය ඉමායා” ති වුත්තෙ
 දාරකෙපි එවං විනෙන්තො – “මය්හං භාතිකො සච්චවාදී වත ධම්මස්ස
 අනුධම්මවාරි” ත්ති ථෙරං පසංසන්තො පක්කාමි. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

බදිරවනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3-10. ආනන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ආරාමද්වාරා නික්ඛම්මාතිආදිකං ආයස්මතො ආනන්දත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති
 උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ සත්ථු වෙමාතිකභාතා
 භුත්වා නිබ්බත්ති. සුමනොතිස්ස නාමං අහොසි. පිතා පනස්ස නන්දරාජා නාම. සො
 අත්තනො පුත්තස්ස සුමනකුමාරස්ස වයස්පත්තස්ස භංසවතීනගරතො
 වීසයොජනසතෙ යානෙ භොගනගරං අදාසි. සො කදාචි කදාචි ආගන්ත්වා
 සන්ථාරඤ්ච පිතරඤ්ච පස්සති. තදා රාජා සන්ථාරඤ්ච සතසභස්සපරිමාණං
 හික්ඛුසඬ්ඡිසඤ්ච සයමෙව සක්කච්චං උපට්ඨහි, අඤ්ඤෙසං උපට්ඨාතුං න දෙති.

තෙන සමයෙන පච්චන්තො කුපිතො අහොසි. කුමාරො තස්ස කුපිතභාවං
 රඤ්ඤො අනාරොවෙත්වා සයමෙව තං වූපසමෙසි. තං සුත්වා රාජා තුට්ඨමානසො
 “වරං තෙ තාව දම්මි, ගණ්භාහි” ති ආහ. කුමාරො “සන්ථාරං හික්ඛුසඬ්ඡිසඤ්ච
 තෙමාසං උපට්ඨහන්තො ජීවිතං අවඤ්ඤං කාතුං ඉච්ඡාමි” ති ආහ. “එතං න
 සක්කා, අඤ්ඤං වදෙහි” ති. “දෙව, බත්තියානං ද්වෙ කථා නාම නත්ථී, එතං මෙ
 දෙහි, න මය්හං අඤ්ඤෙතත්ථො, සවෙ සත්ථා අනුජානාති, දින්නමෙවා” ති. සො
 “සත්ථු චිත්තං ජානිස්සාමි” ති විහාරං ගතො. තෙන ව සමයෙන භගවා ගන්ධකුටිං
 පටිට්ඨො භොති. සො හික්ඛු උපසඬ්ඡිකම්ත්වා “අහං, භන්තෙ, භගවත්තං දස්සනාය
 ආගතො, දස්සෙථ ම” ත්ති. හික්ඛු “සුමනො නාම ථෙරො සත්ථු උපට්ඨාකො, තස්ස
 සන්තිකං ගච්ඡාහි” ති ආහංසු. සො ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “සන්ථාරං, භන්තෙ,
 දස්සෙථා” ති ආහ. අථ ථෙරො තස්ස පස්සන්තස්සෙව පට්ඨියං නිමුජ්ජිත්වා

හගවන්තං උපසඬකමිත්වා “රාජපුත්තො, හන්තෙ, තුම්භාකං දස්සනාය ආගතො”ති ආහ. “තෙන හි භික්ඛු ඛහි ආසනං පඤ්ඤාපෙහි”ති. ටෙරො පුනපි බුද්ධාසනං ගහෙත්වා අත්තොගන්ධකුටියං නිමුජ්ජිත්වා තස්ස පස්සන්තස්ස ඛහිපරිවෙණෙ පාතුහවිත්වා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙසි. කුමාරො තං දිස්වා “මහත්තො වතායං භික්ඛු”ති විත්තං උජ්ජාදෙසි.

හගවාපි ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා පඤ්ඤාත්තාසනෙ නිසීදි. රාජපුත්තො සත්ථාරං වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා “අයං, හන්තෙ, ටෙරො තුම්භාකං සාසනෙ වල්ලභො මඤ්ඤෙ”ති? “ආම, කුමාර, වල්ලභො”ති. “කිං කත්වා, හන්තෙ, එස වල්ලභො”ති? “දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා”ති. “හගවා, අහමිපි අයං ටෙරො විය අනාගතෙ බුද්ධසාසනෙ වල්ලභො භොතුකාමො”ති සො බුද්ධජ්ජමුඛස්ස සඬ්ඝස්ස සත්තාහං ඛන්ධාවාරෙ හත්තං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ, “හන්තෙ, මයා පිතු සන්තිකා තුම්භාකං තෙමාසං පටිජග්ගනවරො ලද්ධො, තෙමාසං මෙ වස්සාවාසං අධිවාසෙථා”ති වත්වා සත්ථු අධිවාසනං විදිත්වා සපරිවාරං හගවන්තං ගහෙත්වා යොජනෙ යොජනෙ සත්ථු භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව වසනානුච්ඡවිකෙ විහාරෙ කාරෙත්වා තත්ථ තත්ථ වසාපෙත්තො අත්තනො වසනට්ඨානසමීපෙ සතසහස්සෙන කීතෙ සොහනනාමකෙ උය්‍යානෙ සතසහස්සෙන කාරිතං විහාරං පවෙසාපෙත්වා –

“සතසහස්සෙන මෙ කීතං, සතසහස්සෙන කාරිතං;
සොහනං නාම උය්‍යානං, පටිග්ගණ්හ මහාමුනී”ති. –

උදකං පාතෙසි. සො වස්සුපනායිකදිවසෙ සත්ථු මහාදානං පවත්තෙත්වා “ඉමිනා නිහාරෙන දානං දදෙය්‍යාථා”ති පුත්තදාතෙ අමච්චෙ ව දානෙ කිච්චකරණෙ ව නියොජෙත්වා සයං සුමනත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානසමීපෙයෙව වසන්තො එවං අත්තනො වසනට්ඨානෙ සත්ථාරං තෙමාසං උපට්ඨහි. උපකට්ඨාය පන පවාරණාය ගාමං පවිසිත්වා සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සත්ථු භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව පාදමුලෙ තිච්චරෙ යපෙත්වා වන්දිත්වා “හන්තෙ, යදෙනං මයා ඛන්ධාවාරතො පට්ඨාය පුඤ්ඤං කතං, න තං සක්කසම්පත්තිආදීනං අත්ථාය කතං, අථ ඛො අහමිපි සුමනත්ථෙරො විය අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස උපට්ඨාකො වල්ලභො භවෙය්‍ය”න්ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායනං දිස්වා ඛ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි.

සො තස්මිං බුද්ධජ්ජාදෙ වස්සසතසහස්සං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො පරමපි තත්ථ තත්ථ හවෙ උළාරානි පුඤ්ඤකම්මානි උපවිනිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපහගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා එකස්ස ටෙරස්ස පිණ්ඩාය වරතො පත්තග්ගහණත්ථං උත්තරසාටකං කත්වා පූජං අකාසි. පුන සග්ගෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො වුතො බාරාණසිරාජා හුත්වා අට්ඨ පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා තෙ භොජෙත්වා අත්තනො මඬගලුය්‍යානෙ අට්ඨ පණ්ණසාලායො කාරෙත්වා තෙසං නිසීදනත්ථාය අට්ඨ සබ්බරත්තමයපීඨෙ වෙව

මණිආධාරකෙ ව පටියාදෙත්වා දසවස්සභස්සානි උපට්ඨානං අකාසි, එතානි පාකටානි.

කප්පසතසභස්සං පන තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචින්නො අමිභාකං බොධිසත්තෙන සද්ධිං තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො වුතො අමිතොදනසක්කස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා සබ්බෙ ඤාතකෙ ආනන්දිනෙ කරොන්නො ජාතොති ආනන්දොත්ථෙව නාමං ලභි. සො අනුක්කමෙන වයප්පත්තො කතාහිනික්ඛමනෙ සම්මාසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ පයමං කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා තතො නික්ඛමන්තෙ භගවති තස්ස පරිවාරත්ථං පබ්බජිතුං නික්ඛමන්තෙහි භද්දියාදීහි සද්ධිං නික්ඛමිත්වා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ආයස්මතො පුණ්ණස්ස මත්තාණිපුත්තස්ස සන්තිකෙ ධම්මකථං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තෙන ව සමයෙන භගවතො පයමබොධියං වීසතිවස්සානි අනිබ්ද්ධා උපට්ඨාකා අහෙසුං. එකදා නාගසමාලො පත්තචීවරං ගහෙත්වා විවරති, එකදා නාගිතො, එකදා උපවාතො, එකදා සුනක්ඛත්තො, එකදා චුන්දො සමණුද්දෙසො, එකදා සාගතො, එකදා මෙසියො, තෙ යෙභුයොන සත්ථු චිත්තං නාරාධයිංසු. අට්ඨකදිවසං භගවා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ හික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො නිසින්නො හික්ඛු ආමන්තෙසි – “අහං, හික්ඛවෙ, ඉදානි මහල්ලකො එකච්චෙ හික්ඛු ‘ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡාමි’ ති වුත්තෙ අඤ්ඤෙන මග්ගෙන ගච්ඡන්ති, එකච්චෙ මය්හං පත්තචීවරං භූමියං නික්ඛිපන්ති, මය්හං නිබ්බුද්ධපට්ඨාකං එකං හික්ඛුං විජානං” ති. තං සුත්වා හික්ඛුනං ධම්මසංවෙගො උදපාදි. අථායස්මා සාරිපුත්තො උට්ඨාය භගවත්තං වන්දිත්වා “අහං, භත්තෙ, තුම්හෙ උපට්ඨහිස්සාමි” ති ආහ. තං භගවා පටික්ඛිපි. එතෙනුපායෙන මහාමොග්ගල්ලානං ආදිං කත්වා සබ්බෙ මහාසාවකා “අහං උපට්ඨහිස්සාමි, අහං උපට්ඨහිස්සාමි” ති උට්ඨහිංසු යපෙත්වා ආයස්මත්තං ආනන්දං. තෙපි භගවා පටික්ඛිපි.

ආනන්දො පන තුණ්හියෙව නිසිදි. අථ නං හික්ඛු ආහංසු – “ආවුසො, ත්වම්පි සත්ථු උපට්ඨාකට්ඨානං යාවාහි” ති. “යාවිත්වා ලද්ධුපට්ඨානං නාම කිදිසං භොති? සවෙ රුච්චති, සත්ථා සයමෙව වක්ඛති” ති. අථ භගවා – “න, හික්ඛවෙ, ආනන්දො අඤ්ඤෙහි උස්සාහෙතබ්බො, සයමෙව ජානිත්වා මං උපට්ඨහිස්සති” ති ආහ. තතො හික්ඛු “උට්ඨෙහි, ආවුසො ආනන්ද, සත්ථාරං උපට්ඨාකට්ඨානං යාවාහි” ති ආහංසු. ථෙරො උට්ඨහිත්වා “සවෙ මෙ, භත්තෙ, භගවා අත්තනා ලද්ධං පණිතං චීවරං න දස්සති, පණිතං පිණ්ඩපාතං න දස්සති, එකගන්ධකුටියං වසිතුං න දස්සති, නිමන්තනං ගහෙත්වා න ගමිස්සති, එවාහං භගවත්තං උපට්ඨහිස්සාමි” ති ආහ. “එත්තකෙ ගුණෙ ලභතො සත්ථු උපට්ඨානං කො භාරො” ති උපවාදමොචනත්ථං ඉමෙ වත්තාරො පටික්ඛෙපා, “සවෙ, භත්තෙ, භගවා මයා ගහිතං නිමන්තනං ගමිස්සති, සවාහං දෙසන්තරතො ආගතාගතෙ තාවදෙව දස්සෙතුං ලභාමි, යදා මෙ කඬ්ඛා උප්පජ්ජති, තාවදෙව භගවත්තං උපසඬ්ඝමිත්වා පුච්ඡිතුං ලභාමි, සවෙ භගවා පරම්මුඛා දෙසිතං ධම්මං පුන මය්හං ඛ්‍යාකරිස්සසි, එවාහං භගවත්තං

උපට්ඨනිස්සාමි''. ‘එත්තකම්පි සත්ථු සන්තිකෙ අනුග්ගහං න ලහති’ ති
 උපවාදමොවනත්ථඤ්චෙව ධම්මභණ්ඩාගාරිකභාවපරිපූරණත්ථඤ්ච ඉමා චතස්සො
 යාවනාති ඉමෙ අට්ඨ වරෙ ගහෙත්වා නිබ්බුපට්ඨාකො අහොසි. තස්සෙව
 යානන්තරස්ස අත්ථාය කප්පසතසහස්සං පූරිතානං පාරමීනං එලං පාපුණි.

සො උපට්ඨාකට්ඨානං ලද්ධදිවසතො පට්ඨාය දසබලං දුට්ඨෙන උදකෙන
 තිව්ඨෙන දත්තකට්ඨෙන හත්ථපාදපරිකම්මෙන පිට්ඨිපරිකම්මෙන
 ගන්ධකුට්පරිවෙණසම්මජ්ජනෙනාති එවමාදීහි කිව්වෙහි උපට්ඨහන්තො – ‘ඉමාය
 නාම වෙලාය සත්ථු ඉදං නාම ලද්ධං වට්ටති, ඉදං නාම කාතුං වට්ටති’ ති දිවසභාගං
 සන්තිකාවචරො හුත්වා රත්තිභාගෙ මහන්තං දණ්ඩදීපිකං ගහෙත්වා
 ගන්ධකුට්පරිවෙණං නවචාරෙ අනුපරියායති සත්ථරි පක්කොසන්තෙ
 පට්චවනදානාය, ථීනමිද්ධවිනොදනත්ථං. අථ නං සත්ථා ජෙනවනෙ
 අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්තො අනෙකපරියායෙන පසංසින්වා බහුස්සුතානං
 සතිමන්තානං ගතිමන්තානං ධිතිමන්තානං උපට්ඨාකානඤ්ච හික්ඛුතං අග්ගට්ඨානෙ
 යපෙසි.

එවං සත්ථාරා පඤ්චස්ස යානෙස්ස එතදග්ගෙ යපිතො චතුහි අවිජරියබ්භුතධම්මෙහි
 සමන්තාගතො සත්ථු ධම්මකොසාරක්ඛො අයං මහාථෙරො සෙබොව සමානො
 සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ හෙට්ඨා චුත්තනයෙන හික්ඛුහි සමුත්තෙජ්ජතො දෙවතාය ව
 සංවෙජ්ජතො ‘ස්වෙයෙව ව දානි ධම්මසඬ්ඨිති කාතබ්බා, න බො පන මෙතං
 පතිරූපං, ය්වායං සෙබො සකරණියො අසෙබෙහි ථෙරෙහි සද්ධිං ධම්මං ගායිතුං
 සන්තිපාතං ගන්තු’ ත්ති සඤ්ජාතුස්සාහො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා බහුදෙව රත්තිං
 විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො වඩ්ඤ්ථෙ වීරියසමතං අලහින්වා තතො විහාරං
 පවිසින්වා සයනෙ නිසීදින්වා සයිතුකාමො කායං ආවට්ටෙසි. අපත්තඤ්ච සීසං
 බිම්බොහනං, පාදා ව භූමිතො මුත්තමන්තා, එකස්මිං අන්තරෙ අනුපාදාය ආසවෙහි
 විත්තං විමුච්චි, ඡළහිඤ්ඤො අහොසි.

644. එවං ඡළහිඤ්ඤාදිගුණපටිමණ්ඩිතො උපට්ඨාකාදිගුණෙහි එතදග්ගට්ඨානං
 පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරින්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං
 දස්සෙන්තො ආරාමද්වාරා නික්ඛම්මාතිආදිමාහ. තත්ථ ආරාමද්වාරාති
 සබ්බසත්තානං ධම්මදෙසනත්ථාය විහාරද්වාරතො නික්ඛමින්වා බහිද්වාරසමීපෙ
 කතමණ්ඩපමජ්ඣෙ සුපඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්තො පදුමුත්තරො නාම
 මහාමුනි සම්මාසම්බුද්ධො. වස්සන්තො අමතං වුට්ඨින්ති
 ධම්මදෙසනාමහාඅමතධාරාහි ධම්මවස්සං වස්සන්තො. නිබ්බාපෙසි මහාජනන්ති
 මහාජනස්ස විත්තසත්තානගතකිලෙසග්ගිං නිබ්බාපෙසි වූපසමෙසි, මහාජනං
 නිබ්බානාමතපානෙන සන්තිං සීතිභාවං පාපෙසීති අත්ථො.

645. සතසහස්සං තෙ ධීරාති පරිවාරසම්පත්තිං දස්සෙන්තො ආහ. ඡහි
 අහිඤ්ඤාහි ඉද්ධිවිධාදිඤ්ඤාණකොට්ඨාසෙහි සමන්තාගතා
 අනෙකසතසහස්සවක්කවාලෙස්ස බණෙන ගන්තුං සමත්ථාහි ඉද්ධීහි
 සමන්තාගතත්තා මහිද්ධිකාතෙ ධීරා සතසහස්සබ්බිණාසවා ඡායාව අනපායිනීති

කත්ථවි අනපගතා ඡායා ඉව තං සම්බුද්ධං පදුමුත්තරං භගවන්තං පරිවාරෙන්ති පරිවාරෙන්වා ධම්මං සුඤ්ඤාන්ති අත්ථො.

646. භත්ථික්ඛන්ධගතො ආසින්නි තදා භගවතො ධම්මදෙසනාසමයෙ අහං භත්ථිපිට්ඨෙයෙ නිසින්නො ආසිං අහොසින්නි අත්ථො. සෙනච්ඡත්තං වරුත්තමන්ති පත්ථෙතඛිඛං උත්තමං සෙනච්ඡත්තං මම මත්ථකෙ ධාරයන්නො භත්ථිපිට්ඨෙයෙ නිසින්නොති සම්බන්ධො. සුවාරුරුපං දිස්වානාති සුන්දරං වාරුං මනොහරරුපවන්තං ධම්මං දෙසියමානං සම්බුද්ධං දිස්වා මෙ මය්හං චිත්ති සන්තුට්ඨි සොමනස්සං උදපජ්ජට්ඨ උප්පජ්ජතිති අත්ථො.

647. ඔරුය්හ භත්ථික්ඛන්ධම්භාති තං භගවන්තං නිසින්නං දිස්වා භත්ථිපිට්ඨිතො ඔරුය්හ ඔරොහිත්වා නරාසහං නරවසහං උපගච්ඡිං සමීපං ගතොති අත්ථො. රතනමයජත්තං මෙති රතනභූසිතං මෙ මය්හං ඡත්තං බුද්ධසෙට්ඨස්ස මත්ථකෙ ධාරයින්නි සම්බන්ධො.

648. මම සඬ්ඛප්පමඤ්ඤායාති මය්හං පසාදෙන උප්පන්නං සඬ්ඛප්පං ඤාත්වා ඉසීනං අන්තරෙ මහන්තභූතො සො පදුමුත්තරො භගවා. තං කථං යපයිත්වානාති තං අත්තනා දෙසියමානං ධම්මකථං යපෙත්වා මම බ්‍යාකරණත්ථාය ඉමා ගාථා අභාසට්ඨ කථෙසිති අත්ථො.

649. කථන්ති චෙ? යො සොතිආදිමාහ. සොණ්ණාලඬ්ඛකාරභූසිතං ඡත්තං යො සො රාජකුමාරො මෙ මත්ථකෙ ධාරෙසිති සම්බන්ධො. තමහං කිත්තයිස්සාමීති තං රාජකුමාරං අහං කිත්තයිස්සාමි පාකට්ඨං කරිස්සාමි. සුඤ්ඤාට්ඨ මම භාසතොති භාසන්තස්ස මම වචනං සුඤ්ඤාට්ඨ ඔහිතසොනා මනසි කරොථාති අත්ථො.

650. ඉතො ගන්ත්වා අයං පොසොති අයං රාජකුමාරො ඉතො මනුස්සලොකතො චුතො තුසිතං ගන්ත්වා ආවසිස්සති තත්ථ විහරිස්සති. තත්ථ අව්ඡරාහි පුරක්ඛතො පරිවාරිතො තුසිතභවනසම්පත්තිං අනුභොස්සතිති සම්බන්ධො.

651. චතුත්තිංසක්ඛන්තුන්ති තුසිතභවනතො චචිත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පන්නො චතුත්තිංසවාරෙ දෙවින්දො දෙවරජ්ජං කරිස්සතිති සම්බන්ධො. බ්‍රාහ්මිණො අට්ඨසත්ති තාවතිංසභවනතො චුතො මනුස්සලොකෙ උප්පන්නො බ්‍රාහ්මිණො චතුරඬ්භිනියා සෙනාය අධිපො පධානො අට්ඨසත්තජාතීසු පදෙසරාජා හුත්වා වසුධං අනෙකරතනවරං පට්ඨං ආවසිස්සති පුට්ඨං විහරිස්සතිති අත්ථො.

652. අට්ඨපඤ්ඤාසක්ඛන්තුන්ති අට්ඨපඤ්ඤාසජාතීසු චක්කවත්ති රාජා භවිස්සතිති අත්ථො. මහියා සකලජම්බුදීපපට්ඨියා චිපුලං අසඬ්ඛොයායං පදෙසරජ්ජං කාරයිස්සති.

654. සක්‍යානං කුලකෙතුස්සාති සක්‍යරාජ්‍යනං කුලස්ස ධජභූතස්ස බුද්ධස්ස ඤාතකො භවිස්සතීති අත්ථො.

655. ආනාපීති විරියවා. නිපකොති නෙපක්කසඬ්ඛාතාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතො. බාහුසච්චෙසු බහුස්සුතභාවෙසු පිටකත්තයධාරණෙසු කොච්ඡො ඡෙකො. නිවාතවුත්ති අනවඤ්ඤත්තිකො අථද්ධො කායපාගබ්බියාදිථද්ධභාවවිරහිතො සබ්බපාඨී සකලපිටකත්තයධාරී භවිස්සතීති සම්බන්ධො.

656. පධානපහිත්තො සොති සො ආනන්දත්ථෙරො විරියකරණාය පෙසිතවිත්තො. උපසන්තො නිරූපධීති රාගූපධිදොසුපධිමොහුපධීහි විරහිතො, සොතාපත්තිමග්ගෙන පහාතබ්බකිලෙසානං පහිත්තො උපසන්තො සන්තකායවිත්තො.

657. සන්ති ආරඤ්ඤකාති අරඤ්ඤෙ භවා මභාවනෙ ජාතා. සට්ඨිභායනාති සට්ඨිවස්සකාලෙ භායනබලා. තිධා පහිත්තාති අක්ඛිකණ්ණකොසසඬ්ඛාතෙහි තීහි යානෙහි හින්තමදා. මාතඬ්ඛාති මාතඬ්ඛගත්ථිකුලෙ ජාතා. ඊසාදන්තාති රථිසාසදිසදන්තා. උරුල්භවා රාජවාහනා. කුඤ්ජරසඬ්ඛාතා නාගා හත්ථීරාජානො සන්ති සංවිජ්ජන්ති යථා, තථා සතසහස්සසඬ්ඛාතා බිණ්ණසවසඬ්ඛාතා පණ්ඩිතා මහිද්ධිකා අරහන්තනාගා සන්ති, සබ්බෙ තෙ අරහන්තනාගා බුද්ධනාගරාජස්ස. න භොන්ති පණ්ඩිම්හි තෙති තෙ පණ්ඩිම්හි තාදිසා න භොන්ති, කිං සබ්බෙ තෙ භයහීතා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසමත්ථාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

ආනන්දත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

එත්තාවතා පයමා බුද්ධවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

පයමො භාගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකතිකායෙ

අපදාන-අට්ඨකථා

(දුතියො භාගො)

ථෙරාපදානං

2. සිහාසනියවග්ගො

1. සිහාසනදායකත්වෙරපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්භීතිආදිකං ආයස්මතො සිහාසනදායකත්වෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ සද්ධාසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො, ධරමානෙ භගවති දෙවලොකෙ වසිත්වා නිබ්බුතෙ භගවති උප්පන්නත්තා විඤ්ඤානං පත්තො භගවතො සාරීරිකවෙතියං දිස්වා “අහො මෙ අලාභා, භගවතො ධරමානෙ කාලෙ අසම්පන්නො” ති වින්නෙත්වා වෙතියෙ විත්තං පසාදෙත්වා සොමනස්සජාතො සබ්බරත්තමයං දෙවතානිම්මිතසදිසං ධම්මාසනෙ සිහාසනං කාරෙත්වා ජීවමානකබුද්ධස්ස විය පුපෙසි. තස්සුපරි ගෙහමිපි දිබ්බවිමානම්ව කාරෙසි, පාදට්ඨපනපාදපීඨමිපි කාරෙසි. එවං යාවජීවං දීපධූපපුප්ඵගන්ධාදිහි අනෙකවිධං පූජං කත්වා තතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො ඡ කාමසග්ගෙ අපරාපරං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු වක්කවත්තිසම්පත්තිං අනෙකක්ඛන්තුං අනුභවිත්වා සඬ්ඛ්‍යාතික්කන්තං පදෙසරජ්ජසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කත්වා එත්ථත්තරෙ දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සංවෙත්තො වායමන්තො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

1. එවං පත්තඅරහත්තඵලො අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සං උප්පාදෙත්වා පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්භීතිආදිමාහ. තත්ථ ලොකස්ස නාටො පධානොති ලොකනාටො, ලොකත්තයසාමීති අත්ඵො. ලොකනාටෙ සිද්ධත්ථමිහි නිබ්බුතෙති සම්බන්ධො. විත්ථාරිතෙ පාවචනෙති පාවචනෙ පිටකත්තයෙ විත්ථාරිතෙ පත්ථටෙ පාකටෙති අත්ඵො. බාහුජඤ්ඤමිහි සාසනෙති සික්ඛත්තයසඬ්ගහිතෙ බුද්ධසාසනෙ අනෙකසත්තසහස්සකොට්ඨිණාසවසඬ්ඛානෙහි බහුජනෙහි ඤාතෙ අධිගතෙති අත්ඵො.

2-3. පසන්නචිත්තො සුමනොති තදා අහං බුද්ධස්ස ධරමානකාලෙ අසම්පන්නො නිබ්බුතෙ තස්මිං දෙවලොකා වචිත්වා මනුස්සලොකං උපපන්නො තස්ස භගවතො සාරීරිකධාතු වෙතියං දිස්වා පසන්නචිත්තො සද්ධාසම්පයුත්තමනො සුන්දරමනො “අහො මමාගමනං ස්වාගමන” ත්ති සඤ්ජාතපසාදබ්‍රහ්මානො “මයා නිබ්බානාධිගමාය එකං පුඤ්ඤං කාතුං වට්ටති” ති වින්නෙත්වා භගවතො වෙතියසම්පෙ භගවන්තං උද්දිස්ස හිරඤ්ඤසුවණ්ණරත්තාදිහි අලඬ්ඛරිත්වාච සිහාසනං අකාසි. තත්‍ර නිසින්නස්ස පාදට්ඨපනත්ථාය පාදපීඨඤ්ච කාරෙසි. සිහාසනස්ස අනෙමනත්ථාය තස්සුපරි සරඤ්ච කාරෙසි. තෙන වුත්තං – “සිහාසනමකාසනං...පෙ.... සරං තත්ථ අකාසන” ත්ති. තෙන විත්තජ්ජසාදෙනාති

ධර්මානස්ස විය හගවතො සිභාසනං මයා කතං, තෙන චිත්තජපසාදෙන. තුසිතං උපපජ්ජන්ති තුසිතහවතො උපපජ්ජන්ති අත්ථො.

4. ආයාමෙන චතුබ්බිසාති තනුපපන්තස්ස දෙවභූතස්ස සතො මය්හං සුකතං පුඤ්ඤෙන නිබ්බත්තිතං පාතුභූතං ආයාමෙන උච්චතො චතුබ්බිසයොජනං විත්ථාරෙන තිරියතො චතුද්දසයොජනං තාවදෙව නිබ්බත්තික්ඛණෙයෙව ආසි අහොසිති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤයාමෙව.

9. චතුත්තවුතෙ ඉතො කජ්ජෙති ඉතො කජ්ජතො චතුත්තවුතෙ කජ්ජෙ යං කම්මං අකරිං අකාසිං, තදා තතො පට්ඨාය පුඤ්ඤබලෙන කඤ්චි දුග්ගතිං නාහිජානාමි, න අනුභූතපුබ්බා කාචි දුග්ගතිති අත්ථො.

10. තෙසත්තතිම්භිතො කජ්ජෙති ඉතො කජ්ජතො තෙසත්තතිකජ්ජෙ. ඉන්ද්‍රි‍යාමා තයො ජනාති ඉන්ද්‍රි‍යාමකා තයො චක්කවත්තිරාජානො එකස්මිං කජ්ජෙ තිස්ස ජාතිස්ස ඉන්ද්‍රො නාම චක්කවත්ති රාජා අහොසින්නි අත්ථො. ද්වෙසත්තතිම්භිතො කජ්ජෙති ඉතො ද්වෙසත්තතිකජ්ජෙ. සුමනනාමකා තයො ජනා තික්ඛන්තුං චක්කවත්තිරාජානො අහෙසුං.

11. සමසත්තතිතො කජ්ජෙති ඉතො කජ්ජතො අනුනාධිකෙ සත්තතිමෙ කජ්ජෙ වරුණනාමකා වරුණො චක්කවත්තිති එවංනාමකා තයො චක්කවත්තිරාජානො චක්කරතනසම්පන්නා චතුදීපම්භි ඉස්සරා අහෙසුන්නි අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤයාමෙවාති.

සිභාසනදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. එකත්ථම්භිකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස හගවතොතිආදිකං ආයස්මතො එකත්ථම්භදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස හගවතො කාලෙ වනකම්මිකො භුත්වා එකස්මිං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තො. තස්මිං සමයෙ සබ්බෙ සද්ධා පසන්නා උපාසකා එකච්ඡන්දා “හගවතො උපට්ඨානසාලං කරොමා”ති දබ්බසම්භාරත්ථාය වනං පවිසිත්වා තං උපාසකං දිස්වා “අම්භාකං එකං ථම්මං දෙථා”ති යාචිංසු. සො තං පවත්තිං සුත්වා “තුම්භෙ මා චිත්තයිත්ථා”ති තෙ සබ්බෙ උය්‍යාපෙත්වා එකං සාරමයං ථම්මං ගහෙත්වා සත්ථු දස්සෙත්වා තෙසංයෙව අදාසි. සො තෙනෙව සොමනස්සජාතො තදෙව මූලං කත්වා අඤ්ඤාති දානාදීනි පුඤ්ඤාති කත්වා තතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං ඡස්ස කාමාවචරෙසු දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව අග්ගචක්කවත්තිසම්පත්තිං අනෙකචාරං අනුභවිත්වා අසඬ්ඛොය්‍යාං පදෙසරජ්ජසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ සද්ධාසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො මාතාපිතුහි සද්ධිං හගවතො

සන්නිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා මනසිකරොත්තො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

13. සො ඵ්වං පත්තඅරහත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙත්තො සිද්ධත්ථස්සාතිආදිමාහ. තත්ථ සිද්ධත්ථස්ස හගවතො හගාසම්පන්නස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස. මහාපුගගණොති මහාඋපාසකසමූහො අහු අහොසීති අත්ථො. සරණං ගතා ව තෙ බුද්ධන්ති “බුද්ධං සරණ”න්ති ගතා හජිංසු ජාතිංසු වා තෙ උපාසකා. තථාගතං සද්දහන්ති බුද්ධගුණං අත්තනො විත්තසන්නානෙ යපෙන්නීති අත්ථො.

14. සබ්බෙ සඬ්ගම්ම මන්තෙත්වාති සබ්බෙ සමාගම්ම සන්නිපතිත්වා මන්තෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ඤාපෙත්වා එකච්ඡන්දා හුත්වා මාලං උපට්ඨානසාලං සත්ථුනො අත්ථාය කුබ්බන්ති කරොන්තිති අත්ථො. දබ්බසම්භාරෙසු එකත්ථම්හං අලහන්නා බ්‍රහාවනෙ මහාවනෙ විචින්නන්ති සම්බන්ධො.

15. තෙහං අරඤ්ඤෙ දිස්වානාති අහං තෙ උපාසකෙ අරඤ්ඤෙ දිස්වාන ගණං සමූහං උපගම්ම සම්පං ගන්ත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන දසසිගුලිසමොධානං අඤ්ජලිං සිරසි කත්වා අහං ගණං උපාසකසමූහං “තුම්හෙ ඉමං වනං කිමත්ථං ආගතත්ථා”ති තදා තස්මිං කාලෙ පරිපුච්ඡන්ති සම්බන්ධො.

16. තෙ සීලවත්තො උපාසකා මෙ මයා පුට්ඨා “මාලං මයං කත්තුකාමා හුත්වා එකත්ථම්හො අම්හෙහි න ලබ්හති”ති විශාකංසු විසෙසෙන කථයිංසුති සම්බන්ධො.

17. මමං මය්හං එකත්ථම්හං දෙථ, අහං තං දස්සාමි සත්ථුනො සන්නිකං අහං ථම්හං ආහරිස්සාමි, තෙ හවත්තො ථම්හහරණෙ අප්පොස්සුක්කා උස්සාහරහිතා හවත්තුති සම්බන්ධො.

24. යං යං යොනුපපජ්ජාමිති යං යං යොනිං දෙවත්තං අථ මානුසං උපගච්ජාමිති අත්ථො. භුම්මත්ථෙ වා උපයොගවචනං, යස්මිං යස්මිං දෙවලොකෙ වා මනුස්සලොකෙ වාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

එකත්ථම්හිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. නන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරස්ස හගවතොතිආදිකං ආයස්මතො නන්දත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො හගවතො සන්නිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සයං තං

යානන්තරං පත්ථෙන්නො භගවතො භික්ඛුසඤ්ජස්ස ව පුජාසක්කාරබහුලං මහාදානං පවත්තෙත්වා “අහං, භන්තෙ, අනාගතෙ තුම්භාදිසස්ස බුද්ධස්ස ඵවරූපො සාවකො භවෙය්‍ය”න්ති පණ්ඩිතානං අකාසි.

සො තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ ධම්මතාය නාම නදියා මහන්නො කච්ඡපො හුත්වා නිබ්බත්තො එකදිවසං සත්ථාරං නදිං තරිතුං තීරෙ යීතං දිස්වා සයං භගවත්තං තාරෙතුකාමො සත්ථු පාදමුලෙ නිපජ්ජී. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤාත්වා පිට්ඨීං අභිරුහි. සො භට්ඨතුට්ඨො වෙගෙන සොතං ඡින්දන්නො සීසතරං පරතීරං පාපෙසි. භගවා තස්ස අනුමොදනං වදන්නො භාවිතිං සම්පත්තිං කථෙත්වා පක්කාමි.

සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතිසුයෙව සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධඡපාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සුද්ධොදනමහාරාජස්ස අග්ගමහෙසියා මහාපජාපතිගොතමියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්තො, තස්ස නාමග්ගභණ්ඩවසෙ ඤාතිසඤ්ජං නන්දයන්නො ජාතොති “නන්දො”ත්ථෙව නාමං අකංසු. තස්ස වයඡ්පත්තකාලෙ භගවා පවත්තිතවරධම්මවක්කො ලොකානුග්ගහං කරොන්නො අනුක්කමෙන කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා වෙස්සන්තරජාතකං (ජා. 2.22.1655 ආදයො) කථෙත්වා දුතියදිවසෙ පිණ්ඩාය පටිට්ඨො “උත්තිට්ඨෙ නජ්ජමජ්ජෙය්‍යා”ති (ධ. ප. 168) ගාථාය පිතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා “ධම්මඤ්චරෙ සුවරිත”න්ති (ධ. ප. 169) ගාථාය මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ රාජානං සකදාගාමීඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තතියදිවසෙ නන්දකුමාරස්ස අභිසෙකගෙහපවෙසනආවාහමඬිගලෙසු වත්තමානෙසු පිණ්ඩාය පාවිසි. සත්ථා නන්දකුමාරස්ස භත්ථෙ පත්තං දත්වා මඬිගලං වත්වා තස්ස භත්ථතො පත්තං අග්ගහෙත්වා ව විහාරං ගතො, තං පත්තහත්ථං විහාරං ආගතං අනිච්ඡමානංයෙව පබ්බාපෙත්වා තථාපබ්බාජිතත්තායෙව අනභිරතියා පිළිතං ඤාත්වා උපායෙන තස්ස තං අනභිරතිං විනොදෙසි. සො යොනිසො පටිසඬ්ඛාය විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. ථෙරො පුත දිවසෙ භගවත්තං උපසඬකම්ත්වා ඵමාහ – “යං මෙ, භන්තෙ, භගවා පාටිභොගො පඤ්චන්තං අවිජරාසතානං පටිලාභාය කකුට්ඨපාදානං, මුඤ්චාමහං, භන්තෙ, භගවත්තං එතස්මා පටිස්සවා”ති. භගවාපි “යදෙව තෙ, නන්ද, අනුපාදාය ආසවෙහි විත්තං විමුත්තං, තදාහං මුත්තො එතස්මා පටිස්සවා”ති ආහ. අථස්ස භගවා සවිසෙසං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතං ඤාත්වා තං ගුණං විභාවෙන්තො “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං යදිදං නන්දො”ති (අ. නි. 1.219, 230) ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරභාවෙන නං එතදග්ගෙ යපෙසි. ථෙරො හි “ඉන්ද්‍රියාසංවරං නිස්සාය ඉමං විජ්ජකාරං පත්තො, තමහං සුට්ඨු නිග්ගණ්ඨිස්සාමි”ති උස්සාහජාතො බලවහිරොත්තජ්ජො තත්ථ ව කතාධිකාරත්තා ඉන්ද්‍රියසංවරෙ උක්කංසපාරමිං අගමාසි.

27. ඵවං සො එතදග්ගට්ඨානං පත්වා අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජ්ජන්නො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරස්ස

හගවතොතිආදිමාහ. වත්ථං බොමං මයා දින්නන්ති බොමරට්ඨෙ ජාතං වත්ථං හගවති චිත්තප්පසාදෙන ගාරවබ්බුමානෙන මයා පරමසුබ්බමං බොමවත්ථං දින්නන්ති අත්ථො. සයම්භුස්සාති සයමෙව භූතස්ස ජාතස්ස අරියාය ජාතියා නිබ්බත්තස්ස. මහෙසිනොති මහන්තෙ සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනක්ඛන්ධෙ එසි ගවෙසිති මහෙසි, තස්ස මහෙසිනො සයම්භුස්ස චීවරත්ථාය බොමවත්ථං මයා දින්නන්ති සම්බන්ධො.

28. තං මෙ බුද්ධො වියාකාසීති එත්ථ තන්ති සාමාන්තේ උපයොගවචනං, තස්ස වත්ථදායකස්ස මෙ දානඵලං විසෙසෙන අකාසි කපේසි බුද්ධොති අත්ථො. ජලජුත්තමනාමකොති පදුමුත්තරනාමකො. ‘ජලරුත්තමනායකො’තිපි පාඨො, තස්ස ජලමානානං දෙවබ්බුමානං උත්තමනායකො පටානොති අත්ථො. ඉමිනා වත්ථදානෙනාති ඉමිනා වත්ථදානස්ස නිස්සන්දෙන ත්වං අනාගතෙ හෙමවණ්ණො සුවණ්ණවණ්ණො භවිස්සසි.

29. ද්වෙ සම්පත්තිං අනුභොත්වාති දිබ්බමනුස්සසඬාතා ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා. කුසලමූලෙහි වොදිතොති කුසලාවයවෙහි කුසලකොට්ඨාසෙහි වොදිතො පෙසිතො, ‘ත්වං ඉමිනා පුඤ්ඤෙන සත්ථු කුලං පසවාහී’ති පෙසිතො වියාති අත්ථො. ‘ගොතමස්ස හගවතො කනිට්ඨො ත්වං භවිස්සසි’ති ධ්‍යාකාසීති සම්බන්ධො.

30. රාගරත්තො සුඛසීලොති කිලෙසකාමෙහි රත්තො අල්ලිතො කායසුඛචිත්තසුඛානුභවනසභාවො. කාමෙසු ගෙධමායුතොති වත්ථුකාමෙසු ගෙධසඬාතාය තණ්හාය ආයුතො යොජිතොති අත්ථො. බුද්ධෙන වොදිතො සන්තො, තදා ත්වන්ති යස්මා කාමෙසු ගෙධිතො, තදා තස්මා ත්වං අත්තනො භාතුකෙන ගොතමබුද්ධෙන වොදිතො පබ්බජ්ජාය උය්‍යාජිතො තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජ්ජස්සිති සම්බන්ධො.

31. පබ්බජිත්වාන ත්වං තත්ථාති තස්මිං ගොතමස්ස හගවතො සාසනෙ ත්වං පබ්බජිත්වා කුසලමූලෙන මූලභූතෙන පුඤ්ඤසම්භාරෙන වොදිතො භාවනායං නියොජිතො සබ්බාසවෙ සකලාසවෙ පරිඤ්ඤාය ජානිත්වා පජහිත්වා අනාමයො නිද්දුක්ඛො නිබ්බාසිස්සසි අදස්සනං පාපෙස්සසි, අපණ්ණත්තිකභාවං ගම්ස්සසිති අත්ථො.

32. සතකප්පසහස්සමිහිති ඉතො කප්පතො පුබ්බෙ සතකප්පාධිකෙ සහස්සමෙ කප්පමිහි වෙළුනාමකා චත්තාරො චක්කවත්තිරාජානො අහෙසුන්ති අත්ථො. සට්ඨි කප්පසහස්සානීති කප්පසහස්සානි සට්ඨි ව අතික්කමිත්වා හෙට්ඨා එකස්මිං කප්පෙ චත්තාරො ජනා උපවෙළා නාම චක්කවත්තිරාජානො චතුසු ජාතීසු අහෙසුන්ති අත්ථො.

33. පඤ්චකප්පසහස්සමිහිති පඤ්චකප්පාධිකෙ සහස්සමෙ කප්පමිහි වෙළා නාම චත්තාරො ජනා චක්කවත්තිරාජානො සත්තහි රතනෙහි සම්පන්නා සමඬිගිභූතා

ප්‍රමුඛව අපරගොයාන උත්තරකුරුප්‍රබ්බවිදෙහදීපසඬ්ඛානෙ චතුදීපමිහි ඉස්සරා පධානා විසුං අහෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

නන්දත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. චූළපන්ථකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො චූළපන්ථකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ යදෙත්ථ අට්ඨුප්පත්තිවසෙන චත්තබ්බං, තං අට්ඨකනිපාතෙ මහාපන්ථකචත්ථුස්මිං (ථෙරගා. 510 ආදයො) චුත්තමෙව. අයං පන විසෙසො – මහාපන්ථකත්ථෙරො අරහත්තං පත්වා ඵලසමාපත්තිසුබ්බෙත විතිනාමෙත්තො චිත්තෙසි – “කථං නු බො සක්කා චූළපන්ථකමිපි ඉමස්මිං සුබ්බෙ පතිට්ඨාපෙතු”න්ති. සො අත්තනො අයාකං ධනසෙට්ඨිං උපසඬ්ඛමිත්වා ආහ – “සවෙ, මහාසෙට්ඨි, අනුජානාථ, අහං චූළපන්ථකං පබ්බාපෙය්‍ය”න්ති. “පබ්බාපෙථ, භත්තෙ”ති. ථෙරො තං පබ්බාපෙසි. සො දසසු සීලෙසු පතිට්ඨිතො භාතු සන්තිකෙ –

“පදුමං යථා කොකනදං සුගන්ධං, පාතො සියා ඵුල්ලමචිතගන්ධං;
අඬ්ඨිරසං පස්ස විරොචමානං, තපන්තමාදිච්චිවචන්තලික්ඛෙ”ති. (සං. ති. 1.123; අ. ති. 5.195) –

ගාථං උග්ගණ්හන්තො චතුහි මාසෙහි උග්ගහෙතුං නාසක්ඛි, ගහිතමපි හදයෙ න තිට්ඨති. අථ නං මහාපන්ථකො, “චූළපන්ථක, ත්වං ඉමස්මිං සාසනෙ අභබ්බො, චතුහි මාසෙහි ඵකං ගාථමිපි ගහෙතුං න සක්කොසි, පබ්බජිතකිච්චං පන ත්වං කථං මත්ථකං පාපෙස්සසි, නික්ඛම ඉතො”ති සො ථෙරෙන පණාමිකො ද්වාරකොට්ඨකසමීපෙ රොදමානො අට්ඨාසි.

තෙන ච සමයෙන සත්ථා ජීවකම්බවනෙ විහරති. අථ ජීවකො පුරිසං පෙසෙසි – “ගච්ඡ, පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සත්ථාරං නිමන්තෙහි”ති. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාපන්ථකො භත්තුද්දෙසකො භොති. සො “පඤ්චන්තං භික්ඛුසතානං භික්ඛං පටිච්ඡථා”ති චුත්තො “චූළපන්ථකං යපෙත්වා සෙසානං පටිච්ඡාමි”ති ආහ. තං සුත්වා චූළපන්ථකො භියොයාසොමත්තය දොමනස්සප්පත්තො අභොසි. සත්ථා තස්ස චිත්තක්ඛෙදං ඤත්වා “චූළපන්ථකො මයා කතෙන උපායෙන බුජ්ඣස්සති”ති තස්ස අවිදුරට්ඨානෙ අත්තානං දස්සෙත්වා “කිං, පන්ථක, රොදසි”ති පුච්ඡී. “භාතා මං, භත්තෙ, පණාමෙති”ති ආහ. “පන්ථක, මා වින්තසි, මම සාසනෙ තුය්හං පබ්බජ්ජා, ඵහි ඉමං ගහෙත්වා ‘රජොහරණං, රජොහරණ’න්ති මනසි කරොහි”ති ඉද්ධියා සුද්ධං වොළක්ඛණ්ඩං අභිසඬ්ඛරිත්වා අදාසි. සො සත්ථාරා දින්නං වොළක්ඛණ්ඩං “රජොහරණං, රජොහරණ”න්ති භත්ථෙන පරිමජ්ජන්තො නිසීදි. තස්ස තං පරිමජ්ජන්තස්ස කිලිට්ඨධාතුකං ජාතං, පුන

පරිමජ්ජන්තස්ස උක්ඛලිපරිපුඤ්ජනසදිසං ජාතං. සො ඤාණපරිපාකත්තා එවං වින්තෙසි – “ඉදං වොළක්ඛණ්ඩං පකතියා පරිසුද්ධං, ඉමං උපාදිණ්ණකසරීරං නිස්සාය කිලිට්ඨං අඤ්ඤා ජාතං, තස්මා අනිච්චං යථාපෙනං, එවං විත්තම්පි” ති ඛයවයං පට්ඨපෙත්වා තස්මිංයෙව නිමිත්තෙ ඤානානි නිබ්බත්තෙන්වා ඤානපාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තපත්තස්සෙවස්ස තෙපිටකං පඤ්චාහිඤ්ඤා ව ආගමිංසු.

සත්ථා එකුනෙහි පඤ්චහික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා ජීවකස්ස නිවෙසනෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසිදි. චූළපන්ථකො පන අත්තනො භික්ඛාය අප්පට්චින්නත්තා එව න ගතො. ජීවකො යාගුං දාතුං ආරභි. සත්ථා හත්ථෙත පත්තං පිදභි. “කස්මා, හත්තෙ, න ගණ්හවා” ති චුත්තෙ “විහාරෙ එකො භික්ඛු අත්ථි, ජීවකා” ති. සො පුරිසං පෙසෙසි – “ගච්ඡ, හණෙ, විහාරෙ නිසින්තං අය්‍යං ගහෙත්වා එහි” ති. චූළපන්ථකත්ථෙරොපි රූපෙන කිරියාය ව එකම්පි එකෙන අසදිසං භික්ඛුසහස්සං නිම්මිනිත්වා නිසිදි. සො පුරිසො විහාරෙ භික්ඛුනං බහුභාවං දිස්වා ගන්ත්වා ජීවකස්ස කථෙසි – “ඉමස්මා භික්ඛුසඬ්ඝා විහාරෙ භික්ඛුසඬ්ඝො බහුතරො, පක්කොසිතඬ්ඛං අය්‍යං න ජානාමි” ති. ජීවකො සත්ථාරං පුච්ඡි – “කො නාමො, හත්තෙ, විහාරෙ නිසින්තො භික්ඛු” ති? “චූළපන්ථකො නාම, ජීවකා” ති. “ගච්ඡ, හණෙ, ‘චූළපන්ථකො නාම කතරො’ ති පුච්ඡිත්වා තං ආනෙහි” ති. සො විහාරං ගන්ත්වා “චූළපන්ථකො නාම කතරො, හත්තෙ” ති පුච්ඡි. “අහං චූළපන්ථකො, අහං චූළපන්ථකො” ති එකප්පහාරෙන භික්ඛුසහස්සම්පි කථෙසි. සො පුනාගන්ත්වා තං පවත්ති. ජීවකස්ස ආරොචෙසි ජීවකො පටිච්ඡිද්ධසච්චත්තා “ඉද්ධිමා මඤ්ඤෙ, අයොයා” ති නයතො ඤත්වා “ගච්ඡ, හණෙ, පඨමං කථෙන්නං අය්‍යමෙව ‘තුම්භෙ සත්ථා පක්කොසති’ ති වත්වා විවරකණ්ණෙ ගණ්හාහි” ති ආහ. සො විහාරං ගන්ත්වා තථා අකාසි. තාවදෙව නිම්මිතභික්ඛු අන්තරධායිංසු. සො ථෙරං ගහෙත්වා අගමාසි.

සත්ථා තස්මිං බණෙ යාගුඤ්ච බජ්ජකාදිහෙදඤ්ච පටිග්ගණ්හි. කතහත්තකිච්චො හගවා ආයස්මත්තං චූළපන්ථකං ආණාපෙසි “අනුමොදනං කරොහි” ති. සො පහින්තපටිසම්භිදො සිනෙරුං ගහෙත්වා මහාසමුද්දං මන්ථෙන්නො විය තෙපිටකං බුද්ධච්චනං සඬ්ඛොහෙන්නො සත්ථු අප්ඤ්ඤාසයං ගණ්හන්නො අනුමොදනං අකාසි. දසබලෙ හත්තකිච්චං කත්වා විහාරං ගතෙ ධම්මසභායං කථා උදපාදි ‘අහො බුද්ධානං ආනුභාවො, යත්‍ර හි නාම වත්තාරො මාසෙ එකගාථං ගහෙතුං අසක්කොන්තම්පි ලහුකෙන බණෙනෙව එවං මහිද්ධිකං අකංසු’ ති, තථා හි ජීවකස්ස නිවෙසනෙ නිසින්තො හගවා ‘එවං චූළපන්ථකස්ස විත්තං සමාහිතං, වීථිපටිපන්නා විපස්සනා’ ති ඤත්වා යථානිසින්තොයෙව අත්තානං දස්සෙත්වා, ‘පන්ථක, නෙවායං පිලොතිකා කිලිට්ඨා රජානුකිණ්ණා, ඉතො පන අඤ්ඤොපි අරියස්ස විනයෙ සංකිලෙසො රජො’ ති දස්සෙන්නො –

“රාගො රජො න ව පන රෙණු වුව්චති, රාගස්සෙනං අධිච්චනං රජොති;
එතං රජං විජ්ජහිත්වා භික්ඛවො, විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.

“දොසො රජො...පෙ.... විගතරජස්ස සාසනෙ.

“මොහො රජො...පෙ.... විගතරජස්ස සාසනෙ”ති. (මහානි. 209; චූළනි. උදයමාණවජ්ජවජ්ජනිද්දෙස 74) –

ඉමා තිස්සො ගාථායො අභාසි. ගාථාපරියොසානෙ චූළපන්ථකො සහපටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණ්ති. සත්ථා තෙසං භික්ඛූනං කථාසල්ලාපං සුත්ථා ආගන්ත්වා බුද්ධාසනෙ නිසිදිත්වා “කිං වදෙථ, භික්ඛවෙ”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමං නාම, හත්තෙ”ති වුත්තෙ “භික්ඛවෙ, චූළපන්ථකෙන ඉදානි මය්හං ඔවාදෙ යත්වා ලොකුත්ථරදායජ්ජං ලද්ධං, පුබ්බෙ පන ලොකියදායජ්ජං ලද්ධ”න්ති වත්ථා තෙහි යාවිතො චූළසෙට්ඨිජාතකං (ජා. 1.1.4) කථෙසි. අපරභාගෙ නං සත්ථා අරියගණපරිවුතො ධම්මාසනෙ නිසිත්තො මනොමයං කායං අභිනිමිමින්නානං භික්ඛූනං වෙනොවිච්චකුසලානඤ්ච අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි.

35. එවං සො පත්තඵතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා ජිතිසොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. තත්ථ පුරිමපදද්වයං චුත්තත්ථමෙව. ගණම්භා වූපකට්ඨො සොති සො පදුමුත්තරො නාම සත්ථා ගණම්භා මහතා භික්ඛුසමුහතො වූපකට්ඨො විසුං භූතො විවෙකං උපගතො. තදා මම තාපසකාලෙ හිමවත්තෙ හිමාලයපබ්බතසමීපෙ වසි වාසං කප්පෙසි, වතුහි ඉරියාපථෙහි විහාසිති අත්ථො.

36. අහම්පි...පෙ.... තදානි යදා සො හගවා හිමවත්තං උපගන්ත්වා වසි, තදා අහම්පි හිමවත්තසමීපෙ කතඅස්සමෙ ආ සමන්තතො කායචිත්තපිළාසඬ්ඛාතා පරිස්සයා සමන්ති එත්ථාති අස්සමොති ලද්ධනාමෙ අරඤ්ඤාවාසෙ වසාමීති සම්බන්ධො. අවිරාගතං මහාවීරන්ති අවිරං ආගතං මහාවීරියවත්තං ලොකනායකං පධානං තං හගවත්තං උපෙසිත්ති සම්බන්ධො, ආගතක්ඛණ්ණෙයෙව උපාගමිත්ති අත්ථො.

37. පුප්ඵච්ඡත්තං ගහෙත්වානාති එවං උපගච්ඡන්තො ව පදුමුප්පලපුප්ඵාදීහි ඡාදිතං පුප්ඵමයං ඡත්තං ගහෙත්වා නරාසහං නරානං සෙට්ඨං හගවත්තං ඡාදෙන්තො උපගච්ඡිං සමීපං ගතොස්මිති අත්ථො. සමාධිං සමාපජ්ජන්තන්ති රූපාවචරසමාධිජ්ඣානං සමාපජ්ජන්තං අප්පෙත්වා නිසින්නස්ස අත්තරායං අහං අකාසිත්ති සම්බන්ධො.

38. උහො හත්ථෙහි පග්ගය්හාති තං සුසප්පිතං පුප්ඵච්ඡත්තං ද්විහි හත්ථෙහි උක්ඛිපිත්වා අහං හගවතො අදාසිත්ති සම්බන්ධො. පටිග්ගහෙසිති තං මයා දින්නං පුප්ඵච්ඡත්තං පදුමුත්තරො හගවා සම්පට්ච්ඡි, සාදරං සාදිසිති අත්ථො.

41. සතපත්තජත්තං පග්ගය්හාති එකෙකස්මිං පදුමුපුප්ඵෙ සතසතපත්තානං වසෙන සතපත්තෙහි පදුමුපුප්ඵෙහි ඡාදිතං පුප්ඵච්ඡත්තං පකාරෙන ආදරෙන ගහෙත්වා තාපසො මම අදාසිති අත්ථො. තමහං කිත්තයිස්සාමිති තං තාපසං අහං

කිත්තයිස්සාමි පාකටං කරිස්සාමිති අත්ථො. මම භාසතො භාසමානස්ස වචනං සුඤ්ඤාථ මනසි කරොථ.

42. පඤ්චවිසතිකප්පානීති ඉමිනා පුප්ඵච්ඡත්තදානෙන පඤ්චවිසතිවාරෙ තාවතිංසභවතො සක්කො හුත්වා දෙවරජ්ජං කරිස්සතීති සම්බන්ධො. චතුත්තිංසතික්ඛත්තුඤ්ඤාති චතුත්තිංසතිවාරෙ මනුස්සලොකෙ චක්කවත්තී රාජා භවිස්සති.

43. යං යං යොනිත්ති මනුස්සයොනිආදීසු යං යං ජාතිං සංසරති ගච්ඡති උපපජ්ජති. තත්ථ තත්ථ යොනියං අබ්භොකාසෙ සුඤ්ඤාට්ඨානෙ පතිට්ඨන්තං නිසින්නං යීතං වා පදුමං ධාරයිස්සති උපරි ඡාදයිස්සතීති අත්ථො.

45. පකාසිතෙ පාවචනෙති තෙන භගවතො සකලපිටකත්තයෙ පකාසිතෙ දීපිතෙ මනුස්සත්තං මනුස්සජාතිං ලභිස්සති උපපජ්ජිස්සති. මනොමයමිහි කායමිහිති මනෙන ඤානචිත්තෙන නිබ්බත්තොති මනොමයො, යථා චිත්තං පචත්තති, තථා කායං පචත්තෙති චිත්තගතිකං කරොතීති අත්ථො. තමිහි මනොමයෙ කායමිහි සො තාපසො චූළපන්ථකො නාම හුත්වා උත්තමො අග්ගො භවිස්සතීති අත්ථො. සෙසං භෙට්ඨා චුත්තත්තා උත්තානත්තා ච සුචිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

52. සරිං කොකනදං අභන්ති අභං භගවතො නිමිත්තවොළකං පරිමජ්ජන්තො කොකනදං පදුමං සරින්ති අත්ථො. තත්ථ චිත්තං විමුච්චි මෙති තස්මිං කොකනදෙ පදුමෙ මය්භං චිත්තං අධිමුච්චි අල්ලිනො, තතො අභං අරභත්තං පාපුණින්ති සම්බන්ධො.

53. අභං මනොමයෙසු චිත්තගතිකෙසු කායෙසු සබ්බත්ථ සබ්බෙසු පාරමීං පරියොසානං ගතො පත්තොති සම්බන්ධො. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

චූළපන්ථකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. පිලින්දවච්ඡත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථමිහිතිආදිකං ආයස්මතො පිලින්දවච්ඡත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තො භෙට්ඨා චුත්තනයෙන සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුඤ්ඤන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං දෙවතානං පියමනාපභාවෙන අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා තං යානන්තරං පත්ථෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො. පරිනිබ්බුතෙ භගවති තස්ස ථූපං පූජෙත්වා සඬ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙත්වා තතො චචිත්වා දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ චක්කවත්තී රාජා හුත්වා මහාජනං පඤ්චසීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා සග්ගපරායනං අකාසි. සො

අනුප්පත්තෙයෙව අම්භාකං භගවති සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති,
 පිලින්දොතිස්ස නාමං අකංසු. වච්ඡොති ගොත්තං. සො අපරභාගෙ පිලින්දවච්ඡොති
 පඤ්ඤායිත්ථ. සංසාරෙ පන සංවෙගබ්‍රහ්මණාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා
 චූළගන්ධාරං නාම විජ්ජං සාධෙත්වා තාය විජ්ජාය ආකාසවාරී පරචිත්තවිදු ව හුත්වා
 රාජගහෙ ලාභග්ගයසග්ගපත්තො පටිවසති.

අථ අම්භාකං භගවා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා අනුක්කමෙන රාජගහං උපගතො.
 තතො පටියාය බුද්ධානුභාවෙන තස්ස සා විජ්ජා න සම්පජ්ජති, අත්තනො කිච්චං න
 සාධෙති. සො චිත්තෙසි – ‘‘සුතං බො පනෙනං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං
 ‘යත්ථ මහාගන්ධාරවිජ්ජා ධරති, තත්ථ චූළගන්ධාරවිජ්ජා න සම්පජ්ජති’ ති සමණස්ස
 පන ගොතමස්ස ආගතකාලතො පටියාය නායං මම විජ්ජා සම්පජ්ජති, නිස්සංසයං
 සමණො ගොතමො මහාගන්ධාරවිජ්ජං ජානාති, යංනුනාහං තං පයිරුපාසිත්වා තස්ස
 සන්තිකෙ තං විජ්ජං පරියාපුණෙය්‍ය’’ ති. සො භගවත්තං උපසංකම්ථවා
 එතදවොච – ‘‘අහං, මහාසමණ, තච සන්තිකෙ එකං විජ්ජං පරියාපුණිතුකාමො,
 ඔකාසං මෙ කරොහී’’ ති. ‘‘තෙන හි මම සන්තිකෙ පබ්බජාහී’’ ති ආහ. සො
 ‘‘විජ්ජාය පරිකම්මං පබ්බජ්ජා’’ ති මඤ්ඤමානො පබ්බජී. තස්ස භගවා ධම්මං
 කථෙත්වා වරිතානුකූලං කම්මට්ඨානං අදාසි. සො උපනිස්සයසම්පන්නතාය
 නචිරස්සෙව විපස්සනං පටිධිපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

55. යා පන පුරිමජාතියං තස්සොවාදෙ යත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තා දෙවතා, තා
 කතඤ්ඤතං නිස්සාය තස්මිං සඤ්ජාතබ්‍රහ්මානා සායං පාතං ථෙරං පයිරුපාසිත්වා
 ගච්ඡන්ති. තස්මා නං භගවා දෙවතානං අතිවිස පියමනාපභාවෙන අග්ගභාවෙ යපෙසි
 ‘‘එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං දෙවතානං පියමනාපානං යදිදං
 පිලින්දවච්ඡො’’ ති (අ. නි. 1.209, 215). එවං සො පත්තඅග්ගට්ඨානො අත්තනො
 පුබ්බකම්මං අනුස්සරිත්වා පීතිසොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො
 නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්හීතිආදිමාහ.

තත්ථ කාමරූපාරූපලොකස්ස නාථො පධානොති ලොකනාථො. මෙධා
 වුවචන්ති සබ්බඤ්ඤතඤ්ඤාණඅනාවරණඤ්ඤාණාදයො, සුන්දරා, පසට්ඨා වා මෙධා
 යස්ස සො සුමෙධො, අග්ගො ච සො පුග්ගලො වාති අග්ගපුග්ගලො, තස්මිං
 සුමෙධෙ ලොකනායකෙ අග්ගපුග්ගලෙ බන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතෙ සතීති
 සම්බන්ධො. පසන්නචිත්තො සුමනොති සද්ධාය පසාදිතචිත්තො සොමනස්සෙන
 සුන්දරමනො අහං තස්ස සුමෙධස්ස භගවතො ථූපපූජං චෙතියපූජං අකාසිත්ති
 අත්ථො.

56. යෙ ව ඛිණ්ණාසවා තත්ථාති තස්මිං සමාගමෙ යෙ ව ඛිණ්ණාසවා පහිනකිලෙසා
 ජලභිඤ්ඤා ජහි අභිඤ්ඤාහි සමන්තාගතා මහිද්ධිකා මහන්තෙහි ඉද්ධිහි
 සමන්තාගතා සන්ති, තෙ සබ්බෙ ඛිණ්ණාසවෙ අහං තත්ථ සමානෙත්වා සුට්ඨු ආදරෙන
 ආනෙත්වා සඬ්ඝහත්තං සකලසඬ්ඝස්ස දාතබ්බහත්තං අකාසිං තෙසං භොජෙසිත්ති
 අත්ථො.

57. උපට්ඨාකො තදා අහුති තදා මම සඨිසහත්තදානකාලෙ සුමෙධස්ස
 භගවතො නාමෙන සුමෙධො නාම උපට්ඨාකසාවකො අහු අහොසීති අත්ථො. සො
 සාවකො මය්හං පුජාසක්කාරං අනුමොදිත්ථ අනුමොදිතො ආනිසංසං කට්ඨෙති
 අත්ථො.

58. තෙන චිත්තජපසාදෙනාති තෙන ථූපපුජාකරණවසෙන උප්පන්නෙන
 චිත්තජපසාදෙන දෙවලොකෙ දිබ්බවිමානං උපපජ්ජිං උපගතො අස්මිති අත්ථො,
 තත්ථ නිබ්බත්තොම්හීති චුත්තං හොති. ඡළාසිතිසහස්සානීති තස්මිං විමානෙ ඡ
 අසිතිසහස්සානි දෙවච්ඡරායො මෙ මය්හං චිත්තං රමීංසු රමාපෙසුන්ති සම්බන්ධො.

59. මමෙව අනුවත්තන්තීති තා අච්ඡරායො සබ්බකාමෙහි දිබ්බෙහි
 රූපාදිවත්ථුකාමෙහි උපට්ඨහත්තියො මමං එව අනුවත්තන්ති මම වචනං
 අනුකරොන්ති සදා නිව්චකාලන්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

පිලිත්ථවච්ඡත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. රාහුලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො රාහුලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි
 ආයස්මා පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති
 පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
 විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං
 සික්ඛාකාමානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සයම්පි තං යානන්තරං පත්ථෙන්නො
 සෙනාසනවිසොධනවිජ්ජොතනාදිකං උළාරං පුඤ්ඤං කත්වා පණ්ඩානං අකාසි. සො
 තතො වචිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා
 ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අම්භාකං බොධිසත්තං පටිච්ච යසොධරාය දෙවියා කුච්ඡමිහි
 නිබ්බත්තිත්වා රාහුලොති ලද්ධනාමො මහතා ඛත්තියපරිවාරෙන වඩ්ඪී. තස්ස
 පබ්බජ්ජාවධානං බන්ධකෙ (මහාව. 105) ආගතමෙව. සො පබ්බජිත්වා සත්ථු
 සන්තිකෙ අනෙකෙහි සුත්තපදෙහි සුලද්ධොවාදො පරිපක්කඤ්ඤාණො විපස්සනං
 උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. අරහා පන හුත්වා අත්තනො පටිපත්තිං
 පච්චචෙක්ඛිත්වා අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තො –

“උභයෙනෙව සම්පන්නො, රාහුලහද්දොති මං විදු;
 යඤ්චමිහි පුත්තො බුද්ධස්ස, යඤ්ච ධම්මෙසු චක්ඛුමා.

“යඤ්ච මෙ ආසවා ඛිණා, යඤ්ච නත්ථි පුනඛහවො;
 අරහා දක්ඛිණෙය්‍යාමිහි, තෙවිජ්ජො අමතද්දසො.

“කාමන්ධා ජාලපච්ඡන්තා, තණ්හාඡදනඡාදිතා;
 පමත්තබන්ධුනා බන්ධා, මච්ඡාව කුමිනා මුබ්බෙ.

“තං කාමං අහමුජ්ඣිත්වා, ඡෙත්වා මාරස්ස ඛන්ධනං;
සමුලං තණ්හමබ්බුය්හ, සීතිභූතොස්මි නිබ්බූතො” ති. (ථෙරගා. 295-298);

චතස්සො ගාලා අභාසි. තත්ථ උභයෙනෙව සම්පන්නොති ජාතිසම්පදා
පටිපත්තිසම්පදාති උභයසම්පත්තියාපි සම්පන්නො සමන්තාගතො. රාහුලභද්දොති
මං විදුති “රාහුලභද්දො” ති මං සබ්බමචාරිනො සඤ්ජානන්ති. තස්ස හි ජාතසාසනං
සුත්වා බොධිසත්තෙන, “රාහු, ජාතො, ඛන්ධනං ජාත” ත්ති චුත්තචචනං උපාදාය
සුද්ධොදනමභාරාජා “රාහුලො” ති නාමං ගණ්හි. තත්ථ ආදිනො පිතරා
චුත්තපරියායමෙව ගහෙත්වා ආහ – “රාහුලභද්දොති මං විදු” ති. භද්දොති
පසංසාවචනමෙව. අපරභාගෙ සත්ථා තං සික්ඛාකාමභාවෙන අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි
“එතදග්ගං, හික්ඛෙව, මම සාවකානං හික්ඛුනං සික්ඛාකාමානං යදිදං රාහුලො” ති
(අ. නි. 1.209).

68. එවං සො පත්තඵතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා
සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරස්ස
භගවතොතිආදිමාහ. සත්තභූමිමිහි පාසාදෙති පසාදං සොමනස්සං ජනෙතීති
පාසාදො. උපරුපරි ධීතා සත්ත භූමියො යස්මිං පාසාදෙ සොයං සත්තභූමි, තස්මිං
සත්තභූමිමිහි පාසාදෙ. ආදාසං සන්ථරිං අහන්ති ආදාසතලං නිජ්ඣාදෙත්වා
ලොකජෙට්ඨස්ස භගවතො තාදිනො අහං සන්ථරං අදාසිං, සන්ථරිත්වා පුපෙසින්ති
අත්ථො.

69. ඛිණ්ණාසවසහස්සෙහීති අරහන්තසහස්සෙහි පරිකිණ්ණො පරිවුතො.
ද්විපදින්දො ද්විපදානං ඉන්දො සාමි නරාසභො මහාමුනි ගන්ධකුට්ටිං තෙහි සහ
උපාගමි පාවිසීති අත්ථො.

70. විරොචෙන්තො ගන්ධකුට්ටින්ති තං ගන්ධකුට්ටිං සොභයමානො දෙවානං
දෙවො දෙවදෙවො නරානං ආසභො නරාසභො ජෙට්ඨො සත්ථා
හික්ඛුසඬ්ඝමජ්ඣෙ නිසීදින්වා ඉමා බ්‍යාකරණගාලායො අභාසථ කථෙසීති
සම්බන්ධො.

71. යෙනායං ජොතිතා සෙය්‍යාති යෙන උපාසකෙන අයං පාසාදසඬ්ඛාතා
සෙය්‍යා ජොතිතා පභාසිතා පජ්ජලිතා. ආදාසොව කංසලොභමයං ආදාසතලං ඉව
සුට්ඨු සමං කත්වා සන්ථතා. තං උපාසකං කිත්තයිස්සාමි පාකටං කරිස්සාමිති
අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

81. අට්ඨානමෙතං යං තාදීති යං යෙන කාරණෙන තාදී ඉට්ඨානිට්ඨෙසු
අකම්පියසභාවත්තා තාදී අගාරෙ සරාවාසෙ රතිං අල්ලිනභාවං අජ්ඣගා පාපුණි,
එතං කාරණං අට්ඨානං අකාරණන්ති අත්ථො.

82. නික්බමිත්වා අගාරස්මාති සරාවාසතො නික්බමිත්වා තං තිණදලමිව
 පරිච්චජිත්වා සුබ්බතො සුසික්ඛිතො පබ්බජිස්සති. රාහුලො නාම නාමෙනාති
 සුද්ධොදනමහාරාජෙන පෙසිතං කුමාරස්ස ජාතසාසනං සුත්වා පිතරා සිද්ධත්ථෙන,
 “රාහු ජාතො, බන්ධනං ජාත”න්ති චුත්තනාමත්තා රාහුලො නාමාති අත්ථො. “යථා
 චන්දසුරියානං විමානපභාය කිලිට්ඨකරණෙන රාහු අසුරින්දො උපෙනි ගච්ඡති,
 එවමෙවායං මම අභිනික්බමනපබ්බජ්ජාදීනං අන්තරායං කරොන්තොරිව ජාතො”ති
 අධිප්පායෙන, “රාහු ජාතොති ආහා”ති දට්ඨබ්බං. අරහා සො භවිස්සතීති සො
 තාදිසො උපනිස්සයසම්පන්නො විපස්සනායං යුත්තජ්ජයුත්තො අරහා බිණාසවො
 භවිස්සතීති අත්ථො.

83. කිකිව අණ්ඩං රක්ඛෙය්‍යාති අණ්ඩං බීජං රක්ඛමානා කිකි සකුණි ඉව
 අප්පමත්තො සීලං රක්ඛෙය්‍ය, වාමරී විය වාලධිත්ති වාලං රක්ඛමානා කණ්ඩකෙසු
 වාලෙ ලග්ගන්තෙ භින්දනභයෙන අනාකඨසීත්වා මරමානා වාමරී විය ජීවිතමිපි
 පරිච්චජිත්වා සීලං අභින්දිත්වා රක්ඛෙය්‍ය. නිපකො සීලසම්පන්නොති නෙපක්කං
 චුච්චති පඤ්ඤා, තෙන නෙපක්කෙන සමන්තාගතො නිපකො බණ්ඩජිද්දාදිභාවං
 අපාපෙත්වා රක්ඛණතො සීලසම්පන්නො භවිස්සතීති එවං සො භගවා
 බ්‍යාකරණමකාසි. සො එවං පත්තඅරහත්තඵලො එකදිවසං විවෙකට්ඨානෙ
 නිසින්තො සොමනස්සවසෙන එවං රක්ඛිං මහාමුනීතිආදිමාහ. තං
 සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

රාහුලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. උපසෙනවඩගන්තපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරං භගවත්තන්තිආදිකං ආයස්මතො
 උපසෙනවඩගන්තපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො
 තත්ථ තත්ථ භවෙ විචිට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස
 භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සත්ථු
 සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුඤ්ඤාතො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සමන්තපාසාදිකානං
 අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සත්ථු අධිකාරකම්මං කත්වා තං යානන්තරං
 පත්ථෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං
 බුද්ධුප්පාදෙ නාලකගාමෙ රූපසාරී බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡමිහි නිබ්බත්ති,
 උපසෙතොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා
 සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා උපසම්පදාය
 එකවස්සිකො “අරියගබ්භං වඩ්ඪෙමි”ති එකං කුලපුත්තං අත්තතො සන්තිකෙ
 උපසම්පාදෙත්වා තෙන සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං ගතො. සත්ථාරා වස්ස තස්ස
 අවස්සිකස්ස භික්ඛුතො සද්ධිවිහාරිකභාවං සුත්වා “අතිලහුං බො ත්වං, මොසපුරිස,
 බාහුල්ලාය ආවත්තො”ති (මහාව. 75) ගරහිතො “ඉදානාහං යදි පරිසං නිස්සාය
 සත්ථාරා ගරහිතො, පරිසංයෙව පන නිස්සාය සත්ථු පසාදං කරිස්සාමි”ති
 විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. අරහා පන හුත්වා

සයම්පි සබ්බෙ ධුතඨගධම්මෙ සමාදාය වත්තති, අඤ්ඤාපි තදත්ථාය සමාදායෙසි,
 තෙන නං භගවා සමන්තපාසාදිකානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි. සො අපරෙන සමයෙන
 කොසම්බියං කලහෙ උප්පන්නෙ භික්ඛුසඬ්ඨෙ ච ද්විධාභූතෙ එකෙන භික්ඛුනා තං
 කලහං පරිවජ්ජිතුකාමෙන ‘එතරහි බො කලහො උප්පන්නො, භික්ඛුසඬ්ඨො ච
 ද්විධාභූතො, කථං නු බො මයා පටිපජ්ජිතබ්බ’ ත්ති පුට්ඨො විවෙකවාසනො
 පට්ඨාය තස්ස පටිපත්තිං කපෙසි. එවං ථෙරො තස්ස භික්ඛුනො
 ඔවාදදානාපදෙසෙන අත්තනො තථා පටිපන්නභාවං දීපෙන්නො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

86. සො එවං පත්තඵතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා
 සොමනස්සවසෙන පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරං
 භගවත්තත්තිආදිමාහ. පබ්භාරම්හි නිසීදන්තත්ති පුරතො භාරං නමිතං ඔනමිතත්ති
 පබ්භාරං විවෙකකාමං වනමජ්ඣෙ සයංජාතපබ්බතපබ්භාරෙ නිසින්තං නරුත්තමං
 භගවත්තං අහං උපගච්ඡං සම්පං ගතොති අත්ථො.

87. කණ්ණිකාරපුප්ඵ දිස්වාති තථා උපගච්ඡන්නො තස්මිං පදෙසෙ සුපුප්ඵිතං
 කණ්ණිකාරං දිස්වා. වණ්ඨෙට්ඨ ඡෙත්වානහං තදාති තස්මිං තථාගතස්ස දිට්ඨකාලෙ තං
 පුප්ඵං වණ්ඨෙට්ඨ වණ්ඨස්මිං ඡෙත්වාන ඡින්දිත්වාන. අලඬකරිත්වා ඡත්තම්හීති තෙන
 පුප්ඵෙත ඡත්තං ඡාදෙත්වා. බුද්ධස්ස අභිරොපයින්ති පබ්භාරෙ නිසින්තස්ස බුද්ධස්ස
 මුද්ධති අකාසින්ති අත්ථො.

88. පිණ්ඩපාතඤ්ච පාදාසින්ති තස්මිංයෙව නිසින්තස්ස භගවතො පිණ්ඩපාතං
 පකාරෙන අදාසිං භොජෙසින්ති අත්ථො. පරමන්තං සුභොජනන්ති
 සුන්දරභොජනසඬ්ඨාතං පරමන්තං උත්තමාභාරං. බුද්ධෙන නවමෙ තත්ථාති තස්මිං
 විවෙකට්ඨානෙ බුද්ධෙන සහ නවමෙ අට්ඨ සමණෙ සමිතපාපෙ ඛිණ්ණාසවහික්ඛු
 භොජෙසින්ති අත්ථො.

යං වදන්ති සුමෙධොති යං ගොතමසම්මාසම්බුද්ධං භූරිපඤ්ඤං පථවිසමානං
 පඤ්ඤං සුමෙධං සුන්දරං සබ්බඤ්ඤාදිපඤ්ඤවන්තං. සුමෙධො ඉති
 සුන්දරපඤ්ඤො ඉති වදන්ති පණ්ඩිතා ඉතො කප්පතො සතසහස්සෙ කප්පෙ එසො
 ගොතමො සම්මාසම්බුද්ධො භවිස්සතීති සම්බන්ධො. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

උපසෙනවඬ්ගන්තපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. රට්ඨපාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො රට්ඨපාලත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපතිස්සයාති
 පුඤ්ඤාති උපවිනන්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො උප්පත්තිනො පුරෙතරමෙව
 හංසවතීනගරෙ ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො පිතු අව්චයෙන
 සරාවාසෙ පතිට්ඨිතො රතනකොට්ඨාගාරකම්මිකෙන දස්සිතං අපරිමාණං
 වංසානුගතං ධනං දිස්වා ‘‘ඉමං එත්තකං ධනරාසිං මය්හං පිතුඅයාකපයාකාදයො

අත්තනා සද්ධිං ගහෙත්වා ගන්තුං නාසක්ඛිංසු, මයා පන ගහෙත්වා ගන්තුං
 වට්ටති''ති චිත්තෙත්වා කපණද්ධිකාදීනං මහාදානං අදාසි. සො අභිඤ්ඤාලාභිං එකං
 තාපසං උපසඬකමිත්වා තෙන දෙවලොකාධිපථිවෙ නියොජිතො යාවජීවං පුඤ්ඤානි
 කත්වා තතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවත්තො
 තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො මනුස්සලොකෙ භින්නං රට්ඨං සන්ධාරෙතුං
 සමත්ථස්ස කුලස්ස එකපුත්තකො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙන සමයෙන පදුමුත්තරො
 භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කො වෙනෙයාසත්තෙ
 නිබ්බානමහානගරසඬ්ඛාතං බෙමන්තභූමිං සම්පාපෙසි. අථ සො කුලපුත්තො
 අනුක්කමෙන විඤ්ඤාතං පත්තො එකදිවසං උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා
 සත්ථාරං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පරිසපරියන්තෙ නිසීදි.

තෙන බො පන සමයෙන සත්ථා එකං භික්ඛුං සද්ධාපබ්බජිතානං අග්ගට්ඨානෙ
 යපෙසි. සො තං දිස්වා පසන්නමානසො සතසහස්සභික්ඛුපරිවුත්තස්ස භගවතො
 සත්තාහං මහාදානං දත්වා තං යානං පත්ථෙසි. සත්ථා අනන්තරායෙන
 සම්ප්ඤ්ඤානාමං දිස්වා ‘‘අයං අනාගතෙ ගොතමස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස
 සාසනෙ සද්ධාපබ්බජිතානං අග්ගො භවිස්සති’’ති බ්‍යාකාසි. සො සත්ථාරං
 භික්ඛුසඬ්ඤ්ඤාදි වන්දිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. සො යාවතායුකං පුඤ්ඤානි
 කත්වා තතො චචිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො ද්වෙනවුතෙ කප්පෙ
 චුස්සස්ස භගවතො කාලෙ සත්ථු වෙමානිකෙසු තීසු රාජපුත්තෙසු සත්ථාරං
 උපට්ඨහන්තෙසු තෙසං පුඤ්ඤකිරියාසු සභායකිථිවං අකාසි. එවං තත්ථ තත්ථ භවෙ
 බහුං කුසලං උපචිතිත්වා සුගතිසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධජපාදෙ කුරුරට්ඨෙ
 ථුල්ලකොට්ඨිකනිගමෙ රට්ඨපාලසෙට්ඨිතො ගෙහෙ නිබ්බත්ති, තස්ස භින්නං
 රට්ඨං සන්ධාරෙතුං සමත්ථකුලෙ නිබ්බත්තත්තා රට්ඨපාලොති වංසානුගතමෙව
 නාමං අහොසි. සො මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪන්තො අනුක්කමෙන
 යොබ්බනජ්ජන්තො මාතෘපිතුහි පතිරූපෙන දාරෙන සංයොජිතො මහන්තෙ ව යසෙ
 පතිට්ඨාපිතො දිබ්බසම්පත්තිසදිසසම්පත්තිං පච්චන්තොති.

අථ භගවා කුරුරට්ඨෙ ජනපදවාරිකං වරන්තො ථුල්ලකොට්ඨිකං අනුපාපුණි. තං
 සුත්වා රට්ඨපාලො කුලපුත්තො සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං
 සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිතුකාමො සත්තාහං හත්තච්ඡෙදං කත්වා කිච්ඡෙන
 කසිරෙන මාතෘපිතරො අනුජානාපෙත්වා සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා පබ්බජ්ජං
 යාචිත්වා සත්ථු ආණන්තියා අඤ්ඤතරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා
 යොනිසොමනසිකාරෙන කම්මං කරොන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං
 පාපුණි. අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාරං අනුජානාපෙත්වා මාතෘපිතරො පස්සිතුං
 ථුල්ලකොට්ඨිකං ගන්ත්වා තත්ථ සපදානං පිණ්ඩාය වරන්තො පිතු නිවෙසනෙ
 ආභිදොසිකං කුම්මාසං ලභිත්වා තං අමතං විය පරිභුඤ්ජන්තො පිතරා නිමන්තිතො
 ස්වාතනාය අධිවාසෙත්වා දුතියදිවසෙ පිතු නිවෙසනෙ පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා
 අලඬකතපටියන්තෙ ඉත්ථාගාරජනෙ උපගන්ත්වා ‘‘කිදිසා නාම තා, අයාපුත්ත,
 අච්ඡරායො, යාසං ත්වං හෙතු බ්‍රහ්මවරියං වරසි’’තිආදීනි (ම. නි. 2.301) වත්වා

පලොහනකම්මං කාතුං ආරද්ධෙ තස්සාධිප්පායං විපරිවත්තෙන්වා
අනිච්චතාදිපට්ඨසංයුත්තං ධම්මං කථෙන්නො –

“පස්ස චිත්තකතං බිම්බං, අරුකායං සමුස්සිතං;
ආතුරං බහුසඬ්ඛිකප්පං, යස්ස නත්ථි ධූවං ධීති.

“පස්ස චිත්තකතං රූපං, මණ්ණා කුණ්ඩලෙන ව;
අට්ඨිං තවෙන ඔනද්ධං, සහ වත්ථෙහි සොහති.

“අලත්තකකතා පාදා, මුඛං වුණ්ණකමක්ඛිතං;
අලං බාලස්ස මොහාය, නො ව පාරගවෙසිනො.

“අට්ඨාපදකතා කෙසා, නෙත්තා අඤ්ජනමක්ඛිතා;
අලං බාලස්ස මොහාය, නො ව පාරගවෙසිනො.

“අඤ්ජනීව නවා චිත්තා, පුතිකායො අලඬ්ඛිතො;
අලං බාලස්ස මොහාය, නො ව පාරගවෙසිනො.

“ඔද්භි මිගවො පාසං, නාසදා වාගුරං මිගො;
භුත්වා නිවාපං ගච්ඡාම, කන්දන්තෙ මිගබන්ධකෙ.

“ඡින්නො පාසො මිගවස්ස, නාසදා වාගුරං මිගො;
භුත්වා නිවාපං ගච්ඡාම, සොවන්තෙ මිගලුද්දකෙ”ති. (ම. නි. 2.302;
පෙරගා. 769-775);

ඉමා ගාථායො අභාසි. ඉමා ගාථා වත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා රඤ්ඤො
කොරබ්බස්ස මිගාජිනවනුය්‍යානෙ මඬිගලසිලාපට්ටෙ නිසිදි. පෙරස්ස කිර පිතා
සත්තසු ද්වාරකොට්ඨකෙසු අග්ගලං දාපෙත්වා මල්ලෙ ආණාපෙසි “නික්ඛමිතුං මා
දෙට්, කාසායානි අපනෙත්වා සෙතකානි නිවාසාපෙථා”ති. තස්මා පෙරො
ආකාසෙන අගමාසි. අට් රාජා කොරබ්බො පෙරස්ස තත්ථ නිසින්නභාවං සුත්වා තං
උපසඬ්ඛිතම්චා සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං චිතිසාරෙත්වා “ඉධ, හො රට්ඨපාල,
පබ්බජන්තො බ්‍යාධිපාරිජුඤ්ඤං වා ජරාභොගඤ්ඤාතිපාරිජුඤ්ඤං වා පත්තො
පබ්බජති, ත්වං පන කිඤ්චිපි පාරිජුඤ්ඤං අනුපගතො එව කස්මා පබ්බජසී”ති පුච්ඡි.
අට්ස්ස පෙරො “උපනිය්‍යති ලොකො අද්ධුවො, අනාණො ලොකො අනභිස්සරො,
අසරණො ලොකො සබ්බං පහාය ගමනීයං, ඌනො ලොකො අතිත්තො
තණ්හාදාසො”ති (ම. නි. 2.305) ඉමෙසං චතුත්තං ධම්මද්දෙසානං අත්තනා
විදිතභාවං කථෙත්වා තස්සා දෙසනාය අනුගීතිං කථෙන්නො –

“පස්සාමි ලොකෙ සධනෙ මනුස්සෙ, ලද්ධාන චිත්තං න දදන්ති මොහා;
ලුද්ධා ධනං සන්තිවයං කරොන්ති, හියොවා කාමෙ අභිපත්ථයන්ති.

“රාජා පසස්භස්පථවිං විජේත්වා, සසාගරන්තං මහිමාවසන්තො;
ඔරං සමුද්දස්ස අතිත්තරූපො, පාරං සමුද්දස්සපි පත්ථයෙථ.

“රාජා ච අඤ්ඤෙ ච බහු මනුස්සා, අවිතතණ්භා මරණං උපෙන්නි;
උභතාව හුත්වාන ජහන්ති දෙහං, කාමෙහි ලොකමිහි න හත්ථි තිත්ති.

“කන්දන්ති නං ඤාතී පකිරිය කෙසෙ, ‘අහො වතා නො අමරා’ති වාහු;
වත්ථෙන නං පාරුතං නීහරිත්වා, විතං සමොධාය තතො ධහන්ති.

“සො ධස්භති සුලෙහි තුජ්ජමානො, එකෙන වත්ථෙන පභාය හොගෙ;
න මීයමානස්ස භවන්ති තාණා, ඤාතී ච මිත්තා අථ වා සභායා.

“දායාදකා තස්ස ධනං හරන්ති, සත්තො පන ගච්ඡති යෙන කම්මං;
න මීයමානං ධනමන්වෙති කිඤ්චි, පුත්තා ච දාරා ච ධනඤ්ච රට්ඨං.

“න දීඝමායුං ලහතෙ ධනෙන, න වාපි විත්තෙන ජරං විහන්ති;
අජ්ජං හිදං ජීවිතමාහු ධීරා, අසස්සතං විජ්ජරිණාමධම්මං.

“අඬ්ඬා දලිද්දා ච චුසන්ති එස්සං, බාලො ච ධීරො ච තථෙව චුට්ඨො;
බාලො හි බාලා චධිතොව සෙති, ධීරො ච නො වෙධති එස්සචුට්ඨො.

“තස්මා හි පඤ්ඤාව ධනෙන සෙය්‍යා, යාය වොසානම්ඨාධිගච්ඡති;
අබ්බොසිතත්තා හි භවාභවෙසු, පාපානි කම්මානි කරොති මොහා.

“උපෙනි ගබ්භඤ්ච පරඤ්ච ලොකං, සංසාරමාපජ්ජපරම්පරාය;
තස්සජ්ජපඤ්ඤො අභිසද්දහන්තො, උපෙනි ගබ්භඤ්ච පරඤ්ච ලොකං.

“වොරො යථා සන්ධිමුඛෙ ගතීතො, සකම්මුතා හඤ්ඤති පාපධම්මො;
එවං පජා පෙච්ච පරමිහි ලොකෙ, සකම්මුතා හඤ්ඤති පාපධම්මො.

“කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා, විරූපරූපෙන මථෙන්නි විත්තං;
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා, තස්මා අහං පබ්බජිතොමිහි රාජ.

“දුමජ්ජලානීව පතන්ති මාණවා, දහරා ච වුඬ්ඬා ච සරීරහෙදා;
එතම්පි දිස්වාන පබ්බජිතොමිහි රාජ, අපණ්ණකං සාමඤ්ඤමෙව සෙය්‍යො.

“සද්ධායාහං පබ්බජිතො, උපෙතො ජිනසාසනෙ;
අවඤ්ඤා මය්හං පබ්බජ්ජා, අනණො භුඤ්ජාමි හොජනං.

“කාමෙ ආදිත්තතො දිස්වා, ජාතරූපානි සත්ථතො;
ගබ්භාවොක්කන්තිතො දුක්ඛං, නිරයෙසු මහබ්භයං.

“එතමාදීනවං ඤාත්වා, සංවේගං අලභිං තදා;
සොහං විද්ධො තදා සන්නො, සම්පන්නො ආසවක්ඛයං.

“පරිවිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං;
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්ති සමුහතා.

“යස්සත්ථාය පබ්බජිතො, අගාරස්මානගාරියං;
සො මෙ අත්ථො අනුප්පන්නො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො”ති. (ථෙරගා.
776-793) –

ඉමා ගාථා අවොච. එවං ථෙරො රඤ්ඤො කොරබ්බස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා සත්ථු
සන්නිකමෙව ගතො. සත්ථා ච අපරභාගෙ අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො ථෙරං
සද්ධාපබ්බජිතානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි.

97-8. එවං සො ථෙරො පත්තඵතදග්ගට්ඨානො පුබ්බකම්මං සරිත්වා
සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරස්ස
භගවතොතිආදිමාහ. වරනාගො මයා දින්නොති තස්ස භගවතො රූපකායෙ
පසිදිත්වා වරො උත්තමො සෙට්ඨො ඊසාදන්නො රථිසාසදිසදන්නො උරුළුභවා
භාරවහො රාජාරහො වා. සෙතච්ඡත්තොපසොහිතොති හත්ථික්ඛන්ධෙ
උස්සාපිතසෙතච්ඡත්තෙන උපසෙවිතො සොහමානො. පුනපි කිං විසිට්ඨො
වරනාගො? සකප්පනො හත්ථාලඬිකාරසහිතො. සඬ්ඝාරාමං බුද්ධප්පමුඛස්ස
හික්ඛුසඬ්ඝස්ස වසනත්ථාය ආරාමං විහාරං අකාරයිං කාරෙයිං.

99. චතුපඤ්ඤාසසහස්සානීති තස්මිං කාරාපිනෙ විහාරබ්හන්තරෙ
චතුපඤ්ඤාසසහස්සානි පාසාදානි ච අභං අකාරයිං කාරෙයින්නි අත්ථො.
මහොසදානං කරිත්වානාති සබ්බපරික්ඛාරසහිතං මහොසසදිසං මහාදානං
සජ්ජෙත්වා මහෙසිතො මුනිතො නිය්‍යාදෙයින්නි අත්ථො.

100. අනුමොදි මහාවීරොති චතුරාසඬ්ඛොය්‍යසතසහස්සෙසු කප්පෙසු
අබ්බොවිජින්නඋස්සාහසඬ්ඛාතෙන වීරියෙන මහාවීරො සයම්භු සයමෙව භූතො
ජාතො උද්ධසබ්බඤ්ඤාඤාඤාඤාඤා අග්ගො සෙට්ඨො පුග්ගලො අනුමොදි
විහාරානුමොදනං අකාසි. සබ්බෙ ජනෙ භාසයන්නොති සකලානන්තාපරිමාණෙ
දෙවමනුස්සෙ භාසයන්නො සත්තුට්ඨෙ කුරුමානො අමතනිබ්බානපටිසංයුත්තං
චතුසච්චධම්මදෙසනං දෙසෙසි පකාසෙසි විවරි විහජි උත්තානී අකාසිති අත්ථො.

101. තං මෙ වියාකාසීති තං මය්භං කතපුඤ්ඤං බලං විසෙසෙන පාකටං අකාසි.
ජලජුත්තමනාමකොති ජලෙ ජාතං ජලජං පදුමං, පදුමුත්තරනාමකොති අත්ථො.
“ජලජුත්තමනායකො”තිපි පායො. තත්ථ අත්තනො පභාය ජලන්තීති ජලනා,
චන්දිමසුරියදෙවබ්බුභ්වානො, තෙසං ජලනානං උත්තමොති ජලජුත්තමො.
සබ්බසත්තානං නායකො උත්තමොති නායකො, සම්භාරවන්තෙ සත්තෙ නිබ්බානං
නෙති පාපෙතීති වා නායකො, ජලජුත්තමො ච සො නායකො වාති

ජලනුත්තමනයකො. භික්ඛුසඤ්ඤා නිසිදිත්වාති භික්ඛුසඤ්ඤා මජ්ඣිමනිකායෙ ඉමා ගාථා අභාසං පාකං කත්වා කප්පෙති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

රට්ඨපාලත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සොපාකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

පබ්භාරං සොධයන්තස්සාතිආදිකං ආයස්මතො සොපාකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්භිකස්ස පුත්තො භුත්වා නිබ්බත්ති. එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා ඛිජ්ජුරඵලාති සත්ථු උපනෙසි, පරිභුඤ්ඤා භගවා තස්සානුකම්පං උපාදාය. සො භික්ඛු සත්ථරි සඤ්ඤා ව අභිජ්ජෙත්තො සලාකහත්තං පට්ඨපෙත්වා සඤ්ඤාද්දෙසවසෙන තිණ්ණං භික්ඛුනං යාවතායුකං ඛිරහත්තං අදාසි. සො තෙහි පුඤ්ඤෙහි අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවත්තො එකදා මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තො එකස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස ඛිරහත්තං අදාසි.

එවං තත්ථ තත්ථ පුඤ්ඤාති කත්වා සුගතිසුයෙව පරිබ්භමත්තො ඉමස්මි. බුද්ධුජ්ජාදෙ පුරිමකම්මනිස්සන්දෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරාය දුග්ගතිත්ථියා කුච්ඡමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා තං දසමාසෙ කුච්ඡනා පරිහරිත්වා පරිපක්කෙ ගබ්භෙ විජායනකාලෙ විජායිතුං අසක්කොන්ති මුච්ඡං ආපජ්ජිත්වා බහුවෙලං මතා විය නිපජ්ජි. ඤාතකා “මතා”ති සඤ්ඤාය සුසානං නෙත්වා විතකං ආරොපෙත්වා දෙවතානුභාවෙන වාතවුට්ඨියා උට්ඨිතාය අග්ගිං අදත්වා පක්කම්භු. දාරකො පච්ඡිමභවිකත්තා දෙවතානුභාවෙනෙව අරොගො භුත්වා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. මාතා පන කාලමකාසි. දෙවතා මනුස්සරූපෙනුපගම්ම තං ගහෙත්වා සුසානගොපකස්ස ගෙහෙ යපෙත්වා කතිපාහං කාලං පතිරූපෙන ආභාරෙන පොසෙසි. තතො පරං සුසානගොපකො අත්තනො පුත්තං කත්වා වඩ්ඪෙසි. සො තථා වඩ්ඪෙත්තො තස්ස පුත්තෙන සුජ්ජියෙන නාම දාරකෙන සද්ධිං කිලුන්තො විවරි. තස්ස සුසානෙ ජාතසංවඩ්ඪිභාවතො සොපාකොති සමඤ්ඤා අහොසි.

අපේකදිවසං සත්තවස්සිකං තං භගවා පච්චුසවෙලායං ඤාණජාලං පත්ථරිත්වා වෙනෙයාබන්ධවෙ ඔලොකෙන්තො ඤාණජාලස්ස අත්තොගතං දිස්වා සුසානට්ඨානං අගමාසි. දාරකො පුබ්බභෙතුනා වොදියමානො පසන්නමානසො සත්ථාරං උපසඬකම්මිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස ධම්මං කප්පෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පබ්බජ්ජං යාවිත්වා පිතරා “අනුඤ්ඤාතොසි”ති වුත්තො පිතරං සත්ථු සන්තිකං ආනෙසි. තස්ස පිතා සත්ථාරං වන්දිත්වා “ඉමං දාරකං පබ්බාපෙථ, භන්තෙ”ති අනුජානි, තං පබ්බාපෙත්වා භගවා මෙත්තාභාවනාය නියොජෙසි. සො මෙත්තාකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සුසානෙ විහරන්තො නවිරස්සෙව මෙත්තාකුතං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි. අරහා භුත්වාපි අඤ්ඤාසං සොසානිකභික්ඛුනං මෙත්තාභාවනාවිධිං දස්සෙන්තො “යථාපි එකපුත්තස්මි”න්ති (පෙරගා. 33) ගාථං අභාසි. ඉදං වුත්තං හොති – යථා

එකපුත්තකෙ පියෙ මනාපෙ මාතා පිතා ව කුසලී එකන්තහිතෙසී හවෙය්, එවං පුරත්ථිමාදිහෙදාසු සබ්බාසු දිසාසු කාමහවාදිහෙදෙසු වා සබ්බෙසු හවෙසු දහරාදිහෙදාසු සබ්බාසු අවත්ථාසුපි ධීතෙසු සබ්බෙසු සත්තෙසු එකන්තහිතෙසීතාය කුසලී හවෙය් “මිත්තො, උදාසිනො, පච්චත්ථිකො”ති සීමං අකත්වා සීමාය සම්භෙදවසෙන සබ්බත්ථ එකරසං මෙත්තං භාවෙය්සාති ඉමං පන ගාථං වත්වා “සවෙ තුම්භෙ ආයස්මන්තො එවං මෙත්තං භාවෙය්සාථ, යෙ තෙ හගවතා ‘සුඛං සුපතී’තිආදිනා (අ. නි. 11.15; පරි. 331; මි. ප. 4.4.6) එකාදස මෙත්තානිසංසා ව චුත්තා, එකංසෙන තෙසං භාගිනො හවථා”ති ඔවාදං අදාසි.

112. එවං සො පත්තඵලාධිගමො අත්තනො කතපුඤ්ඤං පච්චවෙක්ඛිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බවර්තාපදානං දස්සෙන්තො පබ්භාරං සොධයන්තස්සාතිආදිමාහ. තත්ථ පබ්භාරන්ති සිලාපබ්බතස්ස විවෙකට්ඨානං, තං පබ්බජිතානුරූපත්තා ඉට්ඨකපාකාරං කත්වා ද්වාරකවාටං යොජෙත්වා හික්ඛුනං වසනත්ථාය අදාසි, පකාරෙන හරො පත්ථෙතබ්බොති පබ්භාරො, තං සොධයන්තස්ස මම සන්තිකං සිද්ධත්ථො නාම හගවා ආගච්ඡි පාපුණි.

113. බුද්ධං උපගතං දිස්වාති එවං මම සන්තිකං ආගතං දිස්වා තාදිනො ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවත්තා තාදිගුණයුත්තස්ස ලොකජෙට්ඨස්ස බුද්ධස්ස සන්ථරං තිණපණ්ණාදිසන්ථරං කට්ඨත්ථරං පඤ්ඤාපෙත්වා නිට්ඨාපෙත්වා පුප්ඵාසනං පුප්ඵමයං ආසනං අහං අදාසිං.

114. පුප්ඵාසනෙ නිසීදිත්වාති තස්මිං පඤ්ඤත්තෙ පුප්ඵාසනෙ නිසීදිත්වා ලොකනායකො සිද්ධත්ථො හගවා. මමඤ්ච ගතිමඤ්ඤායාති මය්හං ගතිං ආයතිං උප්පත්තිට්ඨානං අඤ්ඤාය ජානිත්වා අනිච්චකං අනිච්චභාවං උදාහරි කථෙසි.

115. අනිච්චා වත සඬ්ඛාරාති වත එකන්තෙන සඬ්ඛාරා පච්චයෙහි සමෙච්ච සමාගන්ත්වා කරියමානා සබ්බෙ සප්පච්චයධම්මා හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චා. උප්පාදවයධම්මිනොති උප්පජ්ජිත්වා විනස්සනසභාවා උප්පජ්ජිත්වා පාතුහවිත්වා එතෙ සඬ්ඛාරා නිරුප්ඤ්ඤාති විනස්සන්තිති අත්ථො. තෙසං වූපසමො සුඛොති තෙසං සඬ්ඛාරානං විසෙසෙන උපසමො සුඛො, තෙසං වූපසමකරං නිබ්බානමෙව එකන්තසුඛන්ති අත්ථො.

116. ඉදං වත්වාන සබ්බඤ්ඤාති සබ්බධම්මජානනකො හගවා ලොකානං ජෙට්ඨො වුඩ්ඪො නරානං ආසහො පධානො වීරො ඉදං අනිච්චපට්ඨංයුත්තං ධම්මදෙසනං වත්වාන කථෙත්වා අම්බරෙ ආකාසෙ හංසරාජා ඉව නහං ආකාසං අබ්භුග්ගමීති සම්බන්ධො.

117. සකං දිට්ඨිං අත්තනො ලද්ධිං බත්තිං රූපිං අප්ඤ්ඤාසයං ජහිත්වාන පහාය. භාවයානිච්චසඤ්ඤහන්ති අනිච්චෙ අනිච්චන්ති පවත්තසඤ්ඤං අහං භාවයිං.

වඩිසෙසිං මනසි අකාසිං. තත්ථ කාලං කතො අහන්ති තත්ථ තිස්සං ජාතියං තතො ජාතීතො අහං කාලං කතො මතො.

118. ද්වෙ සම්පත්තී අනුභොත්වාති මනුස්සසම්පත්තිදිබ්බසම්පත්තිසඬ්ඛාතා
ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා. සුක්කමුලෙන වොදිතොති පුරාණකුසලමුලෙන,
මුලභූතෙන කුසලෙන වා වොදිතො සඤ්චොදිතො. පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙති
පරියොසානෙ භවෙ සම්පත්තෙ පාපුණිතෙ. සපාකයොනුපාගමීන්ති සකං
පචිතහත්තං සපාකං යොතිං උපාගමිං. යස්ස කුලස්ස අත්තතො පචිතහත්තං
අඤ්ඤෙහි අභුඤ්ජනීයං, තස්මිං චණ්ඩාලකුලෙ නිබ්බත්තොස්මිති අත්ථො. අථ වා
සා වුව්චති සුනංඛො, සුනංඛොච්ඡිට්ඨහත්තභුඤ්ජනකචණ්ඩාලකුලෙ ජාතොති
අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සොපාකත්ථෙරඅපදානචණ්ණනා සමත්තා.

10. සුමඬ්ගලත්ථෙරඅපදානචණ්ණනා

ආහුතිං යිට්ඨකාමොතිආදිකං ආයස්මතො සුමඬ්ගලත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති
පුඤ්ඤාති උපචින්නො පියදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා
නිබ්බත්ති. සො එකදිවසං සත්ථාරං න්හන්වා එකච්චරං ධීතං දිස්වා
සොමනස්සප්පත්තො අප්ථොටෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියා අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ
තාදිසෙන කම්මතිස්සන්දෙන දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස සුමඬ්ගලොති නාමං
අහොසි. සො වයප්පත්තො බුද්ධකාසිත්තඬ්ගලකුද්දාලපරික්ඛාරො හුත්වා කසියා
ජීවිකං කප්පෙසි. සො එකදිවසං රඤ්ඤා පසෙනදිනා කොසලෙන භගවතො
භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව මහාදානෙ පවත්තියමානෙ දානුපකරණාති ගහෙත්වා
ආගච්ඡන්තෙහි මනුස්සෙහි සද්ධිං දධිසංථං ගහෙත්වා ආගතො භික්ඛුනං
සක්කාරසම්මානං දිස්වා “ඉමෙ සමණා සක්කාපුත්තියා සුබ්බමචන්ථනිචන්ථා
සුභොජනාති භුඤ්ජිත්වා නිවාතෙසු සෙනාසනෙසු විහරන්ති, යංනුනාහම්පි
පබ්බපෙය්‍ය”න්ති වින්තෙත්වා අඤ්ඤතරං මහාථෙරං උපසඬ්ඝමිත්වා අත්තතො
පබ්බජාධිප්පායං නිවෙදෙසි. සො තං කරුණායන්තො පබ්බාපෙත්වා කම්මට්ඨානං
ආචික්ඛි. සො අරඤ්ඤෙ විහරන්තො එකකච්චාරෙ නිබ්බින්නො උක්කණ්ඨිතො
හුත්වා විබ්භමිතුකාමො ඤාතිගාමං ගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ කච්ඡං ඛන්ධිත්වා
බෙත්තං කසන්තෙ කිලිට්ඨචන්ථනිචන්ථෙ සමත්තතො රජොකිණ්ණසරීරෙ
වාතාතපෙන සුස්සන්තෙ බෙත්තං කස්සකෙ මනුස්සෙ දිස්වා “මහත්තං වතීමෙ
සත්තා ජීවිකනිමිත්තං දුක්ඛං පච්චනුභවන්ති”ති සංවෙගං පටිලභි. ඤාණස්ස
පරිපාකගත්තා වස්ස යථාගහිතං කම්මට්ඨානං උපට්ඨාසි. සො අඤ්ඤතරං
රුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා විවෙකං ලභිත්වා යොනියොමනසිකරොන්තො විපස්සනං
වඩිසෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණි.

124. එවං සො පත්තආරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා
 සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො ආහුතිං
 ශිට්ඨකාමොහන්තිආදිමාහ. තත්ථ ආහුතින්ති අන්තපානාදිඅනෙකවිධං
 පූජාසක්කාරූපකරණං. ශිට්ඨකාමොති යජිතුකාමො, දානං දාතුකාමො අහං.
 පටියාදෙත්වාන භොජනන්ති ආහාරං පටියාදෙත්වා නිජ්ජාදෙත්වා. බ්‍රාහ්මණෙ
 පටිමානෙන්නොති පටිග්ගාහකෙ සුද්ධපබ්බජිතෙ පරියෙසන්නො. විසාලෙ මාළුකෙ
 යීතොති පරිසුද්ධපණ්ඩරපුලිනතලාහිරාමෙ විපුලෙ මාළුකෙ යීතො.

125-7. අපද්දසාසිං සම්බුද්ධන්තිආදීසු මහායසං මහාපරිවාරං සබ්බලොකං
 සකලසත්තලොකං විනෙතානං විසෙසෙන නෙතාරං නිබ්බානසම්පාපකං සයම්භුං
 සයමෙව භූතං අනාවරියකං අග්ගපුග්ගලං සෙට්ඨපුග්ගලං හගවන්තං
 හග්ගවන්තාදිගුණයුත්තං ජුතිමත්තං නීලපිතාදිපහාසම්පන්නං සාවකෙහි පුරක්ඛනං
 පරිවාරිතං ආදිච්චම්ච සූරියම්ච රොචන්තං සොහමානං රජීයං වීජීයං පටිපන්නකං
 ගච්ඡන්තං පියදස්සිං නාම සම්බුද්ධං අද්දසින්ති සම්බන්ධො. අඤ්ජලිං
 පග්ගහෙත්වානාති බන්ධඤ්ජලිපුටං සිරසි කත්වා සකං චිත්තං අත්තනො චිත්තං
 පසාදසිං ඉත්ථම්භූතස්ස හගවතො ගුණෙ පසාදෙසිං පසන්නමකාසින්ති අත්ථො.
 මනසාව නිමන්තෙසින්ති චිත්තෙන පචාරෙසිං. ආගච්ඡතු මහාමුනීති මහිතො
 පූජාරහො මුනි හගවා මම නිවෙසනං ආගච්ඡතු.

128. මම සඬකප්පමඤ්ඤායාති මය්හං චිත්තසඬකප්පං ඤත්වා ලොකෙ
 සත්තලොකෙ අනුත්තරො උත්තරවිරහිතො සත්ථා බිණ්ණාසවසහස්සෙහි
 අරහන්තසහස්සෙහි පරිවුතො මම ද්වාරං මය්හං ගෙහද්වාරං උපාගම් සම්පාපුණි.

129. තස්ස සම්පත්තස්ස සත්ථුනො එවං නමක්කාරමකාසිං. පුරිසාපඤ්ඤ
 පුරිසානං ආපඤ්ඤ, සෙට්ඨ, මම නමක්කාරො තෙ තුය්හං අත්ථු හවතු. පුරිසුත්තම
 පුරිසානං උත්තම අධිකගුණවිසිට්ඨ තෙ තුය්හං මම නමක්කාරො අත්ථු. පාසාදං
 පසාදජනකං මම නිවෙසනං අභිරුහිත්වා සීහාසනෙ උත්තමාසනෙ නිසීදනන්ති
 ආයාචන්ති අත්ථො.

130. දන්නො දන්තපරිවාරොති සයං ද්වාරත්තයෙන දන්නො තථා දන්තාහි
 හික්ඛුහික්ඛුනීඋපාසකඋපාසිකාසඬබාතාහි වතුහි පරිසාහි පරිවාරිතො. තිණ්ණො
 තාරයනං වරොති සයං තිණ්ණො සංසාරතො උත්තිණ්ණො නික්ඛන්තො තාරයනං
 තාරයන්නානං විසිට්ඨපුග්ගලානං වරො උත්තමො හගවා මමාරාධනෙන පාසාදං
 අභිරුහිත්වා පවරාසනෙ උත්තමාසනෙ නිසීදි නිසජ්ජං කප්පෙසි.

131. යං මෙ අත්ථී සකෙ ගෙහෙති අත්තනො ගෙහෙ යං ආමිසං පච්චුපට්ඨිතං
 සම්පාදිතං රාසිකතං අත්ථී. තාහං බුද්ධස්ස පාදාසින්ති බුද්ධස්ස බුද්ධස්සමුඛස්ස
 සඬසස්ස තං ආමිසං පාදාසිං ප-කාරෙන ආදරෙන වා අදාසින්ති අත්ථො. පසන්නො
 සෙහි පාණිහීති අත්තනො ද්විහි හත්ථෙහි පස්සන්නචිත්තො ගහෙත්වා පාදාසින්ති
 අත්ථො.

132. පසන්තචිත්තො පසාදිතමනසඛිකප්පො සුමනො සුන්දරමනො.
 වෙදජාතො ජාතවෙදො උප්පන්තසොමනස්සො කතඤ්ජලී සිරසි යපිතඤ්ජලීප්‍රටො
 බුද්ධසෙට්ඨං නමස්සාමී සෙට්ඨස්ස බුද්ධස්ස පණාමං කරොමීති අත්ථො. අහො
 බුද්ධස්සුළාරතාති පටිවිද්ධවතුසච්චස්ස සත්ථුනො උළාරතා මහන්තභාවො අහො
 අච්ඡරියන්ති අත්ථො.

133. අට්ඨන්තං පයිරුපාසතන්ති පයිරුපාසන්තානං භුඤ්ජං භුඤ්ජන්තානං
 අට්ඨන්තං අරියපුග්ගලානං අන්තරෙ ඛිණාසවා අරහන්තොව බහුති අත්ථො.
 තුය්හෙවෙසො ආනුභාවොති එසො ආකාසවරණඋම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනාදිආනුභාවො
 තුය්හෙව තුය්හං එව ආනුභාවො, නාඤ්ඤෙසං. සරණං තං උපෙමහන්ති තං
 ඉත්ථම්භුතං තුවං සරණං තාණං ලෙණං පරායනන්ති උපෙමී ගච්ඡාමී ජානාමී වාති
 අත්ථො.

134. ලොකජෙට්ඨො නරාසහො පියදස්සි හගවා හික්ඛුසඛිසමජ්ඣෙ නිසිදිත්වා
 ඉමා බ්‍යාකරණගාථා අභාසථ කටෙසිති අත්ථො. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාමෙවාති.

සුමඬිගලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

දුතියස්ස සීභාසනවග්ගස්ස වණ්ණනා සමත්තා.

3. සුභුතිවග්ගො

1. සුභුතිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මනො සුභුතිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමිපි
 පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
 උපචිතන්තො ඉතො කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ අනුප්පන්තෙයෙව පදුමුත්තරෙ
 හගවති ලොකනාථෙ හංසවතීනගරෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස
 එකපුත්තකො හුත්වා නිබ්බන්ති, තස්ස නන්දමාණවොති නාමං අකංසු. සො
 වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො අත්තනො
 පරිවාරභූතෙහි චතුරත්තාලිසාය මාණවසහස්සෙහි සද්ධිං පබ්බතපාදෙ ඉසිපබ්බජ්ජං
 පබ්බජිත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්චාහිඤ්ඤායො ව නිබ්බන්තෙසි.
 අන්තෙවාසිකානම්පි කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. තෙපි නවිරස්සෙව ඤානලාභිනො
 අහෙසුං.

තෙන ව සමයෙන පදුමුත්තරො හගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා හංසවතීනගරං
 උපනිස්සාය විහරන්තො එකදිවසං පච්චුසසමයෙ ලොකං වොලොකෙන්තො
 නන්දනාපසස්ස අන්තෙවාසිකජට්ඨානං අරහත්තූපනිස්සයං, නන්දනාපසස්ස ව
 ද්විභඩ්දගෙහි සමන්තාගතස්ස සාවකට්ඨානන්තරස්ස පත්ථනං දිස්වා පාතොව
 සරීරපටිජග්ගනං කත්වා පුබ්බණ්හසමයෙ පත්තචීවරමාදාය අඤ්ඤං කඤ්චි
 අනාමන්තෙත්වා සීහො විය එකවරො නන්දනාපසස්ස අන්තෙවාසිකෙසු

එලාඑලත්ථාය ගතෙසු “බුද්ධභාවං මෙ ජානාතු” ති පස්සන්තස්සෙව නන්දනාපසස්ස ආකාසනො ඔතරිත්වා පථවියං පතිට්ඨාසි. නන්දනාපසො බුද්ධානුභාවඤ්චෙව ලක්ඛණපාරිපූරිඤ්ච දිස්වා ලක්ඛණමත්තෙ සම්මසිත්වා “ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතො නාම අගාරං අප්ඤ්ඤාචසන්තො රාජා හොති චක්කවත්තී, පබ්බජන්තො ලොකෙ විවට්ඨිතෙදො සබ්බඤ්ඤා බුද්ධො හොති, අයං පුරිසාජානියො නිස්සංසයං බුද්ධො” ති ඤත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි හගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. නන්දනාපසොපි අත්තනො අනුච්ඡවිකං ආසනං ගහෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්මිං සමයෙ චතුරත්තාරාලිසසහස්සපටිලා පණිතපණිතානි ඔපවත්තානි එලාඑලානි ගහෙත්වා ආවරියස්ස සන්තිකං සම්පත්තා බුද්ධානඤ්චෙව ආවරියස්ස ව නිසින්තාකාරං ඔලොකෙත්වා ආහංසු – “ආවරිය, මයං ‘ඉමස්මිං ලොකෙ තුම්හෙහි මහන්තතරො නත්ථී’ ති විවරාම, අයං පන පුරිසො තුම්හෙහි මහන්තතරො මඤ්ඤෙ” ති. නන්දනාපසො – “තාතා, කිං වදෙට්, තුම්හෙ සාසපෙන සද්ධිං. අට්ඨසට්ඨියොජනසතසහස්සුබ්බිකෙධං සිනෙරුං උපමෙතුං ඉච්ඡට්, සබ්බඤ්ඤාබුද්ධෙන සද්ධිං මා මං උපමිත්ථා” ති ආහ. අට්ඨ තෙ තාපසා – “සචෙ අයං ඔරකො අභවිස්ස, න අම්භාකං ආවරියො එවං උපමං ආහරෙය්‍යා. යාව මහාවතායං පුරිසාජානියො” ති පාදෙසු නිපතිත්වා සිරසා වන්දිංසු. අට්ඨ තෙ ආවරියො ආහ – “තාතා, අම්භාකං බුද්ධානං අනුච්ඡවිකො දෙය්‍යධම්මො නත්ථී, හගවා ව භික්ඛාචාරවෙලායං ඉධාගතො, තස්මා මයං යථාබලං දෙය්‍යධම්මං දස්සාම, තුම්හෙහි යං යං පණිතං එලාඑලං ආහතං, තං තං ආහරථා” ති ආහරාපෙත්වා සහත්ථෙතෙව ධොවිත්වා සයං තථාගතස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. සත්ථාරා එලාඑලෙ පටිග්ගහිතමත්තෙ දෙවතා දිබ්බොජං පක්ඛිපිංසු. තාපසො උදකම්පි සයමෙව පරිස්සාවෙත්වා අදාසි. තතො භොජනකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා නිසින්තෙ සත්ථරි සබ්බෙ අත්තෙවාසිකෙ පක්කොසිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ සාරණියං කථං කථෙත්තො නිසීදි. සත්ථා “භික්ඛුසඬ්ඨො ආගච්ඡතු” ති චිත්තෙසි. සත්ථු චිත්තං ඤත්වා සතසහස්සමත්තා ඛිණ්ණසවා ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා අට්ඨංසු.

අට්ඨ නන්දනාපසො අත්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි – “තාතා, බුද්ධානං නිසින්තාසනම්පි නිවං, සමණසතසහස්සස්සපි ආසනං නත්ථී. තුම්හෙහි අප්ප උළාරං හගවතො භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ව සක්කාරං කාතුං වට්ටති, පබ්බතපාදතො වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරථා” ති ආහ. අචිත්තෙය්‍යත්තා ඉද්ධිවිසයස්ස තෙ මුහුත්තෙනෙව වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරිත්වා බුද්ධානං යොජනප්පමාණං පුප්ඵාසනං පඤ්ඤාපෙසුං. අග්ගසාවකානං තිගාචුතං, සෙසභික්ඛුතං අඬ්ඨයොජනාදිහෙදං, සඬ්ඨනවකස්ස උසහමත්තං පඤ්ඤාපෙසුං. එවං පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු නන්දනාපසො තථාගතස්ස පුරතො අඤ්ජලිං පග්ගය්‍යා ධිතො, “හත්තෙ, අම්භාකං දීසරත්තං භිතාය සුඛාය ඉමං පුප්ඵාසනං ආරුය්‍ය නිසීදථා” ති ආහ. නිසීදි හගවා පුප්ඵාසනෙ. එවං නිසින්තෙ සත්ථරි සත්ථු ආකාරං ඤත්වා භික්ඛු අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදිංසු. නන්දනාපසො මහන්තං පුප්ඵච්ඡත්තං ගහෙත්වා තථාගතස්ස මත්ථකෙ ධාරෙත්තො අට්ඨාසි. සත්ථා “තාපසානං අයං සක්කාරො මහජ්ඣලො හොතු” ති නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජි.

සත්ථු සමාපන්නභාවං ඤත්වා භික්ඛුපි සමාපත්තිං සමාපජ්ජිංසු. තථාගතෙ සත්තාහං නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්තෙ අන්තෙවාසිකා භික්ඛාචාරකාලෙ සම්පත්තෙ චනම්මලඵලාඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා සෙසකාලෙ බුද්ධානං අඤ්ජලිං පග්ගස්ස අට්ඨංසු. නන්දනාපසො පන භික්ඛාචාරම්පි අගන්ත්වා පුජ්ඵච්ඡත්තං ධාරෙන්තොයෙව සත්තාහං පිතිසුබ්බෙනෙව විතිනාමෙසි.

සත්ථා නිරොධතො වුට්ඨාය අරණ්‍යවිහාරිඅඬගෙන දක්ඛිණෙයාඬගෙන වාති ද්වීථි අඬගෙහි සමන්තාගතං එකං සාවකං “ඉසිගණස්ස පුජ්ඵාසනානුමොදනං කරොහි”ති ආණාපෙසි. සො චක්කවත්තිරඤ්ඤො සන්තිකා පටිලද්ධමහාලාභො මහායොධො විය තුට්ඨමානසො අත්තතො විසයෙ යත්වා තෙපිටකං බුද්ධච්චනං සම්මසිත්වා අනුමොදනමකාසි. තස්ස දෙසනාවසානෙ සත්ථා සයං ධම්මං දෙසෙසි. සත්ථු දෙසනාවසානෙ සබ්බෙපි චතුරත්තාලීසසහස්සතාපසා අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථා – “එථ භික්ඛවො”ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙසං තාවදෙව කෙසමස්සු අන්තරධාසිංසු. අට්ඨ පරික්ඛාරා සරීරෙ පටිමුක්කාව අහෙසුං. තෙ සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරා විය සත්ථාරං පරිවාරයිංසු. නන්දනාපසො පන වික්ඛිත්තවිත්තතාය විසෙසං නාධිගඤ්ජි. තස්ස කිර අරණ්‍යවිහාරිත්ථෙරස්ස ධම්මං සොතුං ආරද්ධකාලතො පට්ඨාය – “අහො චතාහම්පි අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ ඉමිනා සාවකෙන ලද්ධගුණං ලභෙයා”න්ති විත්තං උදපාදි. සො තෙන විතක්කෙන මග්ගඵලපටිච්චෙධං කාතුං නාසක්ඛි. තථාගතං පන චන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස සම්මුඛෙ යීතො ඵවමාහ – “හන්තෙ, යෙන භික්ඛුනා ඉසිගණස්ස පුජ්ඵාසනානුමොදනා කතා, කො නාමායං තුම්භාකං සාසනෙ”ති? “අරණ්‍යවිහාරිඅඬගෙන ච දක්ඛිණෙයාඬගෙන ච එතදග්ගට්ඨානං පත්තො එසො භික්ඛු”ති. “හන්තෙ, ය්වායං මයා සත්තාහං පුජ්ඵච්ඡත්තං ධාරෙන්තෙන සක්කාරො කතො, තෙන අධිකාරෙන අඤ්ඤං සම්පත්තිං න පත්ථෙමි, අනාගතෙ පන එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අයං ථෙරො විය ද්වීභඬගෙහි සමන්තාගතො සාවකො භවෙයා”න්ති පත්ථනං අකාසි.

සත්ථා “සමිජ්ඣස්සති නු ඛො ඉමස්ස තාපසස්ස පත්ථනා”ති අනාගතංසඤ්ඤාණං පෙසෙත්වා ඔලොකෙන්තො කප්පසතසහස්සං අතික්කමිත්වා සමිජ්ඣනකභාවං දිස්වා, “තාපස, න තෙ අයං පත්ථනා මොසං භවිස්සති, අනාගතෙ කප්පසතසහස්සං අතික්කමිත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස සන්තිකෙ සමිජ්ඣස්සති”ති ධම්මකථං කථෙත්වා භික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො ආකාසං පක්ඛන්දි. නන්දනාපසො යාව චක්ඛුපථං න සමතික්කමති, තාව සත්ථු භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ච අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. සො අපරභාගෙ කාලෙන කාලං සත්ථාරං උපසඬ්ඨකමිත්වා ධම්මං සුණිත්වා අපරිභීනජ්ඣානොව කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්තො. තතො පන වුතො අපරානිපි පඤ්ච ජාතිසතානි පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකොව අහොසි, කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙපි පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකො හුත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙසි. එතං කිර වත්තං අපරිපුරෙන්වා මහාසාවකභාවං පාපුණන්තා නාම නත්ථි, ගතපච්චාගතවත්තං පන ආගමට්ඨකථාසු

වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. සො වීසතිවස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං
සුරත්වා කාලං කත්වා තාවතිංසදෙවලොකෙ නිබ්බත්ති.

එවං සො තාවතිංසහවතෙ අපරාපරං උප්පජ්ජනවසෙන දිබ්බසම්පත්තිං
අනුභවිත්වා තතො චුතො මනුස්සලොකෙ අනෙකසතක්ඛත්තුං චක්කවත්තිරාජා
පදෙසරාජා ච හුත්වා උළාරං මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අම්භාකං භගවතො
උප්පන්නකාලෙ සාවත්ථීයං සුමනසෙට්ඨිස්ස ගෙහෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස කනිට්ඨො
හුත්වා නිබ්බත්ති. සුභුතීතිස්ස නාමං අහොසි.

තෙන ච සමයෙන අම්භාකං භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා
පවත්තිතවරධම්මවක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං ගන්ත්වා තත්ථ
වෙළුචනපටිග්ගභණ්ඩාදිනා ලොකානුග්ගහං කරොන්තො රාජගහං උපනිස්සාය
සීතවතෙ විහාසි. තදා අනාථපිණ්ඩිකො සෙට්ඨී සාවත්ථීයං උට්ඨානකං භණ්ඩං
ගහෙත්වා අත්තනො සභායස්ස රාජගහසෙට්ඨීනො ගෙහං ගන්ත්වා බුද්ධුප්පාදං
සුත්වා සත්ථාරං සීතවතෙ විහරන්තං උපසඬකම්ත්වා පයමදස්සනෙනෙව
සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය සත්ථාරං සාවත්ථී. ආගමනත්ථාය යාවිත්වා තතො
පඤ්චවත්තාලිසයොජනෙ මග්ගෙ යොජනෙ යොජනෙ සතසහස්සපරිච්චාගෙන
විහාරෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සාවත්ථීයං අට්ඨකරීසප්පමාණං ජෙනස්ස කුමාරස්ස
උය්‍යානභූමිං කොට්ඨන්ථාරොන කිණිත්වා තත්ථ භගවතො විහාරං කාරොත්වා අදාසි.
විහාරමභදිවසෙ අයං සුභුතිකුටුම්භිකො අනාථපිණ්ඩිකසෙට්ඨීනා සද්ධිං ගන්ත්වා
ධම්මං සුඤ්ඤානො සද්ධිං පටිලභිත්වා පබ්බජි. සො උපසම්පන්නො ද්වෙ මාතිකා
පගුණා කත්වා කම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා අරඤ්ඤෙ සමණධම්මං කරොන්තො
මෙත්තාක්කානං නිබ්බත්තෙත්වා තං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං
පාපුණි.

සො ධම්මං දෙසෙන්නො යස්මා සත්ථාරා දෙසිතනියාමෙන අනොදිස්සකං
කත්වා දෙසෙති, තස්මා අරණවිහාරීනං අග්ගො නාම ජාතො. යස්මා ච පිණ්ඩාය
වරන්තො සරෙ සරෙ මෙත්තාක්කානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය භික්ඛං පටිග්ගණ්හාති
“එවං දායකානං මහජ්ඵලං භවිස්සති” ති, තස්මා දක්ඛිණෙය්‍යානං අග්ගො නාම
ජාතො. තෙන නං භගවා “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං
අරණවිහාරීනං දක්ඛිණෙය්‍යානඤ්ච යදිදං සුභුතී” ති (අ. නි. 1.198, 201)
ද්වයඬගසමන්තාගතෙ අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි. එවමයං මහාථෙරො අත්තනා
පූරිතපාරමීනං ඵලස්ස මත්ථකං අරහත්තං පත්වා ලොකෙ අභිඤ්ඤාතො
අභිලක්ඛිතො හුත්වා බහුජනභිතාය ජනපදවාරිකං වරන්තො අනුපුබ්බෙන රාජගහං
අගමාසි.

රාජා බිම්බිසාරො ථෙරස්ස ආගමනං සුත්වා උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා “ඉධෙව,
හන්තෙ, වසථ, වසනට්ඨානං වො කරිස්සාමි” ති වත්වා පක්කන්තො විස්සරි. ථෙරො
සෙනාසනං අලහන්තො අබ්භොකාසෙ වීතිනාමෙසි. ථෙරස්සානුභාවෙන දෙවො න
වස්සති. මනුස්සා අවුට්ඨිතාය උපද්දුතා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරෙ උක්කුට්ඨිං
අකංසු. රාජා “කෙන නු ඛො කාරණෙන දෙවො න වස්සති” ති විමංසන්තො

“ථෙරස්ස අබ්භොකාසවාසෙන මඤ්ඤෙ න වස්සති” ති වින්තෙන්වා තස්ස පණ්ණකුටිං කාරාපෙත්වා “ඉමිස්සං, හන්තෙ, පණ්ණකුටියං වසථා” ති වත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි. ථෙරො කුටිං පවිසිත්වා තිණසන්ථාරකෙ පල්ලඬකෙන නිසිදි. තදා දෙවො ථොකං ථොකං චුසායති, න සම්මාධාරං අනුපවෙච්ඡති. අථ ථෙරො ලොකස්ස අවුට්ඨිකභයං විධම්තුකාමො අත්තනො අජ්ඣන්තිකබාහිරවත්ථුකස්ස පරිස්සයස්ස අභාවං පවෙදෙන්තො “ඡන්තා මෙ කුටිකා” ති (ථෙරගා. 1) ගාථමාහ. තස්සත්ථො ථෙරගාථායං චුත්තොයෙව.

කස්මා පනෙනෙ මහාථෙරා අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්ති? ඉමිනා දිසෙන අද්ධුනා අනධිගතපුබ්බං පරමගම්හිරං අතිවිය සන්තං පණිතං අත්තනා අධිගතලොකුත්තරධම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා පිතිවෙගසමුස්සාහිතඋදානදීපනත්ථං සාසනස්ස නියානිකභාවවිභාවනත්ථඤ්ච පරමජ්ජිච්ඡා අරියා අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්ති. යථා තං ලොකනාථො බොධනෙය්‍යානං අජ්ඣාසයවසෙන “දසබ්බසමන්තාගතො, හික්ඛවෙ, තථාගතො චතුර්වෙසාරජ්ජිවසාරදො” තිආදිනා (අ. නි. 10.21; ම. නි. 1. 148 අත්ථනො සමානං) අත්තනො ගුණෙ පකාසෙති. එවමයං ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණගාථාපි අහොසිති.

1. එවං සො පත්තඅරහත්තථලො පත්තඵ්තදග්ගට්ඨානො ච අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්තො හිමවත්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. තත්ථ හිමවත්තස්සාති හිමාලයපබ්බතස්ස අවිදුරෙ ආසන්නෙ සමීපෙ පබ්බතපාදෙ මනුස්සානං ගමනාගමනසම්පන්නෙ සඤ්චරණට්ඨානෙති අත්ථො. නිසහො නාම පබ්බතොති පබ්බතානං ජෙට්ඨත්තා නාමෙන නිසහො නාම සෙලමයපබ්බතො අහොසිති සම්බන්ධො. අස්සමො සුකතො මය්හන්ති තත්ථ පබ්බතෙ මය්හං වසනත්ථාය අස්සමො අරඤ්ඤාචාසො සුට්ඨු කතො. කුටිරත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානවතිපරික්ඛෙපාදිවසෙන සුන්දරාකාරෙන කතොති අත්ථො. පණ්ණසාලා සුමාපිතාති පණ්ණෙහි ඡාදිතා සාලා මය්හං නිවාසනත්ථාය සුට්ඨු මාපිතා නිට්ඨාපිතාති අත්ථො.

2. කොසියො නාම නාමෙනාති මාතාපිතුහි කතනාමධෙයොන කොසියො නාම. උග්ගතාපනො පාකට්තපො ඝොරතපො. එකාකියො අඤ්ඤෙසං අභාවා අහං එව එකො. අදුතියො දුතියතාපසරහිතො ජට්ටො ජට්ඨාරි තාපසො තදා තස්මිං කාලෙ නිසහෙ පබ්බතෙ වසාමි විහරාමිති සම්බන්ධො.

3. එලං මූලඤ්ච පණ්ණඤ්ච, න භුඤ්ජාමි අහං තදාති තදා තස්මිං නිසහපබ්බතෙ වසනකාලෙ තිණ්ඩුකාදිඑලං මුළාලාදිමූලං, කාරපණ්ණාදිපණ්ණඤ්ච රුක්ඛතො ඔව්නිත්වා න භුඤ්ජාමිති අත්ථො. එවං සති කථං ජීවිති තං දස්සෙන්තො පවත්තංච සුපාතාහන්ති ආහ. තත්ථ පවත්තං සයමෙව ජාතං සුපාතං අත්තනො ධම්මතාය පතිතං පණ්ණාදිකං නිස්සාය ආහාරං කත්වා අහං තාවදෙ තස්මිං කාලෙ ජීවාමි ජීවිකං කප්පෙමිති සම්බන්ධො. “පවත්තපණ්ඩුපණ්ණානි” ති වා පාඨො, තස්ස සයමෙව පතිතාති පණ්ඩුපණ්ණානි රුක්ඛපත්තාති උපනිස්සාය ජීවාමිති අත්ථො.

4. නාහං කොපෙම් ආජීවන්ති අහං ජීවිතං වජ්‍යමානොපි පරිච්චාගං කුරුමානොපි තණ්හාවසෙන ඵලමූලාදිආහාරපරියෙසනාය සම්මා ආජීවං න කොපෙම් න නාසෙමිති සම්බන්ධො. ආරාධෙම් සකං චිත්තන්ති සකං චිත්තං අත්තනො මනං අප්පිච්ඡන්දාය සන්තුට්ඨියා ව ආරාධෙම් පසාදෙම්. විචජ්ජෙම් අනෙසනන්ති චෙජ්ජකම්මදුක්කම්මාදිවසෙන අනෙසනං අයුත්තපරියෙසනං විචජ්ජෙම් දුරං කරොමි.

5. රාගුපසංහිතං චිත්තන්ති යදා යස්මිං කාලෙ මම රාගෙන සම්පයුත්තං චිත්තං උප්පජ්ජති, තදා සයමෙව අත්තනායෙව පච්චවෙක්ඛාමි ඤාණෙන පටිච්චෙක්ඛිත්වා විනොදෙම්. එකග්ගො තං දමෙමහන්ති අහං එකස්මිං කම්මට්ඨානාරම්මණෙ අග්ගො සමාහිතො තං රාගචිත්තං දමෙමි දමනං කරොමි.

6. රජ්ජසෙ රජ්ජනීයෙ වාති රජ්ජනීයෙ අල්ලිසිතබ්බෙ රූපාරම්මණාදිවත්ථුස්මිං රජ්ජසෙ අල්ලිනො අසි භවසි. දුස්සනීයෙ ව දුස්සසෙති දුසිතබ්බෙ දොසකරණවත්ථුස්මිං දුසකො අසි. මුය්හසෙ මොහනීයෙ වාති මොහිතබ්බෙ මොහකරණවත්ථුස්මිං මොය්හසි මුල්ලො අසි භවසි. තස්මා තුවං වනා වනතො අරඤ්ඤවාසතො නික්ඛමස්සු අපගච්ඡාහිති ඵං අත්තානං දමෙමිති සම්බන්ධො.

24. තිම්බරූපකවණ්ණාහොති සුවණ්ණතිම්බරූපකවණ්ණාහො, ජම්බොනදසුවණ්ණවණ්ණොති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

සුභූතිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. උපවානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො උපවානත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචිනත්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤනං පත්තො භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ධාතුං ගහෙත්වා මනුස්සදෙවනාගගරුළුකුම්භණ්ඩයක්ඛගන්ධබ්බෙහි සත්තරතනාමයෙ සත්තයොජනිකෙ ථූපෙ කතෙ තත්ථ සුධොතං අත්තනො උත්තරසාටකං වෙළග්ගෙ ලග්ගෙත්වා ආබන්ධිත්වා ධජං කත්වා පූජං අකාසි. තං ගහෙත්වා අභිසම්මතකො නාම යක්ඛසෙනාපති දෙවෙහි චෙතියපුජාරක්ඛණත්ථං යපිතො අදිස්සමානකායො තං ආකාසෙ ධාරෙත්තො චෙතියං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං අකාසි. සො තං දිස්වා හියොයාසොමත්තාය පසන්තමානසො හුත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා උපවානොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ජෙනවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො අරහත්තං පත්වා ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. යදා භගවතො අථාසු අහොසි, තදා ථෙරො උණ්හොදකං තථාරූපං පානකඤ්ච භෙසජ්ජං භගවතො උපනාමෙසි. තෙනස්ස සත්ථුනො රොගො වූපසමි. තස්ස භගවා අනුමොදනං අකාසි.

52. එවං සො පත්තආරහත්තඵලො අධිගතඵතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. තත්ථ සබ්බෙසං ලොකියලොකුත්තරධම්මානං ආරගු පරියොසානං නිබ්බානං ගතො පත්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනො ජිතපඤ්චමාරො භගවා අග්ගික්ඛන්ධො ඉව ඡබ්බණ්ණො බුද්ධරංසියො ජලිත්වා සබ්බලොකං ධම්මපජ්ජොතෙන ඔභාසෙන්වා සම්බුද්ධො සුට්ඨු බුද්ධො අවිජ්ජානිද්දුපගතාය පජාය සවාසනාය කිලෙසනිද්දාය පටිබුද්ධො විකසිතනෙත්තපඨකජො පරිනිබ්බුතො ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතො අදස්සනං ගතොති සම්බන්ධො.

57. ජඩ්ඝාති වෙනියකරණකාලෙ උපවිනිතබ්බානං ඉට්ඨකානං ඨපනත්ථාය, නිබන්ධියමානසොපානපන්ති.

88. සුඛොතං රජකෙනාහන්ති වත්ථධොවකෙන පුරිසෙන සුට්ඨු ධොවිතං සුචිසුද්ධකතං, උත්තරෙය්‍යපටං මම උත්තරසාටකං අහං වෙළුග්ගෙ ලග්ගිත්වා ධජං කත්වා උක්ඛිපිං, අම්බරෙ ආකාසෙ උස්සාපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුචිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

උපවානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. තිසරණගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ බන්ධුමනියාතිආදිකං ආයස්මතො තිසරණගමනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බන්ධුමනීනගරෙ කුලගෙනෙ නිබ්බත්තිත්වා අන්ධමාතෘපිතරො උපට්ඨාසි. සො එකදිවසං වින්තෙසි – “අහං මාතෘපිතරො උපට්ඨහන්තො පබ්බජිතුං න ලභාමි, යංනුනාහං තීණි සරණානි ගණ්හිස්සාමි, එවං දුග්ගතිතො මොවෙස්සාමි” ති නිසභං නාම විපස්සිස්ස භගවතො අග්ගසාවකං උපසඬකම්ත්වා තීණි සරණානි ගණ්හි. සො තානි වස්සසතසහස්සානි රක්ඛිත්වා තෙනෙව කම්මෙන තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තො, තතො පරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථිනගරෙ මහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්තවස්සිකොව දාරකෙහි පරිවුතො එකං සඬ්ඝාරාමං අගමාසි. තත්ථ එකො බීණාසවත්ථෙරො තස්ස ධම්මං දෙසෙන්වා සරණානි අදාසි. සො තානි ගහෙන්වා පුබ්බෙ අත්තනො රක්ඛිතානි සරණානි සරිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තං අරහත්තජ්ජත්තං භගවා උපසම්පාදෙසි.

106. සො අරහත්තජ්ජත්තො උපසම්පන්නො හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො නගරෙ බන්ධුමනියාතිආදිමාහ. තත්ථ මාතු උපට්ඨාකො අහුන්ති අහං මාතෘපිතූනං උපට්ඨාකො භරකො බන්ධුමනීනගරෙ අභොසින්ති සම්බන්ධො.

108. තමන්ධකාරපිහිතාති මොහන්ධකාරෙන පිහිතා ඡාදිතා. තිව්ධග්ගිහි ඩය්හරෙති රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඬ්ඛාතෙහි තිහි අග්ගිහි ඩය්හරෙ ඩය්හන්ති සබ්බෙ සත්තාති සම්බන්ධො.

114. අට්ඨ හෙතු ලභාමහන්ති අට්ඨ කාරණාති සුඛස්ස පච්චයභූතාති කාරණාති ලභාමි අහන්ති අත්ථො. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙවාති.

තිසරණගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. පඤ්චසීලසමාදානියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ වන්දවතියාතිආදිකං ආයස්මතො පඤ්චසීලසමාදානියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො අනොමදස්සිස්ස හගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො පුරිමහවෙ කතාකුසලකම්මානුරූපෙන දලිද්දො හුත්වා අප්පන්නපානභොජනො පරෙසං හතිං කත්වා ජීවන්තො සංසාරෙ ආදීනවං ඤත්වා පබ්බජිතුකාමොපි පබ්බජ්ජං අලහමානො අනොමදස්සිස්ස හගවතො සාවකස්ස නිසහත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පඤ්ච සික්ඛාපදානි සමාදියි. දීඝායුකකාලෙ උප්පන්නත්තා වස්සසතසහස්සාති සීලං පරිපාලෙයි. තෙන කම්මෙන සො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තො. මාතෘපිතරො සීලං සමාදියන්තෙ දිස්වා අත්තනො සීලං සරිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා පබ්බජී.

134. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො උදානවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො නගරෙ වන්දවතියාතිආදිමාහ. හතකො ආසහං තදාති තදා මම පුඤ්ඤකරණකාලෙ අහං හතකො හතියා කම්මකාරකො ආසිං අභොසිං. පරකම්මායනෙ යුත්තොති හතියා පරෙසං කම්මකරණෙ ආයුත්තො යොජිතො ඔකාසාභාවෙන සංසාරතො මුච්චනත්ථාය අහං පබ්බජ්ජං න ලභාමි.

135. මහන්ධකාරපිහිතාති මහන්තෙහි කිලෙසන්ධකාරෙහි පිහිතා සංවුතා ථකිතා. තිව්ධග්ගිහි ඩය්හරෙති නරකග්ගිපෙතග්ගිසංසාරග්ගිසඬ්ඛාතෙහි තිහි අග්ගිහි ඩය්හන්ති. අහං පන කෙන උපායෙන කෙන කාරණෙන විසංයුත්තො හවෙය්‍යන්ති අත්ථො.

136. දෙය්‍යධම්මො අන්නපානාදිදාතබ්බයුත්තකං වත්ථු මය්හං නත්ථී, තස්සාභාවෙන අහං වරාකො දුක්ඛිතො හතකො හතියා ජීවනකො යංනුනාහං පඤ්චසීලං රක්ඛෙය්‍යං පරිපුරයන්ති පඤ්චසීලං සමාදියිත්වා පරිපුරෙන්නො යංනුන රක්ඛෙය්‍යං සාධුකං හද්දකං සුන්දරං කත්වා පරිපාලෙය්‍යන්ති අත්ථො.

148. ස්වාහං යසමනුභවිත්ති සො අහං දෙවමනුස්සෙසු මහන්තං යසං අනුභවිං තෙසං සීලානං වාහසා ආනුභාවෙනාති අත්ථො. කප්පකොට්ඨිපි තෙසං සීලානං ඵලං

කිත්තෙන්තො එකකොට්ඨාසමෙව කිත්තයෙ පාකටං කරොයාන්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

පඤ්චසීලසමාදානියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. අන්තසංසාවකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො අන්තසංසාවකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පිණ්ඩාය වරන්තං. ද්වන්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණඛ්‍යාමජ්ජභාමණ්ඩලොපයොහිතං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො භගවන්තං නිමන්තෙත්වා ගෙහං නෙත්වා වරඅන්තපානෙන සන්නජ්ජෙත්වා සම්පවාරෙත්වා භොජෙසි. සො තෙනෙව චිත්තජ්ජසාදෙන තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො වචිත්වා මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො අපරාපරං දෙවමනුස්සසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජපාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පසිදිත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඤ්ඤාත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමවසෙන අන්තසංසාවකත්ථෙරොති පාකටනාමො අහොසි.

155-6. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො “එවං මයා ඉමිනා පුඤ්ඤසම්භාරානුභාවෙන පත්තං අරහත්තං”න්ති අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං උදානවසෙන පකාසෙන්නො සුවණ්ණවණ්ණන්තිආදිමාහ. තත්ථ සුවණ්ණස්ස වණ්ණො විය වණ්ණො යස්ස භගවතො සොයං සුවණ්ණවණ්ණො, තං සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං සිද්ධත්ථන්ති අත්ථො. ගච්ඡන්තං අන්තරාපණෙනි වෙස්සානං ආපණපන්තිනං අන්තරවීරියං ගච්ඡමානං. කඤ්චනග්ගියසංකාසන්ති සුවණ්ණතොරණසදිසං බාත්තිංසවරලක්ඛණං ද්වන්තිංසවරලක්ඛණෙහි සම්පන්නං ලොකපජ්ජොතං සකලලොකදීපභූතං අජ්ජමෙය්‍යං පමාණවිරහිතං අනොපමං උපමාවිරහිතං ජුතින්ධරං පභාධාරං නීලජිතාදිජබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො ධාරකං සිද්ධත්ථං දිස්වා පරමං උත්තමං පිතිං අලත්ථං අලහින්නි සම්බන්ධො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

අන්තසංසාවකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. ධූපදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො ධූපදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සිද්ධත්ථෙ භගවති චිත්තං පසාදෙන්වා තස්ස භගවතො ගන්ධකුටියං.

වන්දනාගරුකාලාත්‍රසාරිආදිනා කතෙහි අනෙකෙහි ධූපෙහි ධූපපූජං අකාසී. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව උභයසම්පත්තියො අනුභවන්තො නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ පූජනීයො හුත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පුඤ්ඤසම්භාරානුභාවෙන සාසනෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඤ්ඤාත්වා අරහත්තං පත්වා කතධූපපූජාපුඤ්ඤත්තා නාමෙන ධූපදායකත්ථෙරොති සබ්බත්ථ පාකටො. සො පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං දස්සෙන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිමාහ. සිද්ධො පරිපුණ්ණො සබ්බඤ්ඤාඤාදිගුණසංඛාරො අත්ථො පයොජනං යස්ස භගවතො සොයං සිද්ධත්ථො, තස්ස සිද්ධත්ථස්ස භගවතො භග්‍යාදිගුණවත්තස්ස ලොකපෙට්ඨස්ස සකලලොකුත්තමස්ස තාදිනො ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදිසස්ස අවලසභාවස්සාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

ධූපදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. පුලිනපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විපස්සිස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො පුලිනපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පසන්නචිත්තො චෙතියඤ්ඤානොධියඤ්ඤාසු පුරාණවාලුකං අපනෙත්වා නවං මුත්තාදලසදිසපණ්ඩරපුලිනං ඔකිරිත්වා මාලකං අලඬිකරි. තෙන කම්මෙන සො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බෙහි රතනෙහි විජ්ජොතමානෙ අනෙකයොජනෙ කනකවිමානෙ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො වුතො මනුස්සලොකෙ සත්තරතනසම්පන්නො වක්කවත්ති රාජා හුත්වා මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරාපරං සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පසන්නො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඤ්ඤාත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො අත්තනො කතපුඤ්ඤනාමසදිසෙන නාමෙන පුලිනපූජකත්ථෙරොති පාකටො.

165. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං දස්සෙන්තො විපස්සිස්ස භගවතොතිආදිමාහ. තත්ථ විවිධං පස්සතිති විපස්සී, විච්චිව පස්සතිති වා විපස්සී, විච්චෙ අත්තත්ථපරත්ථාදිහෙදෙ අත්ථෙ පස්සතිති වා විපස්සී, විච්චෙ වොහාරපරමත්ථාදිහෙදෙ පස්සතිති වා විපස්සී, තස්ස විපස්සිස්ස බොධියා පාදපුත්තමෙ උත්තමෙ බොධිරුක්ඛමණ්ඩලමාලකෙ පුරාණපුලිනං වාලුකං ඡඩ්ඬෙත්වා සුද්ධං පණ්ඩරං පුලිනං ආකිරිං සන්ථරිං. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

පුලිනපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. උත්තියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වන්දනාගානදීතීරෙතිආදිකං ආයස්මතො උත්තියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ වන්දනාගානදියං සුසුමාරො හුත්වා නිබ්බත්තො නදීතීරං උපගතං භගවත්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පාරං නෙතුකාමො තීරසම්පෙයෙව නිපජ්ජී. භගවා තස්ස අනුකම්පාය පිට්ඨියං පාදෙ ය්පෙසි. සො තුට්ඨො උදග්ගො පිතිවෙගෙන මහුස්සාහො හුත්වා සොතං ඡින්නත්තො සීසෙන ජවෙන භගවත්තං පරතීරං නෙසි. භගවා තස්ස චිත්තජ්ජසාදං ඤත්වා “අයං ඉතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිස්සති, තතො පටියාය සුගතිසුයෙව සංසරන්තො ඉතො චතුත්තවුතිකජ්ජෙ අමතං පාපුණ්ණිස්සති” ති ඛ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි.

සො තථා සුගතිසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, උත්තියොතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයජ්ජත්තො “අමතං පරියෙසිස්සාමි” ති පරිබ්බාජකො හුත්වා එකදිවසං භගවත්තං දිස්වා උපසඬකම්මිත්වා වන්දිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො හුත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සීලදිට්ඨිතං අවිසොධිතත්තා විසෙසං නිබ්බත්තෙනතුං අසක්කොන්තො අඤ්ඤං භික්ඛුං විසෙසං නිබ්බත්තෙත්වා අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තං දිස්වා සත්ථාරං උපසඬකම්මිත්වා සඬබ්බෙපෙන ඔවාදං යාචි. සත්ථාපි තස්ස, “තස්මාතිහ ත්වං, උත්තිය, ආදිමෙව විසොධෙහි” තිආදිනා (සං. නි. 5.382) සඬබ්බෙපෙනෙව ඔවාදං අදාසි. සො සත්ථු ඔවාදෙ යත්වා විපස්සනං ආරභී. තස්ස ආරද්ධවිපස්සකස්ස ආබාධො උජ්ජජ්ජී. උජ්ජන්තො ආබාධෙ ජාතසංවෙගො වීරියාරම්භවත්ථුං ඤත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණ්ණි.

169. එවං සො කතසම්භාරානුරූපෙන පත්තඅරහත්තඵලො අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්නො වන්දනාගානදීතීරෙතිආදිමාහ. තත්ථ වන්දනාගානදීතීරෙති පරිසුද්ධපණ්ඩරපුලිතතලෙහි ව පහාසම්පන්නපසන්නමධුරොදකපරිපුණ්ණතාය ව වන්දජ්ජභාකිරණසස්සිරිකාහා නදමානා සද්දං කුරුමානා ගච්ඡතිති වන්දනාගානදී, තස්සා වන්දනාගානදියා තීරෙ සුසුමාරො අහොසින්නි සම්බන්ධො. තත්ථ සුසුමාරොති බුද්දකමච්ඡගුම්බෙ ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං කරොන්තො මාරෙතිති සුසුමාරො, චණ්ඩමච්ඡො කුම්භීලොති අත්ථො. සහොජනපසුතොහන්ති අහං සහොජනෙ සකගොවරෙ පසුතො ඛ්‍යාවටො. නදීතිත්ථං අගච්ඡහන්ති භගවතො ආගමනකාලෙ අහං නදීතිත්ථං අගච්ඡං පත්තොමිහි.

170. සිද්ධත්ථො තම්හි සමයෙති තස්මිං මම තිත්ථගමනකාලෙ සිද්ධත්ථො භගවා අග්ගපුග්ගලො සබ්බසත්තෙසු ඡෙට්ඨො සෙට්ඨො සයම්භු සයමෙව භූතො ජාතො බුද්ධභූතො සො භගවා නදිං තරිතුකාමො නදීතීරං උපාගමි.

172. පෙත්තිකං විසයං මය්හන්ති මය්හං පිතුපිතාමහාදිහි පරම්පරානීතං, යදිදං සම්පත්තසම්පත්තමහානුභාවානං තරණන්ති අත්ථො.

173. මම උග්ගජ්ජනං සුත්වාති මය්හං උග්ගජ්ජනං ආරාධනං සුත්වා මහාමුනි
හගවා අභිරුහිති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

උත්තියත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. එකඤ්ජලිකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණන්තිආදිකං ආයස්මතො එකඤ්ජලිකත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති
උපවිනන්තො විපස්සිස්ස හගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
විඤ්ඤාතං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්තො පිණ්ඩාය වරන්තං විපස්සිං හගවන්තං
දිස්වා පසන්තමානසො අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සම්බන්ථ පුප්ඵියො හුත්වා උභයසම්පත්තියො
අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා සාසනෙ
පසිදිත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඤත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. පුබ්බෙ
කතපුඤ්ඤවසෙන එකඤ්ජලිකත්ථෙරොති පාකටො.

180. සො අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා තං හත්ථතලෙ ආමලකං විය දිස්වා
උදානවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සුවණ්ණවණ්ණන්තිආදිමාහ.
විපස්සිං සත්ථවාහග්ගන්ති වාණිජෙ කන්තාරා වහති තාරෙතීති සත්ථවාහො.
වාළකන්තාරා වොළකන්තාරා දුබ්භික්ඛකන්තාරා නිරුද්ධකන්තාරා යක්ඛකන්තාරා
අප්පහක්ඛකන්තාරා ච තාරෙති උත්තාරෙති පතාරෙති නිත්තාරෙති ඛෙමන්තභූමිං
පාපෙතීති අත්ථො. කො සො? වාණිජෙට්ඨකො. සත්ථවාහසදිස්ත්තා අයම්පි හගවා
සත්ථවාහො. තථා හි සො තිට්ඨං බොධිං පත්ථයන්තෙ කතපුඤ්ඤසම්භාරෙ සත්තෙ
ජාතිකන්තාරා ජරාකන්තාරා ඛ්‍යාධිකන්තාරා මරණකන්තාරා
සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසකන්තාරා ච සම්බස්මා සංසාරකන්තාරා ච
තාරෙති උත්තාරෙති පතාරෙති නිත්තාරෙති නිබ්බානථලං පාපෙතීති අත්ථො.
සත්ථවාහො ච සො අග්ගො සෙට්ඨො පධානො වාති සත්ථවාහග්ගො, තං
සත්ථවාහග්ගං විපස්සිං සම්බුද්ධන්ති සම්බන්ධො. නරවරං විනායකන්ති නරානං
අන්තරෙ අසිට්ඨපරක්කමොති නරවීරො, තං. විසෙසෙන කතපුඤ්ඤසම්භාරෙ
සත්තෙ තෙති නිබ්බානපුරං පාපෙතීති විනායකො, තං.

181. අදන්තදමනං තාදින්නි රාගදොසමොහාදිකිලෙසසම්පයුත්තත්තා
කායවච්ඡිමනොද්වාරෙහි අදන්තෙ සත්තෙ දමෙතීති අදන්තදමනො, තං.
ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියතාදිගුණයුත්තොති තාදී, තං. මහාවාදිං මහාමනින්ති
සකසමයපරසමයවාදීනං අන්තරෙ අත්තනා සමධිකපුග්ගලවිරහිතත්තා මහාවාදී,
මහතී පථවිසමානා මෙරුසමානා ච මති යස්ස සො මහාමති, තං මහාවාදිං මහාමතිං
සම්බුද්ධන්ති ඉමිනා තුල්‍යාධිකරණං. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

එකඤ්ජලිකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. බොමදායකත්වේ අපදානවශ්ණනා

නගරෙ බන්ධුමනියාතිආදිකං ආයස්මතො බොමදායකත්වේරස්ස අපදානං.
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චිප්පනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
වයප්පත්තො සාසනෙ අභිප්පසන්නො රතනත්තයමාමකො විපස්සිස්ස භගවතො
සන්නිකෙ ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො බොමදුස්සෙන පූජං අකාසි. සො තදෙව
මූලං කත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො. ඡසු
දෙවෙසු අපරාපරං දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා තතො චවිත්වා මනුස්සලොකෙ
චක්කවත්තිආදිඅනෙකවිධමනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා පරිපාකගතෙ
පුඤ්ඤසම්භාරෙ ඉමස්මිං බුද්ධජපාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වයප්පත්තො සත්ථු
සන්නිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා
නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. කතපුඤ්ඤනාමෙන බොමදායකත්වේරොති
පාකටො.

184. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං
දස්සෙන්නො නගරෙ බන්ධුමනියාතිආදිමාහ. තත්ථ බන්ධු වුව්චති ඤාතකො, තෙ
බන්ධු යස්මිං නගරෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සඬ්ඝට්ඨා වසන්නි, තං නගරං “බන්ධුමනී”ති
වුව්චති. රොපෙමි ඛිජසම්පදන්ති දානසිලාදිපුඤ්ඤඛිජසම්පත්තිං රොපෙමි
පට්ඨපෙමිති අත්ථො.

බොමදායකත්වේර අපදානවශ්ණනා සමත්තා.

තතියස්ස සුභුතිවග්ගස්ස වශ්ණනා සමත්තා.

චතුර්භාණවාරවශ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කුණ්ඩධානවග්ගො

1. කුණ්ඩධානත්වේර අපදානවශ්ණනා

සත්තාහං පටිසල්ලීනන්තිආදිකං ආයස්මතො කුණ්ඩධානත්වේරස්ස අපදානං.
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චිප්පනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ
නිබ්බත්තො චුත්තනසෙන භගවත්තං උපසඬ්ඝිමිත්වා ධම්මං සුණන්නො සත්ථාරං
එකං භික්ඛුං පඨමං සලාකං ගණ්හන්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා තං
යානන්තරං පත්ථෙත්වා තදනුරූපං පුඤ්ඤං කරොන්නො විචරි. සො එකදිවසං
පදුමුත්තරස්ස භගවතො නිරොධසමාපත්තිනො වුට්ඨාය නිසින්නස්ස
මනොසිලාචුණ්ණපිඤ්ජරං මහන්තං කදලිඵලකණ්ණිකං උපනෙසි, තං භගවා
පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජී. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන එකාදසක්ඛත්තුං දෙවෙසු
දෙවරජ්ජං කාරෙසි. චතුර්විසතිවාරෙ ව රාජා අහොසි චක්කවත්ති.

සො එවං අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපබුද්ධකාලෙ භූමිමදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. දීඝායුකබුද්ධානඤ්ච නාම න අන්වද්ධමාසිකො උපොසථො හොති. තථා හි විපස්සිස්ස භගවතො ඡබ්බස්සන්තරෙ ඡබ්බස්සන්තරෙ උපොසථො අහොසි, කස්සපදසබලො පන ඡට්ඨෙ ඡට්ඨෙ මාසෙ පාතිමොක්ඛං ඔසාරෙසි, තස්ස පාතිමොක්ඛස්ස ඔසාරණකාලෙ දිසාවාසිකා ද්වෙ සභායකා භික්ඛූ “උපොසථං කරිස්සාමා”ති ගච්ඡන්ති. අයං භූමිමදෙවතා චින්තෙසි – “ඉමෙසං ද්වින්තං භික්ඛූනං මෙත්ති අතිවිස දළ්භා, කිං නු බො හෙදකෙ සති භිජ්ජෙය්‍යා, න භිජ්ජෙය්‍යා”ති. තෙසං ඔකාසං ඔලොකයමානා තෙසං අවිදුරෙ ගච්ඡති.

අමෙකො මෙරො එකස්ස භත්තෙ පත්තච්චරං දත්වා සරිරවළඤ්ජනත්ථං උදකථාසුකට්ඨානං ගන්ත්වා ධොතභත්තපාදො හුත්වා ගුම්බසමීපතො නික්ඛමති. භූමිමදෙවතා තස්ස මෙරස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො උත්තමරූපා ඉත්ථී හුත්වා කෙසෙ විධුනිත්වා සංවිධාය බත්ඨන්ති විස පිට්ඨියං පංසුං පුඤ්ජමානා විස සාටකං සංවිධාය නිවාසයමානා විස ච හුත්වා මෙරස්ස පදානුපදිකා හුත්වා ගුම්බතො නික්ඛන්තා. එකමන්තෙ යීතො සභායකත්මෙරො තං කාරණං දිස්වාච දොමනස්සජාතො “නට්ඨො දානි මෙ ඉමිනා භික්ඛූනා සද්ධිං දීඝරත්තානුගතො සිනෙහො, සවාහං එවංවිධභාවං ජානෙය්‍යං, එත්තකං කාලං ඉමිනා සද්ධිං විස්සාසං න කරෙය්‍යා”න්ති චින්තෙත්වා ආගච්ඡන්තංයෙව නං “ගණ්භාභාවුසො, තුය්හං පත්තච්චරං, තාදිසෙන පාපෙන සද්ධිං එකමග්ගෙන න ගච්ඡාමි”ති ආහ. තං කථං සුත්වා තස්ස ලජ්ජිභික්ඛූනො හදයං තිබ්බසත්තිං ගහෙත්වා විද්ධං විස අහොසි. තතො නං ආහ – “ආවුසො, කින්තාමෙතං වදසි, අහං එත්තකං කාලං දුක්කට්මත්තමපි ආපත්තිං න ජානාමි, ත්වං පන මං අජ්ජ ‘පාපො’ති වදසි, කිං තෙ දිට්ඨන්ති, කිං අඤ්ඤෙන දිට්ඨෙන, කිං ත්වං එවංවිධෙන අලඬිකතපටියත්තෙන මාතුගාමෙන සද්ධිං එකට්ඨානෙ හුත්වා නික්ඛන්තො”ති? “නත්තෙතං, ආවුසො, මය්හං, නාහං එවරූපං මාතුගාමං පස්සාමි”ති තස්ස යාවතතියං කමෙත්තස්සාපි ඉතරො මෙරො කථං අසද්දහිත්වා අත්තනා දිට්ඨකාරණංයෙව භූතත්තං කත්වා ගණ්භන්තො තෙන සද්ධිං එකමග්ගෙන අගන්ත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන සත්ථු සන්තිකං ගතො. ඉතරොපි භික්ඛූ අඤ්ඤෙන මග්ගෙන සත්ථු සන්තිකංයෙව ගතො.

තතො භික්ඛූසඬ්ඝස්ස උපොසථාගාරං පටිසනවෙලාය සො භික්ඛූ තං භික්ඛූ උපොසථග්ගෙ දිස්වා සඤ්ජානිත්වා “ඉමස්මිං උපොසථග්ගෙ එවරූපො නාම පාපභික්ඛූ අත්ථී, නාහං තෙන සද්ධිං උපොසථං කරිස්සාමි”ති නික්ඛමිත්වා බහි අට්ඨාසි. අථ භූමිමදෙවතා “භාරියං මයා කම්මං කත”න්ති මහල්ලකඋපාසකවණ්ණෙන තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා – “කස්මා, භත්තෙ, අයෙයා ඉමස්මිං යානෙ යීතො”ති ආහ. “උපාසක, ඉමං උපොසථග්ගං එකො පාපභික්ඛූ පටිට්ඨො, ‘අහං තෙන සද්ධිං උපොසථං න කරොමි’ති බහි යීතොමිහි”ති. “භත්තෙ, මා එවං ගණ්භථ, පරිසුද්ධසිලො එස භික්ඛූ, තුම්හෙහි දිට්ඨමාතුගාමො නාම අහං. මයා තුම්භාකං වීමංසනත්ථාය ‘දළ්භා නු බො ඉමෙසං මෙරානං මෙත්ති, නො දළ්භා’ති භිජ්ජනාභිජ්ජනභාවං ඔලොකෙත්තෙන තං කම්මං කත”න්ති. “කො පන

ත්වං, සප්පුරිසා” ති? “අහං එකා භූමිමදෙවතා, හන්තෙ” ති. දෙවපුත්තො කපේත්තොයෙව දිබ්බානුභාවෙන යත්වා ථෙරස්ස පාදමුලෙ පතිත්වා “මය්හං, හන්තෙ, බමථ, ථෙරස්ස එසො දොසො නත්ථී, උපොසථං කරොථා” ති ථෙරං යාවිත්වා උපොසථග්ගං පවෙසෙසි. සො ථෙරො උපොසථං තාව එකට්ඨානෙ අකාසි. මිත්තසන්ථවවසෙන පන පුන තෙන සද්ධිං න එකට්ඨානෙ වසි. ඉමස්ස ථෙරස්ස දොසං න කපෙසි. අපරභාගෙ වුදිතකත්ථෙරො පන විපස්සනාය කම්මං කරොත්තො අරහත්තං පාපුණි.

භූමිමදෙවතා තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන එකං බුද්ධන්තරං අපායතො න මුවිචිත්ථ. සවෙ පන කාලෙන කාලං මනුස්සත්තං ආගච්ඡති, අඤ්ඤෙන යෙන කෙනචි කතො දොසො තස්සෙව උපරි පතති. සො අම්භාකං භගවතො උප්පන්තකාලෙ සාවත්ථීයං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, ධානමාණුවොතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා මහල්ලකකාලෙ සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සාසනෙ පබ්බජි. තස්ස උපසම්පන්නදිවසතො පට්ඨාය එකා අලඬකතපටියත්තා ඉත්ථී තස්මිං ගාමං පවිසන්තෙ සද්ධිංයෙව පවිසති, නික්ඛමන්තෙ නික්ඛමති, විහාරං පවිසන්තෙපි සද්ධිං පවිසති, තිට්ඨන්තෙපි තිට්ඨති එවං නිව්වානුබන්ධා පඤ්ඤායති. ථෙරො තං න පස්සති. තස්ස පන පුරිමකම්මස්ස නිස්සන්දෙන සා අඤ්ඤාසං උපට්ඨාසි.

ගාමෙ යාගුහික්ඛං දදමානා ඉත්ථීයො, “හන්තෙ, අයං එකො යාගුඋච්චිකො තුම්භාකං, එකො ඉමිස්සා අම්භාකං සභායිකායා” ති පරිභාසං කරොන්ති. ථෙරස්ස මහති විහෙසා හොති. විහාරගතමිපි නං සාමණෙරා වෙව දහරහික්ඛු ව පරිවාරෙන්වා “ධානො කොණ්ඩො ජානො” ති පරිභාසං කරොන්ති. අපස්ස තෙනෙව කාරණෙන කුණ්ඩධානො ථෙරොති නාමං ජානං. සො උට්ඨාය සමුට්ඨාය තෙහි කරියමානං කෙළිං සහිතුං අසක්කොන්තො උම්මාදං ගහෙන්වා “තුම්භෙ කොණ්ඩා, තුම්භාකං උපජ්ඣායො කොණ්ඩො, ආවරියො කොණ්ඩො” ති වදති. අථ නං සත්ථු ආරොවෙසුං – “කුණ්ඩධානො, හන්තෙ, දහරසාමණෙරෙහි සද්ධිං එවං ඵරුසවාචං වදති” ති. සත්ථා තං පක්කොසාපෙත්වා “සවිචං කිර ත්වං, ධාන, දහරසාමණෙරෙහි සද්ධිං ඵරුසවාචං වදසී” ති පුච්ඡි. තෙන “සවිචං භගවා” ති වුත්තෙ – “කස්මා එවං වදසී” ති ආහ. “හන්තෙ, නිබ්බදං විහෙසං සහිතුං අසක්කොන්තො එවං කපෙමී” ති. “ත්වං පුබ්බෙ කතකම්මං යාවජ්ජදිවසා ජීරාපෙතුං න සක්කොසි, පුන එවං ඵරුසවාචං මා වද හික්ඛු” ති වත්වා ආහ –

“මාවොච ඵරුසං කඤ්චි, වුත්තා පටිවදෙය්‍යු තං;
දුක්ඛා හි සාරම්භකථා, පටිදණ්ඩා චුසෙය්‍යු තං.

“සවෙ නෙරෙසි අත්තානං, කංසො උපහතො යථා;
එස පත්තොසි නිබ්බානං, සාරම්භො තෙ න විජ්ජති” ති. (ධ. ප. 133-134) –

ඉමඤ්ච පන තස්ස ථෙරස්ස මාතුගාමෙන සද්ධිං විවරණභාවං කොසලරඤ්ඤොපි කට්ඨිංසු. රාජා “ගච්ඡට්ඨ, භණෙ, නං වීමංසලා”ති පෙසෙත්වා සයම්පි මන්දෙනෙව පරිවාරෙන සද්ධිං ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එකමන්තෙ ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ ථෙරො සුවිකම්මං කරොන්තො නිසින්තො හොති. සාපි ඉත්ථි අවිදුරෙ යානෙ යීතා විය පඤ්ඤායති.

රාජා තං දිස්වා “අත්ථි තං කාරණං”න්ති තස්සා යීතට්ඨානං අගමාසි. සා තස්මිං ආගච්ඡන්තෙ ථෙරස්ස වසනපණ්ණසාලං පට්ටියා විය අහොසි. රාජාපි තාය සද්ධිං එව පණ්ණසාලායං පටිසිත්වා සබ්බත්ථ ඔලොකෙන්තො අදිස්වා “නායං මාතුගාමො, ථෙරස්ස එකො කම්මවිපාකො”ති සඤ්ඤං කත්වා පයමං ථෙරස්ස සම්පෙන ගච්ඡන්තොපි ථෙරං අවන්දිත්වා තස්ස කාරණස්ස අභූතභාවං ඤාත්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා ථෙරං වන්දිත්වා එකමන්තෙ නිසින්තො “කච්චි, භන්තෙ, පිණ්ඩකෙන න කිලමලා”ති පුච්ඡී. ථෙරො “වට්ටති, මහාරාජා”ති ආහ. “ජානාමහං, භන්තෙ, අයාස්ස කට්ඨං, එවරුපෙත්‍රපක්කිලෙසෙන සද්ධිං වරන්තානං තුම්භාකං කෙ නාම පසිදිස්සන්ති, ඉතො පට්ඨාය වො කත්ථවි ගමනකිච්චං නත්ථි. අහං චතුභි පච්චයෙහි උපට්ඨහිස්සාමි, තුම්භෙ යොනිසොමනසිකාරෙ මා පමජ්ජිත්වා”ති වත්වා නිබද්ධහික්ඛං පට්ඨපෙසි. ථෙරො රාජානං උපත්ථම්භකං ලභිත්වා හොජනසප්පායෙන එකග්ගවිත්තො හුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තතො පට්ඨාය සා ඉත්ථි අන්තරධාසි.

තදා මහාසුභද්දා උග්ගනගරෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකුලෙ වසමානා “සත්ථා මං අනුකම්පතු”ති උපොසථඬිගං අධිට්ඨාය නිරාමගන්ධා හුත්වා උපරිපාසාදතලෙ යීතා “ඉමානි පුජ්ථානි අන්තරෙ අට්ඨත්වා දසබ්බසස් මත්ථකෙ විතානං හුත්වා තිට්ඨන්තු, දසබ්බලො ඉමාය සඤ්ඤාය ස්වෙ පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මය්හං භික්ඛං ගණ්හතු”ති සච්චකිරියං කත්වා අට්ඨ සුමනපුජ්ථමුට්ඨියො විස්සජ්ජෙසි. පුජ්ථානි ගන්ත්වා ධම්මදෙසනාවෙලාය සත්ථු මත්ථකෙ විතානං හුත්වා අට්ඨංසු. සත්ථා තං සුමනපුජ්ථවිතානං දිස්වා විත්තෙන්තෙව සුභද්දාය භික්ඛං අධිවාසෙත්වා පුනදිවසෙ අරුණෙ උට්ඨිතෙ ආනන්දත්ථෙරං ආහ – “ආනන්ද, මයං අජ්ජ දුරං භික්ඛාචාරං ගමිස්සාම, පුටුජ්ජනානං අදත්වා අරියානංයෙව සලාකං දෙහී”ති. ථෙරො භික්ඛුනං ආරොචෙසි – “ආචුසො, සත්ථා අජ්ජ දුරං භික්ඛාචාරං ගමිස්සති. පුටුජ්ජනා මා ගණ්හන්තු, අරියාව සලාකං ගණ්හන්තු”ති. කුණ්ඩධානත්ථෙරො – “ආහරාචුසො, සලාක”න්ති පයමංයෙව භත්ථං පසාරෙසි. ආනන්දො “සත්ථා තාදිසානං භික්ඛුනං සලාකං න දාපෙති, අරියානංයෙව දාපෙති”ති විතක්කං උජ්ජාදෙන්වා ගන්ත්වා සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා “ආහරාපෙන්තස්ස සලාකං දෙහී”ති ආහ. ථෙරො වින්තෙසි – “ස්වෙ කුණ්ඩධානස්ස සලාකා දාතුං න යුත්තා, අථ සත්ථා පට්ඨාගෙය්‍ය, භවිස්සති එත්ථ කාරණං”න්ති “කුණ්ඩධානස්ස සලාකං දස්සාමි”ති ගමනං අභිනීහරි. කුණ්ඩධානො තස්ස පුරාගමනා එව අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ඉද්ධියා ආකාසෙ යත්වා “ආහරාචුසො ආනන්ද, සත්ථා මං ජානාති, මාදිසං භික්ඛුං පයමං සලාකං ගණ්හන්තං න සත්ථා වාරෙති”ති භත්ථං පසාරෙත්වා සලාකං ගණ්හි. සත්ථා තං අට්ඨුජ්ජන්ති කත්වා ථෙරං ඉමස්මිං

සාසනෙ පයමං සලාකං ගණ්හන්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි. යස්මා අයං ථෙරො රාජානං උපත්ථමිහං ලභිත්වා සප්පායාභාරපට්ලාහෙන සමාහිතවිත්තො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො උපනිස්සයසම්පන්නතාය ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. එවංභූතස්සාපි ඉමස්ස ථෙරස්ස ගුණෙ අජානන්තා යෙ පුටුප්පනා හික්ඛු “අයං පයමං සලාකං ගණ්හති, කිං නු බො එත”න්ති විමති. උප්පාදෙන්ති. තෙසං තං විමතිවිධමනත්ථං ථෙරො ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඉද්ධිපාටිභාරියං දස්සෙත්වා අඤ්ඤාපදෙසෙන අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තො “පඤ්ච ජින්නේ”ති ගාථං අභාසි.

1. එවං සො පුරිතපුඤ්ඤසම්භාරානුරූපෙන අරහා හුත්වා පත්තඵ්තදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො සත්තාහං පටිසල්ලීනන්තිආදිමාහ. තත්ථ සත්ථාහං සත්තදිවසං නිරොධසමාපත්තිවිහාරෙන පටිසල්ලීනං විවෙකභූතන්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කුණ්ඩධානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සාගතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සොහිතො නාම නාමෙතාතිආදිකං ආයස්මතො සාගතත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ එකස්මි. බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්පත්ති. පත්තො නාමෙන සොහිතො නාම හුත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගු සනිසණ්ඩුකෙටුභානං සාක්ඛරප්පහෙදානං ඉතිභාසපඤ්චමානං පදකො වෙය්‍යාකරණො ලොකායතමහාපුරිසලක්ඛණෙසු අනවයො. සො එකදිවසං පදුමුත්තරං හගවන්තං ද්වන්ති.සමහාපුරිසලක්ඛණසිරියා සොහමානං උය්‍යානද්වාරෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා අතීව පසන්නමානසො අනෙකෙහි උපායෙහි අනෙකෙහි ගුණවණ්ණෙහි ථොමනං අකාසි. හගවා තස්ස ථොමනං සුත්වා “අනාගතෙ ගොතමස්ස හගවතො සාසනෙ සාගතො නාම සාවකො හවිස්සති”ති ඛ්‍යාකරණං අදාසි. සො තතො පට්ඨාය පුඤ්ඤාති කරොන්තො යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො. කප්පසතසහස්සදෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මි. බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මි. කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො. තස්ස මාතෘපිතරො සොමනස්සං වඩ්ඪෙත්තො සුජාතො ආගතොති සාගතොති නාමං කරිංසු. සො සාසනෙ පසිදිත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තො.

17. එවං සො පුඤ්ඤසම්භාරානුරූපෙන පත්තඅරහත්තථලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො සොහිතො නාම නාමෙතාතිආදිමාහ. තත්ථ තදා පුඤ්ඤසම්භාරස්ස පරිපූරණසමයෙ නාමෙන සොහිතො නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසින්ති සම්බන්ධො.

21. විපථා උද්ධරිත්වානාති විරුද්ධපථා කුමග්ගා, උප්පථා වා උද්ධරිත්වා අපනෙත්වා. පථං ආචික්ඛසෙති, හන්තෙ, සබ්බඤ්ඤා තුවං පථං සප්පුරිසමග්ගං නිබ්බානාධිගමනුපායං ආචික්ඛසෙ කපෙසි දෙසෙසි විහජි උත්තානිං අකාසිති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සාගතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. මහාකච්චානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරනාථස්සාතිආදිකං ආයස්මතො කච්චානත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ ගහපතිමහාසාලකුලගෙහෙ නිබ්බත්තෙත්වා වුද්ධිප්පත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුඤ්ඤාතො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විහජන්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සයම්පි තං යානන්තරං පත්ථෙත්තො දානාදීති පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ විජ්ජාධරො හුත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො සත්ථාරං එකස්මිං වනයණ්ඩෙ නිසින්නං දිස්වා පසන්නාමානසො කණ්ණිකාරපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි.

සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන අපරාපරං සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙත්වා කස්සපදසබලස්ස කාලෙ බාරාණසියං කුලසරෙ නිබ්බත්තිත්වා පරිනිබ්බුතෙ භගවති සුවණ්ණවේනියකරණට්ඨානං දසසහස්සග්ගනිකාය සුවණ්ණට්ඨකාය පූජං කත්වා “භගවා මය්හං නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරං සුවණ්ණවණ්ණං හොතු” ති පත්ථරං අකාසි. තතො යාවජීවං කුසලං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උප්පේනියං රඤ්ඤො වණ්ඩපජ්ජොතස්ස පුරොහිතස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්ති, තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ මාතෘපිතරො “අම්මාකං පුත්තො සුවණ්ණවණ්ණො අත්තතො නාමං ගහෙත්වා ආගතො” ති කඤ්චනමාණුවොත්ථෙව නාමං කරිංසු. සො වුද්ධිමත්වාය තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා පිතු අව්වයෙන පුරොහිතට්ඨානං ලභී. සො ගොත්තවසෙන කච්චානොති පඤ්ඤායිත්ථ.

රාජා වණ්ඩපජ්ජොතො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා, “ආචරිය, ත්වං තත්ථ ගන්ත්වා සත්ථාරං ඉධානෙහි” ති පෙසෙසි. සො අත්තට්ඨමො සත්ථු සන්තිකං උපගතො. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සො සත්තහි ජනෙහි සද්ධිං සහපටිසම්භිදාහි අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. අථ සත්ථා “එථ, භික්ඛවො” ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙ තාවදෙව ද්විභිලමත්තකෙසමස්සුකා ඉද්ධිමයපත්තච්චරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. එවං ථෙරො සදත්ථං නිජ්ජාදෙත්වා, “හන්තෙ, රාජා පජ්ජොතො තුම්මාකං පාදෙ වන්දිතුං ධම්මඤ්ච සොතුං ඉච්ඡති” ති සත්ථු ආරොවෙසි. සත්ථා “ත්වංයෙව භික්ඛු තත්ථ ගච්ඡ, තයි ගතෙපි රාජා පසිදිස්සති” ති ආහ. ථෙරො අත්තට්ඨමො තත්ථ ගන්ත්වා රාජානං පසාදෙත්වා අවන්තිසු සාසනං පතිට්ඨාපෙත්වා පුන සත්ථු සන්තිකමෙව ගතො.

31. එවං සො පත්තආරහත්තඵලො ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විහජන්තානං යදිදං මහාකච්චානො’’ති (අ. නි. 1.188, 197) එතදග්ගට්ඨානං පත්ථා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්ථා පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරනාටස්සාතිආදිමාහ. තත්ථ පදුමං නාම චෙතියන්ති පදුමෙහි ඡාදිතත්තා වා පදුමාකාරෙහි කතත්තා වා භගවතො වසනගන්ධකුට්ඨිහාරොව පුජනීයභාවෙන චෙතියං, යථා ‘‘ගොතමකචෙතියං, ආලවකචෙතිය’’න්ති වුත්තෙ තෙසං යක්ඛානං නිවසනට්ඨානං පුජනීයට්ඨානත්තා චෙතියන්ති වුව්වති, එවමිදං භගවතො වසනට්ඨානං චෙතියන්ති වුව්වති, න ධාතුනිධායකචෙතියන්ති වෙදිතබ්බං. න හි අපරිනිබ්බුතස්ස භගවතො සරීරධාතුනං අභාවා ධාතුවෙතියං අකරි. සිලාසනං කාරයිත්ථාති තස්සා පදුමනාමිකාය ගන්ධකුට්ඨා පුජ්ථාධාරත්ථාය භෙට්ඨා ඵලිකමයං සිලාසනං කාරෙත්ථා. සුවණ්ණෙනාභිලෙපයින්ති තං සිලාසනං ජම්බොනදසුවණ්ණෙන අභිවිසෙසෙන ලෙපයිං ඡාදෙසින්ති අත්ථො.

32. රතනාමයං සත්තහි රතනෙහි කතං ඡත්තං පග්ගය්හ මුද්ධති ධාරෙත්ථා වාළබ්ජනිඤ්ච සෙතපවරවාමරිඤ්ච පග්ගය්හ බුද්ධස්ස අභිරොපයිං. ලොකබන්ධුස්ස තාදිනොති සකලලොකබන්ධුසදිසස්ස තාදිගුණසමඬ්භිස්ස බුද්ධස්ස ධාරෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

මහාකච්චානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. කාළදායිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො කාළදායිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං කුලජ්ජසාදකානං භික්ඛුනං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා තජ්ජං අභිනීභාරං කත්ථා තං යානන්තරං පත්ථෙසි.

සො යාවජීවං කුසලං කත්ථා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්භාකං බොධිසත්තස්ස මාතුකුච්ඡියං පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ කපිලවත්ථුස්මිංයෙව අමච්චගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි, බොධිසත්තෙන සද්ධිං එකදිවසංයෙව ඡාතොති තං දිවසංයෙව නං දුකුලචුම්බටකෙ නිපජ්ජාපෙත්ථා බොධිසත්තස්ස උපට්ඨානත්ථාය නයිංසු. බොධිසත්තෙන හි සද්ධිං බොධිරුක්ඛො, රාහුලමාතා, වත්තාරො නිධි, ආරොහනහත්ථි, අස්සකණ්ඩකො, ආනන්දො, ඡන්තො, කාළදායිති ඉමෙ සත්ත එකදිවසෙ ඡාතත්තා සහජාතා නාම අහෙසුං. අටස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ සකලනගරස්ස උදග්ගචිත්තදිවසෙ ඡාතත්තා උදායිත්ථෙව නාමං අකංසු. ථොකං කාළධාතුකත්තා පන කාළදායිති පඤ්ඤායිත්ථ. සො බොධිසත්තෙන සද්ධිං කුමාරකීළං කීළන්තො වුද්ධිං අගමාසි.

අපරහාගෙ ලොකනාටේ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන සබ්බඤ්ඤානං පත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා තං පවත්තිං සුත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරං එකං අමච්චං “පුත්තං මෙ ඉධානෙහි”ති පෙසෙසි. සො ධම්මදෙසනාවෙලායං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ධීතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පාපුණි. අථ නෙ සත්ථා “එථ, භික්ඛවො”ති භත්ථං පසාරෙසි. සබ්බෙ තඬ්ඛණඤ්ඤෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. අරහත්තජ්ජන්තිතො පට්ඨාය පන අරියා මජ්ඣත්තාව හොන්ති. තස්මා රඤ්ඤා පනිතසාසනං දසබ්බලස්ස න කථෙසි. රාජා “නෙව ගතො ආගච්ඡති, න සාසනං සුයාති”ති අපරං අමච්චං පුරිසසහස්සෙහි පෙසෙසි. තස්මිම්පි තථා පටිපන්නෙ අපරම්පි පෙසෙසිති එවං නවහි පුරිසසහස්සෙහි සද්ධිං නව අමච්චෙ පෙසෙසි. සබ්බෙ අරහත්තං පත්වා තුණ්හි අහෙසුං.

අථ රාජා වින්තෙසි – “එත්තකා ජනා මයි සිනෙහාභාවෙන දසබ්බලස්ස ඉධාගමනත්ථාය න කිඤ්චි කථයිංසු, අයං බො උදායි දසබ්බලෙන සමවයො, සහපංසුකීළිකො, මයි ව සිනෙහො අත්ථී, ඉමං පෙසෙස්සාමි”ති තං පක්කොසාපෙත්වා, “තාත, ත්වං පුරිසසහස්සපරිවාරො රාජගහං ගන්ත්වා දසබ්බලං ඉධානෙහි”ති වත්වා පෙසෙසි. සො පන ගච්ඡන්තො “සවාහං, දෙව, පබ්බජිතුං ලභිස්සාමි, එවාහං භගවත්තං ඉධානෙස්සාමි”ති වත්වා “යං කිඤ්චි කත්වා මම පුත්තං දස්සෙහි”ති චුත්තො රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලායං පරිසපරියන්තෙ ධීතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පත්වා එහිභික්ඛුභාවෙ පතිට්ඨාසි. අරහත්තං පන පත්වා “න තාවායං දසබ්බලස්ස කුලනගරං ගන්තුං කාලො, වසන්තෙ පන උපගතෙ පුජ්ථිතෙ ව්‍යාසණ්ඨෙ හරිතතිණසඤ්ජන්තාය භූමියා ගමනකාලො භවිස්සති”ති කාලං පටිමානෙන්නො වසන්තෙ සම්පත්තෙ සත්ථු කුලනගරං ගන්තුං ගමනමග්ගවණ්ණං සංවණ්ණෙන්නො –

“අඬ්ගාරිතො දානි දුමා හදන්තෙ, එලෙසිතො ඡදනං විජ්ජහාය;
තෙ අච්චිමන්තොව පහාසයන්ති, සමයො මහාවීර භාගී රථානං.

“දුමානි චුල්ලානි මනොරමානි, සමන්තතො සබ්බදිසා පවන්ති;
පත්තං පහාය එලමාසසානා, කාලො ඉතො පක්කමනාය වීර.

“නෙවාතිසීතං න පනාතිඋණ්හං, සුඛා උතු අද්ධනියා හදන්තෙ;
පස්සන්තු තං සාකියා කොළියා ව, පච්ඡාමුඛං රොහිනියං තරන්තං.

“ආසාය කසතෙ ඛෙත්තං, බීජං ආසාය වජ්ජති;
ආසාය වාණිජා යන්ති, සමුද්දං ධනහාරකා;
යාය ආසාය තිට්ඨාමි, සා මෙ ආසා සම්ප්පිකතු. (ථෙරගා. 527-530);

“නාතිසීතං නාතිඋණ්හං, නාතිදුබ්භික්ඛජාතකං;
සද්දලා හරිතා භූමි, එස කාලො මහාමුනි. (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.225);

“පුනථපුනඤ්චෙව වපන්ති ඛිජං, පුනථපුනං වස්සති දෙවරාජා;
පුනථපුනං ඛෙත්තං කසන්ති කස්සකා, පුනථපුනං ධඤ්ඤමුපෙති රට්ඨං.

“පුනථපුනං යාවනකා වරන්ති, පුනථපුනං දානථපති දදන්ති;
පුනථපුනං දානථපති දදිත්වා, පුනථපුනං සග්ගමුපෙන්නි යානං.

“වීරො භවෙ සත්තයුගං පුනෙති, යස්මිං කුලෙ ජායති භූරිපඤ්ඤො;
මඤ්ඤාමහං සක්කති දෙවදෙවො, තයා හි ජාතො මුනි සච්චනාමො.

“සුද්ධොදනො නාම පිතා මහෙසිනො, බුද්ධස්ස මාතා පන මායනාමා;
යා බොධිසත්තං පරිහරිය කුච්ඡිනා, කායස්ස හෙදා තිදිවම්හි මොදති.

“සා ගොතමී කාලකතා ඉතො චුතා, දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඬ්භිභූතා;
සා මොදති කාමගුණෙහි පඤ්චහි, පරිවාරිතා දෙවගුණෙහි තෙහි”ති.
(පෙරගා. 531-535);

ඉමා ගාථා අභාසි. තත්ථ අඬ්භාරිනොති අඬ්භාරානි වියාති අඬ්භාරානි. අඬ්භාරානි රත්තපවාලවණ්ණානි රුක්ඛානං පුප්ඵලානි, තානි එතෙසං සන්තිති අඬ්භාරිනො, අභිලොභිතකුසුමකිසලයෙහි අඬ්භාරවුට්ඨිසම්පරිකිණ්ණා වියාති අත්ථො. දානීති ඉමස්මිං කාලෙ. දුමානි රුක්ඛා. භදන්තෙති භද්දං අන්තෙ එතස්සානි, “භදන්තෙ”ති එකස්ස ද-කාරස්ස ලොපං කත්වා වුවිවති. ගුණවිසෙසයුත්තො, ගුණවිසෙසයුත්තානඤ්ච අග්ගභූතො සත්ථා. තස්මා, භදන්තෙති සත්ථු ආලපනමෙව, පච්චත්තවචනඤ්චෙතං එකාරන්තං “සුගතෙ පටිකම්මෙ සුබ්බෙ දුක්ඛෙ ජීවෙ”තිආදීසු විය. ඉධ පන සම්බොධනට්ඨෙ දට්ඨබ්බං. තෙන චුත්තං, “භදන්තෙති ආලපන”න්ති. “භද්දසද්දෙන සමානත්ථං පදන්තරමෙක”න්ති කෙවි. එලානි එසන්තිති එලෙසිනො. අවෙනනෙපි හි සවෙනනකිරියං ආහ. එවං පෙරෙන යාවිතො භගවා තත්ථ ගමනෙ බහුතං විසෙසාධිගමනං දිස්වා විසතිසහස්සබ්බිණාසවපරිචුතො රාජගහතො අතුරිතවාරිකාවසෙන කපිලවත්ථුගාමිමග්ගං පටිපජ්ජි. පෙරො ඉද්ධියා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා රඤ්ඤො පුරතො ආකාසෙ ධීතොව අදිට්ඨපුබ්බවෙසං දිස්වා රඤ්ඤා “කොසි ත්ව”න්ති පුච්ඡිතො “අමච්චපුත්තං තයා භගවතො සන්තිකං පෙසිතං මං න ජානාසි, ත්වං එවං පන ජානාහි”ති දස්සෙන්තො –

“බුද්ධස්ස පුත්තොම්හි අසය්හසාහිනො, අඬ්භිරසස්සජ්ජට්ඨස්ස තාදිනො;
පිතුපිතා මය්හං තුවංසි සක්ක, ධම්මෙන මෙ ගොතම අය්‍යකොසි”ති.
(පෙරගා. 536) –

ගාථමාහ.

තත්ථ බුද්ධස්ස පුත්තොම්හිති සබ්බඤ්ඤබුද්ධස්ස ඔරස්ස පුත්තො අම්හි. අසය්හසාහිනොති අභිසම්බොධිතො පුබ්බෙ යපෙත්වා මහාබොධිසත්තං අඤ්ඤෙහි සහිතුං වහිතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා අසය්හස්ස සකලස්ස බොධිසම්භාරස්ස

මහාකාරුණිකාධිකාරස්ස ව සහනතො වහනතො, තතො පරමිපි අඤ්ඤෙහි සහිතුං අභිභවිතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා අසය්හානං පඤ්චන්තං මාරානං සහනතො අභිභවනතො, ආසයානුසයවරිතාධිමුත්තිආදිවිභාගාවබොධනෙන යථාරහං වෙනෙය්‍යානං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි අනුසාසනීසඤ්ඤානස්ස අඤ්ඤෙහි අසය්හස්ස බුද්ධකිව්වස්ස සහනතො, තත්ථ වා සාධුකාරිභාවතො අසය්හසාහිතො. අඬගිරසස්සාති අඬගිරකතසිලාදිසම්පත්තිකස්ස. අඬගමඬගෙහි නිච්ඡරණකඔභාසස්සාති අපරෙ. කෙච් පන “අඬගිරසො, සිද්ධත්ථොති ද්වෙ නාමාති පිතරායෙව ගහිතාති” ති වදන්ති. අප්පට්ඨස්සාති අනුපමස්ස. ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදිලක්ඛණප්පත්තියා තාදිතො. පිතුපිතා මය්හං තුවංසීති අරියජාතිවසෙන මය්හං පිතු සම්මාසම්බුද්ධස්ස ලොකවොභාරෙන ත්වං පිතා අසි. සක්කාති ජාතිවසෙන රාජානං ආලපති. ධම්මෙනාති සභාවෙන අරියජාති ලොකියජාතීති ද්විත්තං ජාතීනං සභාවසමොධානෙන. ගොතමාති රාජානං ගොත්තෙන ආලපති. අය්‍යකොසීති පිතාමහො අසි. එත්ථ ව “බුද්ධස්ස පුත්තොමිහි” තිආදිං වදන්තො ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

එවං පන අත්තානං ජානාපෙත්වා හට්ඨතුට්ඨෙත රඤ්ඤා මහාරහෙ පල්ලඬකෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තතො පටියාදිතස්ස නානග්ගරසභොජනස්ස පත්තං පුරෙත්වා දිත්තෙ ගමනාකාරං දස්සෙසි. “කස්මා, හත්තෙ, ගන්තුකාමත්ථ, භුඤ්ජ්ජා” ති ව චුත්තෙ, “සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භුඤ්ජීස්සාමි” ති. “කහං පන සත්ථා” ති? “විසතිසහස්සතික්ඛුපරිවාරො තුම්භාකං දස්සන්ත්වාය මග්ගං පටිපන්නො” ති. “තුම්භෙ ඉමං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජ්ජ, අඤ්ඤං හගවතො හරිස්සථ. යාව ව මම පුත්තො ඉමං නගරං සම්පාපුණාති, තාවස්ස ඉතො පිණ්ඩපාතං හරවා” ති චුත්තෙ ථෙරො හත්තකිව්වං කත්වා රඤ්ඤො පරිසාය ව ධම්මං කථෙත්වා සත්ථු ආගමනතො පුරෙතරමෙව සකලරාජනිවෙසනං රතනත්තයෙ අභිජ්ජසන්නං කරොන්තො සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව සත්ථු ආහරිතබ්බහත්තපුණ්ණං පත්තං ආකාසෙ විස්සජ්ජෙත්වා සයම්පි වෙභාසං අබ්බුග්ගන්ත්වා පිණ්ඩපාතං උපනාමෙත්වා සත්ථු හත්ථෙ යපෙසි. සත්ථා තං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජී. එවං සට්ඨියොජනමග්ගෙ දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡන්තස්ස හගවතො රාජගෙහතොයෙව පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා අදාසි. අථ නං හගවා “අයං මය්හං පිතුතො සකලනිවෙසනං පසාදෙති” ති “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං කුලජ්ජසාදකානං හික්ඛුනං යදිදං කාචදාසි” ති (අ. නි. 1.219, 225) කුලජ්ජසාදකානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි.

48-9. එවං සො කතපුඤ්ඤසම්භාරානුරූපෙන අරහත්තං පත්වා පත්තචතදග්ගට්ඨානො අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරස්ස බුද්ධස්සාතිආදිමාහ. අද්ධානං පටිපන්නස්සාති අපරරට්ඨං ගමනත්ථාය දුරමග්ගං පටිපජ්ජන්තස්ස. චරතො වාරිකං තදාති අන්තොමණ්ඩලං මජ්ඣමණ්ඩලං බහිමණ්ඩලන්ති තීණි මණ්ඩලානි තදා වාරිකං චරතො චරන්තස්ස පදුමුත්තරබුද්ධස්ස හගවතො සුචුල්ලං සුට්ඨු චුල්ලං පබොධිතං ගය්හ ගහෙත්වා න කෙවලමෙව පදුමං, උජ්ජලඤ්ච මල්ලිකං විකසිතං අහං ගය්හ උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා පුරෙසින්ති සම්බන්ධො. පරමන්තං.

ගහෙත්වානාති පරමං උත්තමං සෙට්ඨං මධුරං සබ්බසුපක්කං සාලිඛදනං ගහෙත්වා සත්ථුනො අදාසිං භොජෙසින්ති අත්ථො.

97. සකායානං නන්දිජනනොති සකායරාජකුලානං හගවතො ඤාතීනං
ආරොහපරිණාහරුපයොබ්බතවචනාලපනසම්පත්තියා නන්දං තුට්ඨිං ජනෙත්තො උප්පාදෙත්තො. ඤාතිබන්ධු භවිස්සතීති ඤාතො පාකටො බන්ධු භවිස්සති. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

කාළදායින්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. මොසරාජත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අත්ථදස්සි තු හගවාතිආදිකං ආයස්මතො මොසරාජත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනත්තො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුඤ්ඤානො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ලුබ්චිවරධරානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා තං යානන්තරං ආකඨිබන්තො පණ්ඩානං කත්වා තත්ථ තත්ථ හවෙ පුඤ්ඤාති කරොත්තො අත්ථදස්සිස්ස හගවතො කාලෙ පුන බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිජ්ජෙසු නිජ්ජත්තිං ගතො එකදිවසං අත්ථදස්සිං හගවන්තං භික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතං රථියං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නාමානසො පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා ‘‘යාවතා රුපිනො සත්ථා’’තිආදීහි ඡහි ගාථාහි අභිත්ථවිත්වා භාජනං පුරෙත්වා මධුං උපනෙසි. සත්ථා තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපහගවතො කාලෙ කට්ඨවාහනස්ස නාම රඤ්ඤො අමච්චො හුත්වා නිබ්බත්තො තෙන සත්ථු ආනයනත්ථාය පෙසිතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වීසතිවස්සසහස්සාති සමණධම්මං කත්වා තතො වුතො එකං බුද්ධන්තරං සුගතිසුයෙව පරිවත්තෙත්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා මොසරාජාති ලද්ධනාමො බාවරියබ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකෙ උග්ගහිතසිජ්ජො සංවෙගජාතො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තාපසසහස්සපරිවාරො අජිතාදීහි සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං පෙසිතො තෙසං පන්නරසමො හුත්වා පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජනපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තං පන පත්වා සත්ථලුබ්බං සුත්තලුබ්බං රජනලුබ්බන්ති විසෙසෙන තිව්ධෙනපි ලුබ්බෙන සමන්තාගතං පංසුකුලං ධාරෙසි. තෙන නං සත්ථා ලුබ්චිවරධරානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි.

64. එවං සො පණ්ඩානානුරූපෙන අරහත්තඵලං පත්වා අත්තනො පුබ්බසම්භාරං
දිස්වා පුබ්බකම්මාපදානං පකාසෙත්තො අත්ථදස්සි තු හගවාතිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

73. පුට්ඨකං පුරසිත්වානාති පුට්ඨකං වුව්චති වාරකං, සට්ඨං වා. අනෙළකං නිද්දොසං
මක්ඛිකණ්ඩවිරහිතං බුද්දමධුනා සට්ඨං පුරෙත්වා තං උභොහි හත්ථෙහි පග්ගස්ස

පකාරෙන ආදරෙන ගහෙත්වා මහෙසිනො භගවතො උපනෙසින්ති සම්බන්ධො.
සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

මොසරාජත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. අධිමුත්තත්ථෙරපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්භීතිආදිකං ආයස්මතො අධිමුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං
(ථෙරගා. අට්ඨ. 2. අධිමුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා). අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු
කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො
අත්ථදස්සිමිහි ලොකනාටෙ පරිනිබ්බුතෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
රතනත්තයෙ පසන්තො භික්ඛුසඬ්ඨං නිමන්තෙත්වා උච්ඡුහි මණ්ඩපං කාරෙත්වා
මහාදානං පවත්තෙත්වා පරියොසානෙ සන්තිපදං පණ්ඩෙසි. සො තතො වුතො
දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පසිදිත්වා සද්ධාය පතිට්ඨිතත්තා
අධිමුත්තත්ථෙරොති පාකටො.

84. එවං කතසම්භාරවසෙන අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා
සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො නිබ්බුතෙ
ලොකනාටම්භීතිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

අධිමුත්තත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. ලසුණදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මතො ලසුණදායකත්ථෙරස්ස අපදානං.
එසොපායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි
පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ
නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා ගෙහං පහාය
තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා භිමවන්තං නිස්සාය වනෙ වසන්තො බහුනි ලසුණානි
රොපෙත්වා තදෙව වනමූලඵලඤ්ච බාදන්තො විහාසි. සො බහුනි ලසුණානි
කාපේනාදාය මනුස්සපථං ආහරිත්වා පසන්තො දානං දත්වා බුද්ධස්පමුඛස්ස
භික්ඛුසඬ්ඨස්ස හෙසජ්ජත්ථාය දත්වා ගච්ඡති. එවං සො යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා
තෙනෙව පුඤ්ඤබලෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තිං අනුභවිත්වා
කමෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උප්පන්තො පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං
වඩ්ඨෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො පුබ්බකම්මවසෙන
ලසුණදායකත්ථෙරොති පාකටො.

89. අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං
පකාසෙත්තො භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. තත්ථ භිමාලයපබ්බතස්ස
පරියොසානෙ මනුස්සානං සඤ්චරණට්ඨානෙ යදා විපස්සී භගවා උදපාදි, තදා අහං

තාපසෝ අහොසින්ති සම්බන්ධෝ. ලසුණං උපජීවාමීති රත්තලසුණං රොපෙත්වා තදෙව ගොවරං කත්වා ජීවිකං කප්පෙමීති අත්ථො. තෙන වුත්තං “ලසුණං මය්හහොජන”න්ති.

90. බාරියෝ පුරයිත්වානාති තාපසහාජනාති ලසුණෙන පුරයිත්වා කාපේනාදාය සඬ්ඝාරාමං සඬ්ඝස්ස වසනට්ඨානං හෙමන්තාදීසු තීසු කාලෙසු සඬ්ඝස්ස චතුභි ඉරියාපටෙහි වසනවිහාරං අගච්ඡිං අගමාසින්ති අත්ථො. හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙනාති අහං සන්තුට්ඨො සොමනස්සයුත්තචිත්තෙන සඬ්ඝස්ස ලසුණං අදාසින්ති අත්ථො.

91. විපස්සිස්ස...පෙ.... නිරතස්සහන්ති නරානං අග්ගස්ස සෙට්ඨස්ස අස්ස විපස්සිස්ස හගවතො සාසනෙ නිරතො නිස්සෙසෙන රතො අහන්ති සම්බන්ධෝ. සඬ්ඝස්ස...පෙ.... මොදහන්ති අහං සඬ්ඝස්ස ලසුණදානං දත්වා සග්ගමිති සුට්ඨු අග්ගස්මිං දෙවලොකෙ ආයුකප්පං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානො මොදිං, සන්තුට්ඨො භවාමීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

ලසුණදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. ආයාගදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්භීතිආදිකං ආයස්මතො ආයාගදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචිනන්තො සිබ්බස්ස හගවතො පරිනිබ්බුතකාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො සාසනෙ පසන්තො වඩ්ඪකීනං මූලං දත්වා අතිමනොහරං දීඝං භොජනසාලං කාරාපෙත්වා හික්ඛුසඬ්ඝං නිමන්තෙත්වා පණිතෙනාහාරෙන භොජෙත්වා මහාදානං දත්වා චිත්තං පසාදෙසි. සො යාවතායුකං පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසුයෙව සංසරන්තො උභයසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සට්ඨන්තො වායමන්තො විපස්සනං වඩ්ඨෙත්වා න විරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤවසෙන ආයාගත්ථෙරොති පාකටො.

94. එවං සො කතපුඤ්ඤසම්භාරවසෙන අරහත්තං පත්වා අත්තනා පුබ්බෙ කතකුසලකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්භීතිආදිමාහ. තත්ථ නිබ්බුතෙති වදනං “මයං බුද්ධා”ති වදන්තානං අත්තරෙ වරෙ උත්තමෙ සිබ්බිති හගවති පරිනිබ්බුතෙති අත්ථො. හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙනාති සද්ධතාය හට්ඨපහට්ඨො සොමනස්සයුත්තචිත්තතාය පහට්ඨෙන චිත්තෙන උත්තමං ථූපං සෙට්ඨං චෙතියං අවන්දිං පණාමයින්නි අත්ථො.

95. වඩ්ඪකීහි කථාපෙත්වාති “භොජනසාලාය පමාණං කිත්තක”න්ති පමාණං කථාපෙත්වාති අත්ථො. මූලං දත්වානහං තදාති තදා තස්මිං කාලෙ අහං

කම්මකරණත්ථාය තෙසං වඩ්ඨකීනං මූලං දත්වා ආයාගං ආයතං දීසං භොජනසාලං අහං සන්තුට්ඨො සොමනස්සචිත්තෙන කාරපෙසහං කාරාපෙසිං අහන්ති අත්ථො. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙවාති.

97. ආයාගස්ස ඉදං ඵලන්ති භොජනසාලදානස්ස ඉදං විපාකන්ති අත්ථො.

ආයාගදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. ධම්මවක්කිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො ධම්මවක්කිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ ඵකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පුත්තදාරෙහි වඩ්ඨිතො විභවසම්පන්නො මහාභාගො, සො රතනත්තයෙ පසන්නො සද්ධාජාතො ධම්මසභායං ධම්මාසනස්ස පිට්ඨිතො රතනමයං ධම්මවක්කං කාරෙත්වා පුජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු නිබ්බත්තට්ඨානෙසු සක්කසම්පත්තිං චක්කවත්තිසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා කමෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ඵකස්මිං කුලගෙහෙ උප්පන්නො විභවසම්පන්නො සඤ්ජාතසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඨෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා පුබ්බෙ කතකුසලනාමසදිසනාමෙන ධම්මවක්කිකත්ථෙරොති පාකටො ජාතො අභොසි.

102. සො පුඤ්ඤසම්භාරානුරූපෙන පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා ජාතසොමනස්සො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිමාහ. සීභාසනස්ස සම්මුඛාති සීභස්ස භගවතො නිසින්තස්ස සම්මුඛා බුද්ධාසනස්ස අභිමුඛට්ඨානෙති අත්ථො, ධම්මවක්කං මෙ යපිතන්ති මයා ධම්මවක්කාකාරෙන උභතො සීහරූපං දස්සෙත්වා මජ්ඣෙ ආදාසසදිසං කාරෙත්වා කතං ධම්මවක්කං යපිතං පූජිතං. කිං භූතං? විඤ්ඤ්භි මෙධාවිහි “අතිව සුන්දර”න්ති වණ්ණිතං ථොමිතං සුකතං ධම්මවක්කන්ති සම්බන්ධො.

103. වාරූවණ්ණොව සොභාමීති සුවණ්ණවණ්ණො ඉව සොභාමි විරොවාමීති අත්ථො. “චතුර්වණ්ණෙහි සොභාමි”තිපි පායො, තස්ස ඛත්තියබ්බාහමණවෙස්සසුද්දජාතිසඬ්ඛාතෙහි චතුහි වණ්ණෙහි සොභාමි විරොවාමීති අත්ථො. සයොග්ගබලවාහනොති සුවණ්ණසිවිකාදීහි යොග්ගෙහි ව සෙනාපතිමහාමත්තාදීහි සෙවකෙහි බලෙහි ව හත්ථිඅස්සරථසඬ්ඛාතෙහි වාහනෙහි ව සහිතොති අත්ථො. බහුජ්ජනා බහවො මනුස්සා අනුයන්තා මමානුවත්තන්තා නිච්චං නිච්චකාලං පරිවාරෙන්නීති සම්බන්ධො. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙවාති.

ධම්මවක්කිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. කප්පරුක්ඛියත්ථෙරපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො කප්පරුක්ඛියත්ථෙරස්ස අපදානං (ථෙරගා. අට්ඨ. 2.576). අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තෙසු තෙසු භවෙසු නිබ්බානාධිගමුපායභූතානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො මහද්ධනො මහාභොගො සත්ථරි පසන්නො සත්තභි රතනෙහි විචිත්තං සුවණ්ණමයං කප්පරුක්ඛං කාරෙත්වා සිද්ධත්ථස්ස භගවතො චෙතියස්ස සම්මුඛෙ යපෙත්වා පූජෙසි. සො එවරුපං පුඤ්ඤං කත්වා යාවතායුකං යත්වා තතො චූතො සුගතීසුයෙව සංසරන්නො කමෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා රතනත්තයෙ පසන්නො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සත්ථු ආරාධෙත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා පුබ්බෙ කතකුසලනාමෙන කප්පරුක්ඛියත්ථෙරොති පාකටො අහොසි.

108. සො එවං පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිමාහ. ථූපසෙට්ඨස්ස සම්මුඛාති සෙට්ඨස්ස උත්තමස්ස ධාතුනිහිතථූපස්ස චෙතියස්ස සම්මුඛට්ඨානෙ විචිත්තදුස්සෙ අනෙකවණ්ණෙහි විසමෙන විසදිසෙන චිත්තෙන මනොහරෙ චිත්තපට්ටසොමාරපට්ටාදිකෙ දුස්සෙ. ලගෙත්වා ඔලග්ගෙත්වා කප්පරුක්ඛං යපෙසිං අහං පතිට්ඨපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කප්පරුක්ඛියත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

5. උපාලිවග්ගො

1. භාගිනෙය්‍යුපාලිත්ථෙරපදානවණ්ණනා

බිණ්ණසවසහස්සෙහිතිආදිකං ආයස්මතො උපාලිත්ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍යුපාලිත්ථෙරස්ස අපදානං. එසො හි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තස්මිං තස්මිං භවෙ පුඤ්ඤානි උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා ගෙහං පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චාහිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිලාභී හුත්වා හිමවන්තෙ වාසං කප්පෙසි. තස්මිං සමයෙ පදුමුත්තරො භගවා විවෙකකාමො හිමවන්තං පාවිසි. තාපසො භගවන්තං පුණ්ණවන්දමිව විරොචමානං දුරතොව දිස්වා පසන්නමානසො අජිනවම්මං අංසෙ කත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස වන්දිත්වා ධීතකොව දසනඛසමොධානඤ්ජලිං සිරසි පතිට්ඨපෙත්වා අනෙකාහි උපමාහි අනෙකෙහි ථුතිවචනෙහි භගවන්තං ථොමෙසි. තං සුත්වා භගවා – “අයං තාපසො අනාගතෙ ගොතමස්ස නාම භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා චිත්තයෙ තිබ්ණපඤ්ඤානං අග්ගො

හවිස්සනී'' නි බ්‍යාකරණමදාසී. සො යාවතායුකං යත්වා අපරිහීනජ්ඣානො
 බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්ති. තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සම්පත්තියො
 අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ උපාලිත්ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍යො
 හුත්වා නිබ්බන්ති. සො කමෙන වුද්ධිප්පත්තො මාතුලස්ස උපාලිත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ
 පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඤ්ත්වා නචිරස්සෙව අරහා
 අහොසී. සො අත්තනො ආචරියස්ස සම්පෙ වසිත්තා විනයපඤ්ඤෙ තිබ්බෙකාණො
 අහොසී. අථ හගවා ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං විනයපඤ්ඤෙ
 තිබ්බෙකාණං භික්ඛුනං යදිදං භාගිනෙය්‍යපාලී’’ නි තං එතදග්ගට්ඨානෙ යපෙසී.

1. සො එවං එතදග්ගට්ඨානං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා
 සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො බිණ්ණාසවසහස්සෙහිතිආදිමාහ.
 තත්ථ ආ සමන්තතො යාවහවග්ගා සවන්ති පවත්තන්තිති ආසවා. කාමාසවාදයො
 චත්තාරො ආසවා, තෙ බිණ්ණා සොසිතා විසොසිතා විද්ධංසිතා යෙහි තෙති බිණ්ණාසවා,
 තෙයෙව සහස්සා බිණ්ණාසවසහස්සා, තෙහි බිණ්ණාසවසහස්සෙහි. පරෙතො පරිචුතො
 ලොකනායකො ලොකස්ස නිබ්බානපාපනකො විවෙකං අනුයුත්තො පටිසල්ලිතුං
 එකිහවිතුං ගච්ඡතෙති සම්බන්ධො.

2. අජිනෙන නිවත්ථොහන්ති අහං අජිනමිගවම්මෙන පටිච්ඡන්තො,
 අජිනවම්මවසනොති අත්ථො. තිදණ්ඩපරිධාරකොති කුණ්ඩිකට්ඨපනත්ථාය
 තිදණ්ඩං ගහෙත්වා ධාරෙන්තොති අත්ථො. භික්ඛුසඬ්ඝෙන පරිබ්‍රුළ්භං පරිවාරිතං
 ලොකනායකං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. සෙසං පාකට්මෙවාති.

භාගිනෙය්‍යපාලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමන්තා.

2. සොණකොළිවිසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අනොමදස්සිස්ස මුනිනොතිආදිකං ආයස්මතො කොළිවිසත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
 උපවිනන්තො අනොමදස්සිස්ස හගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො
 වයප්පත්තො පුත්තදාරෙහි වඩ්ඪිතො විහවසම්පන්නො හගවතො වඩ්ඪකමනත්ථාය
 සොහනං වඩ්ඪකමං කාරෙත්වා සුධාපරිකම්මං කාරෙත්වා ආදාසතලම්ච සමං
 විජ්ජොතමානං කත්වා දීපධූපපුප්පාදිහි සජ්ජෙන්වා හගවතො නිය්‍යාදෙන්වා
 බුද්ධස්පමුඛං භික්ඛුසඬ්ඝං පණිතෙනාහාරෙන පුපෙසී. සො එවං යාවජීවං පුඤ්ඤානි
 කත්වා තතො චචිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බන්තො. තත්ථ පාළියා චුත්තනයෙන
 දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අන්තරා ඔක්කාකකුලප්පසුතොති තං සබ්බං පාළියා
 චුත්තානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. පච්ඡිමහවෙ පන කොලියරාජවංසෙ ජාතො
 වයප්පත්තො කොට්ඨග්ගසනකස්ස කණ්ණපිළන්ධනස්ස ධාරිතත්තා
 කොට්ඨකණ්ණොති, කුට්ඨකණ්ණොති ව පාකට්ටො අහොසී. සො හගවති පසන්තො
 ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඤ්ත්වා නචිරස්සෙව
 අරහත්තං පාපුණි.

25. සො අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො අනොමදස්සිස්ස මුනිනොතිආදිමාහ. තත්ථ අනොමදස්සිස්සාති අනොමං අලාමකං සුන්දරං දස්සනං ද්වන්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතත්තා ඛ්‍යාමජ්ජභාමණ්ඩලොපසොභිතත්තා ආරොහපරිණාහෙන සමන්තාගතත්තා ච දස්සනීයං සරිරං යස්ස භගවතො සො අනොමදස්සි, තස්ස අනොමදස්සිස්ස මුනිනොති අත්ථො. තාදිනොති ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවස්ස. සුධාය ලෙපනං කත්වාති සුධාය අවලිත්තං කත්වා දීපධූපපුප්ඵධජපටාකාදිහි ච අලඬිකතං වඩ්ඪකමං කාරයිං අකාසින්නි අත්ථො. සෙසගාථානං අත්ථො පාළියා අනුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙයොව.

35. පරිවාරසම්පත්තිධනසම්පත්තිසඬ්ඛාතං යසං ධාරෙතීති යසොධරො, සබ්බෙ එතෙ සත්තසත්තතිවක්කවත්තිරාජාතො යසොධරනාමෙන එකනාමකාති සම්බන්ධො.

52. අඩ්ඨිරසොති අඩ්ඨගතො සරිරතො නිග්ගතා රස්මි යස්ස සො අඩ්ඨිරසො, ඡන්දදොසමොභහයාගතීහි වා පාපාචාරවසෙන වා චතුරාපායං න ගච්ඡතීති නාගො, මහන්තො පූජිතො ච සො නාගො චෙති මහානාගො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කොළිච්ඡත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. කාළිගොධාපුත්තභද්දියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරසම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො භද්දියස්ස කාළිගොධාපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිජ්ජත්තො පුත්තදාරෙහි වඩ්ඪිතො නගරවාසිතො පුඤ්ඤාති කරොත්තෙ දිස්වා සයම්පි පුඤ්ඤාති කාතුකාමො බුද්ධජ්ජමුඛං භික්ඛුසඬ්ඛං නිමන්තෙත්වා ථූලපට්ඨිකාදිඅනෙකාති මහාරහාති සයනාති පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ නිසින්නෙ භගවති සසඬ්ඛෙ පණ්ණිනෙතාභාරෙන භොජෙත්වා මහාදානං අදාසි. සො එවං යාවතායුකං පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ කාළිගොධාය නාම දෙවියා පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො විඤ්ඤාතං පත්තො ආරොහපරිණාහනත්ථපාදරූපසම්පත්තියා භද්දත්තා ච කාළිගොධාය දෙවියා පුත්තත්තා ච භද්දියො කාළිගොධාපුත්තොති පාකටො. සත්ථරි පසිදිත්වා මාතාපිතරො ආරාධෙත්වා පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

54. සො අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරසම්බුද්ධන්තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. මෙත්තචිත්තන්ති මිජ්ජති සිනෙහති නන්දති සබ්බසත්තෙති මෙත්තා, මෙත්තාය සහගතං චිත්තං මෙත්තචිත්තං, තං යස්ස භගවතො අත්ථීති මෙත්තචිත්තො, තං මෙත්තචිත්තං. මහාමුනින්ති සකලභික්ඛූනං මහත්තත්තා

මහාමුනි, තං පදුමුත්තරං සම්බුද්ධන්ති සම්බන්ධො. ජනතා සබ්බාති සබ්බො ජනකායො, සබ්බතගරවාසීනොති අත්ථො. සබ්බලොකග්ගනායකන්ති සකලලොකස්ස අග්ගං සෙට්ඨං නිබ්බානස්ස නයනතො පාපනතො නායකං පදුමුත්තරසම්බුද්ධං ජනතා උපෙති සමීපං ගච්ඡති සම්බන්ධො.

55. සත්තුකඤ්ච බද්ධකඤ්චාති බද්ධසත්තුඅබද්ධසත්තුසඬ්ඛාතං ආමීසං. අථ වා භත්තපුපබජ්ජභොජ්ජයාගුආදයො යාවකාලිකත්තා ආමීසං පානභොජනඤ්ච ගහෙත්වා පුඤ්ඤක්ඛෙන්තෙ අනුත්තරෙ සත්ථුනො දදන්ති සම්බන්ධො.

58. ආසනං බුද්ධයුත්තකන්ති බුද්ධයොග්ගං බුද්ධාරභං බුද්ධානුච්ඡවිකං සත්තරතනමයං ආසනන්ති අත්ථො. සෙසං නයානුයොගෙන සුචිඤ්ඤයාමෙවාති.

කාලිගොධාපුත්තභද්දියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. සන්තිට්ඨාපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අරඤ්ඤෙ කුට්ඨං කත්වාතිආදිකං ආයස්මතො සන්තිට්ඨාපකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤාතං පත්තො සරබන්ධනෙන බද්ධො සරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා චත්ථකාමකිලෙසකාමෙ පභාය භිමවන්තස්ස අවිදුරෙ පබ්බතන්තරෙ අරඤ්ඤවාසං කප්පෙසි. තස්මිං කාලෙ පදුමුත්තරො භගවා විවෙකකාමතාය තං යානං පාපුණි. අථ සො තාපසො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො චන්දිත්වා නිසීදනත්ථාය තිණසන්ථරං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. තත්ථ නිසීන්තං භගවන්තං අනෙකෙහි මධුරෙහි තිණ්ඩුකාදිහි ඵලාඵලෙහි සන්තප්පෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො වුතො දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච අපරාපරං සංසරන්තො ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ඵකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො සද්ධාසම්පන්නො පබ්බජිතො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. ධුරග්ගෙ අරහත්තඵලප්පත්තියං විය නිරුස්සාහෙනෙව සන්තිපදසඬ්ඛාතෙ නිබ්බානෙ සුට්ඨු ධීතත්තා සන්තිට්ඨාපකත්ථෙරොති පාකටො.

70. අරහා පන හුත්වා අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො අරඤ්ඤෙ කුට්ඨං කත්වාතිආදිමාහ. තත්ථ අරඤ්ඤෙහි සිහබ්බාග්ඝාදීනං භයෙන මනුස්සා ඵත්ථ න රජ්ජන්ති න රමන්ති න අල්ලියන්ති අරඤ්ඤං, තස්මිං අරඤ්ඤෙ. කුට්ඨන්ති තිණච්ඡදනකුට්ඨං කත්වා පබ්බතන්තරෙ වසාමී වාසං කප්පෙසින්ති අත්ථො. ලාහෙන ච අලාහෙන ච යසෙන ච අයසෙන ච සත්තුට්ඨො විහාසින්ති සම්බන්ධො.

72. ජලපුත්තමනාමකන්ති ජලෙ ජාතං ජලජං, පදුමං, ජලජං උත්තමං ජලපුත්තමං, ජලපුත්තමෙන සමානං නාමං යස්ස සො ජලපුත්තමනාමකො, තං

ජලජුත්තමනාමකං බුද්ධන්ති අත්ථො. සෙසං පාළිනසානුයොගෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සන්තිට්ඨාපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. පඤ්චහත්ථියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුමෙධො නාම සම්බුද්ධොතිආදිකං ආයස්මතො පඤ්චහත්ථියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා රතනත්තයෙ පසන්තො විහාසි. තස්මිං සමයෙ පඤ්චඋප්පලහත්ථානි ආනෙසුං. සො තෙහි පඤ්චඋප්පලහත්ථෙහි විථියං වරමානං සුමෙධං භගවත්තං පුපෙසි. තානි ගන්ත්වා ආකාසෙ විතානං හුත්වා ඡායං කුරුමානානි තථාගතෙනෙව සද්ධිං ගච්ඡිංසු. සො තං දිස්වා සොමනස්සජාතො පිනියා පුට්ඨසරිරො යාවජීවං තදෙව පුඤ්ඤං අනුස්සරිත්වා තතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. කතකුසලනාමෙන පඤ්චහත්ථියත්ථෙරොති පාකටො.

77. සො අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පච්චක්ඛතො පඤ්ඤාය දිට්ඨපුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙත්තො සුමෙධො නාම සම්බුද්ධොතිආදිමාහ. තත්ථ සුමෙධොති සුන්දරා මෙධා චතුසච්චපට්ටෙධපට්ඨසම්භිදාදයො පඤ්ඤා යස්ස සො භගවා සුමෙධො සම්බුද්ධො අන්තරාපණං අන්තරවිථියං ගච්ඡතිති සම්බන්ධො. ඔක්ඛිත්තවක්ඛුති අධොඛිත්තවක්ඛු. මිතභාණීති පමාණං ඤත්වා භණනසීලො, පමාණං ජානිත්වා ධම්මං දෙසෙසීති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

පඤ්චහත්ථියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. පදුමච්ඡදනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්භීතිආදිකං ආයස්මතො පදුමච්ඡදනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතපුඤ්ඤසම්භාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්තො පරිනිබ්බුතස්ස විපස්සිස්ස භගවතො විතකං පදුමපුප්ඵෙහි පුපෙසි. සො තෙනෙව චිත්තප්පසාදෙන යාවතායුකං යත්වා තතො සුගතීසුයෙව සංසරන්තො දිබ්බසම්පත්තිං මනුස්සසම්පත්තිඤ්ඤානි ද්වෙ සම්පත්තියො අනෙකක්ඛන්තුං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං අම්භාකං සම්මාසම්බුද්ධකාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා සාසනෙ පබ්බජිතො සට්ඨන්තො වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහා

අහොසි. තස්ස රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදීසු තත්ථ තත්ථ විහරන්තස්ස විහාරො පදුමපුප්ඵෙහි ඡාදියති, තෙන සො පදුමච්ඡදනියත්ථෙරොති පාකටො.

83. අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්භීතිආදිමාහ. තත්ථ නිබ්බුතෙති ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි, විපස්සිස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සරීරෙ විතමානියමානෙ විතකෙ ආරොපිතෙ සුචුල්ලං පදුමකලාපං අහං ගහෙත්වා චිතකං ආරොපයිං පුප්පෙහිත්ති අත්ථො. සෙසගාථාසු හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

පදුමච්ඡදනියත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. සයනදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස හගවතොතිආදිකං ආයස්මතො සයනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස හගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤනං පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා හත්ථීදණ්ඩසුවණ්ණාදීහි සයනත්ථාය මඤ්චං කාරෙත්වා අනග්ගෙහි විචිත්තත්ථරණෙහි අත්ථරිත්වා හගවත්තං පුප්පෙහි. සො හගවා තස්සානුකම්පාය පටිග්ගහෙත්වා අනුභවි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දිබ්බමනුස්සසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤනං පත්වා සත්ථු සාසනෙ පසන්තො පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරහිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමෙන සයනදායකත්ථෙරොති පාකටො.

88. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො සිද්ධත්ථස්ස හගවතොතිආදිමාහ. තං සබ්බං පාළිනායානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙයාමෙවාති.

සයනදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. වඩ්කමනදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

අත්ථදස්සිස්ස මුනිනොතිආදිකං ආයස්මතො වඩ්කමනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තෙසු තෙසු හවෙසු විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො අත්ථදස්සිස්ස හගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤනං පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා උච්චවත්ථුකං සුධාපරිකම්මකතං රජතරාසිසදිසං සොහමානං වඩ්කමං කාරෙත්වා මුත්තදලසදිසං සෙතපුලිනං අත්ථරිත්වා හගවතො අදාසි. පටිග්ගහෙසි හගවා, වඩ්කමං පටිග්ගහෙත්වා ව පන සුඛං කායචිත්තසමාධිං අප්පෙත්වා “අයං අනාගතෙ ගොතමස්ස හගවතො සාසනෙ සාවකො භවිස්සති” ති ඛ්‍යාකාසි. සො තෙන

පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු අපරාපරං සංසරන්තො ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාසම්පත්තො සාසනෙ පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා කතපුඤ්ඤනාමෙන වඨකමනදායකත්ථෙරොති පාකටො අහොසි.

93. සො එකදිවසං අත්තනා පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො අත්ථදස්සිස්ස මුනිනොතිආදිමාහ. තත්ථ අත්ථදස්සිස්සාති අත්ථං පයොජනං වුද්ධිං විරුළ්භිං නිබ්බානං දක්ඛති පස්සතීති අත්ථදස්සි, අථ වා අත්ථං නිබ්බානං දස්සනසිලො ජානනසිලොති අත්ථදස්සි, තස්ස අත්ථදස්සිස්ස මුනිනො මොනන ඤාණෙන සමන්තාගතස්ස භගවතො මනොරමං මනල්ලිතං භාවනීයං මනසි කාතබ්බං වඨකමං කාරෙසින්ති සම්බන්ධො. සෙසං වුත්තනායානුසාරෙනෙව සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

වඨකමනදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සුභද්දත්ථෙරපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො ලොකවිදුතිආදිකං ආයස්මතො සුභද්දත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ නිබ්බානාධිගමනත්ථාය පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ සද්ධාසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බතො විඤ්ඤුතං පත්වා සරබන්ධනෙන බද්ධො රතනත්තයෙ පසන්නො පරිනිබ්බානමඤ්ඤෙව නිපන්නං පදුමුත්තරං භගවත්තං දිස්වා සන්නිපතිතා දසසහස්සවක්කවාලදෙවතායො ව දිස්වා පසන්නමානසො නිග්ගුණ්ඨිකෙටකනීලකාසොකාසිතාදිඅනෙකෙහි සුගන්ධපුප්ඵෙහි පුප්පෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන යාවතායුකං යත්වා තතො වවිත්වා තුසිතාදීසු දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා තතො මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තියො අනුභවිත්වා නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙසු ව සුගන්ධෙහි පුප්ඵෙහි පුප්පො අහොසි. ඉමස්මිං පන බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වාපි යාව බුද්ධස්ස භගවතො පරිනිබ්බානකාලො තාව අලද්ධබුද්ධදස්සනො භගවතො පරිනිබ්බානමඤ්ඤෙව නිපන්නකාලෙයෙව පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි. පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමෙන සුභද්දොති පාකටො අහොසි.

101. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරො ලොකවිදුතිආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව. සුණාථ මම භාසතො...පෙ.... නිබ්බාසිස්සතිනාසවොති ඉදං පරිනිබ්බානමඤ්ඤෙව නිපන්නොව පදුමුත්තරො භගවා ඛ්‍යාකාසි.

පඤ්චමභාණවාරවණ්ණනා සමත්තා.

115. සො අත්තනො පටිපත්තිං දස්සෙන්තො පුබ්බකම්මෙන
 සංයුත්තොතිආදිමාහ. එකග්ගොති එකග්ගචිත්තො. සුසමාහිතොති සුට්ඨ සමාහිතො,
 සන්තකායචිත්තොති අත්ථො. බුද්ධස්ස ඔරසො පුත්තොති බුද්ධස්ස උරසා හදයෙන
 නිග්ගතඔවාදානුසාසනිං සුත්වා පත්තඅරහත්තඵලොති අත්ථො. ධම්මජොමිහි
 සුනිමිමිතොති ධම්මතො කම්මට්ඨානධම්මතො ජාතො අරියාය ජාතියා සුනිමිමිතො
 සුට්ඨ නිස්ප්ඵාදිතසබ්බකිච්චො අමිහි හවාමිති අත්ථො.

116. ධම්මරාජං උපගම්මාති ධම්මෙන සබ්බසත්තානං රාජානං ඉස්සරභූතං
 හගවන්තං උපගන්ත්වා සමීපං ගන්ත්වාති අත්ථො. අප්පච්ඡිං පඤ්ඤාමුත්තමන්ති
 උත්තමං බන්ධායතනධාතුසච්චසමුප්පාදාදිපටිසංයුත්තං පඤ්ඤං අප්පච්ඡන්ති අත්ථො.
 කථයන්තො ච මෙ පඤ්ඤන්ති එසො අමිහාකං හගවා මෙ මය්හං පඤ්ඤං
 කථයන්තො බ්‍යාකරොන්තො. ධම්මසොතං උපානයිති
 අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුසඬ්ඛාතං ධම්මසොතං ධම්මපවාහං උපානයි පාවිසිති
 අත්ථො.

118. ජලජුත්තමනායකොති පදුමුත්තරනාමකො ම-කාරස්ස ය-කාරං කත්වා
 කතවොහාරො. නිබ්බායි අනුපාදානොති උපාදානෙ පඤ්චක්ඛන්ධෙ අග්ගහෙත්වා
 නිබ්බායි න පඤ්ඤායි අදස්සනං අගමාසි, මනුස්සලොකාදිසු කත්ථවිසි
 අපතිට්ඨිතොති අත්ථො. දීපොව තෙලසඬ්ඛයාති වට්ටිතෙලානං සඬ්ඛයා අභාවා
 පදීපො ඉව නිබ්බායිති සම්බන්ධො.

119. සත්තයොජනිකං ආසිති තස්ස පරිනිබ්බුතස්ස පදුමුත්තරස්ස හගවතො
 රතනමයං ථූපං සත්තයොජනුබ්බෙධං ආසි අහොසිති අත්ථො. ධජං තත්ථ
 අපුජෙසින්ති තත්ථ තස්මිං චෙතියෙ සබ්බහද්දං සබ්බතො හද්දං සබ්බසො
 මනොරමං ධජං පුජෙසින්ති අත්ථො.

120. කස්සපස්ස ච බුද්ධස්සාති පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලතො පට්ඨාය
 ආගතස්ස දෙවමනුස්සෙසු සංසරතො මෙ මය්හං ඔරසො පුත්තො තිස්සො නාම
 කස්සපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස අග්ගසාවකො ජිනසාසනෙ බුද්ධසාසනෙ දායාදො
 ආසි අහොසිති සම්බන්ධො.

121. තස්ස භීතෙන මනසාති තස්ස මම පුත්තස්ස තිස්සස්ස අග්ගසාවකස්ස
 භීතෙන ලාමකෙන මනසා චිත්තෙන අහද්දකං අසුන්දරං අයුත්තකං “අත්තකො
 පච්ඡිමො”ති වාවං වචනං අභාසිං කථෙසින්ති අත්ථො. තෙන කම්මච්චාකෙනාති
 තෙන අරහත්තභක්ඛානසඬ්ඛාතස්ස අකුසලකම්මස්ස විපාකෙන. පච්ඡිමෙ අද්දසං
 ජීනන්ති පච්ඡිමෙ පරියොසානෙ පරිනිබ්බානකාලෙ මල්ලානං උපවත්තනෙ
 සාලවනෙ පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්තං ජීනං ජිතසබ්බමාරං අමිහාකං
 ගොතමසම්මාසම්බුද්ධං අද්දසං අහන්ති අත්ථො. “පච්ඡා මෙ ආසි හද්දක”න්තිපි
 පායො. තස්ස පච්ඡා තස්ස හගවතො අවසානකාලෙ නිබ්බානාසන්තකාලෙ මෙ
 මය්හං හද්දකං සුන්දරං චතුසච්චපට්ඨිඤ්ඤානං ආසි අහොසිති අත්ථො.

122. පබ්බාපෙසි මහාවීරොති මහාවීරියො සබ්බසත්තහිතො කරුණායුත්තො ජිනමාරො මුනි මල්ලානං උපවත්තනෙ සාලවනෙ පවිජ්මෙ සයනෙ පරිනිබ්බානමඤ්චෙ සයිතොව මං පබ්බාපෙසිති සම්බන්ධො.

123. අජ්ජෙව දානි පබ්බජ්ජානි අජ්ජ එව හගවතො පරිනිබ්බානදිවසෙයෙව මම පබ්බජ්ජා, තථා අජ්ජ එව උපසම්පදා, අජ්ජ එව ද්විපදුත්තමස්ස සම්මුඛා පරිනිබ්බානං අහොසිති සම්බන්ධො. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාමෙවාති.

සුභද්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. චුන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස හගවතොතිආදිකං ආයස්මතො චුන්දත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතපුඤ්ඤසම්භාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස හගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්වා සත්ථරි පසිදිත්වා සත්තරතනමයං සුවණ්ණග්ගිං කාරොත්වා සුමනපුජ්ජෙහි ඡාදෙත්වා හගවත්තං පුපෙසි. තානි පුජ්ජානි ආකාසං සමුග්ගන්ත්වා විතානාකාරෙන අට්ඨංසු. අථ නං හගවා “අනාගතෙ ගොතමස්ස නාම හගවතො සාසනෙ චුන්දො නාම සාවකො හවිස්සති” ති බ්‍යාකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො චුතො දෙවලොකෙ උපපන්නො කමෙන ඡසු කාමාවචරදෙවෙසු සුඛං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු චක්කවත්තිආදිසම්පන්නියො ච අනුභවිත්වා ඉමස්මි. බුද්ධුජ්ජාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ රූපසාරියා පුත්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස කනිට්ඨො හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්ස විඤ්ඤානං පත්තස්ස ආරොහපරිණාහරූපවයානං සුන්දරතාය සකාරස්ස චකාරං කත්වා චුන්දොති නාමං කරිංසු. සො වයජ්ජන්තො සරාවාසෙ ආදීනවං පබ්බජ්ජාය ච ආනිසංසං දිස්වා භාතුත්ථෙරස්ස සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

125. සො පත්තඅරහත්තථලො ඵකදිවසං අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සිද්ධත්ථස්ස හගවතොතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව. අග්ගිසන්නිආදයොපි උත්තානත්ථායෙව.

128. විතිණ්ණකඬ්ඛො සම්බුද්ධොති විසෙසෙන මග්ගාධිගමෙන විවිකිච්ඡාය ඛෙපිතත්තා විතිණ්ණකඬ්ඛො අසංසයො සම්බුද්ධො. තිණ්ණොසෙහි පුරක්ඛතොති කාමොසාදීනං චතුත්තං ඔසානං තිණ්ණත්තා අතික්කන්තත්තා ඔසතිණ්ණෙහි ඛිණ්ණසවෙහි පුරක්ඛතො පරිවාරිතොති අත්ථො. බ්‍යාකරණගාථා උත්තානත්ථායෙව.

139. උපට්ඨනිං මහාවීරන්ති උත්තමත්ථස්ස නිබ්බානස්ස පත්තියා පාපුණනත්ථාය කප්පසතසහස්සාධිකෙසු චතුරාසඬ්ඛොයොසු කප්පෙසු පාරමියො පුරෙන්නෙන කතවීරියත්තා මහාවීරං බුද්ධං උපට්ඨනිං උපට්ඨානං අකාසිත්ති අත්ථො. අඤ්ඤෙ ච පෙසලෙ බහුති න කෙවලමෙව බුද්ධං උපට්ඨනිං, පෙසලෙ

පියසිලෙ සිලවන්තෙ අඤ්ඤෙ ව බහුඅග්ගප්පත්තෙ සාවකෙ, මෙ මය්හං භාතරං
සාරිපුත්තත්ථෙරඤ්ච උපට්ඨන්ති සම්බන්ධො.

140. භාතරං මෙ උපට්ඨන්තිවාති මය්හං භාතරං උපට්ඨන්තිවා චත්තපට්චත්තං
කත්වා තස්ස පරිනිබ්බතකාලෙ භගවතො පට්ඨං පරිනිබ්බතත්තා තස්ස ධාතුයො
ගහෙත්වා පත්තම්භි ඔකිරිත්වා ලොකපෙට්ඨස්ස නරානං ආසහස්ස බුද්ධස්ස
උපනාමෙසිං අදාසින්ති අත්ථො.

141. උභො භත්ථෙහි පග්ගස්භාති තං මහා දින්නං ධාතුං සො භගවා අත්තනො
උභොහි භත්ථෙහි පකාරෙන ගහෙත්වා තං ධාතුං සංසුට්ඨු දස්සයන්තො අග්ගසාවකං
සාරිපුත්තත්ථෙරං කිත්තසි පකාසෙසිති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

චුත්ථත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

පඤ්චමචග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

6. බීජනිවග්ගො

1. විදුපනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො විදුපනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු පුරිතපුඤ්ඤසම්භාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති
පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ
නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො විභවසම්පන්නො සද්ධාජාතො භගවති පසන්නො
ගිම්භකාලෙ සුවණ්ණරජතමුත්තාමණ්ඩයං බීජනිං කාරෙත්වා භගවතො අදාසි. සො
තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව සංසරන්නො ද්වෙ සම්පත්තියො
අනුභවිත්වා ඉමස්ස අම්භාකං සම්මාසම්බුද්ධස්ස උප්පන්නකාලෙ එකස්මිං
කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සරබන්ධනෙන බන්ධිත්වා සරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා
පබ්බජ්ජාය ව ආනිසංසං දිස්වා සද්ධාසම්පන්නො සාසනෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං
වඩ්ඨෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1. සො “කෙන මයා පුඤ්ඤකම්මෙන අයං ලොකුත්තරසම්පත්ති ලද්ධා”ති
අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරන්නො තං පච්චක්ඛතො ඤාත්වා පුබ්බවර්තාපදානං
පකාසෙන්නො පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව. බීජනිකා
මයා දින්නාති විසෙසෙන සන්තාපයන්නානං සන්තානං සන්තාපං නිබ්බාපෙන්නි
සීතලං වාතං ජනෙතීති බීජනී, බීජනීයෙව බීජනිකා, සා සත්තරතනමයා
විජ්ජොතමානා බීජනිකා මයා කාරාපෙත්වා දින්නාති අත්ථො.

විදුපනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සතරංසිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

උච්චියං සෙලමාරුය්හාතිආදිකං ආයස්මතො සතරංසිත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
 උපචින්නන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො
 විඤ්ඤුතං පත්තො සක්කට්ඨාකරණෙ වෙදත්තයෙ ච පාරඬගතො සරාවාසං පභාය
 අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා භිමවත්තෙ වාසං කප්පෙසි. තස්මිං
 සමයෙ පදුමුත්තරො භගවා විවෙකකාමතාය උච්චං එකං පබ්බතං ආරුය්හ
 ජලිතග්ගික්ඛන්තො විය නිසීදි. තං තථානිසිත්තං භගවත්තං දිස්වා තාපසො
 සොමනස්සජාතො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අනෙකෙහි කාරණෙහි ථොමෙසි. සො තෙන
 පුඤ්ඤකම්මෙන තතො චුතො ඡසු කාමාවචරදෙවෙසු දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා
 තතො මනුස්සලොකෙ සතරංසි නාම චක්කවත්ති රාජා හුත්වා නිබ්බත්ති. තම්පි
 සම්පත්තිං අනෙකක්ඛන්තුං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ
 නිබ්බත්තො පුබ්බපුඤ්ඤසම්භාරවසෙන ඤාණස්ස පරිපක්කත්තා සත්තවස්සිකොච
 පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි.

8-9. සො “අහං කෙන කම්මෙන සත්තවස්සිකොච සන්තිපදං
 අනුජ්ජත්තොස්මි”ති සරමානො පුබ්බකම්මං ඤාණෙන පච්චක්ඛතො දිස්වා
 සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං උදානවසෙන පකාසෙන්තො උච්චියං
 සෙලමාරුය්හාතිආදිමාහ. තත්ථ උච්චියන්ති උච්චං සෙලමයං පබ්බතං ආරුය්හ නිසීදි
 පදුමුත්තරොති සම්බන්ධො. පබ්බතස්සාවිදුරම්හීති භගවතො නිසිත්තස්ස පබ්බතස්ස
 ආසන්නට්ඨානෙති අත්ථො. බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගුති මන්තසඩ්ධාතස්ස
 වෙදත්තයස්ස පාරං පරියොසානං කොටිං ගතො එකො බ්‍රාහ්මණොති අත්ථො,
 අඤ්ඤං විය අත්තානං නිද්දිසති අයං මන්තපාරගුති. උපචිට්ඨං මහාවීරන්ති තස්මිං
 පබ්බතෙ නිසිත්තං වීරවත්තං ජිනං, කිං විසිට්ඨං? දෙවදෙවං
 සකලජකාමාවචරබ්‍රහ්මදෙවානං අතිදෙවං නරාසභං නරානං ආසතං සෙට්ඨං
 ලොකනායකං සකලසත්තලොකං නයත්තං නිබ්බානං පාපෙන්තං අහං අඤ්ජලිං
 දසනබසමොධානඤ්ජලිපුටං සිරසි මුද්ධනි පග්ගහෙත්වාන පතිට්ඨපෙත්වා සන්ථවිං
 සුට්ඨුං ථොමෙසින්ති සම්බන්ධො.

12. අභාසථානි “යෙනායං අඤ්ජලි දින්නො...පෙ.... අරහා සො භවිස්සති”ති
 බ්‍යාකාසි. සෙසං උත්තානත්ථමෙවානි.

සතරංසිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. සයනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො සයනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
 උපචින්නන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
 විඤ්ඤුතං පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා සුඛමනුභවන්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං
 සුත්වා සත්ථරි පසන්නො දත්තසුචණ්ණරජතමුත්තමණිමයං මහාරහං මඤ්චං
 කාරාපෙත්වා චිත්තපට්ඨකම්බලාදීනි අත්ථරිත්වා සයනත්ථාය භගවතො අදාසි. භගවා

තස්ස අනුග්ගහං කරොන්තො තත්ථ සයි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො තදනුරූපං ආකාසගමනසුඛසෙය්‍යාදිසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පාපුණ්තිත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නාමානසො පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

20. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව.

21. සුබ්බෙත්තෙ ඛිජ්ජමිපදාති යථා තිණකච්චරරහිතෙ කද්දමාදිසම්පන්නෙ සුබ්බෙත්තෙ චුත්තඛිජාති සාදුඵලාති නිජ්ජාදෙන්ති, එවමෙව රාගදොසාදිදියඨිසහස්සකිලෙසසඬ්ඛාතතිණකච්චරරහිතෙ සුද්ධසන්නානෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ චුත්තදානාති අප්පාතිපි සමානාති මහප්ඵලාති හොන්තිති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සයනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. ගන්ධොදකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො ගන්ධොදකියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමමුනිවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පරිනිබ්බුතෙ හගවති නගරවාසිනො බොධිපූජං කුරුමානෙ දිස්වා විචිත්තසංචන්දනකප්පුරාගරුආදිමිස්සකසුගන්ධොදකෙන පුරෙත්වා බොධිරුක්ඛං අභිසිඤ්චි. තස්මිං බණ්ණ දෙවො මහාධාරාහි පවස්සි. තදා සො අසනිවෙගෙන කාලං කතො. තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති, තත්ථෙව ධීතො “අහො බුද්ධො, අහො ධම්මො” තිආදිගාථායො අහාසි. එවං සො දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා සබ්බපරිලාභවිජ්ජමුත්තො නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සිතිභාවමුපගතො සුඛිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ආරහිත්වා විපස්සන්තො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණ්ති. පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤෙන ගන්ධොදකියත්ථෙරොති පාකටො අහොසි.

25. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරස්සාතිආදිමාහ. තං චුත්තත්ථමෙව. මහාබොධිමහො අහුති මහාබොධිරුක්ඛස්ස පූජා අහොසිති අත්ථො. විචිත්තං සට්ඨාදායාති අනෙකෙහි චිත්තකම්මසුවණ්ණකම්මෙහි විචිත්තං සොහමානං ගන්ධොදකපුණ්ණං සට්ඨං ගහෙත්වාති අත්ථො. ගන්ධොදකමදාසහන්ති ගන්ධොදකං අදාසිං, අහං ගන්ධොදකෙන අභිසිඤ්චන්ති අත්ථො.

26. න්‍යානකාලෙ ච බොධියාති බොධියා පුජාකරණසමයෙති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

ගන්ධොදකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. ඔපවය්හත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො ඔපවය්හත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචිනත්තො පදුමුත්තරජිනාදිච්චෙ ලොකෙ පාතුභූතෙ එකස්මි. විහවසම්පන්නකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය මහද්ධතො මහාභාගො සරාවාසං වසමානො සාසනෙ පසන්තො සත්ථරි පසාදබ්බමානො ආජාතියෙන සින්ධවෙන පූජං අකාසි, පුජෙත්වා ච පන “බුද්ධාදීනං සමණානං හත්ථිඅස්සාදයො න කප්පන්ති, කප්පියහණ්ඩං දස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා තං අග්ඝාපෙත්වා තදග්ඝනකෙන කහාපණෙන කප්පියං කප්පාසිකකම්බලකොපවාදිකං වීචරං කප්පුරතක්කොලාදිකං හෙසප්පපරික්ඛාරඤ්ච අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන යාවතායුකං යත්වා තතො චුතො දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච හත්ථිඅස්සාදිඅනෙකවාහනසම්පත්තො සුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මි. බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මි. කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤාතං පත්තො සද්ධාසම්පත්තො සාසනෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි, පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤසම්භාරවසෙන ඔපවය්හත්ථෙරොති පාකටො අහොසි.

33. සො “කෙන නු බො කාරණෙන ඉදං මයා සන්තිපදං අධිගත” ත්ති උපධාරෙන්තො පුබ්බකම්මං ඤාණෙන පච්චක්ඛතො ඤත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං උදානවසෙන පකාසෙන්තො පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිමාහ. තං චුත්තත්ථමෙව. ආජාතියමදාසහන්ති ආජාතියං උත්තමජාතිසින්ධවං අහං අදාසිං පුජෙසින්ති අත්ථො.

35. සපත්තභාරොති සස්ස අත්තතො පත්තාති අට්ඨ පරික්ඛාරාති භාරාති යස්ස සො සපත්තභාරො, අට්ඨපරික්ඛාරයුත්තොති අත්ථො.

36. බමනියමදාසහන්ති බමනියයොග්ගං වීචරාදිකප්පියපරික්ඛාරන්ති අත්ථො.

40. චරිමොති පරියොසානො කොට්ඨිපත්තො හවොති අත්ථො. සෙසං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

ඔපවය්හත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. සපරිචාරාසනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො සපරිචාරාසනත්ථෙරස්ස අපදානං. සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙසු විචට්ඨපනිස්සයාති

පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාජාතො සාසනෙ පසන්තො දානඵලං සද්දහන්තො නානග්ගරසභොජනෙන භගවතො පිණ්ඩපාතං අදාසි, දත්වා ච පන භොජනසාලායං භොජනත්ථාය නිසින්නාසනං ජාතිසුමනමල්ලිකාදීහි අලඬකරි. භගවා ච භත්තානුමොදනමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අනෙකවිධං සම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්ථාය සද්ධො පසන්තො පබ්බජිත්වා න විරස්සෙව අරහා අහොසි.

43. සො ඵවං පත්තසන්නිපදො “කෙන නු බො පුඤ්ඤෙන ඉදං සන්නිපදං අනුප්පත්ත”න්ති ඤාණෙන උපධාරෙන්තො පුබ්බකම්මං දිස්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිමාහ. තං වුත්තත්ථමෙව. පිණ්ඩපාතං අදාසහන්ති තත්ථ තත්ථ ලද්ධානං පිණ්ඩානං කබලං කබලං කත්වා පාතබ්බතො බාදිතබ්බතො ආහාරො පිණ්ඩපාතො, තං පිණ්ඩපාතං භගවතො අදාසිං, භගවන්තං භොජෙසින්ති අත්ථො.

44. අකිත්තයි පිණ්ඩපාතන්ති මයා දින්නපිණ්ඩපාතස්ස ගුණං ආනිසංසං පකාසෙසිති අත්ථො.

48. සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මින්නි පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙන සංවුතො පිහිතො පටිච්ඡන්තොති අත්ථො. ඉන්ද්‍රියෙසු ච පඤ්චසුති චක්ඛන්ද්‍රියාදීසු පඤ්චසු ඉන්ද්‍රියෙසු රූපාදීහි ගොපිතො ඉන්ද්‍රියසංවරසීලඤ්ච ගොපිතොති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤයාමෙවාති.

සපරිවාරාසනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. පඤ්චදීපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො පඤ්චදීපකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො උප්පන්නුප්පන්නභවෙසු විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්ථාය සරාවාසෙ වසන්තො භගවතො ධම්මං සුත්වා සම්මාදිට්ඨියං පතිට්ඨිතො සද්ධො පසන්තො මහාජනෙහි බොධිපූජං කයිරමානං දිස්වා සයම්පි බොධිං පරිවාරෙන්වා දීපං ජාලෙන්වා පුජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො චක්කවත්තිසම්පත්තිආදයො අනුභවිත්වා සබ්බත්ථෙව උප්පන්නභවෙ ජලමානො ජොතිසම්පන්නවිමානාදීසු වසිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං විභවසම්පන්නෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි, දීපපූජානිස්සන්දෙන දීපකත්ථෙරොති පාකොටා.

50. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිමාහ. තං චුත්තත්ථමෙව. උජුදිට්ඨි අභොසහන්ති වඩ්ඤං මිච්ඡාදිට්ඨිං ඡඩ්ඛෙන්වා උජු අවඩ්ඤං නිබ්බානාභිමුඛං සාපුණ්‍යසම්මාදිට්ඨි අභොසිත්ති අත්ථො.

51. පදීපදානං පාදාසිත්ති එත්ථ පකාරෙන දිබ්බති ජොතති පදීපො, තස්ස දානං පදීපදානං, තං අදාසිං පදීපපුජං අකාසිත්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

පඤ්චදීපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. ධජදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො ධජදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා සුන්දරෙහි අනෙකෙහි වත්ථෙහි ධජං කාරාපෙත්වා ධජපුජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන උප්පන්තුප්පන්නභවෙ උච්චකුලෙ නිබ්බත්තො පුජනියො අභොසි. අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය පුත්තදාරෙහි වඩ්ඤිත්වා මහාභාගො යසවා සද්ධාජාතො සත්ථරි පසන්නො සරාවාසං පහාය පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරභා අභොසි.

57. සො පත්තඅරහත්තථලො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිමාහ. තස්සත්ථො පුබ්බෙ චුත්තොයෙව. භට්ඨො භට්ඨෙන චිත්තෙනාති සොමනස්සභගත්චිත්තයුත්තත්තා භට්ඨො පරිපුණ්ණරූපකායො සද්ධාසම්පයුත්තචිත්තතාය භට්ඨෙන චිත්තෙන සන්තුට්ඨෙන චිත්තෙනාති අත්ථො. ධජමාරොපයිං අහන්ති ධුනාති කම්පති වලතිති ධජං, තං ධජං ආරොපයිං වෙළුග්ගෙ ලග්ගෙන්වා පුජෙසිත්ති අත්ථො.

58-9. පතිතපත්තාති ගණ්ඨිත්වාති පතිතාති බොධිපත්තාති ගහෙන්වා අහං බ්භි ඡඩ්ඛෙසිත්ති අත්ථො. අත්තොසුද්ධං බ්භිසුද්ධන්ති අත්තො චිත්තසන්නානනාමකායතො ව බ්භි චක්ඛුසොතාදිරූපකායතො ව සුද්ධිං අධි විසෙසෙන මුත්තං කිලෙසතො විමුත්තං අනාසවං සම්බුද්ධං විය සම්මුඛා උත්තමං බොධිං අවන්දිං පණාමමකාසිත්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ධජදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. පදුමත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චතුසච්චං පකාසෙන්තොතිආදිකං ආයස්මතො පදුමත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතකුසලසම්භාරො පදුමුත්තරමුනිනා ධම්මපජ්ජොතෙ ජොතමානෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සරාවාසං සංස්ඨාපෙන්වා හොගසම්පන්නොති පාකටො. සො සත්ථරි පසිදිත්වා මහාජනෙන සද්ධිං ධම්මං සුඤ්ඤාන්තො ධජෙන සහ පදුමකලාපං ගහෙන්වා අට්ඨාසි, සධජං තං පදුමකලාපං ආකාසමුක්ඛිපිං, තං අවිජරියං දිස්වා අතිවිය සොමනස්සජාතො අහොසි. සො යාවජීවං කුසලං කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගෙ නිබ්බත්තො ධජමිව ඡකාමාවචරෙ පාකටො පූජිතො ව දිබ්බසම්පත්තිමනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව චක්කවත්තිසම්පත්තිමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ සද්ධාසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සද්ධාජාතො පඤ්චවස්සිකොව පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා හුත්වා කතපුඤ්ඤනාමෙන පදුමත්ථෙරොති පාකටො.

67. අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො චතුසච්චං පකාසෙන්තොතිආදිමාහ. තත්ථ සච්චන්ති තථං අවිතථං අවිජරිතං සච්චං, දුක්ඛසමුදයනිරොධමග්ගවසෙන චත්තාරි සච්චාති සමාහටානීති චතුසච්චං, තං චතුසච්චං පකාසෙන්තො ලොකෙ පාකටං කරොන්තොති අත්ථො. වරධම්මජ්ජවත්තකොති උත්තමධම්මජ්ජවත්තකො පකාසකොති අත්ථො. අමතං වුට්ඨීන්ති අමතමහානිබ්බානවුට්ඨිධාරං පවස්සන්තො පග්ගරන්තො සදෙවකං ලොකං තෙමෙන්තො සබ්බකිලෙසපරිලාහං නිබ්බාපෙන්තො ධම්මවස්සං වස්සතීති අත්ථො.

68. සධජං පදුමං ගය්හාති ධජෙන සහ එකතො කත්වා පදුමං පදුමකලාපං ගහෙන්වාති අත්ථො. අඬ්ඪකොසෙ ඨිතො අහන්ති උහො උක්ඛිපිත්වා ඨිතො අහන්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

පදුමත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. අසනබොධියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ජාතියා සත්තවස්සොහන්තිආදිකං ආයස්මතො අසනබොධියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සුඛප්පත්තො සාසනෙ පසන්තො අසනබොධිතො ඵලං ගහෙන්වා තතො වුට්ඨිතබොධිතරුණෙ ගහෙන්වා බොධිං රොපෙසි, යථා න විනස්සති තථා උදකාසිඤ්චනාදිකම්මෙන රක්ඛිත්වා පුජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පරිපක්කසම්භාරත්තා සත්තවස්සිකොව සමානො පබ්බජිත්වා බුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි, පුරාකතපුඤ්ඤනාමෙන අසනබොධියත්ථෙරොති පාකටො.

78. සො පුබ්බසම්භාරමනුස්සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො ජාතියා සත්තවස්සොහන්තිආදිමාහ. තත්ථ ජාතියාති මාතුගඛිහතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨායාති අත්ථො. සත්තවස්සො පරිපුණ්ණසරදො අහං ලොකනායකං තිස්සං හගවන්තං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. පසන්නචිත්තො සුමනොති පකාරෙන පසන්නඅනාලුලිතඅවිකම්පිතචිත්තො, සුමනො සුන්දරමනො සොමනස්සහගතචිත්තොති අත්ථො.

79. තිස්සස්සාහං හගවතොති තික්ඛන්තුං ජාතොති තිස්සො, සො මාතුගඛිහතො, මනුස්සජාතිතො, පඤ්චක්ඛන්ධතො ච මුත්තො හුත්වා ජාතො නිබ්බන්තො බුද්ධො ජාතොති අත්ථො. තස්ස තිස්සස්ස හගවතො තාදිනො, ලොකපෙට්ඨස්ස අසනබොධිං උත්තමං රොපයින්නි සම්බන්ධො.

80. අසනො නාමධෙයොනාති නාමපඤ්ඤත්තියා නාමසඤ්ඤාය අසනො නාම අසනරුක්ඛො බොධි අහොසිති අත්ථො. ධරණීරුහපාදපොති වල්ලිරුක්ඛපබ්බතගඬිගාසාගරාදයො ධාරෙතීති ධරණී, කා සා? පථවී, තස්සං රුහති පතිට්ඨහතීති ධරණීරුහො, පාදෙන පිවතීති පාදපො, පාදසඬ්ඛාතෙන මූලෙන සිඤ්චිතොදකං පිවති ආපොරසං සිනෙහං ධාරෙතීති අත්ථො. ධරණීරුහො ච සො පාදපො වාති ධරණීරුහපාදපො, තං උත්තමං අසනං බොධිං පඤ්ච වස්සානි පරිවරිං පොසෙසින්නි අත්ථො.

81. පුප්ඵිතං පාදපං දිස්වාති තං මයා පොසිතං අසනබොධිරුක්ඛං පුප්ඵිතං අවිජරයොග්ගභූතපුප්ඵත්තා අබ්භූතං ලොමහංසකරණං දිස්වා සකං කම්මං අත්තනො කම්මං පකිත්තෙන්තො පකාරෙන කථයන්තො බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්නිකං අගමාසින්නි අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

අසනබොධියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

ජට්ඨවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

7. සකච්ඡිත්තනියවග්ගො

1. සකච්ඡිත්තනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පවනං කානනං දිස්වාතිආදිකං ආයස්මතො සකච්ඡිත්තනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො විපස්සිස්ස හගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො වුද්ධිමත්වාය තස්ස හගවතො ආයුපරියොසානෙ උප්පන්නො ධරමානං හගවන්තං අපාපුණ්ත්වා පරිනිබ්බතකාලෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො විවෙකං රමණීයං එකං වනං පත්වා තත්ථෙවෙකාය කන්දරාය පුලිතවෙතියං කත්වා හගවති සඤ්ඤා කත්වා සධාතුකසඤ්ඤඤච කත්වා වනපුප්ඵෙහි පුප්පත්වා නමස්සමානො පරිවරි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො

ද්විසූ අග්ගං අග්ගසම්පත්තිං අග්ගඤ්ච චක්කවත්තිසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විභවසම්පත්තො සද්ධාසම්පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිත්වා අරහා ඡළහිඤ්ඤො අහොසි.

1. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පවනං කානනං දිස්වාතිආදිමාහ. තත්ථ පවනන්ති පකාරෙන වනං පත්ථං. චිත්ථිණ්ණං ගහනභූතන්ති පවනං. කානනං අවකුච්ඡිතං ආනනං අවහනං සතතං සිහඛාග්ගසයක්ඛරක්ඛසමද්දහත්ථිඅස්සසුපණ්ණඋරගෙහි විහඬිගගණසද්දකුක්කුටකොකිලෙහි වා බහලන්ති කානනං, තං කානනසඬ්ඛානං පවනං මනුස්සසද්දවරහිතන්තා අප්පසද්දං නිස්සද්දන්ති අත්ථො. අනාවිලන්ති න ආවිලං උපද්දවරහිතන්ති අත්ථො. ඉසීනං අනුචිණ්ණන්ති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඅරහන්තබ්ණාසවසඬ්ඛානානං ඉසීනං අනුචිණ්ණං නිසෙවිතන්ති අත්ථො. ආභුතීනං පටිග්ගහන්ති ආභුතං වුවචති පූජාසක්කාරං පටිග්ගහං ගෙහසදිසන්ති අත්ථො.

2. ථූපං කත්වාන වෙළුනාති වෙළුපෙසිකාහි චෙතියං කත්වාති අත්ථො. නානාපූජ්ථං සමොකිරිත්ති වම්පකාදිහි අනෙකෙහි පූජ්ථෙහි සමොකිරිං පූජෙසින්ති අත්ථො. සම්මුඛා විය සම්බුද්ධන්ති සජ්චමානස්ස සම්බුද්ධස්ස සම්මුඛා ඉව නිම්මිතං උප්පාදිතං චෙතියං අහං අහි විසෙසෙන වන්දිං පණාමමකාසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

සකචිත්තනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. අවොපුජ්ථියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විහාරා අභිනික්ඛම්මාතිආදිකං ආයස්මතො අවොපුජ්ථියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචිනන්නො සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සද්ධාසම්පත්තො ධම්මං සුත්වා සොමනස්සප්පත්තො නානාපූජ්ථාති උභොහි භත්ථෙහි ගහෙත්වා බුද්ධස්ස උපරි අබ්භුක්කිරි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො සග්ගසම්පත්තිඤ්ච චක්කවත්තිසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා සබ්බත්ථ පූජිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බතො වුද්ධිප්පත්තො සාසනෙ පසිදිත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. ආ සමන්තතො කාසති දිප්පතීති ආකාසො, තස්මිං ආකාසෙ පූජ්ථානං අවකිරිතන්තා අවොපුජ්ථියත්ථෙරොති පාකටො.

7. එවං පත්තසන්තිපදො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො විහාරා අභිනික්ඛම්මාතිආදිමාහ. තත්ථ විහාරාති විසෙසෙන හරති චතුහි ඉරියාපථෙහි අපතන්තං අත්තභාවං ආහරති පවත්තෙති එත්ථාති විහාරො, තස්මා විහාරා අහි විසෙසෙන නික්ඛම්ම නික්ඛම්ත්වා. අබ්භුට්ඨාසි ව වඬිකමෙති වඬිකමනත්ථාය සට්ඨිරතනෙ වඬිකමෙ අභිවිසෙසෙන උට්ඨාසි,

අහිරුහීනි අත්ථො. චතුසච්චං පකාසෙන්නොති තස්මිං වඩ්ඤ්ඤාමෙ වඩ්ඤ්ඤාමන්තො දුක්ඛසමුදයනිරොධමග්ගසච්චසංඛාරානං චතුසච්චං පකාසෙන්නො පාකං කරොන්නො අමතං පදං නිබ්බානං දෙසෙන්නො විභජන්නො උත්තානීකරොන්නො තස්මිං වඩ්ඤ්ඤාමෙති සම්බන්ධො.

8. සිඛිස්ස ගිරමඤ්ඤාය, බුද්ධසෙට්ඨස්ස තාදිනොති සෙට්ඨස්ස තාදිගුණසමඤ්ඤාය සිඛිස්ස බුද්ධස්ස ගිරං සද්දං සොසං අඤ්ඤාය ජානිත්වා. නානාපුප්ඵං ගහෙත්වානාති නාගපුත්තාගාදිඅනෙකානි පුප්ඵානි ගහෙත්වා ආහරිත්වා. ආකාසමිති සමොකිරිත්ති වඩ්ඤ්ඤාමන්තස්ස භගවතො මුද්ධනි ආකාසෙ ඔකිරිං පුප්ඵෙසිං.

9. තෙන කම්මෙන ද්විපදින්දාති ද්විපදානං දෙවබ්බමමනුස්සානං ඉන්ද පධානභූත. නරාසභ නරානං ආසභභූත. පත්තොමිති අවලං යානන්ති තුම්භාකං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අවලං යානං නිබ්බානං පත්තො අමිති භවාමි. හිත්වා ජයපරාජයන්ති දිබ්බමනුස්සසම්පත්තිසංඛාරානං ජයඤ්ඤා වතුරාපායදුක්ඛසංඛාරානං පරාජයඤ්ඤා හිත්වා ජඩ්ඛිත්වා නිබ්බානං පත්තොස්මිති අත්ථො. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාමෙවාති.

අවොපුප්ඵියත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තො.

3. පච්චාගමනියත්ථෙරපදානවණ්ණනා

සින්ධුයා නදියා තීරෙතිආදිකං ආයස්මතො පච්චාගමනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ සින්ධුයා ගඬිගාය සමීපෙ චක්කවාකයොනියං නිබ්බත්තො පුබ්බසම්භාරයුත්තත්තා පාණිතො අබාදන්තො සෙවාලමෙව භක්ඛයන්තො චරති. තස්මිං සමයෙ විපස්සිභගවා සත්තානුග්ගහං කරොන්නො තත්ථ අගමාසි. තස්මිං ඛණ්ණෙ සො චක්කවාකො විජ්ජොතමානං භගවන්තං දිස්වා පසන්තමානසො තුණ්ඤෙන සාලරුක්ඛතො සාලපුප්ඵං ඡින්දිත්වා ආගමිම පුප්ඵෙසි. සො තෙනෙව චිත්තජපසාදෙන තතො වුතො දෙවලොකෙ උප්පන්නො අපරාපරං ඡකාමාවචරසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො වුතො මනුස්සලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා චක්කවත්තිසම්පත්තිආදයො අනුභවිත්වා ඉමස්මි. බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො පුබ්බවර්තවසෙන සත්ථරි පසන්තො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරභා අභොසි, චක්කවාකො හුත්වා භගවන්තං දිස්වා කත්ථවි ගන්ත්වා පුප්ඵමාහරිත්වා පුජිතත්තා පුබ්බපුඤ්ඤානාමෙන පච්චාගමනියත්ථෙරොති පාකටො.

13. අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො සින්ධුයා නදියා තීරෙතිආදිමාහ. සිති සද්දං කුරුමානා ධුනාති කම්පතිති සින්ධු, නදති සද්දං කරොන්නො ගච්ඡතිති නදි. චක්කවාකො අභං තදාති චක්කං සීඝං ගච්ඡන්තං ඉව උදකෙ වා ඵලෙ වා ආකාසෙ වා සීඝං වාති ගච්ඡතිති

වක්කවාකො. තදා විපස්සිං භගවන්තං දස්සනකාලෙ අහං වක්කවාකො අහොසින්ති අත්ථො. සුද්ධසෙවාලභක්ඛොහන්ති අඤ්ඤාගොචරඅමිස්සත්තා සුද්ධසෙවාලමෙව බාදන්තො අහං වසාමි. පාපෙසු ච සුසඤ්ඤතොති පුබ්බවාසනාවසෙන පාපකරණෙ සුට්ඨ සඤ්ඤතො තීහි ද්වාරෙහි සඤ්ඤතො සුසික්ඛිතො.

14. අද්දසං චිරජං බුද්ධන්ති රාගදොසමොහවිරහිතත්තා චිරජං නික්කිලෙසං බුද්ධං අද්දසං අද්දක්ඛිං. ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙනි අනිලඤ්ජසෙ ආකාසපථෙ ගච්ඡන්තං බුද්ධං. තුණ්ඛෙන මය්හං මුඛතුණ්ඛෙන තාලං සාලපුප්ඵං පග්ගය්හ පග්ගහෙත්වා විපස්සිස්සාහිරොපයි. විපස්සිස්ස භගවතො පුපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤයාමෙවාති.

පච්චාගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. පරප්පසාදකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

උසහං පවරං චීරන්තිආදිකං ආයස්මතො පරප්පසාදකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු ඉතිහාසපඤ්චමානං පදකො වෙය්‍යාකරණො සනිසණ්ඩුකෙටුහානං සාක්ඛරප්පහෙදානං ලොකායතමහාපුරිසලක්ඛණෙසු අනවයො නාමෙන සෙලබ්‍රාහ්මණොති පාකටො සිද්ධත්ථං භගවන්තං දිස්වා ද්වන්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනෙහි වාති සයං සොහමානං දිස්වා පසන්නමානසො අනෙකෙහි කාරණෙහි අනෙකාහි උපමාහි ථොමනං පකාසෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ සක්කමාරාදයො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු වක්කවත්තිසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පසීදිස්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව චතුපට්ඨසම්භිදාජලහිඤ්ඤප්පත්තො මහාබ්ණාසවො අහොසි, බුද්ධස්ස ථුතියා සත්තානං සබ්බෙසං චිත්තප්පසාදකරණතො පරප්පසාදකත්ථෙරොති පාකටො.

20. එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො උසහං පවරං චීරන්තිආදිමාහ. තත්ථ උසහන්ති වසහො නිසහො විසහො ආසහොති වත්තාරො ජෙට්ඨපුඬ්ගවා. තත්ථ ගවසතජෙට්ඨකො වසහො, ගවසහස්සජෙට්ඨකො නිසහො, ගවසතසහස්සජෙට්ඨකො විසහො, ගවකොට්ඨසතසහස්සජෙට්ඨකො ආසහොති ව යස්ස කස්සපි ථුතිං කරොන්තා බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතා බහුස්සුතා අත්තනො අත්තනො පඤ්ඤාවසෙන ථුතිං කරොන්ති, බුද්ධානං පන සබ්බාකාරෙන ථුතිං කාතුං සමත්ථො එකොපි නත්ථි. අප්පමෙය්‍යො හි බුද්ධො. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණ්ණයා වණ්ණං, කප්පමිච්චෙ අඤ්ඤමහාසමානො;

බියෙට් කප්පො විරදීසමන්තරෙ, වණ්ණො න බියෙට් තථාගතස්සා”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.304; 3.141; ම. නි. අට්ඨ. 2.425; උදා. අට්ඨ. 53) –

ආදිකං. අයම්පි බ්‍රාහ්මණො මුබාරුළ්භවසෙන එකපසිදනවසෙන “ආසහ”න්ති වත්තබ්බෙ “උසහ”න්තිආදිමාහ. වරිතබ්බො පත්ථෙතබ්බොති වරො. අනෙකෙසු කප්පසතසහස්සෙසු කතවිරියත්තා වීරො. මහන්තං සීලක්ඛන්ධාදිකං එසති ගවෙසතීති මහෙසී, තං මහෙසී. බුද්ධං. විසෙසෙන කිලෙසබන්ධමාරාදයො මාරෙ ජිතවාති විජිතාවි, තං විජිතාවිතං සම්බුද්ධං. සුවණ්ණස්ස වණ්ණො ඉව වණ්ණො යස්ස සම්බුද්ධස්ස සො සුවණ්ණවණ්ණො, තං සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං දිස්වා කො නාම සත්තො නප්පසිදතීති.

පරප්පසාදකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. භිසදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වෙස්සභු නාම නාමෙන්නාතිආදිකං. ආයස්මතො භිසදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචිතන්තො වෙස්සභුස්ස හගවතො කාලෙ හිමවන්තස්මිං හත්ථියොනියං නිබ්බන්තො තස්මිං පටිවසති. තස්මිං සමයෙ වෙස්සභු හගවා විවෙකකාමො හිමවන්තමගමාසි. තං දිස්වා සො හත්ථිනාගො පසන්තමානසො භිසමුළාලං ගහෙන්වා හගවන්තං භොජෙසී. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන හත්ථියොනිතො වුතො දෙවලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා තත්ථ ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සත්තමාගතො මනුස්සෙසු චක්කවත්තිසම්පත්තිආදයො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මහාභොගෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ නිබ්බන්තො පුබ්බවාසනාබලෙන සත්ථරි පසන්තො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසී, සො පුබ්බෙ කතකුසලනාමෙන භිසදායකත්ථෙරොති පාකටො.

29. සො අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පුබ්බවරිතාපදානං දස්සෙන්තො වෙස්සභු නාම නාමෙන්නාතිආදිමාහ. තත්ථ වෙස්සභුති වෙස්සං භුනාති අතික්කමතීති වෙස්සභු. අථ වා වෙස්සෙ වාණිජකම්මෙ වා කාමරාගාදිකෙ වා කුසලාදිකම්මෙ වා වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙ වා භුනාති අභිභවතීති වෙස්සභු, සො නාමෙන වෙස්සභු නාම හගවා. ඉසීනං තතියො අහුති කුසලධම්මෙ එසති ගවෙසතීති ඉසී, “විපස්සී, සිබ්බී, වෙස්සභු”ති වුත්තත්තා තතියො ඉසී තතියො හගවා අහු අහොසීති අත්ථො. කානනං වනමොග්ගය්හාති කානනසඬ්ඛාතං වනං ඔගය්හ ඔගහෙන්වා පාවිසීති අත්ථො.

30. භිසමුළාලං ගණ්හිත්වාති ද්විපදවතුප්පදානං ඡාතකං හිසති හිංසති විනාසෙතීති හිසං, කො සො? පදුමකන්දො, හිසඤ්ච මුළාලඤ්ච භිසමුළාලං, තං භිසමුළාලං ගහෙන්වාති අත්ථො.

31. කරෙන ව පරාමට්ඨොති තං මයා දින්නදානං, වෙස්සභුවරබුද්ධිනා
 උත්තමබුද්ධිනා වෙස්සභුනා කරෙන හත්ථතලෙන පරාමට්ඨො කතසම්ඵස්සො
 අහොසි. සුබාහං නාභිජානාමි, සමං තෙන කුතොත්තරින්ති තෙන සුබෙන සමං සුබං
 නාභිජානාමි, තතො උත්තරිං තතො පරං තතො අධිකං සුබං කුතොති අත්ථො.
 සෙසං නයානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යන්ති.

භිසදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. සුවින්නිතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ගිරිදුග්ගවරො ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො සුවින්නිතත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
 උපචින්නො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ භිමවන්තප්පදෙසෙ නෙසාදකුලෙ
 උප්පන්නො මිගසුකරාදයො වධිත්වා බාදන්නො විහරති. තදා ලොකනාටො
 ලොකානුග්ගහං සත්තානුද්දයතඤ්ච පටිච්ච භිමවන්තමගමාසි. තදා සො නෙසාදො
 භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අත්තතො බාදනත්ථාය ආනිතං වරමධුරමංසං
 අදාසි. පටිග්ගහෙසි භගවා තස්සානුකම්පාය, තං භුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං වත්වා
 පක්කාමි. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන තෙනෙව සොමනස්සෙන තතො චුතො සුගතීසු
 සංසරන්තො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු
 චක්කවත්තිසම්පත්තිආදයො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ
 නිබ්බත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

36. වතුපටිසම්භිදාපඤ්චාභිඤ්ඤාදිහෙදං පත්වා අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා
 සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො ගිරිදුග්ගවරො
 ආසින්තිආදිමාහ. ගිරති සද්දං කරොතීති ගිරි, කො සො? සිලාපංසුමයපබ්බතො,
 දුට්ඨු දුක්ඛෙන ගමනීයං දුග්ගං, ගිරිති දුග්ගං ගිරිදුග්ගං, දුග්ගමොති අත්ථො. තස්මිං
 ගිරිදුග්ගෙ පබ්බතන්තරෙ වරො වරණසීලො ආසිං අහොසිං. අභිජාතොව කෙසරීති
 අභි විසෙසෙන ජාතො නිබ්බත්තො කෙසරීව කෙසරසීහො ඉව ගිරිදුග්ගස්මිං වරාමීති
 අත්ථො.

40. ගිරිදුග්ගං පවිසිං අහන්ති අහං තදා තෙන මංසදානෙන
 පිතිසොමනස්සජාතො පබ්බතන්තරං පාවිසිං. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සුවින්නිතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. වත්ථදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පක්ඛිජාතො තදා ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො වත්ථදායකත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
 උපචින්නො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ සුපණ්ණෙය්‍යානියං නිබ්බත්තො
 ගන්ධමාදනපබ්බතං ගච්ඡන්තං අත්ථදස්සිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො

සුපණ්ණවණ්ණං විජහිත්වා මාණවකවණ්ණං නිමිතිනිත්වා මහග්ගං දිබ්බවත්ථං ආදාය භගවත්තං පූජෙයි. සොපි භගවා පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙනෙව සොමනස්සෙන විනිනාමෙත්වා යාවතායුකං යත්වා තතො චූතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ අපරාපරං සංසරන්තො පුඤ්ඤානි අනුභවිත්වා තතො මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තින්ති සබ්බත්ථ මහග්ගං වත්ථාහරණං ලද්ධං, තතො උප්පත්තුප්පත්තභවෙ වත්ථච්ඡායාය ගතගතට්ඨානෙ වසන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤප්පත්තඛිණාසවො අහොසි, පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමෙන වත්ථදායකත්ථෙරොති පාකටො.

45. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පක්ඛිජාතො තදා ආසින්නිආදිමාහ. තත්ථ පක්ඛිජාතොති පක්ඛන්දති උපලවති සකුණො එතෙනාති පක්ඛං, පක්ඛමස්ස අත්ථිති පක්ඛි, පක්ඛියොනියං ජාතො නිබ්බත්තොති අත්ථො. සුපණ්ණොති සුන්දරං පණ්ණං පත්තං යස්ස සො සුපණ්ණො, වාතග්ගාහසුචණ්ණවණ්ණජලමානපත්තමහාභාරොති අත්ථො. ගරුළාධිපොති නාගෙ ගණ්හනත්ථාය ගරුං භාරං පාසාණං ගිළන්තීති ගරුළා, ගරුළානං අධිපො රාජාති ගරුළාධිපො, විරජං බුද්ධං අද්දසාහන්ති සම්බන්ධො.

වත්ථදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. අම්බදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අනොමදස්සි භගවාතිආදිකං ආයස්මතො අම්බදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ වානරයොනියං නිබ්බත්තො හිමවත්තෙ කපිරාජා හුත්වා පටිවසති. තස්මිං සමයෙ අනොමදස්සි භගවා තස්සානුකම්පාය හිමවත්තමගමාසි. අථ සො කපිරාජා භගවත්තං දිස්වා පසන්නමානසො සුමධුරං අම්බඵලං බුද්දමධුනා අදාසි. අථ භගවා තස්ස පස්සන්තස්සෙව තං සබ්බං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. අථ සො සොමනස්සසම්පන්නභදයො තෙනෙව පීතිසොමනස්සෙන යාවතායුකං යත්වා තතො චූතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං තත්ථ දිබ්බසුඛමනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤප්පත්තො අහොසි. පුබ්බපුඤ්ඤනාමෙන අම්බදායකත්ථෙරොති පාකටො.

53. සො අපරභාගෙ අත්තනා කතකුසලබ්ජං දිස්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො අනොමදස්සි භගවාතිආදිමාහ. මෙත්තාය අඵරි ලොකෙ, අප්පමාණෙ නිරූපධිති සො භගවා සබ්බලොකෙ අප්පමාණෙ සත්තෙ ‘සුඛි භොන්තු’ තිආදිනා නිරූපධි උපධිවිරහිතං කත්වා මෙත්තාය මෙත්තවිත්තෙන අඵරි පත්ථරි වඩ්ඨෙසිති අත්ථො.

54. කපි අභං තදා ආසින්නි තදා තස්සාගමනකාලෙ කපිරාජා අභොසින්නි අත්ථො.

අම්බදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සුමනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුමනො නාම නාමෙන්නාතිආදිකං ආයස්මනො සුමනත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ මාලාකාරස්ස කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සද්ධාජානො භගවති පසන්නමානසො සුමනමාලාමුට්ඨියො ගහෙත්වා උභොහි භත්ථෙහි පුපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ඵකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය පුත්තදාරෙහි වඩ්ඪිත්වා සුමනනාමෙන පාකටො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අභොසි.

62. සො අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සුමනො නාම නාමෙන්නාතිආදිමාහ. සුන්දරං මනං චිත්තං යස්ස සො සුමනො. සද්ධාපසාදබ්බමානෙන යුත්තො නාමෙන සුමනො නාම මාලාකාරො තදා අභං අභොසිං.

63. සිඛිනො ලොකබන්ධුනොති සිඛා මුද්ධා කාසනීති සිඛි. අථ වා සම්පයුත්තසම්පයොගෙ බාදති විද්ධංසෙතීති සිඛි, කා සා? අග්ගිසිඛා, අග්ගිසිඛා විය සිඛාය දිප්පනතො සිඛි. යථා අග්ගිසිඛා ජොතති පාකටා හොති, සිඛි පත්තතිණකට්ඨපලාසාදිකෙ දහති, ඵවමයම්පි භගවා නිලපිතාදිරංසිහි ජොතති සකලලොකසන්නිවාසෙ පාකටො හොති. සකසන්නානගතසබ්බකිලෙසෙ සොසෙති විද්ධංසෙති ක්කාපෙතීති වොහාරනාමං නාමකම්මං නාමධෙය්‍යං, තස්ස සිඛිනො. සකලලොකස්ස බන්ධුඤ්ඤාතකොති ලොකබන්ධු, තස්ස සිඛිනො ලොකබන්ධුනො භගවතො සුමනපුප්ඵං අභිරොපයිං පුපෙසින්නි අත්ථො.

සුමනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පුප්ඵවඩකොට්ඨයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අභිතරුපං සීහං වාතිආදිකං ආයස්මනො පුප්ඵවඩකොට්ඨයත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ ඵකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො මහාවිභවසම්පන්නො සත්ථරි පසිදිත්වා පසන්නාකාරං දස්සෙන්නො සුවණ්ණවණ්ණං අනොපපුප්ඵමොචිනිත්වා වඩකොටකං පුරෙත්වා භගවත්තං පුපෙත්වා ‘භගවා, ඉමස්ස නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සුවණ්ණවණ්ණො පුප්ඵනියො හුත්වා නිබ්බානං පාපුණෙය්‍ය’න්ති පත්ථනමකාසි.

සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු නිබ්බත්තො සබ්බත්ථ පුජිතො සුවණ්ණවණ්ණො අභිරුපො අහොසි. සො අපරහාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

68-9. සො පත්තඅරහත්තථලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො අභීතරූපං සීහං වානිආදිමාහ. තත්ථ සීහන්ති ද්විපදවතුප්පදාදයො සත්තෙ අභිභවති අප්ඤ්ඤාත්ථරනීති සීහො, අභීතරූපො අභීතසභාවො, තං අභීතරූපං සීහං ඉව නිසින්තං පුප්පෙසින්ති සම්බන්ධො. පක්ඛිනං අග්ගං ගරුළුරාජං ඉව පවරං උත්තමං බ්‍යග්ඝරාජං ඉව අභි විසෙසෙන ජාතං සබ්බසීහානං විසෙසං කෙසරසීහං ඉව තිලොකස්ස සරණං සිඛිං සම්මාසම්බුද්ධං. කිං භූතං? අනෙජං නික්කිලෙසං බන්ධමාරාදීහි අපරාජිතං නිසින්තං සිඛින්ති සම්බන්ධො. මාරණානග්ගන්ති සබ්බකිලෙසානං මාරණෙ සොසනෙ විද්ධංසනෙ අග්ගං සෙට්ඨං කිලෙසෙ මාරෙන්තානං පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං විජ්ජමානානම්පි තෙසං අග්ගන්ති අත්ථො. භික්ඛුසඛිසපුරක්කතං පරිවාරිතං පරිවාරෙන්වා නිසින්තං සිඛින්ති සම්බන්ධො.

70. වඩ්ඪකොටකෙ යපෙත්වානාති උත්තමං අනොජපුප්ඵං කරණ්ඩකෙ පුරෙන්වා සිඛිසම්බුද්ධං සෙට්ඨං සමොකිරිං පුප්පෙසින්ති අත්ථො.

පුප්ඵවඩ්ඪකොටියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

සත්තමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

8. නාගසමාලවග්ගො

1. නාගසමාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ආපාටලිං අහං පුප්ඵන්තිආදිකං ආයස්මතො නාගසමාලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තථාරූපසජ්ජනසංසග්ගස්ස අලාභෙන සත්ථරි ධර්මානකාලෙ දස්සනසවනපුජාකම්මකරිත්වා පරිනිබ්බුතකාලෙ තස්ස භගවතො සාරීරිකධාතුං නිදහින්වා කතචෙතියම්හි විත්තං පසාදෙන්වා පාටලිපුප්ඵං පුප්පෙත්වා සොමනස්සං උප්පාදෙන්වා යාවතායුකං යත්වා තෙනෙව සොමනස්සෙන තතො කාලං කතො තුසිතාදිසු ඡසු දෙවලොකෙසු සුඛමනුභවිත්වා අපරහාගෙ මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො නාගරුක්ඛපල්ලවකොමළසදිසසරීරත්තා නාගසමාලොති මාතාපිතුහි කතනාමධෙයොහා භගවති පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1. සො පවිඡා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො ආපාටලිං අහං පුජ්චන්තිආදිමාහ. තත්ථ ආපාටලීන්ති ආ සමන්තනො, ආදරෙන වා පාටලිපුජ්චං ගහෙත්වා අහං ථූපමිහි අභිරොපෙසිං පුපෙසින්ති අත්ථො. උජ්ඣිකං සුමහාපටෙති සබ්බනගරවාසීනං වන්දනපුජනත්ථාය මහාපටෙ නගරමජ්ඣෙවීරියං උජ්ඣිකං උට්ඨාපිතං, ඉට්ඨකකම්මසුධාකම්මාදීහි නිජ්චාදිතන්ති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

නාගසමාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. පදසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අක්කන්තඤ්ඤ පදං දිස්වාතිආදිකං ආයස්මනො පදසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො උජ්ජන්තුජ්ජන්තභවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං සද්ධාසම්පන්නෙ උපාසකගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො භගවතා තස්ස අනුකම්පාය දස්සිතං පදවෙතියං දිස්වා පසන්නො ලොමහට්ඨජානො වන්දනපුජනාදිබ්‍රමානමකාසි. සො තෙනෙව සුඛෙත්තෙ සුකතෙන පුඤ්ඤෙන තනො චූතො සග්ගෙ නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බසුඛමනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සෙසු ජානො මනුස්සසම්පත්තිං සබ්බමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ විභවසම්පන්නකුලෙ නිබ්බත්තො චුද්ධිමන්ථාය සද්ධාජානො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි, පුරාකතපුඤ්ඤනාමෙන පදසඤ්ඤකත්ථෙරොති පාකටො.

5. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො අක්කන්තඤ්ඤ පදං දිස්වාතිආදිමාහ. තත්ථ අක්කන්තන්ති අක්කමිතං දස්සිතං. සබ්බබුද්ධානං සබ්බදා චතුරභිගුලොපරියෙව ගමනං, අයං පන තස්ස සද්ධාසම්පන්නතං ඤාත්වා “එසො ඉමං පස්සතු”ති පදවෙතියං දස්සෙසි, තස්මා සො තස්මිං පසිදිත්වා වන්දනපුජනාදිසක්කාරමකාසිති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

පදසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දුමග්ගෙ පංසුකුලිකන්තිආදිකං ආයස්මනො බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො චුද්ධිජ්ජන්තො සද්ධාජානො දුමග්ගෙ ලග්ගිතං භගවතො පංසුකුලචීවරං දිස්වා පසන්නමානසො “අරහද්ධජ”න්ති වින්තෙත්වා වන්දනපුජනාදිසක්කාරමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සසම්පත්තිමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ

විභවසම්පන්න ඵකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

9. සො පත්තඅරහත්තාධිගමො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො දුමග්ගෙ පංසුකුලිකන්තිආදිමාහ. තත්ථ ධුනාති කම්පතීති දුමො. දුහති පුරෙති ආකාසතලන්ති වා දුමො, දුමස්ස අග්ගො කොට්ඨි දුමග්ගො, තස්මිං දුමග්ගෙ. පංසුමිව පටික්කුලභාවං අමනුස්සභාවං උලති ගච්ඡතීති පංසුකුලං, පංසුකුලමෙව පංසුකුලිකං, සත්ථුනො පංසුකුලං දුමග්ගෙ ලග්ගිතං දිස්වා අහං අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තං පංසුකුලං අවන්දිං පණාමමකාසින්ති අත්ථො. තන්ති නිපාතමත්තං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. භිසාලුවදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

කානනං වනමොග්ගය්හාතිආදිකං ආයස්මතො භිසාලුවදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ භිමවන්තස්ස සම්පෙ අරඤ්ඤාවාසෙ වසන්නො වනමුලඵලාභාරො විවෙකවසෙනාගතං විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පඤ්චභිසාලුවෙ අදාසි. භගවා තස්ස චිත්තං පසාදෙතුං පස්සන්තස්සෙව පරිභුඤ්ජි. සො තෙන චිත්තජ්ජසාදෙන කාලං කත්වා තුසිතාදීසු සම්පත්තිමනුභවිත්වා පච්ඡා මනුස්සසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධජ්ජපාදෙ ඵකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විභවසම්පත්තිං පත්තො තං පභාය සාසනෙ පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

13. සො තතො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො කානනං වනමොග්ගය්හාතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව. වසාමි වීජිනෙ අහන්ති විවෙකවාසො අහං වසාමිති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

භිසාලුවදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

ජට්ඨභාණුවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ඵකසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

බණ්ඩො නාමාසි නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො ඵකසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤාතං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නමානසො තස්ස සත්ථුනො බණ්ඩං නාම

අග්ගසාවකං භික්ඛාය වරමානං දිස්වා සද්දහිත්වා පිණ්ඩපාතමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි. සො එකදිවසං පිණ්ඩපාතස්ස සඤ්ඤං මනසිකරිත්වා පටිලද්ධවිසෙසත්තා එකසඤ්ඤකත්ථෙරොති පාකටො.

18. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො ඛණ්ඩො නාමාසි නාමෙනාතිආදිමාහ. තත්ථ තස්ස අග්ගසාවකත්ථෙරස්ස කිලෙසානං ඛණ්ඩිතත්තා ඛණ්ඩොති නාමං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

එකසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. තිණසන්ථරදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මතො තිණසන්ථරදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්නො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො බුද්ධුප්පාදතො පගෙව උප්පන්නත්තා සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා භිමවන්තස්ස අවිදුරෙ එකං සරං නිස්සාය පටිවසති. තස්මිං සමයෙ තිස්සො භගවා තස්සානුකම්පාය ආකාසෙන අගමාසි. අථ ඛො සො තාපසො ආකාසතො ඔරුග්ග ධීතං තං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො තිණං ලාගිත්වා තිණසන්ථරං කත්වා නිසීදාපෙත්වා බහුමානාදරෙන පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පටිකුටිකො හුත්වා පක්කාමි. සො යාවතායුකං යත්වා තතො වවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො අනෙකවිධසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

22. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව. මහාජාතස්සරොති එත්ථ පන සරන්ති එත්ථ පානීයත්ථිකා ද්විපදවතුප්පදාදයො සත්තාති සරං, අථ වා සරන්ති එත්ථ නදීකන්දරාදයොති සරං, මහන්නො ව සො සයමෙව ජාතත්තා සරො වෙති මහාජාතස්සරො. අනොතත්තජ්දන්තදහාදයො විය අපාකටනාමත්තා “මහාජාතස්සරො” ති චුත්තොති දට්ඨබ්බො. සතපත්තෙහි සඤ්ජන්තොති එකෙකස්මිං පුප්ඵෙ සතසතපත්තානං වසෙන සතපත්තො, සතපත්තසෙනපදුමෙහි සඤ්ජන්තො ගහනීභූතොති අත්ථො. නානාසකුණමාලයොති අනෙකෙ හංසකුක්කුටකුක්කුහදෙණ්ඩිහාදයො එකතො කුණන්ති සද්දං කරොන්තිති සකුණාති ලද්ධනාමානං පක්ඛීනං ආලයො ආධාරභූතොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

තිණසන්ථරදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. සුවිදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

තිංසකප්පසහස්සමිභිතිආදිකං ආයස්මතො සුවිදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය භගවතො චීවරකම්මං කාතුං පඤ්ච සුවියො අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු පුඤ්ඤමනුභවිත්වා චීවරන්තො උප්පන්තූප්පන්තභවෙ තික්ඛපඤ්ඤො හුත්වා පාකටො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජන්තො තික්ඛපඤ්ඤාය බුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි.

30. සො අපරභාගෙ පුඤ්ඤං පච්චවෙක්ඛන්තො තං දිස්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො තිංසකප්පසහස්සමිභිතිආදිමාහ. අන්තරන්තරං පනෙත්ථ සුවිඤ්ඤෙයාමෙව.

31. පඤ්චසුවී මයා දින්නාති එත්ථ සුවති ඡිද්දං කරොති විජ්ඣාතීති සුවි, පඤ්චමත්තා සුවි පඤ්චසුවී මයා දින්නාති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙයාමෙවාති.

සුවිදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. පාටලිපුප්ඵියත්ථෙරපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො පාටලිපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො කුසලාකුසලඤ්ඤා සත්ථරි පසිදිත්වා පාටලිපුප්ඵං ගහෙන්වා සත්ථු පුපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන බහුධා සුඛසම්පත්තියො අනුභවන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසන්තො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අගොසි.

36. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිමාහ. තත්ථ අන්තරාපණෙති ආ සමන්තතො භිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිකං භණ්ඩං පණෙන්නි වික්කිණන්ති පත්ථරන්ති එත්ථාති ආපණං, ආපණස්ස අන්තරං වීථිති අන්තරාපණං, තස්මිං අන්තරාපණෙ. සුවණ්ණවණ්ණං කඤ්චනග්ගියසංකාසං ද්වත්තිංසවරලක්ඛණං සම්බුද්ධං දිස්වා පාටලිපුප්ඵං පුපෙසිත්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

පාටලිපුප්ඵියත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. ධීවරායාගේ ජීවිතයේ වෙනස්වීම්

මිහලද්දො පුරෙ ආසින්නිආදිකං ආයස්මතො ධීවරායාගේ ජීවිතය අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථුප්පන්නභවෙ විච්චිප්පනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවින්නො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ පුරාකතෙන එකෙන කම්මවිජ්ජිතො නෙසාදයොනියං නිබ්බන්ධිතො විඤ්ඤානං පත්තො මිහසුකරාදයො මාරත්තො නෙසාදකම්මෙන අරඤ්ඤෙ වාසං කප්පෙසි. තස්මිං සමයෙ තිස්සො භගවා තස්සානුකම්පාය හිමවන්තං අගමාසි. සො තං ද්වන්තිංසවරලක්ඛණෙහි අසිතානුබ්බස්සනායාමප්පහාහි ච ජලමානං භගවන්තං දිස්වා සොමනස්සජාතො පණාමං කත්වා ගන්ත්වා පණණසන්ථරෙ නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ දෙවො ගජ්ජන්තො අසනි පති, තතො මරණසමයෙ බුද්ධිමනුස්සරිත්වා පුනරුත්ථිතො සි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුඛෙත්තෙ කතකුසලත්තා අකුසලවිපාකං පටිබාහිත්වා සග්ගෙ නිබ්බන්තො කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධස්සාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො වුද්ධිමත්වාය පුරාකතවාසනාය සන්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

42. සො තතො පරං අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො මිහලද්දො පුරෙ ආසින්නිආදිමාහ. තත්ථ මිහලද්දොති මිගානං මාරණං උපගච්ඡති මිහලද්දො. මිගන්ති සීසං වාතවෙගෙන ගච්ඡන්ති ධාවන්ති මිගා, තෙසං මිගානං මාරණෙ ලද්දො දාරුණො ලොහිති මිහලද්දො. සො අහං පුරෙ භගවතො දස්සනසමයෙ මිහලද්දො ආසිං අහොසින්නි අත්ථො. අරඤ්ඤෙ කානතෙන අරති ගච්ඡති මිහසමුහො එත්ථාති අරඤ්ඤං, අථ වා ආ සමන්තතො රජ්ජන්ති තත්ථ විචෙකාහිරතා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදයො මහාසාරප්පත්තා සප්පුරිසාති අරඤ්ඤං. කා කුච්ඡිතාකාරොන වා භයානකාකාරොන වා නදන්ති සද්දං කරොන්ති, ආනන්ති වින්දන්ති වා කානනං, තස්මිං අරඤ්ඤෙ කානතෙ මිහලද්දො පුරෙ ආසින්නි සම්බන්ධො. තත්ථ අද්දසං සම්බුද්ධන්ති තත්ථ තස්මිං අරඤ්ඤෙ උපගතං සම්බුද්ධං අද්දසං අද්දක්ඛින්නි අත්ථො. දස්සනං පුරෙ අහොසි අවිදුරෙ, තස්මා මනොද්වාරානුසාරොන චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං පුරෙවාරිකං කායවිඤ්ඤාණසමඨිං පාපෙති අප්පෙති අත්ථො.

44. තතො මෙ අසනීපාතොති ආ සමන්තතො සන්නතො ගජ්ජන්තො පතති අසනි, අසනියා පාතො පතනං අසනීපාතො, දෙවදණ්ඩොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාවති.

ධීවරායාගේ ජීවිතයේ වෙනස්වීම් සමත්තා.

10. තිප්පුමියේ වෙනස්වීම්

ප්‍රමුක්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො තිප්පුමියේ වෙනස්වීම් අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චිප්පනිස්සයානි පුඤ්ඤානි

උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතියං මාලාකාරකුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො මාලාකාරකම්මං කත්වා වසන්තො එකදිවසං අනෙකවිධානි ජලජථලජපුප්ඵානි ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගත්තුකාමො එවං වින්තෙසි - “රාජා ඉමානි තාව පුප්ඵානි දිස්වා පසන්තො සහස්සං වා ධනං ගාමාදිකං වා දදෙය්‍ය, ලොකනාථං පන පුජෙත්වා නිබ්බානාමතධනං ලභාමි, කිං මෙ එතෙසු සුන්දර”න්ති තෙන “භගවත්තං පුජෙත්වා සග්ගමොක්ඛසම්පත්තියො නිප්ඵාදෙතුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා වණ්ණවත්තං අතීව රත්තපුප්ඵත්තයං ගහෙත්වා පුජෙසි. තානි ගන්ත්වා ආකාසං ඡාදෙත්වා පත්ථරිත්වා අට්ඨංසු. නගරවාසීනො අවිජරියබ්භුතවිත්තජාතා වෙලුක්ඛෙපසහස්සානි පවත්තයිංසු. තං දිස්වා භගවා අනුමොදනං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

48. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා චුත්තොව. සබ්බධම්මාන පාරගුති සබ්බෙසං නවලොකුත්තරධම්මානං පාරං නිබ්බානං ගතො පච්චක්ඛං කතොති අත්ථො. දන්තො දන්තපරිවුතොති සයං කායවාචාදීහි දන්තො එතදග්ගෙ යපිතෙහි සාවකෙහි පරිවුතොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ සම්බන්ධවසෙන උත්තානත්ථමෙවාති.

තිපදුමියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

අට්ඨමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

9. තිමිරවග්ගො

1. තිමිරපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වන්දනාගානදීතීරෙතිආදිකං ආයස්මතො තිමිරපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපතිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වන්දනාගාය නදියා සම්පෙ වසති, විවෙකකාමතාය භිමවත්තං ගන්ත්වා නිසින්තං සිද්ධත්ථං භගවත්තං දිස්වා වන්දිත්වා තස්ස ගුණං පසිදිත්වා තිමිරපුප්ඵං ගහෙත්වා පුජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව සම්පත්තිමනුභවන්තො සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1. සො අපරහාගෙ පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො චන්ද්‍රභාගානදීතීරෙතිආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා චුත්තොව. අනුභොතං වජාමහන්ති ගඬිගාය ආසන්නෙ වසනභාවෙන සබ්බත්ථ රම්මභාවෙන ගඬිගාතො හෙට්ඨා සොතානුසාරෙන අහං වජාමී ගව්ජාමී තත්ථ තත්ථ වසාමීති අත්ථො. නිසින්නං සමණං දිස්වාති සමිතපාපත්තා සොසිතපාපත්තා සමණසඬ්ඛානං සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වාති අත්ථො.

2. එවං චිත්තෙසහං තදාති අයං භගවා සයං තිණ්ණො සබ්බසත්තෙ තාරයිස්සති සංසාරතො උත්තාරෙති සයං කායද්වාරාදීහි දමිතො අයං භගවා පරෙ දමෙති.

3. සයං අස්සත්ථො අස්සාසම්පත්තො, කිලෙසපරිලාභතො මුත්තො සබ්බසත්තෙ අස්සාසෙති, සන්තභාවං ආපාපෙති. සයං සන්නො සන්තකායචිත්තො පරෙසං සන්තකායචිත්තං පාපෙති. සයං මුත්තො සංසාරතො මුච්චිතො පරෙ සංසාරතො මොවයිස්සති. සො අයං භගවා සයං නිබ්බුතො කිලෙසග්ගිහි නිබ්බුතො පරෙසම්පි කිලෙසග්ගිහි නිබ්බාපෙස්සතීති අහං තදා එවං චිත්තෙසින්නි අත්ථො.

4. ගහෙත්වා තිමිරපුප්ඵන්ති සකලං වනන්තං නීලකාලරංසිහි අන්ධකාරං විය කරුමානං බායතීති තිමිරං පුප්ඵං තං ගහෙත්වා කණ්ණිකාවණ්ටං ගහෙත්වා මත්ථකෙ සිසස්ස උපරි ආකාසෙ ඔකිරිං පුප්පෙසින්නි අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

තිමිරපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. ගතසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ජාතියා සත්තවස්සොහන්තිආදිකං ආයස්මතො ගතසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පුරාකතවාසනාවසෙන සද්ධාජාතො සත්තවස්සිකකාලෙයෙව පබ්බජිතො භගවතො පණාමකරණෙනෙව පාකටො අහොසි. සො එකදිවසං අතීව නීලමණ්ණප්පහානි නඬිගලකසිතට්ඨානෙ උට්ඨිතසත්තපුප්ඵානි ගහෙත්වා ආකාසෙ පුප්පෙසි. සො යාවතායුකං සමණධම්මං කත්වා තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

10. සො අපරහාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො ජාතියා සත්තවස්සොහන්තිආදිමාහ. තත්ථ ජාතියා සත්තවස්සොති මාතුගබ්හතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය පරිපුණ්ණසත්තවස්සිකොති අත්ථො. පබ්බජිං අනගාරියන්ති අගාරස්ස හිතං ආගාරියං කසිවාණ්ණජාදිකම්මං නත්ථි ආගාරියන්ති අනගාරියං, බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිං අහන්ති අත්ථො.

12. සුගතානුගතං මග්ගන්ති බුද්ධෙන ගතං මග්ගං. අථ වා සුගතෙන දෙසිතං ධම්මානුධම්මපටිපත්තිපුරුෂවසෙන භට්ඨමානසො තුට්ඨවිත්තො පුපේත්වාති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ගතසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. නිපන්නඤ්ජලිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

රුක්ඛමූලෙ නිසින්තොහන්තිආදිකං ආයස්මතො නිපන්නඤ්ජලිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පබ්බජිත්වා රුක්ඛමූලිකභිගං පුරයමානො අරඤ්ඤෙ විහරති. තස්මිං සමයෙ බරො ආබාධො උප්පජ්ජී, තෙන පිළිතො පරමකාරුඤ්ඤප්පත්තො අභොසි. තදා භගවා තස්ස කාරුඤ්ඤෙන තත්ථ අගමාසි. අථ සො නිපන්නකොච උට්ඨිතුං අසක්කොන්තො සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා භගවතො පණාමං අකාසි. සො තතො වුතො තුසිතභවතෙ උප්පන්තො තත්ථ සම්පත්තිමනුභවිත්වා එවං ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අභොසි, පුරාකතපුඤ්ඤවසෙන නිපන්නඤ්ජලිකත්ථෙරොති පාකටො.

16. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුඤ්ඤසම්පත්තියො ඔලොකෙත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො රුක්ඛමූලෙ නිසින්තොහන්තිආදිමාහ. තත්ථ රුහනි පටිරුහනි උද්ධමුද්ධං ආරොහතීති රුක්ඛො, තස්ස රුක්ඛස්ස මූලෙ සම්පෙති අත්ථො. ඛ්‍යාධිතො පරමෙන වාති පරමෙන අධිකෙන බරෙන කක්ඛලෙන ඛ්‍යාධිතා රොගෙන ඛ්‍යාධිතො, ඛ්‍යාධිතා අහං සමන්තාගතොති අත්ථො. පරමකාරුඤ්ඤප්පත්තොමිතීති පරමං අධිකං කාරුඤ්ඤං දිනභාවං දුක්ඛිතභාවං පත්තොමිහි අරඤ්ඤෙ කානතෙනි සම්බන්ධො.

20. පඤ්චෙවාසුං මහාසිඛාති සිරසි පිළන්ධනත්ථෙන සිඛා වුව්චති වූළා. මණ්ඩි ජොතමානං මකුටං තස්ස අත්ථීති සිඛො, චක්කවත්තීනො එකනාමකා පඤ්චෙව චක්කවත්තීනො ආසුං අභෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

නිපන්නඤ්ජලිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. අධොපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අභිභූ නාම සො භික්ඛුතිආදිකං ආයස්මතො අධොපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා අපරභාගෙ කාමෙසු ආදිනවං දිස්වා තං පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිලාභී ඉද්ධිසු ව

වසිභාවං පත්වා හිමවන්තස්මිං පටිවසති. තස්ස සිඛිස්ස භගවතො අභිභූ නාම අග්ගසාවකො විවෙකාහිරතො හිමවන්තමගමාසි. අථ සො තාපසො තං අග්ගසාවකත්ථෙරං දිස්වා ථෙරස්ස ධීතපබ්බතං ආරුහන්තො පබ්බතස්ස හෙට්ඨාතලතො සුගන්ධානි වණ්ණසම්පන්නානි සත්ත පුප්ඵානි ගහෙත්වා පූජෙසි. අථ සො ථෙරො තස්සානුමොදනමකාසි. සොපි තාපසො සකස්සමං අගමාසි. තත්ථ එකෙන අජගරෙන පිළිතො අපරභාගෙ අපරිහීනජ්ඣානො තෙනෙව උපද්දවෙන උපද්දුතො කාලං කත්වා ඛරන්මලොකපරායනො හුත්වා බ්‍රහ්මසම්පත්තිං ඡකාමාවචරසම්පත්තිඤ්ච අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තියො ව බෙපෙත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්තො භගවතො ධම්මං සුත්වා පසන්නාමානසො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි. සො අපරභාගෙ අත්තනො කතපුඤ්ඤනාමෙන අධොපුප්ඵියත්ථෙරොති පාකටො.

22. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො අභිභූ නාම සො භික්ඛුනිආදිමාහ. තත්ථ සීලසමාධිහි පරෙ අභිභවතීති අභිභූ, ඛන්ධමාරාදිමාරෙ අභිභවති අජ්ඣාත්ථරතීති වා අභිභූ, සසන්නානපරසන්නානගතකිලෙසෙ අභිභවති විහෙසෙති විද්ධංසෙතීති වා අභිභූ. භික්ඛනසීලො යාවනසීලොති භික්ඛු, ඡින්නභින්නපට්ඨරොති වා භික්ඛු. අභිභූ නාම අග්ගසාවකො සො භික්ඛුනි අත්ථො, සිඛිස්ස භගවතො අග්ගසාවකොති සම්බන්ධො.

27. අජගරො මං පිළෙසිති තථාරූපං සීලසම්පන්නං ඥානසම්පන්නං තාපසං පුබ්බෙ කතපාපෙන වෙරෙන ව මහන්තො අජගරසප්පො පිළෙසි. සො තෙනෙව උපද්දවෙන උපද්දුතො අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො ආසි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

අධොපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. රංසිසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්භීතිආදිකං ආයස්මතො රංසිසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තෙසු තෙසු භවෙසු විච්චුපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා සරාවාසං පභාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අජිනවම්මධරො හිමවන්තම්භි වාසං කප්පෙසි. තස්මිං සමයෙ විපස්සී භගවා හිමවන්තමගමාසි. අථ සො තාපසො තමුපගතං භගවන්තං දිස්වා තස්ස භගවතො සරීරතො නික්ඛන්තපබ්බණ්ණබුද්ධරංසිසු පසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පඤ්චඩගෙන නමක්කාරමකාසි. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන ඉතො වුතො තුසිතාදිසු දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සසම්පත්තියො ව අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථාදීනවං දිස්වා ගෙහං පභාය පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

30. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීනිආදිමාහ. තත්ථ පබ්බතෙති පකාරෙන බුහති වඩ්ඤ්ඤිති පබ්බතො, හිමො අස්ස අත්ථිති හිමවන්තො, හිමවන්තො ච සො පබ්බතො වාති හිමවන්තපබ්බතො. හිමවන්තපබ්බතෙති වත්තබ්බෙ ගාථාවචනසුඛත්ථං ‘‘පබ්බතෙ හිමවන්තම්හී’’ති වුත්තං. තස්මිං හිමවන්තම්හි පබ්බතෙ වාසං කප්පෙසිං පුරෙ අහන්ති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ නයානුසාරෙන උත්තානමෙවාති.

රංසිසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. දුතියරංසිසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීනිආදිකං ආයස්මතො දුතියරංසිසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතකුසලො උප්පන්තූප්පන්තභවෙ විච්චිධුපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො චුස්සස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථ දොසං දිස්වා තං පභාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපබ්බතෙ වසන්තො වාකචීරනිවසනො විවෙකසුඛෙන විහරති. තස්මිං සමයෙ සො චුස්සං භගවන්තං තං පදෙසං සම්පත්තං දිස්වා තස්ස සරීරතො නික්ඛන්තපබ්බතණ්ණබුද්ධරංසියො ඉතො ටිතො විධාවන්තියො දණ්ඩදීපිකානික්ඛන්තවිප්පුරන්තම්ච දිස්වා තස්මිං පසන්තො අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා වන්දිත්වා චිත්තං පසාදෙත්වා තෙනෙව පීතිසොමනස්සෙන කාලං කත්වා තුසිතාදීසු නිබ්බත්තො තත්ථ ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පුබ්බවාසනාවසෙන පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරභා අහොසි.

35. සො අපරභාගෙ පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීනිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

දුතියරංසිසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. ඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීනිආදිකං ආයස්මතො ඵලදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතකුසලසම්භාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චිධුපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො චුස්සස්ස භගවතො කාලෙ ඵකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සුඛප්පත්තො තං සබ්බං පභාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා බරාජිනවම්මධාරී හුත්වා විහරති. තස්මිඤ්ච සමයෙ චුස්සං භගවන්තං තත්ථ සම්පත්තං දිස්වා පසන්තමානසො මධුරානි ඵලානි ගහෙත්වා හොපෙසි. සො තෙනෙව කුසලෙන දෙවලොකාදීසු පුඤ්ඤසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං.

බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

39. සො අපරහාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරිත්වා පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීතිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

එලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. සද්දසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීතිආදිකං ආයස්මතො සද්දසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො චුස්සස්ස හගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාජාතො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තම්හි අරඤ්ඤාවාසෙ වසන්නො අත්තනො අනුකම්පාය උපගතස්ස හගවතො ධම්මං සුත්වා ධම්මෙසු චිත්තං පසාදෙන්වා යාවතායුකං යත්වා අපරහාගෙ කාලං කත්වා තුසිතාදිසු ඡසු කාමාවචරසම්පත්තියො ච මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තියො ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඤත්වා අරහත්තං පාපුණ්.

43. සො අපරහාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පබ්බතෙ හිමවන්තම්හීතිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

සද්දසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. බොධිසිඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විපස්සිස්ස හගවතොතිආදිකං ආයස්මතො බොධිසිඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො විපස්සිස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සාසනෙ පබ්බජිත්වා වත්තපටිපත්තියා සාසනං සොභයන්නො මහාජනෙ බොධිපුජං කරුමානෙ දිස්වා අනෙකාති පුජ්ඣාති සුගන්ධොදකාති ච ගාභාපෙත්වා පුජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

46. සො අරහා හුත්වා ක්කානඵලසුබ්බෙත විනිනාමෙත්වා පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො විපස්සිස්ස හගවතොතිආදිමාහ. තත්ථ විසෙසං පරමත්ථං නිබ්බානං පස්සතීති විපස්සි, විසෙසෙන හබ්බාහබ්බජනෙ පස්සතීති ටා විපස්සි, විපස්සන්නො චතුසච්චං.

පස්සනදක්ඛනසිලොති වා විපස්සී, තස්ස විපස්සීස්ස භගවතො මහාබෝධිමහො අහුති සම්බන්ධො. තත්‍රාපි මහාබෝධීති බෝධි චූච්චති චතුසු මග්ගෙසු ඤාණං, තමෙත්ථ නිසින්නො භගවා පටිච්ඡේදාදිකා කණ්ණිකාරපාදපරුක්ඛොපි බෝධිච්චෙව චූච්චති, මහිතො ච සො දෙවබ්‍රහ්මනරාසුරෙහි බෝධි චෙති මහාබෝධි, මහතො බුද්ධස්ස භගවතො බෝධීති වා මහාබෝධි, තස්ස මහො පූජා අහොසිති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

බෝධිසිඤ්චකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පදුමපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පොක්ඛරවනං පට්ඨියොතිආදිකං ආයස්මතො පදුමපුප්ඵයත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො චූස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්ථාය පදුමසම්පන්නං එකං පොක්ඛරණං පටිසිත්ථා හිසමුළාලෙ බාදන්නො පොක්ඛරණයා අවිදුරෙ ගච්ඡමානං චූස්සං භගවත්තං දිස්වා පසන්නමානසො තතො පදුමාති ඔචිතිත්ථා ආකාසෙ උක්ඛිපිත්ථා භගවත්තං පූජෙසි, තාති පුප්ඵාති ආකාසෙ විතානං හුත්වා අට්ඨංසු. සො හියොයාසොමත්තාය පසන්නමානසො පබ්බජිත්ථා චත්තපටිපත්තිසාරො සමණධම්මං පුරෙත්ථා තතො චූතො තුසිතභවනමලං කුරුමානො විය තත්ථ උප්පජ්ජිත්ථා කමෙන ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො ච මනුස්සසම්පත්තියො ච අනුභවිත්ථා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්ථා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

51. සො අපරභාගෙ අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්ථා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පොක්ඛරවනං පට්ඨියොතිආදිමාහ. තත්ථ පකාරෙන නළදණ්ඩපත්තාදිහි බරන්තීති පොක්ඛරා, පොක්ඛරානං සමුට්ඨිතට්ඨෙන සමුහන්ති පොක්ඛරවනං, පදුමගච්ඡසණ්ඩෙහි මණ්ඩිතං මජ්ඣං පට්ඨියො අහන්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

පදුමපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

නවමචග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

10. සුධාවග්ගො

1. සුධාපිණ්ඩියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පූජාරහෙ පූජයතොතිආදිකං ආයස්මතො සුධාපිණ්ඩියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ භගවති ධරමානෙ පුඤ්ඤං කාතුමසක්කොන්නො පරිනිබ්බුතෙ භගවති තස්ස ධාතුං නිදහිත්ථා චෙතියෙ

කරියමානෙ සුධාපිණ්ඩමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන චතුත්තවුතිකජ්ජනො පටියාය එත්ථත්තරෙ චතුරාපායමදිස්වා දෙවමනුස්සසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මි. බුද්ධජ්ජාදෙ එකස්මි. කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්වා සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1-2. සො අපරහාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො අත්තනො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො පුජාරහෙතිආදිමාහ. තත්ථ පුජාරහා නාම බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඅරියසාවකාවරියුපජ්ඣායමානාපිතුගරුආදයො, තෙසු පුජාරහෙසු මාලාදිපදුමවත්ථාහරණවතුපච්චයාදිහි පූජයතො පූජයන්තස්ස පුග්ගලස්ස පුඤ්ඤකොටියාසං සහස්සසතසහස්සාදිවසෙන සඬ්ඛාං කාතුං කෙනචි මහානුභාවෙනාපි න සක්කාති අත්ථො. න කෙවලමෙව ධරමානෙ බුද්ධාදයො පූජයතො, පරිනිබ්බුතස්සාපි භගවතො චෙතියපටිමාබොධිආදීසුපි එසෙව නයො.

3. තං දිපෙතුං චතුත්තමපි දීපානන්තිආදිමාහ. තත්ථ චතුත්තමපි දීපානන්ති ජම්බුදීපඅපරගොයානඋත්තරකුරුපුබ්බවිදෙහසඬ්ඛානානං චතුත්තං දීපානං තදනුගතානං ද්විසහස්සපරිත්තදීපානඤ්ච එකතො කත්වා සකලචක්කවාලගබ්බෙහ ඉස්සරං චක්කවත්තිරජ්ජං කරෙය්‍යාති අත්ථො. එකිස්සා පූජනායෙතන්ති ධාතුගබ්බෙහ චෙතියෙ කතාය එකිස්සා පූජාය එතං සකලජම්බුදීපෙ සත්තරතනාදිකං සකලං ධනං. කලං නාග්ගති සොළසින්ති චෙතියෙ කතපූජාය සොළසක්ඛත්තුං විහත්තස්ස සොළසමකොටියාසස්ස න අග්ගතීති අත්ථො.

4. සිද්ධත්ථස්ස...පෙ.... එලිතන්තරෙති නරානං අග්ගස්ස සෙට්ඨස්ස සිද්ධත්ථස්ස භගවතො චෙතියෙ ධාතුගබ්බමිහි සුධාකම්මෙ කරියමානෙ පරිච්ඡෙදානං උභිත්තමත්තරෙ වෙමජ්ඣෙකු, අථ වා පුජ්ජදානටියානානං අත්තරෙ එලන්තියා මයා සුධාපිණ්ඩො දින්නො මක්ඛිතොති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සුධාපිණ්ඩියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සුවිත්තිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිස්සස්ස ලොකනාටස්සාතිආදිකං ආයස්මතො සුවිත්තිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු නිබ්බානාධිගමාය පුඤ්ඤං උපවිනිත්වා තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මි. කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා සත්ථු නිසීදනත්ථාය පරිසුද්ධං සිලිට්ඨං කට්ඨමයමනග්ගපීඨමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතිසුඛමනුභවිත්වා තත්ථ තත්ථ සංසරන්නො ඉමස්මි. බුද්ධජ්ජාදෙ එකස්මි. කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

8. සො පත්තඅරහත්තඵලො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො තිස්සස්ස ලොකනාථස්සාතිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

සුවිත්තිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. අඛිඨවෙළකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිස්සස්සාහං හගවතොතිආදිකං ආයස්මතො අඛිඨවෙළකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො තිස්සස්ස හගවතො කාලෙ ඵකෙනාකුසලෙන කම්මෙන දුග්ගතකුලගෙන නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධම්මදෙසනං ඤත්වා පසන්නාමානසො විවරත්ථාය අඛිඨභාගං ඵකං දුස්සමදාසි. සො තෙනෙව පිතිසොමනස්සෙන කාලං කත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තො ඡ කාමාවචරසම්පත්තිමනුභවිත්වා තතො වුතො මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තිනං අග්ගභූතං චක්කවත්තිසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ඵකස්මිං අද්ධකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නාමානසො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

14. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො තිස්සස්සාහං හගවතොතිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

අඛිඨවෙළකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. සුවිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

කම්මාරොහං පුරෙ ආසින්නිආදිකං ආයස්මතො සුවිදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අන්තරත්තරා කුසලබ්භාති පුරන්තො විපස්සිස්ස හගවතො කාලෙ අන්තරත්තරා කතෙන ඵකෙන කම්මවිජ්ජදෙන කම්මාරකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සකසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නාමානසො විවරසිබ්බනත්ථාය සුවිදානමදාසි, තෙන පුඤ්ඤෙන දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සෙසු උප්පන්නො චක්කවත්තාදයො සම්පත්තියො ච අනුභවිත්තො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ තික්ඛපඤ්ඤො වජීරඤාණො අහොසි. සො කමෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො මහද්ධනො සද්ධාජාතො තික්ඛපඤ්ඤො අහොසි. සො ඵකදිවසං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා ධම්මානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා නිසින්නාසනෙයෙව අරහා අහොසි.

19. සො අරහා සමානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො කම්මාරොහං පුරෙ ආසින්නිආදිමාහ. තත්ථ

කම්මාරොති අයොකම්මලොභකම්මාදිනා කම්මෙන ජීවති රුහති වුද්ධිං විරුළ්භිං ආපජ්ජතීති කම්මාරො, පුබ්බෙ පුඤ්ඤකරණකාලෙ කම්මාරො ආසිං අභොසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සුවිදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. ගන්ධමාලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො ගන්ධමාලියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො මහද්ධනො මහාභොගො අභොසි. සො සත්ථරි පසිදිත්වා චන්දනාගරුකප්පුරකස්සතුරාදීනි අනෙකානි සුගන්ධානි වඩ්ඨෙත්වා සත්ථු ගන්ධපුං කාරෙසි. තස්සුපරි සුමනපුප්ඵෙහි ඡාදෙසි, බුද්ධඤ්ච අට්ඨංචිගනමක්කාරං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පත්තෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අභොසි.

24. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

ගන්ධමාලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. තිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

මිගලුද්දො පුරෙ ආසින්තිආදිකං ආයස්මතො තිපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අත්තරා කෙනචි අකුසලච්ඡිද්දෙන විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදකුලෙ නිබ්බත්තො මිගලුද්දො හුත්වා අරඤ්ඤෙ විහරති. තදා විපස්සිස්ස භගවතො පාටලිබොධිං සම්පුණ්ණපත්තපල්ලවං හරිතවණ්ණං නිලොභාසං මනොරමං දිස්වා තිහි පුප්ඵෙහි පුප්ඵෙත්වා පුරාණපත්තං ඡඩ්ඞෙත්වා භගවතො සම්මුඛා විය පාටලිමහාබොධිං වන්දි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තතො වුතො දෙවලොකෙ උප්පත්තො තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අපරාපරං අනුභවිත්වා තතො වුතො මනුස්සෙසු ජාතො තත්ථ චක්කවත්තිසම්පත්තිආදයො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසොමනස්සහදයො ගෙහං පහාය පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අභොසි.

31. සො එවං සිද්ධිප්පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො මිගලුද්දො පුරෙ ආසින්තිආදිමාහ. තත්ථ මරණාය ගච්ඡති පාපුණාතීති මිගො, අථ වා මගයමානො ඉහති පවත්තතීති මිගො, මිගානං මාරණෙ ලුද්දො ලොභී ගෙධොති මිගලුද්දො, පුරෙ මය්හං පුඤ්ඤකරණසමයෙ

කානනසඬ්ඛානෙ මහාඅරඤ්ඤෙ මිගලුද්දො ආසින්නි සම්බන්ධො. පාටලිං හරිතං දිස්වාති තත්ථ පකාරෙන තලෙන රත්තවණ්ණෙන භවතීති පාටලි, පුප්ඵානං රත්තවණ්ණකාය පාටලිති වොභාරො, පත්තානං හරිතකාය හරිතං නීලවණ්ණං පාටලිබ්බොධිං දිස්වාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

තිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. මධුපිණ්ඩිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විවනෙ කානනෙ දිස්වාතිආදිකං ආයස්මතො මධුපිණ්ඩිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදයොනියං නිබ්බත්තො මහාඅරඤ්ඤෙ පටිවසති. තදා විවෙකාභිරතියා සම්පත්තං සිද්ධත්ථං භගවත්තං දිස්වා සමාධිතො වුට්ඨිතස්ස තස්ස සුමධුරං මධුමදාසි. තත්ථ ච පසන්නමානසො චන්දිත්වා පක්කාමි. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන සම්පත්තිං අනුභවන්නො දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

37. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො විවනෙ කානනෙ දිස්වාතිආදිමාහ. තත්ථ විවනෙති විසෙසෙන චනං පත්ථං විචනං, හත්ථිඅස්සරථසද්දෙහි හෙරිසද්දෙහි ච චත්ථුකාමකිලෙසකාමෙහි ච විගතං බ්‍යාපගතන්ති අත්ථො, කානනසඬ්ඛානෙ මහාඅරඤ්ඤෙ විවනෙති සම්බන්ධො. ඔසධිංව විරොචන්තන්ති භවවඩ්ඪකිජ්ජානානං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං නිජ්ජාදෙතිති ඔසධිං. ඔජානිබ්බත්තිකාරණං පටිච්ච යාය තාරකාය උග්ගතාය උද්ධරන්ති ගණ්හන්තිති සා ඔසධි. ඔසධිතාරකා ඉව විරොචන්තිති චන්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුබන්ථං “ඔසධිංව විරොචන්ත” න්ති ච වුත්තං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

මධුපිණ්ඩිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. සෙනාසනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො සෙනාසනදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං චනන්තරං සම්පත්තස්ස භගවතො පණාමං කත්වා පණ්ණසන්ථරං සන්ථරිත්වා අදාසි. භගවතො නිසින්නට්ඨානස්ස සමන්තතො භික්තිපරිච්ඡෙදං කත්වා පුප්ඵපුප්මකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරින්නො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො භික්ඛාදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය විභවසම්පන්නො සද්ධාජාතො විහාරතො නික්ඛමිත්වා පිණ්ඩාය වරමානං සිද්ධත්ථං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ආහාරමදාසි. භගවා තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙනෙව කුසලෙන යාවතායුකං යත්වා ආයුපරියොසානෙ දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව මනුස්සසම්පත්තිමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව. පවරා අභිනික්ඛන්තන්ති පකාරෙන වරිතබ්බං පත්ථෙතබ්බන්ති පවරං, රම්මභූතතො විවෙකභූතතො සකච්ඡාරතො අභි විසෙසෙන නික්ඛන්තන්ති අත්ථො. වානා නිබ්බානමාගතන්ති වානං චූචති තණ්හා, තතො නික්ඛන්තන්තා නිබ්බානං, වානනාමං තණ්හං පධානං කත්වා සබ්බකිලෙසෙ පහාය නිබ්බානං පත්තන්ති අත්ථො.

2. කටච්ඡුභික්ඛං දත්වානාති කරතලෙන ගහෙනබ්බා දබ්බි කටච්ඡු, භික්ඛියති ආයාචියතීති භික්ඛා, අභි විසෙසෙන බාදිතබ්බා භක්ඛිතබ්බාති වා භික්ඛා, කටච්ඡුනා ගහෙනබ්බා භික්ඛා කටච්ඡුභික්ඛා, දබ්බියා භත්තං දත්වාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

භික්ඛාදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරස්ස අපදානං. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජාතො සද්ධම්මස්සවනෙ සාදරො සාලයො භගවතො ධම්මදෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා සොසපමාණත්තා භගවතො ඤාණෙ පසන්නො පඤ්චඨගඅට්ඨඨගනමක්කාරවසෙන පණාමං කත්වා පක්කාමි. සො තතො චූතො දෙවලොකෙසු උප්පන්නො තත්ථ ඡ කාමාවචරෙ දිබ්බසම්පත්තිමනුභවන්තො තතො චචිත්වා මනුස්සලොකෙ ජාතො තත්ථග්ගභූතා චක්කවත්තිසම්පදාදයො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

7. සො අපරහාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිමාහ. තං වුත්තත්ථමෙව. නිසභාජානියං යථාති ගවසතසහස්සජෙට්ඨො නිසභො, නිසභො ව සො ආජානියො සෙට්ඨො උත්තමො චෙති නිසභාජානියො. යථා නිසභාජානියො, තථෙව හගවාති අත්ථො. ලොකවිසයසඤ්ඤාතං පඤ්ඤත්තිවසෙන ඵලං වුත්තං. අනුපමෙය්‍යො හි හගවා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. උප්පලහත්ථියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිවරායං නිවාසිහන්තිආදිකං ආයස්මතො උප්පලහත්ථකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජීනවරෙසු කතකුසලො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස හගවතො කාලෙ මාලාකාරකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය මාලාකාරකම්මෙන අනෙකාති පුප්ඵාති වික්කිණන්තො ජීවති. අටෙකදිවසං පුප්ඵාති ගහෙත්වා වරන්තො හගවන්තං රතනග්ගිකම්ච වරමානං දිස්වා රත්තුප්පලකලාපෙන පූජෙසි. සො තතො වුතො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන සුගතීසු පුඤ්ඤමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාජානො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

13. සො අපරහාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො තිවරායං නිවාසිහන්තිආදිමාහ. තත්ථ තිවරාති තීහි වාරෙහි කාරිතං සඤ්චරිතං පටිච්ඡන්තං නගරං, තස්සං තිවරායං නිවාසි, වසනසිලො නිවාසනට්ඨානගෙහෙ වා වසන්තො අහන්ති අත්ථො. අහොසිං මාලිකො තදාති තදා නිබ්බානත්ථාය පුඤ්ඤසම්භාරකරණසමයෙ මාලිකො මාලාකාරොව පුප්ඵාති කයවික්කයං කත්වා ජීවන්තො අහොසින්ති අත්ථො.

14. පුප්ඵහත්ථමදාසහන්ති සිද්ධත්ථං හගවන්තං දිස්වා උප්පලකලාපං අදාසිං පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

උප්පලහත්ථකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. පදපුප්පකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථස්ස හගවතොතිආදිකං ආයස්මතො පදපුප්පකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො සිද්ධත්ථස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසන්තො සුමනපුප්ඵෙන පාදමූලෙ පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සක්කසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ඵකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තථලෙ පතිට්ඨාසි.

19. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතොතිආදිමාහ. ඡාතිපුප්ඵමදාසහන්ති ඡාතිසුමනපුප්ඵං අදාසිං අහන්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුබන්ථං සුමනසද්දස්ස ලොපං කත්වා වුත්තං. තත්ථ ඡාතියා නිබ්බත්තො විකසමානොයෙව සුමනං ජනානං සොමනස්සං කරොතීති සුමනං, පුප්ඵනට්ඨෙන විකසනට්ඨෙන පුප්ඵං, සුමනඤ්ච තං පුප්ඵඤ්චාති සුමනපුප්ඵං, තාති සුමනපුප්ඵාති සිද්ධත්ථස්ස භගවතො අහං පුප්පෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

පදපුප්පකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. මුට්ඨිපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුදස්සනො නාම නාමෙතාතිආදිකං ආයස්මතො මුට්ඨිපුප්ඵයත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ මාලාකාරකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සකසිප්පෙ නිප්ඵන්තිං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං. දිස්වා පසන්තමානසො ඡාතිසුමනපුප්ඵාති උභොහි භත්ථෙහි භගවතො පාදමුලෙ ඔකිරිත්වා පුප්පෙසි. සො තෙන කුසලසම්භාරෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභො සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පුබ්බවාසනාවසෙන සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරභා අභොසි.

14-25. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සුදස්සනො නාම නාමෙතාතිආදිමාහ. තත්ථ සුදස්සනොති ආරොහපරිණාහරූපසණ්ඨානායොබ්බඤ්ඤසොභනෙන සුන්දරො දස්සනොති සුදස්සනො, නාමෙන සුදස්සනො නාම මාලාකාරො හුත්වා ඡාතිසුමනපුප්ඵෙහි පදුමුත්තරං භගවන්තං පුප්පෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

මුට්ඨිපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. උදකපුප්පකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො උදකපුප්පකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජීනවරෙසු පුරිතකුසලසඤ්චයො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති පරිපුරියමානො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය කුසලාකුසලං ජානන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො ආකාසෙ ගච්ඡන්තො නික්ඛන්තජබ්බණ්ණබුද්ධරංසිසු පසන්තො උභොහි භත්ථෙහි උදකං ගහෙන්වා පුප්පෙසි. තෙන පුජිතං උදකං රජතබ්බුලං විය ආකාසෙ අට්ඨාසි. සො අභිප්පසන්තො තෙනෙව සොමනස්සෙන තුසිතාදිසු නිබ්බත්තො දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා අපරභාගෙ

මනුස්සසම්පත්තියෝ ව අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

29. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව. සතාසනංව ජලිතන්ති සතං වුව්වති සජ්ජි, සතස්ස ආසනං ආධාරන්ති සතාසනං, අග්ගි, අථ වා තං අසති භුඤ්ජතීති සතාසනං, අග්ගියෙව. යථා සතෙ ආසිත්තෙ අග්ගිමිහි අග්ගිසිඛා අතීව ජලති, එවං අග්ගික්ඛන්ධං ඉව ජලමානං භගවන්තන්ති අත්ථො. ආදික්තංව හුතාසනන්ති හුතං වුව්වති පුජාසක්කාරෙ, හුතස්ස පුජාසක්කාරස්ස ආසනන්ති හුතාසනං, ජලමානං සුරියං ඉව ද්වත්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණෙහි ඛ්‍යාමජ්ජභාමණ්ඩලෙහි විජ්ජොතමානං සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං අනිලඤ්ජසෙ ආකාසෙ ගච්ජන්තං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

උදකපුජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. නළමාලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො නළමාලියත්ථෙරස්ස අපදානං. එසොපි පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු විචට්ඨපනිස්සයාති කුසලකම්මාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා කාමෙ ආදීනවං දිස්වා ගෙහං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්නො තත්ථාගතං භගවන්තං දිස්වා පසන්නො වන්දිත්වා තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා තත්ථ නිසින්තස්ස භගවතො නළමාලෙහි බීජනිං කත්වා බීජෙත්වා අදාසි. පටිග්ගහෙසි භගවා තස්සානුකම්පාය, අනුමොදනඤ්ච අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උජ්ජන්තූප්පන්තභවෙ පරිලාභසන්තාපවිච්ඡිතො කායචිත්තවෙතසිකසුඛජ්ජන්තො අනෙකසුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය පුබ්බවාසනාබලෙන සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

36. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව.

37. නළමාලං ගහෙත්වානාති නළති අසාරො නිස්සාරො හුත්වා වෙළඬංසතොපි තනුකො සල්ලහුකො ජාතොති නළො, නළස්ස මාලා පුජ්ථං නළමාලං, තෙන නළමාලෙන බීජනිං කාරෙසින්ති සම්බන්ධො. බීජස්සති ජනිස්සති වාතො අනෙතාති බීජනි, තං බීජනිං බුද්ධස්ස උපනාමෙසිං, පටිග්ගහෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

නළමාලියත්පේරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

සත්තමහාණවාරවණ්ණනා සමත්තා.

8. ආසනුපට්ඨාහකත්පේරපදානවණ්ණනා

කානනං වනමොග්ගය්හාතිආදිකං ආයස්මතො ආසනුපට්ඨාහකත්පේරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සරාවාසං වසන්තො තත්ථ දොසං දිස්වා සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො තත්ථ සම්පත්තං හගවන්තං දිස්වා පසන්තො සීහාසනං අදාසි, තත්ථ නිසින්නං හගවන්තං මාලාකලාපං ගහෙත්වා පුජෙත්වා තං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො නිබ්බත්තනිබ්බත්තහවෙ උච්චකුලිකො විභවසම්පන්නො අහොසි. සො කාලන්තරෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

47. සො අරහා සමානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො කානනං වනමොග්ගය්හාතිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙවාති.

ආසනුපට්ඨාහකත්පේරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. බ්ලාලිදායකත්පේරපදානවණ්ණනා

හිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මතො බ්ලාලිදායකත්පේරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සරාවාසං වසන්තො තත්ථාදීනවං දිස්වා සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො අතීව අප්පිච්ඡසන්තුට්ඨො ආලුවාදිහි යාපෙන්නො වසති. තදා පදුමුත්තරො හගවා තස්ස අනුකම්පාය තං හිමවන්තං අගමාසි. තං දිස්වා පසන්තො වන්දිත්වා බ්ලාලියො ගහෙත්වා පත්තෙ ඔකිරි. තං තථාගතො තස්සානුකම්පාය සොමනස්සුප්පාදයන්තො පරිභුඤ්ජි. සො තෙන කම්මෙන තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසන්තො සාසනෙ පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

53. සො අපරහාගෙ අත්තනො කුසලකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො හිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව. ආලුවකරම්භාදයො තෙසං තෙසං කන්දජාතීනං නාමානෙවාති.

බිලාලිදායකත්වේ රථපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. රෙණුපුපකත්වේ රථපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො රෙණුපුපකත්වේ රස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසන්තො විඤ්ඤානං පත්තො අග්ගික්ඛන්ධං විය විජ්ජොතමානං භගවන්තං දිස්වා පසන්තමානසො නාගපුප්ඵකෙසරං ගහෙන්වා පුපෙසි. අථ භගවා අනුමොදනමකාසි.

62-3. සො තෙන පුඤ්ඤාන තතො වුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා උප්පන්තූප්පන්තභවෙ සබ්බන්ථ පුජිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්තො පුබ්බවාසනාබලෙන සත්ථරි පසන්තො සාසනෙ පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා හුත්වා දිබ්බවක්ඛුනා අත්තතො පුබ්බකම්මං දිස්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්තො සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධන්තිආදිමාහ. තං භෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. සතරංසිංච භාණුමන්ති සතමත්තා සතප්පමාණා රංසි පභා යස්ස සූරියස්ස සො සතරංසි, ගාථාබන්ධසුබන්ථං සතරංසිති වුත්තං, අනෙකසතස්ස අනෙකසතසහස්සරංසිති අත්ථො. භාණු වුච්චති පභා, භාණු පභා යස්ස සො භාණුමා, භාණුමසඬ්ඛානං සූරියං ඉව විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා සකෙසරං නාගපුප්ඵං ගහෙන්වා අභිරොපයිං පුපෙසින්නි අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙවාති.

රෙණුපුපකත්වේ රථපදානවණ්ණනා සමත්තා.

ඵකාදසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

12. මහාපරිවාරවග්ගො

1. මහාපරිවාරකත්වේ රථපදානවණ්ණනා

විපස්සි නාම භගවාතිආදිකං ආයස්මතො මහාපරිවාරකත්වේ රස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො උප්පන්තසමයෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බන්තො අනෙකයක්ඛසතසහස්සපරිවාරො ඵකස්මිං බුද්දකදීපෙ දිබ්බසුඛමනුභවන්තො විහරති. තස්මිඤ්ච දීපෙ චෙතියාභිසොභිතො විහාරො අත්ථී, තත්ථ භගවා අගමාසි. අථ සො යක්ඛසෙනාධිපති තං භගවන්තං තත්ථ ගතභාවං දිස්වා දිබ්බවත්ථානි ගහෙන්වා ගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා දිබ්බවත්ථෙහි පුපෙසි, සපරිවාරො සරණමගමාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බන්තිත්වා තත්ථ ඡ කාමාවචරසුඛමනුභවිත්වා තතො වුතො මනුස්සෙසු අග්ගවක්ඛවත්තිආදිසුඛමනුභවිත්වා අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ

නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1-2. සො අපරහාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො විපස්සී නාම භගවාතිආදිමාහ. තත්ථ විසෙසං පරමත්ථං නිබ්බානං පස්සතීති විපස්සී, විවිධෙ සතිපට්ඨානාදයො සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මෙ පස්සතීති වා විපස්සී, විවිධෙ අනෙකස්පකාරෙ බොධිනෙයාසත්තෙ විසුං විසුං පස්සතීති වා විපස්සී, සො විපස්සී භගවා දීපවෙනියං දීපෙ පූජනීයට්ඨානං විහාරමගමාසීති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

මහාපරිවාරකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සුමඬිගලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අත්ථදස්සී ජීනවරොතිආදිකං ආයස්මතො සුමඬිගලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො අත්ථදස්සීස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං තළාකසමීපෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්මිං සමයෙ භගවා විහාරතො නික්ඛමිත්වා නභායිතුකාමො තස්ස තළාකස්ස තීරං ගන්ත්වා තත්ථ න්හත්වා එකච්චරො ජලමානො බ්‍රහ්මා විය සූරියො විය සුවණ්ණබ්බිමිමං විය අට්ඨාසි. අථ සො දෙවපුත්තො සොමනස්සජාතො පඤ්ඤාලොකො ථොමනමකාසි, අත්තනො දිබ්බගීතතුරියෙහි උපහාරඤ්ච අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා අපරහාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

11. සො පච්ඡා පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො අත්ථදස්සී ජීනවරොතිආදිමාහ. තත්ථ පරමත්ථං නිබ්බානං දක්ඛති පස්සතීති අත්ථදස්සී, අථ වා සබ්බසත්තානං චතුරාරියසච්චසඬ්ඛානං අත්ථපයොජනං දස්සනසිලොති අත්ථදස්සී, කිලෙසෙ අජිනි ජිනාති ජිනිස්සතීති ජිනො. වරිතබ්බො පත්ථෙතබ්බො සබ්බසත්තෙහිති වරො, අත්ථදස්සී ජිනො ච සො වරො වාති අත්ථදස්සී ජීනවරො. ලොකජෙට්ඨොති ලුප්පති පලුප්පතීති ලොකො, ලොකීයති පස්සියති බුද්ධාදීහි පාරජ්පත්තොති වා ලොකො, ලොකො ච ලොකො ච ලොකො වාති ලොකො. එකසෙසසමාසවසෙන “ලොකා”ති වත්තබ්බෙ “ලොකො”ති චුත්තො. ලොකස්ස ජෙට්ඨො ලොකජෙට්ඨො, සො ලොකජෙට්ඨො නරාසහොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සුමඬිගලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. සරණගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

උභින්නං දෙවරාජුන්නන්තාදිකං ආයස්මතො සරණගමනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො උප්පන්තූප්පන්නභවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවින්නන්තො පදුමුත්තරෙ භගවති උප්පන්නෙ අයං භිමවන්නෙ දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්මිං අපරෙන යක්ඛදෙවරඤ්ඤා සද්ධිං සඬගාමත්ථාය උපට්ඨිතෙ ද්වෙ අනෙකයක්ඛසහස්සපරිවාරා ඵලකාවුධාදිභත්ථා සඬගාමත්ථාය සමුපබ්බුළ්භා අහෙසුං. තදා පදුමුත්තරො භගවා තෙසු සත්තෙසු කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙන්වා ආකාසෙන තත්ථ ගන්ත්වා සපරිවාරානං ද්වින්නං දෙවරාජුනං ධම්මං දෙසෙසි. තදා තෙ සබ්බෙ ඵලකාවුධානි ඡඩ්ඛෙන්වා භගවන්නං ගාරවබ්බුමානෙන වන්දිත්වා සරණගමමංසු. තෙසං අයං පඨමං සරණගමමාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්ථාය සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

20. සො අපරභාගෙ පුබ්බකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්තො උභින්නං දෙවරාජුන්නන්තාදිමාහ. තත්ථ සුවිලොමබරලොමආලවකකුම්භීරකුට්ඨෙරාදයො විය නාමගොත්තෙන අපාකටා ද්වෙ යක්ඛරාජානො අඤ්ඤාපදෙසෙන දස්සෙන්තො ‘උභින්නං දෙවරාජුන’ න්තිආදිමාහ. සඬගාමො සමුපට්ඨිතොති සං සුට්ඨු ගාමො කලභත්ථාය උපගමන්නති සඬගාමො, සො සඬගාමො සං සුට්ඨු උපට්ඨිතො, එකට්ඨානෙ උපගන්ත්වා ධිතොති අත්ථො. අහොසි සමුපබ්බුළ්භොති සං සුට්ඨු උපසම්පෙ රාසිභූතොති අත්ථො.

21. සංවෙජෙසි මහාජනන්ති තෙසං රාසිභූතානං යක්ඛානං ආකාසෙ නිසින්නො භගවා චතුසච්චධම්මදෙසනාය සං සුට්ඨු වෙජෙසි, ආදීනවදස්සනෙන ගණ්භාපෙසි විඤ්ඤාපෙසි බොධෙසිති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සරණගමනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. එකාසනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වරුණො නාම නාමෙන්නාතිආදිකං ආයස්මතො එකාසනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවින්නන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ වරුණො නාම දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති. සො භගවන්නං දිස්වා පසන්නමානසො ගන්ධමාලාදීහි ගීතවාදිතෙහි ව උපට්ඨයමානො සපරිවාරො පූජෙසි. තතො අපරභාගෙ භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස මහාබොධිරුක්ඛං බුද්ධදස්සනං විය සබ්බකූරියතාලාවවරෙහි සපරිවාරො උපහාරමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තතො කාලඬිකත්වා නිම්මානරතිදෙවලොකෙ උප්පජ්ජී. එවං දෙවසම්පත්තිමනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව මනුස්සභූතො චක්කවත්තිසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්වා සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

31. සො පවිෂා සකකම්මං සරිත්වා තං තථතො ඤත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො වරුණො නාම නාමෙනාතිආදිමාහ. තත්ථ යදා අහං සම්බොධනත්ථාය බුද්ධං බොධිඤ්ච පුප්පෙසිං, තදා වරුණො නාම දෙවරාජා අහොසින්ති සම්බන්ධො.

34. ධරණීරුහපාදපන්ති එත්ථ රුක්ඛලතාපබ්බතසත්ථරතනාදයො ධාරෙතීති ධරණී, තස්මිං රුහති පතිට්ඨහතීති ධරණීරුහො. පාදෙන පිචතීති පාදපො, සිඤ්චිතසිඤ්චිතොදකං පාදෙන මුලෙන පිචති රුක්ඛක්ඛන්ධසාබාවිට්ඨපෙහි ආපොරසං පත්ථරියතීති අත්ථො, තං ධරණීරුහපාදපං බොධිරුක්ඛන්ති සම්බන්ධො.

35. සකකම්මාභිරද්ධොති අත්තතො කුසලකම්මෙන අභිරද්ධො පසන්නො උත්තමෙ බොධිමිහි පසන්නොති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

එකාසනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. සුවණ්ණපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විපස්සි නාම භගවාතිආදිකං ආයස්මතො සුවණ්ණපුප්ඵයත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමපි පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං යානෙ භූමිට්ඨකදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො තස්ස භගවතො ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො චතුහි සුවණ්ණපුප්ඵෙහි පුප්පෙසි. තාති පුප්ඵාති ආකාසෙ සුවණ්ණචිතානං හුත්වා ඡාදෙසුං, සුවණ්ණපහා ච බුද්ධස්ස සරීරපහා ච එකතො හුත්වා මහාඔහාසො අහොසි. සො අතිරෙකතරං පසන්නො සකභවනං ගතොපි සරතියෙව. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තුසිතභවනාදියුගතීසුයෙව සංසරන්තො දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤාතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

40. සො අපරහාගෙ පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො අත්තතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො විපස්සි නාම භගවාතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව.

44. පාමොජ්ජං ජනයිත්වානාති බලවජිතිං උප්පාදෙත්වා “පාමොජ්ජං ආමොදනා පමොදනා භාසො පහාසො චිත්ති ඔදග්ගං අත්තමනතා චිත්තස්සා”තිආදීසු (ධ. ස. 9, 86; මහානි. 1) විය අත්තමනතා සකභාවං උප්පාදෙත්වාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සුවණ්ණපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. විතකපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වසාම් රාජායතනනෙතිආදිකං ආයස්මතො චිතකපුජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තතො පරං උප්පන්තූප්පන්තභවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ රාජායතනරුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්තො අන්තරන්තරා දෙවතාහි සද්ධිං ධම්මං සුත්වා පසන්තො භගවති පරිනිබ්බුතෙ සපරිවාරො ගන්ධදීපධූපපුප්ඵභෙරිආදීනි ගාභාපෙත්වා භගවතො ආලහනට්ඨානං ගන්ත්වා දීපාදීනි පුප්පෙත්වා අනෙකෙහි තූරියෙහි අනෙකෙහි වාදිතෙහි තං පුප්පෙසී. තතො පට්ඨාය සකභවනං උපවිට්ඨොපි භගවන්තමෙව සරිත්වා සම්මුඛා විය වන්දති. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන තෙන චිත්තප්පසාදෙන රාජායතනතො කාලං කතො තුසිතාදීසු නිබ්බත්තො දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො භගවති උප්පන්තචිත්තප්පසාදො භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

49. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො වසාම් රාජායතනනෙතිආදිමාහ. රාජායතනනෙති දෙවරාජුනං ආයතනං රාජායතනං, තස්ස රුක්ඛස්ස නාමධෙයොයා වා. පරිනිබ්බුතෙ භගවතීති පරිසමන්තතො කිඤ්චි අනවසෙසෙත්වා ඛන්ධපරිනිබ්බානකාලෙ පරිනිබ්බානසමයෙ පරිනිබ්බානප්පත්තස්ස සිඛිතො ලොකබන්ධුනොති සම්බන්ධො.

50. චිතකං අගමාසභන්ති වන්දනාගරුදෙවදාරුකප්පුරතක්කොලාදිසුගන්ධදාරුහි චිතං රාසිගතන්ති චිතං, චිතමෙව චිතකං, බුද්ධගාරවෙන චිතකං පූජනත්ථාය චිතකස්ස සම්පං අභං අගමාසින්ති අත්ථො. තත්ථ ගන්ත්වා කතකිච්චං දස්සෙන්නො තූරියං තත්ථ වාදෙත්වාතිආදිමාහ. තං සබ්බං සුවිඤ්ඤෙයාමෙවාති.

චිතකපුජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

යදා විපස්සී ලොකග්ගොතිආදිකං ආයස්මතො බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං භූමට්ඨකවිමානෙ දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා විපස්සී භගවා ආයුසඬ්ඛාරං වොස්සජ්ජී. අථ සකලදසසභස්සිලොකධාතු සසාගරපබ්බතා පකම්පිත්ථ. තදා තස්ස දෙවපුත්තස්ස භවනම්පි කම්පිත්ථ. තස්මිං බණ්ණෙ සො දෙවපුත්තො සංසයජාතො – “කිං නු ඛො පථවිකම්පාය නිබ්බත්ති” ති චිත්තෙත්වා බුද්ධස්ස ආයුසඬ්ඛාරවොස්සජ්ජනාවං ඤාත්වා මහාසොකං දොමනස්සං උප්පාදෙසී. තදා වෙස්සවණො මහාරාජා ආගන්ත්වා “මා චිත්තයිත්ථා” ති අස්සාසෙසී. සො දෙවපුත්තො තතො වුතො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සරාවාසං පභාය පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

57. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො යදා විපස්සී ලොකග්ගොතිආදිමාහ. ආයුසඬ්ඛාරමොස්සජ්ජිති ආ සමන්තනො යුනොති පාලෙති සත්තෙති ආයු, ආයුස්ස සඬ්ඛාරො රාසිභාවො ආයුසඬ්ඛාරො, තං ආයුසඬ්ඛාරං ඔස්සජ්ජී පරිච්චජී ජහාසීති අත්ථො. තස්මිං ආයුසඬ්ඛාරමොස්සජ්ජනෙ. ජලමෙඛලාසාගරොදකමෙඛලාසහිතා සකලදසසහස්සවක්කවාළපථවී කම්පිත්ථාති සම්බන්ධො.

58. ඔතතං චිත්ථතං මය්හන්ති මය්හං භවතං ඔතතං චිත්ථතං චිත්තං විචිත්තං සුචි සුපරිසුද්ධං චිත්තං අනෙකෙහි සත්තහි රතනෙහි විචිත්තං සොහමානං පකම්පිත්ථ පකාරෙන කම්පිත්ථාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

බුද්ධසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. මග්ගසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිකං ආයස්මතො මග්ගසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තතො ඔරං තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්ච්චපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හිමවත්තෙ දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො අරඤ්ඤං ගන්ත්වා මග්ගමුල්භානං මග්ගං ගවෙසන්තානං තස්ස සාවකානං භොජෙත්වා මග්ගං ආචික්ඛි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සසම්පත්තිමනුභවිත්වා උප්පන්නුප්පන්නභවෙ සබ්බත්ථ අමුල්භො සඤ්ඤවා අහොසි. අථ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සරාවාසෙ අනල්ලිතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

66. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරබුද්ධස්සාතිආදිමාහ. සාවකා වනචාරිනොති භගවතො චුත්තවචනං සම්මා ආදරෙන සුණන්තිති සාවකා, අථ වා භගවතො දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා සද්ධම්මං සුණන්තිති සාවකා. වනචාරිනො වනෙ විචරණකා සාවකා විජ්ජනට්ඨා මග්ගමුල්භා මහාඅරඤ්ඤෙ අත්ථාව චක්ඛුචිරහිතාව අනුසුයාරෙ විචරන්තිති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

මග්ගසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. පච්චුපට්ඨානසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අත්ථදස්සිම්හි සුගතෙතිආදිකං ආයස්මතො පච්චුපට්ඨානසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්ච්චපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තො භගවති ධර්මානෙ දස්සනස්ස අලද්ධත්තා පච්ඡා පරිනිබ්බුතෙ මහාසොකජ්ජත්තො විහාසි. තදා හිස්ස භගවතො සාගතො නාම අග්ගසාවකො

අනුසාසන්නො හගවතො සාරීරිකධාතුපුජා හගවති ධරමානෙ කතපුජා විය
 විත්තප්පසාදවසා මහප්ඵලං භවතී” ති වත්වා “ථූපං කරොහී” ති නියොජිතො ථූපං
 කාරෙසි, තං පුජෙත්වා තතො වුතො දෙවමනුස්සෙසු
 සක්කවක්කවත්තිසම්පත්තිමනුභවත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං එකස්මිං
 කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පසිදිත්වා පබ්බජිත්වා
 නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

72. සො අපරහාගෙ අත්තනො පුඤ්ඤකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො
 පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො අත්ථදස්සිමිති සුගතෙතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා
 වුත්තමෙව. යක්ඛයොනිං උපපජ්ජිත්ති එත්ථ පන අත්තනො සකාසං
 සම්පත්තසම්පත්තෙ බාදන්තා යන්ති ගච්ඡන්තිති යක්ඛා, යක්ඛානං යොනි ජාතීති
 යක්ඛයොනි, යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තොති අත්ථො.

73. දුල්ලද්ධං වත මෙ ආසීති මෙ මයා ලද්ධයසං දුල්ලද්ධං, බුද්ධභූතස්ස
 සත්ථුතො සක්කාරං අකතත්තා විරාධෙත්වා ලද්ධන්ති අත්ථො. දුප්පභාතන්ති දුට්ඨු
 පභාතං රත්තියා පභාතකරණං, මය්හං න සුට්ඨුං පභාතන්ති අත්ථො. දුරුට්ඨිතන්ති
 දුඋට්ඨිතං, සුරියස්ස උග්ගමනං මය්හං දුඋග්ගමනන්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ
 උත්තානමෙවාති.

පච්චුපට්ඨානසඤ්ඤාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. ජාතිපූජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ජායං තස්ස විපස්සිස්සාතිආදිකං ආයස්මතො ජාතිපූජකත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති
 උපචින්නො විපස්සිස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං
 පත්තො නක්ඛත්තපායකෙහි විපස්සිබොධිසත්තස්ස වුත්තලක්ඛණනිමිත්තං සුත්වා
 “අයං කිර කුමාරො බුද්ධො හුත්වා සකලලොකස්ස අග්ගො සෙට්ඨො සුත්වා
 සබ්බසත්තෙ සංසාරතො උද්ධරිස්සතී” ති සුත්වා තං හගවන්තං කුමාරකාලෙයෙව
 බුද්ධස්ස විය මහාපුජමකාසි. පච්ඡා කමෙන කුමාරකාලං රාජකුමාරකාලං
 රජ්ජකාලන්ති කාලත්තයමතික්කම්ම බුද්ධෙ ජාතෙපි මහාපුජං කත්වා තතො වුතො
 තුසිතාදීසු නිබ්බත්තො දිබ්බසුඛමනුභවත්වා පච්ඡා මනුස්සෙසු
 චක්කවත්තාදිමනුස්සසුඛමනුභවත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
 සත්තට්ඨවස්සකාලෙයෙව හගවති පසන්නො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා
 නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

82. සො අපරහාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො
 පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො ජායං තස්ස විපස්සිස්සාතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා
 වුත්තත්ථමෙව.

84. නෙමිත්තානං සුඤ්ඤානානි එත්ථ නිමිත්තං කාරණං සුබ්බක්ඛප්පත්තිහෙතුං ජානන්තිති නෙමිත්තා, තෙසං නෙමිත්තානං නක්ඛත්තපායකානං වචනං සුඤ්ඤානි අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ජාතිපුප්පකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

ද්වාදසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

13. සෙරෙයාවග්ගො

1. සෙරෙයාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අජ්ඣායකො මන්තධරොතිආදිකං ආයස්මතො සෙරෙයාකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො තතො පරෙසු අත්තභාවසහස්සෙසු විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගන්ත්වා ඉතිභාසාදිසකලබ්‍රාහ්මණධම්මෙසු කොට්ඨපත්තො එකස්මිං දිවසෙ අබ්භොකාසෙ සපරිවාරො ධීතො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සෙරෙයාපුප්ඵං ගහෙත්වා ආකාසෙ ඛිපන්නො පූජෙසි. තානි පුප්ඵානි ආකාසෙ විතානං හුත්වා සත්තාහං යත්වා පච්ඡා අත්තරධායිංසු. සො තං අච්ඡරියං දිස්වා අනිව පසන්නමානසො තෙනෙව ජිනිසොමනස්සෙන කාලං කත්වා තුසිතාදීසු නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බසුඛමනුභවිත්වා තතො මනුස්සසුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පාපුණිත්වා පුබ්බවාසනාබලෙන සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

1. සො අපරභාගෙ පුරාකතකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො අජ්ඣායකො මන්තධරොතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව.

3. සෙරෙයාකං ගහෙත්වානාති සිරිසෙ භවං ජාතිපුප්ඵං සෙරෙයාං, සෙරෙයාමෙව සෙරෙයාකං, තං සෙරෙයාකං ගහෙත්වානාති සම්බන්ධො. භගවති පසන්නො ජාතිසුමනමකුළුවම්පකාදිනි පුප්ඵානි පතිට්ඨපෙත්වා පූජෙතුං කාලං නත්ථිතාය තත්ථ සම්පත්තං. තං සෙරෙයාකං පුප්ඵං ගහෙත්වා පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සෙරෙයාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. පුප්ඵපුප්පියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මතො පුප්ඵපුප්පියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි

උපවිනන්තො විපස්සිබුද්ධස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්වා සකසිජ්ජෙ නිජ්ජත්තිං පත්තො තත්ථ සාරං අපස්සන්තො ගෙහං පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා අත්තනා සහගතෙහි පඤ්චසිස්සසහස්සෙහි සද්ධිං පඤ්චාහිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බන්තෙත්වා කුක්කුරනාමපබ්බතසමීපෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා පටිවසති. තදා බුද්ධුප්පාදභාවං සුත්වා සිස්සෙහි සහ බුද්ධස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො කෙනවි බ්‍යාධිනා පිළිනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා සිස්සසන්තිකා බුද්ධස්සානුභාවං ලක්ඛණඤ්ච සුත්වා පසන්නමානසො හිමවන්තො වම්පකාසොකතිලකකෙටකාද්‍යනෙකෙ පුජ්ජේ ආහරාපෙත්වා ථූපං කත්වා බුද්ධං විය පුජෙත්වා කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි. අථ තෙ සිස්සා තස්ස ආලහනං කත්වා බුද්ධසන්තිකං ගන්ත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. අථ භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා අනාගතංසඤ්ඤාණෙන පාකට්ඨකරණමකාසි. සො අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්තො පුබ්බවාසනාබලෙන සත්ථරි පසන්තො පබ්බජිත්වා නවරස්සෙව අරහා අහොසි.

10. අථ සො අත්තනො පුබ්බකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො හිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව. කුක්කුරො නාම පබ්බතොති පබ්බතස්ස සිබරං කුක්කුරාකාරෙන සුනබාකාරෙන සණ්ඨිතත්තා “කුක්කුරපබ්බතො” ති සඬ්ඛං ගතො, තස්ස සමීපෙ පණ්ණසාලං කත්වා පඤ්චතාපසසහස්සෙහි සහ වසමානොති අත්ථො. නයානුසාරෙන සෙසං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

පුජ්ජථුපියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. පායසදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධොතිආදිකං ආයස්මතො පායසදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ ඵකස්මිං විභවසම්පන්නො කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්වා සරාවාසං වසන්තො හත්ථිඅස්සධනධඤ්ඤසත්තරතනාදිවිභවසම්පන්නො සද්ධාසම්පන්නො කම්මඵලං සද්දහිත්වා සහස්සමත්තා සුවණ්ණපාතියො කාරෙත්වා තස්මිං ධීරපායසසහස්සස්ස පුරෙත්වා තා සබ්බා ගාභාපෙත්වා සිම්බලිවනං අගමාසි. තස්මිං සමයෙ විපස්සි භගවා ඡබ්බණ්ණරංසියො විස්සජ්ජෙත්වා ආකාසෙ වඬ්කමං මාපෙත්වා වඬ්කමති. සො පන සෙට්ඨි තං අවිජරියං දිස්වා අනිව පසන්තො පාතියො ය්පෙත්වා වන්දිත්වා ආරොචෙසි පටිග්ගහණාය. අථ භගවා අනුකම්පං උපාදාය පටිග්ගහෙසි, පටිග්ගහෙත්වා ව පන තස්ස සොමනුස්සුප්පාදනත්ථං සහස්සමත්තෙහි හික්ඛුසඬ්ඛෙහි සද්ධිං පරිභුඤ්ජී, තදවසෙසං අනෙකසහස්සහික්ඛු පරිභුඤ්ජීසු. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නවරස්සෙව අරහා අහොසි.

26. සො අපරභාගෙ අත්තනො කුසලං පච්චවෙක්ඛමානො තං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධොතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව.

28. වඩ්ඤාමං සුසමාරුල්ලොති වදින්නො පදවික්ඛෙපං කරොන්නො කමති ගච්ඡති වඩ්ඤාමං, වඩ්ඤාමස්ස පදවික්ඛෙපස්ස ආධාරභූතපථවිපදෙසො වඩ්ඤාමං නාමාති අත්ථො, එතං වඩ්ඤාමංසු විසෙසෙන ආරුල්ලොති සම්බන්ධො. අම්බරෙ අනිලායනෙති වරියති ඡාදියති අනෙනාති වරං, න බරන්ති අම්බරං, සෙනවත්ථසදිසං ආකාසන්ති අත්ථො. නත්ථි නිලියනං ගොපනං එත්ථාති අනිලං, ආ සමන්තනො යන්ති ගච්ඡන්ති අනෙන ඉද්ධිමන්තොති ආයනං, අනිලඤ්ච තං ආයනඤ්චෙති අනිලායනං, තස්මිං අම්බරෙ අනිලායනෙ වඩ්ඤාමං මාපයින්නි අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

පායසදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. ගන්ධොදකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිසජ්ජ පාසාදවරෙතිආදිකං ආයස්මනො ගන්ධොදකියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ නිබ්බානුපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්නො විපස්සිභගවතො කාලෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤුතං පත්වා මහද්ධනො මහාභොගො දිබ්බසුඛමනුභවන්තො විය මනුස්සසුඛමනුභවන්තො එකස්මිං දිවසෙ පාසාදවරෙ නිසින්තො හොති. තදා භගවා සුවණ්ණමහාමෙරු විය වීථියා විවරති, තං විවරමානං භගවත්තං දිස්වා පසන්නමානසො ගන්ත්වා වන්දිත්වා සුගන්ධොදකෙන භගවත්තං ඔසිඤ්චමානො පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සරාවාසෙන අනල්ලිනො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඤෙත්වා නවිරස්සෙව අරභා අහොසි.

35. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො නිසජ්ජ පාසාදවරෙතිආදිමාහ. තත්ථ පාසාදොති පසාදං සොමනස්සං ජනෙති උප්පාදෙතීති පාසාදො, මාලාකම්මවිත්තකම්මසුවණ්ණකම්මාදායනෙකවිවිත්තං දිස්වා තත්ථ පවිට්ඨානං ජනානං පසාදං ජනයතීති අත්ථො. පාසාදො ව සො පත්ථෙතබ්බට්ඨෙන වරො වාති පාසාදවරො, තස්මිං පාසාදවරෙ නිසජ්ජ නිසිදිත්වා විපස්සිං ජිනවරං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ගන්ධොදකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. සම්මුඛාට්ඨිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ජායමාන විපස්සිමිහිතිආදිකං ආයස්මතො සම්මුඛාචිකත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
 උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො
 සත්තවස්සිකකාලෙයෙව සකසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා
 වසන්තො විපස්සිමිහි බොධිසත්තෙ උප්පන්නෙ සබ්බබුද්ධානං ලක්ඛණානි
 වෙදත්තයෙ දිස්සමානානි තානි රාජප්පමුඛස්ස ජනකායස්ස විපස්සිබොධිසත්තස්ස
 ලක්ඛණඤ්ච බුද්ධභාවඤ්ච බ්‍යාකරිත්වා ජනානං මානසං නිබ්බාපෙසි, අනෙකානි ච
 උත්තිවචනානි නිවෙදෙසි. සො තෙන කුසලකම්මෙන ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො
 අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මි.
 බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සද්ධාජානො පබ්බජිත්වා
 නචිරස්සෙව අරහා අහොසි. කතකුසලනාමෙන සම්මුඛාචිකත්ථෙරොති පාකටො.

41. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං
 පකාසෙන්නො ජායමානෙ විපස්සිමිහිතිආදිමාහ. විපස්සිමිහි සම්මාසම්බුද්ධෙ
 ජායමානෙ උප්පජ්ජමානෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තෙ අහං පාතුභූතං නිමිත්තං
 කාරණං බුද්ධභාවස්ස හෙතුං බ්‍යාකරිං කට්ඨං, අනෙකානි අච්ඡරියානි පාකටානි
 අකාසිත්ති අත්ථො. සෙසං චුත්තනායානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

සම්මුඛාචිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. කුසුමාසනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරෙ ධඤ්ඤවතියානිආදිකං ආයස්මතො කුසුමාසනියත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි
 පුඤ්ඤානි උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො
 විඤ්ඤානං පත්තො මහද්ධනො මහාභොගො තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගතො
 බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු කොට්ඨ්ථපත්තො සකපරසමයකුසලො මාතෘපිතරො පුප්පතුකාමො
 පඤ්ච උප්පලකලාපෙ අත්තනො සම්පෙ යපෙත්වා නිසින්නො භික්ඛුසඤ්ඤපරිචුතං
 විපස්සිං භගවත්තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා නිලපිතාදිසනබුද්ධරස්මියො ච දිස්වා
 පසන්නමානසො ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ තානි පුප්ඵානි සන්ථරිත්වා
 භගවත්තං තත්ථ නිසීදාපෙත්වා සකසරෙ මාතු අත්ථාය පටියත්තානි සබ්බානි
 බාදනීයභොජනීයානි ගහෙත්වා සපරිවාරං භගවත්තං සහත්ථෙන සත්තප්පෙත්තො
 භොජෙසි. භොජනාවසානෙ එකං උප්පලහත්ථං අදාසි. තෙන සොමනස්සජානො
 පත්ථනං අකාසි. භගවාපි අනුමොදනං කත්වා පකාමි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන
 දෙවමනුස්සෙසු ද්වෙ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මි. බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං
 විභවසම්පන්නෙ එකස්මි. කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො භොගයසෙහි
 වඩිසීතො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා සරාවාසං පහාය පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා
 අහොසි.

65. සො අපරභාගෙ පුබ්බෙ කතකුසලං පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණෙන සරිත්වා
 සොමනස්සජ්ජන්තො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො නගරෙ

ධක්ඛ්ඤවතියාතිආදිමාහ. ධක්ඛ්ඤානං පුක්ඛ්ඤවත්තානං
 බත්තියබ්බාහමණගහපතිමහාසාලානං අනෙකෙසං කුලානං ආකරත්තා ධක්ඛ්ඤවතී,
 අථ වා මුත්තාමණිආදිසත්තරතනානං සත්තවිධධක්ඛ්ඤානං උපහොගපරිහොගානං
 ආකරත්තා ධක්ඛ්ඤවතී, අථ වා ධක්ඛ්ඤානං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබ්බිණ්ණාසවානං
 වසනට්ඨානං ආරාමවිහාරාදීනං ආකරත්තා ධක්ඛ්ඤවතී, තස්සා ධක්ඛ්ඤවතියා.
 නගරන්ති පත්ථෙත්ති එත්ථ උපහොගපරිහොගත්ථිකා ජනාති නගරං, න ගච්ඡතීති
 වා නගං, රාජ්‍යවරාජමහාමත්තාදීනං වසනට්ඨානං. නගං රාති ආදදාති ගණ්ණාතීති
 නගරං, රාජාදීනං වසනට්ඨානසමුහභූතං පාකාරපරිබාදීහි පරික්ඛිත්තං
 පරිච්ඡින්නට්ඨානං නගරං නාමාති අත්ථො. නගරෙ යදා අහං විපස්සිස්ස හගවතො
 සන්තිකෙ ඛ්‍යාකරණං අලහිං, තදා තස්මිං ධක්ඛ්ඤවතියා නගරෙ බ්‍රාහ්මණො
 අහොසිත්ති සම්බන්ධො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

කුසුමාසනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. ඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අජ්ඣායකො මන්තධරොතිආදිකං ආයස්මතො ඵලදායකත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු හවෙසු විවට්ඨපනිස්සයාති
 පුක්ඛ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ
 නිබ්බත්තො වික්ඛ්ඤනං පත්වා වෙදත්තයාදිසකසිප්පෙසු පාරජ්පත්තො අනෙකෙසං
 බ්‍රාහ්මණසහස්සාතිං පාමොක්ඛො ආවරියො සකසිප්පානං පරියොසානං අදිස්වා
 තත්ථ ව සාරං අපස්සන්තො සරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවත්තස්ස
 අවිදුරෙ අස්සමං කාරෙත්වා සහ සිස්සෙහි වාසං කප්පෙසි, තස්මිං සමයෙ
 පදුමුත්තරො හගවා හික්ඛාය වරමානො තස්සානුකම්පාය තං පදෙසං සම්පාපුණි.
 තාපසො හගවත්තං දිස්වා පසන්නාමානසො අත්තනො අත්ථාය පුටකෙ නික්ඛිපිත්වා
 රුක්ඛග්ගෙ ලග්ගිතාති මධුරාති පදුමඵලාති මධුනා සහ අදාසි. හගවා තස්ස
 සොමනස්සුප්පාදනත්ථං පස්සන්තස්සෙව පරිභුක්ඛිත්වා ආකාසෙ ධීතො
 ඵලදානානිසංසං කථෙත්වා පක්කාමි.

75. සො තෙන පුක්ඛ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො
 අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
 සත්තවස්සිකොයෙව අරහත්තං පත්වා පුබ්බෙ කතකුසලකම්මං සරිත්වා
 සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො අජ්ඣායකො
 මන්තධරොතිආදිමාහ. තත්ථ අජ්ඣෙකි වින්තෙතීති අජ්ඣායි, අජ්ඣායියෙව
 අජ්ඣායකො. එත්ථ හි අකාරො “පටිසෙධෙ වුද්ධිතබ්බාවෙ...පෙ.... අකාරො
 විරහජ්ජකෙ”ති එවං වුත්තෙසු දසසු අත්ථෙසු තබ්බාවෙ වත්තති. සිස්සානං
 සවනධාරණාදිවසෙන හිතං අජ්ඣෙකි වින්තෙති සජ්ඣායං කරොතීති අජ්ඣායකො,
 වින්තකොති අත්ථො. ආවරියස්ස සන්තිකෙ උග්ගහිතං සබ්බං මන්තං මනෙන
 ධාරෙති පවත්තෙතීති මන්තධරො. තිණ්ණං වෙදාන පාරගුති වෙදං වුවචති ඤාණං,
 වෙදෙන වෙදිතබ්බා බුජ්ඣිතබ්බාති වෙදා, ඉරුවෙදයපුච්චෙදසාමවෙදසඞ්ඛාතා තයො

ගන්ථා, තෙසං වෙදානං පාරං පරියොසානං කොටිං ගතො පත්තොති පාරගු. සෙසං පාකට්මෙවාති

ඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවත්තම්හීතිආදිකං ආයස්මතො ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තස්මිං තස්මිං උප්පත්තූප්පත්තො භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සරාවාසං පභාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවත්තස්ස අවිදුරෙ පබ්බතන්තරෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා පඤ්චාහිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා වසන්තො එකදිවසං පරිසුද්ධං පණ්ඩරං පුලිනතලං දිස්වා ‘‘ඊදිසා පරිසුද්ධා බුද්ධා, ඊදිසංව පරිසුද්ධං බුද්ධඤාණ’’න්ති බුද්ධඤ්ච තස්ස ඤාණඤ්ච අනුස්සරි ථොමෙසි ව.

84. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධූප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤං අනුස්සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො ‘‘පබ්බතෙ හිමවත්තම්හී’’තිආදිමාහ. පුලිනං සොහනං දිස්වාති පරිපුණ්ණකතං විය පුලාකාරෙන පරිසොධිතාකාරෙන පවත්තං ධීතන්ති පුලිනං, සොහනං වාලුකං දිස්වා සෙට්ඨං බුද්ධං අනුස්සරිත්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤයාමෙවාති.

ඤාණසඤ්ඤිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. ගණ්ඨිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධොතිආදිකං ආයස්මතො ගණ්ඨිපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු කතපුඤ්ඤසඤ්චයො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො උපහොගපරිහොගෙහි අනුතො එකදිවසං විපස්සිං භගවත්තං සගණං දිස්වා පසන්නාමානසො ලාජාපඤ්චමෙහි පුප්ඵෙහි පුප්ඵෙසි. සො තෙනෙව චිත්තජ්ජසාදෙන යාවතායුකං යත්වා තතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරභාගෙ මනුස්සෙසු මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධූප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

91. සො එකදිවසං පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤං සරිත්වා සොමනස්සජාතො ‘‘ඉමිනා කුසලෙනාහං නිබ්බානං පත්තො’’ති පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධොතිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

ගණ්ඨපුප්ඵයත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පදුමපුප්කත්ථෙරපදානවණ්ණනා

භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මතො පදුමපුප්කත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්වා සකස්සිප්පෙ නිජ්ථත්තිං පත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො බුද්ධුප්පත්තිතො පුරෙතරං උප්පන්නත්තා ඔවාදානුසාසනං අලභිත්වා සරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා භිමවන්තස්ස අවිදුරෙ ගොතමකං නාම පබ්බතං නිස්සාය අස්සමං කාරෙත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බන්තෙත්වා ඝානසුඛෙනෙව විහාසි. තදා පදුමුත්තරො භගවා බුද්ධො හුත්වා සත්තෙ සංසාරතො උද්ධරන්තො තස්සානුකම්පාය භිමවන්තං අගමාසි. තාපසො භගවන්තං දිස්වා පසන්නාමානසො සකස්සිප්පෙ සමානෙත්වා තෙහි පදුමපුප්ඵානි ආභරාපෙත්වා පුජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො සද්ධො පසන්නො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

97. සො අත්තතො පුඤ්ඤකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. ගොතමො නාම පබ්බතොති අනෙකෙසං යක්ඛදෙවතානං ආවාසභාවෙන අධිට්ඨානවසෙන ගොතමස්ස භවනත්තා ගොතමොති පාකටො අහොසි. පවත්තති තිට්ඨතීති පබ්බතො. නාගරුක්ඛෙහි සඤ්ජන්තොති රුහති තිට්ඨතීති රුක්ඛො. අථ වා පථවිං ඛනන්තො උද්ධං රුහතීති රුක්ඛො, නානා අනෙකජ්ජකාරා වම්පකකජ්ජුරනාගඅගරුවන්දනාදයො රුක්ඛාති නානාරුක්ඛා, තෙහි නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ජන්තො පරිකිණ්ණො ගොතමො පබ්බතොති සම්බන්ධො. මහාභූතගණාලයොති භවන්ති ජායන්ති උප්පජ්ජන්ති වඩ්ඪන්ති වාති භූතා, මහන්තා ව තෙ භූතා වාති මහාභූතා, මහාභූතානං ගණො සමූහොති මහාභූතගණො, මහාභූතගණස්ස ආලයො පතිට්ඨාති මහාභූතගණාලයො.

98. වෙමජ්ඣමිහි ව තස්සාසීති තස්ස ගොතමස්ස පබ්බතස්ස වෙමජ්ඣෙකි අබ්භන්තරෙ අස්සමො අභිනිමිමිතො නිජ්ථාදිතො කතොති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙවාති.

පදුමපුප්කත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

තෙරසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

14. සොහිතවග්ගො

1. සොහිතත්ථෙරපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො සොභිතත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤනං පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා එකදිවසං සත්ථාරා ධම්මෙ දෙසියමානෙ සොමනස්සෙන පසන්නමානසො නානප්පකාරෙහි ථොමෙසි. සො තෙනෙව සොමනස්සෙන කාලං කත්වා දෙවෙසු නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව මනුස්සසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්තවස්සිකොව පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව ජලභිඤ්ඤො අරහා අහොසි.

1. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

සොභිතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. සුදස්සනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විත්ථතාය නදීතීරෙතිආදිකං ආයස්මතො සුදස්සනත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ කතපුඤ්ඤපවයො සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසත්තො විත්ථතාය නාම ගඬිගාය සම්පෙ පිලක්ඛුඵලිතං පරියෙසත්තො තස්සා තීරෙ නිසින්නං ජලමානඅග්ගිසිඛං ඉව සිබ්බං සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො කෙතකීපුප්ඵං වණ්ටෙනෙව ඡින්නිත්වා පුපෙත්තො එවමාහ – “භන්නෙ, යෙන ඤාණෙන ත්වං එවං මහානුභාවො සබ්බඤ්ඤබුද්ධො ජාතො, තං ඤාණං අහං පුපෙමි” ති. අථ භගවා අනුමොදනමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු ජාතො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්ථරි පසත්තො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

10. සො අත්තනො කතකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො විත්ථතාය නදීතීරෙතිආදිමාහ. තත්ථ විත්ථතායාති විත්ථරති පත්ථරති විත්ථිණ්ණා හොතීති විත්ථතා, නදන්ති සද්දං කරොන්ති ඉතා ගතා පවත්තාති නදී, නදිං තරන්තා එතං පත්වා තිණ්ණා නාම හොන්තීති තීරං, තස්සා විත්ථතාය නදියා තීරෙ තීරසම්පෙති අත්ථො. කෙතකිං පුප්ඵිතං දිස්වාති කුච්ඡිතාකාරෙන ගණ්හන්තානං භත්ථං කණ්ඩකො ඡින්නිති විජ්ඣතිති කෙතං, කෙතස්ස එසා කෙතකීපුප්ඵං, තං දිස්වා වණ්ටං ඡින්නිත්වාති සම්බන්ධො.

11. සිබ්බො ලොකබන්ධුනොති සිබ්බි වුව්වති අග්ගි, සිබ්බදිසා නීලජිතාදිහෙදා ජලමානා ජබ්බණ්ණසනරංසියො යස්ස සො සිබ්බි, ලොකස්ස සකලලොකත්තයස්ස බන්ධු ඤාතකොති ලොකබන්ධු, තස්ස සිබ්බො ලොකබන්ධුනො කෙතකීපුප්ඵං වණ්ටෙ ඡින්නිත්වා පුපෙසින්නි සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සුදස්සනත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. චන්දනපුෂ්පකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

චන්දනාගානදීතීරෙතිආදිකං ආයස්මතො චන්දනපුෂ්පකත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
උපවිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තෙ චන්දනාගානදියා සමීපෙ
කින්නරයොනියං නිබ්බත්තො පුප්ඵභක්ඛො පුප්ඵනිවසනො චන්දනඅගරුආදීසු
ගන්ධවිභූසිතො හිමවන්තෙ භූමිමදෙවතා විය උය්‍යානකීළපලකීළාදිඅනෙකසුඛං
අනුභවන්තො වාසං කප්පෙසි. තදා අත්ථදස්සි භගවා තස්සානුකම්පාය හිමවන්තං
ගන්ත්වා ආකාසනො ඔරුශ්භ සඬ්ඝාටිං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසීදි. සො කින්නරො තං
භගවන්තං විජ්ජොතමානං තත්ථ නිසින්තං දිස්වා පසන්නමානසො
සුගන්ධචන්දනෙන පුප්පෙසි. තස්ස භගවා අනුමොදනං අකාසි.

17. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තෙන සොමනස්සෙන යාවතායුකං යත්වා තතො
චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා
මනුස්සෙසු චක්කවත්තිරජ්ජපදෙසරජ්ජසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං
බුද්ධප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව
අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො
පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්නො චන්දනාගානදීතීරෙතිආදිමාහ. තත්ථ චන්දං මනං
රුචිං අජ්ඣාසයං ඤත්වා විය ජාතොති චන්දො. චන්දමණ්ඩලෙන
පසන්නනිම්මලොදකෙන උභොසු පස්සෙසු
මුත්තාදලසදිසසන්ථරධවලපුලිතතලෙන ව සමන්නාගතත්තා චන්දෙන භාගා
සදිසාති චන්දනාගා, තස්සා චන්දනාගාය නදියා තීරෙ සමීපෙනි අත්ථො. සෙසං සබ්බං
හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

චන්දනපුෂ්පකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

අට්ඨමහාණුවාරවණ්ණනා සමත්තා.

4. පුප්ඵච්ඡදනියත්ථෙරපදානවණ්ණනා

සුනන්දො නාම නාමෙතාතිආදිකං ආයස්මතො පුප්ඵච්ඡදනියත්ථෙරස්ස
අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු විචට්ඨපනිස්සයානි
පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ
නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සකස්ප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො මහාභොගො
මහායසො දානාභිරතො අහොසි. එකදිවසං සො ‘සකලජම්බුදීපෙ ඉමෙ යාවකා
නාම ‘අභං දානං න ලද්ධොස්මි’ති වත්තුං මා ලභන්තු’ති මහාදානං සප්පෙසි. තදා
පදුමුත්තරො භගවා සපරිවාරො ආකාසෙන ගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණො තං දිස්වා
පසන්නවිත්තො සකස්සෙසෙ පක්කොසාපෙත්වා පුප්ඵානි ආභරාපෙත්වා ආකාසෙ
උක්ඛිපිත්වා පුප්පෙසි. තානි සකලනගරං ඡාදෙත්වා සත්ත දිවසානි අට්ඨංසු.

26. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො පබ්බජිත්වා බුරුග්ගෙයෙව අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො සුනන්දො නාම නාමෙනාතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

පුප්ඵච්ඡදනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. රහොසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මතො රහොසඤ්ඤකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො එකස්මිං බුද්ධසුඤ්ඤකාලෙ මජ්ඣිමදෙසෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සකසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො කෙවලං උදරං පුරෙත්වා කොධමදමානාදයො අකුසලෙයෙව දිස්වා සරාවාසං පහාය භිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අනෙකතාපසසතපරිවාරො වසභපබ්බතසම්පෙ අස්සමං මාපෙත්වා තිණි වස්සසභස්සාති භිමවන්තෙයෙව වසමානො “අහං එත්තකානං සිස්සානං ආචරියොති සම්මතො ගරුට්ඨානියො ගරුකාතබ්බො වන්දනියො, ආචරියො මෙ නත්ථී”ති දොමනස්සජ්ජන්තො තෙ සබ්බෙ සිස්සෙ සන්නිපාතෙත්වා බුද්ධානං අභාවෙ නිබ්බානාධිගමාභාවං පකාසෙත්වා සයං එකකො රහො විවෙකට්ඨානෙව නිසින්තො බුද්ධස්ස සම්මුඛා නිසින්තො විය බුද්ධසඤ්ඤං මනසි කරිත්වා බුද්ධාරම්මණං පිතිං උප්පාදෙත්වා සාලායං පල්ලඬිකං ආභුජිත්වා නිසින්තො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

34. සො තත්ථ ඤානසුබ්බෙති වරං වසිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො කාමෙසු අනල්ලිතො සත්තවස්සිකො පබ්බජිත්වා බුරුග්ගෙයෙව අරහත්තං පත්වා ඡළභිඤ්ඤො හුත්වා පුබ්බෙතිවාසඤාණෙන අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. වසභො නාම පබ්බතොති භිමවන්තපබ්බතං විනා සෙසපබ්බතානං උච්චතරභාවෙන සෙට්ඨතරභාවෙන වසභොති සඬ්ඛං ගතො පබ්බතොති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

රහොසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. වම්පකපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

කණ්ණිකාරංව ජොතන්තන්තිආදිකං ආයස්මතො වම්පකපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සකසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වනන්තරෙ වසන්තො වෙස්සභුං භගවන්තං

උද්දිස්ස සිස්සෙහි ආතීතෙහි වම්පකපුප්ඵෙහි පුපෙසි. භගවා අනුමොදනං අකාසි. සො තෙනෙව කුසලෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා පුබ්බවාසනාබලෙන සරාවාසෙ අනල්ලිනො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

41. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බපුඤ්ඤකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො කණිකාරංව ජොතන්තන්තිආදිමාහ. තත්ථ කණිකාරන්ති සකලපත්තපලාසානි පරිහජ්ජ පාතෙත්වා පුප්ඵගභණ්ඩසමයෙ කණිකාබද්ධො හුත්වා පුප්ඵමකුළානං ගභණුතො කණිකාකාරොන පකතොති කණිකාරො, ‘‘කණිකාරො’’ති වත්තබ්බෙ නිරුත්තිනයෙන එකස්ස පුබ්බ ණ-කාරස්ස ලොපං කත්වා ‘‘කණිකාර’’න්ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තං පුප්ඵිතං කණිකාරරුක්ඛං ඉව ජොතන්තං බුද්ධං අද්දසන්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

වම්පකපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. අත්ථසන්දස්සකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

විසාලමාළෙ ආසීනොතිආදිකං ආයස්මතො අත්ථසන්දස්සකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු අත්තභාවෙසු කතපුඤ්ඤපවයො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සකසිජ්ජෙසු නිජ්ජත්තිං පත්තො තත්ථ සාරං අපස්සන්තො ගෙහං පභාය හිමවත්තං ගන්ත්වා රමණීයෙ යානෙ පණ්ණසාලං කත්වා පටිවසති, තදා සත්තානුකම්පාය හිමවත්තමාගතං පදුමුත්තරභගවත්තං දිස්වා පසන්නමානසො පඤ්චඩ්ගසමන්තාගතො වන්දිත්වා ථුතිවචනෙහි ථොමෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන යාවතායුකං කත්වා කාලඬිකත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි. සො අපරභාගෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි.

47. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො විසාලමාළෙ ආසීනොතිආදිමාහ. තත්ථ විසාලමාළෙති විසාලං පත්ථං. විත්ථිණ්ණං මහන්තං මාළං විසාලමාළං, තස්මිං විසාලමාළෙ ආසීනො නිසින්නො අහං ලොකනායකං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. තෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

අත්ථසන්දස්සකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. එකපසාදනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නාරදො ඉති මෙ නාමන්තිආදිකං ආයස්මතො එකපසාදනියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු කතකුසලො අත්ථදස්සිස්ස

භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො කෙසවොති පාකටො හුත්වා විඤ්ඤානං පත්වා සරාවාසං පභාය පබ්බජිත්වා වසන්තො එකදිවසං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නාමානසො අඤ්ජලිං පග්ගස්ස අනිවිය පීතිසොමනස්සජාතො පක්කාමි. සො යාවතායුකං යත්වා තෙනෙව සොමනස්සෙන කාලං කත්වා දෙවෙසු නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු උප්පන්නො තත්ථ සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථරි පසීදිත්වා පබ්බජිතො නවිරස්සෙව අරහා අභොසි.

55. සො අපරභාගෙ අත්තනො කතකුසලකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො නාරදො ඉති මෙ නාමන්තිආදිමාහ. තත්ථ නාරදොති ජාතිවසෙන සුද්ධසරීරත්තා තත්ථි රජො ධුලි මලං එතස්සාති නාරදො, ජ-කාරස්ස ද-කාරං කත්වා නාරදොති කුලදත්තිකං නාමං. කෙසවොති කිසවච්ඡගොත්තෙ ජාතත්තා කෙසවො නාරදකෙසවො ඉති මං ජනා විදු ජානන්තිති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙවාති.

එකපසාදනියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සාලපුප්ඵදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

මීගරාජා තදා ආසින්තිආදිකං ආයස්මනො සාලපුප්ඵදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ කතකුසලසඤ්චයො කෙනවි කම්මච්ඡිද්දෙන හිමවන්තෙ සිහයොනියං නිබ්බත්තො අනෙකසිහපරිවාරො විහාසි. තදා සිඛි භගවා තස්සානුකම්පාය හිමවන්තං අගමාසි. සිහො තං උපගතං දිස්වා පසන්නාමානසො සාබාහඬිගෙන සකණ්ණිකසාලපුප්ඵං ගහෙත්වා පුප්පෙසි. භගවා තස්ස අනුමොදනං අකාසි.

60. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්වා සත්ථරි පසන්නො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො මීගරාජා තදා ආසින්තිආදිමාහ. තත්ථ මරණං ගච්ඡන්තිති මීගා, අථ වා සාසං මග්ගන්ති ගවෙසන්තිති මීගා, මීගානං රාජා මීගරාජා. සකලචතුප්පදානං රාජභාවෙ සතිපි ගාථාබන්ධසුබන්ධං මිගෙ ආදිං කත්වා මීගරාජාති වුත්තං. යදා භගවන්තං දිස්වා සපුප්ඵං සාලසාබං භඤ්ජිත්වා පුප්පෙසි, තදා අහං මීගරාජා අභොසින්ති අත්ථො.

62. සකොසං පුප්ඵමාහරිත්ති සකණ්ණිකං සාලපුප්ඵං ආහරිං පුප්පෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සාලපුප්ඵදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පියාලඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පරොධකො තදා ආසින්නිආදිකං ආයස්මතො පියාලඵලදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදකුලෙ නිබ්බත්තො හිමවන්තෙ එකස්මිං පබ්භාරෙ මිගෙ වධිත්වා ජීවිකං කප්පෙත්වා වසති. තස්මිං කාලෙ තත්ථ ගතං සිබ්බං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සායං පාතං නමස්සමානො කඤ්චි දෙය්‍යධම්මං අපස්සන්තො මධුරානි පියාලඵලානි උච්චිතිත්වා අදාසි. භගවා තානි පරිභුඤ්ජි. සො නෙසාදො බුද්ධාරම්මණාය පීතියා නිරන්තරං ඵ්ථිවසරීරො පාපකම්මෙ විරත්තවිත්තො මූලඵලාභාරො නවිරස්සෙව කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති.

66. සො තත්ථ දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව අනෙකවිධසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සරාවාසං සංශ්ඨපෙත්වා තත්ථ අනභිරතො ගෙහං පහාය සත්ථු සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො අත්තතො කතඵලදානකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පරොධකො තදා ආසින්නිආදිමාහ. තත්ථ යදා අහං පියාලඵලං දත්වා විත්තං පසාදෙසිං, තදා අහං පරොධකො ආසින්නි සම්බන්ධො. පරොධකොති පරසත්තරොධකො විභෙසකො. “පරොධකො”ති වත්තබ්බෙ පුබ්බස්ස ර-කාරස්ස ලොපං කත්වා “පරොධකො”ති වුත්තං.

69. පරිවාරිං විනායකන්ති තං නිබ්බානපාපකං සත්ථාරං, “භන්තෙ, ඉමං ඵලං පරිභුඤ්ජ්ජා”ති පවාරිං නිමන්තෙසිං ආරාධෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

පියාලඵලදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

වුද්දසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

15. ඡත්තවග්ගො

1. අතිඡත්තියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පරිනිබ්බුතෙ භගවතීනිආදිකං ආයස්මතො අතිඡත්තියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො ධර්මානස්ස භගවතො අදිට්ඨත්තා පරිනිබ්බුතකාලෙ “අහො මම පරිභානී”ති වින්තෙත්වා “මම ජාතිං සඵලං කර්ස්සාමි”ති කතසන්නිට්ඨානො ඡත්තාධිජත්තං කාරෙත්වා තස්ස භගවතො සරීරධාතුං නිහිතධාතුගබ්භං පුපෙසි. අපරභාගෙ පුප්ඵච්ඡත්තං කාරෙත්වා තමෙව ධාතුගබ්භං පුපෙසි. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙත දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ

ගහපතිකුලෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පසන්තො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

1. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්තො පරිනිබ්බුතෙ භගවතීති ආදිමාහ. තත්ථ ඡත්තාතිඡත්තන්ති ඡාදියති සංවරියති ආතපාදින්ති ඡත්තං, ඡත්තස්ස අතිඡත්තං ඡත්තස්ස උපරි කතඡත්තං ඡත්තාතිඡත්තං, ඡත්තස්ස උපරුපරි ඡත්තන්ති අත්ථො. ධූපම්භි අභිරොපයිත්ති ධූපියති රාසිකරියතීති ධූපො, අථ වා ධූපති ටීරභාවෙන වුද්ධිං විරුළ්භිං වෙපුළ්ලං ආපජ්ජමානො පතිට්ඨාතීති ධූපො, තස්මිං ධූපම්භි මයා කාරිතං ඡත්තං උපරුපරි යපනවසෙන අභි විසෙසෙන ආරොපයිං පුපෙසින්ති අත්ථො.

2. පුජ්ඵච්ඡදනං කත්වානාති විකසිතෙහි සුගන්ධෙහි අනෙකෙහි පුජ්ඵෙහි ඡදනං ඡත්තුපරි විතානං කත්වා පුපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

අතිඡත්තියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. ථම්භාරොපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්භීති ආදිකං ආයස්මතො ථම්භාරොපකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො ධම්මදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො සද්ධො පසන්තො පරිනිබ්බුතෙ භගවති තස්ස භගවතො ධාතුගබ්භමාළකෙ ථම්භං නිබනිත්වා ධජං ආරොපෙසි. බහුනි ජාතිසුමනපුජ්ඵාති ගන්ථිත්වා නිස්සෙණියා ආරොහිත්වා පුපෙසි.

5. සො යාවතායුකං යත්වා කාලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා සබ්බත්ථ පුජිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ඵකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො දහරකාලතො පහති පුජනියො සාසනෙ බද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්තො නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්භීති ආදිමාහ. තත්ථ නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්භීති සකලලොකස්ස නාථෙ පධානභූතෙ පටිසරණෙ ව සත්ථරි බන්ධපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතෙ නිබ්බුතදීපසිඛා විය අදස්සනං ගතෙති අත්ථො. ධම්මදස්සිනරාසහෙති චතුසච්චධම්මං පස්සතීති ධම්මදස්සි, අථ වා සතිපට්ඨානාදිකෙ සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මෙ දස්සනසිලො පස්සනසිලොති ධම්මදස්සි, නරානං ආසහො පවරො උත්තමොති නරාසහො, ධම්මදස්සි ව සො නරාසහො වෙති ධම්මදස්සිනරාසහො, තස්මිං ධම්මදස්සිනරාසහෙ. ආරොපෙසිං ධජං ථම්භන්ති වෙතියමාළකෙ ථම්භං නිබනිත්වා තත්ථ ධජං ආරොපෙසිං බන්ධිත්වා යපෙසින්ති අත්ථො.

6. නිස්සෙණිං මාපයිත්වානාති නිස්සාය තං ඉණන්ති ගච්ඡන්ති ආරොහන්ති උපරිති නිස්සෙණි, තං නිස්සෙණිං මාපයිත්වා කාරෙත්වා බන්ධිත්වා ධූපසෙට්ඨං.

සමාරුහින්නි සම්බන්ධො. ජාතිපුජ්ඵං ගහෙත්වානාති ජායමානමෙව ජනානං සුන්දරං මනං කරොතීති ජාතිසුමනං, ජාතිසුමනමෙව පුජ්ඵං “ජාතිසුමනපුජ්ඵ”න්ති චත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුබන්ථං සුමනසද්දස්ස ලොපං කත්වා “ජාතිපුජ්ඵ”න්ති චුත්තං, තං ජාතිසුමනපුජ්ඵං ගහෙත්වා ගන්ථිත්වා ථූපමිහි ආරොපයිං, ආරොපෙත්වා පුජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

ථම්භාරොපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. වෙදිකාරකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීතිආදිකං ආයස්මතො වෙදිකාරකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචිනන්තො පියදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤන් පත්වා සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා නිබ්බුතෙ සත්ථරි පසන්නො තස්ස චෙතියෙ චලයං කාරෙසි, සත්තහි රතනෙහි පරිපුරෙත්වා මහාපුජං කාරෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අනෙකෙසු ජාතිසතසහස්සෙසු පුජනියො මහද්ධනො මහාභාගො උභයසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විභවසම්පන්නො පබ්බජිත්වා වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

10. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බෙ කතකුසලං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්නො නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හීතිආදිමාහ. තං භෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව. පියදස්සිනරුත්තමෙති පියං සොමනස්සාකාරං දස්සනං යස්ස සො පියදස්සි, ආරොහපරිණාහද්වත්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණඅසීතානුබ්‍යාඤ්ජනබ්‍යාමජ්ජහාමණ්ඩලෙ හි සාධු මහාජනජ්ජසාදං ජනයනාකාරදස්සනොති අත්ථො. නරානං උත්තමොති නරුත්තමො, පියදස්සි ච සො නරුත්තමො චෙති පියදස්සිනරුත්තමො, තස්මිං පියදස්සිනරුත්තමෙ නිබ්බුතෙ ධාතුගබ්භමිහි මුත්තවෙදිං අභං අකාසින්ති සම්බන්ධො. පුජ්ඵාධාරත්ථාය පරියොසානෙ වෙදිකාවලයං අකාසින්ති අත්ථො.

11. මණ්ඩි පරිවාරෙත්වාති මණ්ඩි ජොතති පහාසතීති මණ්ඩි, අථ වා ජනානං මනං පුරෙන්නො සොමනස්සං කරොන්නො ඉතො ගතො පවත්නොති මණ්ඩි, ජාතිරඬගමණිවෙළිරියමණිආදිහි අනෙකෙහි මණ්ඩි කතවෙදිකාවලයං පරිවාරෙත්වා උත්තමං මහාපුජං අකාසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

වෙදිකාරකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. සපරිවාරියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො සපරිවාරියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතිසු විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති

උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්තො මහද්ධනො මහාභොගො අහොසි. අථ පදුමුත්තරෙ භගවති පරිනිබ්බුතෙ මහාජනො තස්ස ධාතුං නිදහින්වා මහන්තං වෙනියං කාරත්වා පූජෙසි. තස්මිං කාලෙ අයං උපාසකො තස්සුපරි චන්දනසාරෙන වෙනියසරං කරිත්වා මහාපූජං අකාසි. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො වුද්ධිමත්වාය කුසලං කත්වා සද්ධාය සාසනෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

15-8. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. තත්ථ ඔමත්තන්ති ලාමකභාවං නිවභාවං දුක්ඛිතභාවං වා න පස්සාමි න ජානාමි, න දිට්ඨපුබ්බො මයා නිවභාවොති අත්ථො. සෙසං පාකට්ඨෙවාවති.

සපරිවාරියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. උමාපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකමහිතෙතිආදිකං ආයස්මතො උමාපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො වුද්ධිප්පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො නිබ්බුතස්ස භගවතො වෙනියමහෙ චත්තමානෙ ඉන්දනීලමණිවණ්ණං උමාපුප්ඵං ගහෙත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො දිබ්බමානුසසම්පත්තියො අනුභවිත්වා උප්පන්තූප්පන්තභවෙ බහුලං නීලවණ්ණො ජාතිසම්පත්තො විභවසම්පත්තො අහොසි. සො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පත්තෙ එකස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤානං පත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

21. සො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො නිබ්බුතෙ ලොකමහිතෙතිආදි වුත්තං. තත්ථ ලොකමහිතෙති ලොකෙහි මහිතො පූජිතොති ලොකමහිතො, තස්මිං ලොකමහිතෙ සිද්ධත්ථම්හි භගවති පරිනිබ්බුතෙති සම්බන්ධො. ආභුතීනංපටිග්ගහෙති ආභුතීනො වුව්චන්ති පූජාසක්කාරා, තෙසං ආභුතීනං පටිග්ගහෙතුං අරහතීති ආභුතීනංපටිග්ගහො, අලුත්තකිත්තසමාසො, තස්මිං ආභුතීනංපටිග්ගහෙ භගවති පරිනිබ්බුතෙති අත්ථො.

22. උමාපුප්ඵන්ති උද්ධමුද්ධං නීලපභං මුඤ්චමානං පුප්ඵති විකසනීති උමාපුප්ඵං, තං උමාපුප්ඵං ගහෙත්වා වෙනියෙ පූජං අකාසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථෙවාවති.

උමාපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. අනුලෙපදායකත්වේ අපදානවණ්ණනා

අනොමදස්සිමුනිනොතිආදිකං ආයස්මතො අනුලෙපදායකත්වේ අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො මහද්ධනො මහාභොගො තස්ස භගවතො බොධිරුක්ඛස්ස වෙදිකාවලයං කාරෙත්වා සුධාකම්මඤ්ච කාරෙත්වා වාලුකසන්ථරණං දද්දළ්භමානං රජතවිමානමිව කාරෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුඛප්පත්තො උප්පත්තූප්පත්තභවෙ රජතවිමානරජතගෙහරජතපාසාදෙසු සුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධූප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්වා සන්ථරි පසන්තො පබ්බජිත්වා විපස්සනමනුයුත්තො නචිරස්සෙව අරහා අභොසි.

26. සො අපරභාගෙ “කිං නු බො කුසලං කත්වා මයා අයං විසෙසො අධිගතො”ති පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණෙන පටිපාටියා අනුස්සරිත්වා පුබ්බෙ කතකුසලං ජානිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො අනොමදස්සිමුනිනොතිආදිමාහ. තත්ථ අනොමං අලාමකං දස්සනං දස්සනීයං සරීරං යස්ස සො අනොමදස්සි, ද්වන්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණඅසිතානුබ්බස්සනඛ්‍යාමප්පභාසමුප්පලවිරාජිතසරීරත්තා සුන්දරදස්සනොති අත්ථො. සුධාය පිණ්ඩං දත්වානානි බොධිසරෙ වෙදිකාවලයං කාරෙත්වා සකලෙ බොධිසරෙ සුධාලෙපනං කත්වානි අත්ථො. පාණිකම්මං අකාසහන්ති සාරකට්ඨෙත ඵලකපාණියො කත්වා තාහි පාණිහි මට්ඨකම්මං අකාසිත්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවානි.

අනුලෙපදායකත්වේ අපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. මග්ගදායකත්වේ අපදානවණ්ණනා

උත්තරිත්වාන නදිකන්තිආදිකං ආයස්මතො මග්ගදායකත්වේ අපදානං. අයම්පි පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු නිබ්බානාධිගමත්ථාය පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ ලොකසම්මතෙ කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්ථාය සරාවාසං වසන්නො එකදිවසං භගවත්තං එකං නදිං උත්තරිත්වා වනන්තරං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො “ඉදානි මයා භගවතො මග්ගං සමං කාතුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා කුදාලඤ්ච පිටකඤ්ච ආදාය භගවතො ගමනමග්ගං සමං කත්වා වාලුකං ඔකිරිත්වා භගවතො පාදෙ වන්දිත්වා, “භන්තෙ, ඉමිනා මග්ගාලඬිකාරකරණෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ පූජනීයො භවෙය්‍යං, නිබ්බානඤ්ච පාපුණෙය්‍ය”න්ති පත්ථනං අකාසි. භගවා “යථාධිප්පායං සමිජ්ඣතු”ති අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි.

32-3. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො සබ්බත්ථ පුජිතො අභොසි. ඉමස්මිං පන බුද්ධූප්පාදෙ පාකට්ඨෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සන්ථරි පසන්තො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා

අත්තනො පුබ්බකම්මං පච්චක්ඛතො ඤාත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො උත්තරිත්වාන නදිකන්තිආදිමාහ. තත්ථ නදති සද්දං කරොති ගච්ඡති නදී, නදියෙව නදිකා, තං නදිකං උත්තරිත්වා අතික්කම්ත්වාති අත්ථො. කුදාලපිටකමාදායාති කු වුව්වති පථවී, තං විදාලනෙ පදාලනෙ ඡින්දනෙ අලන්ති කුදාලං, පිටකං වුව්වති පංසුවාලිකාදිවාහකං, තාලපණ්ණුවෙන්තලතාදීහි කතභාජනං, කුදාලඤ්ච පිටකඤ්ච කුදාලපිටකං, තං ආදාය ගහෙත්වාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

මග්ගදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. ඵලකදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

යානකාරො පුරෙ ආසින්නිආදිකං ආයස්මතො ඵලකදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු අත්තභාවෙසු කතපුඤ්ඤසම්භාරො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ වඩ්ඪකිකුලෙ නිබ්බත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො චන්දනෙන ආලම්බනඵලකං කත්වා භගවතො අදාසි. භගවා තස්සානුමොදනං අකාසි.

37. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො සබ්බත්ථ කාලෙ චිත්තසුබ්බිණ්ණො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤතං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සඤ්ජාතප්පසාදො පබ්බජිත්වා වායමන්නො නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො යානකාරො පුරෙ ආසින්නිආදිමාහ. තත්ථ යානකාරොති යන්ති ඵතෙන ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානන්ති යානං, තං කරොතිති යානකාරො, පුරෙ බුද්ධදස්සනසමයෙ අහං යානකාරො ආසිං අභොසින්නි අත්ථො. චන්දනං ඵලකං කත්වාති චන්දති පරිලාභං වූපසමෙතිති චන්දනං. අථ වා චන්දන්ති සුගන්ධවාසනත්ථං සරීරං විලිම්පන්ති ඵතෙනාති චන්දනං, තං ආලම්බනඵලකං කත්වා. ලොකබන්ධුනොති සකලලොකස්ස බන්ධු ඤාතිභූතොති ලොකබන්ධු, තස්ස ලොකබන්ධුනො සත්ථුස්ස අදාසින්නි අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤයාමෙවාති.

ඵලකදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. වට්ඨසකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුමෙධො නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො වට්ඨසකියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමමුනින්දෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපතිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤතං පන්නො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථ ආදිනවං දිස්වා ගෙහං පභාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහාවනෙ විහාසි. තස්මිං සමයෙ සුමෙධො භගවා විවෙකකාමතාය තං වනං සම්පාපුණි. අථ සො තාපසො භගවත්තං දිස්වා

පසන්නාමානසො විකසිතං සලලපුප්ඵං ගහෙත්වා වටංසකාකාරෙන ගන්ථෙත්වා
 භගවතො පාදමූලෙ යපෙත්වා පූජෙසි. භගවා තස්ස චිත්තජ්ජසාදත්ථාය
 අනුමොදනමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො
 උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ ජාතො
 වුද්ධිමත්ථාය සද්ධො පසන්නො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

43. සො අපරභාගෙ පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං
 පකාසෙන්නො සුමෙධො නාම නාමෙනාතිආදි වුත්තං. විවෙකමනුබුහන්තොති
 ජනාකිණ්ණතං පභාය ජනවිවෙකං චිත්තවිවෙකඤ්ච අනුබුහන්තො වඩ්ඪෙත්තො
 බහුලීකරොත්තො මහාවනං අජ්ඣොගාහි පාවිසිති අත්ථො. සෙසං
 උත්තානත්ථමෙවාවති.

වටංසකියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පල්ලඨකදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුමෙධස්ස භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො පල්ලඨකදායකත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු නිබ්බානාධිගමත්ථාය
 කතපුඤ්ඤපචයො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො
 වුද්ධිමත්ථාය මහාභොගසම්පන්නො සත්ථරි පසිදිත්වා ධම්මං සුත්වා තස්ස
 සත්ථුතො සත්තරතනමයං පල්ලඨකං කාරෙත්වා මහන්තං පූජං අකාසි. සො තෙන
 පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සබ්බත්ථ පූජිතො අහොසි. සො
 අනුක්කමෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ ඵකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො
 විඤ්ඤතං පත්තො සරාචාසං සණ්ඨපෙත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නො
 පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤනාමෙන
 පල්ලඨකදායකත්ථෙරොති පාකටො අහොසි. හෙට්ඨා විය උපරිපි පුබ්බෙ
 කතපුඤ්ඤනාමෙන ථෙරානං නාමානි ඵවමෙව වෙදිතබ්බානි.

47. සො ඵකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො
 පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සුමෙධස්ස භගවතොතිආදිමාහ. පල්ලඨකො හි
 මයා දින්නොති පල්ලඨකං උරුබද්ධාසනං කත්වා යත්ථ උපවිසන්ති නිසිදන්ති,
 සො පල්ලඨකොති වුව්චති, සො පල්ලඨකො සත්තරතනමයො මයා දින්නො
 පූජිතොති අත්ථො. සඋත්තරසපච්ඡදොති සහ උත්තරච්ඡදෙන සහ පච්ඡදෙන
 සඋත්තරසපච්ඡදො, උපරිවිතානං බන්ධිත්වා ආසනං උත්තමවත්ථෙහි
 අවිජාදෙත්වාති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙවාවති.

පල්ලඨකදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

පන්තරසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

16. බන්ධුජීවකවග්ගො

1. බන්ධුජීවකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

වන්දංව විමලං සුද්ධන්තිආදිකං ආයස්මතො බන්ධුජීවකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤනං පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො සිබ්බස්ස භගවතො රූපකායසම්පත්තිං දිස්වා පසන්නමානසො බන්ධුජීවකපුප්ඵානි ගහෙත්වා භගවතො පාදමූලෙ පූජෙසි. භගවා තස්ස චිත්තප්පසාදවඩ්ඪනත්ථාය අනුමොදනමකාසි. සො යාවතායුතං යත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිආදියම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්ස අම්භාකං සම්මාසම්බුද්ධස්ස උප්පන්නකාලෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො රූපග්ගයසග්ගප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සද්ධාජාතො ගෙහං පභාය පබ්බජිතො අරහත්තං පාපුණි.

1. සො පුබ්බෙතිවාසඤ්ඤාණෙන පුබ්බෙ කතකුසලකම්මං අනුස්සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො වන්දංව විමලං සුද්ධන්තිආදිමාහ. තත්ථ වන්දංව විමලං සුද්ධන්ති අබ්භා, මහිකා, ධුමො, රජො, රාහුති ඉමෙහි උපක්කිලෙසමලෙහි විමුත්තං වන්දං ඉව දියඩ්ඪසහස්සුපක්කිලෙසමලානං පහින්නා විමලං නික්කිලෙසත්තා සුද්ධං පසන්නං සිබ්බං සම්බුද්ධන්ති සම්බන්ධො. කිලෙසකද්දමානං අභාවෙන අනාවිලං. නන්දිභවසඬ්ඛානාය බලවස්තෙහාය පරිසමන්තතො ඛිණ්ණත්තා නන්දිභවපරික්ඛිණ්ණං. තිණ්ණං ලොකෙති ලොකත්තයතො තිණ්ණං උත්තිණ්ණං අතික්කන්තං. විසත්තිකන්ති විසත්තිකං වුව්චති තණ්හා, නිත්තණ්හන්ති අත්ථො.

2. නිබ්බාපයන්තං ජනතන්ති ධම්මවස්සං වස්සන්තො ජනතං ජනසමූහං කිලෙසපරිලාභාභාවෙන නිබ්බාපයන්තං වූපසමෙන්නං. සයං සංසාරතො තිණ්ණං, සබ්බසත්තෙ සංසාරතො තාරයන්තං අතික්කමෙන්නං චතුන්නං සච්චානං මුනනතො ජානනතො මුනිං සිබ්බං සම්බුද්ධන්ති සම්බන්ධො. වනස්මිං ක්කායමානන්ති ආරම්මණුපනිජ්ඣානලක්ඛණුපනිජ්ඣානෙනි ක්කායන්තං විත්තෙන්තං විත්තෙන භාවෙන්තං වනමජ්ඣෙති අත්ථො. එකග්ගං එකග්ගවිත්තං සුසමාහිතං සුචුද්ධ ආරම්මණෙ ආහිතං යපිතවිත්තං සිබ්බං මුනිං දිස්වාති සම්බන්ධො.

3. බන්ධුජීවකපුප්ඵානීති බන්ධුනං ඤාතීනං ජීවකං ජීවිතනිස්සයං හදයමංසලොහිතං බන්ධුජීවකං හදයමංසලොහිතසමානවණ්ණං පුප්ඵං බන්ධුජීවකපුප්ඵං ගහෙත්වා සිබ්බො ලොකබන්ධුතො පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

බන්ධුජීවකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. තම්බපුප්ඵියත්ථෙරපදානවණ්ණනා

පරකම්මායනෙ යුත්තොතිආදිකං ආයස්මතො තම්බපුප්ඵයත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ආයස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො පියදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කෙනචි පුරෙ කතෙන අකුසලකම්මෙන දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො පරෙසං කම්මං කත්වා භතියා ජීවිකං කප්පෙසි. සො ඵලං දුක්ඛෙන වසන්තො පරෙසං අපරාධං කත්වා මරණභයෙන පලායිත්වා වනං පාවිසි. තත්ථ ගතට්ඨානෙ පාටලිබොධිං දිස්වා වන්දිත්වා සම්මජ්ජිත්වා එකස්මිං රුක්ඛෙ තම්බවණ්ණං පුප්ඵං දිස්වා තං සබ්බං කණ්ණිකෙ ඔව්නිත්වා බොධිපුප්පං අකාසි. තත්ථ චිත්තං පසාදෙන්වා වන්දිත්වා පල්ලඬකමාභුජිත්වා නිසීදි. තස්මිං බණ්ණෙ තෙ මනුස්සා පදානුපදිකං අනුබන්ධිත්වා තත්ථ අගමංසු. සො තෙ දිස්වා බොධිං ආවජ්ජෙන්තොව පලායිත්වා භයානකෙ ගිරිදුග්ගපපාතෙ පතිත්වා මරි.

7. සො බොධිපුප්පාය අනුස්සරිත්තා තෙනෙව පිතිසොමනස්සෙන තාවතිංසාදීසු උපපන්නො ඡ කාමාවචරසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව චක්කවත්තිආදිසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නාමානසො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සපාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො පරකම්මායනෙ යුත්තොතිආදිමාහ. තත්ථ පරෙසං කම්මානි පරකම්මානි, පරකම්මානං ආයනෙ කරණෙ වාහනෙ ධාරණෙ යුත්තො යොජිතො අභොසිත්ති අත්ථො. සෙසං පාකට්ඨෙවාවති.

තම්බපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. වීථිසම්මජ්ජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

උදෙන්තං සතරංසිං වාතිආදිකං ආයස්මතො වීථිසම්මජ්ජකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු ජාතිසතෙසු කතපුඤ්ඤසඤ්චයො සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සරාවාසං වසන්තො නගරවාසීහි සද්ධිං වීථිං සජ්ජෙන්වා නියමානං භගවත්තං දිස්වා පසන්නාමානසො වීථිං සමං කත්වා ධජං තත්ථ උස්සාපෙසි.

15. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤාතං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො බහුමානභදයො පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරන්තො පච්චක්ඛන්තො ජාතිත්වා පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො උදෙන්තං සතරංසිං වාතිආදිමාහ. තත්ථ උදෙන්තං උග්ගච්ඡන්තං සතරංසිං සතපහං. සතරංසිති දෙසනාසිසමත්තං, අනෙකසතසහස්සපහං සූරියං ඉවාති අත්ථො. පීතරංසිංව භාණුමත්ති පීතරංසිං සංකුචිතපහං භාණුමං පභාවන්තං වන්දමණ්ඩලං ඉව සම්බුද්ධං දිස්වාති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤයාමෙවාවති.

විචිසම්මජ්ජකත්ථෙරආපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. කක්කාරුපුප්ඵපුප්කත්ථෙරආපදානවණ්ණනා

දෙවපුත්තො අහං සන්තොතිආදිකං ආයස්මතො කක්කාරුපුප්ඵපුප්කත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ කතපුඤ්ඤසඤ්චයො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ භුම්මට්ඨකදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො සිඛිං සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා දිබ්බකක්කාරුපුප්ඵං ගහෙත්වා පුපෙසි.

21. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො එකතිංසකප්පඛින්නරෙ උභයසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සත්ථරි පසන්තො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං පච්චක්ඛතො ඤාත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො දෙවපුත්තො අහං සන්තොතිආදිමාහ. තත්ථ දිබ්බන්ති කීළන්ති පඤ්චහි දිබ්බෙහි කාමගුණෙහිති දෙවා, දෙව්‍යානං පුත්තො, දෙවො එව වා පුත්තො දෙවපුත්තො, අහං දෙවපුත්තො සන්තො විජ්ජමානො දිබ්බං කක්කාරුපුප්ඵං පග්ගස්ස පකාරෙන, ගහෙත්වා සිඛිස්ස භගවතො අභිරොපයි. පුපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කක්කාරුපුප්ඵපුප්කත්ථෙරආපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. මන්දාරවපුප්ඵපුප්කත්ථෙරආපදානවණ්ණනා

දෙවපුත්තො අහං සන්තොතිආදිකං ආයස්මතො මන්දාරවපුප්ඵපුප්කත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ භුම්මට්ඨකදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො සිඛිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො දිබ්බමන්දාරවපුප්ඵෙහි පුපෙසි.

25. සො තෙන පුඤ්ඤනාතිආදිකං සබ්බං අනන්තරත්ථෙරස්ස අපදානවණ්ණනය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

මන්දාරවපුප්ඵපුප්කත්ථෙරආපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. කදම්බපුප්ඵයත්ථෙරආපදානවණ්ණනා

භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මතො කදම්බපුප්ඵයත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො සම්මාසම්බුද්ධසුඤ්ඤ ලොකෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සරාවාසං වසන්තො තත්ථ ආදීනවං දිස්වා සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා භිමවන්තස්මිපෙ කුක්කුටෙ නාම පබ්බතෙ අස්සමං කත්වා විහාසි. සො තත්ථ සත්ත පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා පසන්නමානසො

පුජ්ඣිතං කදම්බපුජ්ඣං ඔව්නිත්වා තෙ පච්චෙකඛුද්ධෙ පුපෙසි. තෙපි “ඉච්ඡිතං පත්ථිත” න්තිආදිනා අනුමොදනං අකංසු.

30. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා භුත්වා පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. තං වුත්තත්ථමෙව. කුක්කුටො නාම පබ්බතොති තස්ස උභොසු පස්සෙසු කුක්කුටවුළාකාරෙන පබ්බතකුටානං විජ්ජමානත්තා කුක්කුටොති සඬ්ඛං ගතො. පකාරෙන තිරො භුත්වා පතිට්ඨහතීති පබ්බතො. තම්භි පබ්බතපාදම්භිති තස්මිං පබ්බතසම්පෙ. සත්ත බුද්ධා වසන්තීති සත්ත පච්චෙකඛුද්ධා තස්මිං කුක්කුටපබ්බතපාදෙ පණ්ණසාලායං වසන්තීති අත්ථො.

31. දීපරාජංව උග්ගතන්ති දීපානං රාජා දීපරාජා, සබ්බෙසං දීපානං ජලමානානං තාරකානං රාජා වන්දොති අත්ථො. අථ වා සබ්බෙසු ජම්බුදීපපුබ්බවිදෙහඅපරගොයානඋත්තරකුරුසඬ්ඛාතෙසු චතුසු දීපෙසු ද්විසහස්සපරිත්තදීපෙසු ච රාජා ආලොකඵරණතො වන්දො දීපරාජාති වුච්චති, තං නහෙ උග්ගතං වන්දං ඉව පුජ්ඣිතං ඵුල්ලිතං කදම්බරුක්ඛං දිස්වා තතො පුජ්ඣං ඔව්නිත්වා උභොහි භත්ථෙහි පග්ගය්හ පකාරෙන ගහෙත්වා සත්ත පච්චෙකඛුද්ධෙ සමොකිරිං සුට්ඨු ඔකිරිං, ආදරෙන පුපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කදම්බපුජ්ඣියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. තිණසුලකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මතො තිණසුලකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමජීනවරෙසු කතපුඤ්ඤසම්භාරො උප්පන්නුප්පන්නහවෙ කුසලානි උපවිනන්තො සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථ දොසං දිස්වා තං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වසන්තො භිමවන්තසම්පෙ භූතගණො නාම පබ්බතෙ වසන්තං එකතං විචෙකමනුඛුහන්තං සිබ්බං සම්බුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො තිණසුලපුජ්ඣං ගහෙත්වා පාදමූලෙ පුපෙසි. බුද්ධොපි තස්ස අනුමොදනං අකාසි.

35. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සාසනෙ පසන්තො පබ්බජිත්වා උපනිස්සයසම්පන්නත්තා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණ්ත්වා පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජ්ජත්තො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. භූතගණො නාම පබ්බතොති භූතගණානං දෙවයක්ඛසමුහානං ආවාසභූතත්තා භවනසදිසත්තා අවිරුළුභහාවෙන පවත්තත්තා ච

භූතගණො නාම පබ්බතො, තස්මිං එකො අද්වතියො ජිනො ජිතමාරො බුද්ධො
වසනෙ දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියඉරියාපට්ඨිභාරෙහි විහරතීති අත්ථො.

36. එකුනසතසහස්සං, කප්පං න විනිපාතිකොති තෙන
තිණසුලපුප්ඵප්පජාකරණඵලෙන නිරන්තරං එකුනසතසහස්සකප්පානං අවිනිපාතකො
චතුරාපායවිනිමුත්තො සග්ගසම්පත්තිභවමෙව උපපන්නොති අත්ථො. සෙසං
සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

තිණසුලකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. නාගපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සුවච්ඡො නාම නාමෙන්නාතිආදිකං ආයස්මතො නාගපුප්ඵයත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පි ථෙරො පුරිමජිනනිසහෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ
විච්චිද්ධපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරභගවතො කාලෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිපත්තො වෙදත්තයාදීසු සකසිප්පෙසු නිජ්ඣත්තිං
පත්වා තත්ථ සාරං අදිස්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා
ඤානසමාපත්තිසුබ්බෙන විනිනාමෙසි. තස්මිං සමයෙ පදුමුත්තරො භගවා
තස්සානුකම්පාය තත්ථ අගමාසි. සො තාපසො තං භගවන්තං දිස්වා
ලක්ඛණසත්ථෙසු ඡෙකත්තා භගවතො ලක්ඛණරූපසම්පත්තියා පසන්තො
වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්භ අට්ඨාසි. ආකාසතො අනොතිණ්ණත්තා පූජාසක්කාරෙ
අකතෙයෙව ආකාසෙනෙව පක්කාමි. අථ සො තාපසො සසිස්සො නාගපුප්ඵං
ඔවිනිත්වා තෙන පුප්ඵෙන භගවතො ගතදිසාභාගමග්ගං පුපෙසි.

39. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො
අනුභවන්තො සබ්බත්ථ පුජිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ
නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්ථාය සද්ධාසම්පන්නො පබ්බජිත්වා වත්තපට්ඨපත්තියා සාසනං
සොභයමානො නවිරස්සෙව අරහා හුත්වා “කෙන නු ඛො කුසලකම්මෙන මයා අයං
ලොකුත්තරසම්පත්ති ලද්ධා”ති අතීතකම්මං සරන්තො පුබ්බකම්මං පව්චක්ඛතො
ඤ්ඤත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො සුවච්ඡො නාම
නාමෙන්නාතිආදිමාහ. තත්ථ වච්ඡගොත්තෙ ජාතත්තා වච්ඡො, සුන්දරො ව සො
වච්ඡො වෙති සුවච්ඡො. නාමෙන සුවච්ඡො නාම බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගු
වෙදත්තයාදිසකලමන්තසත්ථෙ කොට්ඨපත්තොති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා
වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

නාගපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. පුත්තාගපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

කානනං වනමොග්ගාතිආදිකං ආයස්මතො පුත්තාගපුප්ඵයත්ථෙරස්ස
අපදානං. අයම්පි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ

විවිධප්‍රතිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො චුස්සස්ස භගවතො කාලෙ
 නෙසාදකුලෙ නිබ්බත්තො මහාවනං පටිට්ඨො තත්ථ සුපුප්ඵිතපුන්තාගපුප්ඵං දිස්වා
 හෙනුසම්පන්නත්තා බුද්ධාරම්මණපිතිවසෙන භගවන්තං සරිත්වා තං පුප්ඵං සහ
 කණ්ණිකාහි ඔව්නිත්වා වාලුකාහි චෙතියං කත්වා පූජෙසි.

46. සො තෙන පුඤ්ඤෙන ද්වෙනවුතිකප්පෙ නිරන්තරං
 දෙවමනුස්සසම්පත්තියොයෙව අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං
 විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය පුබ්බවාසනාබලෙන සාසනෙ
 පසන්නො පබ්බජිත්වා වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා පුබ්බෙ කතකුසලං
 සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො කානනං
 වනමොග්ග්හානිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

පුන්තාගපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. කුමුදදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මතො කුමුදදායකත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු විවිධප්‍රතිස්සයානි
 පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භිමවන්තස්ස ආසන්නෙ
 මහන්තෙ ජාතස්සරෙ කුකුත්ථො නාම පක්ඛි හුත්වා නිබ්බත්තො කෙනචි
 අකුසලෙන පක්ඛි සමානොපි පුබ්බෙ කතසම්භාරෙන බුද්ධිසම්පන්නො
 පුඤ්ඤාපුඤ්ඤෙසු ඡෙකො සීලවා පාණගොවරතො පටිච්චරතො අහොසි. තස්මිං
 සමයෙ පදුමුත්තරො භගවා ආකාසෙනාගන්ත්වා තස්ස සම්පෙ වඩිකමති. අථ සො
 සකුණො භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො කුමුදපුප්ඵං ඩංසිත්වා භගවතො
 පාදමුලෙ පූජෙසි. භගවා තස්ස සොමනස්සුප්පාදනත්ථං පටිග්ගහෙත්වා
 අනුමොදනමකාසි.

51. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තිසුඛං අනුභවිත්වා
 ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය
 මහද්ධතො මහාභොගො රතනත්තයෙ පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා
 පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තතො පුබ්බකම්මං
 පච්චක්ඛතො ඤත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො
 භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. පදුමුප්පලසඤ්ජන්තොති එත්ථ සතපත්තෙහි
 සම්පුණ්ණො සෙතපදුමො ව තිණි නිලරත්තසෙතූප්පලානි ව පදුමුප්පලානි තෙහි
 සඤ්ජන්තො ගහනීභූතො සම්පුණ්ණො මහාජාතස්සරො අහුති සම්බන්ධො.
 පුණ්ඩරිකසමොත්ථොති පුණ්ඩරිකෙහි රත්තපදුමෙහි ඔත්ථො සම්පුණ්ණොති
 අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤයාමෙවාති.

කුමුදදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

සොළසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

17. සුපාරිචරියවග්ගො

1. සුපාරිචරියත්ථෙරපදානවණ්ණනා

පදුමො නාම නාමෙනාතිආදිකං ආයස්මතො සුපාරිචරියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමමුනිපුඤ්ඤාදිසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තො හිමවති යක්ඛසමාගමං ගතො භගවතො දෙවයක්ඛගන්ධබ්බනාගානං ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො උභො භත්ථෙ ආභුජිත්වා අප්ථොටෙසි නමස්සි ව. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තතො වුතො උපරි දෙවලොකෙ උප්පන්නො තත්ථ දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව චක්කවතිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො අඬ්ඬො මහද්ධනො මහාභොගො රතනත්තයෙ පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

1. සො එකදිවසං අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමො නාම නාමෙනාතිආදිමාහ. තත්ථ පදුමොති යස්ස පාදනික්ඛෙපසමයෙ පථවිං හින්දිත්වා පදුමං උග්ගන්ත්වා පාදතලං සම්පට්ඨිති, තෙන සඤ්ඤාණෙන සො භගවා පදුමොති සඬ්ඛං ගතො, ඉධ පදුමුත්තරො භගවා අධිප්පෙතො. සො භගවා පවනා වසනවිහාරා අභිනික්ඛම්ම වනමජ්ඣං පවිසිත්වා ධම්මං දෙසෙතිති සම්බන්ධො.

යක්ඛානං සමයොති දෙවානං සමාගමො ආසි අහොසිති අත්ථො. අජ්ඣාපෙක්ඛිංසු තාවදෙනි තස්මිං දෙසනාකාලෙ අධිඅපෙක්ඛිංසු, විසෙසෙන පස්සනසීලා අභෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං පාකට්ඨෙවති.

සුපාරිචරියත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. කණුවෙරපුප්ඵියත්ථෙරපදානවණ්ණනා

සිද්ධත්ථො නාම භගවාතිආදිකං ආයස්මතො කණුවෙරපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ සුද්දකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය රඤ්ඤො අන්තෙපුරපාලකො අහොසි. තස්මිං සමයෙ සිද්ධත්ථො භගවා හික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො රාජවීරිං පටිපජ්ජි. අථ සො අන්තෙපුරපාලකො චරමානං භගවත්තං දිස්වා පසන්නමානසො හුත්වා කණුවෙරපුප්ඵෙන භගවත්තං පූජෙත්වා නමස්සමානො අට්ඨාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුගතිසම්පත්තියොයෙව අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

7. සො පත්තඅග්ගඵලො පුබ්බෙ කතකුසලං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සිද්ධත්ථො නාම භගවාතිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

කණුවෙරපුප්ඵයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. ඛජ්ජකදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිස්සස්ස ඛො භගවතොතිආදිකං ආයස්මතො ඛජ්ජකදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමපි පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්නො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ සුද්දකුලෙ නිබ්බත්තො භගවත්තං දිස්වා පසන්නමානසො අම්බජම්බුආදිමනෙකං මධුරඵලාඵලං නාලිකෙරං පුවඛජ්ජකඤ්ච අදාසි. භගවා තස්ස පසාදවඩ්ඪනත්ථාය පස්සන්තස්සෙව පරිභුඤ්ජි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුගතිසම්පත්තියොයෙව අනුභවිත්වා ඉමස්මි. බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සඤ්ජාතසද්ධො පසාදබ්බුමානො පබ්බජිත්වා වත්තපටිපත්තියා සාසනං සොහෙන්නො සිලාලඬිකාරපටිමණ්ඩිතො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

13. සො පුබ්බකම්මං සරන්නො ‘පුබ්බෙ මයා සුඛෙත්තෙ කුසලං කතං සුන්දර’න්ති සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො තිස්සස්ස ඛො භගවතොතිආදිමාහ. තත්ථ තිස්සොපි භවසම්පත්තියො දදමානො ජාතොති මාතාපිතුහි කතනාමවසෙන තිස්සො. අථ වා තිහි සරණගමනෙහි අස්සාසෙන්නො ඔවදන්නො හෙතුසම්පන්නපුග්ගලෙ සග්ගමොක්ඛද්වයෙ පතිට්ඨාපෙන්නො බුද්ධො ජාතොති තිස්සො. සමාපත්තිගුණාදීහි භගෙහි යුත්තොති භගවා, තස්ස තිස්සස්ස භගවතො පුබ්බෙ අහං ඵලං අදාසින්ති සම්බන්ධො. නාලිකෙරඤ්ච පාදාසින්ති නාලිකාකාරෙන පවත්තං ඵලං නාලිකෙරං, තඤ්ච ඵලං අදාසින්ති අත්ථො. ඛජ්ජකං අභිසම්මතන්ති බාදිතබ්බං ඛජ්ජකං අභි විසෙසෙන මධුසක්කරාදීහි සම්මිස්සං කත්වා නිජ්ජාදිතං සුන්දරං මධුරන්ති සම්මතං ඤාතං අභිසම්මතං ඛජ්ජකඤ්ච අදාසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

ඛජ්ජකදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. දෙසපුප්පකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අත්ථදස්සි තු භගවාතිආදිකං ආයස්මතො දෙසපුප්පකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමපි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්නො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්ථාය සද්ධො පසන්නො බුද්ධිමාමකො ධම්මමාමකො සඬ්ඝමාමකො අහොසි. තදා අත්ථදස්සි භගවා හික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො වන්දො විය සුරියො විය ව ආකාසෙන ගච්ජති. සො උපාසකො භගවතො ගතදිසාභාගං ගන්ධමාලාදීහි පුජෙන්නො අඤ්ජලිං පග්ගස්හ නමස්සමානො අට්ඨාසි.

18. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො සග්ගසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො උපභොගපරිභොගසම්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො සරාවාසෙ අනල්ලිනො පබ්බජිත්වා චත්තසම්පත්තො නචිරස්සෙව අරහා භුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො අත්ථදස්සි තු හගවාතිආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. අනිලඤ්ජසෙති “මග්ගො පන්ථො පථො පජ්ජො, අඤ්ජසං වට්ඨමායන” ත්ති (වුළුනි. පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 101) පරියායස්ස වුත්තත්තා අනිලස්ස වාතස්ස අඤ්ජසං ගමනමග්ගොති අනිලඤ්ජසං, තස්මිං අනිලඤ්ජසෙ, ආකාසෙති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

දෙසපුජකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. කණිකාරජත්තියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වෙස්සභු නාම සම්බුද්ධොතිආදිකං ආයස්මතො කණිකාරජත්තියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනත්තො වෙස්සභුස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සද්ධාසම්පත්තො අහොසි. තස්මිං සමයෙ වෙස්සභු හගවා විවෙකකාමො මහාවනං පවිසිත්වා නිසීදි. අථ සොපි උපාසකො කෙනවිදෙව කරණියෙන තත්ථ ගන්ත්වා හගවන්තං අග්ගික්ඛන්ධං විය ජලමානං නිසින්තං දිස්වා පසන්නමානසො කණිකාරපුජථං ඔචිතිත්වා ඡත්තං කත්වා හගවතො නිසින්තට්ඨානෙ විතානං කත්වා පුපෙසි, තං හගවතො ආනුභාවෙන සත්තාහං අමිලානං භුත්වා තථෙව අට්ඨාසි. හගවාපි ඵලසමාපත්තිං නිරොධසමාපත්තිඤ්ච සමාපජ්ජිත්වා විහාසි, සො තං අච්ඡරියං දිස්වා සොමනස්සජාතො හගවන්තං චන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස අට්ඨාසි. හගවා සමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා විහාරමෙව අගමාසි.

23. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය සද්ධාසම්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරාවාසෙ අනල්ලිනො පබ්බජිත්වා චත්තපට්ඨපත්තියා ජීනසාසනං සොහෙත්තො නචිරස්සෙව අරහා භුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො වෙස්සභු නාම සම්බුද්ධොතිආදිමාහ. තත්ථ වෙස්සභුති වෙස්සෙ වෙස්සජනෙ භුනාති අභිභවතීති වෙස්සභු. අථ වා වෙස්සෙ පඤ්චවිධමාරෙ අභිභුනාති අජ්ඣෙක්ඛාත්ථරතීති වෙස්සභු. සාමංයෙව බුජ්ඣිකා සච්චානීති සම්බුද්ධො, නාමෙන වෙස්සභු නාම සම්බුද්ධොති අත්ථො. දිවාචිහාරාය මුතීති දිබ්බති පකාසෙති තං තං චත්ථුං පාකටං කරොතීති දිවා. සුරියුග්ගමනතො පට්ඨාය යාව අත්ථචීගමො, තාව පරිච්ඡින්නකාලො, විහරණං චතුහි ඉරියාපටෙහි පවත්තනං විහාරො, දිවාය විහාරො දිවාචිහාරො, තස්ස

දිවාචිභාරාය ලොකජෙට්ඨො නරාසහො බුද්ධමුනි මහාවනං ඔගාහිත්වා පච්ඡිත්තාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

කණ්ණිකාරජත්තියත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. සප්පිදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

චුස්සො නාමාථ හගවාතිආදිකං ආයස්මතො සප්පිදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු හවෙසු විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචිනන්තො චුස්සස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො අහොසි. තදා හගවා හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො වීරියං වරමානො තස්ස උපාසකස්ස ගෙහද්වාරං සම්පාපුණි. අථ සො උපාසකො හගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො චන්දිත්වා පත්තපුරං සප්පිතෙලං අදාසි, හගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො තෙනෙව සොමනස්සෙන යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවලොකෙ උප්පන්නො තත්ථ දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව නිබ්බත්තො උප්පන්තූප්පන්නහවෙ සප්පිතෙලමධුචාණිකාදිමධුරාහාරසමඬ්ඨි සුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්තියං එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධො බුද්ධිසම්පන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා චත්තසම්පන්නො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

28. සො අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා ජාතසොමනස්සො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්නො චුස්සො නාමාථ හගවාතිආදිමාහ. තත්ථ චුස්සොති චුස්සනක්ඛත්තයොගෙන ජාතත්තා මාතාපිතුහි කතනාමධෙයොන චුස්සො. අථ වා නිබ්බානං චුසි පස්සි සච්ඡි අකාසිති චුස්සො. අථ වා සමතිංසපාරමිතාසත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මෙ සකලෙ ව තෙපිටකෙ පරියත්තිධම්මෙ චුසි පස්සි අඤ්ඤාසිති චුස්සො. හග්ගවා හගාවා යුත්තොතිආදිපුඤ්ඤකොට්ඨාසසමඬ්ඨිතාය හගවා. ආහුතීනං පටිග්ගහොති ආහුතීනො වුවචන්ති පුජාසක්කාරා, තෙසං ආහුතීනං පටිග්ගහෙතුං අරහතීති ආහුතීනං පටිග්ගහො. මහාජනං නිබ්බාපෙන්නො වීරො චුස්සො නාම හගවා වීරියං අථ තදා ගච්ඡතෙති සම්බන්ධො. සෙසං පාකට්ඨමෙවාති.

සප්පිදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. යුථිකාපුප්ඵියත්ථෙරපදානවණ්ණනා

චන්දහාගානදීතීරෙතිආදිකං ආයස්මතො යුථිකාපුප්ඵියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ආයස්මා පුරිමමුනින්දෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු ව ජාතිසතෙසු විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචිනන්තො චුස්සස්සෙව හගවතො කාලෙ සුද්දකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො චන්දහාගාය නදියා තීරෙ කෙනවිදෙව කරණීයෙන අනුසොතං වරමානො චුස්සං හගවන්තං න්හායිතුකාමං අග්ගික්ඛන්ධං.

විය ජලමානං දිස්වා සොමනස්සජාතො තත්ථ ජාතං යුථිකාපුප්ඵං ඔවිනිත්වා
හගවන්තං පුපෙසි. හගවා තස්ස අනුමොදනමකාසි.

33. සො තත්ථ තෙන පුඤ්ඤකොට්ඨාසෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො
උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙනෙ නිබ්බත්තො
වුද්ධිප්පත්තො හගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා
චත්තපටිපත්තියා සාසනං සොහෙත්තො නවිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො
පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො
චන්දභාගානදීඪිරෙතිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

යුථිකාපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. දුස්සදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිවරායං පුරෙ රම්මෙතිආදිකං ආයස්මතො දුස්සදායකත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පායස්මා පුරිමජිනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි
පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස හගවතො කාලෙ රාජකුලෙ නිබ්බත්තො
වුද්ධිප්පත්තකාලෙ යුවරාජභාවං පත්වා පාකටො එකං ජනපදං ලභිත්වා
තත්ත්වාධිපතිභූතො සකලජනපදවාසිනො
දානපියවචනඅත්ථවරියාසමානත්ථතාසඬ්ඛාතෙහි චතුභි සඬ්ගභවත්ථුභි සඬ්ගණ්හාති.
තස්මිං සමයෙ සිද්ධත්ථො හගවා තං ජනපදං සම්පාපුණි. අථ සො යුවරාජා
පණ්ණාකාරං ලභිත්වා තත්ථ සුබ්බමචත්ථෙන හගවන්තං පුපෙසි. හගවා තං වත්ථං
හත්ථෙන පරාමසිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තම්පි වත්ථං හගවන්තමෙව අනුබන්ධි.
අථ සො යුවරාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා අතීව පසන්නො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි.
හගවතො සම්පත්තසම්පත්තට්ඨානෙ සබ්බෙ ජනා තං අච්ඡරියං දිස්වා
අච්ඡරියබ්භතවිත්තා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨංසු. හගවා විහාරමෙව අගමාසි. යුවරාජා
තෙනෙව කුසලකම්මෙන තතො වුතො දෙවලොකෙ උප්පන්නො තත්ථ
දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා
ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං
පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා රතනත්තයෙ පසන්නො හගවතො ධම්මදෙසනං
සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වායමන්තො නවිරස්සෙව අරහා අහොසි.

38. සො එකදිවසං අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො
පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො තිවරායං පුරෙ රම්මෙතිආදිමාහ. තත්ථ
තිවරනාමකෙ නගරෙ රමණීයෙ අහං රාජපුත්තො හුත්වා සිද්ධත්ථං හගවන්තං
චත්ථෙන පුපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවඤ්ඤෙය්ගමෙවාති.

දුස්සදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සමාදපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නගරේ බන්ධුමිත්‍රියානිආදිකං ආයස්මතො සමාදපකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධානං සන්තිකෙ කතකුසලසම්භාරො අනෙකෙසු භවෙසු විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා පුඤ්ඤානි කරොන්නො වසමානො සද්ධො පසන්නො බහු උපාසකෙ සන්නිපාතෙත්වා ගණපෙට්ඨකො හුත්වා ‘‘මාළකං කරිස්සාමා’’ති තෙ සබ්බෙ සමාදපෙත්වා එකං මාළකං සමං කාරෙත්වා පණ්ඩරපුලිනං ඔකිරිත්වා භගවතො නියායාදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවලොකෙ උප්පන්නො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො භගවති පසන්නො ධම්මං සුත්වා පසන්නාමානසො සද්ධාජානො පබ්බජිත්වා සීලසම්පන්නො චත්තසම්පන්නො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

44. සො අපරභාගෙ අත්තනො කතකුසලං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො නගරේ බන්ධුමිත්‍රියානිආදිමාහ. තත්ථ බන්ධන්ති ඤාතිගොත්තාදිවසෙන එකසම්බන්ධා භොන්ති සකලනගරවාසීනොති බන්ධු, බන්ධු එකස්මිං විජ්ජන්තිති බන්ධුමතී, තස්සා බන්ධුමතියා නාම නගරේ මහාපුගගණො උපාසකසමූහො අභොසිති අත්ථො. මාළං කස්සාම සඬ්ඝස්සාති එත්ථ මාති ගණ්භාති සම්පත්තසම්පත්තජානානං චිත්තන්ති මාළං, අථ වා සම්පත්තයතිගණානං චිත්තස්ස විවෙකකරණෙ අලන්ති මාළං, මාළමෙව මාළකං, භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ඵාසුචිභාරත්ථාය මාළකං කරිස්සාමාති අත්ථො. සෙසං පාකට්ඨෙවාවති.

සමාදපකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පඤ්චඩ්ගුලියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තිස්සො නාමාසි භගවාතිආදිකං ආයස්මතො පඤ්චඩ්ගුලියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරෙ තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා විභවසම්පන්නො සද්ධො පසන්නො වීරීනො විහාරං පටිපන්නං භගවන්තං දිස්වා ජාතිසුමනාදිඅනෙකානි සුගන්ධපුප්ඵානි චන්දනාදීනි ව විලෙපනානි ගාභාපෙත්වා විහාරං ගතො පුප්ඵෙහි භගවන්තං පූජෙත්වා විලෙපනෙහි භගවතො සරීරෙ පඤ්චඩ්ගුලිකං කත්වා චන්දිත්වා පක්කාමි.

50. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිමත්වාය සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නාමානසො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නවිරස්සෙව අරහා හුත්වා පුබ්බකම්මං සරන්නො පච්චක්ඛතො ඤත්වා ‘‘ඉමං නාම කුසලකම්මං කත්වා ඊදිසං ලොකුත්තරසම්පත්තිං පත්තොමහී’’ති පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො තිස්සො නාමාසි භගවාතිආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාවති.

පඤ්චඩ්ගුලියත්ථෙරආපදානවණ්ණනා සමත්තා.

සත්තරසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

18. කුමුදවග්ගො

1. කුමුදමාලියත්ථෙරආපදානවණ්ණනා

පබ්බතෙ හිමවන්තම්භීතිආදිකං ආයස්මතො කුමුදමාලියත්ථෙරස්ස ආපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තපබ්බතසම්පෙ ජාතස්සරස්ස ආසන්නෙ රක්ඛසො හුත්වා නිබ්බත්තො අත්ථදස්සිං භගවන්තං තත්ථ උපගතං දිස්වා පසන්නමානසො කුමුදපුප්ඵානි ඔව්නිත්වා භගවන්තං පූජෙසි. භගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි.

1. සො තෙන පුඤ්ඤෙන තතො වචිත්වා දෙවලොකං උපපන්නො ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ව චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො පබ්බජිත්වා වායමන්තො බ්‍රහ්මවරියපරියොසානං අරහත්තං පත්වා අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පබ්බතෙ හිමවන්තම්භීතිආදිමාහ. තත්ථ තත්ථජො රක්ඛසො ආසින්නි තස්මිං ජාතස්සරසම්පෙ ජාතො නිබ්බත්තො රක්ඛසො පරරුධිරමංසබාදකො නිද්දයො සොරරුජො භයානකසභාවො මහාබලො මහාථාමො කක්ඛලො යක්ඛො ආසිං අහොසින්නි අත්ථො.

කුමුදං පුප්ඵතෙ තත්ථානි තස්මිං මහාසරෙ සුරියරංසියා අභාවෙ සති සායන්හෙ මකුලිතං කුඤ්චිතාකාරෙන නිජ්ජහං අවණ්ණං හොතිති “කුමුද”න්ති ලද්ධනාමං. පුප්ඵං පුප්ඵතෙ විකසතිති අත්ථො. චක්කමත්තානි ජායරෙති තානි පුප්ඵානි රථචක්කපමාණානි හුත්වා ජායන්තිති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤයාමෙවානි.

කුමුදමාලියත්ථෙරආපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. නිස්සෙණිදායකත්ථෙරආපදානවණ්ණනා

කොණ්ඩඤ්ඤස්ස භගවතොනිආදිකං ආයස්මතො නිස්සෙණිදායකත්ථෙරස්ස ආපදානං. අයම්පි පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො අනෙකාසු ජාතීසු විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො කොණ්ඩඤ්ඤස්ස භගවතො කාලෙ වඩ්ඪකිකුලෙ නිබ්බත්තො සද්ධො පසන්නො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො භගවතො වසනපාසාදස්සාරොහනත්ථාය සාරකට්ඨමයං නිස්සෙණිං කත්වා උස්සාපෙත්වා යපෙසි. භගවා තස්ස පසාදසංවඩ්ඪනත්ථාය පස්සන්තස්සෙව උපරිපාසාදං ආරුහි. සො අතීව පසන්නො තෙනෙව පීතියොමනස්සෙන කාලං

කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ජායමානො නිස්සෙණිදානනිස්සන්දෙන උච්චකුලෙ නිබ්බත්තො මනුස්සසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

9. සො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො කොණ්ඩඤ්ඤස්ස භගවතොතිආදිමාහ. තත්ථ කොණ්ඩඤ්ඤස්සාති කුච්ඡිතො හුත්වා ධෙති පවත්තතිති කොණ්ඩො, ලාමකසත්තො, කොණ්ඩතො අඤ්ඤොති කොණ්ඩඤ්ඤො, අලාමකො උත්තමපුරිසොති අත්ථො. අථ වා බ්‍රාහ්මණගොත්තෙසු කොණ්ඩඤ්ඤගොත්තෙ උප්පන්නත්තා “කොණ්ඩඤ්ඤො”ති ගොත්තවසෙන තස්ස නාමං, තස්ස කොණ්ඩඤ්ඤස්ස. සෙසං පාකට්මෙවාති.

නිස්සෙණිදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. රත්තිපුප්ඵයත්ථෙරපදානවණ්ණනා

මීගලුද්දො පුරෙ ආසින්නිආදිකං ආයස්මතො රත්තිපුප්ඵයත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදකුලෙ උප්පන්නො මීගවධාය අරඤ්ඤෙ විචරමානො තස්ස කාරුඤ්ඤෙන අරඤ්ඤෙ වරමානං විපස්සිං භගවත්තං දිස්වා පසන්නමානසො පුප්ඵිකං රත්තිකං නාම පුප්ඵං කුට්ඨපුප්ඵඤ්ච සහ වණ්ඨෙත ඔච්චිත්වා සොමනස්සචිත්තෙන පුප්ඵෙසි. භගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි.

13. සො තෙනෙව පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤනං පත්තො රතනත්තයෙ පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා “නෙසාදභූතෙන මයා කතකුසලං සුන්දර”න්ති සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො මීගලුද්දො පුරෙ ආසින්නිආදිමාහ. තත්ථ මීගානං ලුද්දො සාහසිකො මාරකොති මීගලුද්දො, මීගෙසු වා ලුද්දො ලොභීති මීගලුද්දො, නෙසාදො ආසිං පුරෙති අත්ථො.

14. රත්තිකං පුප්ඵිකං දිස්වාති පදුමපුප්ඵාදීති අනෙකාති පුප්ඵාති සුරියරංසිසම්ඵස්සෙන දිවා පුප්ඵන්ති රත්තියං මකුලිතාති හොත්ති. ජාතිසුමනමල්ලිකාදීති අනෙකාති පුප්ඵාති පන රත්තියං පුප්ඵන්ති නො දිවා. තස්මා රත්තියං පුප්ඵනතො රත්තිපුප්ඵනාමකාති අනෙකාති සුගන්ධපුප්ඵාති ව කුට්ඨපුප්ඵාති ව ගහෙත්වා පුප්ඵෙසින්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථෙමෙවාති.

රත්තිපුප්ඵයත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. උදපානදායකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

විපස්සිනෝ භගවතෝතිආදිකං ආයස්මතො උදපානදායකත්ථෙරස්ස අපදානං.
 අයම්පි ථෙරො පුරිමමුනිවරෙසු කතාධිකාරො අනෙකෙසු භවෙසු
 කතපුඤ්ඤසඤ්චයො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
 වුද්ධිප්පත්තො ‘‘පානියදානං මයා දාතබ්බං, තඤ්ච නිරන්තරං කත්වා පවත්තෙතුවං
 වට්ටති’’ති විත්තෙත්වා එකං කුපං බනාපෙත්වා උදකසම්පත්තකාලෙ ඉට්ඨකාහි
 විනාපෙත්වා ථීරං කත්වා තත්ථ උට්ඨිතෙන උදකෙන පුණ්ණං තං උදපානං
 විපස්සිස්ස භගවතො නියායාදෙසි. භගවා පානියදානානිසංසදීපකං අනුමොදනං
 අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො
 නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ පොක්ඛරණීඋදපානපානියාදිසම්පත්තො
 සුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමත්වාය
 සද්ධො පසන්තො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

18. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො
 පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො විපස්සිනො භගවතෝතිආදිමාහ. තත්ථ උදපානො
 කතො මයාති උදකං පිචන්ති එත්ථාති උදපානො, කුපපොක්ඛරණීතළාකානමෙනං
 අධිවචනං. සො උදපානො කුපො විපස්සිස්ස භගවතො අත්ථාය කතො බනිතොති
 අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

උදපානදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. සීභාසනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්භීතිආදිකං ආයස්මතො සීභාසනදායකත්ථෙරස්ස
 අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ
 නිබ්බානාධිගමත්ථාය කතපුඤ්ඤපවයො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ
 ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා
 රතනත්තයෙ පසන්තො තස්මිං භගවති පරිනිබ්බුතෙ සත්තහි රතනෙහි බව්තං
 සීභාසනං කාරාපෙත්වා බොධිරුක්ඛං පුපෙසි, බහුහි මාලාගන්ධධුපෙහි ව පුපෙසි.

21. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො
 අනුභවිත්වා සබ්බත්ථ පුජිතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං කුලගෙහෙ
 නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සරාවාසං වසන්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා
 පසන්තමානසො ඤාතිවග්ගං පහාය පබ්බජිතො නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා
 පුබ්බුපචිතකුසලසම්භාරං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බවරිතාපදානං
 පකාසෙත්තො නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්භීතිආදිමාහ. තත්ථ සීභාසනමදාසහන්ති
 සීහරූපහිරඤ්ඤසුවණ්ණරතනෙහි බව්තං ආසනං සීභාසනං, සීභස්ස වා අභිතස්ස
 භගවතො නිසින්තාරහං, සීභං වා සෙට්ඨං උත්තමං ආසනන්ති සීභාසනං, තං අභං
 අදාසිං, බොධිරුක්ඛං පුපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤයාමෙවාති.

සීභාසනදායකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. මග්ගදත්තිකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

අනොමදස්සි භගවාතිආදිකං ආයස්මතො මග්ගදත්තිකත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පායස්මා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි
පුඤ්ඤානි උපචින්නො අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
වුද්ධිමන්වාය සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වසන්නො අනොමදස්සිං භගවන්තං ආකාසෙ
වඬිකමන්තං පාදුද්ධාරෙ පාදුද්ධාරවඬිකමනට්ඨානෙ පුජ්ජානං විකිරණං අවිජරියඤ්ච
දිස්වා පසන්නමානසො පුජ්ජානි ආකාසෙ උක්ඛිපි, තානි විතානං හුත්වා අට්ඨංසු.

26. සො තෙන පුඤ්ඤෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්නො සබ්බත්ථ පුජිතො සුඛං
අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො කමෙන
යොබ්බඤ්ඤං පාපුණිත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජිත්වා චත්තසම්පන්නො නචිරස්සෙව
අරහත්තං පත්තො වඬිකමනස්ස පුජිතත්තා මග්ගදත්තිකත්ථෙරොති පාකටො. සො
පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො
අනොමදස්සි භගවාතිආදිමාහ. දිට්ඨධම්මසුඛත්ථායානි ඉමස්මිං අත්තභාවෙ
වඬිකමනෙන සරිරසල්ලහුකාදිසුඛං පටිච්චානි අත්ථො. අබ්භොකාසමිහි වඬිකමිති
අබ්භොකාසෙ අභිගණට්ඨානෙ වඬිකමි, පදවික්ඛෙපං පදසඤ්චාරං අකාසිති අත්ථො.

උද්ධතෙ පාදෙ පුජ්ජානීති වඬිකමන්තෙන පාදෙ උද්ධතෙ පදුමුප්පලාදීනි
පුජ්ජානි පට්ඨිතො උග්ගන්ත්වා වඬිකමෙ විකිරිංසුති අත්ථො. සොභං මුද්ධනි
තිට්ඨරෙති බුද්ධස්ස මුද්ධනි සීසෙ සොභයමානා තානි තිට්ඨන්තීති අත්ථො. සෙසං
සුවිඤ්ඤායාමෙවානි.

මග්ගදත්තිකත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. එකදීපියත්ථෙරපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරස්ස මුනිනොතිආදිකං ආයස්මතො එකදීපියත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පායස්මා පුරිමජිනසෙට්ඨෙසු කතකුසලසම්භාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ
විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ
ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සද්ධො පසන්නො භගවතො
සලලමභාබොධිමිහි එකපදීපං පූජෙසි, ථාවරං කත්වා නිච්චමෙකපදීපපුජනත්ථාය
තෙලවට්ටං පට්ඨපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො
සබ්බත්ථ ජලමානො පසන්නවක්ඛුකො උභයසුඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
සාවත්ථීයං විභවසම්පන්නෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො
රතනත්තයෙ පසන්නො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො දීපපුජාය
ලද්ධවිසෙසාධිගමත්තා එකදීපියත්ථෙරොති පාකටො.

30. සො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො
පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරස්ස මුනිනොතිආදිමාහ. තං සබ්බං
උත්තානත්ථමෙවානි.

එකදිවියත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. මණිපුප්කත්ථෙරපදානවණ්ණනා

ඔරෙන හිමවන්තස්සාතිආදිකං ආයස්මතො මණිපුප්කත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති
පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ එකස්මිං කුලෙ
නිබ්බත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා තත්ථාදීනවං දිස්වා සරාවාසං පභාය
තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තඔරභාගෙ එකිස්සා නදියා සමීපෙ පණ්ණසාලං
කාරෙත්වා වසන්තො විවෙකකාමතාය තස්සානුකම්පාය ව තත්ථ උපගතං
පදුමුත්තරං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො මණිපල්ලඬිකං භගවතො පූජෙසි.
භගවා තස්ස පසාදවඬිඝනත්ථාය තත්ථ නිසීදි. සො හියොයාසොමත්තාය පසන්තො
නිබ්බානාධිගමත්ථාය පත්ථනං අකාසි. භගවා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො
තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සබ්බත්ථ පූජිතො සුඛං අනුභවිත්වා
ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තො සරාවාසං
වසන්තො එකදිවසං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා
නවිරස්සෙව අරභා අහොසි.

34. සො එකදිවසං අත්තනා කතකුසලං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො
පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො ඔරෙන හිමවන්තස්සාතිආදිමාහ. තත්ථ ඔරෙනාති
හිමවන්තස්ස අපරං භාගං විභාය ඔරෙන, භූමිමත්ථෙ කරණවචනං, ඔරස්මිං
දිසාභාගෙති අත්ථො. නදිකා සම්පවත්තථාති අපාකට්ඨනාමධෙය්‍යා එකා නදී සංසුට්ඨු
පවත්තාති වහාති සන්දමානා අහොසිති අත්ථො. තස්සා වානුපබ්බත්තමිහිති තස්සා
නදියා අනුපබ්බත්තමිහි තීරසමීපෙති අත්ථො. සයම්භූ වසතෙ තදාති යදා අහං
මණිපල්ලඬිකං පූජෙසිං, තදා අනාවරියකො හුත්වා සයමෙව බුද්ධභූතො භගවා
වසතෙ විහරතිති අත්ථො.

35. මණිං පග්ගස්භ පල්ලඬිකන්ති මණින්ති විත්තං ආරාධෙති සොමනස්සං
කරොතිති මණි, අථ වා මාති පමාණං කරොති ආහරණන්ති මණි, අථ වා මරන්තාපි
රාජයුචරාජාදයො තං න පරිච්චන්ති තදත්ථාය සඬිගාමං කරොන්තිති මණි, තං
මණිං මණිමයං පල්ලඬිකං මනොරමං සාධු විත්තං සුට්ඨු විචිත්තං පග්ගස්භ
ගහෙත්වා බුද්ධසෙට්ඨස්ස අභිරොපයිං පූජෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බං
උත්තානත්ථමෙවාති.

මණිපුප්කත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. තිකිච්ඡකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

නගරෙ බන්ධුමතියාතිආදිකං ආයස්මතො තිකිච්ඡකත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පායස්මා පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති
පුඤ්ඤාති උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරෙ වෙජ්ජකුලෙ

නිබ්බත්තො ඛුස්සුතො සුසික්ඛිතො වෙජ්ජකම්මෙ ඡෙකො ඛු රොගිතො
තිකිච්ඡන්තො විපස්සිස්ස භගවතො උපට්ඨාකස්ස අසොකනාමත්ථෙරස්ස රොගං
තිකිච්ඡී. සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු අපරාපරං සුඛං අනුභවන්තො
නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ අරොගො දීඝායුකො සුවණ්ණවණ්ණසරීරො අහොසි.

39. සො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො
වුද්ධිමත්ථාය සබ්බසිජ්ජෙසු නිජ්ජන්තිං පත්තො අරොගො සුඛිතො
විභවසම්පන්නො රතනත්තයෙ පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා
පටිලද්ධසද්ධො සරාචාසං පභාය පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරභා හුත්වා පුබ්බකම්මං
සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො නගරෙ
බත්ථුමනියාතිආදිමාභ. තං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

තිකිච්ඡකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. සඨසුපට්ඨාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

වෙස්සභුමිහි භගවතීතිආදිකං ආයස්මතො සඨසුපට්ඨාකත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතකුසලසම්භාරො අනෙකෙසු භවෙසු
විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ
තස්සාරාමිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා සද්ධො පසන්නො
විහාරෙසු ආරාමිකකම්මං කරොන්නො සක්කච්චං සඨසං උපට්ඨාසි. සො තෙනෙව
කුසලකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා
ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිජ්ජන්තො
විභවසම්පන්නො සුඛජ්ජන්තො පාකටො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සාසනෙ
පසන්නො පබ්බජිත්වා චත්තසම්පන්නො සාසනං සොභයමානො විපස්සනං
වඩ්ඪෙන්නො නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්තො ඡළහිඤ්ඤො පුබ්බෙ
කතකුසලකම්මවසෙන සඨසුපට්ඨාකත්ථෙරොති පාකටො අහොසි.

45. සො එකදිවසං ‘පුබ්බෙ මයා කිං නාම කම්මං කත්වා අයං
ලොකුත්තරසම්පත්ති ලද්ධා’ති අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා පච්චක්ඛතො
ජානිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පාකටං කරොන්නො වෙස්සභුමිහි
භගවතීතිආදිමාභ. තත්ථ අහොසාරාමිකො අහන්ති අහං වෙස්සභුස්ස භගවතො
සාසනෙ ආරාමිකො අහොසින්ති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා
උත්තානත්ථත්තා ච සුච්ඤ්ඤයාමෙවාති.

සඨසුපට්ඨාකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

අට්ඨාරසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

19. කුට්ඨප්පජ්ජියවග්ගො

1-10. කුටප්පුප්ඵයත්ථෙරපදානාදිවණ්ණනා

ඉතො පරමපි එකුනවිසතිමග්ගෙ ආගතානං ඉමෙසං කුටප්පුප්ඵයත්ථෙරාදීනං දසන්තං ථෙරානං අපුබ්බං නත්ථී. තෙසඤ්ඤි ථෙරානං පුරිමබුද්ධානං සන්තිකෙ කතපුඤ්ඤසම්භාරානං වසෙන පාකට්ඨාමානි චෙව නිවාසනගරාදීනි ව හෙට්ඨා වුත්තනගෙතෙව වෙදිතබ්බානීති තං සබ්බං අපදානං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

එකුනවිසතිමග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

20. තමාලපුප්ඵයවග්ගො

1-10. තමාලපුප්ඵයත්ථෙරපදානාදිවණ්ණනා

විසතිමෙ වග්ගෙ පඨමත්ථෙරපදානං උත්තානමෙව.

6. දුතියත්ථෙරපදානෙ යං දායවාසිකො ඉසීති ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වනෙ වසනභාවෙන දායවාසිකො ඉසීති සඬ්ඛං ගතො, අත්තනො අනුකම්පාය තං වනං උපගතස්ස සිද්ධත්ථස්ස සත්ථුනො වසනමණ්ඩපච්ඡාදනත්ථාය යං තිණං, තං ලායති ඡින්දතීති අත්ථො. දබ්බජ්ජනං කත්වා අනෙකෙහි බුද්දකදණ්ඩකෙහි මණ්ඩපං කත්වා තං තිණෙන ඡාදෙත්වා සිද්ධත්ථස්ස භගවතො අහං අදාසිං පුපෙසින්ති අත්ථො.

8. සත්තාහං ධාරයුං තත්ථාති තං මණ්ඩපං තත්ථ ධීතා දෙවමනුස්සා සත්තාහං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්තස්ස සත්ථුනො ධාරයුං ධාරෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

තතියත්ථෙරස්ස අපදානෙ ඛණ්ඩචුල්ලියත්ථෙරොති එත්ථ ඛණ්ඩන්ති කට්ඨානං ජිණ්ණත්තා ඡින්තහින්තට්ඨානං, චුල්ලන්ති කට්ඨානං ජිණ්ණට්ඨානෙ කණ්ණකිතමභිච්ඡත්තකාදිපුප්ඵනං, ඛණ්ඩඤ්ඤ චුල්ලඤ්ඤ ඛණ්ඩචුල්ලානි, ඛණ්ඩචුල්ලානං පටිසඬ්ඛරණං පුනප්පුනං ථීරකරණන්ති ඛණ්ඩචුල්ලපටිසඬ්ඛරණං. ඉමස්ස පන ථෙරස්ස සම්භාරපුරණකාලෙ චුස්සස්ස භගවතො චෙතියෙ ඡින්තහින්තට්ඨානෙ සුධාපිණ්ඩං මක්ඛෙන්වා ථීරකරණං ඛණ්ඩචුල්ලපටිසඬ්ඛරණං නාම. තස්මා සො ඛණ්ඩචුල්ලියො ථෙරොති පාකට්ඨො අහොසි. තතියං.

17. චතුත්ථත්ථෙරස්සාපදානෙ රඤ්ඤො බද්ධවරො අහන්ති රඤ්ඤො පරිවාරකො කම්මකාරකො අහොසින්ති අත්ථො.

19. ජලපුත්තමනාමීනොති ජලෙ උදකෙ ජාතං ජලජං, කිං තං පදුමං, පදුමෙන සමානනාමත්තා පදුමුත්තරස්ස භගවතොති අත්ථො. උත්තමපදුමනාමස්ස භගවතොති වා අත්ථො. චතුත්ථං.

පඤ්චමං උත්තානත්ථමෙව.

28. ඡට්ඨෙ නගරෙ ද්වාරවතියාති මහාද්වාරවාතපානකවාටඵලකාහි වතිපාකාරට්ටාලගොපුරකද්දමොදකපරිබාහි ව සම්පන්නං නගරන්ති ද්වාරවතීනගරං, ද්වාරං වතිඤ්ච පධානං කත්වා නගරස්ස උපලක්ඛිතත්තා “ද්වාරවතී නගර”න්ති වොහරන්තිති නගරෙ ද්වාරවතියාති වුත්තං. මාලාවච්ඡො පුජ්චාරාමො මම අහොසිති අත්ථො.

31. තෙ කිසලයාති තෙ අසොකපල්ලවා. ඡට්ඨං.

සත්තමට්ඨමනවමානි උත්තානත්ථානෙව. දසමෙපි අපුබ්බං නත්ථීති.

විසතිමචණ්ණනා සමත්තා.

21-23. කණිකාරපුජ්චියාදිවග්ගො

1-30. කණිකාරපුජ්චියත්ථෙරපදානාදිවණ්ණනා

ඉතො පරං සබ්බත්ථ අනුත්තානපදවණ්ණනං කරිස්සාම. එකච්ඡතිමෙ බාවිසතිමෙ තෙච්ඡතිමෙ ව වග්ගෙ සබ්බෙසං ථෙරානං සයංකතෙන පුඤ්ඤෙන ලද්ධනාමානි, කතපුඤ්ඤානඤ්ච නානත්තං තෙසං බ්‍යාකරණදායකානං බුද්ධානං නාමානි වසිතනගරානි ව හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා සබ්බානිපි උත්තානානෙව. අපදානගාථානමත්ථො ව නයානුයොගෙන සුවිඤ්ඤෙයොයායෙවාති.

24. උදකාසනවග්ගො

1-10. උදකාසනදායකත්ථෙරපදානාදිවණ්ණනා

චතුච්ඡතිමෙ වග්ගෙ පඨමදුතියාපදානානි උත්තානානෙව.

9. තතියාපදානෙ අරුණවතියා නගරෙති ආ සමන්තතො ආලොකං කරොන්තො උණති උග්ගච්ඡතීති අරුණො, සො තස්මිං විජ්ජතීති අරුණවතී, තස්මිං නගරෙ ආලොකං කරොන්තො සුරියො උග්ගච්ඡතීති අත්ථො. සෙසනගරෙසුපි සුරියුග්ගමනෙ විජ්ජමානෙපි විසෙසවචනං සබ්බචතුස්පදානං මහියං සයනෙපි සති මහියං සයතීති මහිංසොති වචනං විය රුළුභිවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අථ වා පාකාරපාසාදහම්මියාදීසු සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිසත්තරතනපභාහි අරුණුග්ගමනං විය පභාවතී අරුණවතී නාම, තස්මිං අරුණවතියා නගරෙ, පුපිකො පුප්චික්කයෙන ජීවිකං කප්පෙන්තො අහොසිත්ති අත්ථො.

14. චතුත්ථාපදානෙ තිවරායං පුරෙ රම්මෙති තිහි පාකාරෙහි පරිවාරිතා පරික්ඛිත්තාති තිවරා, බජ්ජහොජ්ජාදිඋපහොගවත්ථාහරණාදිනච්චගීතාදීහි රමණීයන්ති රම්මං, තස්මිං තිවරායං පුරෙ නගරෙ රම්මෙ නළකාරො අහං අහොසිත්ති සම්බන්ධො.

පඤ්චමාපදානං උත්තානත්ථමෙව.

23. ඡට්ඨාපදානෙ වණ්ණකාරො අහං තදානි නිලපිතරත්තාදිවණ්ණවසෙන
වත්ථානි කරොති රඤ්ජෙතිති වණ්ණකාරො. වත්ථරජකො භුත්වා චෙතියෙ
වත්ථෙහි අවිජාදනසමයෙ නානාවණ්ණෙහි දුස්සානි රඤ්ජෙසින්ති අත්ථො.

27. සත්තමාපදානෙ පියාලං පුජ්ථිතං දිස්වානි සුපුජ්ථිතං පියාලරුක්ඛං දිස්වා.
ගතමග්ගෙ බිපිං අහන්ති අහං මිගලුද්දො නෙසාදො භුත්වා පියාලපුජ්ථං ඔවිතිත්වා
බුද්ධස්ස ගතමග්ගෙ බිපිං පුජෙසින්ති අත්ථො.

30. අට්ඨමාපදානෙ සකෙ සිජ්ජෙ අපත්ථද්ධොති අත්තනො
තක්කබ්බයාකරණාදිසිජ්ජස්මිං අපත්ථද්ධො පතිට්ඨිතො ඡෙකො අහං කානනං අගමං
ගතො සම්බුද්ධං යන්තං දිස්වානානි වනන්තරෙ ගච්ඡන්තං විපස්සිං සම්බුද්ධං
පස්සිත්වා. අම්බයාගං අදාසහන්ති අහං අම්බදානං අදාසින්ති අත්ථො.

33. නවමාපදානෙ ජගති කාරිතා මය්හන්ති අත්ථදස්සිස්ස භගවතො
සරිරිධාතුනිධාපිතචෙතියෙ ජගති ඡින්නහින්නආලින්දපුජ්ථාධානසඬ්ඛාතා ජගති මයා
කාරිතා කාරාපිතානි අත්ථො.

දසමාපදානං උත්තානත්ථමෙවති.

චතුච්ඡතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

25. තුවරදායකවග්ගො

1-10. තුවරදායකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

1. පඤ්චවිසතිමෙ වග්ගෙ පට්ඨමාපදානෙ හරිත්වා තුවරමාදායානි තුවරඅට්ඨිං
මුග්ගකලයසදිසං තුවරට්ඨිං හජ්ජිත්වා පුජ්ජෙත්වා භාජනෙන ආදාය සඬ්ඝස්ස
වනමජ්ඣොගාහකස්ස අදදිං අදාසින්ති අත්ථො.

4-5. දුතියාපදානෙ ධනුං අද්දවෙජ්ඣං කත්වානානි මිගාදීනං මාරණත්ථාය ධනුං
සන්නය්හිත්වා වරමානො කෙසරං ඔගනං දිස්වානි සුපුජ්ථිතං බුද්දකසරං දිස්වා
බුද්ධස්ස අභිරොපෙසින්ති අහං චිත්තං පසාදෙත්වා වනං සම්පත්තස්ස තිස්සස්ස
භගවතො අභිරොපයිං පුජෙසින්ති අත්ථො.

9-10. තතියාපදානෙ ජලකුක්කුටොති ජාතස්සරෙ වරමානකුක්කුටො.
තුණ්ඨෙන කෙසරිං ගය්හානි පදුමපුජ්ථං මුඛතුණ්ඨෙන ඩංසිත්වා ආකාසෙන
ගච්ඡන්තස්ස තිස්සස්ස භගවතො අභිරොපෙයිං පුජෙසින්ති අත්ථො.

14. චතුත්ථාපදානෙ චිරවපුප්ඵමාදායාති විවිධං රචති සද්දං කරොතීති විරචං,
සද්දකරණවෙලායං විකසනතො “චිරච”න්ති ලද්ධනාමං පුප්ඵසමුහං ආදාය
ගහෙත්වා සිද්ධත්ථස්ස බුද්ධස්ස අභිරොපෙයිං පුප්ඵසින්නි අත්ථො.

17. පඤ්චමාපදානෙ කුට්ඨොපකොති සෙනාසනපාලකො. කාලෙන කාලං
ධුපෙසින්නි සම්පත්තසම්පත්තකාලානුකාලෙ ධුපෙසිං, ධුපෙන සුගන්ධං අකාසින්නි
අත්ථො. සිද්ධත්ථස්ස භගවතො ගන්ධකුට්ඨකාලානුසාරිධුපෙන ධුපෙසිං වාසෙසින්නි
අත්ථො.

ජට්ඨසත්තමාපදානාති උත්තානත්ථානෙව.

27. අට්ඨමාපදානෙ සත්ත සත්තලිපුප්ඵානීති සත්තලිසඬ්ඛානාති, සත්ත පුප්ඵාති
සීසෙනාදාය වෙස්සභුස්ස භගවතො අභිරොපෙයිං පුප්ඵසින්නි අත්ථො.

31. නවමාපදානෙ බිම්බිජාලකපුප්ඵානීති රත්තඬ්ඛුරවකපුප්ඵාති සිද්ධත්ථස්ස
භගවතො පුප්ඵසින්නි අත්ථො.

35. දසමාපදානෙ උද්දාලකං ගහෙත්වානාති ජාතස්සරෙ විහඬ්ගසොබ්බෙ ජාතං
උද්දාලකපුප්ඵං ඔව්නිත්වා කකුසන්ධස්ස භගවතො පුප්ඵසින්නි අත්ථො. සෙසං
සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

පඤ්චවීසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

26. ටොමකවග්ගො

1-10. ටොමකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

ජබ්බිසතිමෙ වග්ගෙ පට්ඨමාපදානං උත්තානමෙව.

5-6. දුතියාපදානෙ විජහිත්වා දෙවවණ්ණන්ති දෙවතා සරීරං විජහිත්වා
ජඩ්ඛෙත්වා, මනුස්සසරීරං නිමිමිනිත්වාති අත්ථො. අධිකාරං කත්තුකාමොති
අධිකකිරියං පුඤ්ඤසම්භාරං කත්තුකාමො දෙවරො නාම අහං දෙවරාජා හරියාය සහ
බුද්ධසෙට්ඨස්ස සාසනෙ සාදරතාය ඉධ ඉමස්මීං මනුස්සලොකෙ ආගමීං ආගතොති
අත්ථො. තස්ස භික්ඛා මයා දින්නාති පදුමුත්තරස්ස භගවතො යො නාමෙන
දෙවලො නාම සාවකො අහොසි, තස්ස සාවකස්ස මයා විජ්ජසන්නෙන වෙනසා
භික්ඛා දින්නා පිණ්ඩපාතො දින්නොති අත්ථො.

9-10. තතියාපදානෙ ආනන්දො නාම සම්බුද්ධොති ආනන්දං තුට්ඨිං ජනනතො
ආනන්දො නාම පච්චෙකබුද්ධොති අත්ථො. අමනුස්සමිහි කානනෙන
අමනුස්සපරිග්ගහෙ කානනෙ මහාඅරඤ්ඤ පරිනිබ්බාසි
අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුයා අන්තරධාසි, අදස්සනං අගමාසීති අත්ථො. සරීරං තත්ථ

සමාජයෙහි අහං දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා තස්ස භගවතො සරීරං තත්ථ අරඤ්ඤෙ සමාපෙසිං දහනං අකාසින්ති අත්ථො.

චතුත්ථපඤ්චමාපදානානි උත්තානානෙව.

20. ඡට්ඨාපදානෙ අහොසිං චන්දනො නාමානි නාමෙන පණ්ණත්තිවසෙන චන්දනො නාම. සම්බුද්ධස්සත්‍රුජානි පච්චෙකසම්බුද්ධභූතනො පුබ්බෙ තස්ස අත්‍රුජා පුත්තො අහං. එකොපාහනො මයා දින්නොති එකං උපාහනසුගං මයා දින්නං. බොධිං සම්පජ්ජ මෙ තුවන්ති තෙන උපාහනසුගෙන මෙ මය්හං සාවකබොධිං තුවං සම්පජ්ජ නිජ්ජාදෙහීති අත්ථො.

23-24. සත්තමාපදානෙ මඤ්ජරිකං කරිත්වානානි මඤ්ජෙට්ඨිපුප්ඵං භරිතචඬිකොටකං ගහෙත්වා රථීයං වීථියා පටිපජ්ජිං අහං තථා පටිපන්නොව භික්ඛුසඬ්ඨපුරුක්ඛතං භික්ඛුසඬ්ඨසෙන පරිවුතං සමණානග්ගං සමණානං භික්ඛූනං අග්ගං සෙට්ඨං සම්මාසම්බුද්ධං අද්දසන්ති සම්බන්ධො. බුද්ධස්ස අභිරොපයිත්ති දිස්වා ච පන තං පුප්ඵං උභොහි භත්ථෙහි පග්ගස්ස උක්ඛිපිත්වා බුද්ධස්ස ථුස්සස්ස භගවතො අභිරොපයිං පුපෙසින්ති අත්ථො.

28-29. අට්ඨමාපදානෙ අලොණපණ්ණහක්ඛොමිහීති බීරපණ්ණාදිනි උඤ්ජාවරියාය ආහරිත්වා ලොණවිරහිතානි පණ්ණානි පචිත්වා හක්ඛාමි, අලොණපණ්ණහක්ඛො අමිහි භවාමිති අත්ථො. නියමෙසු ච සංවුතොති නියමසඤ්ඤිතෙසු පාණානිපාතාවෙරමණිආදීසු නිව්චපඤ්චසීලෙසු සංවුතො පිහිතොති අත්ථො. පාතරාසෙ අනුප්පත්තෙති පුරෙහත්තකාලෙ අනුප්පත්තෙ. සිද්ධත්ථො උපගච්ඡි මන්ති මම සමීපං සිද්ධත්ථො භගවා උපගඤ්ඡි සම්පාපුණි. තාහං බුද්ධස්ස පාදාසින්ති අහං තං අලොණපණ්ණං තස්ස බුද්ධස්ස අදාසින්ති අත්ථො.

නවමාපදානං උත්තානමෙව.

37-38. දසමාපදානෙ සිබ්බතං සිබ්බතං යථාති සරීරතො නික්ඛන්තජබ්බණ්ණරංසිහි ඔභාසයන්තං ජලන්තං සිබ්බතං සිබ්බගවන්තං සිබ්බතං යථා ජලමානඅග්ගික්ඛන්ධං විය. අග්ගජං පුප්ඵමාදායානි අග්ගජනාමකං පුප්ඵං ගහෙත්වා බුද්ධස්ස සිබ්බස්ස භගවතො අභිරොපයිං පුපෙසින්ති අත්ථො.

ජබ්බිසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

27. පදුමුක්ඛිපවග්ගො

1-10. ආකාසුක්ඛිපියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

1-2. සත්තවිසතිමෙ වග්ගෙ පටමාපදානෙ ජලජග්ගෙ දූවෙ ගය්භාති ජලෙ උදකෙ ජාතෙ අග්ගෙ උප්පලාදයො ද්වෙ පුප්ඵෙ ගහෙත්වා බුද්ධස්ස සමීපං ගන්ත්වා එකං පුප්ඵං පාදෙසු නික්ඛිපිං පුප්ඵං, එකං පුප්ඵං ආකාසෙ බිපින්නි අත්ථො.

දුතියාපදානං පාකටමෙව.

10. තතියාපදානෙ බොධියා පාදපුත්තමෙති උත්තමෙ බොධිපාදපෙ. අඛිඨවන්දං මයා දින්නන්ති තස්මිං බොධිමූලෙ අඛිඨවන්දාකාරොන මයා අනෙකපුප්ඵානි පුප්ඵානිති අත්ථො. ධරණීරුහපාදපෙති රුක්ඛපබ්බතරතනාදයො ධාරෙතීති ධරණී, පථවී, ධරණියා රුහති පතිට්ඨහතීති ධරණීරුහො, පාදසඬ්ඛාතෙන මූලෙන උදකං පිවති ඛන්ධවිටපාදීසු පත්ථරියතීති පාදපො, ධරණීරුහො ව සො පාදපො චෙති ධරණීරුහපාදපො, තස්මිං ධරණීරුහපාදපෙ පුප්ඵං මයා පුප්ඵන්ති අත්ථො.

චතුත්ථාපදානං උත්තානත්ථමෙව.

18-19. පඤ්චමාපදානෙ හිමවන්තස්සාවිදුරෙති හිමවන්තස්ස ආසන්නෙ. රොමසො නාම පබ්බතොති රුක්ඛලතාගුම්ඛාභාවා කෙවලං දබ්බතිණාදිසඤ්ජන්නත්තා රොමසො නාම පබ්බතො අහොසි. තම්හි පබ්බතපාදමිහිති තස්මිං පබ්බතපරියන්තෙ. සමණො භාවිතින්ද්‍රියොති සමිතපාපො වූපසන්නකිලෙසො සමණො වඩ්ඪිතඉන්ද්‍රියො, රක්ඛිතවක්ඛුන්ද්‍රියාදිඉන්ද්‍රියොති අත්ථො. අථ වා වඩ්ඪිතඉන්ද්‍රියො වඩ්ඪිතසද්ධින්ද්‍රියාදිඉන්ද්‍රියොති අත්ථො. තස්ස සමණස්ස අහං බිලාලිආලුචෙ ගහෙත්වා අදාසින්ති අත්ථො.

ජට්ඨසත්තමට්ඨමනවමදසමාපදානානි උත්තානත්ථානෙවාති.

සත්තවිසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

28. සුවණ්ණබ්බිබ්බොහනවග්ගො

1-10. සුවණ්ණබ්බිබ්බොහනියත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

අට්ඨවිසතිමෙ වග්ගෙ පටමාපදානං උත්තානමෙව.

5. දුතියාපදානෙ මනොමයෙන කායෙනාති යථා විත්තවසෙන පවත්තකායෙනාති අත්ථො.

10. තතියාපදානෙ මහාසමුද්දං නිස්සායාති මහාසාගරාසන්නෙ ධීතස්ස පබ්බතස්ස අන්තරෙ පබ්බතලෙණෙති අත්ථො. සිද්ධත්ථො භගවා විවෙකකාමතාය වසති පට්ඨසතීති අත්ථො. පච්චුග්ගන්ත්වානකාසහන්ති අහං තස්ස භගවතො පට්ඨග්ගන්ත්වා සමීපං ගන්ත්වා වන්දනාදිපුඤ්ඤං අකාසින්ති අත්ථො.

වඩිකොටකමදාසහන්ති සිද්ධත්ථස්ස භගවතො අහං පුජ්ඵහරිතං වඩිකොටකං කදම්බං අදාසිං පුපෙසින්ති අත්ථො.

14. චතුත්ථාපදානෙ අකක්කසචිත්තස්සාථාති අඵරුසචිත්තස්ස, අථ-සද්දො පදපුරුණෙ.

19. පඤ්චමාපදානෙ උදුම්බරෙ වසන්තස්සාති උදුම්බරරුක්ඛමුලෙ රුක්ඛච්ඡායාය වසන්තස්ස තිස්සස්ස භගවතො. නියතෙ පණ්ණසන්ථරෙති නියාමිතෙ පටිබද්ධෙ පණ්ණසන්ථරෙ සාබ්බභිගාසනෙ නිසින්තස්ස. චුත්ථොකාසො මයා දින්නොති විචින්නොකාසෙ මණ්ඩපද්වාරාදීහි පිහිතොකාසො මයා දින්නො සම්පාදිතොති අත්ථො.

24. ඡට්ඨාපදානෙ පොත්ථදානං මයා දින්නන්ති පොත්ථවට්ඨිං පොත්ථඡල්ලිං තාලෙත්වා කතං සාටකං විසමං ගොථාසුකෙන සංසිත්වා නිමිමිතං සුත්තං ගහෙත්වා කන්තිත්වා තෙන සුත්තෙන නිසිදනත්ථාය වා භූමත්ථරණත්ථාය වා සාටකං වායාපෙත්වා තං සාටකං මයා රතනත්තයස්ස දින්නන්ති අත්ථො.

27. සත්තමාපදානෙ චන්දභාගානදීතීරෙති චන්දභාගාය නාම නදියා තීරතො, නිස්සක්කෙ භූමිමච්චනං. අනුසොතන්ති සොතස්ස අනු හෙට්ඨාගඬිගං වජාමි ගච්ඡාමි අහන්ති අත්ථො. සත්ත මාලුවපුජ්ඣාති, චිතමාරොපයිං අහන්ති අහං මාලුවපුජ්ඣාති සත්ත පත්තාති ගහෙත්වා චිතකෙ වාලුකරාසිමිහි වාලුකාහි ථූපං කත්වා පුපෙසින්ති අත්ථො.

31-32. අට්ඨමාපදානෙ මහාසින්ධු සුදස්සනාති සුන්දරදස්සනසුන්දරොදකධවලපුලිනොපසොහිතත්තා සුට්ඨු මනොහරා මහාසින්ධු නාම වාරිනදී අහොසි. තත්ථ තිස්සං සින්ධුවාරිනදියං සජ්ජභාසං පභාය සහිතං සුදස්සනං සුන්දරරූපං පරමොපසමෙ යුත්තං උත්තමෙ උපසමෙ යුත්තං සමඬ්ඨිභූතං චිතරාගං අහං අද්දසන්ති අත්ථො. දිස්වාහං විමිහිතාසයොති ‘ඵඵරූපං භයානකං හිමචන්තං කථං සම්පත්තො’ති විමිහිතඅජ්ඣාසයො අච්ඡරියඛිභූතචිත්තොති අත්ථො. ආලුවං තස්ස පාදාසින්ති තස්ස අරහතො අහං පසන්නමානසො ආලුවකන්දං පාදාසිං ආදරෙන අදාසින්ති අත්ථො.

නවමදසමාපදානාති උත්තානානෙවාති.

අට්ඨවිසතිමචග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

29. පණ්ණදායකචග්ගො

1-10. පණ්ණදායකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

1-2. එකුනතිංසතිමෙ වග්ගෙ පටිමාපදානෙ පණ්ණොපනොපනොති
 බිරපණ්ණාදිහොජනස්ස භුඤ්ජනත්ථාය පණ්ණසාලාය නිසින්නො අමිති භවාමිති
 අත්ථො. උපවිට්ඨඤ්ච මං සන්තන්ති පණ්ණසාලායං උපවිට්ඨං සන්තං විජ්ජමානං
 මං. උපාගච්ඡි මහාඉසීති මහත්තෙ සිලාදිබන්ධෙ එසනතො මහාඉසී.
 ලොකපජ්ජොතො ලොකපදීපො සිද්ධත්ථො භගවා උපගච්ඡි, මම සමීපං අගමාසීති
 අත්ථො. නිසින්නස්ස පණ්ණසන්ථරෙති උපගන්ත්වා පණ්ණසන්ථරෙ නිසින්නස්ස
 බාදනත්ථාය සෙදිතං පණ්ණං මයා දින්නන්ති සම්බන්ධො.

5-7. දුතියාපදානෙ සිනෙරුසමසන්නොසො ධරණීසමසාදිසො සිද්ධත්ථො
 භගවාති සම්බන්ධො. වුට්ඨහිත්වා සමාධිමිහාති නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා
 විසුං හුත්වාති අත්ථො. භික්ඛාය මමුපට්ඨිතොති භික්ඛාචාරවෙලාය “අජ්ජ මම යො
 කොචි කිඤ්චි දානං දදාති, තස්ස මහජ්ඵල”න්ති වින්නෙත්වා නිසින්නස්ස මම
 සන්තිකං සමීපං උපට්ඨිතො සමීපමාගතොති අත්ථො. හරිතකං...පෙ....
 ඵාරුසකඵලානි වාති එවං සබ්බං තං ඵලං සබ්බලොකානුකම්පිතො තස්ස
 සිද්ධත්ථස්ස මහෙසිස්ස මයා විජ්ජසන්නෙන වෙනසා දින්නන්ති අත්ථො.

11-12. තතියාපදානෙ සීහං යථා වනවරන්ති වනෙ වරමානං සීහරාජං ඉව
 වරමානං සිද්ධත්ථං භගවත්තන්ති සම්බන්ධො. නිසභාජානියං යථාති වසභො,
 නිසභො, විසභො, ආසභොති වත්තාරො ගවජෙට්ඨකා. තෙසු ගවසතස්ස ජෙට්ඨකො
 වසභො, ගවසභස්සස්ස ජෙට්ඨකො නිසභො, ගවසතසභස්සස්ස ජෙට්ඨකො
 විසභො, ගවකොට්ඨතසභස්සස්ස ජෙට්ඨකො ආසභො. ඉධ පන ආසභො
 “නිසභො”ති වුත්තො, ආජානියං අහීතං නිච්චලං උසහරාජං ඉවාති අත්ථො. කකුධං
 විලසන්තංවාති පුජ්ඵපල්ලවෙහි සොභමානං කකුධරුක්ඛං ඉව නරාසභං නරානං
 ආසභං උත්තමං ආගච්ඡන්තං සිද්ධත්ථං භගවත්තං දිස්වා සද්ධාය සම්පයුත්තන්තා
 විජ්ජසන්නෙන වෙනසා පච්චුග්ගමනං අකාසින්නි අත්ථො.

චතුත්ථාපදානාදීති දසමාවසානානි සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙවාති.

එකුනතිංසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

30. චිතකපුප්පකවග්ගො

1-10. චිතකපුප්පකත්ථෙරපදානාදිවණ්ණනා

1-2. තිංසතිමෙ වග්ගෙ පටිමාපදානෙ ආහුතිං සිට්ඨකාමොහන්ති පුජාසක්කාරං
 කාරෙතුකාමො අහං. නානාපුජ්ඵං සමානසින්නි නානා අනෙකවිධං
 වම්පකසලලාදිපුජ්ඵං සං සුට්ඨ ආනයිං, රාසිං අකාසින්නි අත්ථො. සිබ්බිනො
 ලොකබන්ධුනොති සකලලොකත්තයබන්ධුස්ස ඤාතකස්ස සිබ්බස්ස භගවතො
 පරිනිබ්බුතස්ස චිතකං ආලාභනචිතකං දාරුරාසිං ජලන්තං ආදිත්තං දිස්වා තඤ්ච
 මයා රාසිකතං පුජ්ඵං ඔකිරිං පුජෙසින්නි අත්ථො.

6-7. දුතියාපදානෙ අප්පුත්තරවාසනොති අප්පනම්ගවම්මං උත්තරාසඬ්ගං කත්වා නිවාසිතො අවිජාදනොති අත්ථො. අභිඤ්ඤා පඤ්ච නිබ්බත්තාති ඉද්ධිවිධාදයො පඤ්ච අභිඤ්ඤායො පඤ්ච ඤාණාති නිබ්බත්තා උප්පාදිතා නිප්පාදිතා. චන්දස්ස පරිමප්පකොති චන්දමණ්ඩලස්ස සමන්තතො මප්පකො, පුට්ඨො අභොසිත්ති අත්ථො. විපස්සිං ලොකපප්පොතන්ති සකලලොකත්තයෙ පදීපසදිසං විපස්සිං භගවන්තං මම සන්තිකං අභිගතං විසෙසෙන සම්පත්තං ආගතං. දිස්වා පාරිච්ඡත්තකපුප්පානීති දෙවලොකතො පාරිච්ඡත්තකපුප්පාති ආහරිත්වා විපස්සිස්ස සත්ථුනො මත්ථකෙ ඡත්තාකාරෙන අහං ධාරෙසිත්ති අත්ථො.

11-13. තතියාපදානෙ පුත්තො මම පබ්බජිතොති මය්හං පුත්තො සද්ධාය පබ්බජිතො. කාසායවසනො තදාති තස්මිං පබ්බජිතකාලෙ කාසායනිවත්ථො, න බාහිරකපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතොති අත්ථො. සො ච බුද්ධත්තං සම්පත්තොති සො මය්හං පුත්තො චතුසු බුද්ධෙසු සාවකබුද්ධභාවං සං සුට්ඨු පත්තො, අරහත්තං පත්තොති අත්ථො. නිබ්බුතො ලොකපුජිතොති සකලලොකෙහි කතසක්කාරො ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතොති අත්ථො. විචිත්තො සකං පුත්තන්ති අහං තස්ස ගතදෙසං පුච්ඡිත්වා සකං පුත්තං විචිත්තො පච්ඡතො අගමං, අනුගතො අස්මිති අත්ථො. නිබ්බුතස්ස මහත්තස්සාති මහත්තෙහි සිලක්ඛන්ධාදීහි යුත්තත්තා මහත්තස්ස තස්ස මම පුත්තස්ස අරහතො ආදහනට්ඨානෙ චිත්තං චිත්තට්ඨානං අහං අගමාසිත්ති අත්ථො. පග්ගය්හ අඤ්ජලිං තත්ථාති තස්මිං ආදහනට්ඨානෙ අඤ්ජලිං දසඬ්ගලිසමොධානං පග්ගහෙත්වා සිරසි කත්වා අහං චිත්තං දහනදාරුරාසිං චන්දිත්වා පණාමං කත්වා සෙතච්ඡත්තඤ්ච පග්ගය්හාති න කෙවලමෙව චන්දිත්වා ධවලච්ඡත්තඤ්ච පග්ගය්හ උක්ඛිපිත්වා අහං ආරොපෙසිං පතිට්ඨපෙසිත්ති අත්ථො.

17-18. චතුත්ථාපදානෙ අනුග්ගතමිහි ආදිවචෙති සූරියෙ අනුග්ගතෙ අනුට්ඨිතෙ පච්චුසකාලෙති අත්ථො. පසාදො විපුලො අහුති රොගපිළිතස්ස මය්හං චිත්තප්පසාදො විපුලො අතිරෙකො බුද්ධානුස්සරණෙන අහු අභොසි. මහෙසිනො බුද්ධසෙට්ඨස්ස ලොකමිහි පාතුභාවො පාකටභාවො අභොසිති සම්බන්ධො. සොසමස්සොසහං තත්ථාති තස්මිං පාතුභාවෙ සති “අහං ගිලානො බුද්ධො උප්පත්තො”ති සොසං අස්සොසිං. න ච පස්සාමි තං ජිනන්ති තං ජිතපඤ්චමාරං සම්මාසම්බුද්ධං න පස්සාමි, බාළ්භගිලානත්තා ගන්ත්වා පස්සිතුං න සක්කොමිති අත්ථො. මරණඤ්ච අනුප්පත්තොති මරණාසන්නකාලං අනුප්පත්තො, ආසන්නමරණො හුත්වාති අත්ථො. බුද්ධසඤ්ඤමනුස්සරිත්ති බුද්ධොතිනාමං අනුස්සරිං, බුද්ධාරම්මණං මනසි අකාසිත්ති අත්ථො.

21-23. පඤ්චමාපදානෙ ආරාමද්වාරා නික්ඛම්මාති ආරාමද්වාරතො සඬ්ඝස්ස නික්ඛම්මනද්වාරමග්ගෙහි අත්ථො. ගොසීසං සන්ථතං මයාති තස්මිං නික්ඛම්මනද්වාරමග්ගෙ “භගවතො භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ච පාදා මා කද්දමං අක්කමන්තු”ති අක්කමනත්ථාය ගොසීසට්ඨිං මයා සන්ථරිතන්ති අත්ථො. අනුභොමි සකං කම්මන්ති අත්තතො ගොසීසඅත්ථරණකම්මස්ස බලෙන ආජානීයා වාතජවා සින්ධවා සීසවාහනාදීනි විපාකඵලානි අනුභොමිති අත්ථො. අභො කාරං

පරමකාරන්ති සුබ්බෙන් සඬ්ඝෙ මයා සුට්ඨු කතං කාරං අප්පකම්පි කිච්චං මහජ්ඵලදානතො පරමකාරං උත්තමකිච්චං අහො විමිභයන්ති අත්ථො. යථා තිණදොසාදිවිරහිතෙසු බෙන්තෙසු වජ්ජිතං සාලිඛිජං මහජ්ඵලං දෙනි, එවමෙව රාගදොසාදිදොසරහිතෙ පරිසුද්ධකායවච්ඡිමාවාරෙ සඬ්ඝබෙන්තෙ ගොසිසඅත්ථරණකම්මං මයා කතං, ඉදං මහජ්ඵලං දෙනීති වුත්තං හොති. න අඤ්ඤං කලමග්ගතීති අඤ්ඤං බාහිරසාසනෙ කතං කම්මං සඬ්ඝෙ කතස්ස කාරස්ස පුජාසක්කාරස්ස කලං සොළසිං කලං කොට්ඨාසං න අග්ගතීති සම්බන්ධො.

ජට්ඨසත්තමට්ඨමනවමදසමාපදානානි උත්තානානෙවාති.

තිංසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

31. පදුමකෙසරවග්ගො

1-10. පදුමකෙසරියත්ථෙරපදානාදිවණ්ණනා

1-2. එකතිංසතිමෙ වග්ගෙ පට්ඨමාපදානෙ ඉසිසඬ්ඝෙ අහං පුබ්බෙති අහං පුබ්බෙ බොධිසම්භාරපුරණකාලෙ ඉසිසඬ්ඝෙ පච්චෙකඛුද්ධඉසිසමුහෙ තෙසං සමීපෙ හිමවන්තපබ්බතෙ මාතඬ්භගත්ථිකුලෙ වාරණො වණ්ඩගත්ථි අහොසින්ති සම්බන්ධො. මනුස්සාදයො වාරෙතීති වාරණො, අථ වා වාචාය රචති කොඤ්චනාදං නදතීති වාරණො. මහෙසීනං පසාදෙනාති පච්චෙකඛුද්ධමහෙසීනං පසාදෙන. පච්චෙකජ්නසෙට්ඨෙසු, ධුතරාගෙසු තාදිසුති ලොකධම්මෙහි නිච්චලෙසු පච්චෙකඛුද්ධෙසු පද්මකෙසරං පදුමරෙණුං ඔකිරිං අවසිඤ්චන්ති සම්බන්ධො.

දුතියතනියාපදානානි උත්තානානි.

13-16. චතුත්ථාපදානෙ මහාබොධිමහො අහුති විපස්සිස්ස හගවතො චතුමග්ගඤ්ඤාණාධාරණාවතො ‘‘බොධි’’ති ලද්ධනාමස්ස රුක්ඛස්ස පුජා අහොසීති අත්ථො. රුක්ඛට්ඨස්සෙව සම්බුද්ධොති අස්ස බොධිපුජාසමයෙ සන්නිපතිතස්ස මහාජනස්ස සම්බුද්ධො ලොකජෙට්ඨො නරාසහො රුක්ඛට්ඨො ඉව රුක්ඛෙ ධීතො විය පඤ්ඤායතීති අත්ථො. හගවා තම්හි සමයෙති තස්මිං බොධිපුජාකරණකාලෙ හගවා භික්ඛුසඬ්ඝපුරක්ඛතො භික්ඛුසඬ්ඝෙන පරිවුතො. වාචාසහිමුදිරයන්ති මුදුසිලිට්ඨමධුරඋත්තමසොසං උදිරයං කථයන්තො නිච්ඡාරෙන්තො චතුසච්චං පකාසෙසි, දෙසෙසිති අත්ථො. සංඛිත්තෙන ව දෙසෙන්තොති වෙනෙයාපුග්ගලජ්ඣාසයානුරූපෙන දෙසෙන්තො සංඛිත්තෙන ව විත්ථාරෙන ව දෙසයිති අත්ථො. විචට්ටච්ඡදොති රාගො ඡදනං, දොසො ඡදනං, මොහො ඡදනං, සබ්බකිලෙසා ඡදනා’’ති එවං වුත්තා ඡදනා විචට්ටා උග්ගාටිතා විද්ධංසිතා අනෙතානි විචට්ටච්ඡදො, සම්බුද්ධො. තං මහාජනං දෙසනාවසෙන නිබ්බාපෙසි පරිලාභං වූපසමෙසීති අත්ථො. තස්සාහං ධම්මං සුත්වානාති තස්ස හගවතො දෙසෙන්තස්ස ධම්මං සුත්වා.

20. පඤ්චමාපදානෙ ඵලහත්ථො අපෙක්ඛවාති විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා මධුරාති ඵලාති ගහෙත්වා අපෙක්ඛවා අතුරිතො සංඝිකං අස්සමං ගඤ්ජිත්ති අත්ථො.

ඡට්ඨසත්තමාපදානාති උත්තානානෙව.

40. අට්ඨමාපදානෙ නිව්ඨිතෙ නවකම්මෙ වාති සීමාය නවකම්මෙ නිට්ඨං ගතෙ සති. අනුලෙපමදාසහන්ති අනුපච්ඡා සුධාලෙපං අදාසිං, සුධාය ලෙපාපෙසින්ති අත්ථො.

නවමදසමාපදානාති උත්තානානියෙවාති.

එකතිංසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

32. ආරක්ඛදායකවග්ගො

1-10. ආරක්ඛදායකත්ථෙරපදානාදිවණ්ණනා

බාත්තිංසතිමවග්ගෙ පට්මදුතියතතියාපදානාති සුච්ඤ්ඤයානෙව.

16. චතුත්ථාපදානෙ ජලජග්ගෙහි ඔකිරිත්ති ජලජෙහි උත්තමෙහි උජ්ජලපදුමාදීහි පුජ්ථෙහි ඔකිරිං පුජෙසින්ති අත්ථො.

පඤ්චමාපදානං උත්තානමෙව.

26-27. ඡට්ඨාපදානෙ චෙතියං උත්තමං නාම, සිඛිනො ලොකබන්ධුනොති සකලලොකත්තයස්ස බන්ධුනො ඤාතකස්ස සිඛිස්ස භගවතො උත්තමං චෙතියං. ඉරිණං ජනසඤ්චරවිරහිතෙ වනෙ මනුස්සානං කොලාහලවිරහිතෙ මහාඅරඤ්ඤෙ අහොසිති සම්බන්ධො. අන්ධාහිණ්ඩාමහං තදාති තස්මිං කාලෙ වනෙ මග්ගමුළ්භහාවෙන අන්ධො, න වක්ඛුනා අන්ධො, අහං ආහිණ්ඩාමි මග්ගං පරියෙසාමිති අත්ථො. පවනා නික්ඛමන්තෙනාති මහාවනතො නික්ඛමන්තෙන මයා සිභාසනං උත්තමාසනං, සිහස්ස වා භගවතො ආසනං දිට්ඨන්ති අත්ථො. එකංසං අඤ්ජලිං කත්වාති එකංසං උත්තරාසඬගං කත්වා සිරසි අඤ්ජලිං යපෙත්වාති අත්ථො. සන්ථවිං ලොකනායකන්ති සකලලොකත්තයනායං තං නිබ්බානං පාපෙත්තං ථොමිතං ථුතිං අකාසින්ති අත්ථො.

34. සත්තමාපදානෙ සුදස්සනො මහාවීරොති සුන්දරදස්සනො ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසම්පන්නසරීරත්තා මනොහරදස්සනො මහාවීරියො සිද්ධත්ථො භගවාති සම්බන්ධො. වසතිසරමුත්තමෙහි උත්තමෙ විහාරෙ වසතිති අත්ථො.

අට්ඨමනවමදසමාපදානානි උත්තානානෙවාති.

බාත්තිංසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

33. උමාපුජ්ඣියවග්ගො

1-10. උමාපුජ්ඣියත්ථෙරපදානාදිවණ්ණනා

තෙත්තිංසතිමෙ වග්ගෙ පට්ඨමුද්දනියතනියවතුත්ථපඤ්චමජට්ඨාපදානානි උත්තානානියෙව.

55. සත්තමාපදානෙ සමයං අගමාසහන්ති සමුහං සමාගමට්ඨානං අහං අගමාසින්ති අත්ථො.

62. අබ්බුදනිරබ්බුදානීති ‘‘පකොට්ඨසතසහස්සානං සතං අබ්බුදං, අබ්බුදසතසහස්සානං සතං නිරබ්බුද’’න්ති චුත්තත්තා ආයුනා අබ්බුදනිරබ්බුදානි ගතමහාආයූවන්තා මනුජාධිපා චක්කවත්තිනො බත්තියා අට්ඨ අට්ඨ හුත්වා කප්පානං පඤ්චවිසසහස්සමිහි ආසිංසු අහෙසුන්ති අත්ථො. අට්ඨමනවමදසමාපදානානි පාකට්ඨානෙවාති.

තෙත්තිංසතිමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

34-38. ගන්ධොදකාදිවග්ගො

1-50. ගන්ධධූපියත්ථෙරපදානාදිවණ්ණනා

චතුතිංසතිමවග්ගපඤ්චතිංසතිමවග්ගජත්තිංසතිමවග්ගසත්තතිංසතිමවග්ගඅට්ඨ තිංසතිමවග්ගා උත්තානත්ථායෙව.

එකුනවත්තාලීසමවග්ගෙපි පට්ඨමාපදානාදීනි අට්ඨමාපදානන්තානි උත්තානානෙවාති.

39. අවටඵලවග්ගො

9. සොණකොට්ඨිසත්ථෙරපදානවණ්ණනා

නවමාපදානෙ පන විපස්සිනො පාවචනෙතිආදිකං ආයස්මතො සොණස්ස කොට්ඨිසත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස හගවතො කාලෙ මහාවිහවෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිප්පත්තො සෙට්ඨි හුත්වා උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නාමානසො

භගවතො වඩිකමනට්ඨානෙ සුධාය පරිකම්මං කාරෙත්වා එකඤ්ච ලෙණං
 කාරෙත්වා නානාවිරාගවත්ථෙහි ලෙණභූමියා සන්ථරිත්වා උපරි විතානඤ්ච කත්වා
 වාතුද්දිසස්ස සඬිසස්ස නියායාදෙත්වා සත්තාහං මහාදානං දත්වා පණ්ඩානං අකාසි.
 සත්ථා අනුමොදනං අකාසි. සො තෙන කුසලකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො
 උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං කස්පෙ පරිනිබ්බුතෙ කස්සපදසබලෙ
 අනුප්පන්නෙ අම්භාකං භගවති බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං
 පත්තො ගඬිගාතීරෙ පණ්ණසාලං කරිත්වා වසන්තං එකං පච්චෙකඤ්ඤං තෙමාසං
 චතුහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨති. පච්චෙකඤ්ඤං වුට්ඨවස්සො
 පරිපුණ්ණපරික්ඛාරො ගන්ධමාදනමෙව අගමාසි. සොපි කුලපුත්තො යාවජීවං තත්ථ
 පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චචිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්භාකං භගවතො
 කාලෙ වම්පානගරෙ අග්ගසෙට්ඨස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස
 පටිසන්ධිග්ගහණකාලතො පට්ඨාය සෙට්ඨස්ස මහාභොගක්ඛන්ධො අභිවඩ්ඪී. තස්ස
 මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනදිවසෙ සකලනගරෙ මහාලාභසක්කාරසම්මානො අහොසි,
 තස්ස පුබ්බෙ පච්චෙකඤ්ඤං සතසහස්සග්ගසනිකරත්තකම්බලපරිව්චාගෙන
 සුවණ්ණවණ්ණො සුබ්බමාලතරො ච අත්තභාවො අහොසි, තෙනස්ස සොණොති
 නාමං අකංසු. සො මහතා පරිවාරෙන අභිවඩ්ඪී. තස්ස හත්ථපාදතලානි
 බන්ධුජීවකපුප්ඵවණ්ණානි අහෙසුං, තෙසං සතවාරං විහතකප්පාසං විය
 මුදුසම්ඵස්සො අහොසි. පාදතලෙසු මණ්කුණ්ඩලාවට්ටවණ්ණලොමානි ජායිංසු.
 වයප්පත්තස්ස තස්ස තිණ්ණං උතුනං අනුච්ඡවිකෙ තයො පාසාදෙ කාරාපෙත්වා
 නාටකිත්ථියො උපට්ඨාපෙසුං. සො තත්ථ මහතිං සම්පත්තිං අනුභවන්තො
 දෙවකුමාරො විය පටිවසති.

අථ අම්භාකං භගවති සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ රාජගහං
 උපනිස්සාය විහරන්තෙ බිම්බිසාරරඤ්ඤා පක්කොසාපිතො තෙහි අසීතියා
 ගාමිකසහස්සෙහි සද්ධිං රාජගහං ආගතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා
 පටිලද්ධසද්ධො මාතෘපිතරො අනුජානාපෙත්වා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා
 ලද්ධපසම්පදො සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ජනසංසග්ගපරිහරණත්ථං
 සිතවනෙ විහාසි. සො තත්ථ වසන්තො “මම සරීරං සුබ්බමාලං, න ච සක්කා
 සුබ්බෙනෙව සුබ්බං අධිගන්තුං, කායං කිලමෙත්වාපි සමණධම්මං කාතුං වට්ටති” ති
 වින්තෙත්වා යානවඩිකමමෙව අධිට්ඨාය පධානමනුයුඤ්ජන්තො පාදතලෙසු
 ථොටෙසු උට්ඨිතෙසුපි වෙදනං අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිත්වා දළ්භං වීරියං කරොන්තො
 අව්චාරද්ධවීරියතාය විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො “එවං අහං
 වායමන්තොපි මග්ගඵලානි නිබ්බත්තෙතුං න සක්කොමි, කිං මෙ පබ්බජ්ජාය,
 භීතායාවත්තිත්වා භොගෙ ව භුඤ්ජාමි, පුඤ්ඤානි ච කරිස්සාමි” ති වින්තෙසි. අථ
 සත්ථා තස්ස විත්තාවාරං ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා විණොපමොවාදෙන (මහාව. 243)
 ඔවදිත්වා වීරියසමතායොජනවිධිං දස්සෙන්නො කම්මට්ඨානං සොධෙත්වා
 ගිජ්ඣකුටං ගතො. සොණොපි බො සත්ථු සන්තිකා ඔවාදං ලභිත්වා වීරියසමතං
 යොජෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

49. සො අරභා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො විපස්සිනො පාවචනෙතිආදිමාහ. තත්ථ විපස්සිති විසෙසෙන, විවිධං වා පස්සතිති විපස්සි. පාවචනෙති පකාරෙන වුව්චතිති පාවචනං, පිටකත්තයං. තස්ස විපස්සිනො තස්මිං පාවචනෙති අත්ථො. ලෙණන්ති ලිනන්තෙ නිලියන්තෙ එත්ථාති ලෙණං විහාරං. බන්ධුමාරාජධානියාති බන්ධන්ති කුලපරම්පරාය වසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්බජ්ඣන්තිති බන්ධු, ඤාතකා. තෙ එත්ථ පටිවසන්තිති බන්ධුමා, බන්ධු අස්ස අත්ථිති වා බන්ධුමා. රාජුනං වසනට්ඨානන්ති රාජධානී, බන්ධුමා ව සා රාජධානී වෙති බන්ධුමාරාජධානී, තස්සා බන්ධුමාරාජධානියා, ලෙණං මයා කතන්ති සම්බන්ධො. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සොණකොට්ඨිසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. පුබ්බකම්මපිලොකිකඛුද්ධඅපදානවණ්ණනා

64. දසමාපදානෙ අනොතත්තසරාසන්තෙති පබ්බතකුටෙහි පටිච්ඡන්තත්තා චන්දිමසූරියානං සන්තාපෙහි ඔතත්තං උණ්භං උදකං එත්ථ නත්ථිති අනොතත්තො. සරන්ති ගච්ඡන්ති පහවන්ති සන්දන්ති එතස්මා මහානදියොති සරො. සිහමුබාදීහි නික්බන්තා මහානදියො නික්බන්තුං නික්බන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා නික්බන්තනික්බන්තදිසාභාගෙන සරන්ති ගච්ඡන්තිති අත්ථො. අනොතත්තො ව සො සරො වාති අනොතත්තසරො. තස්ස ආසන්නං සමීපට්ඨානන්ති අනොතත්තසරාසන්තං, තස්මිං අනොතත්තසරාසන්තෙ, සමීපෙති අත්ථො. රමණීයෙති දෙවදානවගන්ධබ්බකින්නරොරගඛුද්ධපච්චෙකඛුද්ධාදීහි රමිතබ්බං අල්ලිසිතබ්බන්ති රමණීයං, තස්මිං රමණීයෙ. සිලාතලෙති එකග්ගපබ්බතසිලාතලෙති අත්ථො. නානාරතනපජ්ජොතෙති පසුමරාගවෙළුරියාදිනානාඅනෙකෙහි රතනෙහි පජ්ජොතෙ පකාරෙන ජොතමානෙ. නානාගන්ධවනන්තරෙති නානප්පකාරෙහි චන්දනාගරුකප්පුරතමාලතිලකාසොකනාගපුත්තාගකෙතකාදීහි අනෙකෙහි සුගන්ධපුප්පෙහි ගහනීභූතවනන්තරෙ සිලාතලෙති සම්බන්ධො.

65. ගුණමහන්තතාය සඨ්ඛ්‍යාමහන්තතාය ව මහතා භික්ඛුසඨ්ඨසෙන, පරෙතො පරිවුතො ලොකනායකො ලොකත්තයසාමිසම්මාසම්බුද්ධො තත්ථ සිලාසනෙ නිසින්තො අත්තනො පුබ්බානි කම්මානි ඛ්‍යාකරී විසෙසෙන පාකට්ඨකාසිති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ හෙට්ඨා බුද්ධාපදානෙ (අප. ථෙර 1.1.1 ආදයො) වුත්තත්තා උත්තානත්ථත්තා ව සුවිඤ්ඤයාමෙව. බුද්ධාපදානෙ අත්තොගධම්පි ඉධාපදානෙ කුසලාකුසලං කම්මසංසූචකත්තා වග්ගසඨ්ඨගහවසෙන ධම්මසඨ්ඨගාහකත්ථෙරා සඨ්ඨගායිංසුති.

පුබ්බකම්මපිලොකිකඛුද්ධඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

එකුනවත්තාලිසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

40. පිළිත්දවච්ඡවග්ගො

1. පිළිත්දවච්ඡත්ථෙරපදානවණ්ණනා

චත්තාලීසමවග්ගෙ අපදානෙ නගරෙ භංසවතියාතිආදිකං ආයස්මතො පිළිත්දවච්ඡත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ දොවාරිකකුලෙ නිබ්බත්තො මහද්ධනො මහාභොගො අභොසි. සො කොට්ඨස්නිවිතධනරාසිං ඔලොකෙත්වා රහො නිසින්තො “ඉමං සබ්බධනං මයා සම්මා ගහෙත්වා ගන්තුං වට්ටති” ති වින්තෙත්වා “බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස සබ්බපරික්ඛාරදානං දාතුං වට්ටති” ති සන්තිට්ඨානං කත්වා ඡත්තසතසහස්සං ආදිං කත්වා සබ්බපරිභොගපරික්ඛාරානිපි සතසහස්සවසෙන කාරෙත්වා පදුමුත්තරං භගවන්තං නිමන්තෙත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස මහාදානං අදාසි. එවං සත්තාහං දානං දත්වා පරියොසානදිවසෙ නිබ්බානාධිගමං පත්ථෙත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො ඡ කාමාවචරෙ දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවිත්වා මනුස්සෙසු ච චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධජ්ජපාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සබ්බසිජ්ජෙසු නිජ්ජත්තිං පත්තො ගොත්තවසෙන පිළිත්දවච්ඡොති පාකටො අභොසි.

1. සො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො උදානවසෙන තං පකාසෙත්තො නගරෙ භංසවතියාතිආදිමාහ. තස්සත්ථො භෙට්ඨා චුත්තොව. ආසිං දොවාරිකො අහන්ති අහං භංසවතීනගරෙ රඤ්ඤො ගෙහද්වාරෙ ද්වාරපාලකො ආසිං අභොසින්ති අත්ථො. අක්ඛොහං අමිතං භොගන්ති රඤ්ඤො වල්ලභන්තා අඤ්ඤෙහි බොහෙතුං වාලෙතුං අසක්කුණෙයාං අමිතං අපරිමාණභොගං ධනං මම සරෙ සන්තිවිතං රාසිකතං අභොසිති අත්ථො.

3. බහු මෙධිගතා භොගාති අනෙකා භොගා මෙ මයා අධිගතා පත්තා පටිලද්ධාති අත්ථො. සත්ථවාසිආදීනං පරික්ඛාරානං නාමානි නයානුයොගෙන සුවිඤ්ඤෙයානි. පරික්ඛාරදානානිසංසානි ච සුවිඤ්ඤෙයානෙනෙවති.

පිළිත්දවච්ඡත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

දුතියතනියවතුත්ථපඤ්චමාපදානානි උත්තානානෙවති.

6. බාකුලත්ථෙරපදානවණ්ණනා

ඡට්ඨාපදානෙ භිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං බාකුලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයං කිර ථෙරො අතීතෙ ඉතො කජ්ජසතසහස්සාධිකස්ස අසඬ්ඛෙයයාස්ස මත්ථකෙ අනොමදස්සිස්ස භගවතො උජ්ජත්තිතො පුරෙතරමෙව බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්ඨිත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො

“සම්පරායිකත්වං ගවෙසිස්සාමි” ති ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පබ්බතපාදෙ විහරන්තො පඤ්චාභිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිනං ලාභී හුත්වා විහරන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨිතො සත්ථු වාතාබාධෙ උප්පන්නෙ අරඤ්ඤතො හෙසජ්ජානි ආනෙන්වා තං වූපසමෙන්වා තං පුඤ්ඤං ආරොග්‍යත්ථාය පරිණාමෙන්වා තතො වුතො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො එකං අසඬ්ඛ්‍යයාං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො පදුමුත්තරබුද්ධකාලෙ භංසවතීනගරෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සත්ථාරං එකං භික්ඛුං අප්පාබාධානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්තං දිස්වා සයං තං යානන්තරං ආකඬ්ඛන්තො පණ්ඩානං කත්වා යාවජීවං කුසලකම්මං උපවිනිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො විපස්සිස්ස භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව බත්ථුමතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො තත්ථ සාරං අපස්සන්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤාලාභී හුත්වා පබ්බතපාදෙ වසන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය භික්ඛුනං තිණපුප්ඵකරොගෙ උප්පන්නෙ තං වූපසමෙන්වා තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො එකනවුතිකප්පෙ දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා සරාවාසං වසන්තො එකං ජිණ්ණං විනස්සමානං මහාවිහාරං දිස්වා තත්ථ උපොසථාගාරාදිකං සබ්බං ආවසථං කාරාපෙන්වා තත්ථ භික්ඛුසඬ්ඝස්ස සබ්බං හෙසජ්ජං පටියාදෙන්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්භාකං භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව කොසම්බියං සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්ති.

සො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා ධාතීහි අරොගභාවාය යමුත්තායං න්භාපියමානො තාසං හත්ථතො මුච්චිත්වා මච්ඡෙන ගිලිතො අහොසි. කෙවට්ඨා තං මච්ඡං ජාලාය ගහෙන්වා බාරාණසියං සෙට්ඨිහරියාය වික්කිණිංසු. සා තං ගහෙන්වා ඵාලයමානා පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤඵලෙන අරොගං දාරකං දිස්වා “පුත්තො මෙ ලද්ධො” ති ගහෙන්වා පොසෙසි. සො ජනකෙහි මාතාපිතුහි තං පවත්තිං සුත්වා ආගන්ත්වා “අයං අම්භාකං පුත්තො, දෙථ නො පුත්ත” න්ති අනුයොගෙ කතෙ රඤ්ඤා “උභයෙසම්පි සාධාරණො භොතු” ති ද්වින්නං කුලානං දායාදභාවෙන විනිච්ඡයං කත්වා යපිතත්තා බාකුලොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තො ද්විසු සෙට්ඨිකුලෙසු එකෙකස්මිං ඡමාසං ඡමාසං වසති. තෙ අත්තතො වාරෙ සම්පත්තෙ නාවාසඬ්ඝාටං බත්ඨිත්වා තත්ථ පරි රතනමණ්ඩපං කාරෙන්වා පඤ්චඬ්ඝිකතුරියෙ නිප්ඵාදෙන්වා කුමාරං තත්ථ නිසිදාපෙන්වා උභයනගරමජ්ඣට්ඨානං ගඬ්ගාය ආගච්ඡන්ති, අපරසෙට්ඨිමනුස්සාපි එවමෙව සජ්ජෙන්වා තං යානං ගන්ත්වා කුමාරං තත්ථ ආරොපෙන්වා ගච්ඡන්ති. සො එවං වඩ්ඪමානො ආසීතිකො හුත්වා උභයසෙට්ඨිපුත්තොති පාකටො. සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්තාභං වායමන්තො අට්ඨමෙ දිවසෙ සහ පටිසම්භිදාය අරහත්තං පාපුණි.

386. සො අරහා හුත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො හිමවත්තස්සාවිදුරෙතිආදිමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා චුත්තොව. අපදානපාළිඅත්ථොපි සුචිඤ්ඤෙය්‍යාව. සො අරහත්තං පත්වා විමුත්තිසුබ්බෙන විහරන්තො සට්ඨිවස්සසත්‍යායුකො හුත්වා පරිනිබ්බාසීති.

බාකුලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. ගිරිමානන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සත්තමාපදානෙ හරියා මෙ කාලඬකතාතිආදිකං ආයස්මතො ගිරිමානන්දත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වයස්පත්තො සරාවාසං සංශ්ඨපෙත්වා වසන්තො අත්තනො හරියාය ව පුත්තෙ ව කාලඬකතෙ සොකසල්ලසමප්පිතො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පවත්තඵලභොජනො රුක්ඛමූලෙ විහාසි. තදා සුමෙධො භගවා තස්සානුකම්පාය තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා සොකසල්ලං අබ්බුල්ලෙහසි. සො ධම්මං සුත්වා පසන්නාමානසො සුගන්ධපුප්ඵෙහි භගවත්තං පූජෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා අභිත්ථවි.

සො තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයත්ථ සුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බිම්බිසාරරඤ්ඤො පුරොහිතස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ගිරිමානන්දොතිස්ස නාමං අභොසි. සො විඤ්ඤානං පත්වා සත්ථු රාජගහාගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො කතිපයං දිවසං ගාමකාවාසෙ වසිත්වා සත්ථාරං වන්දිතුං රාජගහං අගමාසි. බිම්බිසාරමහාරාජා තස්ස ආගමනං සුත්වා තං උපසඬකමිත්වා “ඉධෙව, භන්තෙ, වසථ, අහං චතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨහාමි” ති සම්පවාරෙත්වා ගතොපි බහුකිච්චත්තා තං න සරි. “ථෙරො අබ්භොකාසෙයෙව වසති” ති. දෙවතා ථෙරස්ස තෙමනභයෙන වස්සධාරං වාරෙසුං. රාජා අවස්සනකාරණං උපධාරෙත්වා ඤත්වා ථෙරස්ස කුටිකං කාරාපෙසි. ථෙරො කුටිකායං වසන්තො සෙනාසනසප්පායලාභෙන චිත්තසමාධානං ලභිත්වා වීරියසමතං යොජෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

419. සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො හරියා මෙ කාලඬකතාතිආදිමාහ. තං භගවතො නිවෙදනඤ්ච භගවතා කතානුසාසනඤ්ච මග්ගං ඵලාධිගමාපදානඤ්ච පාඨානුසාරෙන සුචිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

ගිරිමානන්දත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

අට්ඨමනවමදසමාපදානානි උත්තානත්ථානෙවාති.

වත්තාලීසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

41. මෙත්තෙය්‍යවග්ගො

1. තිස්සමෙත්තෙය්‍යත්ථෙරපදානවණ්ණනා

1. එකවත්තාලීසමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානෙ පබ්භාරකුටං නිස්සායාතිආදිකං තිස්සමෙත්තෙය්‍යත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පදුමුත්තරස්ස භගවතො අජිනවම්මං නිසීදනත්ථාය දින්නමෙව නානං. සෙසං අපදානපාළියා සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

2. පුණ්ණකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

29. දුතියාපදානෙ පබ්භාරකුටං නිස්සායාතිආදිකං ආයස්මතො පුණ්ණකත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ භිමවත්තෙ යක්ඛසෙනාපති හුත්වා පරිනිබ්බතස්ස පච්චෙකඛුද්ධස්ස ආලහනකරණමෙව නානත්තං. සෙසං පාඨානුසාරෙන සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

45. තතියාපදානෙ භිමවත්තස්සාච්ඡරෙතිආදිකං ආයස්මතො මෙත්තගුත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ භිමවත්තසම්පෙ අසොකපබ්බතෙ සො තාපසො හුත්වා පණ්ණසාලායං වසන්තො සුමෙධසම්බුද්ධං දිස්වා පත්තං ගහෙත්වා සජ්ජිපුරණං විසෙසො. සෙසං පුඤ්ඤඵලානි ච සුච්ඤ්ඤෙය්‍යානෙව. අපදානගාථානං අත්ථො ච පාකට්ඨායෙව.

72. චතුත්ථාපදානෙ ගඬගා භාගිරථී නාමාතිආදිකං ආයස්මතො ධොතකත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්තාපි බ්‍රාහ්මණො හුත්වා භාගිරථීගඬගාය තරමානෙ භික්ඛු දිස්වා පසන්නමානසො සෙතුං කාරාපෙත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඨස්ස නියාදිතභාවොයෙව විසෙසො. පුඤ්ඤඵලපරිදීපනගාථානං අත්ථො නයානුසාරෙන සුච්ඤ්ඤෙය්‍යොව.

100. පඤ්චමාපදානෙ භිමවත්තස්සාච්ඡරෙතිආදිකං ආයස්මතො උපසිවත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො සරාවාසං පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා භිමවත්තෙ පදුමුත්තරං භගවත්තං දිස්වා තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා තත්ථ නිසින්නස්ස භගවතො සාලපුජ්ඵපුජං අකාසිති අයං විසෙසො, සෙසමුත්තානමෙව.

161. ඡට්ඨාපදානෙ මීගලුද්දො පුරෙ ආසින්නිආදිකං ආයස්මතො නන්දකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කරවිකසකුණො හුත්වා මධුරකුජිතං කරොන්තො සත්ථාරං පදක්ඛිණං අකාසි.

අපරහාගෙ මයුරෝ හුත්වා අඤ්ඤතරස්ස පච්චෙකඛුද්ධස්ස වසනගුහාද්වාරෙ පසන්නාමානසො දිවසස්ස තික්ඛත්තුං මධුරෙන වස්සිතං වස්සි. එවං තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කත්වා අම්භාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථීයං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො නන්දකොති ලද්ධනාමො සත්ථු සන්නිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො අපරහාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො මීගලුද්දො පුරෙ ආසින්නිආදිමාහ. තත්ථ පච්චෙකඛුද්ධස්ස මණ්ඩපං කත්වා පදුමපුප්ඵෙහි ඡදනමෙව විසෙසො.

183. සත්තමාපදානෙ පබ්භාරකුටං නිස්සායාතිආදිකං ආයස්මතො හෙමකත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථාපි ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො පියදස්සිං භගවන්තං උපගතං දිස්වා රතනමයං පීඨං අත්ථරිත්වා අට්ඨාසි. තත්ථ නිසින්නස්ස කුම්භමත්තං ජම්බුඵලං ආහරිත්වා අදාසි. භගවා තස්ස විත්තජ්ජසාදත්ථාය තං ඵලං පරිභුඤ්ජි. එත්තකමෙව විසෙසො.

224. අට්ඨමාපදානෙ රාජාසි විජයො නාමාතිආදිකං ආයස්මතො තොදෙයාත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ රාජාසි විජයො නාමාති දහරකාලතො පට්ඨාය සබ්බසඬ්ඨගාමෙසු ජිනතො, වතුහි සඬ්ඨගභවත්ථුහි ජනං රඤ්ජනතො අල්ලීයනතො විජයො නාම රාජා අහොසිති අත්ථො. කෙතුමතීපුරුත්තමෙති කෙතු වුව්චන්ති ධජපටාකා. අථ වා නගරසොහනත්ථාය නගරමජ්ඣෙ උස්සාපිතරතනතොරණානි, තෙ කෙතු නිව්චං උස්සාපිතා සොහයමානා අස්සා අත්ථීති කෙතුමතී. පුරෙති ධනධඤ්ඤෙහි සබ්බජනානං මනන්ති පුරං. කෙතුමතී ච සා පුරඤ්ච සෙට්ඨට්ඨෙත උත්තමඤ්ඤෙති කෙතුමතීපුරුත්තමං, තස්මිං කෙතුමතීපුරුත්තමෙ. සුරො වික්කමසම්පන්නොති අහිතො විරියසම්පන්නො විජයො නාම රාජා අජ්ඣාචසිති සම්බන්ධො. ඉත්ථං භූතං පුරඤ්ච සබ්බවත්ථුවාහනඤ්ච ඡඩ්ඨෙත්වා හිමවන්තං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වසන්තො සුමෙධභගවන්තං දිස්වා සොමනස්සං උජ්ජාදෙත්වා වන්දනෙන පූජාකරණමෙව විසෙසො.

276. නවමාපදානෙ නගරෙ හංසවතියාතිආදිකං ආයස්මතො ජතුකණ්ණිත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ සෙට්ඨීපුත්තො හුත්වා සුවණ්ණපාසාදෙ වසනභාවො ච පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමඬ්ඨි හුත්වා වසනභාවො ච සබ්බදෙසවාසිතං සබ්බසිජ්ජවිඤ්ඤානඤ්ච ආගන්ත්වා සෙවනභාවො ච විසෙසො.

330. දසමාපදානෙ හිමවන්තස්සාවිදුරෙතිආදිකං ආයස්මතො උදෙනත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ හිමවන්තසම්පෙ පදුමපබ්බතං නිස්සාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වසන්තෙන පදුමුත්තරස්ස භගවතො පදුමපුප්ඵං ගහෙත්වා පූජිතභාවොව විසෙසො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

එකවත්තාලීසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

42. හද්දාලිවග්ගො

1-10. හද්දාලිත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

බාවත්තාලිසමවග්ගෙ පයමාපදානඤ්ච දුතියාපදානඤ්ච තතියාපදානඤ්ච නයානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

106. චතුත්ථාපදානෙ නගරෙ බන්ධුමතියාතිආදිකං ආයස්මතො මධුමංසදායකත්ථෙරස්ස අපදානං. තත්ථ සුකරිකොති සුකරමංසං වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තො. උක්කොටකං රන්ධයිත්වාති පිහකපප්ඵාසමංසං පවිත්වා මධුමංසමිහි ඔකිරිං පක්ඛිපිං. තෙන මංසෙන පත්තං පුරෙත්වා හික්ඛුසඬ්ඝස්ස දත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අරහත්තං පාපුණිත්ති අත්ථො.

නාගපල්ලවත්ථෙරස්ස පඤ්චමාපදානමිපි එකදීපියත්ථෙරස්ස ඡට්ඨාපදානමිපි උච්ඡඬ්ගපුප්ඵියත්ථෙරස්ස සත්තමාපදානමිපි යාගුදායකත්ථෙරස්ස අට්ඨමාපදානමිපි පත්ථොදනදායකත්ථෙරස්ස නවමාපදානමිපි මඤ්චදායකත්ථෙරස්ස දසමාපදානමිපි සබ්බං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාවාති.

බාවත්තාලිසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

43-48. සක්ඛිංසම්මජ්ජකාදිවග්ගො

1-60. සක්ඛිංසම්මජ්ජකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

තෙවත්තාලිසමවග්ගෙ සබ්බථෙරාපදානාති උත්තානානෙව. කෙවලං ථෙරානං නාමනානත්තං පුඤ්ඤනානත්තඤ්ච විසෙසො.

චතුත්තාලිසමෙ වග්ගෙපි සබ්බාති අපදානාති පාකටානෙව. කෙවලං පුඤ්ඤනානත්තං ඵලනානත්තඤ්ච විසෙසො.

1. පඤ්චවත්තාලිසමවග්ගෙ පයමාපදානෙ කකුසන්ධො මහාවීරොතිආදිකං ආයස්මතො විහිටකම්ඤ්ජියත්ථෙරස්ස අපදානං.

2. තත්ථ බීජමිඤ්ජමදාසහන්ති විහිටකඵලාති ඵාලෙත්වා බීජාති මිඤ්ජාති ගහෙත්වා මධුසක්කරාහි යොජෙත්වා කකුසන්ධස්ස හගවතො අදාසිත්ති අත්ථො. දුතියාපදානාදීති සබ්බාති සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙව, ථෙරානං නාමනානත්තාදීනිපි පායානුසාරෙන වෙදිතබ්බාති.

1. ඡවත්තාලිසමෙ වග්ගෙ පයමාපදානෙ ජගතිං කාරයිං අහන්ති උත්තමබොධිරුක්ඛස්ස සමන්තතො ආලීන්දං අහං කාරයිත්ති අත්ථො. සෙසාති දුතියාපදානාදීති සබ්බාතිපි උත්තානානෙව.

සත්තවත්තාලීසමෙ වග්ගෙ පයමාපදානාදීනි පාළිඅනුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙව.

අට්ඨවත්තාලීසමෙ වග්ගෙ පයමදුනියාපදානානි උත්තානානෙව.

30. තතියාපදානෙ කොසියො නාම භගවානි කොසියගොත්තෙ ජාතත්තා කොසියො නාම පච්චෙකඛුද්ධොති අත්ථො. විත්තකුටෙති විත්තකුටකෙලාසකුටසානුකුටාදීසු අනොතත්තදහං පටිච්ඡාදෙන්වා ධීතපබ්බතකුටෙසු නානාරතනඔසධාදීනි විචිත්තෙ විත්තකුටපබ්බතෙ සො පච්චෙකඛුද්ධො වසීති අත්ථො.

චතුත්ථපඤ්චමාපදානානි උත්තානානෙව.

56. ඡට්ඨාපදානෙ කුසට්ඨකමදාසහන්ති පක්ඛිකහත්තඋපොසථිකහත්තධුරහත්තසලාකහත්තාදීසු කුසපණ්ණවසෙන දාතබ්බං අට්ඨසලාකහත්තං අහං අදාසින්ති අත්ථො.

61. සත්තමාපදානෙ සොභිතො නාම සම්බුද්ධොති ආරොහපරිණාහද්වත්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණ්‍යාමප්පභාදීනි සොභමානසරීරත්තා සොභිතො නාම සම්මාසම්බුද්ධොති අත්ථො.

66. අට්ඨමාපදානෙ තක්කරායං වසී තදාති තං දසපුඤ්ඤකිරියවත්ථුං කරොන්තා ඡනා පටිවසන්ති එත්ථාති තක්කරා, රාජධානී. තිස්සං තක්කරායං, තදා වසීති අත්ථො.

72. නවමාපදානෙ පානධිං සුකතං ගය්හාති උපාහනසුගං සුන්දරාකාරෙන නිජ්ඣාදිතං ගහෙත්වාති අත්ථො. දසමාපදානං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවති.

අට්ඨවත්තාලීසමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

49. පංසුකුලවග්ගො

1-10. පංසුකුලසඤ්ඤකත්ථෙරඅපදානාදිවණ්ණනා

එකුනපඤ්ඤාසමවග්ගෙ පයමාපදානං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

14. දුතියාපදානෙ අධිච්චුප්පත්තිකා බුද්ධාති අධිච්චෙන අකාරණෙන උප්පත්තිකා සයම්භූතා, අඤ්ඤෙහි දෙවබ්බග්ගමාරාදීනි උපදෙසදායකෙහි රහිතා සයම්භූඤාණෙන උප්පන්නා ජාතා පාතුභූතාති අත්ථො.

16. ඔදුම්බරිකපුප්ඵං වානි උදුම්බරරුක්ඛෙ පුප්ඵං දුල්ලහං දුල්ලභුප්පත්තිකං ඉව. වන්දම්භි සසකං යථාති වන්දමණ්ඩලෙ සසලෙඛාය රූපං දුල්ලහං යථා. වායසානං

යථා ඛිරන්ති කාකානං නිව්චං රත්තින්දිවං බුද්දාපිළිතභාවෙන ඛිරං දුල්ලභං යථා, එවං දුල්ලභං ලොකනායකං චතුරාසඬ්ඛොයායං වා අට්ඨාසඬ්ඛොයායං වා සොළසාසඬ්ඛොයායං වා කප්පසතසහස්සං පාරමියො පුරෙත්වා බුද්ධභාවතො දුල්ලභො ලොකනායකොති අත්ථො.

30. තතියාපදානෙ මධුං භිසෙභි සවතීති පොක්ඛරමධුපදුමකෙසරෙහි සවති පග්ගරති. ඛිරං සප්පිං මුළාලිභීති ඛිරඤ්ච සප්පිරසඤ්ච පදුමමුළාලෙහි සවති පග්ගරති. තස්මා තදුභයං මම සන්තකං බුද්ධො පටිග්ගණ්හතුති අත්ථො.

චතුත්ථපඤ්චමජට්ඨාපදානානි උත්තානානෙව.

119. සත්තමාපදානෙ චත්තාලිසදිජාපි වාති ද්වික්ඛත්තුං ජාතාති දිජා. කුමාරවයෙ උට්ඨිතදත්තානං පතිතත්තා පුන උට්ඨිතදත්තා දිජා, තෙ ව දත්තා. බ්‍යාකරණඤ්ච හෙට්ඨා නිදානකථායං චුත්තමෙව.

අට්ඨමාපදානං උත්තානමෙවාති.

171. නවමාපදානෙ තදාහං මාණුවො ආසින්නි යදා සුමෙධපණ්ඩිතො දීපඬ්ඛරභගවතො සන්නිකා බ්‍යාකරණං ලභී, තදා අහං මෙසො නාම බ්‍රාහ්මණමාණුවො හුත්වා සුමෙධතාපසෙන සහ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා සික්ඛාපදෙසු සික්ඛිතො කෙනචි පාපසභායෙන සංසට්ඨො සංසග්ගදොසෙන පාපචිතක්කාදිවසං ගතො මාතුසාතකම්මවසෙන නරකෙ අග්ගිජාලාදිදුක්ඛමනුභවිත්වා තතො චුතො සමුද්දෙ නිමිඬ්ගලමභාමච්ඡො හුත්වා නිබ්බත්තො, සමුද්දමජ්ඣෙකං ගච්ඡන්තං මහානාවං ගිලිතුකාමො ගතො. දිස්වා මං වාණිජා භීතා “අහො ගොතමො භගවා”ති සද්දමකංසු. අථ මහාමච්ඡො පුබ්බවාසනාවසෙන බුද්ධගාරවං උජ්ජාදෙත්වා තතො චුතො සාවත්ථියං විභවසම්පන්නෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සද්ධො පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිත්වා දිවසස්ස තික්ඛත්තුං උපට්ඨානං ගන්ත්වා සරමානො වන්දති. තදා භගවා “චිරං ධම්මරුචී”ති මං ආහ.

184. අථ සො ථෙරො “සුවිරං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං”න්තිආදිහි ගාථාහි ථොමෙසි. භන්තෙ, සතපුඤ්ඤලක්ඛණධර ගොතම. පතිපුබ්බෙන විසුද්ධපච්චයන්ති පුබ්බෙ දීපඬ්ඛරපාදමුලෙ පරිපුණ්ණපාරමිපච්චයසම්භාරො සුට්ඨු චිරං කාලං මයා න දිට්ඨො අසිති අත්ථො. අහමජ්ජසුපෙක්ඛනන්ති අජ්ජ ඉමස්මිං දිවසෙ අහං සුපෙක්ඛනං සුන්දරදස්සනං, සුන්දරදිට්ඨං වා නිරුපමං විග්ගහං උපමාරහිතසරීරං ගොතමං ච ත එකන්තෙන පස්සාමි දක්ඛාමීති අත්ථො.

185-186. සුවිරං විභතතමො මයාති විසෙසෙන භතතමො විද්ධංසිතමොහො ත්වං මයාපි සුට්ඨු චිරං ථොමිතොති අත්ථො. සුවිරක්ඛෙන නදී විසොසිතාති එසා තණ්හානදී සුන්දරරක්ඛෙන ගොපනෙන විසෙසෙන සොසිතා, අභබ්බුජ්ජත්තිකතා තයාති අත්ථො. සුවිරං අමලං විසොධිතන්ති සුට්ඨු චිරං දීසෙන අද්ධුනා අමලං

නිබ්බානං විසෙසෙන සොධිතං, සුචුද්ධ කතං අධිගතං තයාති අත්ථො. නයනං ඤාණමයං මහාමුතෙ. චිරකාලසම්භිතොති මහාමුතෙ මහාසමණ ඤාණමයං නයනං දිබ්බවක්ඛුං චිරකාලං සමධිගතො සම්පත්තො ත්වන්ති අත්ථො. අවිනට්ඨො පුනරන්තරන්ති අහං පුන අන්තරං අන්තරාහවෙ මජ්ඣෙ පරිනට්ඨො පරිභීනො අභොසින්ති අත්ථො. පුනරජ්ජසමාගතො තයාති අජ්ජ ඉමස්මිං කාලෙ තයා සද්ධිං පුනපි සමාගතො එකීභූතො සහ වසාමීති අත්ථො. න හි නස්සන්ති කතානි ගොතමානි ගොතම සබ්බඤ්ඤබුද්ධ, තයා සද්ධිං කතානි සමාගමාදීනි න හි නස්සන්ති යාව ඛන්ධපරිනිබ්බානා න විනා භවිස්සන්තිති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙවාති.

ධම්මරුවියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

දසමාපදානං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

එකුතපඤ්ඤාසම්චග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

50-53. කිඨකණිපුප්ඵාදිවග්ගො

1-40. කිඨකණිපුප්ඵියත්ථෙරඅපදානාදිවග්ගො

පඤ්ඤාසම්චග්ගෙ ව එකපඤ්ඤාසම්චග්ගෙ ව ද්වෙපඤ්ඤාසම්චග්ගෙ ව තෙපඤ්ඤාසම්චග්ගෙ ව සබ්බානි අපදානානි උත්තානානෙවාති.

54. කච්චායනවග්ගො

1. මහාකච්චායනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චතුපඤ්ඤාසම්චග්ගෙ පඨමාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිප්පත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විභජන්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපියමානං එකං භික්ඛුං දිස්වා සයම්පි තං යානන්තරං පත්ථෙන්නො පණ්ඩානං කත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ විජ්ජාධරො හුත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො එකස්මිං වනසණ්ඨෙ නිසින්තං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො කණ්ණිකාරපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි.

සො තෙන පුඤ්ඤෙන අපරාපරං සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො කස්සපදසබලස්ස කාලෙ බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා පරිනිබ්බුතෙ භගවති සුවණ්ණවේනියකම්මට්ඨානෙ සතසහස්සග්ගසනිකාය සුවණ්ණට්ඨකාය පූජං

කත්වා “ඉමස්ස නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරං මෙ සුවණ්ණවණ්ණං භොතු” ති පත්ථනං අකාසි. තතො යාවජීවං කුසලකම්මං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උප්පෙනියං රඤ්ඤො වණ්ඩපජ්ජොතස්ස පුරොහිතගෙනෙ නිබ්බත්ති, තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ මාතා “මය්හං පුත්තො සුවණ්ණවණ්ණො, අත්තනො නාමං ගහෙත්වා ආගතො” ති කඤ්චනමාණවොත්ථෙව නාමං අකාසි. සො වුද්ධිමන්වාය තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා පිතු අව්වයෙන පුරොහිතට්ඨානං ලභි. සො ගොත්තවසෙන කච්චායනොති පඤ්ඤායිත්ථ. අථ රාජා වණ්ඩපජ්ජොතො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා, “ආචරිය, තුම්හෙ තත්ථ ගන්ත්වා සත්ථාරං ඉධානෙථා” ති පෙසෙසි. සො අත්තට්ඨමො සත්ථු සන්තිකං උපගතො තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ සත්තහි ජනෙහි සද්ධිං සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

1. සො එවං පත්තඅරහත්තඵලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. තං භෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. අථ සත්ථා “එථ, හික්ඛවො” ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙ තාවදෙව ද්වඩ්ගුලමත්තකෙසමස්සුඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය අහෙසු. එවං ථෙරො සදත්ථං නිජ්ථාදෙත්වා, “හන්තෙ, රාජා පජ්ජොතො තුම්හාකං පාදෙ වන්දිතුං ධම්මඤ්ච සොතුං ඉච්ඡති” ති ආරොචෙසි. සත්ථා “ත්ථංයෙව, කච්චාන, තත්ථ ගච්ඡ, තයි ගතෙ රාජා පසිදිස්සති” ති ආහ. ථෙරො සත්ථු ආණාය අත්තට්ඨමො තත්ථ ගන්ත්වා රාජානං පසාදෙත්වා අවන්තිසු සාසනං පතිට්ඨාපෙත්වා පුන සත්ථු සන්තිකමෙව ආගතො. අත්තනො පුබ්බපත්ථනාවසෙන කච්චායනප්පකරණං මහානිරුත්තිජ්ජකරණං නෙත්තිජ්ජකරණන්ති පකරණත්තයං සඬ්ඝමජ්ඣෙ බ්‍යාකාසි. අථ සන්තුට්ඨෙන භගවතා “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විහජන්තානං යදිදං මහාකච්චානො” ති (අ. නි. 1.188, 197) එතදග්ගට්ඨානෙ යපිතො අග්ගඵලසුබෙන විභාසිති.

මහාකච්චායනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. වක්කලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දුතියාපදානෙ ඉතො සතසහස්සම්භීතිආදිකං ආයස්මතො වක්කලිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි ථෙරො පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙනෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු සන්තිකං ගච්ඡන්තෙහි උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ධීතො ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරා එකං හික්ඛුං සද්ධාධිමුත්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපිතං දිස්වා සයම්පි තං යානන්තරං පත්ථෙත්තො සත්තාහං බුද්ධප්පමුබස්ස හික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා පණ්ඩානං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායං දිස්වා බ්‍යාකරි.

සො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්භාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස චක්කලීති නාමං කරිංසු. තත්ථ කලීති අපරාධතිලකාලකාදිදොසස්ස අධිවචනං. නිද්ධන්තසුවණ්ණපිණ්ඩසදිසතාය අපගතො බ්‍යපගතො කලි දොසො අස්සාති ච-කාරාගමං කත්වා චක්කලීති වුවිචති. සො වුද්ධිජ්ජත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා බ්‍රාහ්මණසිජ්ජෙසු නිජ්ජත්තිං ගතො, සත්ථාරං දිස්වා රූපකායසම්පත්තිදස්සනෙන අතිත්තො සත්ථාරා සද්ධිංයෙව විවරති. “අගාරමජ්ඣෙකෙ වසන්තො නිව්චකාලං සත්ථු දස්සනං න ලහිස්සාමි” ති සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා යංපෙත්වා භොජනකාලං සරිරකිව්චකාලඤ්ච සෙසකාලෙ යත්ථ යිතෙන සක්කා දසබ්බං පස්සිතුං, තත්ථ යිතො අඤ්ඤං කිව්චං පභාය භගවත්තං ඔලොකෙන්තොයෙව විහරති. සත්ථා තස්ස ඤාණපරිපාකං ආගමෙන්තො බහුකාලං තස්මිං රූපදස්සනෙනෙව විවරන්තෙ කිඤ්චි අවත්වා පුනෙකදිවසං – “කිං තෙ, චක්කලි, ඉමිනා පුතිකායෙන දිට්ඨොන? යො බො, චක්කලි, ධම්මං පස්සති, සො මං පස්සති; යො මං පස්සති, සො ධම්මං පස්සති. ධම්මඤ්චි, චක්කලි, පස්සන්තො මං පස්සති” ති (සං. නි. 3.87) ආහ. සත්ථරි එවං වදන්තෙපි ථෙරො සත්ථු දස්සනං පභාය අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං න සක්කොති. තතො සත්ථා, “නායං භික්ඛු සංවෙගං අලහිත්වා බුජ්ඣස්සති” ති වස්සුපනායිකදිවසෙ – “අපෙහි, චක්කලි” ති ථෙරං පණාමෙසි. සො සත්ථාරා පණාමිතො සත්ථු සම්මුඛෙ යාතුං අසක්කොන්තො – “කිං මය්හං ජීවිතෙන, යොහං සත්ථාරං දට්ඨුං න ලභාමි” ති ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙ පපාතට්ඨානං අභිරුහි? සත්ථා තස්ස තං පවත්ති. ඤත්වා – “අයං භික්ඛු මම සන්තිකා අස්සාසං අලහන්තො මග්ගඵලානං උපනිස්සයං නාසෙය්‍යා” ති අත්තානං දස්සෙත්වා ඔභාසං විස්සජ්ජෙන්තො –

“පාමොජ්ජබහුලො භික්ඛු, පසන්තො බුද්ධසාසනෙ;
අධිගච්ඡෙ පදං සන්තං, සඬ්ඛාරූපසමං සුඛ”න්ති. (ධ. ප. 381) –

ගාථං වත්වා “එහි, චක්කලි” ති (ධ. ප. අට්ඨ. 2.381) භත්ථං පසාරෙසි. ථෙරො “දසබ්බලො මෙ දිට්ඨො, ‘එහි’ ති අවිභායනම්පි ලද්ධ”න්ති බලවපිතිසොමනස්සං උජ්ජාදෙන්වා “කුතො ගච්ඡාමි” ති අත්තතො ගමනභාවං අජානිත්වාච සත්ථු සම්මුඛෙ ආකාසෙ පක්ඛන්දිත්වා පඨමෙන පාදෙන පබ්බතෙ යිතොයෙව සත්ථාරා චුත්තගාථායො ආවජ්ජෙන්තො ආකාසෙයෙව පීතිං වික්ඛම්භෙන්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණ්ති අඬ්ගුත්තරට්ඨකථායං (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.208) ධම්මපදවණ්ණනායඤ්ච (ධ. ප. අට්ඨ. 2.381 චක්කලිත්ථෙරවත්ථු) ආගතං.

ඉධ පන එවං වෙදිතබ්බං – “කිං තෙ, චක්කලි” තිආදිනා සත්ථාරා ඔවදිතො ගිජ්ඣකුටෙ විහරන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙසි, තස්ස සද්ධාය බලවභාවතො එව විපස්සනා වීථිං න ඔතරති? භගවා තං ඤත්වා කම්මට්ඨානං සොධෙන්වා අදාසි. සො පුන විපස්සනං මත්ථකං පාපෙතුං නාසක්ඛියෙව. අට්ඨස්ස ආහාරවෙකල්ලෙන වාතාබාධො උජ්ජජී, තං වාතාබාධෙන පීළියමානං ඤත්වා භගවා තත්ථ ගන්ත්වා පුච්ඡන්තො –

“වාතරොගාහිනීතො ත්වං, විහරං කානනෙ වනෙ;
පවිද්ධගොවරෙ ලූඛෙ, කථං හික්ඛු කරිස්සසී”ති. (ථෙරගා. 350) –

ආහ. තං සුත්වා ථෙරො –

“පිතිසුඛෙන විපුලෙන, ඵරමානො සමුස්සයං;
ලුඛම්පි අභිසම්භොන්තො, විහරිස්සාමි කානනෙ.

“භාවෙන්තො සතිපට්ඨානෙ, ඉන්ද්‍රියානි බලානි ව;
බොජ්ඣංගිගානි ව භාවෙන්තො, විහරිස්සාමි කානනෙ.

“ආරද්ධවීරියෙ පහිතත්තෙ, නිව්චං දළ්භපරක්කමෙ;
සමග්ගෙ සහිතෙ දිස්වා, විහරිස්සාමි කානනෙ.

“අනුස්සරන්තො සම්බුද්ධං, අග්ගං දන්තං සමාහිතං;
අනන්දිතො රත්තින්ද්‍රිවං, විහරිස්සාමි කානනෙ”ති. (ථෙරගා. 351-354) –

වතස්සො ගාථායො අභාසි. තාසං අත්ථො ථෙරගාථාවණ්ණනායං (ථෙරගා. අට්ඨ. 2.351-354) චුත්තොයෙව. එවං ථෙරො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

28. සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො ඉතො සතසහස්සම්භීතිආදිමාහ. තත්ථ ඉතොති කකුසන්ධාදීනං උප්පන්නහද්දකප්පතො හෙට්ඨා කප්පසතසහස්සමත්ථකෙති අත්ථො.

29. පදුමාකාරවදන්තොති සුපුප්ඵිතපදුමසස්සිරිකමුඛො. පදුමපත්තක්ඛොති සෙතපදුමපුප්ඵපණ්ණසදිසඅක්ඛිති අත්ථො.

30. පදුමුත්තරගන්ධොවාති පදුමගන්ධමුඛොති අත්ථො.

31. අන්ධානං නයනුපමොති වක්ඛුචිරහිතානං සත්තානං නයනසදිසො, ධම්මදෙසනාය සබ්බසත්තානං පඤ්ඤාවක්ඛාදිවක්ඛුදායකොති අත්ථො. සත්තවෙසොති සත්තසභාවො සත්තඉරියාපථො. ගුණනිධිති ගුණානං නිධි, සබ්බගුණගුණානං නිධානට්ඨානභූතොති අත්ථො. කරුණාමතිආකරොති සාධුනං චිත්තකම්පනසංඛාතාය කරුණාය ව අත්ථානත්ථමිනනපරිච්ඡින්නමතියා ව ආකරො ආධාරභූතො.

32. බ්‍රහ්මාසුරසුරව්විතොති බ්‍රහ්මෙහි ව අසුරෙහි ව දෙවෙහි ව අව්විතො පුජිතොති අත්ථො.

33. මධුරෙන රුතෙන වානි කරවිකරුතමධුරෙන සද්දෙන සකලං ඡනං රඤ්ජයන්තිති සම්බන්ධො. සන්ථවී සාවකං සකන්ති අත්තනො සාවකං මධුරධම්මදෙසනාය සන්ථවී, ථුතිං අකාසිති අත්ථො.

34. සද්ධාධිමුත්තොති සද්දහනසද්ධාය සාසනෙ අධිමුත්තො පතිට්ඨිතොති අත්ථො. මම දස්සනලාලසාති මය්හං දස්සනෙ ඛ්‍යාවටො තප්පරො.

35. තං යානමභිරොවසින්ති තං සද්ධාධිමුත්තට්ඨානන්තරං අභිරොවසිං, ඉච්ඡිං පත්ථෙසින්ති අත්ථො.

40. පිතමට්ඨනිවාසනන්ති සිලිට්ඨසුවණ්ණවණ්ණවත්ථෙ නිවත්ථන්ති අත්ථො. හෙමයඤ්ඤොපචිතඨගන්ති සුවණ්ණපාමඨගලග්ගිතගත්තන්ති අත්ථො.

47-48. නොනිතසුමුමාලං මන්ති නවනීතමිව මුදුතලුණහත්ථපාදං. ඡාතපල්ලවකොමලන්ති අසොකපල්ලවපත්තකොමලමිව මුදුකන්ති අත්ථො. පිසාවිභයතප්පිතාති තදා එවංභූතං කුමාරං මං අඤ්ඤා පිසාවී එකා රක්ඛසී භයෙන තප්පෙසි හිංසාපෙසිති අත්ථො. තදා මහෙසිස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස පාදමුලෙ මං සායෙසුං නිපජ්ජාපෙසුං. දීනමානසා හීතචිත්තා මම මාතාපිතරො ඉමං දාරකං තෙ දදාම, ඉමස්ස සරණං පතිට්ඨා හොතු නාථ නායකාති සම්බන්ධො.

49. තදා පටිග්ගහි සො මන්ති සො භගවා තදා තස්මිං මම මාතුයා දින්නකාලෙ ඡාලිතා ඡාලයුත්තෙන සඨබාලකෙන වක්කලක්ඛණාදිහි ලක්ඛිතෙන මුදුකොමලපාණිනා මුදුකෙන විසුද්ධෙන හත්ථතලෙන මං අග්ගහෙසිති අත්ථො.

52. සබ්බපාරමිසම්භූතන්ති සබ්බෙහි දානපාරමිතාදිහි සම්භූතං ඡාතං. නීලක්ඛිතයනං වරං පුඤ්ඤසම්භාරජං උත්තමනීලඅක්ඛිවන්තං. සබ්බසුභාකිණ්ණං සබ්බෙන සුහෙන වණ්ණෙන සණ්ඨානෙන ආකිණ්ණං ගහනීභූතං රූපං භගවතො හත්ථපාදසිසාදිරූපං දිස්වාති අත්ථො, තිත්තිං අපත්තො විහරාමි අහන්ති සම්බන්ධො.

61. තදා මං වරණන්තගොති තස්මිං මය්හං අරහත්තං පත්තකාලෙ සීලාදිපන්නරසන්නං වරණධම්මානං අන්තගො, පරියොසානප්පත්තො පරිපුරකාරීති අත්ථො. “මරණන්තගො”තිපි පායො. තස්ස මරණස්ස අන්තං නිබ්බානං පත්තොති අත්ථො. සද්ධාධිමුත්තානං අග්ගං පඤ්ඤපෙසිති සම්බන්ධො. අථ සත්ථා හික්ඛුසඨසමප්පෙකෙ නිසින්තො “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං සද්ධාධිමුත්තානං යදිදං, වක්කලි”ති (අ. නි. 1.198, 208) මං එතදග්ගට්ඨානෙ යපෙසිති වුත්තං හොති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

වක්කලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. මහාකප්පිනත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො කප්පිනත්ථෙරස්ස අපදානං.
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි
උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ
නිබ්බත්තො විඤ්ඤනං පත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මදෙසනං සුඤ්ඤානො සත්ථාරා
එකං භික්ඛුං ඔවාදකානං අග්ගට්ඨානෙ යපිතං දිස්වා අධිකාරකම්මං කත්වා තං
යානන්තරං පත්ථෙසි.

සො තත්ථ යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො බාරාණසිතො
අවිදුරෙ එකස්මිං පෙසකාරගාමෙ ජෙට්ඨපෙසකාරගෙහෙ නිබ්බත්තො තදා
සභස්සමත්තා පච්චෙකබුද්ධා භිමචන්තෙ අට්ඨ මාසෙ වසිත්වා වස්සිකෙ චත්තාරො
මාසෙ ජනපදෙ වසන්ති. තෙ එකවාරං බාරාණසියා අවිදුරෙ ඔතරිත්වා “සෙනාසනං
කරණත්ථාය හත්ථකම්මං යාවථා”ති රඤ්ඤො සන්තිකං අට්ඨ පච්චෙකබුද්ධෙ
පභිණංසු. තදා පන රඤ්ඤො වජ්ජමඬගලං අහොසි. සො “පච්චෙකබුද්ධා කිර
ආගතා”ති සුත්වා නික්ඛමිත්වා ආගතකාරණං පුච්ඡිත්වා “අජ්ජ, භන්තෙ, ඔකාසො
නත්ථි ස්වෙ අම්භාකං වජ්ජමඬගලං, තතියදිවසෙ කරිස්සාමා”ති වත්වා
පච්චෙකබුද්ධෙ අනිමන්තෙත්වාපි පාවිසි. පච්චෙකබුද්ධා “අඤ්ඤං ගාමං
පවිසිස්සාමා”ති පක්කමිංසු.

තස්මිං සමයෙ ජෙට්ඨපෙසකාරස්ස හරියා කෙනවිදෙව කරණීයෙන බාරාණසිං
ගච්ඡන්ති තෙ පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා වන්දිත්වා, “කිං, භන්තෙ, අවෙලාය අය්‍යා
ආගතා”ති පුච්ඡි. තෙ ආදිතො පට්ඨාය කථෙසුං. තං සුත්වා සද්ධාසම්පන්නා
බුද්ධිසම්පන්නා ඉත්ථි “ස්වෙ, භන්තෙ, අම්භාකං භික්ඛං ගණ්හවා”ති නිමන්තෙසි.
“බහුකා මයං, භගිනී”ති. “කිත්තකා, භන්තෙ”ති? “සභස්සමත්තා, භගිනී”ති.
“භන්තෙ, ඉමස්මිං නො ගාමෙ සභස්සමත්තා වසිමිහා, එකෙකො එකෙකස්ස
භික්ඛං දස්සති, භික්ඛං අධිවාසෙථ, අභමෙව වො වසනට්ඨානං කාරාපෙස්සාමි”ති
ආහ. පච්චෙකබුද්ධා අධිවාසෙසුං.

සා ගාමං පවිසිත්වා උග්ගොසෙසි – “අම්මතාතා, අහං සභස්සමත්තෙ
පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා නිමන්තෙසිං, අය්‍යානං නිසීදනට්ඨානං සංවිදහථ,
යාගුහත්තාදීනි සම්පාදෙථා”ති ගාමමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා ආසනානි
පඤ්ඤාපෙත්වා පුනදිවසෙ පච්චෙකබුද්ධෙ නිසීදාපෙත්වා පණිතෙන බාදනීයෙන
භොජනීයෙන පරිච්ඡිත්වා හත්තකිච්චපරියොසානෙ තස්මිං ගාමෙ සබ්බා ඉත්ථියො
ආදාය තාහි සද්ධිං පච්චෙකබුද්ධෙ වන්දිත්වා තෙමාසං වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං
ගණ්හිත්වා පුන ගාමෙ උග්ගොසෙසි – “අම්මතාතා, එකෙකකුලතො
එකෙකපුරිසො වාසිඵරසුආදීනි ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා දබ්බසම්භාරෙ
ආහරිත්වා අය්‍යානං වසනට්ඨානං කරොතු”ති. ගාමවාසිනො තස්සායෙව වචනං
සුත්වා එකෙකො එකෙකං කත්වා සද්ධිං රත්තිදිවාට්ඨානෙනහි පණ්ණසාලසභස්සං
නිට්ඨාපෙත්වා අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලායං උපගතං පච්චෙකබුද්ධං “අහං
සක්කච්චං උපට්ඨහිස්සාමි, අහං සක්කච්චං උපට්ඨහිස්සාමි”ති වත්වා උපට්ඨහිංසු.
සා වස්සංචුට්ඨකාලෙ “අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලාය වස්සංචුට්ඨානං

පව්වෙකබුද්ධානං චීවරසාටකෙ සජ්ජෙථා” ති සමාදායෙත්වා එකෙකස්ස සහස්ස සහස්සමුලං චීවරං දාපෙසි. පව්වෙකබුද්ධා වුට්ඨවස්සා අනුමොදනං කත්වා පක්කමිංසු. ගාමවාසිනොපි ඉදං පුඤ්ඤකම්මං කත්වා තතො වුතො තාවතිංසදෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා ගණදෙවතා නාම අහෙසුං.

තෙ තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ කුටුම්භිකගෙහෙසු නිබ්බත්තිංසු. පුබ්බෙ ජෙට්ඨකපෙසකාරො ජෙට්ඨකකුටුම්භිකස්ස පුත්තො අහොසි. හරියාපිස්ස එකස්ස ජෙට්ඨකකුටුම්භිකස්ස ධීතා අහොසි. සෙසානං හරියායො සෙසකුටුම්භිකානං ධීතරො අහෙසුං, තා සබ්බාපි වයප්පත්තා පරකුලං ගච්ඡන්තියො තෙසං තෙසංයෙව ගෙහානි අගමංසු. අට්ඨකදිවසං විහාරෙ ධම්මස්සවනෙ සඬුට්ඨො “සත්ථා ධම්මං දෙසෙස්සති” ති සුත්වා තෙ සබ්බෙපි කුටුම්භිකා “ධම්මං සොස්සාමා” ති හරියාහි සද්ධිං විහාරං අගමංසු. තෙසං විහාරමජ්ඣං පට්ටයක්ඛණෙ වස්සං වස්සි. යෙසං කුලුපකා වා ඤාතිසාමණෙරාදයො වා අත්ථී, තෙ තෙසං පරිවෙණාදීනි පවිසිංසු. තෙ පන තථාරූපානං නත්ථීතාය කත්ථවි පවිසිතුං අවිසහන්තා විහාරමජ්ඣෙයෙව අට්ඨංසු. අථ තෙ ජෙට්ඨකකුටුම්භිකො ආහ – “පස්සථ, හො, අම්භාකං විජ්ජකාරං, කුලපුත්තෙහි නාම එත්තකෙන ලජ්ජිතුං යුත්ත” ති. “අයා, කිං කරොමා” ති? “මය විස්සාසිකට්ඨානස්ස අභාවෙන ඉමං විජ්ජකාරං පත්තා, සබ්බෙ ධනං සංහරිත්වා පරිවෙණං කරිස්සාමා” ති. “සාධු, අයා” ති ජෙට්ඨකො සහස්සං අදාසි. සෙසා පඤ්ච පඤ්ච සතානි. ඉත්ථීයො අඬ්ඪතෙය්‍යානි අඬ්ඪතෙය්‍යානි සතානි. තෙ තං ධනං ආහරිත්වා සහස්සකුටාගාරපරිවාරං සත්ථු වසනත්ථාය මහාපරිවෙණං නාම කාරාපෙසුං. නවකම්මස්ස මහන්තතාය ධනෙ අප්පහොන්තෙ පුබ්බෙ දින්නධනතො පුන උපඬුපඬුසං අදංසු. නිට්ඨිතෙ පරිවෙණෙ විහාරමහං කරොන්තා බුද්ධජ්ජමබස්ස භික්ඛුසඬ්ඨස්ස සත්තාහං මහාදානං දත්වා විසතියා භික්ඛුසහස්සානං චීවරානි සජ්ජයිංසු.

ජෙට්ඨකකුටුම්භිකස්ස පන හරියා අත්තතො පඤ්ඤාය ධීතා අහං තෙහි සමකං අකත්වා අතිරෙකතරං කත්වා “සත්ථාරං පුජෙස්සාමි” ති අනොජපුජ්චවණ්ණෙන සහස්සමුලෙන සාටකෙන සද්ධිං අනොජපුජ්චවඬ්ඪකොටකං ගහෙත්වා සත්ථාරං අනොජපුජ්චෙහි පුජෙත්වා තං සාටකං සත්ථු පාදමුලෙ යපෙත්වා, “හන්තෙ, නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ අනොජපුජ්චවණ්ණංයෙව මෙ සරීරං හොතු, අනොජාත්ථෙව ව නාමං හොතු” ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා “එවං හොතු” ති අනුමොදනං අකාසි. තෙ සබ්බෙපි යාවතායුකං යත්වා තතො වුතා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තෙ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ දෙවලොකා වට්ඨිත්වා ජෙට්ඨකො කුක්කුටවතීනගරෙ රාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤාතං පත්තො මහාකප්පිනරාජා නාම අහොසි. සෙසා අමච්චකුලෙසු නිබ්බත්තිංසු. ජෙට්ඨකස්ස හරියා මද්දරට්ඨො සාකලනගරෙ රාජකුලෙ නිබ්බත්ති අනොජපුජ්චවණ්ණමෙවස්සා සරීරං අහොසි, තෙන අනොජාත්ථෙවස්සා නාමං අකංසු, සා වයප්පත්තා මහාකප්පිනරඤ්ඤො ගෙහං ගන්ත්වා අනොජාදෙවීති පාකටා අහොසි.

සෙසින්විශේෂ අමව්වකුලෙසු නිබ්බන්ධිත්වා වයථපත්තා තෙසංයෙව අමව්වපුත්තානං ගෙහානි අගමංසු. තෙ සබ්බෙපි රඤ්ඤා සම්පත්තිසදිසං සම්පත්තිං අනුභවිංසු. යදා හි රාජා අලඬිකාරපටිමණ්ඩිතො හත්ථිං අභිරුහිත්වා විවරති, තදාපි තෙ තට්ඨ විවරන්ති. තස්මිං අස්සෙන වා රට්ඨන වා විවරන්තෙ තෙපි තට්ඨ විවරන්ති. එවං තෙ එකතො හුත්වා කතානං පුඤ්ඤානං බලෙන එකතොව සම්පත්තිං අනුභවිංසු. රඤ්ඤා පන වාලො, වාලවාහනො, පුප්ඵො, පුප්ඵවාහනො, සුපත්තොති පඤ්චෙව අස්සා භොන්ති. තෙසු රාජා සුපත්තං අස්සං සයං ආරොහති, ඉතරෙ චත්තාරො අස්සෙ අස්සාරොහානං සාසනාභරණත්ථාය අදාසි. රාජා තෙ පාතොව භොජෙත්වා “ගච්ඡට්ඨ, භණ්ණෙ, ද්වෙ වා තීණි වා යොජනානි ආභිණ්ඩිත්වා බුද්ධස්ස වා ධම්මස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා උප්පන්නභාවං සුත්වා මය්හං සුඛසාසනං ආරොචෙට්ඨා”ති පෙසෙසි. තෙ චතුහි ද්වාරෙහි නික්ඛම්ත්වා ද්වෙ තීණි යොජනානි ආභිණ්ඩිත්වා කිඤ්චි සාසනං අලභිත්වා පට්ඨාගමිංසු.

අට්ඨකදිවසං රාජා සුපත්තං ආරුහිත්වා අමව්වසහස්සපරිවුතො උය්‍යානං ගච්ඡන්තො කිලන්තරූපෙ පඤ්චසතමත්තෙ වාණිජකෙ නගරං පටිසන්තෙ දිස්වා “ඉමෙ අද්ධානකිලන්තා, අද්ධො ඉමෙසං සන්තිකා එකං හද්දකං සාසනං සොස්සාමි”ති තෙ පක්කොසාපෙත්වා “කුතො ආගතත්ථා”ති පුච්ඡි. “අත්ථි, දෙව, ඉතො විසතියොජනසතමත්ථකෙ සාවත්ථි නාම නගරං, තතො ආගතම්හා”ති. “අත්ථි පන වො දෙසෙ කිඤ්චි සාසනං උප්පන්න”න්ති. “දෙව, අඤ්ඤං කිඤ්චි නත්ථි, සම්මාසම්බුද්ධො උප්පන්නො”ති. රාජා තාවදෙව බලවපිතියා පුට්ඨසරිරො කිඤ්චි සල්ලක්ඛෙතුං අසක්කොන්තො මුහුත්තං විතිනාමෙත්වා පන, “තාතා, කිං වදෙට්ඨා”ති පුච්ඡි. “බුද්ධො, දෙව, උප්පන්නො”ති. රාජා දුතියමපි තතියමපි තට්ඨ විතිනාමෙත්වා චතුත්ථවාරෙ “කිං වදෙට්ඨ, තාතා”ති පුච්ඡිත්වා “බුද්ධො උප්පන්නො”ති චුත්තෙ, “තාතා, සුඛසාසනසවනාය සතසහස්සං වො දම්මි”ති චත්වා “අපරමපි කිඤ්චි සාසනං අත්ථි, තාතා”ති පුච්ඡි. “අත්ථි, දෙව, ධම්මො උප්පන්නො”ති. රාජා තමපි සුත්වා පුරිමනයෙනෙව තයො වාරෙ විතිනාමෙත්වා චතුත්ථවාරෙ “ධම්මො උප්පන්නො”ති චුත්තෙ – “ඉධාපි වො සතසහස්සං දම්මි”ති චත්වා “අපරමපි කිඤ්චි සාසනං අත්ථි, තාතා”ති පුච්ඡි. “අත්ථි, දෙව, සඬ්ඝො උප්පන්නො”ති. රාජා තමපි සුත්වා තට්ඨ තයො වාරෙ විතිනාමෙත්වා චතුත්ථවාරෙ “සඬ්ඝො උප්පන්නො”ති චුත්තෙ – “ඉධාපි වො සතසහස්සං දම්මි”ති චත්වා අමව්වසහස්සං ඔලොකෙත්වා, “තාතා, කිං කරිස්සාමා”ති පුච්ඡි. “දෙව, තුම්හෙ කිං කරිස්සාමා”ති? “අහං, තාතා, ‘බුද්ධො උප්පන්නො ධම්මො උප්පන්නො සඬ්ඝො උප්පන්නො’ති සුත්වා න පුන නිවත්තිස්සාමි, භගවත්තං උද්දිස්ස ගන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමි”ති. “මයමපි, දෙව, තුම්හෙහි සද්ධිං පබ්බජිස්සාමා”ති. රාජා සුවණ්ණපට්ටෙ අක්ඛරානි ලිඛාපෙත්වා වාණිජකානං දත්වා “ඉමං අනොජාය නාම දෙවියා දෙට්ඨ, සා තුම්හාකං තීණි සතසහස්සානි දස්සති, එවඤ්ච පන නං වදෙය්‍යාට්ඨ ‘රඤ්ඤා කිර තෙ ඉස්සරියං විස්සට්ඨං, යථාසුඛං සම්පත්තිං පරිභුඤ්ජාහී’ති, සවෙ පන ‘වො රාජා කහ’න්ති පුච්ඡති, ‘සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිස්සාමි’ති චත්වා ගතොති ආරොචෙය්‍යාට්ඨා”ති ආහ. අමව්වාපි

අත්තනො අත්තනො හරියානං තථෙව සාසනං පභිණ්ණංසු. රාජා වාණිජකෙ
උයොපෙත්වා අස්සං අභිරුද්ධං අමච්චසහස්සපරිවුතො තංඛණඤ්ඤෙව නික්ඛමි.

සත්ථාපි තංදිවසං පච්චුසකාලෙ ලොකං වොලොකෙන්තො මහාකප්පිනරාජානං
සපරිවාරං දිස්වා “අයං මහාකප්පිනො වාණිජකානං සන්තිකා තිණ්ණං රතනානං
උප්පන්නභාවං සුත්වා තෙසං වචනං තීභි සතසහස්සෙහි පුපෙත්වා රජ්ජං පභාය
අමච්චසහස්සපරිවුතො මං උද්දිස්ස පබ්බජිතුකාමො ස්වෙ නික්ඛමිස්සති, සො
සපරිවාරො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණ්ණස්සති, පච්චුග්ගමනං කරිස්සාමි” ති
පුනදිවසෙ වක්කවත්ති විය බුද්දකගාමභොජකං රාජානං පච්චුග්ගච්ඡන්තො
සයමෙව පත්තවිවරමාදාය විසයොජනසතං මග්ගං පච්චුග්ගන්ත්වා වන්දනාගාය
නදියා තීරෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමුලෙ ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙත්වා නිසීදි.
රාජාපි ආගච්ඡන්තො එකං නදිං පත්වා “කා නාමාය” න්ති පුච්ඡි. “අපරච්ඡා නාම,
දෙවා” ති. “කිමස්සා පරිමාණං, තාතා” ති? “ගම්භීරතො ගාචුතං, පුචුලතො ද්වෙ
ගාචුතානි, දෙවා” ති. “අත්ථි පනෙත්ථ නාවා වා උභම්පො වා” ති? “නත්ථි,
දෙවා” ති. “නාවාදීනි ඔලොකෙන්තෙ අම්භෙ ජාති ජරං උපනෙති, ජරා මරණං. අහං
නිබ්බෙමතිකො හුත්වා තීණ් රතනානි උද්දිස්ස නික්ඛන්තො, තෙසං මෙ
ආනුභාවෙන ‘ඉදං උදකං උදකං විය මා භොතු’ ති රතනත්තයස්ස ගුණං
ආවජ්ජෙත්වා ‘ඉතිපි සො හගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො’” ති බුද්ධගුණං
අනුස්සරන්තො සපරිවාරො අස්සසහස්සෙන උදකපිට්ඨෙ පක්ඛන්දි. සිත්ඨවා
පිට්ඨිපාසාණෙ විය පක්ඛන්දිංසු. බුරානං අග්ගට්ඨානෙව තෙමිංසු.

සො තං උත්තරිත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො අපරමපි නදිං දිස්වා “අයං කා
නාමා” ති පුච්ඡි. “නීලවාහා නාම, දෙවා” ති. “කිමස්සා පරිමාණං” න්ති?
“ගම්භීරතොපි පුචුලතොපි අඛිඨයොජනං, දෙවා” ති. සෙසං පුරිමසදිසමෙව. තං පන
නදිං දිස්වා “ස්වාක්ඛාතො හගවතා ධම්මො” ති ධම්මානුස්සතිං අනුස්සරන්තො
පක්ඛන්දි. තමපි අතික්කමිත්වා ගච්ඡන්තො අපරමපි නදිං දිස්වා “අයං කා නාමා” ති
පුච්ඡි. “වන්දනාගා නාම, දෙවා” ති. “කිමස්සා පරිමාණං” න්ති? “ගම්භීරතොපි
පුචුලතොපි යොජනං, දෙවා” ති. සෙසං පුරිමසදිසමෙව. තං පන නදිං දිස්වා
“සුප්පට්ඨන්තො හගවතො සාවකසඬ්ඨසො” ති සඬ්ඨානුස්සතිං අනුස්සරන්තො
පක්ඛන්දි. තමපි නදිං අතික්කමිත්වා ගච්ඡන්තො සත්ථු සරිරතො නික්ඛන්තා
ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස සාධාවිට්ඨපපලාසානි ඔභාසයමානා දිස්වා
වින්තෙසි – “අයං ඔභාසො නෙව වන්දස්ස, න සුරියස්ස, න
දෙවමාරබ්‍රාහ්මණසුපණ්ණනාගානං අඤ්ඤතරස්ස, අද්ධා අහං සත්ථාරං උද්දිස්ස
ආගච්ඡන්තො සම්මාසම්බුද්ධෙන දිට්ඨො හවිස්සාමි” ති. සො තාවදෙව
අස්සපිට්ඨිතො ඔතරිත්වා ඔනතසරිරො රස්මියානුසාරෙන සත්ථාරං උපසඬ්ඨකමිත්වා
මනොසිලාරසෙ නිමුජ්ජන්තො විය බුද්ධරස්මිනං අන්තො පාවිසි. සො සත්ථාරං
වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි සද්ධිං අමච්චසහස්සෙන. සත්ථා තෙසං අනුපුබ්බිං කථං
කථෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සපරිවාරො රාජා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

අප සබ්බෙ උට්ඨහිත්වා පබ්බජ්ජං යාවිංසු. සත්ථා “ආගමිස්සති නු බො ඉමෙසං කුලපුත්තානං ඉද්ධිමයපත්තච්චර”න්ති උපධාරෙන්නො “ඉමෙ කුලපුත්තා පච්චෙකබුද්ධසහස්සානං ච්චරසහස්සං අදංසු, කස්සපබුද්ධකාලෙ වීසතියා හික්ඛුසහස්සානං වීසතිච්චරසහස්සානිපි අදංසු, අනච්ඡරියං ඉමෙසං කුලපුත්තානං ඉද්ධිමයපත්තච්චරාගමන”න්ති ඤාත්වා දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා “එථ, හික්ඛවො, චරථ බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අත්තකිරියායා”ති ආහ. තෙ තාවදෙව අට්ඨපරික්ඛාරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය හුත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පච්චොරොහිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු.

තෙ පන වාණිජකා රාජගෙහං ගන්ත්වා දෙවියා රඤ්ඤා පහිතසාසනං ආරොචෙත්වා දෙවියා “ආගච්ඡන්තු”ති චුත්තෙ පවිසිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. අප්ප නෙ දෙවී පුච්ඡි – “තාතා, කිංකාරණා ආගතත්ථා”ති? “මයං රඤ්ඤා තුම්භාකං සන්තිකං පෙසිතා, තිණි කිර නො සතසහස්සානි දෙථා”ති. “බහුං, භණෙ, භණථ, කිං තුම්භෙහි රඤ්ඤා සන්තිකෙ කතං, කිස්මිං වො රාජා පසන්නො එත්තකං ධනං දාපෙති”ති? “දෙවි, න අඤ්ඤං කිඤ්චි කතං, එකං පන සාසනං ආරොචයිමිහා”ති. “සක්කා පන, තාතා, මය්භමිපි තං ආරොචෙතු”න්ති. “සක්කා, දෙවී”ති සුවණ්ණහිඬිගාරෙන මුඛං වික්ඛාලෙත්වා “දෙවි, බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො”ති. සාපි තං සුත්වා පීතියා පුට්ඨසරිරා තික්ඛන්තුං කිඤ්චි අසල්ලක්ඛෙත්වා චතුත්ථවාරෙ “බුද්ධො උප්පන්නො”ති සුත්වා “කිං, තාතා, ඉමස්මිං පදෙ රඤ්ඤා දින්න”න්ති? “සතසහස්සං, දෙවී”ති. “තාතා, අනනුච්ඡවිකං රඤ්ඤා කතං එවරූපං සාසනං සුත්වා තුම්භාකං සතසහස්සදදමානෙන, අහං වො මම දුග්ගතපණ්ණාකාරෙ තිණි සතසහස්සානි දමිමි. අපරං කිඤ්චි තුම්භෙහි ආරොචිත”න්ති? තෙ ඉදඤ්ච ඉදඤ්චාති ඉතරානිපි ද්වෙ සාසනානි ආරොචෙසු. දෙවී පුරිමනගෙනෙව තගො තගො වාරෙ අසල්ලක්ඛෙත්වා චතුත්ථචතුත්ථවාරෙ තිණි තිණි සතසහස්සානි අදාසි. එවං තෙ සබ්බානි ද්වාදසසතසහස්සානි ලහිංසු.

අප්ප නෙ දෙවී පුච්ඡි – “රාජා කහං, තාතා”ති? “දෙවි, රාජා ‘සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිස්සාමි’ති වත්වා ගතො”ති. “මය්භං තෙන කිං සාසනං දින්න”න්ති? “සබ්බං කිර ඉස්සරියං තුම්භාකං විස්සට්ඨං, ‘තුම්භෙ කිර යථාසුඛං සම්පත්තිං අනුභව්වා’”ති. “අමච්චා පන කුහිං, තාතා”ති? “තෙපි රඤ්ඤා සද්ධිං ‘පබ්බජිස්සාමා’ති ගතා, දෙවී”ති. සා තෙසං හරියායො පක්කොසාපෙත්වා, “අමමා, තුම්භාකං සාමිකා රඤ්ඤා සද්ධිං ‘පබ්බජිස්සාමා’ති ගතා, තුම්භෙ කිං කරිස්සථා”ති? “කිං පන තෙහි අම්භාකං සාසනං පහිතං, දෙවී”ති? “තෙහි කිර අත්තනො සම්පත්ති තුම්භාකං විස්සට්ඨා ‘තුම්භෙ කිර සම්පත්තිං යථාසුඛං පරිභුඤ්ජථා’”ති. “තුම්භෙ පන, දෙවි, කිං කරිස්සථා”ති? “අම්භාකං සො තාව රාජා මග්ගෙ ධීතො තිහි සතසහස්සෙහි තිණි රතනානි පුපෙත්වා බෙළපිණ්ඩං විය සම්පත්තිං පහාය ‘පබ්බජිස්සාමි’ති නික්ඛන්තො, මයාපි තිණ්ණං රතනානං සාසනං සුත්වා තානි නවහි සතසහස්සෙහි පුජිතානි, න බො පනෙසා සම්පත්ති නාම රඤ්ඤායෙව දුක්ඛා, මය්භමිපි දුක්ඛා එව. කො රඤ්ඤා ඡඩ්ඨිතබෙළපිණ්ඩං ඡණ්ණකෙහි භූමියං පතිට්ඨහිත්වා මුඛෙන ගණ්ඨිස්සති, න මය්භං සම්පත්තියා අත්ථො, සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිස්සාමි”ති.

“දෙවි, මයම්පි තුම්හෙහි සද්ධිං පබ්බජිස්සාමා” ති. “සවෙ සක්කොථං සාධු” ති. “සක්කොම, දෙවි” ති. තෙන හි “එථා” ති රථසහස්සං යොජාපෙත්වා රථං ආරුශ්භ තාහි සද්ධිං නික්ඛමිත්වා අත්තරාමග්ගෙ පයමං නදිං දිස්වා යථා රඤ්ඤා පයමං පුච්ඡිතා, තථෙව පුච්ඡිත්වා සබ්බං පවත්තිං සුත්වා “රඤ්ඤා ගතමග්ගං ඔලොකෙථා” ති වත්වා “සින්ධවානං පදවලඤ්ජං න පස්සාමා” ති වුත්තෙ රාජා “තීණි රතනානි උද්දිස්ස නික්ඛන්තොස්මි” ති සච්චකිරියං කරිත්වා තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරිත්වා ගතො භවිස්සති, අහම්පි තීණි රතනානි උද්දිස්ස නික්ඛන්තා, තෙසං මෙ ආනුභාවෙන “ඉදං උදකං උදකං විය මා හොතු” ති තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරන්ති රථසහස්සං පෙසෙසි. උදකං පිට්ඨිපාසාණසදිසං අහොසි, චක්කානං අග්ගට්ඨානෙව තෙමිංසු. එතෙනෙව උපායෙන ඉතරා ද්වෙපි නදියො උත්තරිංසු.

සත්ථා තාසං ආගතභාවං ඤත්වා යථා තා අත්තනො සන්තිකෙ නිසින්තෙ සාමිකෙ භික්ඛූ න පස්සන්ති, තථා අධිට්ඨාසි. දෙවිපි ආගච්ඡන්ති සත්ථු සරිරතො නික්ඛන්තා රස්මියො දිස්වා තථෙව වින්තෙත්වා සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා, වන්දිත්වා එකමන්තං යිතා පුච්ඡි – “හන්තෙ, මහාකජ්ජිනො රාජා තුම්හෙ උද්දිස්ස නික්ඛමිත්වා ගතො, කහං නු ඛො සො, අම්භාකං තං දස්සෙථා” ති. “නිසීදථ තාව, ඉධෙව නං පස්සිස්සාමා” ති. තා සබ්බාපි හට්ඨතුට්ඨා “ඉධෙව කිර නිසින්තා සාමිකෙ නො පස්සිස්සාමා” ති නිසීදිංසු. සත්ථා අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි. අනොජාදෙවී දෙසනාපරියොසානෙ තාහි සද්ධිං සොනාපත්තිඵලං පාපුණි. මහාකජ්ජිනො ථෙරො තාසං දෙසියමානං ධම්මදෙසනං සුත්වා සපරිවාරො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තස්මිං ඛණෙ සත්ථා තාසං තෙ භික්ඛූ දස්සෙසි. තාසඤ්ඤි ආගතක්ඛණෙයෙව අත්තනො සාමිකෙ කාසාවධරෙ මුණ්ඩසිසෙ දිස්වා විත්තං එකග්ගං න භවෙය්‍ය, මග්ගඵලං නිබ්බත්තෙතුං සක්කා න භවෙය්‍ය. තස්මා අවලසද්ධාය පතිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය තාසං තෙ භික්ඛූ අරහත්තජ්ජන්තෙ දස්සෙසි. තාපි තෙ දිස්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා, “හන්තෙ, තුම්භාකං පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකජ්ජන්ත” න්ති වත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං යත්වා පබ්බජ්ජං යාචිංසු.

එවං වුත්තෙ සත්ථා උප්පලවණ්ණාය ථෙරියා ආගමනං වින්තෙසි. සා සත්ථු වින්තිතක්ඛණෙයෙව ආකාසෙනාගන්ත්වා තා සබ්බා ඉත්ථියො ගහෙත්වා ආකාසෙන භික්ඛූනුපස්සයං නෙත්වා පබ්බාපෙසි. තා සබ්බා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථා භික්ඛූසහස්සං ආදාය ආකාසෙන ජෙතවනං අගමාසි. තත්‍ර සුදං ආයස්මා මහාකජ්ජිනො රත්තිට්ඨානාදිසු “අහො සුඛං, අහො සුඛං” න්ති උදානං උදානෙන්තො විචරති. භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං – “හන්තෙ, මහාකජ්ජිනො ‘අහො සුඛං, අහො සුඛං’ න්ති උදානං උදානෙන්තො විචරති, අත්තනො රජ්ජසුඛං ආරබ්භ උදානෙති මඤ්ඤෙ” ති. සත්ථා තං පක්කොසාපෙත්වා – “සච්චං කිර ත්ථං, කජ්ජින, කාමසුඛං ආරබ්භ උදානං උදානෙසි” ති? “භගවා මෙ, හන්තෙ, තං ආරබ්භ උදානභාවං වා අඤ්ඤං ආරබ්භ උදානභාවං වා ජානාති” ති. අථ සත්ථා – “න, භික්ඛවෙ, මම පුත්තො කාමසුඛං රජ්ජසුඛං ආරබ්භ උදානං උදානෙති, පුත්තස්ස පන

මෙ ධම්මං වරතො ධම්මපිති නාම උප්පජ්ජති, සො අමතමහානිබ්බානං ආරබ්භ එවං
උදානං උදානෙසී”ති අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“ධම්මපිති සුඛං සෙති, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා;
අරියජ්ජවෙදිනෙ ධම්මෙ, සදා රමති පණ්ඩිතො”ති. (ධ. ප. 79);

අපේකදිවසං සත්ථා භික්ඛු ආමන්තෙසි – “කච්චි, භික්ඛවෙ, කජ්ජිනො
භික්ඛුනං ධම්මං දෙසෙති”ති? “අජ්ජොස්සුක්කො, හන්තෙ, දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං
අනුයුත්තො විහරති, ඔවාදමත්තම්පි න දෙති”ති. සත්ථා ථෙරං පක්කොසාපෙත්වා –
“සච්චං කිර ත්චං, කජ්ජින, අන්තෙවාසිකානං ඔවාදමත්තම්පි න දෙසී”ති? “සච්චං,
හගවා”ති. “බ්‍රාහ්මණ, මා එවං අකාසි, අජ්ජ පට්ඨාය උපගතානං භික්ඛුනං ධම්මං
දෙසෙහී”ති. “සාධු, හන්තෙ”ති ථෙරො හගවතො වචනං සිරසා සම්පට්ඨිජ්ජිත්වා
එකොවාදෙනෙව සමණසහස්සං අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. තෙන නං සත්ථා
පටිපාටියා අත්තනො සාවකෙ යානන්තරෙ යපෙන්නො “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම
සාවකානං භික්ඛුඔවාදකානං යදිදං මහාකජ්ජිනො”ති (අ. නි. 1.219, 231) එතදග්ගෙ
යපෙසි.

66. එවං ථෙරො පත්තඅරහත්තථලො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා
සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරො නාම
ජිනොතිආදිමාහ. උදිතො අප්පාකාසෙති සකලාකාසෙ උදිතො උට්ඨිතො
පාකට්ඨුතො. සරදම්බරෙ සරදකාලෙ ආකාසෙ රච්ච සූරියො ඉවාති අත්ථො.

70. අක්ඛදස්සො තදා ආසින්ති තස්මිං පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ සාරදස්සි
භිතදස්සි ආවරියො පාකට්ඨො අහොසින්ති අත්ථො.

71. සාවකස්ස කතාවිනොති තස්ස හගවතො මෙ මනං මම චිත්තං,
තජ්ජයන්තස්ස තොසයන්තස්ස සාවකස්ස ඔවාදකස්ස ගුණං පකාසයතො
අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නස්ස කතාවිනො සාතච්චකිච්චයුත්තස්ස වචනං සුත්ථාති
සම්බන්ධො.

73. හංසසමහාගොති හංසසදිසගාමි. හංසදුන්දුභිනිස්සනොති හංසරවො
දුන්දුභිහෙරිසද්දසදිසවචනො “එතං මහාමත්තං පස්සථ, භික්ඛවො”ති ආහාති
සම්බන්ධො.

74. සමුග්ගතතනුරුහන්ති සුට්ඨු උග්ගතලොමං උද්ධග්ගලොමං, උදග්ගමනං වා.
ජිමුතවණ්ණන්ති මුත්තථලසමානවණ්ණං සුන්දරසරීරපහන්ති අත්ථො. පිණංසන්ති
පරිපුණ්ණං අංසං. පසන්නනයනානන්ති පසන්නඅක්ඛිපසන්නමුඛන්ති අත්ථො.

75. කතාවිනොති කතාධිකාරස්ස එතදග්ගෙ ධීතස්ස භික්ඛුනො යානං සො
එසො මුදිතාය පහට්ඨිත්තතාය පත්ථෙතීති සම්බන්ධො.

81. සතසො අනුසාසියාති ධම්මෙන සමෙන වචනෙන කාරණවසෙන
 අනුසාසිත්වාති අත්ථො. බාරාණසියමාසන්තෙනි බාරාණසියා සමීපෙ
 පෙසකාරගාමෙ. ඡාතො කෙනියජාතියන්ති තත්තවායජාතියා පෙසකාරකුලෙ
 ඡාතොති අත්ථො. සෙසං සුචිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

මහාකප්පිනත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. දබ්බමල්ලපුත්තත්ථෙරපදානවණ්ණනා

වතුත්ථාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො
 දබ්බමල්ලපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ
 තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො
 කාලෙ භංසවතීනගරෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා ඡාතො විභවසම්පන්නො අභොසි,
 සත්ථරි පසන්නො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුඤ්ඤානො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං
 සෙනාසනපඤ්ඤාපකානං අග්ගට්ඨානෙ ය්‍යෙත්තං දිස්වා පසන්නමානසො
 බුද්ධස්පමුඛං භික්ඛුසඬ්ඨං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං මහාදානං දත්වා
 සත්තාභව්වයෙන භගවතො පාදමුලෙ නිපතිත්වා තං යානං පත්ථෙසි. භගවාපිස්ස
 සමිජ්ඣනභාවං ඤත්වා බ්‍යාකාසි. සො යාවජීවං කුසලං කත්වා තතො වුතො
 තුසිතාදිසු දෙවෙසු දබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො වුතො විපස්සිස්ස භගවතො
 කාලෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො අසප්පුරිසසංසග්ගෙන තස්ස සාවකං භික්ඛුං
 අරහාති ඡාන්නොපි අබ්භූතෙන අබ්භාවික්ඛි. තස්සෙව සාවකානං ධීරසලාකහත්තං
 අදාසි. සො යාවතායුකං පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො
 උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා කස්සපදසබලස්ස කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
 ඔසානකාලෙ සාසනෙ පබ්බජිතො පරිනිබ්බුතෙ භගවති සකලලොකෙ කොලාහලෙ
 ඡාතෙ සත්ත භික්ඛවො පබ්බජිතො පච්චන්තජනපදෙ වනමජ්ඣෙ එකං පබ්බතං
 අභිරුහිත්වා “ජීවිතාසා ඔරොහන්තු නිරාලයා නිසීදන්තු”ති නිස්සෙණිං පාතෙසුං.
 තෙසං ඔවාදදායකො ජෙට්ඨකත්ථෙරො සත්ථාභබ්භන්තරෙ අරහා අභොසි.
 තදන්නත්තරත්ථෙරො අනාගාමී, ඉතරෙ පඤ්ච පරිසුද්ධසීලා තතො වුතා දෙවලොකෙ
 නිබ්බත්තා. තත්ථ එකං බුද්ධන්තරං දබ්බසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධස්පාදෙ
 පුක්කුසාති (ම. නි. 3.342), සභියො (සු. නි. සභියසුත්ත), බාහියො (උදා. 10),
 කුමාරකස්සපොති (ම. නි. 1.249) ඉමෙ වත්තාරො තත්ථ තත්ථ නිබ්බත්තිංසු. අයං
 පන මල්ලරට්ඨෙ අනුපියනගරෙ නිබ්බත්ති. තස්මිං මාතුකුච්ඡිතො
 අනික්ඛන්තෙයෙව මාතා කාලමකාසි, අථෙකො තස්සා සරීරං ක්‍රියාපනත්ථාය
 විතකස්මිං ආරොපෙත්වා කුමාරං දබ්බන්තරෙ පතිතං ගහෙත්වා ජග්ගාපෙසි. දබ්බෙ
 පතිතත්තා දබ්බො මල්ලපුත්තොති පාකටො අභොසි. අපරභාගෙ
 පුබ්බසම්භාරවසෙන පබ්බජී, සො කම්මට්ඨානමනුයුත්තො නචිරස්සෙව සහ
 පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි.

අථ නං සත්ථා මජ්ඣන්තභාවෙන ආනුභාවසම්පන්නභාවෙන ව භික්ඛුනං
 සෙනාසනං පඤ්ඤාපනෙ භත්තුද්දෙසනෙ ව නියොපෙසි. සබ්බො ව භික්ඛුසඬ්ඨසො
 තං සමන්තෙසි. තං විනයබන්ධකෙ (වුළුව. 189-190) ආගතමෙව. අපරභාගෙ

ටේරො එකස්ස වරසලාකදායකස්ස සලාකහත්තං මෙත්තියභූමජකානං භික්ඛුනං
 උද්දිසි. තෙ හට්ඨතුට්ඨා “ස්වෙ මය්හං මුග්ගසතමධුමිස්සකහත්තං භුඤ්ජිස්සාමා”ති
 උස්සාහජානා අහෙසුං. සො පන උපාසකො තෙසං වාරජපත්තභාවං සුත්වා දාසිං
 ආණාපෙසි – “යෙ, ජෙ, භික්ඛු ස්වෙ ඉධ ආගමිස්සන්ති, තෙ කණාජකෙන
 බිලඬගදුතියෙන පරිවිසාහී”ති. සාපි තට්ථ තෙ භික්ඛු ආගතෙ කොට්ඨකපමුඛෙ
 නිසිදාපෙත්වා භොජෙසි. තෙ භික්ඛු අනත්තමනා කොපෙන තට්ඨවායන්තා ටේරො
 ආසාතං බන්ධිත්වා “මධුරහත්තදායකං අම්භාකං අමධුරහත්තං දාපෙතුං එසොව
 නියොජෙසි”ති දුක්ඛී දුම්මනා නිසිදිංසු. අථ තෙ මෙත්තියා නාම භික්ඛුනී “කිං,
 හන්තෙ, දුම්මනා”ති පුච්ඡි. තෙ, “හගිනි, කිං අම්භෙ දබ්බෙන මල්ලපුත්තෙන
 විහෙයියමානෙ අජ්ඣුපෙක්ඛසි”ති ආහංසු. “කිං, හන්තෙ, මයා සක්කා කාතු”න්ති?
 “තස්ස දොසං ආරොපෙහී”ති. සා තත්ථ තත්ථ ටේරස්ස අභූතාරොපනං අකාසි. තං
 සුත්වා භික්ඛු හගවතො ආරොවෙසුං. අථ හගවා දබ්බං මල්ලපුත්තං
 පක්කොසාපෙත්වා – “සච්චං කිර ත්ථං, දබ්බං, මෙත්තියාය භික්ඛුනියා
 විජ්ජකාරමකාසී”ති පුච්ඡි. “යථා මං, හන්තෙ, හගවා ජානාති”ති. “න ඛො, දබ්බං,
 දබ්බා එවං නිබ්බෙදෙත්ති, කාරකභාවං වා අකාරකභාවං වා වදෙහී”ති. “අකාරකො
 අහං, හන්තෙ”ති. හගවා – “මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙත්වා තෙ භික්ඛු
 අනුයුඤ්ජා”ති ආහ. උපාලිත්ථෙරජපමුඛා භික්ඛු තං භික්ඛුනිං උජ්ජබ්බාපෙත්වා
 මෙත්තියභූමජකෙ භික්ඛු අනුයුඤ්ජිත්වා තෙහි “අම්භෙහි නියොජිතා සා භික්ඛුනී”ති
 චුත්තෙ හගවතො එකමත්ථං ආරොවෙසුං. හගවා මෙත්තියභූමජකානං භික්ඛුනං
 අමුලකසඬ්ඨසාදිසෙසං පඤ්ඤපෙසි.

තෙන ව සමයෙන දබ්බත්ථෙරො භික්ඛුනං සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙත්තො
 වෙළවනවිහාරස්ස සාමන්තා අට්ඨාරසමභාවිහාරෙ සභාගෙ භික්ඛු පෙසෙත්තො
 රත්තිභාගෙ අන්ධකාරෙ අඬගුලියා පදීපං ජාලෙත්වා තෙනෙවාලොකෙන
 අනිද්ධිමත්තෙ භික්ඛු පෙසෙසි. එවං ටේරස්ස
 සෙනාසනපඤ්ඤාපනහත්තුද්දෙසනකිච්චෙ පාකට්ඨෙ ජාතෙ සත්ථා අරියගණමජ්ඣෙ
 දබ්බත්ථෙරං යානන්තරෙ යපෙත්තො “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං
 භික්ඛුනං සෙනාසනපඤ්ඤාපකානං යදිදං දබ්බො මල්ලපුත්තො”ති (අ. නි. 1.209,
 214) එතදග්ගෙ යපෙසි.

108. ටේරො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො
 පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. තං සබ්බං
 හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව. ඉතො එකනචුතෙ කජ්ජෙ විපස්සි නාම නායකො ලොකෙ
 උජ්ජජිති සම්බන්ධො.

125. දුට්ඨවිත්තොති දුසිතවිත්තො අසාධුසඬ්ඨගමෙන අපසන්නවිත්තොති
 අත්ථො. උපවදිං සාවකං තස්සාති තස්ස හගවතො බිණ්ණසවං සාවකං උපවදිං, උපරි
 අභූතං වචනං ආරොපෙසිං, අබ්භක්ඛානං අකාසිත්ති අත්ථො.

132. දුන්දුභියොති දුන්දුං ඉති සද්දායනතො දුන්දුභිසඬ්ඛාතා හෙරියො.
නාදයිංසුති සද්දං කරිංසු. සමන්තතො අසනියොති සබ්බදිසාභාගතො අසනෙ
විනාසනෙ නියුත්තොති අසනියො, දෙවදණ්ඩා භයාවහා ඵලිංසුති සම්බන්ධො.

133. උක්කා පතිංසු නභසාති ආකාසනො අග්ගික්ඛන්ධා ච පතිංසුති අත්ථො.
ධුමකෙතු ච දිස්සතීති ධුමරාජ්සහිතො අග්ගික්ඛන්ධො ච දිස්සති පඤ්ඤායතීති
අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

දබ්බමල්ලපුත්තත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. කුමාරකස්සපත්ථෙරපදානවණ්ණනා

පඤ්චමාපදානෙ ඉතො සතසහස්සමිහීතිආදිකං ආයස්මතො
කුමාරකස්සපත්ථෙරස්ස අපදානං. අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤාතං පත්වා එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං
සුඤ්ඤානො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං චිත්තකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා
සයම්පි තං යානන්තරං පත්ථෙන්නො පණ්ඩානං කත්වා තදනුරූපානි පුඤ්ඤානි
කරොන්නො යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො
උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ
නිබ්බන්තො තස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කත්වා සුගතීසුයෙව
සංසරන්නො දිබ්බසුඛං මානුසසුඛඤ්ච අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ
එකිස්සා සෙට්ඨධිතාය කුච්ඡමිහි නිබ්බන්තො. සා කිර කුමාරිකාකාලෙයෙව
පබ්බජිතුකාමා මාතාපිතරො යාචිත්වා පබ්බජ්ජං අලභමානා පතිකුලං ගන්ත්වා
ගබ්භං ගණ්හිත්වා තං අජානිත්වා “සාමිකං ආරාධෙත්වා පබ්බජ්ජං
අනුජානාපෙස්සාමි” ති චිත්තෙසි. සා සාමිකං ආරාධෙත්තී, අයාපුත්ත –

“සචෙ ඉමස්ස කායස්ස, අන්තො බාහිරකො සියා;
දණ්ඩං නූන ගහෙත්වාන, කාකෙ සොණෙ නිවාරයෙ” ති. (විසුද්ධි. 1.122) –

ආදිනා සරීරස්ස දොසං දස්සෙන්නී තං ආරාධෙසි.

සා සාමිකෙන අනුඤ්ඤාතා ගබ්හිනිභාවං අජානන්තී දෙවදත්තපක්ඛියාසු
භික්ඛුනීසු පබ්බජී. තස්සා ගබ්හිනිභාවං දිස්වා භික්ඛුනියො දෙවදත්තං පුච්ඡිංසු. සො
“අස්සමණි” ති ආභ. සා “නාහං දෙවදත්තං උද්දිස්ස පබ්බජිතා, භගවත්තං උද්දිස්ස
පබ්බජිතා” ති භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා දසබලං පුච්ඡී. සත්ථා උපාලිත්ථෙරං
පට්ඨිෂාපෙසි. ථෙරො සාවත්ථීනගරවාසීනි කුලානි විසාබඤ්ච උපාසිකං
පක්කොසාපෙත්වා සරාජිකාය පරිසාය තං විනිච්ඡින්නො “පුරෙ ලද්ධො ගබ්භො,
අරොගා පබ්බජ්ජා” ති ආභ. තං සුත්වා සත්ථා “සාධු සුවිනිච්ඡිතං උපාලිතා
අධිකරණ” ති ථෙරස්ස සාධුකාරං අදාසි.

සා භික්ඛුනී සුවණ්ණබ්බිසදිසං පුත්තං විජායී. තං රාජා පසෙනදි කොසලො “දාරකපරිහරණං භික්ඛුනීනං පලිබොධො” ති ධාතීනං දාපෙත්වා පොසාපෙසී, කස්සපොතිස්ස නාමං කරිංසු. අපරභාගෙ අලඬිකරිත්වා සත්ථු සන්තිකං නෙත්වා පබ්බාපෙසී. කුමාරකාලෙ පබ්බජිතත්තා පන භගවතා “කස්සපං පක්කොසථ, ඉදං ඵලං වා බාදනීයං වා කස්සපස්ස දෙථා” ති වුත්තෙ “කතරකස්සපස්සා” ති “කුමාරකස්සපස්සා” ති ඵලං ගහිතනාමත්තා රඤ්ඤා පොසාවතීයපුත්තත්තා ව වුද්ධකාලෙපි කුමාරකස්සපොත්ථෙව පඤ්ඤායිත්ථ.

සො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය විපස්සනාය කම්මං කරොති, බුද්ධවචනඤ්ච උග්ගණ්හාති. අථ තෙන සද්ධිං පබ්බතමත්ථකෙ සමණධම්මං කත්වා අනාගාමී හුත්වා සුද්ධාවාසෙ නිබ්බත්තමහාබ්බුමා “විපස්සනාය මුඛං දස්සෙත්වා මග්ගඵලප්පත්තියා උපායං කරිස්සාමි” ති පඤ්චදසපඤ්ඤෙ අභිසංඛරිත්වා අත්ථවනෙ වසන්තස්ස ථෙරස්ස “ඉමෙ පඤ්ඤෙ සත්ථාරං පුච්ඡෙය්‍යාසී” ති ආචික්ඛි. තතො සො තෙ පඤ්ඤෙ භගවන්තං පුච්ඡී. භගවාපිස්ස විස්සජ්ජෙසී. ථෙරො භගවතා කථිතනියාමෙනෙව තෙ උග්ගණ්හිත්වා විපස්සනං ගබ්භං ගාභාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

150. සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො ඉතො සතසහස්සම්භීතිආදිමාහ. තත්ථ යං හෙට්ඨා වුත්තනයඤ්ච උත්තානත්ථඤ්ච, තං සබ්බං න වණ්ණයිස්සාම. අනුත්තානපදමෙව වණ්ණයිස්සාම.

169. ආපන්නසත්තා මෙ මාතාති මය්හං මාතා ගරුගබ්භා ගබ්භිනී පසුතාසන්නගබ්භාති අත්ථො.

173. වම්මිකසදිසං කායන්ති සරිරං නාම වම්මිකසදිසං යථා වම්මිකො ඉතො විතො ව ඡිද්දාවඡිද්දො සරගොළිකඋපවිකාදීනං ආසයො, ඵවමෙව අයං කායො නවඡිද්දො ධුවස්සවොති බුද්ධෙන භගවතා දෙසිතං පකාසිතං තං සුත්වා මෙ විත්තං ආසවෙ අග්ගහෙත්වා අසෙසෙත්වා කිලෙසතො විමුච්චි, අරහත්තෙ පතිට්ඨාසිති අත්ථො. අපරභාගෙ තත්ථ තත්ථ භික්ඛුනං විචිත්තධම්මකථිකභාවං සුත්වා සත්ථා “ඵතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං විත්තකථිකානං යදිදං කුමාරකස්සපො” ති (අ. නි. 1.209, 217) ඵතදග්ගෙ යපෙසිති.

කුමාරකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. බාහියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ජට්ඨාපදානෙ ඉතො සතසහස්සම්භීතිආදිකං ආයස්මතො බාහියස්ස දාරුචීරියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො බ්‍රාහ්මණසිජ්ජෙසු නිජ්ජත්තිං ගන්ත්වා වෙදඬිගෙසු

අනවයෝ ඵකදිවසං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුඤ්ඤානො පසන්නමානසො සත්ථාරං ඵකං භික්ඛුං ඛිජ්ජාභිඤ්ඤානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙනිතං දිස්වා තං යානං පත්තුකාමො සත්තාහං බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාසං මහාදානං දත්වා සත්තාහස්ස අවිච්ඡේදන හගවතො පාදමුලෙ නිපන්තො “හගවා, හන්තෙ, ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ යං භික්ඛුං ඛිජ්ජාභිඤ්ඤානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි, සො විය අහම්පි අනාගතෙ ඵකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ ඛිජ්ජාභිඤ්ඤානං අග්ගො හවෙය්” න්ති පත්ථනං අකාසී. හගවා අනාගතංසඤ්ඤාණෙන ඔලොකෙත්වා සම්ප්ඤ්ඤානභාවං ඤාත්වා “අනාගතෙ ගොතමස්ස හගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ඛිජ්ජාභිඤ්ඤානං අග්ගො හවිස්සති” ති බ්‍යාකාසී. සො යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ ඡ කාමාවචරසම්පත්තියො අනුභවිත්වා පුන මනුස්සෙසු චක්කවත්තිආදිසම්පත්තියො අනෙකකප්පකොට්ඨපතෙසු අනුභවිත්වා කස්සපස්ස හගවතො කාලෙ ඵකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො, හගවති පරිනිබ්බුතෙ පබ්බජිතො යදා සාසනෙ ඔසක්කමානෙ සත්ත භික්ඛු චතුත්තං පරිසානං අප්ඤ්ඤාමාරං දිස්වා සංවෙගජ්ජන්තා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා “යාව සාසනස්ස අන්තරධානං න හොති, තාව අත්තනො පතිට්ඨං කර්ස්සාමා” ති සුවණ්ණවෙනියං චන්දිත්වා තත්ථ අරඤ්ඤෙ ඵකං පබ්බතං දිස්වා “ජීවිතසාලයා නිවත්තන්තු, නිරාලයා ඉමං පබ්බතං අභිරුහන්තු” ති නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා සබ්බෙ තං පබ්බතං අභිරුහි නිස්සෙණිං පාතෙත්වා සමණධම්මං කරිංසු. තෙසු සඤ්ඤාත්මකො ඵකරත්තාතික්කමෙන අරහත්තං පාපුණි. සො අනොතත්තදහෙ නාගලතාදන්තකට්ඨං බාදිත්වා මුඛං ධොවිත්වා උත්තරකුරුතො පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා තෙ භික්ඛු ආහ – “ආවුසො, ඉමං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජාමා” ති. තෙ ආහංසු – “කිං, හන්තෙ, අම්හෙහි ඵං කතිකා කතා ‘යො පඨමං අරහත්තං පාපුණාති, තෙනාහතං පිණ්ඩපාතං අවසෙසා පරිභුඤ්ජන්තු’” ති? “නො හෙතං, ආවුසො” ති. “තෙන හි සවෙ මයම්පි තුම්හෙ විය විසෙසං නිබ්බත්තෙස්සාම, සයං ආහරිත්වා භුඤ්ජිස්සාමා” ති න ඉච්ඡිංසු.

දුතියදිවසෙ දුතියත්මකො අනාගාමී හුත්වා තමෙව පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා ඉතරෙ නිමන්තෙසි. තෙ ඵවමාහංසු – “කිං පනාවුසො, කතිකා කතා, ‘මහාමෙරෙන ආහතං පිණ්ඩපාතං අභුඤ්ජිත්වා අනුමෙරෙන ආහතං භුඤ්ජිස්සාමා’” ති? “නො හෙතං, ආවුසො” ති. “ඵං සන්තෙ තුම්හෙ විය මයම්පි විසෙසං නිබ්බත්තෙත්වා අත්තනො අත්තනො පුරිසකාරෙන භුඤ්ජිතුං සක්කොන්තා භුඤ්ජිස්සාමා” ති න ඉච්ඡිංසු. තෙසු අරහත්තජ්ජන්තත්මකො පරිනිබ්බාසි, දුතියො අනාගාමී බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති, ඉතරෙ පඤ්ච විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තා සුස්සිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තත්ථ දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධජපාදෙ තතො චිත්තිං මනුස්සෙසු නිබ්බත්තිංසු. තෙසු ඵකො පුක්කුසාති රාජා අහොසි, ඵකො ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං කුමාරකස්සපො, ඵකො බාහියො දාරුචීරියො, ඵකො දබ්බො මල්ලපුත්තො, ඵකො සහියො පරිබ්බාජකොති. තෙසු අයං බාහියො දාරුචීරියො සුප්පාරකපට්ටනෙ වාණිජකුලෙ නිබ්බත්තො වාණිජකම්මෙ නිජ්ජන්ති. ගතො මහද්ධනො මහාහොගො, සො සුවණ්ණභූමිං ගච්ඡන්තෙහි වාණිජෙහි සද්ධිං නාවමාරුහි විදෙසං ගච්ඡන්තො කතිපාහං ගන්ත්වා භින්තාය නාවාය සෙසෙසු

[illegible]

කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ සත්තසු ජනෙසු පබ්බතං ආරුය්හ සමණධම්මං කරොත්තෙසු එකො අනාගාමී හුත්වා සුද්ධාවාසබ්බමලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අත්තනො බ්‍රහ්මසම්පත්තිං ඔලොකෙන්තො ආගතට්ඨානං ආවජ්ජෙන්තො පබ්බතමාරුය්හ සමණධම්මං කරණට්ඨානං දිස්වා සෙසානං නිබ්බත්තනට්ඨානං ආවජ්ජෙන්තො එකස්ස පරිනිබ්බුතභාවං ඉතරෙසඤ්ච පඤ්චන්තං කාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්තභාවං ඤත්වා තෙ කාලානුකාලං ආවජ්ජෙසී “ඉමස්මිං පන කාලෙ කභං නු බො තෙ”ති ආවජ්ජෙන්තො දාරුවීරියං සුප්පාරකපට්ටනං නිස්සාය කුහනකම්මෙන ජීවිතං කප්පෙන්තං දිස්වා “නට්ඨො වතායං බාලො, පුබ්බෙ සමණධම්මං කරොත්තො අතිඋක්කට්ඨභාවෙන අරහතාපි ආහතං පිණ්ඩපාතං අපරිභුඤ්ජිත්වා ඉදානි උදරහෙතු අනාරභාව සමානො අරහත්තං පටිජානිත්වා ලොකං වඤ්චෙන්තො විවරති, දසබලස්ස උප්පන්නභාවං න ජානාති, ගච්ඡාමි නං සංවෙජෙන්වා බුද්ධුප්පාදං ජානාපෙස්සාමි”ති බණෙනෙව බ්‍රහ්මලොකනො ඔතරිත්වා සුප්පාරකපට්ටනෙ රත්තිභාගසමන්තරෙ දාරුවීරියස්ස සම්මුඛෙ පාතුරහොසී. සො අත්තනො වසනට්ඨානෙ ඔහාසං දිස්වා බහි නික්බමිත්වා මහාබ්‍රහ්මානං දිස්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ “කෙ තුම්හෙ”ති පුච්ඡී. “අහං තුම්හාකං පොරාණකසභායො අනාගාමීඵලං පත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො, අම්හාකං සබ්බජෙට්ඨකො අරහා හුත්වා පරිනිබ්බුතො, තුම්හෙ පන පඤ්චජනා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා. ස්වාහං දානි තං ඉමස්මිං යානෙ කුහනකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙන්තං දිස්වා දමිතුං ආගතො”ති වත්වා ඉදං කාරණං ආහ – “නෙව බො ත්වං, බාහිය, අරහා නාපි අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නො, සාපි තෙ පටිපදා තත්ථී, යාය ත්වං අරහා වා අස්ස අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නො”ති. අට්ඨස්ස සත්ථු උප්පන්නභාවං සාවත්ථීයං වසනභාවඤ්ච ආවික්ඛිත්වා “සත්ථු සන්තිකං ගච්ඡා”ති තං උයොයාජෙන්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසී.

ලොකෙ අරහන්තො වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා” ති. අථස්ස දෙවතා ආවික්ඛි – “අත්ථී, බාහිය, උත්තරෙසු ජනපදෙසු සාවත්ථී නාම නගරං, තත්ථ සො භගවා එතරහි විහරති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො. සො හි, බාහිය, භගවා අරහා වෙව අරහත්තාය ව ධම්මං දෙසෙසී” ති. බාහියො රත්තිභාගෙ දෙවතාය කථං සුත්වා සංවිග්ගමානසො තංඛණංයෙව සුප්පාරකා නික්ඛමිත්වා එකරත්තිවාසෙන සාවත්ථී. අගමාසී, ගච්ඡන්තො ව පන දෙවතානුභාවෙන බුද්ධානුභාවෙන ව වීසයොජනසතිකං මග්ගං අතික්කමිත්වා සාවත්ථී. අනුප්පත්තො, තස්මිං ඛණෙ සත්ථා සාවත්ථීයං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො හොති. සො ජෙනවනං පවිසිත්වා අබ්භොකාසෙ වඩ්ඤ්ඤානෙ සම්බහුලෙ හික්ඛු පුච්ඡ – “කුහිං එතරහි සත්ථා” ති? හික්ඛු “සාවත්ථීයං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො” ති වත්වා “ත්ථං පන කුතො ආගතොසී” ති පුච්ඡංසු. “සුප්පාරකා ආගතොමිහි” ති. “කදා නික්ඛන්තොසී” ති? “හියොයා සායන්හසමයෙ නික්ඛන්තොමිහි” ති. “දුරතොපි ආගතො, නිසීද තාව පාදෙ ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙත්වා ටොකං විස්සමාහි, ආගතකාලෙ සත්ථාරං දක්ඛිස්සති” ති ආහංසු. “අහං, භන්තෙ, සත්ථු වා අත්තතො වා ජීවිතන්තරායං න ජානාමි, කත්ථවි අට්ඨත්වා අනිසීදිත්වා එකරත්තෙනෙව වීසයොජනසතිකං මග්ගං ආගතො, සත්ථාරං පස්සිත්වා ව විස්සමිස්සාමි” ති ආහ. සො එවං වත්වා තරමානරූපො සාවත්ථී. පවිසිත්වා භගවන්තං අනොපමාය බුද්ධසිරියා වරන්තං දිස්වා “විරස්සං වත මෙ ගොතමො සම්මාසම්බුද්ධො දිට්ඨො” ති දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනනසරීරො ගන්ත්වා අන්තරවිථීයං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ගොප්ඵකෙසු දළ්භං ගහෙත්වා එවමාහ – “දෙසෙතු, භන්තෙ භගවා, ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො ධම්මං, යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුබායා” ති. අථ නං සත්ථා “අකාලො ඛො තාව, බාහිය, අන්තරසරං පවිට්ඨමිහා පිණ්ඩායා” ති පටික්ඛිපි.

තං සුත්වා බාහියො, “භන්තෙ, සංසාරෙ සංසරන්තෙන කඛළීකාරාභාරො න අලද්ධපුබ්බො, තුම්භාකං වා මය්හං වා ජීවිතන්තරායං න ජානාමි, දෙසෙතු මෙ, භන්තෙ භගවා, ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො ධම්ම” ති පුන යාචි. සත්ථා දුතියමිපි තථෙව පටික්ඛිපි. එවං කිරස්ස අහොසි – “ඉමස්ස දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය සකලසරීරං පිතියා නිරන්තරං අප්ඤ්ඤාත්ථං හොති, බලවපිතිවෙගො ධම්මං සුත්වාපි න සක්ඛිස්සති පටිවිජ්ඣිතුං, මජ්ඣන්තුවපෙක්ඛාය තාව තිට්ඨතු, එකරත්තෙනෙව වීසයොජනසතිකං මග්ගං ආගතස්සපි වස්ස දරටො බලවා සොපි තාව පටිප්පස්සමිහතු” ති. තස්මා ද්වික්ඛන්තුං පටික්ඛිපිත්වා තතියං යාචිතො අන්තරවිථීයං ධීතොව “තස්මාතිහ තෙ, බාහිය, එවං සික්ඛිතබ්බං, දිට්ඨො දිට්ඨමන්තං භවිස්සති” ති ආදිනා (උදා. 10) නයෙන අනෙකපරියායෙන ධම්මං දෙසෙසි. සො සත්ථු ධම්මං සුඤ්ඤානොයෙව සබ්බාසවෙ ඛෙපෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි.

178. සො අරහත්තං පත්තක්ඛණෙයෙව පුබ්බකම්මං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො ඉතො සතසහස්සමිහිති ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව. අනුත්තානපදවණ්ණනමෙව කරිස්සාම.

181. හසනං පච්චවෙක්ඛණන්ති පරිපුණ්ණසොමනස්සජාතං පච්චවෙක්ඛණං, කොමාරවණ්ණං අතිකොමලන්ති අත්ථො.

182. භෙමයඤ්ඤොපච්ඡිතඛිගන්ති සුවණ්ණසුත්තයඤ්ඤොපච්ඡිතසුත්තඅවයවං සරීරං දෙහන්ති අත්ථො. පලම්බබ්බිබ්බතම්බොට්ඨන්ති ඔලම්බිතබ්බිබ්බඵලසදිසං රත්තවණ්ණං ඔට්ඨද්වයසමන්තාගතන්ති අත්ථො. සෙතතිණ්හසමං දිජන්ති සුනිසිතතිණ්හඅයලොහසංසනෙන සංසිත්වා සමං කතං විය සමදන්තන්ති අත්ථො.

183. පිතිසම්ඵුල්ලිතානනන්ති පිතියා සුට්ඨු ඵුල්ලිතං විකසිතං ආනනං මුඛං ආදාසතලසදිසමුඛවන්තන්ති අත්ථො.

184. බ්ඡපාභිඤ්ඤස්ස භික්ඛුනොති බ්ඡපං දෙසනාය සමුග්ගාටිතක්ඛණෙයෙව අභිවිසෙසෙන ඤාතුං සමත්ථස්ස භික්ඛුනොති අත්ථො.

186. සග්ගං අගං සභවනං යථාති අත්තනො ගෙහං විය සග්ගං ලොකං අගමාසිත්ති අත්ථො.

196. න ත්වං උපායමග්ගඤ්ඤති ත්වං නිබ්බානාධිගමුපායභූතමග්ගඤ්ඤ න අහොසිති අත්ථො.

200. සත්ථුනො සදා ජිනන්ති සදා සබ්බකාලං ජිනං ජිනන්තො පරාජිතකොපො සත්ථුනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස විමලානනං ආදාසතලසදිසමුඛං පස්සිස්සාමි පස්සිතුං නික්ඛමාමිති යොජනා. දිජෙ අපුච්ඡිං කුභිං ලොකනන්දනොති කුභිං යානෙ ලොකපසාදකරො සත්ථාති දිජෙ බ්‍රාහ්මණෙ අහං භික්ඛු අපුච්ඡිත්ති අත්ථො.

201. සසොව බ්ඡපං මුනිදස්සනුස්සුකොති මුනිදස්සනෙ තථාගතදස්සනෙ උස්සුකො උස්සාහජානො සසො ඉව බ්ඡපං පාපුණාතීති අත්ථො.

202. තුවටං ගන්ත්වාති සීසං ගන්ත්වා. පිණ්ඩත්ථං අපිභාගිධන්ති පිණ්ඩපාතං පට්ඨිව අපිභං අපගතපිභං අගිධං නිත්තණ්හං.

203. අලොලක්ඛන්ති ඉතො චිතො ව අනොලොකයමානං උත්තමෙ සාවත්ථීනගරෙ පිණ්ඩාය විවරන්තං අදක්ඛිත්ති සම්බන්ධො. සිරිනිලයසඩ්ධකාසන්ති සිරියා ලක්ඛණානුබ්‍රාහ්මණසොභාය නිලයං සඩ්ධකාසං ජලමානතොරණසදිසං. රවිදිත්තිහරානනන්ති විජ්ජොතමානසුරියමණ්ඩලං විය විජ්ජොතමානමුඛමණ්ඩලං.

204. කුපටෙ ව්ඡපනට්ඨස්සාති කුච්ඡිතපටෙ සොපද්දවමග්ගෙ මුළුභස්ස මිච්ඡාපට්ඨපන්තස්ස මෙ සරණං හොභි පතිට්ඨා හොභි. ගොතමාති භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති.

218. න තත්ථ සුක්කා ජොතන්තීති සුක්කපභාසම්පන්නා ජොතමානඔසධිතාරකාදයො න ජොතන්ති නප්පභාසන්ති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සො එවං පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්වා තාවදෙව ව භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාවි.
 “පරිපුණ්ණං තෙ පත්තවීවර”න්ති ව පුට්ඨො “න පරිපුණ්ණං”න්ති ආහ. අථ නං
 සත්ථා “තෙන හි පත්තවීවරං පරියෙසාහි”ති වත්වා පක්කාමි. සො කිර
 විසතිවස්සසහස්සාති සමණධම්මං කරොන්තො “භික්ඛුනා නාම අත්තනා පච්චයෙ
 ලභිත්වා අඤ්ඤං අනොලොකෙත්වා සයමෙව පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති”ති වත්වා
 එකභික්ඛුස්සාපි පත්තෙන වා විවරෙන වා සඬගහං නාකාසි, “න තෙනස්ස ඉද්ධිමයං
 පත්තවීවරං උප්පජ්ජිස්සති”ති ඤත්වා භගවා එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බජ්ජං නාදාසි.
 තම්පි පත්තවීවරං පරියෙසමානමෙව සඬකාරට්ඨානතො වොළක්ඛණ්ඩාති
 සංකඬ්ඨෙත්තං පුබ්බවෙරිකො අමනුස්සො එකිස්සා තරුණවච්ඡාය ගාවියා සරීරෙ
 අධිමුච්චිත්වා වාමඌරුමහි පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. සත්ථා පිණ්ඩාය වරිත්වා
 කතහත්තකිච්චො සම්බහුලෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං නික්ඛමන්තො බාහියස්ස සරීරං
 සඬකාරට්ඨානෙ පතිතං දිස්වා “ගණ්හථ, භික්ඛවෙ, එතං බාහියං දාරුචීරියන්ති
 එකස්මිං ගෙහද්වාරෙ යත්වා මඤ්චකං ආහරාපෙත්වා ඉමං සරීරං නගරද්වාරතො
 නිහරිත්වා ක්කාපෙත්වා ධාතුයො ගහෙත්වා ථූපං කරොථා”ති භික්ඛු ආණාපෙසි.

තෙ භික්ඛු ධාතුං මහාපථෙ ථූපං කාරෙත්වා සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා අත්තනො
 කතකම්මං ආරොවෙසුං. තතො සඬසමජ්ඣෙ කථා උදපාදි – “තථාගතො
 භික්ඛුසඬසෙන සරීරක්කාපනකිච්චං කාරෙසි, ධාතුයො ව ගාහාපෙත්වා චෙතියං
 කාරාපෙසි, කතරමග්ගො නු බො තෙන සමධිගතො, සාමණෙරො නු බො සො,
 භික්ඛු නු බො”ති. සත්ථා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා “පතිට්ඨිතො, භික්ඛවෙ, බාහියො
 දාරුචීරියො අරහත්තො”ති උපරි ධම්මදෙසනං වඬ්ඨෙති. තස්ස පරිනිබ්බුතභාවඤ්ච
 ආචික්ඛිත්වා “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං බිජ්ජාහිඤ්ඤානං යදිදං
 බාහියො දාරුචීරියො”ති (අ. නි. 1.209, 216) එතදග්ගෙ යපෙසි.

අථ නං භික්ඛු පුච්ඡිංසු – “තුම්හෙ, භන්තෙ, ‘බාහියො දාරුචීරියො අරහත්තං
 පත්තො’ති වදෙථ, කදා සො අරහත්තං පත්තො”ති? “මම ධම්මං සුතකාලෙ,
 භික්ඛවෙ”ති. “කදා පනස්ස, භන්තෙ, තුම්හෙහි ධම්මො කථිතො”ති? “භික්ඛාය
 වරන්තෙන අන්තරවීජියං ධීතෙනා”ති. “අප්පමත්තකො, භන්තෙ, තුම්හෙහි
 අන්තරවීජියං යත්වා කථිතධම්මො; කථං සො තාවත්තකෙන විසෙසං
 නිබ්බත්තෙසි”ති? අථ නෙ සත්ථා, “භික්ඛවෙ, මම ධම්මං ‘අප්පං’ වා ‘බහුං’ වා’ති
 මා වින්තයිත්ථ. අනෙකානිපි හි අනත්ථපදසංභිතාති ගාථාසහස්සාති න සෙය්‍යො,
 අත්ථනිස්සිතං පන එකම්පි ගාථාපදං සෙය්‍යො”ති වත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා
 ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“සහස්සමපි වෙ ගාථා, අනත්ථපදසංභිතා;
 එකං ගාථාපදං සෙය්‍යො, යං සුත්වා උපසම්මති”ති. (ධ. ප. 101) –

දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසිනියා පාණසහස්සානං ධම්මාහිසමයො අහොසිති.

බාහියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. මහාකොට්ඨිකත්ථෙරපදානවණ්ණනා

සත්තමාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො
මහාකොට්ඨිකත්ථෙරස්ස අපදානං. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු
කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො
පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා
විඤ්ඤානං පත්තො මාතාපිතූනං අච්චයෙන කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා සරාවාසං
වසන්තො එකදිවසං පදුමුත්තරස්ස භගවතො ධම්මදෙසනාකාලෙ
භංසවතීනගරවාසිනො ගන්ධමාලාදිහත්ථෙ යෙන බුද්ධො යෙන ධම්මො යෙන
සඬ්ඝො, තත්තින්තෙ තප්පොණෙ තප්පඛිභාගෙ ගච්ඡන්තෙ දිස්වා තෙහි සද්ධිං
භගවන්තං උපසඬකමිත්වා, සත්ථාරං එකං භික්ඛුං පටිසම්භිදාප්පත්තානං
අග්ගට්ඨානෙ යපෙත්තං දිස්වා “අයං ඉමස්මිං සාසනෙ පටිසම්භිදාප්පත්තානං
අග්ගො, යංනුනාභමිපි එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අයං විය පටිසම්භිදාප්පත්තානං
අග්ගො භවෙය්”න්ති වින්තෙත්වා සත්ථු දෙසනාපරියොසානෙ වුට්ඨිතාය පරිසාය
භගවන්තං උපසඬකමිත්වා, “භන්තෙ, ස්වෙ මය්හං ගෙහෙ භික්ඛං ගණ්හවා”ති
නිමන්තෙසි. සත්ථා අධිවාසෙසි. සො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා
සකනිවෙසනං ගන්ත්වා සබ්බරත්තිං බුද්ධස්ස ව භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව නිසප්පට්ඨානං
ගන්ධමාලාදීහි අලඬකරිත්වා බාදනීයභොජනීයං පටියාදාපෙත්වා තස්සා රත්තියා
අච්චයෙන සකනිවෙසනෙ භික්ඛුසඬ්ඝසභස්සපරිවාරං සත්ථාරං
විවිධයාගුබ්ඡ්ජකපරිවාරං සසුපබ්බස්සන්තං ගන්ධසාලිභොජනං භොජාපෙත්වා
භත්තකිච්චපරියොසානෙ වින්තෙසි – “මහන්තං ඛො අහං යානන්තරං පත්ථෙමි, න
පන යුත්තං මයා එකදිවසමෙව දානං දත්වා තං යානන්තරං පත්ථෙතුං, අනුපටිපාටියා
සත්තාහං දානං දත්වා පත්ථෙස්සාමි”ති. සො තෙනෙව නියාමෙන සත්තාහං
මහාදානං දත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ දුස්සකොට්ඨාගාරං විවරාපෙත්වා උත්තමං
තිච්චරප්පභොගාකං සුමුමවත්ථං බුද්ධස්ස පාදමූලෙ යපෙත්වා භික්ඛුසඬ්ඝසභස්ස ව
තිච්චරං දත්වා තථාගතං උපසඬකමිත්වා, “භන්තෙ, යො සො භික්ඛු තුම්හෙහි ඉතො
සත්තමෙ දිවසමත්ථකෙ පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපිතො, අභමිපි සො
භික්ඛු විය අනාගතෙ උප්පජ්ජනකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා
පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගො භවෙය්”න්ති සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා පත්ථනං
අකාසි. සත්ථා තස්ස සමිජ්ඣනභාවං ඤාත්වා “අනාගතෙ ඉතො
කප්පසඬ්ඝසභස්සමත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස
සාසනෙ තව පත්ථනා සමිජ්ඣස්සති”ති බ්‍යාකාසි. සො තත්ථ යාවතායුකං
පුඤ්ඤානි කත්වා තතො වුතො දෙවසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරාපරං
දෙවමනුස්සෙසු පරිබ්භමි.

එවං සො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො තත්ථ තත්ථ භවෙ
පුඤ්ඤඤාණසම්භාගෙ සම්භරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං
බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති, කොට්ඨිකොතිස්ස නාමං අකංසු. කස්මා මාතුයා
වා අයාකපයාකාදීනං වා නාමං අග්ගභෙත්වා එවං නාමං කරිංසුති වෙ? අත්තතො
පඤ්ඤවත්තතාය වෙදඬිගෙසු සතක්කපරතක්කෙසු සනිසණ්ඩුකෙටුහෙසු

සාක්ඛරජපහෙදෙසු සකලබ්‍යාකරණෙසු ව ඡෙකභාවෙන ව දිට්ඨදිට්ඨෙ ඡනෙ මුඛසත්තීහි කොට්ඨෙන්නො පක්කොට්ඨෙන්නො විතුදන්නො විවරතීති අන්වත්ථනාමං කරිංසුති වෙදිතබ්බං. සො වයජපත්තො තයො වෙදෙ උග්ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණසිජ්ජෙ නිජ්ජත්තිං පත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නකාලතො පට්ඨාය විපස්සනාය කම්මං කරොන්නො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා පටිසම්භිදාසු විණ්ණවසී භුත්වා අභිතො මහාපෙරෙ උපසඬකම්ත්වා පඤ්භං පුච්ඡන්තොපි දසබලං උපසඬකම්ත්වා පටිසම්භිදාසුයෙව පඤ්භං පුච්ඡී. එවමයං පෙරො තත්ථ කතාධිකාරතාය තත්ථ විණ්ණවසීභාවෙන ව පටිසම්භිදාජ්ජත්තානං අග්ගො ජාතො. අථ නං සත්ථා මහාවෙදල්ලසුත්තං අට්ඨුජ්ජත්තිං කත්වා පටිසම්භිදාජ්ජත්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි, ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං පටිසම්භිදාජ්ජත්තානං යදිදං මහාකොට්ඨිකො’’ති (අ. නි. 1.209, 218).

221. සො අපරෙන සමයෙන විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්නො සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව.

ඉත්ථං සුදමායස්මා මහාකොට්ඨිකොති එත්ථ සුදන්ති නිදස්සනෙ නිපාතො. ආයස්මාති ගාරවාධිවචනං, යථා තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානොති.

මහාකොට්ඨිකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. උරුවෙලකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අට්ඨමාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො උරුවෙලකස්සපත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨුපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො වයජපත්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සත්ථාරං එකං භික්ඛුං මහාපරිවාරානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සයම්පි තං යානන්තරං පත්ථෙන්නො මහාදානං දත්වා පණ්ඩානං අකාසි. හගවා වස්ස අනන්තරායනං දිස්වා ‘‘අනාගතෙ ගොතමබුද්ධස්ස සාසනෙ මහාපරිවාරානං අග්ගො හවිස්සතී’’ති බ්‍යාකාසි. සො තත්ථ යාවතායුකං පුඤ්ඤාති කත්වා තතො චචිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉතො ද්වෙනචුතිකජ්ජමත්ථකෙ චුස්සස්ස හගවතො වෙමාතිකකනිට්ඨභාතා භුත්වා නිබ්බත්තො, අඤ්ඤෙපිස්ස ද්වෙ කනිට්ඨභාතරො අහෙසුං. තෙ තයො බුද්ධජ්ජමුඛික්ඛුසඬ්ඨං නිමන්තෙත්වා පරමාය පූජාය පූජෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො අම්භාකං හගවතො උජ්ජත්තිතො පුරෙතරමෙව බාරාණසියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ තයො භාතරො භුත්වා නිබ්බත්තා ගොත්තවසෙන තයොපි කස්සපාති එවං නාමකා අහෙසුං. තෙ තයො වයජපත්තා තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිංසු. තෙසං ඡෙට්ඨභාතිකස්ස පඤ්චමාණවකසතාති පරිවාරා, මජ්ඣිමස්ස තීණි, කනිට්ඨස්ස ද්වෙ, තෙ අත්තනො ගන්ථෙසු සාරං ඔලොකෙන්නා දිට්ඨධම්මිකමෙව අත්ථං දිස්වා පබ්බජ්ජං රොවෙසුං.

තෙසු ජෙට්ටිහානා අත්තනො පරිවාරෙන සද්ධිං උරුවෙලං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා උරුවෙලකස්සපො නාම ජාතො, මජ්ඣිමො ගඬගානදිවඬකෙ පබ්බජිතො නදීකස්සපො නාම ජාතො, කනිට්ඨො ගයාසීසෙ පබ්බජිතො ගයාකස්සපො නාම ජාතො. එවං තෙසු ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තත්ථ තත්ථ වසන්තෙසු බහුතං දිවසානං අව්චයෙන අම්භාකං බොධිසත්තො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා පටිවිද්ධසබ්බඤ්ඤාඤාඤාණො අනුක්කමෙන ධම්මවක්කං පවත්තෙත්වා පඤ්චවග්ගියත්ථෙරෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා යසකුලපුත්තජපමුඛෙ පඤ්චපඤ්ඤාසප්පනෙ සභායකෙ විනෙන්වා සට්ඨි අරහත්තෙ “වරථ, භික්ඛවෙ, වාරික” න්ති (මහාව. 32) විස්සජ්ජෙත්වා තිංසහද්දවග්ගියෙ විනෙන්වා උරුවෙලකස්සපස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා වසනත්ථාය අග්ගාගාරං පවිසිත්වා තත්ථ ගතනාගදමනාදිහි අඬුඬුඬුඬුසහස්සෙහි පාටිභාරියෙහි උරුවෙලකස්සපං සපරිවාරං විනෙන්වා පබ්බාජෙසි. තස්ස පබ්බජ්ජාට්ඨානඤ්ච ඉද්ධිපාටිභාරියකරණඤ්ච සබ්බං නදීකස්සපස්ස අපදානට්ඨකථායං ආචි භවිස්සති. තස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා ඉතරෙපි ද්වෙ භාතරො සපරිසා ආගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. සබ්බෙව තෙ ඉද්ධිමයපත්තව්වරධරා එහිභික්ඛුකා අහෙසුං. සත්ථා තං සමණසහස්සං ආදාය ගයාසීසං ගන්ත්වා පිට්ඨිපාසාණෙ නිසින්තො ආදිත්තපරියායදෙසනාය (මහාව. 54) තෙ සබ්බෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි.

251. සො එවං අරහත්තං පත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. අනුත්තානපදමෙව චණ්ණයිස්සාම.

268. සො ච සබ්බං තමං හන්ත්වාති සො ඵුස්සො භගවා රාගදොසමොහාදිකිලෙසන්ධකාරං විද්ධංසෙත්වා. විජටෙන්වා මහාජටන්ති තණ්හාමානාදිහි දියඬුඬුසහස්සෙහි කිලෙසගණෙහි මහාබ්‍යාකුලං ජටං විජටෙන්වා පදාලෙන්වා එාලෙන්වාති අත්ථො. සදෙවකං දෙවලොකසහිතං සකලං ලොකසන්තිවාසංතජ්ජයන්තො සන්තජ්ජයන්තො පිණෙන්නො අමතං වුට්ඨිං මහාතිබ්බානවුට්ඨිධාරං වස්සතෙ පග්ගරාපෙතීති යොජනා.

269. තදා හි බාරාණසියන්ති “බාරස මනුස්සා” තිආදීසු විය බාරස ද්වාදසරාසි හුත්වා පුරා, හිමවන්තතො ඉසයො ච පච්චෙකමුනිසඬ්ඛාතා ඉසයො ච ගන්ධමාදනතො ආකාසෙනාගන්ත්වා එත්ථ ගච්ඡන්ති ඔතරන්ති පවිසන්තීති බාරාණසී, අථ වා සම්මාසම්බුද්ධසඬ්ඛාතානං අනෙකසතසහස්සානං ධම්මවක්කපවත්තනත්ථාය ඔතරට්ඨානං නගරං ලිඬිගවිපල්ලාසං කත්වා ඉත්ථිලිඬිගවසෙන බාරාණසීති වුච්චති, තිස්සං බාරාණසියං.

273. නික්ඛිත්තසත්ථං පච්චන්තන්ති ඡඩ්ඨිතසත්ථං පාතිතආවුධං පච්චන්තජනපදං නිබ්බිසෙවනං කත්වා පුනරුපච්චන්ති පුනරපි තං නගරං උපෙච්ච උපගම්ම සම්පත්තාති අත්ථො. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාමෙවති.

උරුවෙලකස්සපත්ථෙරඅපදානචණ්ණනා සමත්තා.

9. රාධත්ථෙරපදානවණ්ණනා

296. නවමාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මනො රාධත්ථෙරස්ස අපදානං. තං සබ්බං පාඨානුසාරෙන නයානුවිත්තනෙන විඤ්ඤුහි සුචිඤ්ඤයාමෙව. කෙවලං පුඤ්ඤනානත්තමෙවාති.

රාධත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

දසමං මොසරාජත්ථෙරපදානං සුචිඤ්ඤයාමෙවාති.

චතුපඤ්ඤාසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

55. හද්දියවග්ගො

1. ලකුණ්ඩකහද්දියත්ථෙරපදානවණ්ණනා

පඤ්චපඤ්ඤාසමවග්ගෙ පඨමාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මනො ලකුණ්ඩකහද්දියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මං සුඤ්ඤන්තො නිසින්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං මඤ්ජුස්සරානං අග්ගට්ඨානෙ යථෙත්තං දිස්වා සයම්පි තං යානන්තරං පත්ථෙන්නො බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඨස්ස සජ්ජිසක්ඛරාදිමුදුරරසසම්මිස්සං මහාදානං දත්වා “අභම්පි, භන්තෙ, අනාගතෙ අයං භික්ඛු විය එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ මඤ්ජුස්සරානං අග්ගො භවෙය්” න්ති පණ්ඩානං අකාසි. භගවා තස්ස අනන්තරායං දිස්වා ඛ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි.

සො යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා චුස්සභගවතො කාලෙ චිත්‍රකොකිලො හුත්වා නිබ්බත්තො රාජ්‍යායානතො මුදුරං අම්බඵලං තුණ්ඩෙනාදාය ගච්ඡන්තො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො “දස්සාමි බුද්ධස්සා” ති විත්තං උප්පාදෙසි. සත්ථා තස්ස චිත්තාවාරං ඤත්වා පත්තං ගහෙත්වා නිසීදි. කොකිලො දසබලස්ස පත්තෙ අම්බපක්කං යථෙසි. සත්ථා තස්ස සොමනස්සුප්පාදනත්ථං තස්ස පස්සන්තස්සෙව තං පරිභුඤ්ජී. අථ සො කොකිලො පසන්නමානසො තෙනෙව පිනිසුබෙන සත්තාහං විනිනාමෙසි. තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන උප්පන්නුප්පන්තභවෙ මඤ්ජුස්සරො අභොසි. කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ වඩ්ඪකිකුලෙ නිබ්බත්තෙත්වා ජෙට්ඨකවඩ්ඪකී හුත්වා පාකටො අභොසි. පරිනිබ්බුතෙ භගවති තස්ස සරීරධාතුයො නිදහිතුං සත්තයොජනජපමාණෙ පුපෙ ආරද්ධෙ සො ආහ – “යොජනාවට්ටං යොජනුබ්බෙධං කරොමා” ති. තෙ සබ්බෙ තස්ස වචනෙ අට්ඨංසු. ඉති අප්පමාණස්ස බුද්ධස්ස ඔරජපමාණං වෙනියං කාරෙසි, තෙන කම්මෙන නිබ්බත්තට්ඨානෙ අඤ්ඤෙහි භීනජපමාණො අභොසි. සො අම්භාකං භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ

නිබ්බත්තිත්වා අතිරස්සතාය ව සුවණ්ණපටිමා විය සුන්දරසරීරතාය ව
ලකුණ්ඩකහද්දියොති පඤ්ඤායිත්ථ. සො අපරභාගෙ සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා
පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා බහුස්සුතො ධම්මකට්ඨකො හුත්වා මධුරෙන සරෙන
පරෙසං ධම්මං කපෙසි.

අටෙකස්මිං උස්සවදිවසෙ එකෙන බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං රටෙන ගවිෂන්ති එකා
ගණිකා ටෙරං දිස්වා දන්තවිදංසකං හසි. ටෙරො තස්සා දන්තට්ඨිකෙ නිමිත්තං
ගහෙත්වා ඤානං උප්පාදෙත්වා තං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අනාගාමී
අහොසි, සො අභිණ්භං කායගතාය සතියා විහරන්තො එකදිවසං ආයස්මතා
ධම්මසෙනාපතිනා ඔවදියමානො අනුසාසියමානො අරහත්තෙ පතිට්ඨති. එකවිවෙ
හික්ඛු ව සාමණෙරා ව තස්ස අරහත්තප්පත්තභාවං අජානන්තො කණ්ණෙසු
ගහෙත්වා කඩ්ඪන්ති, සීසෙ බාහාය හත්ථපාදාදීසු වා ගහෙත්වා වාලෙන්වා කීළන්තා
විහෙයෙසුං. අථ හගවා සුත්වා – “මා, හික්ඛවෙ, මම පුත්තං විහෙයෙථා” ති ආහ.
තතො පට්ඨාය තං “අරහා” ති ජානිත්වා න විහෙයෙසුං.

12. සො අරහා හුත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං
පකාසෙන්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. මඤ්ජුනාභිනිකුජහන්ති
මධුරෙන පෙමනියෙන සරෙන අභිනිකුජිං සද්දං නිව්ඡාරෙසිං අහන්ති අත්ථො.
සෙසමෙත්ථ සුච්ඤ්ඤායාමෙවාති.

ලකුණ්ඩකහද්දියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. කඩ්ඛාරෙවතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

34. දුතියාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො
කඩ්ඛාරෙවතත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ
හවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො, තං සබ්බං පාඨානුසාරෙන සුච්ඤ්ඤායාමෙවාති.

කඩ්ඛාරෙවතත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. සිවලිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තතියාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො සිවලිත්ථෙරස්ස
අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති
පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො
හෙට්ඨා චුත්තනයෙන විහාරං ගන්ත්වා පරිසාය පරියන්තෙ යීතො ධම්මං සුඤ්ඤානො
සත්ථාරං එකං හික්ඛුං ලාභීනං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්තං දිස්වා “මයාපි අනාගතෙ
එවරුපෙන හවිතුං වට්ටති” ති දසබලං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං බුද්ධජ්‍යෙෂ්ඨස්ස
හික්ඛසඤ්ඤාස්ස මහාදානං දත්වා, “හන්තෙ, ඉමිනා අධිකාරකම්මෙන න අඤ්ඤං
සම්පත්තිං පත්ථෙමි, අනාගතෙ පන එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අහම්පි තුම්හෙහි සො

එතදග්ගෙ යපිතභික්ඛු විය ලාභීනං අග්ගො භවෙය්‍යා’න්ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායතං දිස්වා “අයං තෙ පත්ථනා අනාගතෙ ගොතමස්ස බුද්ධස්ස සන්තිකෙ සම්ප්‍රකාශකා”ති බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො කුලපුත්තො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ ඛන්ධුමතීනගරතො අවිදුරෙ එකස්මිං ගාමකෙ නිබ්බන්ති, තස්මිං සමයෙ ඛන්ධුමතීනගරවාසීනො රඤ්ඤා සද්ධිං සාකච්ඡිත්වා දසබලස්ස දානං අදංසු.

එකදිවසං සබ්බෙ එකතො භුත්වා දානං දෙන්තා “කිං නු ඛො අම්භාකං දානග්ගෙ නත්ථි”ති (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.207; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.59 සිවලිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා) ඔලොකෙන්තා මධුඤ්ඤා ගුළදධිඤ්ඤා නාද්දසංසු. තෙ “යතො කුතොවි ආහරිස්සාමා”ති ජනපදතො නගරපවිසනමග්ගෙසු පුරිසෙ යපෙසු. තදා එස කුලපුත්තො අත්තතො ගාමතො ගුළදධිවාරකං ගහෙත්වා “කිඤ්චිදෙව ආහරිස්සාමි”ති නගරං ගච්ඡන්තො “මුඛං ඛොචිත්වා ඛොතභත්ථපාදො පවිසිස්සාමි”ති එසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්තො නඨගලසිසප්පමාණං නිම්මක්ඛිකදණ්ඩකමධුං දිස්වා “පුඤ්ඤෙන මෙ ඉදං උජ්ජන්ත”න්ති ගහෙත්වා නගරං පාවිසි. නාගරෙහි යපිතපුරිසො තං දිස්වා, “මාරිස, කස්ස ඉමං හරසි”ති පුච්ඡි. “න කස්සවි, සාමි, වික්කාසිකං මෙ ඉදං”න්ති. “තෙන හි ඉමං කභාපණං ගහෙත්වා එතං මධුඤ්ඤා ගුළදධිඤ්ඤා දෙහි”ති.

සො චිත්තෙසි – “ඉදං මෙ න ඛහුං අග්ගති, අයඤ්ඤා එකජ්ජහාරෙතෙව ඛහුං දෙති, විමංසිස්සාමි”ති. තතො නං ආහ – “නාහං එකකභාපණෙන දෙමි”ති. “යදි එවං ද්වෙ කභාපණෙ ගහෙත්වා දෙහි”ති. “ද්විතිපි න දෙමි”ති. එතෙනුපායෙන වඩ්ඪෙත්වා යාව සහස්සං පාපුණි, සො චිත්තෙසි – “අතිඅඤ්ඤාං න වට්ටති, හොතු තාව ඉමිනා කත්තබ්බකම්මං පුච්ඡිස්සාමි”ති. අථ නං ආහ – “න ඉදං ඛහුඅග්ගනකං, ත්වං පන ඛහුං දෙසි, කෙන කම්මෙන ඉදං ගණ්හසි”ති. “ඉධ, හො, නගරවාසීනො රඤ්ඤා සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣන්ත්වා විපස්සිසම්මාසම්බුද්ධස්ස දානං දෙන්තා ඉදං ද්වයං දානග්ගෙ අපස්සන්තා මං පරියෙසාපෙන්නි. සථෙ ඉදං ද්වයං න ලභිස්සන්ති, නාගරානං පරාජයො භවිස්සති. තස්මා සහස්සං දත්වා ගණ්හාමි”ති. “කිං පනෙතං නාගරානං එව වට්ටති, උදාහු අඤ්ඤෙසම්පි දාතුං වට්ටති”ති? “යස්ස කස්සවි දාතුං අවාරිතමෙත”න්ති. “අත්ථි පන කොවි නාගරානං දානෙ එකදිවසං සහස්සං දාතා”ති? “නත්ථි, සම්මා”ති. “ඉමෙසං මෙ ද්විත්තං සහස්සග්ගනකභාවං ජානාසි”ති? “ආම, ජානාමි”ති. “තෙන හි ගච්ඡ, නාගරානං ආරොවෙහි – ‘එකො පුරිසො ඉමානි ද්වෙ මුලෙන න දෙති, තුම්හෙහි සද්ධිං සහත්ථෙතෙව දාතුකාමො, තුම්හෙ ඉමෙසං ද්විත්තං කාරණා නිබ්බිතක්කා හොථා’ති. ‘ත්වං ඉමස්මිං දානෙ ජෙට්ඨකභාගස්ස කායසක්ඛි හොහි’ති වත්වා ගතො. සො පන කුලපුත්තො ගාමතො පරිබ්බයත්ථං ගහිතකභාපණෙන පඤ්චකටුකං ගහෙත්වා චුණ්ණං කත්වා දධිතො කඤ්චියං වාහෙත්වා තත්ථ මධුපටලං පිළෙත්වා පඤ්චකටුකචුණ්ණෙන යොජෙත්වා පදුමිනිපත්තෙ පක්ඛිපිත්වා තං සංවිදහිත්වා ආදාය දසබලස්ස අවිදුරෙ නිසීදි. මහාජනෙහි ආහරියමානස්ස සක්කාරස්ස අත්තරෙ අත්තතො පත්තවාරං ඔලොකෙන්තො ඔකාසං ඤත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා, ‘හන්තෙ, අයං මෙ

දුග්ගතසක්කාරො, ඉමං මෙ අනුකම්පං පටිච්ච පටිග්ගණ්හවා''ති. සත්ථා තස්සානුකම්පං පටිච්ච චතුමහාරාජෙනි දත්තියෙන සෙලමයපත්තෙන තං පටිග්ගහෙත්වා යථා අට්ඨසට්ඨියා භික්ඛුසතසහස්සස්ස දියාමානං න ඛියති, එවං අධිට්ඨාසි.

සො කුලපුත්තො නිට්ඨිතහත්තකිච්චං හගවත්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො ආහ - “දිට්ඨො මෙ, හත්තෙ හගවා, අජ්ජ ඛන්ධුමතීනගරවාසීහි තුම්භාකං සක්කාරො ආහරියමානො, අහම්පි ඉමස්ස නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තහවෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො හවෙය්‍යා”න්ති. සත්ථා “එවං හොතු කුලපුත්තා”ති වත්වා තස්ස ච නගරවාසීනඤ්ච හත්තානුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො කුලපුත්තො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සුප්පවාසාය රාජධිතුයා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණකාලතො පට්ඨාය සායං පාතඤ්ච පඤ්චපණ්ණාකාරසතානි සුප්පවාසාය උපතීයන්ති. අථස්ස සා පුඤ්ඤවීම්භනත්ථං හත්ථෙන ඛිප්පච්ඡිං ඵ්‍රසාපෙන්නී අට්ඨාසි. එකෙකඛිප්තො සලාකසතං සලාකසහස්සමිපි නිග්ගච්ඡති, එකෙකකරීසබ්බත්තතො පණ්ණාසමිපි සට්ඨිපි සකට්ඨමාණානි උප්පජ්ජන්ති. කොට්ඨපුරණකාලෙපිස්සා කොට්ඨද්වාරං හත්ථෙන ඵ්‍රසන්නියා රාජධිතාය පුඤ්ඤෙන ගණ්හන්තානං ගහිතගහිතං පුන පුරති. පරිපුණ්ණහත්තකුම්භිනොපි “රාජධිතාය පුඤ්ඤ”න්ති වත්වා යස්ස කස්සචි දෙන්තා නං යාව න උක්කඩ්ඪන්ති, න තාව හත්තං ඛියති. දාරකෙ කුච්ඡිගතෙයෙව සත්ත වස්සානි අතික්කමිංසු.

ගබ්භෙ පන පරිපක්කෙ සත්තාහං මහාදුක්ඛං අනුභොසි. සා සාමිකං ආමන්තෙත්වා - “පුරෙ මරණා ජීවමානා දානං දස්සාමි”ති සත්ථු සන්තිකං පෙසෙසි - “ගච්ඡ, සාමි, ඉමං පවත්තිං සත්ථු ආරොචෙත්වා සත්ථාරං නිමන්තෙහි, යඤ්ච සත්ථා වදති, තං සාධුකං උපලක්ඛෙත්වා ආගන්ත්වා මය්හං කට්ඨෙහි”ති. සො ගන්ත්වා තස්සා සාසනං සත්ථු ආරොචෙසි - “සත්ථු හත්තෙ, කොළියධිතා පාදෙ වන්දති”ති. සත්ථා තස්සා අනුකම්පං පටිච්ච - “සුඛිනී හොතු සුප්පවාසා කොළියධිතා අරොගා, අරොගං පුත්තං විජායතු”ති ආහ. සො තං සුත්ථා හගවත්තං වන්දිත්වා අත්තතො ගාමාහිමුඛො පායාසි. තස්ස පුරෙ ආගමනායෙව සුප්පවාසාය කුච්ඡිතො ධම්මකරණතො උදකං විය ගබ්භො නික්ඛමි, පරිවාරෙත්වා නිසින්තප්තො අස්සුමුඛො රොදිතුං ආරද්ධො හට්ඨතුට්ඨොව තස්සා සාමිකස්ස තුට්ඨිසාසනං ආරොචෙතුං අගමාසි. සො තෙසං ඉඬ්ගිතං දිස්වා - “දසබ්බලෙන කථිතකථා නිප්ඵන්තා හවිස්සති මඤ්ඤෙ”ති වින්තෙසි. සො ආගන්ත්වා සත්ථු කථං රාජධිතාය කට්ඨෙසි. රාජධිතා තයා නිමන්තිතං ජීවහත්තමෙව මඬ්ගලහත්තං හවිස්සති, ගච්ඡ සත්තාහං දසබ්බලං නිමන්තෙහිති. සො තථා අකාසි. සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තයිංසු. සො දාරකො ඤාතීනං සන්තත්තචිත්තං නිබ්බාපෙත්තො සීතලභාවං කුරුමානො ජාතොති, සීචලිත්ථෙව නාමං කරිංසු. සො සත්ත වස්සානි ගබ්භෙ වසිතත්තා ජාතකාලතො පට්ඨාය සබ්බකම්මක්ඛමො අහොසි. ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තත්ථෙරො සත්තමෙ දිවසෙ තෙන සද්ධිං කථාසල්ලාපමකාසි. සත්ථාපි ඉමං ගාථං අභාසි -

“යොමං පලිපථං දුග්ගං, සංසාරං මොහමච්චගා;
 තිණ්ණො පාරඨගතො ඤායී, අනෙජො අකථංකථී;
 අනුපාදාය නිබ්බූතො, තමහං බුමි බ්‍රාහ්මණ” න්ති. (ධ. ප. 414; සු. නි. 643);

අථ නං ථෙරො ඵවමාහ – “කිං පන තයා ඵවරූපං දුක්ඛං අනුභවිත්වා පබ්බජිතුං
 න වට්ටති” ති? “ලහන්තො පබ්බජෙය්‍යාං, හන්තෙ” ති. සුජ්ජවාසා නං ථෙරෙන
 සද්ධිං කථෙත්තං දිස්වා – “කිං නු ඛො මෙ පුත්තො ධම්මසෙනාපතිනා කථෙති” ති
 ථෙරං උපසඬකම්ත්වා පුච්ඡි – “මය්‍හං පුත්තො තුම්හෙහි සද්ධිං කිං කථෙති,
 හන්තෙ” ති? අත්තනා අනුභුත්තගබ්භවාසදුක්ඛං කථෙත්වා – “තුම්හෙහි
 අනුඤ්ඤාතො පබ්බජිස්සාමි” ති වදති. “සාධු හන්තෙ, පබ්බාජෙථ න” න්ති.
 ථෙරො නං විහාරං තෙත්වා තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං දත්වා පබ්බාජෙත්තො,
 “සීවලී, තුය්‍හං අඤ්ඤෙන ඔවාදෙන කම්මං නත්ථී, තයා සත්ත වස්සානි
 අනුභුත්තදුක්ඛමෙව පච්චවෙක්ඛාහී” ති. “හන්තෙ, පබ්බජ්ජායෙව තුම්හාකං භාරො,
 යං පන මයා සක්කා කාතුං, තමහං ජානිස්සාමි” ති. සො පන පඨමකෙසවට්ඨියා
 ඔරොපිතක්ඛණෙයෙව සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසී, දුතියාය ඔරොපිතක්ඛණෙ
 සකදාගාමිඵලෙ, තතියාය අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසී. සබ්බෙසංයෙව කෙසානං
 ඔරොපනඤ්ච අරහත්තඵලසච්ඡිකිරියා ව අපුරෙ අපච්ඡා අහොසී.

අථ භික්ඛුසඬසෙ කථා උදපාදි – “අහො ඵවං පුඤ්ඤවාපි ථෙරො
 සත්තමාසාධිකානි සත්ත සංවච්ඡරානි මාතුගබ්භෙ වසිත්වා සත්ත දිවසානි
 මුල්භගබ්භෙ වසී” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා – “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
 සන්නිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා – “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ – “න, භික්ඛවෙ, ඉමිනා
 කුලපුත්තෙන ඉමාය ජාතියා කතකම්ම” න්ති වත්වා අතීතං ආහරිත්වා අතීතෙ,
 භික්ඛවෙ, බුද්ධුජ්ජාදතො පුරෙතරමෙව එස කුලපුත්තො බාරාණසියං රාජකුලෙ
 නිබ්බත්තො, පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය විභවසම්පන්නො පාකටො අහොසී.
 තදා එකො පච්චන්තරාජා “රජ්ජං ගණ්භිස්සාමි” ති ආගන්ත්වා නගරං
 උපරුන්ධිත්වා ඛන්ධාවාරං කාරෙත්වා විහාසී. අථ රාජා මාතුයා සද්ධිං
 සමානච්ඡන්දො හුත්වා සත්තාහං ඛන්ධාවාරනගරෙ වතුසු දිසාසු ද්වාරං පිට්ඨාපෙසී,
 නික්ඛමන්තානං පවිසන්තානඤ්ච ද්වාරමුල්භං අහොසී. අථ මීගදායවිහාරෙ
 පච්චෙකබුද්ධා උග්ගොසෙසු. රාජා සුත්වා ද්වාරං විවරාපෙසීති. පච්චන්තරාජාපි
 පලාසී. සො තෙන කම්මවිපාකෙන නරකාදිසු දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ
 රාජකුලෙ නිබ්බත්තොපි මාතුයා සද්ධිං ඉමං ඵවරූපං දුක්ඛමනුභවී. තස්ස පන
 පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය භික්ඛුසඬසස්ස වත්තාරො පච්චයා යදිච්ඡකං
 උජ්ජජන්ති. ඵවං ඵත්ථ වත්ථු සමුට්ඨිතං.

අපරභාගෙ සත්ථා සාවත්ථීං අගමාසී. ථෙරො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා,
 “හන්තෙ, මය්‍හං පුඤ්ඤබලං වීමංසිස්සාමි, පඤ්චභික්ඛුසතානි දෙථා” ති. “ගණ්භ,
 සීවලී” ති. සො පඤ්චසතෙ භික්ඛු ගහෙත්වා භිමවන්තාහිමුඛං ගච්ඡන්තො
 අට්ඨමග්ගං ගච්ඡති. තස්ස පඨමං දිට්ඨනිග්‍රොධෙ අධිවත්ථා දෙවතා සත්ත දිවසානි
 දානං අදාසී. ඉති සො –

“නිග්‍රොධං පයිමං පස්සි, දුතියං පණ්ඩවපබ්බතං;
තතියං අචිරවතියං, චතුත්ථං වරසාගරං.

“පඤ්චමං භිමවන්තං සො, ඡට්ඨං ඡද්දන්තුපාගමි;
සත්තමං ගන්ධමාදනං, අට්ඨමං අථ රෙවත”න්ති. (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.207;
ථෙරගා. අට්ඨ. 1.59 සිවලිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා) –

සබ්බට්ඨානෙසු සත්ත සත්ත දිවසානෙව දානං අදංසු. ගන්ධමාදනපබ්බතෙ පන
නාගදත්තදෙවරාජා සත්තසු දිවසෙසු එකදිවසං බීරපිණ්ඩපාතං අදාසි, එකදිවසං
සප්පිපිණ්ඩපාතං අදාසි. අථ නං භික්ඛුසඤ්ඤා ආහ – “ආවුසො, ඉමස්ස
දෙවරඤ්ඤා නෙව ධෙතුයො දුස්භමානා පඤ්ඤායන්ති, න දධිනිමිමථනං, කුතො
තෙ, දෙවරාජ, ඉදං උප්පජ්ජති”ති? “හන්තෙ, කස්සපදසබ්බලස්ස කාලෙ
බීරසලාකහත්තදානස්සෙතං ඵල”න්ති දෙවරාජා ආහ.

අපරභාගෙ සත්ථා බදිරවතියරෙවතත්ථෙරස්ස පච්චුග්ගමනං අකාසි. කථං?
අථායස්මා සාරිපුත්තො සත්ථාරං ආහ – “හන්තෙ, මය්හං කිර කනිට්ඨභාතා
රෙවතො පබ්බජිතො, සො අභිරමෙය්‍ය වා න වා, ගන්ත්වා නං පස්සිස්සාමි”ති.
භගවා රෙවතස්ස ආරද්ධවිපස්සකභාවං ඤාත්වා ද්වෙ වාගෙ පටික්ඛිපිත්වා
තතියවාගෙ යාවිතො අරහත්තප්පත්තභාවං ඤාත්වා – සාරිපුත්ත, අහමිපි ගමිස්සාමි
භික්ඛුනං ආරොචෙහීති. ථෙරො භික්ඛු සන්තිපාතාපෙත්වා – “ආවුසො, සත්ථා
වාරිකං වරිතුකාමො, ගන්තුකාමා ආගච්ඡන්තු”ති සබ්බෙසංයෙව ආරොචෙසි.
දසබ්බලස්ස වාරිකත්ථාය ගමනකාලෙ ඔභියාමානකභික්ඛු නාම අප්පකා හොන්ති,
“සත්ථු සුචණ්ණවණ්ණං සරීරං පස්සිස්සාම, මධුරධම්මකථං වා සුභිස්සාමා”ති
යෙභුයොන ගන්තුකාමා බහුතරාව හොන්ති. ඉති සත්ථා මහාභික්ඛුසඤ්ඤාපරිවාරො
“රෙවතං පස්සිස්සාමා”ති නික්ඛන්තො.

අථෙකස්මිං පදෙසෙ ආනන්දත්ථෙරො ද්වෙධාපථං පත්වා භගවන්තං පුච්ඡි –
“හන්තෙ, ඉමස්මිං යානෙ ද්වෙධාපථො, කතරමග්ගෙන භික්ඛුසඤ්ඤා ගච්ඡතු”ති?
“කතරමග්ගො, ආනන්ද, උජුකො”ති? “හන්තෙ, උජුමග්ගො තිංසයොජනිකො
අමනුස්සපථො. පරිහාරමග්ගො පන සට්ඨියොජනිකො බෙමො සුභික්ඛො”ති.
“ආනන්ද, සිවලි, අම්හෙහි සද්ධිං ආගතො”ති? “ආම, හන්තෙ, ආගතො”ති.
“තෙන හි සඤ්ඤා උජුමග්ගමෙව ගච්ඡතු, සිවලිස්ස පුඤ්ඤං වීමංසිස්සාමා”ති.
සත්ථා භික්ඛුසඤ්ඤාපරිවාරො සිවලිත්ථෙරස්ස පුඤ්ඤාචීමංසනත්ථං
තිංසයොජනමග්ගං අභිරුහි (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.203).

මග්ගං අභිරුහනට්ඨානතො පට්ඨාය දෙවසඤ්ඤා යොජනෙ යොජනෙ යානෙ
නගරං මාපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා වසනත්ථාය විහාරෙ පටියාදෙසි.
දෙවපුත්තා රඤ්ඤා පෙසිතකම්මකාරා විය හුත්වා යාගුබ්ඡජකාදීනි ගහෙත්වා –
“කහං, අයොගා සිවලි”ති පුච්ඡන්තා ගච්ඡන්ති. ථෙරො සක්කාරසම්මානං
ගාහාපෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ගච්ඡති. සත්ථා භික්ඛුසඤ්ඤා සද්ධිං පරිභුඤ්ඡි.

ඉමිනාව නියාමෙන සත්ථා සක්කාරං අනුභවන්තො දෙවසිකං යොජනපරමං ගන්ත්වා තිංසයොජනිකං කන්තාරං අතික්කම්ම ඛදිරවනියරෙවතත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පත්තො, ථෙරො සත්ථු ආගමනං ඤාත්වා අත්තනො වසනට්ඨානෙ බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ජස්ස පහොනකවිහාරෙ දසබ්බලස්ස ගන්ධකුට්ඨං රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි ච ඉද්ධියා මාපෙත්වා තථාගතස්ස පච්චුග්ගමනං ගතො. සත්ථා අලඬකතපටියත්තෙන මග්ගෙන විහාරං පාවිසි. අථ තථාගතෙ ගන්ධකුට්ඨං පටිට්ඨෙ භික්ඛු වස්සග්ගෙන පත්තසෙනාසනානි පවිසිංසු. දෙවතා “අකාලො ආභාරස්සා”ති අට්ඨවිධං පානකං ආහරිංසු. සත්ථා සඤ්ජෙන සද්ධිං පානකං පිච්චි. ඉමිනා නියාමෙනෙව තථාගතස්ස සක්කාරසම්මානං අනුභවන්තස්සෙව අද්ධමාසො අතික්කන්තො.

අථෙකච්චෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු එකස්මිං යානෙ නිසිදිත්වා කථං උජ්ජාදයිංසු – “දසබ්බලො ‘මග්ගං අග්ගසාවකස්ස කනිට්ඨභාතා’ති වත්වා එවරුපං නවකම්මිකං භික්ඛුං පස්සිතුං ආගතො, ඉමස්ස විහාරස්ස සන්තිකෙ ජෙතවනවිහාරො වා වෙළවනවිහාරාදයො වා කිං කරස්සන්ති? අයම්පි භික්ඛු එවරුපස්ස නවකම්මස්ස කාරකො, කිං නාම සමණධම්මං කරස්සන්ති”ති? අථ සත්ථා වින්තෙසි – “මයි ඉධ චිරං වසන්තෙ ඉදං යානං ආකිණ්ණං භවිස්සති, ආරඤ්ඤකා නාම භික්ඛු පටිච්චෙකත්ථිකා හොන්ති, රෙවතස්ස ඵාසුචිහාරො න භවිස්සති”ති. තතො ථෙරස්ස දිවාට්ඨානං ගතො. ථෙරොපි එකකොච වඩ්ඤාමනකොටියං ආලම්බනඵලකං නිස්සාය පාසාණඵලකෙ නිසින්නො සත්ථාරං දුරතොච ආගච්ඡන්තං දිස්වා පච්චුග්ගන්ත්වා වන්දි.

අථ නං සත්ථා පුච්ඡි – “රෙවත, ඉදං වාළම්භට්ඨානං, වණ්ඨානං භත්ථිඅස්සාදීනං සද්දං සුත්වා කිං කරොසි”ති? “තෙසං මෙ, භන්තෙ, සද්දං සුණ්ණතො අරඤ්ඤපීති නාම උජ්ජන්තා”ති. සත්ථා ඉමස්මිං යානෙ රෙවතත්ථෙරස්ස පඤ්චභි ගාථාසතෙහි අරඤ්ඤානිසංසං නාම කථෙත්වා පුනදිවසෙ අවිදුරට්ඨානෙ පිණ්ඩාය වරින්වා රෙවතත්ථෙරං ආමන්තෙත්වා යෙහි භික්ඛුහි ථෙරස්ස අවණ්ණො කථිතො, තෙසං කත්තරයට්ඨිඋපාහනතෙලනාලිජන්තානං පමුස්සනභාවමකාසි. තෙ අත්තනො පරික්ඛාරත්ථාය නිවත්තා ආගතමග්ගෙනෙව ගච්ඡන්තාපි තං යානං සල්ලක්ඛෙතුං න සක්කොන්ති. පට්ඨකුට්ඨි තෙ අලඬකතපටියත්තෙන මග්ගෙන ගන්ත්වා, තදිවසං පන විසමමග්ගෙන ගච්ඡන්තා තස්මිං තස්මිං යානෙ උක්කුට්ඨං නිසිදන්තා ජණ්ණකෙහි ගච්ඡන්ති. තෙ ගුම්ඛෙ ව ගච්ඡෙ ව කණ්ඩකෙ ව මද්දන්තා අත්තනා වසිතසභාගට්ඨානං ගන්ත්වා තස්මිං තස්මිං ඛදිරබාණුකෙ ලග්ගිතං අත්තනො ඡන්තං සඤ්ජානන්ති, උපාහනං කත්තරයට්ඨිං තෙලනාලිඤ්ච සඤ්ජානන්ති. තෙ තස්මිං සමයෙ “ඉද්ධිමා අයං භික්ඛු”ති ඤාත්වා අත්තනො පරික්ඛාරමාදාය “දසබ්බලස්ස පටියත්තසක්කාරො නාම එවරුපො හොති”ති වදන්තා අගමංසු.

පුරතො ආගතෙ භික්ඛු, විසාඛා උපාසිකා, අත්තනො ගෙහෙ නිසින්නකාලෙ පුච්ඡි – “මනාපං නු ඛො, භන්තෙ, රෙවතස්ස වසනට්ඨාන”න්ති? “මනාපං,

උපාසිකෙ, නන්දවනවිත්තලතාවනපටිභාගං තං සෙනාසන”න්ති. අථ තෙසං පච්ඡතො ආගතෙ භික්ඛූ පුච්ඡි – “මනාපං, අය්‍යා, රෙවතස්ස වසනට්ඨාන”න්ති? “මා පුච්ඡ, උපාසිකෙ, කථෙතුං අයුත්තට්ඨානං, එතං උජ්ජඨගලසක්ඛරපාසාණවිසමබ්දිරවනං එව, තත්ථ සො භික්ඛූ වසති”ති.

විසාඛා පුරිමානං පච්ඡිමානඤ්ච භික්ඛූනං කථං සුත්වා, “කෙසං නු ඛො කථා සච්චා”ති පච්ඡාහත්තං ගන්ධමාලං ආදාය දසබලස්ස උපට්ඨානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා සත්ථාරං පුච්ඡි – “හත්තෙ, රෙවතත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානං එකච්චෙ අය්‍යා වණ්ණෙන්නි, එකච්චෙ නින්දන්ති, කිමෙනං, හත්තෙ”ති? “විසාඛෙ, රමණියං වා භොතු මා වා, යස්මිං යානෙ අරියානං චිත්තං රමති, තදෙව යානං රමණියං නාමා”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

“ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, නින්තෙ වා යදි වා ථලෙ;
යත්ථ අරහත්තො විහරන්ති, තං භූමිරාමණෙය්‍යක”න්ති. (ධ. ප. 98;
ථෙරගා. 991; සං. නි. 1.261);

අපරභාගෙ හගවා අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො ථෙරං “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං ලාභිනං යදිදං, සිවලී”ති (අ. නි. 1.198, 207) එතදග්ගෙ යථෙසි.

54. අථායස්මා සිවලීත්ථෙරො අරහත්තං පත්වා පත්තචතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවර්තාපදානං පකාසෙන්නො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. අනුත්තානත්ථපදවණ්ණනමෙව කරිස්සාම.

55. සීලං තස්ස අසඬ්ඛෙය්‍යන්ති තස්ස පදුමුත්තරස්ස හගවතො සීලං අසඬ්ඛෙය්‍යං.

“නව කොට්ඨසහස්සානි, අසිතිසතකොට්ඨො;
පඤ්ඤාසසතසහස්සානි, ඡත්තිංසා ව පුනාපරෙ.

“එතෙ සංවරචිනයා, සම්බුද්ධෙන පකාසිතා;
පෙය්‍යාලමුඛෙන නිද්දිට්ඨා, සික්ඛාවිනයසංවරෙ”ති. (විසුද්ධි. 1.20; පටි. ම. අට්ඨ. 1.1.37) –

එවං චුත්තසික්ඛාපදානි භික්ඛූනං සාවකපඤ්ඤත්තිවසෙන චුත්තානි. හගවතො පන සීලං අසඬ්ඛෙය්‍යමෙව සංඛාතුං ගණතුං අසක්කුණෙය්‍යන්ති අත්ථො. සමාධිවජිරූපමො යථා වජිරං ඉන්ද්‍රිලමණිවෙචරියමණිඵලිකමසාරගල්ලාදිනි රතනානි විජ්ඣති ඡිද්දාවජිද්දං කරොති, එවමෙව පදුමුත්තරස්ස හගවතො ලොකුත්තරමග්ගසමාධි පටිපක්ඛපච්චනිකධම්මෙ විජ්ඣති භින්දති සමුවජින්දති අත්ථො. අසඬ්ඛෙය්‍යං ඤාණවරං තස්ස බුද්ධස්ස වත්තාරි සච්චානි

සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මෙ සඨබ්බතාසඨබ්බතධම්මෙ ච ජානිතුං පටිච්ඡික්ඛිතුං.
සමත්ථං සයම්භුඤ්ජාණසබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණාදිඤ්ජාණසමුභං අසඨබ්බෙය්‍යං,
අතීතානාගතපච්චුප්පන්නාදිහෙදෙන සංඛාවිරහිතන්ති අත්ථො. විමුත්ති ච
අනොපමාති සංකිලෙසහි විමුත්තත්තා සොතාපත්තිඵලාදිකා චතස්සො විමුත්තියො
අනුපමා උපමාරහිතා “ඉමා විය භූතා”ති උපමෙතුං න සක්කාති අත්ථො. සෙසං
උත්තානත්ථමෙවාති.

සිවලිත්පෙරළපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. වඩිගිසන්තේරජපදානවණ්ණනා

වතුන්ථාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මිතො
වඩ්ඪිසත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ
විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ
භංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිජ්ජන්තො ධම්මං සොතුං
ගච්ඡන්තෙහි නගරවාසීහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං සුඤ්ඤානො සත්ථාරං
ඵකහික්ඛුං පටිභානවත්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සත්ථු අධිකාරකම්මං
කත්වා – “අහම්පි අනාගතෙ පටිභානවත්තානං අග්ගො භවෙය්‍ය”න්ති පත්ථනං
කත්වා සත්ථාරා බ්‍යාකතො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු
උභයසම්පත්තියො අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා මාතු පරිබ්බාජිකාභාවෙන අපරභාගෙ පරිබ්බාජකොති පාකටො
වඩ්ඪිසොති ව ලද්ධනාමො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා තතො ආවරියං
ආරාධෙත්වා ඡවසිසජානනමන්තං නාම සික්ඛිත්වා ඡවසිසං නබෙන ආකොටෙත්වා
– “අයං සත්තො අසුකයොනියං නිබ්බත්තො”ති ජානාති.

බ්‍රාහ්මණා “අයං අම්භාකං ජීවිකාය මග්ගො” ති වච්ඡිසං ගහෙන්වා ගාමනිගමරාජධානියො විවරිංසු. වච්ඡිසො තිවස්සමත්ථකෙ මනානම්පි සීසං ආහරාපෙන්වා නබෙන ආකොටෙන්වා – “අයං සත්තො අසුකයොනියං නිබ්බත්තො” ති වත්වා මහාජනස්ස කච්ඛාවිජේදනත්ථං තෙ තෙ ජනෙ ආවාහෙන්වා අත්තතො අත්තතො ගතිං කථාපෙති. තෙන තස්මීං මහාජනො අභිජ්ජසීදති. සො තං නිස්සාය මහාජනස්ස භත්ථනො සතම්පි සහස්සම්පි ලභති. බ්‍රාහ්මණා වච්ඡිසං ආදාය යථාරූපි විවරිංසු. වච්ඡිසො සත්ථු ගුණෙ සුත්වා සත්ථාරං උපසඬකම්තුකාමො අහොසි. බ්‍රාහ්මණා “සමණො ගොතමො මායාය තං ආවට්ටෙස්සති” ති පටික්ඛිපිංසු.

වඩිගිසො තෙසං වචනං අනාදිසිත්වා, සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා, පටිසන්ථාරං කත්වා, එකමන්තං නිසිදි. සත්ථා තං පුච්ඡි – “වඩිගිස, කිඤ්චි සිජ්ජං ජානාති” ති? “ආම, හො ගොතම, ඡවසීසමන්තං නාමෙකං ජානාමි, තෙන තිවස්සමත්ථකෙ මනානම්පි සීසං නබෙන ආකොටෙත්වා නිබ්බත්තට්ඨානං ජානාමි” ති. අථ සත්ථා තස්ස එකං නිරයෙ නිබ්බත්තස්ස සීසං, එකං මනුස්සෙසු, එකං දෙවෙසු, එකං පරිනිබ්බතස්ස සීසං ආහරාපෙත්වා දස්සෙසි. සො පයමසීසං ආකොටෙත්වා, “හො ගොතම, අයං සත්තො නිරයෙ නිබ්බත්තො” ති ආහ. සාධු වඩිගිස, සුට්ඨු තයා දිට්ඨං,

“අයං සත්තො කුභිං නිබ්බත්තො” ති පුච්ඡී. “මනුස්සලොකෙ” ති. “අයං කුභි” ති? “දෙවලොකෙ” ති. තිණ්ණන්තම්පි නිබ්බත්තට්ඨානං කට්ඨෙසි. පරිනිබ්බතස්ස පන සීසං නාබෙන ආකොටෙන්තො නෙව අන්තං න කොටිං පස්සි. අට්ඨං සත්ථා “න සක්කොසි, වඩ්ඨගීසා” ති පුච්ඡී. “පස්සට්ඨ, හො ගොතම, උපපරික්ඛාමී තාවාති පුනස්පුනං පරිවත්තෙත්වාපි බාහිරකමන්තෙන ඛිණ්ණාසවස්ස සීසං ජානිතුං න සක්කොති. අට්ඨස්ස මත්ථකතො සෙදො මුච්චි. සො ලජ්ජිත්වා තුණ්හි අහොසි”. අට්ඨං සත්ථා “කිලමසි, වඩ්ඨගීසා” ති ආහ. “ආම, හො ගොතම, ඉමස්ස නිබ්බත්තට්ඨානං ජානිතුං න සක්කොමි. සචෙ තුම්හෙ ජානාට්ඨ, කට්ඨො” ති. “වඩ්ඨගීස, අහං එතම්පි ජානාමි, ඉතො උත්තරිපි ජානාමි” ති වත්ථා –

“චුතිං යො වෙදි සත්තානං, උපපත්තිඤ්ච සබ්බසො;
අසත්තං සුගතං බුද්ධං, තමහං බුම් බ්‍රාහ්මණං.

“යස්ස ගතිං න ජානන්ති, දෙවා ගන්ධබ්බමානුසා;
ඛිණ්ණාසවං අරහත්තං, තමහං බුම් බ්‍රාහ්මණ” ති. (ධ. ප. 419-420; සු. නි. 648-649) –

ඉමා ද්වෙ ගාථායො අභාසි. සො තෙන හි, හො ගොතම, තං විජ්ජං මෙ දෙථාති අපචිතිං දස්සෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදි. සත්ථා “අම්හෙහි සමානලිඬගස්ස දෙමා” ති ආහ. වඩ්ඨගීසො “යං කිඤ්චි කත්වා මයා ඉමං මන්තං ගහෙතුං වට්ඨති” ති බ්‍රාහ්මණෙ උපගන්ත්වා ආහ – “තුම්හෙ මයි පබ්බජන්තෙ මා චින්තයිත්ථ, අහං මන්තං උග්ගණ්හිත්වා සකලජම්බුදීපෙ ජෙට්ඨකො භවිස්සාමි, තුම්හාකම්පි තෙන හද්දමෙව භවිස්සති” ති සො මන්තත්ථාය සත්ථු සන්තිකං උපසඩ්ධම්මත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තදා ව ටෙරො නිග්‍රොධකජ්ජො භගවතො සන්තිකෙ යීතො හොති, තං භගවා ආණාපෙසි – “නිග්‍රොධකජ්ජ, ඉමං පබ්බාජෙහි” ති. ටෙරො සත්ථු ආණාය තං පබ්බාජෙත්වා “මන්තපරිවාරං තාව උග්ගණ්හාහි” ති ද්වත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං විපස්සනාකම්මට්ඨානඤ්ච ආචික්ඛි. සො ද්වත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං සජ්ඣායන්තොව විපස්සනාය කම්මට්ඨානං පට්ඨපෙසි. බ්‍රාහ්මණා තං උපසඩ්ධම්මත්වා – “කිං, හො වඩ්ඨගීස, සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකෙ සිජ්ජං උග්ගහිත” ති පුච්ඡංසු. “ආම සික්ඛිතං”. “තෙන හි එහි ගමිස්සාමා” ති. “කිං සිජ්ජසික්ඛනෙන, ගච්ඡට්ඨ තුම්හෙ න මය්හං තුම්හෙහි කත්තබ්බකිච්ච” ති. බ්‍රාහ්මණා “ත්වම්පි දානි සමණස්ස ගොතමස්ස වසං ආපන්නො, මායාය ආවට්ටිතො, කිං මයං තව සන්තිකෙ කරිස්සාමා” ති ආගතමග්ගෙනෙව පක්කම්ංසු. වඩ්ඨගීසො විපස්සනං වඩ්ඨෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි.

96. එවං ටෙරො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. අනුත්තානත්ථමෙව වණ්ණයිස්සාම.

99. පහාහි අනුරක්ෂණයන් කොති සො පද්මත්තරො හගවා
නිලපිතාදිපබ්බණ්ණපහාහි රංසිහි අනුරක්ෂණයන් කො ජලන්තො සොහයමානො
විජ්ජොතමානොති අත්ථො. වෙනෙය්‍යපද්මානි සොති පද්මත්තරසුරියො අත්තනො
වචනසඬ්ඛානෙන සුරියරංසියා වෙනෙය්‍යජනසඬ්ඛානපද්මානි විසෙසෙන
බොධෙන්තො පබොධෙන්තො අරහත්තමග්ගාධිගමෙන ඵුල්ලිතාති කරොතීති
අත්ථො.

100. වෙසාරජ්ජෙහි සම්පන්නොති –

“අත්තරායෙ ව නිය්‍යානෙ, බුද්ධත්තෙ ආසවක්ඛයෙ;
එතෙසු චතුට්ඨානෙසු, බුද්ධො සුට්ඨු විසාරදො” ති. –

එවං චුත්තචතුරවෙසාරජ්ජඤ්ඤාණෙහි සම්පන්නො සමඬ්ඛිභූතො සමන්තාගතොති
අත්ථො.

105. වාගිසො වාදිසුදන්තොති වාදිනං පණ්ඩිතජනානං ඊසො පධානො
“වාදිසො” ති චත්තබ්බෙ ද-කාරස්ස ග-කාරං කත්වා එවං චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.
සකත්ථපරත්ථවාදං සුදති පග්ගරාපෙති පාකටං කරොතීති වාදිසුදන්තො.

110. මාරමසනාති ඛන්ධමාරාදයො පඤ්චමාරෙ මසති පරාමසති විද්ධංසෙතීති
මාරමසනො. දිට්ඨිසුදනාති වොහාරපරමත්ථසඬ්ඛානං දිට්ඨිදස්සනං සුදති පග්ගරං
දිපෙතීති දිට්ඨිසුදන්තො.

111. විස්සාමභූමි සන්තානන්ති සකලසංසාරසාගරෙ සන්තානං කිලමන්තානං
සොතාපත්තිමග්ගාදිඅධිගමාපනෙන විස්සාමභූමි විස්සමට්ඨානං චූපසමනට්ඨානන්ති
අත්ථො.

132. තතොහං විහතාරම්භොති තතො පච්චෙකබුද්ධස්ස සරීරදස්සනෙන අහං
විහතාරම්භො විනට්ඨසාරම්භො, විනට්ඨමානො නිම්මදො හුත්වා පබ්බජ්ජං සං සුට්ඨු
යාචිං සංයාචිං ආරොවෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

වඬ්ඛිසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. නන්දකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

පඤ්චමාපදානෙ පද්මත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො
නන්දකත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරොතිආදි සබ්බං
පාඨානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

නන්දකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. කාළදාසිත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

ඡට්ඨාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මනො
 කාළදායිත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ
 විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ
 භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං
 සුඤ්ඤානො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං කුලජ්ජසාදකානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා
 තජ්ජං අභිනිහාරකම්මං කත්වා තං යානන්තරං පත්ථෙසි. සත්ථාපි බ්‍යාකාසි. සො
 යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො අම්භාකං බොධිසත්තස්ස
 මාතුකුච්ඡියං පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ දෙවලොකතො චචිත්වා කපිලවත්ථුස්මිංයෙව
 අමච්චකුලෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. බොධිසත්තෙන සහ එකදිවසෙයෙව ජාතො,
 තංදිවසංයෙව නං දුකුලවුම්ඛටකෙන නිපජ්ජාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස උපට්ඨානං
 නයිංසු. බොධිසත්තෙන හි සද්ධිං බොධිරුක්ඛො, රාහුලමාතා, චත්තාරො නිධි,
 ආරොහනියහත්ථි, කණ්ඩකො, ඡන්නො, කාළදායිති ඉමෙ සත්ත එකදිවසෙ
 ජාතත්තා සහජාතා නාම අහෙසුං. අපස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ සකලනගරස්ස
 උදග්ගචිත්තදිවසෙ ජාතත්තා උදායිත්ථෙව නාමං කරිංසු. ථොකං කාළධාතුකත්තා
 පන කාළදායිති පඤ්ඤායිත්ථ. සො බොධිසත්තෙන සද්ධිං කුමාරකිළං කිළන්තො
 වුද්ධිං අගමාසි.

අපරභාගෙ ලොකනාථෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන
 සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා පචත්තිතවරධම්මචක්කෙ රාජගහං උපනිස්සාය වෙළඬනෙ
 විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා තං පචත්තිං සුත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරං එකං
 අමච්චං “පුත්තං මෙ ඉධානෙහි”ති පෙසෙසි. සො සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලායං
 සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ධීතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං
 පාපුණ්. අථ නෙ සත්ථා “එථ, භික්ඛවො”ති භත්ථං පසාරෙසි. සබ්බෙ තංඛණංයෙව
 ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. අරහත්තජ්ජත්තො
 පට්ඨාය අරියා නාම මජ්ඣිමනිකායා භොන්ති, තස්මා රඤ්ඤා පෙසිතසාසනං දසබලස්ස
 නාරොවෙසි. රාජා නෙව ගතො ආගච්ඡති, න සාසනං සුයානීති අපරම්පි අමච්චං
 පුරිසසහස්සපරිවාරං පෙසෙසි. තස්මිම්පි තථා පටිපන්නො අපරම්පිති එතෙන නයෙන
 නවපුරිසසහස්සපරිවාරෙ නව අමච්චෙ පෙසෙසි. සබ්බෙ ගන්ත්වා අරහත්තං පත්වා
 තුණ්හිභුතා අහෙසුං.

අථ රාජා චිත්තෙසි – “එත්තකා ජනා මයි සිනෙහාභාවෙන දසබලස්ස
 ඉධාගමනත්ථාය න කිඤ්චි කථයිංසු, අයං බො පන උදායි දසබලෙන සමවයො
 සහපංසුකිළිකො, මයි ව සිනෙහවා, ඉමං පෙසෙස්සාමි”ති. අථ තං
 පක්කොසාපෙත්වා, “තාත, ත්වං පුරිසසහස්සපරිවාරො ගන්ත්වා දසබලං
 ඉධානෙහි”ති වත්වා පෙසෙසි. සො පන ගච්ඡන්තො “සවාහං, දෙව, පබ්බජිතුං
 ලහිස්සාමි, එවාහං භගවන්තං ඉධානෙස්සාමි”ති වත්වා රඤ්ඤා “පබ්බජිතොපි මම
 පුත්තං දස්සෙහි”ති වුත්තො රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලාය
 පරිසපරියන්තෙ ධීතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පත්වා එහිභික්ඛුභාවෙ
 පතිට්ඨාසි. සො අරහත්තං පත්වා – “න තාවායං දසබලස්ස කුලනගරං ගන්තුං
 කාලො, වස්සන්තෙ පන උපගතෙ පබ්බතෙසු වනසණ්ඨෙසු හරිතතිණසඤ්ජන්තාය

භූමියා ගමනකාලො හවිස්සති” ති ගමනකාලං ආගමෙන්නො වස්සන්තෙ සම්පත්තෙ සත්ථු කුලනගරං ගන්තුං ගමනවණ්ණං සංවණ්ණෙසි. චුත්තඤ්චෙනං ථෙරගාථාය (ථෙරගා. 527-530) –

“අඬගාරිනො දානි දුමා හදන්තෙ, එලෙසිනො ඡදනං විජ්ජහාය;
තෙ අවිචිමන්තොව පහාසයන්ති, සමයො මහාවීර භාගී රසානං.

“දුමානි පුල්ලානි මනොරමානි, සමන්තතො සබ්බදිසා පවන්ති;
පත්තං පහාය ඵලමාසසානා, කාලො ඉතො පක්කමනාය වීර.

“නෙවානිසීතං න පනාතිඋණ්හං, සුඛා උතු අද්ධනියා හදන්තෙ;
පස්සන්තු තං සාකියා කොළියා ව, පච්ඡාමුඛං රොහිනියං තරන්තං.

“ආසාය කසතෙ ඛෙත්තං, ඛිජං ආසාය වජ්ජති;
ආසාය වාණිජා යන්ති, සමුද්දං ධනභාරකා;
යාය ආසාය තිට්ඨාමි, සා මෙ ආසා සමිජ්ඣතු.

“නානිසීතං නානිඋණ්හං, නානිදුබ්භික්ඛජාතකං;
සද්දලා හරිතා භූමි, එස කාලො මහාමුනි. (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.225);

“පුනජ්ජුනඤ්චෙව වපන්ති ඛිජං, පුනජ්ජුනං වස්සති දෙවරාජා;
පුනජ්ජුනං ඛෙත්තං කසන්ති කස්සකා, පුනජ්ජුනං ධඤ්ඤමුපෙති රට්ඨං.

“පුනජ්ජුනං යාවනකා වරන්ති, පුනජ්ජුනං දානපතී දදන්ති;
පුනජ්ජුනං දානපතී දදිත්වා, පුනජ්ජුනං සග්ගමුපෙන්නි යානං.

“වීරො හවෙ සත්තයුගං පුනෙති; යස්මිං කුලෙ ජායති භූරිපඤ්ඤො;
මඤ්ඤාමහං සක්කති දෙවදෙවො, තයා හි ජාතො මුනි සච්චනාමො.

“සුද්ධොදනො නාම පිතා මහෙසිනො, බුද්ධස්ස මාතා පන මායනාමා;
යා බොධිසත්තං පරිහරිය කුච්ඡිනා, කායස්ස හෙදා තිදිවම්භි මොදති.

“සා ගොතමී කාලකතා ඉතො චුතා, දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඬ්භිභූතා;
සා මොදති කාමගුණෙහි පඤ්චහි, පරිවාරිතා දෙවගුණෙහි තෙහි.

“බුද්ධස්ස පුත්තොම්භි අසස්භසාහිනො, අඬගීරසස්සජ්ජට්ඨස්ස තාදිනො;
පිතුපිතා මය්හං තුවංසි සක්ක, ධම්මෙන මෙ ගොතම අයාකොසි” ති.
(ථෙරගා. 531-536);

“අම්බා පනසා කපිට්ඨා ව, පුජ්ජපල්ලවලඬකතා;
ධූවජ්ජලානි සවන්ති, බුද්දාමධුකකූපමා;

සෙවමානො උහො පස්සෙ, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

“ඡම්බු සුමධුරා නිපා, මධුගණ්ඨිදිවජ්ජලා;
තා උහොසු පජ්ජොතන්ති, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

“තිණ්ඩුකානි පියාලානි, සොණණුවණ්ණා මනොරමා;
බුද්දකජ්ජලා නිව්වං, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

“කදලී පඤ්චමොච්චි ව, සුපක්කඵලභුසිතා;
උහොපස්සෙසු ලම්බන්ති, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

“මධුජ්ජලධරා නිව්වං, මොරරුක්ඛා මනොරමා;
බුද්දකජ්ජලා නිව්වං, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

“භිත්තාලතාලපන්ති ව, රජතක්ඛන්ධොව ජොතරෙ;
සුපක්කඵලසඤ්ජන්තා, බුද්දකජ්ජා මධුස්සවා;
ඵලානි තානි බාදන්තෙ, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

“උදුම්බරාරුණාවණ්ණා, සදාසුමධුරජ්ජලා;
උහොපස්සෙසු ලම්බන්ති, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

“ඉත්ථම්භුතා අනෙකා තෙ, නානාඵලධරා දුමා;
උහොපස්සෙසු ලම්බන්ති, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

“වම්පකා සලලා නාගා, සුගන්ධා මාලුතෙරිතා;
සුපුජ්ජීතග්ගා ජොතන්ති, සුගන්ධෙනාභිපුජ්ජුං;
සාදරා විනතානෙව, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

“පුන්තාගා ගිරිපුන්තාගා, පුජ්ජීතා ධරණීරුහා;
සුපුජ්ජීතග්ගා ජොතන්ති, සුගන්ධෙනාභිපුජ්ජුං;
සාදරා විනතුග්ගග්ගා, ගන්තුකාලො මහායස්ස.

“අසොකා කොවිළාරා ව, සොමනස්සකරා වරා;
සුගන්ධා කණ්ණිකා බන්ධා, රත්තවණ්ණෙහි භුසිතා;
සාදරා විනතුග්ගග්ගා, සමයො තෙ මහායස්ස.

“කණ්ණිකාරා පුල්ලිතා නිව්වං, සොවණ්ණරංසිජොතකා;
දිබ්බගන්ධා පවායන්ති, දිසා සබ්බානි සොභයං;
සාදරා විනතානෙව, සමයො තෙ මහායස්ස.

“සුපත්තා ගන්ධසම්පන්තා, කෙතකී ධනුකෙතකී;

සුගන්ධා සම්පවායන්ති, දිසා සබ්බාහිගන්ධිනො;
සාදරා පූජයන්තාව, සමයො තෙ මහායස.

“මල්ලිකා ජාතිසුමනා, සුගන්ධා බුද්දමල්ලිකා;
දිසා සබ්බා පවායන්ති, උභො මග්ගෙ පසොභයං;
සාදරා තෙ පලම්බන්ති, සමයො තෙ මහායස.

“සින්ධුවාරා සීතගන්ධා, සුගන්ධා මාලුතෙරිතා;
දිසා සබ්බාහිපූජෙන්තා, උභො මග්ගෙ පසොභයං;
සාදරා විනතුග්ගගා, සමයො තෙ මහායස.

“සීහා කෙසරසීහා ව, චතුස්පදනිසෙවිතා;
අච්ඡම්භිතා සුරාපානෙ, මීගරාජා පතාපිනො.

“සීහනාදෙන පූජෙන්ති, සාදරා තෙ මීගාහිභු;
මග්ගමිහි උභතො වුල්භා, සමයො තෙ මහායස.

“බ්‍යාග්ඝා සින්ධවා නකුලා, සාධුරූපා භයානකා;
ආකාසෙ සම්පතන්තාව, නිබ්භිතා යෙන කෙනචි;
තෙහි තෙ සාදරා නතා, සමයො තෙ මහායස.

“තිධා පහින්තා ඡද්දන්තා, සුරූපා සුස්සරා සුභා;
සත්තජ්ජතිට්ඨිතඬිගා තෙ, උභො මග්ගෙසු කුජිනො;
සාදරා භාසමානාව, සමයො තෙ මහායස.

“මීගා වරාහා පසදා, චිත්‍රාසාවයවා සුභා;
ආරොහපරිණාහෙන, සුරූපා අඬිගසංයුතා;
උභො මග්ගෙ ගායමානාව, සමයො තෙ මහායස.

“ගොකණ්ණා සරහා රූරූ, ආරොහපරිණාහිනො;
සුරූපා අඬිගසම්පන්නා, සෙවමානාව අච්ඡරුං;
සෙවමානා තෙහි තදා, සමයො තෙ මහායස.

“දීපි අච්ඡා තරච්ඡා ව, තුදරා වරුණා සදා;
තෙ දානි සික්ඛිතා සබ්බෙ, මෙත්තාය තව තාදිනො;
තෙ පච්චසෙවකා අද්ධා, සමයො තෙ මහායස.

“සසා සිඬිගාලා නකුලා, කලන්දකාලකා බහු;
කස්තුරා සුරා ගන්ධා තෙ, කෙවලා ගායමානාව.

සමයො තෙ මහායස;

“මයුරා නීලගීවා නෙ, සුසිබා සුභපක්ඛිකා;
සුපිඤ්ජා නෙ සුනාදා ව, වෙළුරියමණිසන්තිහා;
නාදං කරොන්තා පුජෙන්නි, කාලො නෙ පිතුදස්සනෙ.

“සුවණ්ණචිත්‍රහංසා ව, ජවහංසා විභාවරා;
නෙ සබ්බෙ ආසයා ඡුද්ධා, ජිනදස්සනඛ්‍යාවටා;
මධුරස්සරෙන කුජන්ති, කාලො නෙ පිතුදස්සනෙ.

“හංසා කොඤ්චා සුනදා නෙ, වක්කවාකා නදීවරා;
බකා බලාකා රුවිරා, ජලකාකා සරකුක්කටා;
සාදරාහිනාදිනො එනෙ, කාලො නෙ පිතුදස්සනෙ.

“චිත්‍රා සුරූපා සුස්සරා, සාලිකා සුවතණ්ඩිකා;
රුක්ඛග්ගා සම්පතන්තා නෙ, උභො මග්ගෙසු කුජිනො;
තෙසු තෙසු නිකුජන්ති, කාලො නෙ පිතුදස්සනෙ.

“කොකිලා සකලා චිත්‍රා, සදා මඤ්ජුස්සරා වරා;
විම්භාපිතා නෙ ජනනං, සද්ධිමිත්තාදිකෙ සුරා;
සරෙහි පුජයන්නාව, කාලො නෙ පිතුදස්සනෙ.

“හිඩිකා කුරරා සාරා, පූරිතා කානනෙ සදා;
නින්නාදයන්නා පවනං, අඤ්ඤමඤ්ඤසමඩ්ගිනො;
ගායමානා සරෙනෙව, කාලො නෙ පිතුදස්සනෙ.

“තිත්තිරා සුසරා සාරා, සුසරා වනකුක්කටා;
මඤ්ජුස්සරා රාමණෙය්‍යා, කාලො නෙ පිතුදස්සනෙ.

“සෙතවාලුකසඤ්ජන්තා, සුපතිත්ථා මනොරමා;
මධුරොදකසම්පුණ්ණා, සරා ජොතන්ති නෙ සදා;
තත්ථ න්හත්ථා පිටිත්ථා ව, සමයො නෙ ඤාතිදස්සනෙ.

“කුම්භිරාමකරාකිණ්ණා, වලයා මුඤ්ජරොහිතා;
මච්ඡකච්ඡපඛ්‍යාවිද්ධා, සරා සීතොදකා සුභා;

තත්ථ න්හත්ථා පිටිත්ථා ව, සමයො නෙ ඤාතිදස්සනෙ.

“නීලුප්පලසමාකිණ්ණා, තථා රත්තුප්පලෙහි ව;
කුමුදුප්පලසංකිණ්ණා, සරා සොහන්තිනෙකධා;
තත්ථ සීතලකා තොයා, සමයො නෙ ඤාතිදස්සනෙ.

“පුණ්ඩරිකෙහි සඤ්ජන්තා, පදුමෙහි සමොහතා;

උහො මග්ගෙසු සොහන්ති, පොක්ඛරඤ්ඤො තභිං තභිං;
තත්ථොදකානි න්භායන්ති, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ.

“සෙතපුලිනසංකිණ්ණා, සුපතිත්ථා මනොරමා;
සීතොදකමහොසෙහි, සම්පුණ්ණා තා නදී සුභා;
උහො මග්ගෙහි සන්දන්ති, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ.

“මග්ගස්ස උභතොපස්සෙ, ගාමනිගමසමාකුලා;
සද්ධා පසන්නා ජනතා, රතනත්තයමාමකා;
තෙසං සම්පුණ්ණසඬකප්පො, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ.

“තෙසු තෙසු පදෙසෙසු, දෙවා මානුස්සකා උහො;
ගන්ධමාලාහිපුපෙන්නි, සමයො තෙ ඤාතිදස්සනෙ” ති.

එවං ථෙරො සට්ඨිමත්තාහි ගාථාහි සන්ථු ගමනවණ්ණං සංවණ්ණෙසි. අථ බො
හගවා “කාචදායී මම ගමනං පත්ථෙති, පුරෙස්සාමිස්ස සඬකප්ප” න්ති තත්ථ
ගමනෙ බහුතං විසෙසාධිගමං දිස්වා විසතිසහස්සබ්බිණ්ණාසවපරිවුතො රාජගහතො
අතුරිතවාරිකාවසෙන චුත්තප්පකාරඵලාඵලෙ අනුභවන්තො
ද්විපදවතුප්පදාදිසමුභාතං සෙවනපුජාය පුජියමානො
චුත්තප්පකාරසුගන්ධපුප්ඵගන්ධෙහි ගන්ධියමානො ගාමනිගමවාසීනං සඬගහං
කුරුමානො කපිලවත්ථුගාමිමග්ගං පටිපජ්ජී. ථෙරො ඉද්ධියා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා
රඤ්ඤො පුරතො ආකාසෙ ධීතො අදිට්ඨපුබ්බං වෙසං දිස්වා, රඤ්ඤො – “කොසි
ත්ව” න්ති පුච්ඡිතො “සචෙ අමච්චපුත්තං තයා භගවතො සන්තිකෙ පෙසිතං න
ජානාසි, එවං ජානාහී” ති වදන්තො –

“බුද්ධස්ස පුත්තොමිහි අසය්හසාහිතො, අඬගිරසස්සප්පට්ඨස්ස තාදිතො;
පිතුපිතා මය්හං තුවංසි සක්ක, ධම්මෙන මෙ ගොතම අය්‍යකොසි” ති.
(ථෙරගා. 536) – ගාථමාහ;

තත්ථ බුද්ධස්ස පුත්තොමිහිති සබ්බඤ්ඤබුද්ධස්ස උරෙ වායාමජනිතාහි
ධම්මදෙසනාහි ජාතතාය ඔරසපුත්තො අමිහි. අසය්හසාහිතොති අභිසම්බොධිතො
පුබ්බෙ යථෙත්වා මහාබොධිසත්තං අඤ්ඤෙහි සහිතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා
අසය්හස්ස සකලබොධිසම්භාරස්ස, මහාකරුණාකරස්ස ච සහනතො තතො පරමිපි
අඤ්ඤෙහි සහිතුං අභිභවිතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා අසය්හානං පඤ්චන්තං මාරානං
සහනතො අභිභවනතො ආසයානුසයවරිතාධිමුත්තිආදිවිභාගාවබොධෙන යථාරහං
වෙනෙය්‍යානං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි අනුසාසනීසඬබ්‍යාතස්ස
අඤ්ඤෙහි අසය්හස්ස බුද්ධකිච්චස්ස සහනතො තත්ථ වා සාධුකාරිභාවතො
අසය්හසාහිතො. අඬගිරසස්සාති අඬගිතතසීලාදිසම්පත්තිකස්ස. “අඬගමඬගෙහි
නිච්ඡරණකඔභාසස්සා” ති අපරෙ. කෙච් පන “අඬගිරසො සිද්ධත්ථොති ඉමාති
ද්වෙ නාමාති පිතරායෙව ගහිතාහී” ති වදන්ති. අප්පට්ඨස්සාති අනුපමස්ස ඉට්ඨාදීසු
තාදිලබ්‍භසම්පත්තියා තාදිතො. පිතුපිතා මය්හං තුවංසිති අරියජාතිවසෙන මය්හං

පිතු සම්මාසම්බුද්ධස්ස ලොකවොහාරවසෙන ත්වං පිතා අසී. සක්කාති වංසෙන රාජානං ආලපති. ධම්මෙනාති සභාවෙන අරියජාතිලොකියජාතීහි ද්විත්තං ජාතීනං සභාවසමොධානෙන. ගොතමාති ගොත්තෙන රාජානං ආලපති. අයාකොසීති පිතාමහො අහොසී. එත්ථ ච “බුද්ධස්ස පුත්තොමිහි” තිආදිං වදන්තො ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසී.

එවං පන අත්තානං ජානාපෙත්වා හට්ඨතුට්ඨෙත රඤ්ඤා මහාරහෙ පල්ලඬකෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො පටියාදිතස්ස නානග්ගරසභොජනස්ස පත්තං පුරෙත්වා පත්තෙ දිත්තෙ ගමනාකාරං දස්සෙසී. “කස්මා ගන්තුකාමත්ථ, භුඤ්ජ්ජා” ති චුත්තෙ, සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භුඤ්ජ්ජාමිති. කහං පන සත්ථාති? විසතිසහස්සහික්ඛුපරිවාරො තුම්භාකං දස්සනත්ථාය මග්ගං පටිපන්නොති. තුම්භෙ ඉමං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජ්ජා, අඤ්ඤං භගවතො හරථ. යාව ච මම පුත්තො ඉමං නගරං පාපුණාති, තාවස්ස ඉතොයෙව පිණ්ඩපාතං හරථාති. ථෙරො හත්තකිච්චං කත්වා රඤ්ඤො ච පරිසාය ච ධම්මං දෙසෙත්වා සත්ථු ආගමනතො පුරෙතරමෙව රාජනිවෙසනං රතනත්තයගුණෙසු අභිජ්ජසන්නං කරොත්තො සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව සත්ථු ආහරිතබ්බහත්තපුණ්ණං පත්තං ආකාසෙ විස්සජ්ජෙත්වා සයම්පි වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පිණ්ඩපාතං උපනෙත්වා සත්ථු හත්ථෙ යපෙසී. සත්ථාපි තං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි. එවං සට්ඨියොජනං මග්ගං දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡන්තස්ස භගවතො රාජගෙහතො හත්තං ආහරිත්වා අදාසී. භගවා කමෙන කපිලවත්ථුනගරං පත්වා පුනදිවසෙ රාජවිථියං පිණ්ඩාය වරති. තං සුත්වා සුද්ධොදනමහාරාජා තත්ථ ගන්ත්වා, “මා එවං කත්තබ්බං මඤ්ඤි, නයිදං රාජවංසජ්ජවෙණි” ති. “අයං තුම්භාකං, මහාරාජ, වංසො, ඊදිසො අම්භාකං පන බුද්ධවංසො” ති වත්වා –

“උත්තිට්ඨෙ නජ්ජමජ්ජෙය්‍ය, ධම්මං සුවරිතං වරෙ;
ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරමිහි ච.

“ධම්මං වරෙ සුවරිතං, න නං දුව්වරිතං වරෙ;
ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරමිහි චා” ති. (ධ. ප. 168-169) –

ධම්මං දෙසෙසී. රාජා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තතො රාජා බුද්ධජ්ජමුඛං හික්ඛුසඬ්ඝං නිමන්තෙත්වා සකමන්දිරෙ භොජෙත්වා සම්පවාරෙත්වා භොජනාවසානෙ ධම්මපාලජාතකං (ජා. 1.10.92 ආදයො) සුත්වා සපරිසො අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. අපරභාගෙ සෙනච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා නිපන්නොව අරහත්තං පත්වා පරිනිබ්බාසී.

තතො භගවා රාහුලමාතුයා බිම්බාදෙවියා පාසාදං ගන්ත්වා තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා සොකං විනොදෙත්වා වන්දකින්තරීජාතකදෙසනාය (ජා. 1.14.18 ආදයො) පසාදං ජනෙත්වා නිග්‍රොධාරාමං අගමාසී. අථ බිම්බාදෙවී පුත්තං රාහුලකුමාරං ආහ – “ගච්ඡ, තව පිතු සන්තකං ධනං යාවාහි” ති. කුමාරො “දායජ්ජං, මෙ සමණ, දෙහි” ති වත්වා භගවත්තං අනුබන්ධිත්වා, “සුඛා, තෙ සමණ,

ජායා” ති වදන්තො ගච්ඡති. තං භගවා නිග්‍රොධාරාමං නෙත්වා “ලොකුතරදායජ්ජං ගණ්භාහි” ති වත්වා පබ්බාපෙසි. අථ භගවා අරියගණමජ්ඣෙකං නිසින්තො “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං කුලජපසාදකානං යදිදං කාළදායී” ති (අ. නි. 1.219, 225) ථෙරං එතදග්ගෙ යපෙසි.

165. ථෙරො පත්තඵතදග්ගට්ඨානො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිගාථායො අභාසි. තත්ථ අනුත්තානපදමෙව වණ්ණයිස්සාම.

166. ගුණාගුණවිදුති ගුණඤ්ච අගුණඤ්ච ගුණාගුණං, වණ්ණාවණ්ණං, කුසලාකුසලං වා තං ජානාතීති ගුණාගුණවිදු. කතඤ්ඤාති අඤ්ඤෙහි කතගුණං ජානාතීති කතඤ්ඤා, එකදිවසම්පි භත්තදානාදිනා කතුපකාරස්ස රජ්ජම්පි දාතුං සමත්ථත්තා කතඤ්ඤා. කතවෙදීති කතං වින්දති අනුභවති සම්පට්ච්ඡතිති කතවෙදී. තිත්ථෙ යොජෙති පාණිනෙති සබ්බසත්තෙ නිබ්බානපච්චෙසනුපායෙ කුසලපථෙ මග්ගෙ ධම්මදෙසනාය යොජෙති සම්පයොජෙති පතිට්ඨාපෙතීති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. ගමනවණ්ණනගාථානමත්ථො ථෙරගාථායං චුත්තොයෙවාති.

කාළදායීත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. අභයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සත්තමාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො අභයත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමජීනවරෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විපට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො. සො චුද්ධිමත්වාය වෙදභිගපාරගො සකපරසමයකුසලො එකදිවසං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නාමානසො භගවත්තං ගාථාහි ථොමෙසි. සො තත්ථ යාවතායුකං යත්වා පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං සුගතීසුයෙවං සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජපාදෙ රාජගහෙ බිම්බිසාරරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, අභයොත්ථෙවස්ස නාමං කරිංසු. සො වයජ්ජත්තො නිගණ්ඨෙහි සද්ධිං විස්සාසිකො හුත්වා වරන්තො එකදිවසං නිගණ්ඨෙන නාටපුත්තෙන සත්ථු වාදාරොපනත්ථාය පෙසිතො නිපුණපඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා නිපුණඛ්‍යාකරණං සුත්වා පසන්නො සත්ථු සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානානුරූපං ඤාණං පෙසෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

195. සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. තං සබ්බං සුවිඤ්ඤයාමෙවාති.

අභයත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. ලොමසකඩ්ගියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අට්ඨමාපදානෙ ඉමමිහි හද්දකෙ කප්පෙතිආදිකං ආයස්මනො ලොමසකඩ්ගියත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො සද්ධො පසන්තො අහොසි. අපරො චන්දනො නාම තස්ස සභායො වාසි. තෙ ද්වෙපි සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පසන්තමානසා පබ්බජිත්වා යාවජීවං සීලං රක්ඛිත්වා සුපරිසුද්ධසීලා තතො වුතා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා එකං බුද්ධන්තරං දිබ්බසුඛං අනුභවිංසු. තෙසු අයං ඉමස්මි. බුද්ධුප්පාදෙ සාකියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරො චන්දනො දෙවසුත්තො හුත්වා තාවතිංසභවතෙ නිබ්බත්ති. අථ සො සකායකුලජපසාදකෙන කාළදායිනා ආරාධිතෙන භගවතා සකායරාජුතං මානමද්දනාය කතං චෙස්සන්තරධම්මදෙසනායං (ජා. 2.22.1655 ආදයො) පොක්ඛරවස්සඉද්ධිපාටිභාරියං දිස්වා පසන්තමානසො පබ්බජිත්වා මජ්ඣිමනිකායෙ වුත්තං හද්දෙකරත්තසුත්තන්තදෙසනං සුත්වා අරඤ්ඤවාසං වසන්තො හද්දෙකරත්තසුත්තන්තදෙසනානුසාසනං (ම. නි. 3.286 ආදයො) සරිත්වා තදනුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා අරහත්තං පාපුණි.

225. අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො ඉමමිහි හද්දකෙ කප්පෙතිආදිමාහ. තත්ථ කප්පො තාව චතුබ්බිධො – සාරකප්පො, වරකප්පො, මණ්ඩකප්පො, හද්දකප්පොති. තෙසු යස්මිං කප්පෙ එකො බුද්ධො උප්පජ්ජති, අයං සාරකප්පො නාම. යස්මිං ද්වෙ වා තයො වා බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති, අයං වරකප්පො නාම. යස්මිං චත්තාරො බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති, අයං මණ්ඩකප්පො නාම. යස්මිං පඤ්ච බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති, අයං හද්දකප්පො නාම. අඤ්ඤත්ථ පන –

“සාරකප්පො මණ්ඩකප්පො, සාරමණ්ඩකප්පො තථා;
වරකප්පො හද්දකප්පො, කප්පා පඤ්චවිධා සියුං.

“එකො ද්වෙ තයො චත්තාරො, පඤ්ච බුද්ධා යථාක්කමං;
එතෙසු පඤ්චකප්පෙසු, උප්පජ්ජන්ති විනායකා”ති. –

එවං පඤ්ච කප්පා වුත්තා. තෙසු අයං කප්පො “කකුසන්ධො කොණාගමනො කස්සපො ගොතමො මේත්තෙයො”ති පඤ්චබුද්ධපටිමණ්ඩිතත්තා හද්දකප්පො නාම ජාතො.

තස්මා ඉමස්මිං හද්දකප්පමිහි කස්සපො නායකො උප්පජ්ජීති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

ලොමසකඩ්ගියත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. වනවච්ඡන්තේරපදානවණ්ණනා

නවමාපදානෙ ඉමමිහි හද්දකෙ කප්පෙතිආදිකං ආයස්මතො වනවච්ඡන්තේරස්ස අපදානං. අයමි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤනං පත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සද්ධාජානො පබ්බජිත්වා පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා තතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බන්තො, තතො වුතො අරඤ්ඤායතනෙ භික්ඛූනං සමීපෙ කපොතයොනියං නිබ්බන්තො. තෙසු මෙත්තචිත්තො ධම්මං සුත්වා තතො වුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්ති. තස්ස මාතුකුච්ඡිගතකාලෙයෙව මාතු දොහළො උදපාදි වනෙ වසිතුං වනෙ විජායිතුං. තතො ඉච්ඡානුරූපවසෙන වනෙ වසන්ති යා ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. ගබ්භතො නික්ඛන්තඤ්ච නං කාසාවබ්බන්ධෙන පටිග්ගහෙසුං. තදා බොධිසත්තස්ස උප්පන්නකාලො, රාජා තං කුමාරං ආභරාපෙත්වා සහෙව පොසෙසි. අථ බොධිසත්තො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා ඡබ්බසානි දුක්කරකාරිකං කත්වා බුද්ධෙ ජාතෙ සො මහාකස්සපස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තස්සොවාදෙ පසන්තො තස්ස සන්තිකා බුද්ධුප්පාදහාවං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අරහා අහොසි.

251. සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො ඉමමිහි හද්දකෙ කප්පෙතිආදිමාහ. තත්ථ බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසොති එත්ථ බ්‍රාහ්මණානං බන්ධු ඤාතකොති බ්‍රාහ්මණබන්ධුති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුබන්ථං ‘‘බ්‍රහ්මබන්ධු’’ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ලොකත්තයඛ්‍යාපකයසත්තා මහායසො. සෙසං සබ්බං සුවිඤ්ඤයාමෙවාති.

වනවච්ඡන්තේරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. චූළසුගන්ධන්තේරපදානවණ්ණනා

දසමාපදානෙ ඉමමිහි හද්දකෙ කප්පෙතිආදිකං ආයස්මතො සුගන්ධන්තේරස්ස අපදානං. අයමි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ ඛාරාණසියං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බන්තො විඤ්ඤනං පත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සබ්බදා නමස්සමානො මහාදානං දදමානො මාසස්ස සත්තක්ඛන්තුං භගවතො ගන්ධකුටියා චතුප්පාතිගන්ධෙන විලිම්පෙසි. ‘‘මම නිබ්බන්තනිබ්බන්තට්ඨානෙ සරීරතො සුගන්ධගන්ධො නිබ්බන්තතු’’ති පත්ථනං අකාසි. භගවා තං ඛ්‍යාකාසි. සො යාවතායුකං යත්වා පුඤ්ඤානි කරොන්තො තතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බන්තො කාමාවචරලොකං සරීරගන්ධෙන සුගන්ධං කුරුමානො සුගන්ධදෙවපුත්තොති පාකටො අහොසි. සො දෙවලොකසම්පත්තියො අනුභවිත්වා තතො වුතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මහාහොගකුලෙ නිබ්බන්ති, තස්ස මාතුකුච්ඡිගතස්සෙව මාතුයා සරීරගන්ධෙන සකලගෙහං සකලනගරඤ්ච සුගන්ධෙන එකගන්ධං අහොසි,

ජාතකිකණ සකලං සාවත්ථිනගරං සුගන්ධකරණධකො විය අහොසි, තෙනස්ස සුගන්ධොති නාමං කරිංසු. සො වුද්ධිං අගමාසි. තදා සත්ථා සාවත්ථියං පත්ථා ජෙනවනමහාවිහාරං පටිග්ගහෙසි, තං දිස්වා පසන්නමානසො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තස්ස උප්පන්නදිවසතො පටියාය යාව පරිනිබ්බානා එත්ථන්තරෙ නිපන්නටියානාදිසු සුගන්ධමෙව වාසි. දෙවාපි දිබ්බවුණ්ණදිබ්බගන්ධපුප්ඵානි ඔකිරන්ති.

272. සොපි ථෙරො අරහත්තං පත්ථා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජානො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො ඉමම්භි භද්දකෙ කප්පෙතිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ව සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව, කෙවලං පුඤ්ඤානානත්තං නාමනානත්තඤ්ච විසෙසො.

වුළුසුගන්ධත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

පඤ්චපඤ්ඤාසමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

56. යසවග්ගො

1. යසත්ථෙරපදානවණ්ණනා

ජප්පඤ්ඤාසමෙ වග්ගෙ පඨමාපදානෙ මහාසමුද්දං ඔග්ගස්භාතිආදිකං ආයස්මතො යසත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපතිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ මහානුභාවො නාගරාජා හුත්වා බුද්ධජපමුඛං භික්ඛුසඬ්ඨං අත්තනො භවනං නෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි, භගවත්තං මහග්ගෙසෙන තිව්වරෙන අවිජාදෙසි, එකෙකඤ්ච භික්ඛුං මහග්ගෙසෙනෙව පච්චෙකදුස්සයුගෙන සබ්බෙන ව සමණපරික්ඛාරෙන. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා මහාබොධිමණ්ඩලං සත්තහි රතනෙහි පුපෙසි. කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං අකාසි. එවං සො සුගතීසුයෙව සංසරන්තො අම්භාකං භගවතො කාලෙ බාරාණසියං මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො පුත්තො හුත්වා සුජාතාය භගවතො ධීරපායාසං දින්නාය සෙට්ඨිධිතාය කුච්ඡම්භි නිබ්බන්ති, යසො නාම නාමෙන පරමසුබ්බමාලො. තස්ස තයො පාසාදා භොන්ති – එකො හෙමන්තිකො, එකො ගිම්භිකො, එකො වස්සිකොති. සො වස්සිකෙ පාසාදෙ වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ නිජ්ජුරිසෙහි තුරියෙහි පරිවාරයමානො වසති, හෙට්ඨාපාසාදං න ඔතරති. හෙමන්තිකෙ පාසාදෙ චත්තාරො මාසෙ සුපුස්සිතවාතපානකවාටෙ තත්ථෙව පටිවසති. ගිම්භිකෙ පාසාදෙ බහුකවාටවාතපානජාලාහි සම්පන්නෙ තත්ථෙව වසති. හත්ථපාදානං සුබ්බමාලතාය භූමියං නිසජ්ජාදිකිච්චං නත්ථි. සිම්බලිතුලාදිපුණ්ණසභාවෙ අත්ථරිත්වා තත්ථ උපධානානි කිච්චානි කරොති. එවං දෙවලොකෙ දෙවකුමාරො විය පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමජ්ජිතස්ස සමඬ්ඨිභූතස්ස පරිවාරයමානස්ස පටිකච්චෙව නිද්දා

ඔක්කම්, පරිඡනස්සාපි නිද්දා ඔක්කම්, සබ්බරත්තියො ච තෙලපදීපො ක්කායති. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො පටිකච්චෙව පබ්බජ්ඣත්වා අද්දස සකං පරිඡනං සුපන්නං අඤ්ඤිස්සා කච්ඡෙ වීණං, අඤ්ඤිස්සා කණ්ඨෙ මුදිඬිගං, අඤ්ඤිස්සා කච්ඡෙ ආළම්බරං, අඤ්ඤං විකෙසිකං, වික්ඛෙළිකං, අඤ්ඤා විජ්ජලපන්නියො හත්ථපන්නං සුසානං මඤ්ඤෙ, දිස්වානස්ස ආදීනවො පාතුරහොසි, නිබ්බිදාය චිත්තං සණ්ඨාසී. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො උදානං උදානෙසි – “උපද්දුතං චත හො, උපස්සට්ඨං චත හො”ති.

අථ ඛො යසො කුලපුත්තො සුවණ්ණපාදුකායො ආරොහිත්වා යෙන නිවෙසනද්වාරං තෙනුපසඬිකම්, අමනුස්සා ද්වාරං විවරිංසු – “මා යසස්ස කුලපුත්තස්ස කොචි අන්තරායමකාසි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජ්ජායා”ති. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො යෙන නගරද්වාරං තෙනුපසඬිකම්, අමනුස්සා ද්වාරං විවරිංසු – “මා යසස්ස කුලපුත්තස්ස කොචි අන්තරායමකාසි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජ්ජායා”ති. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො යෙන ඉසිපතනං මීගදායො තෙනුපසඬිකම්.

තෙන ඛො පන සමයෙන හගවා රත්තියා පච්චුසසමයං පච්චුට්ඨාය අජ්ඣෙකාකාසෙ වඬිකමති, අද්දසා ඛො හගවා යසං කුලපුත්තං දුරතොව ආගච්ඡන්නං, දිස්වාන වඬිකමා ඔරොහිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො හගවතො අවිදුරෙ උදානං උදානෙසි – “උපද්දුතං චත හො, උපස්සට්ඨං චත හො”ති. අථ ඛො හගවා යසං කුලපුත්තං එතදවොච – “ඉදං ඛො, යස, අනුපද්දුතං, ඉදං අනුපස්සට්ඨං, එහි, යස, නිසීද, ධම්මං තෙ දෙසෙස්සාමි”ති. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො, “ඉදං කිර අනුපද්දුතං, ඉදං අනුපස්සට්ඨං”න්ති හට්ඨො උදග්ගො සුවණ්ණපාදුකාහි ඔරොහිත්වා යෙන හගවා තෙනුපසඬිකම්, උපසඬිකමිත්වා හගවන්නං අභිවාදෙත්වා එකමන්නං නිසීදි, එකමන්නං නිසින්නස්ස ඛො යසස්ස කුලපුත්තස්ස හගවා අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි, සෙය්‍යාථිදං, දානකථං සීලකථං සග්ගකථං කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙසි. යදා හගවා අඤ්ඤාසි යසං කුලපුත්තං කල්ලචිත්තං මුදුචිත්තං විනිවරණචිත්තං උදග්ගචිත්තං පසන්නචිත්තං, අථ යා බුද්ධානං සාමුක්කංසිකා ධම්මදෙසනා, තං පකාසෙසි දුක්ඛං සමුදයං නිරොධං මග්ගං. සෙය්‍යාථාපි නාම සුද්ධං චත්ථං අපගතකාලකං සම්මදෙව රජනං පටිග්ගණ්ඨෙය්‍ය, එවමෙව යසස්ස කුලපුත්තස්ස තස්මිංයෙව ආසනෙ විරජං චිතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි – “යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්මං”න්ති.

අථ ඛො යසස්ස කුලපුත්තස්ස මාතා පාසාදං අභිරුහිත්වා යසං කුලපුත්තං අපස්සන්ති යෙන සෙට්ඨි ගහපති තෙනුපසඬිකම්; උපසඬිකමිත්වා සෙට්ඨිං ගහපතිං එතදවොච – “පුත්තො තෙ ගහපති යසො න දිස්සති”ති. අථ ඛො, සෙට්ඨි ගහපති, චතුද්දිසා අස්සදුතෙ උය්‍යාපෙත්වා සාමංයෙව යෙන ඉසිපතනං මීගදායො තෙනුපසඬිකම්. අද්දසා ඛො, සෙට්ඨි ගහපති, සුවණ්ණපාදුකානං නික්ඛෙපං, දිස්වාන තංයෙව අනුගමාසී. අද්දසා ඛො හගවා සෙට්ඨිං ගහපතිං දුරතොව ආගච්ඡන්නං,

දිස්වාන හගවතො එතදහොසි – “යංනුනාහං තථාරූපං ඉද්ධාභිසංඛාරං අභිසංඛරෙය්‍යං, යථා සෙට්ඨි ගහපති ඉධ නිසින්නො ඉධ නිසින්නං යසං කුලපුත්තං න පස්සෙය්‍යා”ති. අථ ඛො හගවා තථාරූපං ඉද්ධාභිසංඛාරං අභිසංඛරෙසි. අථ ඛො සෙට්ඨි ගහපති යෙන හගවා තෙනුපසංඛිකම්; උපසංඛිකම්ත්වා හගවන්නං එතදවොච – “අපි, හන්නෙ, හගවා යසං කුලපුත්තං පස්සෙය්‍යා”ති. තෙන හි ගහපති නිසිද, අප්පෙව නාම ඉධ නිසින්නො ඉධ නිසින්නං යසං කුලපුත්තං පස්සෙය්‍යාසිති. අථ ඛො සෙට්ඨි ගහපති “ඉධෙව කිරාහං නිසින්නො ඉධ නිසින්නං යසං කුලපුත්තං පස්සිස්සාමි”ති හට්ඨො උදග්ගො හගවන්නං අභිවාදෙන්වා එකමන්නං නිසිදි, එකමන්නං නිසින්නස්ස ඛො සෙට්ඨස්ස ගහපතිස්ස හගවා අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි...පෙ.... අපරප්පච්චයො අත්ථු සාසනෙ හගවන්නං එතදවොච – “අභික්කන්නං හන්නෙ, අභික්කන්නං හන්නෙ, සෙය්‍යථාපි, හන්නෙ, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා විචරෙය්‍ය මුල්භස්ස වා මග්ගං ආවික්ඛෙය්‍ය, අත්ඨකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය ‘චක්ඛුමන්නො රූපානි දක්ඛන්ති’ති, එවමෙවං හගවතා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එසාහං, හන්නෙ, හගවන්නං සරණං ගච්ඡාමි ධම්මඤ්ච භික්ඛුසංඝඤ්ච, උපාසකං මං හගවා ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණ්‍යපෙන සරණං ගත”න්ති. සොච ලොකෙ පඨමං උපාසකො අහොසි තෙවාචිකො.

අථ ඛො යසස්ස කුලපුත්තස්ස පිතුනො ධම්මෙ දෙසියමානෙ යථාදිට්ඨං යථාචිදිතං භූමිං පච්චචෙක්ඛන්නස්ස අනුපාදාය ආයවෙහි චිත්තං විමුච්චි. අථ ඛො හගවතො එතදහොසි – “යසස්ස ඛො කුලපුත්තස්ස පිතුනො ධම්මෙ දෙසියමානෙ යථාදිට්ඨං යථාචිදිතං භූමිං පච්චචෙක්ඛන්නස්ස අනුපාදාය ආයවෙහි චිත්තං විමුත්තං, අභබ්බො ඛො යසො කුලපුත්තො භීනායාවත්තිත්වා කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං, සෙය්‍යථාපි පුබ්බෙ අගාරිකභූතො, යංනුනාහං තං ඉද්ධාභිසංඛාරං පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය”න්ති. අථ ඛො හගවා තං ඉද්ධාභිසංඛාරං පටිප්පස්සම්භෙසි. අද්දසා ඛො සෙට්ඨි ගහපති යසං කුලපුත්තං නිසින්නං, දිස්වාන යසං කුලපුත්තං එතදවොච – “මාතා තෙ තාත, යස, පරිදෙවසොකසමාපන්නා, දෙහි මාතුයා ජීවිත”න්ති. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො හගවන්නං උල්ලොකෙසි. අථ ඛො හගවා සෙට්ඨිං ගහපතිං එතදවොච – “තං කිං මඤ්ඤසි, ගහපති, යස්ස සෙක්ඛෙන ඤාණෙන සෙක්ඛෙන දස්සනෙන ධම්මො දිට්ඨො විදිතො සෙය්‍යථාපි තයා, තස්ස යථාදිට්ඨං යථාචිදිතං භූමිං පච්චචෙක්ඛන්නස්ස අනුපාදාය ආයවෙහි චිත්තං විමුත්තං, හබ්බො නු ඛො සො, ගහපති, භීනායාවත්තිත්වා කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං සෙය්‍යථාපි පුබ්බෙ අගාරිකභූතො”ති? “නො හෙතං, හන්නෙ”. “යසස්ස ඛො, ගහපති, කුලපුත්තස්ස සෙක්ඛෙන ඤාණෙන සෙක්ඛෙන දස්සනෙන ධම්මො දිට්ඨො විදිතො සෙය්‍යථාපි තයා, තස්ස යථාදිට්ඨං යථාචිදිතං භූමිං පච්චචෙක්ඛන්නස්ස අනුපාදාය ආයවෙහි චිත්තං විමුත්තං, අභබ්බො ඛො, ගහපති, යසො කුලපුත්තො භීනායාවත්තිත්වා කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං සෙය්‍යථාපි පුබ්බෙ අගාරිකභූතො”ති. “ලාභා, හන්නෙ, යසස්ස කුලපුත්තස්ස, සුලද්ධං, හන්නෙ, යසස්ස කුලපුත්තස්ස, යථා යසස්ස කුලපුත්තස්ස අනුපාදාය ආයවෙහි චිත්තං විමුත්තං, අධිවාසෙතු මෙ, හන්නෙ හගවා, අජ්ජතනාය

හත්තං යසෙන කුලපුත්තෙන පච්ඡාසමණෙනා”ති. “අධිවාසෙසි හගවා තුණ්හිභාවෙන”. අථ ඛො සෙට්ඨි ගහපති, හගවතො අධිවාසනං විදිත්වා උට්ඨායාසනා හගවත්තං අභිවාදෙන්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. අථ ඛො යසො කුලපුත්තො අවිරපක්කත්තෙ සෙට්ඨිමිහි ගහපතිමිහි හගවත්තං එතදවොච – “ලභෙය්‍යාහං, හත්තෙ, හගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යං උපසම්පද”න්ති. “එහි හික්ඛු”ති හගවා අවොච – “ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, වර බ්‍රහ්මවරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා”ති, සාව තස්ස ආයස්මතො උපසම්පදා අහොසි.

1. අරහා පන හුත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්තො මහාසමුද්දං ඔග්ගස්භාතිආදිමාහ. තත්ථ සමුද්දන්ති අභිගුලිමුද්දාය සං සුට්ඨු දස්සෙතඛිබ්බතො සමුද්දො, අථ වා සං සුට්ඨු උදියති බොහියති පසොධියති සොසනං කරොන්තො ආලුළියතීති සමුද්දො, මහන්තො ච සො සමුද්දො වාති මහාසමුද්දො, තං මහාසමුද්දං. ඔග්ගස්භාති අජ්ඣොගාහෙන්වා අබ්භන්තරං පටිසිත්වා තස්ස මහාසමුද්දස්ස අන්තො පටිසිත්වා, සාමාන්තේ චෙතං උපයොගවචනන්ති දට්ඨබ්බං. භවනං මෙ සුමාපිතන්ති එත්ථ භවන්ති නිබ්බත්තන්ති නිවසන්ති චතුහි ඉරියාපටෙහි වාසං කප්පෙන්ති එත්ථාති භවනං, මය්හං තං භවනං තං විමානං තං පාසාදං පඤ්චපාකාරකුටාගාරෙහි සං සුට්ඨු මාපිතං නගරං, අත්තනො බලෙන සුට්ඨු නිමිමිතන්ති අත්ථො. සුනිමිමිතා පොක්ඛරණීති සුමහන්තා හුත්වා භූතා ඉතා ගතා පවත්තා ඛණ්තා කතාති පොක්ඛරණී, මච්ඡකච්ඡපපුප්ඵපුලිනතිත්ථමධුරොදකාදීහි සුට්ඨු නිබ්බත්තා නිමිමිතාති අත්ථො. චක්කවාකුපකුජීතාති චක්කවාකකුක්කුටහංසාදීහි කුජීතා සොසිතා නාදිතා සා පොක්ඛරණීති සම්බන්ධො. ඉතො පරං නදීවනද්විපදවතුප්පදපාදපක්ඛීනං චණ්ණඤ්ච සුමෙධස්ස හගවතො දස්සනඤ්ච නිමන්තෙන්වා සුමෙධස්ස හගවතො දානක්කමඤ්ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ලොකාහුතිපටිග්ගහන්ති එත්ථ ලොකෙ ආහුති ලොකාහුති, කාමරූපාරූපසඛිබ්බතස්ස ලොකස්ස ආහුති. පුජාසක්කාරං පටිග්ගණ්හාතීති ලොකාහුතිපටිග්ගහං, සුමෙධං හගවත්තන්ති අත්ථො. සෙසං ඛ්‍යාකරණදානඤ්ච අරහත්තජ්ජත්තඵලඤ්ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

යසත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

2. නදිකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දුතියාපදානෙ පදුමුත්තරස්ස හගවතොතිආදිකං ආයස්මතො නදිකස්සපත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්තමානසො අත්තනා රොපිතස්ස අම්බරුක්ඛස්ස පට්ඨපුප්ඵපත්තං මනොසිලාවණ්ණං එකං අම්බඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන

දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ
 උරුවෙලකස්සපස්ස භාතා හුත්වා නිබ්බන්තො වයප්පත්තො නිස්සරණජ්ඣාසයනාය
 සරාවාසං අනිච්ඡන්තො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තිහි තාපසසතෙහි සද්ධිං
 තොරඤ්ජරාය නදියා තීරෙ අස්සමං මාපෙත්වා විහරති. නදීතීරෙ වසනතො
 කස්සපගොත්තනාය ච නදීකස්සපොති සමඤ්ඤා අහොසි. තස්ස භගවා සපරිසස්ස
 එහිහික්ඛුභාවෙන උපසම්පදං අදාසි. සො භගවතො ගයාසීසෙ ආදිත්තපරියාය
 දෙසනාය (මහාව. 54; සං. නි. 4.28) අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – සත්ථා යසං කුලපුත්තං පබ්බාපෙත්වා උරුවෙලායං
 තයො භාතිකජට්ඨෙ දමෙතුං යෙන උරුවෙලා තදවසරි. තෙන බො පන සමයෙන
 උරුවෙලායං තයො ජට්ඨො පටිවසන්ති උරුවෙලකස්සපො නදීකස්සපො
 ගයාකස්සපොති, තෙසු උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො පඤ්චන්තං ජට්ඨසතානං
 නායකො හොති විනායකො අග්ගො පමුබ්බො පාමොක්ඛො, නදීකස්සපො ජට්ඨො
 තිණ්ණං ජට්ඨසතානං නායකො හොති විනායකො අග්ගො පමුබ්බො පාමොක්ඛො,
 ගයාකස්සපො ජට්ඨො ද්විත්තං ජට්ඨසතානං නායකො හොති විනායකො අග්ගො
 පමුබ්බො පාමොක්ඛො. අථ බො භගවා යෙන උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස
 අස්සමො තෙනුපසඬිකමි; උපසඬිකමිත්වා උරුවෙලකස්සපං ජට්ඨං එතදවොච –
 “සවෙ තෙ, කස්සප, අගරු, වසෙය්‍යාම එකරත්තං අග්‍යාගාරො” ති. න බො මෙ,
 මහාසමණ, ගරු, වණ්ඨෙත්ථ නාගරාජා ඉද්ධිමා ආසිවිසො සොරවිසො, සො තං මා
 විහෙයෙසිති. දුතියමිති බො භගවා උරුවෙලකස්සපං ජට්ඨං එතදවොච...පෙ....
 තතියමිති...පෙ.... සො තං මා විහෙයෙසිති. අප්පෙව මං න විහෙයෙය්‍ය, ඉඬ්ඝ ත්වං,
 කස්සප, අනුජානාහි අග්‍යාගාරන්ති. විහර, මහාසමණ, යථාසුඛන්ති. අථ බො භගවා
 අග්‍යාගාරං පටිසිත්වා තිණ්ණසන්ථාරකං පඤ්ඤපෙත්වා නිසිදි පල්ලඬිකං ආභුජිත්වා
 උජුං කායං පණ්ඩාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා.

අද්දසා බො සො නාගො භගවත්තං පටිට්ඨං, දිස්වා දුම්මනො පටුපායි. අථ බො
 භගවතො එතදහොසි – “යංනුනාහං ඉමස්ස නාගස්ස අනුපහව්ව ඡවිඤ්ච වම්මඤ්ච
 මංසඤ්ච න්හාරුඤ්ච අට්ඨිඤ්ච අට්ඨිමිඤ්ඡඤ්ච තෙජසා තෙජං පරියාදියෙය්‍ය”න්ති.
 අථ බො භගවා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඬ්ඛාරං අභිසඬ්ඛරිත්වා පටුපායි. අථ බො සො
 නාගො මක්ඛං අසභමානො පජ්ජලි. භගවාසි තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පජ්ජලි.
 උභිත්තං සජොතිභූතානං අග්‍යාගාරං ආදිත්තං විය හොති සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං.
 අථ බො තෙ ජට්ඨො අග්‍යාගාරං පරිවාරෙත්වා එවමාහංසු – “අභිරුපො වත, හො,
 මහාසමණො නාගෙන විහෙයීයති” ති. අථ බො භගවා තස්සා රත්තියා අව්වයෙන
 තස්ස නාගස්ස අනුපහව්ව ඡවිඤ්ච වම්මඤ්ච මංසඤ්ච න්හාරුඤ්ච අට්ඨිඤ්ච
 අට්ඨිමිඤ්ඡඤ්ච තෙජසා තෙජං පරියාදියිත්වා පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා
 උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස දස්සෙසි – “අයං තෙ, කස්සප, නාගො පරියාදිත්තො
 අස්ස තෙජසා තෙජො” ති. අථ බො උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි –
 “මහිද්ධිකො බො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම වණ්ඨස්ස නාගරාජස්ස
 ඉද්ධිමනො ආසිවිසස්ස සොරවිසස්ස තෙජසා තෙජං පරියාදියිස්සති, න ත්වෙව බො
 අරහා යථා අහ”න්ති.

“නෙරඤ්ජරායං භගවා, උරුවෙලකස්සපං ජට්ඨං අවොච;
සවෙ තෙ කස්සප අගරු, විහරෙමු අජ්ජණ්හො අග්ගිසාලම්භී” ති.

“න ඛො මෙ මහාසමණ ගරු, ඵාසුකාමොච තං නිවාරෙමි;
චණ්ඨෙත්ථ නාගරාජා, ඉද්ධිමා ආසිවිසො සොරවිසො;
සො තං මා විහෙයෙසී” ති.

“අජ්ජෙව මං න විහෙයෙය්‍යා, ඉඨිස ත්වං කස්සප අනුජානාහි අග්‍යාගාරන්ති;
දිත්තන්ති නං විදිත්වා, අභිනො පාවිසි භයමතීතො.

“දිස්වා ඉසිං පට්ටියං, අභිනාගො දුම්මනො පඬුපායි;
සුමනමනසො අධිමනො, මනුස්සනාගොපි තත්ථ පඬුපායි.

“මක්ඛඤ්ච අසභමානො, අභිනාගො පාවකොච පජ්ජලි;
තෙජොධාතුසුකුසලො, මනුස්සනාගොපි තත්ථ පජ්ජලි.

“උභින්නං සජොතිභූතානං,
අග්‍යාගාරං ආදිත්තං හොති සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං;
උදිවිජ්ජෙර ජට්ඨො, අභිරුපො චත හො මහාසමණො;
නාගෙන විහෙයීයතීති භණන්ති.

“අථ තස්සා රත්තියා අව්චයෙන, හතා නාගස්ස අව්චියො හොන්ති;
ඉද්ධිමනො පන ඨිතා, අනෙකචණ්ණා අව්චියො හොන්ති.

“නිලා අථ ලොහිතිකා, මඤ්ජට්ඨා පීතකා ඵලිකචණ්ණායො;
අඬ්ඨිරසස්ස කායෙ, අනෙකචණ්ණා අව්චියො හොන්ති.

“පත්තම්භි ඔදහිත්වා, අභිනාගං බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙසි;
අයං තෙ කස්සප නාගො, පරියාදින්නො අස්ස තෙජසා තෙජො” ති.

අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො භගවතො ඉමිනා ඉද්ධිපාටිභාරියෙන
අභිජ්ජසන්නො භගවන්තං ඵතදවොච – “ඉධෙව, මහාසමණ, විහර, අහං තෙ
ධ්‍රුවහත්තෙනා” ති.

පඨමං පාටිභාරියං.

අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස අස්සමස්ස අවිදුරෙ
අඤ්ඤතරස්මිං ව්‍යාසණ්ඨෙ විහාසි. අථ ඛො චත්තාරො මහාරාජානො
අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තචණ්ණා කෙවලකජ්ජං ව්‍යාසණ්ඨං ඔහාසෙත්වා
යෙන භගවා තෙනුපසඬකම්භු; උපසඬකම්භිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා චතුද්දිසා
අට්ඨංසු සෙය්‍යාථාපි මහන්තා අග්ගික්ඛන්ධා. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො

තස්සා රත්තියා අවිචයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඬිකම්; උපසඬිකම්ත්වා භගවන්තං එතදවොච – “කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්තං, තෙ නු ඛො තෙ, මහාසමණ, අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණො කෙවලකප්පං වනසණ්ඨං ඔභාසෙත්වා යෙන ත්වං තෙනුපසඬිකම්හු; උපසඬිකම්ත්වා තං අභිවාදෙත්වා චතුද්දිසා අට්ඨංසු සෙය්‍යථාපි මහන්තා අග්ගික්ඛන්ධා”ති. එතෙ ඛො, කස්සප, වත්තාරො මහාරාජානො යෙනාහං තෙනුපසඬිකම්හු ධම්මස්සවනායාති. අථ ඛො උරුචෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම වත්තාරොපි මහාරාජානො උපසඬිකම්ස්සන්ති ධම්මස්සවනාය, න ත්වෙච ච ඛො අරහා යථා අහ”න්ති. අථ ඛො භගවා උරුචෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව වනසණ්ඨෙවි චිහාසි.

දුතියං පාටිභාරියං.

අථ ඛො සක්කො දෙවානම්න්දො අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණො කෙවලකප්පං වනසණ්ඨං ඔභාසෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඬිකම්; උපසඬිකම්ත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි සෙය්‍යථාපි මහාඅග්ගික්ඛන්ධො පුරිමාහි වණ්ණනිභාහි අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො ච. අථ ඛො උරුචෙලකස්සපො ජට්ඨො තස්සා රත්තියා අවිචයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඬිකම්; උපසඬිකම්ත්වා භගවන්තං එතදවොච – “කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්තං, කො නු ඛො සො, මහාසමණ, අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණො කෙවලකප්පං වනසණ්ඨං ඔභාසෙත්වා යෙන ත්වං තෙනුපසඬිකම්; උපසඬිකම්ත්වා තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි සෙය්‍යථාපි මහාඅග්ගික්ඛන්ධො පුරිමාහි වණ්ණනිභාහි අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො චා”ති. එසො ඛො, කස්සප, සක්කො දෙවානම්න්දො යෙනාහං තෙනුපසඬිකම් ධම්මස්සවනායාති. අථ ඛො උරුචෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම සක්කොපි දෙවානම්න්දො උපසඬිකම්ස්සන්ති ධම්මස්සවනාය, න ත්වෙච ච ඛො අරහා යථා අහ”න්ති. අථ ඛො භගවා උරුචෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව වනසණ්ඨෙවි චිහාසි.

තතියං පාටිභාරියං.

අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණො කෙවලකප්පං වනසණ්ඨං ඔභාසෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඬිකම්; උපසඬිකම්ත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි සෙය්‍යථාපි මහාඅග්ගික්ඛන්ධො පුරිමාහි වණ්ණනිභාහි අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො ච. අථ ඛො උරුචෙලකස්සපො ජට්ඨො තස්සා රත්තියා අවිචයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඬිකම්; උපසඬිකම්ත්වා භගවන්තං එතදවොච – “කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්තං, කො නු ඛො සො, මහාසමණ, අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණො කෙවලකප්පං වනසණ්ඨං ඔභාසෙත්වා යෙන ත්වං තෙනුපසඬිකම්; උපසඬිකම්ත්වා තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි සෙය්‍යථාපි මහාඅග්ගික්ඛන්ධො පුරිමාහි

වශ්ණනිහානි අභික්කන්තතරො ව පණ්ණිතතරො වා”ති. එසො ඛො, කස්සප, බ්‍රහ්මා සහම්පති යෙනාහං තෙනුපසඬිකම් ධම්මස්සවනායාති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම බ්‍රහ්මාපි සහම්පති උපසඬිකම්ස්සති ධම්මස්සවනාය, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ”න්ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව ව්‍යාසණ්ඨෙවිහාසි.

වතුත්ථං පාටිභාරියං.

තෙන ඛො පන සමයෙන උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස මහායඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො හොති, කෙවලකප්පා ව අඬගමගධා පහුතං බාදනීයං හොජනීයං ආදාය අභික්කම්මකාමා හොන්ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “එතරහි ඛො මෙ මහායඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො, කෙවලකප්පා ව අඬගමගධා පහුතං බාදනීයං හොජනීයං ආදාය අභික්කම්මස්සන්ති, සචෙ මහාසමණො මහාජනකායෙ ඉද්ධිපාටිභාරියං කරිස්සති, මහාසමණස්ස ලාභසක්කාරො අභිවඩ්ඪිස්සති, මම ලාභසක්කාරො පරිභායිස්සති, අහො නුන මහාසමණො ස්වාතන්ත්‍රාය නාගච්ඡෙය්‍යා”ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය උත්තරකුරුං ගන්ත්වා තතො පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා අනොතත්තදහෙ පරිභුඤ්ජිත්වා තත්ථෙව දිවාචිහාරං අකාසි. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො තස්සා රත්තියා අව්චයෙන යෙන භගවා තෙනුපසඬිකම්; උපසඬිකම්ත්වා භගවන්තං එතදවොච – “කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං භත්තං, කිං නු ඛො, මහාසමණ, හියොයා නාගමාසි, අපිච මයං තං සරාම, ‘කිං නු ඛො මහාසමණො නාගච්ඡති’ති, බාදනීයස්ස ච හොජනීයස්ස ච තෙ පටිච්ඡො යපිතො”ති. නනු තෙ, කස්සප, එතදහොසි – “එතරහි ඛො මෙ මහායඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො කෙවලකප්පා ව අඬගමගධා පහුතං බාදනීයං හොජනීයං ආදාය අභික්කම්මස්සන්ති, සචෙ මහාසමණො මහාජනකායෙ ඉද්ධිපාටිභාරියං කරිස්සති, මහාසමණස්ස ලාභසක්කාරො අභිවඩ්ඪිස්සති, මම ලාභසක්කාරො පරිභායිස්සති, අහො නුන මහාසමණො ස්වාතන්ත්‍රාය නාගච්ඡෙය්‍යා”ති, සො ඛො අහං, කස්සප, තච චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය උත්තරකුරුං ගන්ත්වා තතො පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා අනොතත්තදහෙ පරිභුඤ්ජිත්වා තත්ථෙව දිවාචිහාරං අකාසින්ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම චෙතසාපි චිත්තං පජානිස්සති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ”න්ති. අථ ඛො භගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව ව්‍යාසණ්ඨෙවිහාසි.

පඤ්චමං පාටිභාරියං.

තෙන ඛො පන සමයෙන භගවතො පංසුකුලං උප්පන්නං හොති. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – “කත්ථ නු ඛො අහං පංසුකුලං ධොවෙය්‍යා”න්ති? අථ ඛො සක්කො දෙවානම්න්දො භගවතො චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය පාණිනා

පොක්කරණි බණිත්වා හගවන්තං එතදවොච – “ඉධ, හන්තෙ හගවා, පංසුකුලං ධොවතු” ති. අප්ථං ඛො හගවතො එතදහොසි – “කිම්හි නු ඛො අහං පංසුකුලං පරිමද්දෙය්‍ය” න්ති? අප්ථං ඛො සක්කො දෙවානම්න්දො හගවතො චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය මහතිං සිලං උපනික්ඛිපි – “ඉධ, හන්තෙ හගවා, පංසුකුලං පරිමද්දතු” ති. අප්ථං ඛො හගවතො එතදහොසි – “කිම්හි නු ඛො අහං ආලම්බිත්වා උත්තරෙය්‍ය” න්ති? අප්ථං ඛො කකුධෙ අධිවත්ථා දෙවතා හගවතො චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය සාබං ඔනාමෙසි – “ඉධ, හන්තෙ හගවා, ආලම්බිත්වා උත්තරතු” ති. අප්ථං ඛො හගවතො එතදහොසි – “කිම්හි නු ඛො අහං පංසුකුලං විස්සජ්ජෙය්‍ය” න්ති? අප්ථං ඛො සක්කො දෙවානම්න්දො හගවතො චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය මහතිං සිලං උපනික්ඛිපි – “ඉධ, හන්තෙ හගවා, පංසුකුලං විස්සජ්ජතු” ති. අප්ථං ඛො උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන යෙන හගවා තෙනුපසඬකම්; උපසඬකම්ත්වා හගවන්තං එතදවොච – “කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං හත්තං, කිං නු ඛො, මහාසමණ, නායං පුබ්බෙ ඉධ පොක්කරණි සායං ඉධ පොක්කරණි, නයිමා සිලා පුබ්බෙ උපනික්ඛිත්තා, කෙනිමා සිලා උපනික්ඛිත්තා, නයිමස්ස කකුධස්ස පුබ්බෙ සාබා ඔනතා, සායං සාබා ඔනතා” ති? ඉධ මෙ, කස්සප, පංසුකුලං උප්පන්නං අහොසි, තස්ස මය්හං, කස්සප, එතදහොසි – “කත්ථං නු ඛො අහං පංසුකුලං ධොවෙය්‍ය” න්ති? අප්ථං ඛො, කස්සප, සක්කො දෙවානම්න්දො මම චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය පාණිනා පොක්කරණි බණිත්වා මං එතදවොච – “ඉධ, හන්තෙ හගවා, පංසුකුලං ධොවතු” ති. සායං, කස්සප, අමනුස්සෙන පාණිනා බණිතා පොක්කරණි. තස්ස මය්හං, කස්සප, එතදහොසි – “කිම්හි නු ඛො අහං පංසුකුලං පරිමද්දෙය්‍ය” න්ති? අප්ථං ඛො, කස්සප, සක්කො දෙවානම්න්දො මම චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය මහතිං සිලං උපනික්ඛිපි – “ඉධ, හන්තෙ හගවා, පංසුකුලං පරිමද්දතු” ති? සායං, කස්සප, අමනුස්සෙන උපනික්ඛිත්තා සිලා. තස්ස මය්හං, කස්සප, එතදහොසි – “කිම්හි නු ඛො අහං ආලම්බිත්වා උත්තරෙය්‍ය” න්ති? අප්ථං ඛො, කස්සප, කකුධෙ අධිවත්ථා දෙවතා මම චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය සාබං ඔනාමෙසි – “ඉධ, හන්තෙ හගවා, ආලම්බිත්වා උත්තරතු” ති? ස්වායං ආහරහත්ථො කකුධො. තස්ස මය්හං, කස්සප, එතදහොසි – “කිම්හි නු ඛො අහං පංසුකුලං විස්සජ්ජෙය්‍ය” න්ති? අප්ථං ඛො, කස්සප, සක්කො දෙවානම්න්දො මම චෙතසා චෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය මහතිං සිලං උපනික්ඛිපි – “ඉධ, හන්තෙ හගවා, පංසුකුලං විස්සජ්ජතු” ති? සායං, කස්සප, අමනුස්සෙන උපනික්ඛිත්තා සිලාති. අප්ථං ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම සක්කොපි දෙවානම්න්දො වෙය්‍යාවච්චං කරිස්සති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ” න්ති. අප්ථං ඛො හගවා උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස හත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව ව්‍යාසණ්ඨෙ විහාසි.

අප්ථං ඛො උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන යෙන හගවා තෙනුපසඬකම්; උපසඬකම්ත්වා හගවතො කාලං ආරොවෙසි – “කාලො, මහාසමණ, නිට්ඨිතං හත්තං” න්ති. “ගච්ඡ ත්වං, කස්සප, ආයාමහ” න්ති

උරුවෙලකස්සපං ජට්ඨං උයොපේත්වා යාය ජම්බුයා ජම්බුදීපො පඤ්ඤායති,
 තතො ඵලං ගහෙත්වා පයමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීදි. අද්දසා බො
 උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො භගවත්තං අග්‍යාගාරෙ නිසීත්තං, දිස්වාන භගවත්තං
 එතදවොච – “කතමෙන ත්වං, මහාසමණ, මග්ගෙන ආගතො, අහං තයා පයමතරං
 පක්කන්තො, සො ත්වං පයමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීත්තො”ති? “ඉධාහං,
 කස්සප, තං උයොපේත්වා යාය ජම්බුයා ජම්බුදීපො පඤ්ඤායති, තතො ඵලං
 ගහෙත්වා පයමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීත්තො. ඉදං බො, කස්සප,
 ජම්බුඵලං වණ්ණසම්පන්නං ගන්ධසම්පන්නං රසසම්පන්නං, සවෙ ආකඨ්ඛසි
 පරිභුඤ්ජා”ති. “අලං, මහාසමණ, ත්වංයෙව තං අරහසි, ත්වංයෙව තං
 පරිභුඤ්ජා”ති. අථ බො උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො
 බො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම මං පයමතරං උයොපේත්වා යාය
 ජම්බුයා ජම්බුදීපො පඤ්ඤායති, තතො ඵලං ගහෙත්වා පයමතරං ආගන්ත්වා
 අග්‍යාගාරෙ නිසීදිස්සති, න ත්වෙව ච බො අරහා යථා අහ”න්ති. අථ බො භගවා
 උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා තස්මිංයෙව ව්‍යාසණ්ඛෙ විහාසි.

අථ බො උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන යෙන භගවා
 තෙනුපසඨකම්; උපසඨකම්ත්වා භගවතො කාලං ආරොචෙසි – “කාලො,
 මහාසමණ, නිව්ඨිතං භත්ත”න්ති. “ගච්ඡ ත්වං, කස්සප, ආයාමහ”න්ති
 උරුවෙලකස්සපං ජට්ඨං උයොපේත්වා යාය ජම්බුයා ජම්බුදීපො පඤ්ඤායති,
 තස්සා අවිදුරෙ අම්බො...පෙ.... තස්සා අවිදුරෙ ආමලකී...පෙ.... තස්සා අවිදුරෙ
 හරිතකී...පෙ.... තාවතිංසං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵං ගහෙත්වා පයමතරං
 ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීදි. අද්දසා බො උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො භගවත්තං
 අග්‍යාගාරෙ නිසීත්තං, දිස්වාන භගවත්තං එතදවොච – “කතමෙන ත්වං,
 මහාසමණ, මග්ගෙන ආගතො, අහං තයා පයමතරං පක්කන්තො, සො ත්වං
 පයමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීත්තො”ති? “ඉධාහං, කස්සප, තං
 උයොපේත්වා තාවතිංසං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵං ගහෙත්වා පයමතරං
 ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීත්තො. ඉදං බො, කස්සප, පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵං
 වණ්ණසම්පන්නං ගන්ධසම්පන්නං, සවෙ ආකඨ්ඛසි ගණ්භා”ති. “අලං, මහාසමණ,
 ත්වංයෙව තං අරහසි, ත්වංයෙව තං ගණ්භා”ති. අථ බො උරුවෙලකස්සපස්ස
 ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො බො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම
 මං පයමතරං උයොපේත්වා තාවතිංසං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵං ගහෙත්වා
 පයමතරං ආගන්ත්වා අග්‍යාගාරෙ නිසීදිස්සති, න ත්වෙව ච බො අරහා යථා
 අහ”න්ති.

තෙන බො පන සමයෙන තෙ ජට්ඨා අග්ගිං පරිවරිතුකාමා න සක්කොන්ති
 කට්ඨානි ඵාලෙතුං. අථ බො තෙසං ජට්ඨානං එතදහොසි – “නිස්සංසයං බො
 මහාසමණස්ස ඉද්ධානුභාවො යථා මයං න සක්කොම කට්ඨානි ඵාලෙතු”න්ති. අථ
 බො භගවා උරුවෙලකස්සපං ජට්ඨං එතදවොච – “ඵාලියන්තු, කස්සප,
 කට්ඨානී”ති. “ඵාලියන්තු, මහාසමණ”ති. සකිදෙව පඤ්ච කට්ඨසතානි ඵාලිසිංසු.
 අථ බො උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො බො

මහාසමණො මහානුභාවො, යනු හි නාම කට්ඨානිපි ඵාලිසිස්සන්ති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ”න්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන තෙ ජට්ඨා අග්ගිං පරිවරිතුකාමා න සක්කොන්ති අග්ගිං උජ්ජලෙතුං. අථ ඛො තෙසං ජට්ඨානං එතදහොසි – “නිස්සංසයං ඛො මහාසමණස්ස ඉද්ධානුභාවො යථා මයං න සක්කොම අග්ගිං උජ්ජලෙතු”න්ති. අථ ඛො හගවා උරුවෙලකස්සපං ජට්ඨං එතදවොච – “උජ්ජලියන්තු, කස්සප, අග්ගි”ති. “උජ්ජලියන්තු, මහාසමණො”ති. සකිදෙව පඤ්ච අග්ගිසතානි උජ්ජලියංසු. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යනු හි නාම අග්ගිපි උජ්ජලිසිස්සන්ති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ”න්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන තෙ ජට්ඨා අග්ගිං පරිවරිත්වා න සක්කොන්ති අග්ගිං විජ්ඣාපෙතුං. අථ ඛො තෙසං ජට්ඨානං එතදහොසි – “නිස්සංසයං ඛො මහාසමණස්ස ඉද්ධානුභාවො යථා මයං න සක්කොම අග්ගිං විජ්ඣාපෙතු”න්ති. අථ ඛො හගවා උරුවෙලකස්සපං ජට්ඨං එතදවොච – “විජ්ඣායන්තු, කස්සප, අග්ගි”ති. “විජ්ඣායන්තු, මහාසමණො”ති. සකිදෙව පඤ්ච අග්ගිසතානි විජ්ඣායංසු. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යනු හි නාම අග්ගිපි විජ්ඣායසිස්සන්ති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ”න්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන තෙ ජට්ඨා සීතාසු හෙමන්තිකාසු රත්තීසු අන්තරට්ඨකාසු හිමපාතසමයෙ නජ්ජා නෙරඤ්ජරාය උම්මුජ්ජන්තිපි නිමුජ්ජන්තිපි උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනමිපි කරොන්ති. අථ ඛො හගවා පඤ්චමත්තානි මන්දාමුඛිසතානි අහිනිමිති යත්ථ තෙ ජට්ඨා උත්තරිත්වා විසිඛිබ්බෙසුං. අථ ඛො තෙසං ජට්ඨානං එතදහොසි – “නිස්සංසයං ඛො මහාසමණස්ස ඉද්ධානුභාවො යට්ඨිමා මන්දාමුඛියො නිමිත්තා”ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි – “මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යනු හි නාම තාව බහු මන්දාමුඛියොපි අහිනිමිතිස්සති, න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ”න්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන මහා අකාලමෙසො පාවස්සි, මහා උදකවාහකො සඤ්ජායි, යස්මිං පදෙසෙ හගවා විහරති සො පදෙසො උදකෙන න ඕත්ථටො හොති. අථ ඛො හගවතො එතදහොසි – “යංනුනාහං සමන්තා උදකං උස්සාරෙත්වා මජ්ඣෙ රෙණුහතාය භූමියා වඬිකමෙය්‍ය”න්ති. අථ ඛො හගවා සමන්තා උදකං උස්සාරෙත්වා මජ්ඣෙ රෙණුහතාය භූමියා වඬිකමි. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො “මාහෙව ඛො මහාසමණො උදකෙන වුළ්භො අහොසි”ති නාවාය සම්බහුලෙහි ජට්ඨෙහි සද්ධිං යස්මිං පදෙසෙ හගවා විහරති, තං පදෙසං අගමාසි. අද්දසා ඛො උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො හගවන්තං සමන්තා උදකං උස්සාරෙත්වා මජ්ඣෙ රෙණුහතාය භූමියා වඬිකමන්තං, දිස්වාන හගවන්තං එතදවොච – “ඉදං නු ත්වං, මහාසමණො”ති. “අයමහමස්මි, කස්සපා”ති හගවා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා

නාවාය පවිට්ටියායි. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපස්ස ජට්ඨස්ස එතදහොසි –
“මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, යත්‍ර හි නාම උදකම්පි න පවාහිස්සති,
න ත්වෙව ච ඛො අරහා යථා අහ”න්ති.

අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – “චිරම්පි ඛො ඉමස්ස මොසපුරිසස්ස එවං
භවිස්සති ‘මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො, න ත්වෙව ච ඛො අරහා
යථා අහ’න්ති, යංනුනාහං ඉමං ජට්ඨං සංවෙජ්ජයා”න්ති. අථ ඛො භගවා
උරුවෙලකස්සපං ජට්ඨං එතදවොච – “නෙව ච ඛො ත්වං, කස්සප, අරහා, නාපි
අරහත්තමග්ගසමාපන්නො, සාපි තෙ පටිපදා නත්ථී, යාය ත්වං අරහා වා අස්සසි
අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නො”ති. අථ ඛො උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො භගවතො
පාදෙසු සිරසා නිපතීත්වා භගවත්තං එතදවොච – “ලභෙය්‍යාහං, හන්තෙ, භගවතො
සන්නිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යං උපසම්පද”න්ති. “ත්වං ඛොසි, කස්සප, පඤ්චන්තං
ජට්ඨසත්තං නායකො විනායකො අග්ගො පමුඛො පාමොක්ඛො, තෙපි තාව
අපලොකෙහි, යථා තෙ මඤ්ඤිස්සන්ති, තථා තෙ කරිස්සන්ති”ති. අථ ඛො
උරුවෙලකස්සපො ජට්ඨො යෙන තෙ ජට්ඨා තෙනුපසඬකම්; උපසඬකම්ත්වා තෙ
ජට්ඨෙ එතදවොච – “ඉච්ඡාමහං, හො, මහාසමණෙ බ්‍රහ්මචරියං චරිතුං, යථා
භවත්තො මඤ්ඤන්ති තථා කරොන්තු”ති. “චිරපටිකා මයං, හො, මහාසමණෙ
අභිජ්ජසන්නා, සවෙ භවං මහාසමණෙ බ්‍රහ්මචරියං චරිස්සති, සබ්බෙව මයං
මහාසමණෙ බ්‍රහ්මචරියං චරිස්සාමා”ති. අථ ඛො තෙ ජට්ඨා කෙසම්ස්සං ජට්ඨස්සං
බාරිකාජම්ස්සං අග්ගිහුතම්ස්සං උදකෙ පවාහෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඬකම්සු;
උපසඬකම්ත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතීත්වා භගවත්තං එතදවොචුං –
“ලභෙය්‍යාම මයං, හන්තෙ, භගවතො සන්නිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යාම
උපසම්පද”න්ති. “එථ, භික්ඛවො”ති භගවා අවොච – “ස්වාක්ඛාතො ධම්මො,
චරථ බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා”ති. සාව තෙසං ආයස්මන්තානං
උපසම්පදා අහොසි.

අද්දසා ඛො නදීකස්සපො ජට්ඨො කෙසම්ස්සං ජට්ඨස්සං බාරිකාජම්ස්සං
අග්ගිහුතම්ස්සං උදකෙ වුය්හමානො, දිස්වානස්ස එතදහොසි – “මාහෙව මෙ
භාතුතො උපසග්ගො අහොසි”ති, ජට්ඨෙ පාහෙසි – “ගච්ඡථ මෙ භාතරං
ජානාථා”ති, සාමඤ්ච තීහි ජට්ඨසතෙහි සද්ධිං යෙනායස්මා උරුවෙලකස්සපො
තෙනුපසඬකම්; උපසඬකම්ත්වා ආයස්මන්තං උරුවෙලකස්සපං එතදවොච – “ඉදං
නු ඛො, කස්සප, සෙය්‍යො”ති? “ආමාවුසො, ඉදං සෙය්‍යො”ති. අථ ඛො තෙ ජට්ඨා
කෙසම්ස්සං ජට්ඨස්සං බාරිකාජම්ස්සං අග්ගිහුතම්ස්සං උදකෙ පවාහෙත්වා යෙන
භගවා තෙනුපසඬකම්සු; උපසඬකම්ත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතීත්වා
භගවත්තං එතදවොචුං – “ලභෙය්‍යාම මයං, හන්තෙ, භගවතො සන්නිකෙ
පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යාම උපසම්පද”න්ති. “එථ, භික්ඛවො”ති භගවා අවොච –
“ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, චරථ බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා”ති. සාව
තෙසං ආයස්මන්තානං උපසම්පදා අහොසි.

වා අදුක්ඛමසුඛං වා තස්මිම්පි නිබ්බින්නදති. සොතස්මිම්පි නිබ්බින්නදති,
සද්දෙසුපි නිබ්බින්නදති...පෙ.... සාතස්මිම්පි නිබ්බින්නදති, ගන්ධෙසුපි
නිබ්බින්නදති...පෙ.... ජීවිහායපි නිබ්බින්නදති, රසෙසුපි නිබ්බින්නදති...පෙ....
කායස්මිම්පි නිබ්බින්නදති, ඵොට්ඨබ්බෙසුපි නිබ්බින්නදති...පෙ.... මනස්මිම්පි
නිබ්බින්නදති, ධම්මෙසුපි නිබ්බින්නදති, මනොවිඤ්ඤාණෙපි නිබ්බින්නදති,
මනොසම්ඵස්සෙපි නිබ්බින්නදති, යමිදං මනොසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති
වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තස්මිම්පි නිබ්බින්නදති. නිබ්බින්නදං
විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති, විමුක්තස්මිං විමුක්තමිති ඤාණං හොති, ‘බිණා
ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මවරියං, කතං කරණියං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති
පජානාති’’ති.

ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිං භඤ්ඤමානෙ තස්ස භික්ඛුසහස්සස්ස
අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු.

29. එවං ආදිත්තපරියායදෙසනං සුත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං සම්පත්තො
නදීකස්සපො ථෙරො සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං
පකාසෙන්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතොතිආදිමාහ. තත්ථ අග්ගඵලන්ති උත්තමඵලං,
අත්තනා රොපිතඅම්බරුක්ඛස්ස ආදිමිහි ගහිතඵලං වා. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

නදීකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

3. ගයාකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

තතියාපදානෙ අජිනවම්මවත්ථොහන්තිආදිකං ආයස්මතො
ගයාකස්සපත්ථෙරස්ස අපදානං. අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ
භවෙ විවට්ඨපතිස්සයං කුසලං උපචින්නො ඉතො එකතිංසකප්පෙ සිබ්බස්ස
භගවතො කාලෙ කුලගෙනෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්තො
නිස්සරණජ්ඣාසයනාය සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා
අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං මාපෙත්වා වනමූලඵලාහාරො වසති. තෙන ච සමයෙන
භගවා එකො අදුතියො තස්ස අස්සමස්මිපෙනාගච්ඡි, සො භගවත්තං දිස්වා
පසන්නමානසො උපසඬ්ඨකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං ධීතො වෙලං
ඔලොකෙන්නො මනොහරානි කොලඵලානි සත්ථු උපනෙසි. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො නිස්සරණජ්ඣාසයනාය සරාවාසං පහාය
තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ද්විති තාපසසතෙහි සද්ධිං ගයාය විහරති. ගයාය
වසනතො භිස්ස කස්සපගොත්තනාය ච ගයාකස්සපොති සමඤ්ඤා අහොසි. සො
භගවතො සද්ධිං පරිසාය එහිභික්ඛුපසම්පදං දත්වා නදීකස්සපස්ස වුත්තනයෙන
ආදිත්තපරියාය දෙසනාය ඔවදියමානො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

35. සො අරහත්තං පත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං
පකාසෙන්නො අජිනවම්මවත්ථොහන්තිආදිමාහ. තත්ථ අජිනවම්මවත්ථොති

තාපසපබ්බතීන්තා අජිනවම්මනිවාසනපාචුරණොති අත්ථො. බාරිභාරධරොති තාපසකාලෙ තාපසපරික්ඛාරපරිපුණ්ණකාපධරොති අත්ථො. බාරිකතාපසපරික්ඛාරෙ පුරෙත්වා. කොලං අභාසි අස්සමන්ති කොලඵලං අස්සමෙ පුරෙත්වා අස්සමෙ නිසින්තොති අත්ථො. අගොපයින්ති පායෙ කොලඵලං පරියෙසින්වා අස්සමං ගොපෙසිං රක්ඛින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

ගයාකස්සපත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

4. කිම්ලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

චතුත්ථාපදානෙ නිබ්බුතෙ කකුසන්ධම්භීතිආදිකං ආයස්මතො කිම්ලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො කකුසන්ධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො පරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි තස්ස ධාතුයො උද්දිස්ස සලලමාලාහි මණ්ඩපං කාරෙත්වා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ සකාරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කිම්ලොති තස්ස නාමං අකාසි. සො වයප්පත්තො භොගසම්පත්තියා පමත්තො විහරති. තස්ස ඤාණපරිපාකං ඤත්වා සංවෙගජනනත්ථං අනුපියායං විහරන්තො සත්ථා පඨමයොබ්බතො ධීතං රමණීයං ඉත්ථීරූපං අභිනිම්මිනිත්වා පුරතො දස්සෙත්වා පුන අනුක්කමෙන යථා ජරාරොගවිපත්තීහි අභිභූතා දිස්සති, තථා අකාසි. තං දිස්වා කිම්ලකුමාරො අතිවිය සංවෙගජාතො අත්තතො සංවෙගං පකාසෙන්නො භගවතො පාකටං කත්වා ලද්ධානුසාසනො අරහත්තං පාපුණි.

42. සො අරහත්තං පත්වා සොමනස්සජාතො අත්තතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො නිබ්බුතෙ කකුසන්ධම්භීතිආදිමාහ. බ්‍රාහ්මණම්හි වුසිමතීති පඤ්චහි වසිතාහි වසිප්පත්තම්හි භගවති. බ්‍රාහ්මණස්ස සබ්බගුණගණෙනි මණ්ඩිත්තා අභිවුළුභීත්තා බ්‍රාහ්මණම්හි කකුසන්ධෙ භගවති පරිනිබ්බුතෙති අත්ථො. සෙසං සබ්බං උත්තානමෙවාති.

කිම්ලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

5. වජ්ජිපුත්තත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සහස්සරංසි භගවාතිආදිකං ආයස්මතො වජ්ජිපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපවිනන්තො ඉතො චතුනවුතිකප්පෙ එකං පච්චෙකබුද්ධං භික්ඛාය ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො කදලිඵලානි අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජකුමාරො භුත්වා නිබ්බත්ති, වජ්ජීරාජපුත්තත්තා වජ්ජිපුත්තොත්ථෙවස්ස සමඤ්ඤා. සො

දහරො හුත්වා හත්ථිසිප්පාදිසික්ඛනකාලෙපි හෙතුසම්පන්නතාය
 නිස්සරණජ්ඣාසයොව හුත්වා විවරන්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා
 පටිලද්ධසද්ධො සත්ථු සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කත්වා
 නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. ඡළහිඤ්ඤො පන හුත්වා අපරහාගෙ
 අවිරපරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි ධම්මං සඬගායිතුං සඬකෙතං කත්වා මහාථෙරෙසු තත්ථ
 තත්ථ විහරන්තෙසු එකදිවසං ආයස්මන්තං ආනන්දං සෙබ්බෙයෙව සමානං මහතියා
 පරිසාය පරිවුතං ධම්මං දෙසෙන්නං දිස්වා තස්ස උපරිමග්ගාධිගමාය උස්සාහං
 ජනෙන්නො –

“රුක්ඛමූලගහනං පසක්කිය, නිබ්බානං හදයස්මිං ඔපිය;
 ඤාය ගොතම මා ච පමාදො, කිං තෙ බිලිබිලිකා කරිස්සති” ති. (ථෙරගා.
 119) – ගාථං අභාසි;

තත්ථ රුක්ඛමූලගහනන්ති රුක්ඛමූලභූතං ගහනං, ගහනඤ්ඤි අත්ථි, න
 රුක්ඛමූලං, රුක්ඛමූලඤ්ච අත්ථි, න ගහනං, තෙසු රුක්ඛමූලග්ගහණෙන යානස්ස
 ඡායාය සම්පන්නතාය වාතාතපපරිස්සයාභාවං දීපෙති, ගහනග්ගහණෙන
 නිවාතභාවෙන වාතපරිස්සයාභාවං ජනසම්බාධාභාවඤ්ච දස්සෙති, තදුභයෙන ච
 භාවනායොග්ගතං. පසක්කියාති උපගන්ත්වා. නිබ්බානං හදයස්මිං ඔපියාති “එවං
 මයා පටිපජ්ජිත්වා නිබ්බානං අධිගන්තබ්බං” න්ති නිබ්බුතිං හදයෙ යථෙත්වා චිත්තෙ
 කත්වා. ඤායාති තිලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ඤාය, විපස්සනාභාවනාසහිතං
 මග්ගභාවනං භාවෙහි. ගොතමාති ධම්මහණ්ඩාගාරිකං ගොත්තෙනාලපති. මා ච
 පමාදොති අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු මා පමාදං ආපජ්ජි. ඉදානි යාදිසො ථෙරස්ස
 පමාදො, තං පටික්ඛෙපවසෙන දස්සෙන්නො “කිං තෙ බිලිබිලිකා කරිස්සති” ති
 ආහ. තත්ථ බිලිබිලිකාති බිලිබිලිකිරියා, බිලිබිලිතිසද්දපවත්ති යථා නිරන්ථකා, එවං
 බිලිබිලිකාසදිසා ජනපඤ්ඤන්ති. කිං තෙ කරිස්සතීති කීදිසං අත්ථං තුය්හං
 සාධෙස්සති, තස්මා ජනපඤ්ඤන්තිං පහාය සදන්ථපසුතො හොහීති ඔවාදං අදාසි.

තං සුත්වා අඤ්ඤෙහි වුත්තෙන විස්සගන්ධවායනවචනෙන සංවෙගජාතො
 බහුදෙව රත්තිං වඩ්ඤාමෙන චිතිනාමෙන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙන්වා
 සෙනාසනං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිසින්නමත්තොව “කිඤ්චි සයාමි” ති සිසං
 බිම්බොහනමසම්පන්නං පාදං භූමිතො උග්ගතං සරීරස්ස ආකාසගතක්ඛණෙයෙව
 අරහත්තං පාපුණි.

49. වජ්ජිපුත්තත්ථෙරො අපරහාගෙ සොමනස්සජාතො අත්තතො
 පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො සහස්සරංසි භගවානිආදිමාහ. තත්ථ සහස්සරංසිති
 එත්ථ “අනෙකසතසහස්සරංසි” ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුබන්ථං “සහස්සරංසි” ති
 වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

වජ්ජිපුත්තත්ථෙරපදානවණ්ණනා සමත්තා.

6. උත්තරත්ථෙරපදානවණ්ණනා

ඡට්ඨාපදානෙ සුමෙධො නාම සම්බුද්ධොතිආදිකං ආයස්මතො
 උත්තරසාමණෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ
 භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ
 විජ්ජාධරො හුත්වා ආකාසෙන විවරති. තෙන ච සමයෙන සත්ථා තස්සෙව
 අනුග්ගණ්හනත්ථං වනන්තරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි
 ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තො. සො අන්තලික්ඛෙන ගච්ඡන්තො
 භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ආකාසතො ඔරුය්හ සුවිසුද්ධෙහි විපුලෙහි
 කණ්කාරපුජ්ජෙහි භගවන්තං පුජෙසි, පුජ්ජානි බුද්ධානුභාවෙන සත්ථු උපරි
 ඡත්තාකාරෙන අට්ඨංසු, සො තෙන භියොයාසොමත්තාය පසන්නවිත්තො හුත්වා
 අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තො
 යාවතායුකං තත්ථ යත්වා තතො වුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං
 බුද්ධජ්ජාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති,
 උත්තරොතිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤතං පත්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිජ්ජත්තිං.
 ගන්ත්වා ජාතියා රූපෙන විජ්ජාය වයෙන සීලාවාරෙන ච ලොකස්ස සම්භාවතීයො
 ජාතො.

තස්ස තං සම්පත්තිං දිස්වා වස්සකාරො මගධමහාමත්තො අත්තනො ධීතරං
 දාතුකාමො හුත්වා අත්තනො අධිජ්ජායං පවෙදෙසි. සො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය තං
 පටික්ඛිපිත්වා කාලෙන කාලං ධම්මසෙනාපතිං පයිරූපාසන්තො තස්ස සන්නිකෙ
 ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වත්තසම්පන්නො හුත්වා ථෙරං
 උපට්ඨහති.

තෙන ච සමයෙන ථෙරස්ස අඤ්ඤතරො ආබාධො උජ්ජන්තො, තස්ස
 හෙසජ්ජත්ථාය උත්තරො සාමණෙරො පාතොව පත්තවීවරමාදාය විහාරතො
 නික්ඛන්තො අත්තරාමග්ගෙ තළාකස්ස සමීපෙ පත්තං යපෙත්වා උදකසමීපං
 ගන්ත්වා මුඛං ධොවති. අථ අඤ්ඤතරො උමඬගවොරො කතකම්මො
 ආරක්ඛපුරිසෙහි අනුබද්ධො අග්ගමග්ගෙන නගරතො නික්ඛමිත්වා පලායන්තො
 අත්තනා ගහිතං රතනභණ්ඩිතං සාමණෙරස්ස පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා පලායි.
 සාමණෙරොපි පත්තසමීපං උපගතො. වොරං අනුබන්ධන්තා රාජපුරිසා
 සාමණෙරස්ස පත්තෙ භණ්ඩිකං දිස්වා “අයං වොරො, ඉමිනා වොරියං කත”න්ති
 සාමණෙරං පච්ඡාභාහං බන්ධිත්වා වස්සකාරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙසු. වස්සකාරො
 ච තදා රඤ්ඤො විනිවිජයෙ නියුත්තො හුත්වා ඡෙජ්ජහෙජ්ජං අනුසාසති, සො
 “පුබ්බෙ මම වචනං නාදිසි, සුද්ධපාසණ්ඩියෙසු පබ්බජී”ති (ථෙරගා. අට්ඨ.
 1. උත්තරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා) කම්මං අසොධෙත්වා සාතුකාමත්තාව ජීවන්තමෙව
 තං සුලෙ උත්තාසෙසි.

අථස්ස භගවා ඤාණපරිපාකං ඔලොකෙත්වා තං යානං ගන්ත්වා
 විජ්ජුරන්තහත්ථනමමණ්ණිකසම්භින්නසිතාහතාය
 පග්ගරන්තජාතිහිඬගුලකසුචණ්ණරසධාරං විය
 ජාලාගුණ්ඨිතමුදුතලුනදීසඬගුලිහත්ථං උත්තරස්ස සීසෙ යපෙත්වා “උත්තර, ඉදං
 තෙ පුරිමකම්මස්ස ඵලං උජ්ජන්තං, තත්ථ තයා පච්චවෙක්ඛණ්ණලෙන අධිවාසනා

කාතබ්බා''ති වත්වා අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. උත්තරො අමතාභිසෙකසදිසෙන සත්ථු හත්ථසම්ඵස්සෙන සඤ්ජාතජ්ජසාදසොමනස්සතාය උළාරපිතිපාමොජ්ජං පටිලභිත්වා යථාපරිචිතං විපස්සනාමග්ගං සමාරුළුහො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා සත්ථු ව දෙසනාවිලාසෙන තාවදෙව මග්ගපටිපාටියා සබ්බෙ කිලෙසෙ බෙපෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා සුලතො උට්ඨහිත්වා පරානුද්දයාය ආකාසෙ යත්වා පාටිභාරියං දස්සෙසි. මහාජනො අවිජරියබ්භුතවිත්තජාතො අහොසි. තාවදෙවස්ස වණො සංරුළුහි, සො භික්ඛුහි, ''ආවුසො, තාදිසදුක්ඛං අනුභවන්තො කථං ත්වං විපස්සනං අනුයුඤ්ඡිතුං අසක්ඛි''ති පුට්ඨො, ''පගෙව මෙ, ආවුසො, සංසාරෙ ආදීනවො, සඬ්ඛාරානඤ්ච සභාවො සුදිට්ඨො, එවාහං තාදිසං දුක්ඛං අනුභවන්තොපි අසක්ඛිං විපස්සනං වඩ්ඨෙත්වා විසෙසං අධිගන්තු''න්ති ආහ. ''පුබ්බජාතියා දහරකාලෙ මක්ඛිකං ගහෙත්වා නිම්බසුලකං ගහෙත්වා සුලාරොපනකීළං පටිච්ච එවං අනෙකජාතිසතෙසු සුලාරොපනදුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමාය පරියොසානජාතියා එවරූපං දුක්ඛමනුභුත''න්ති ආහ.

55. අථ අපරභාගෙ පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො සුමෙධො නාම සම්බුද්ධොතිආදිමාහ. තත්ථ අනුත්තානපදවණ්ණනමෙව කරිස්සාම.

57. විජ්ජාධරො තදා ආසින්නි බාහිරකමන්තාදිවිජ්ජාසිද්ධියා ආකාසගාමිසමත්ථො හුත්වා වරණවසෙන තං විජ්ජං රක්ඛිත්වා අවිනාසෙත්වා පරිහරණවසෙන විජ්ජාධරයොති ආසිං අහොසින්නි අත්ථො. අන්තලික්ඛවරො අහන්ති අන්තං පරියොසානං කොටිං ලිබතෙ සංකරිස්සතීති අන්තලික්ඛං. අථ වා අන්තං පරියොසානං ලිබාතෙ ඔලොකියතෙ එතෙනාති අන්තලික්ඛං, තස්මිං අන්තලික්ඛෙ, ආකාසෙ වරණසීලො අහන්ති අත්ථො. තිසුලං සුකතං ගය්භාති තිබ්ණං සුලං, අග්ගං ආවුධං. තිසුලං සුන්දරං කතං, කොට්ටනසංසනමද්දනපහරණවසෙන සුට්ඨු කතං සුලාවුධං ගය්භ ගහෙත්වා අම්බරතො ගච්ඡාමීති අත්ථො. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තාව නයානුයොගෙන සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

උත්තරත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

7. අපරඋත්තරත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

සත්තමාපදානෙ නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්භීතිආදිකං ආයස්මතො අපරස්ස උත්තරත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො ඉතො චතුත්තචුතිකජ්ජෙ සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො විඤ්ඤානං පත්වා සාසනෙ ලද්ධජ්ජසාදො හුත්වා උපාසකත්තං නිවෙදෙසි. සො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ අත්තතො ඤාතකෙ සන්නිපාතෙත්වා බහුපුජාසක්කාරං සංහරිත්වා ධාතුපුජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ සාකෙතෙ

බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා උත්තරොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො කෙනවිදෙව කරණියෙන සාවත්ථිං ගතො කණ්ඩම්බමුලෙ කතං යමකපාටිභාරියං දිස්වා පසිදිත්වා පුන කාළකාරාමසුත්තදෙසනාය අභිවඨ්ඨමානසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්ථාරා සද්ධිං රාජගහං ගන්ත්වා උපසම්පදං ලභිත්වා තථෙව වරත්තො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ බුද්ධපට්ඨානත්ථං රාජගහනො සාවත්ථිං උපගතො භික්ඛුහි - “කිං, ආවුසො, පබ්බජ්ජාකිච්චං තයා මත්ථකං පාපිත”න්ති පුට්ඨො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

93. අරහත්තං පන පත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙන්නො නිබ්බුතෙ ලොකනාටම්භීතිආදිමාහ. තං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙවාති.

අපරඋත්තරත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

8. හද්දජීත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

අට්ඨමාපදානෙ ඔග්ග්භාහං පොක්ඛරණිත්තිආදිකං ආයස්මතො හද්දජීත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු පාරං ගන්ත්වා කාමෙ පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං කාරෙත්වා වසන්නො එකදිවසං සත්ථාරං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං දිස්වා ආකාසනො ඔතරි. ඔතිණ්ණස්ස පන භගවතො මධුඤ්ඤව භිසමුළාලඤ්ඤව සප්පිබ්බරඤ්ඤව උපනාමෙසි, තස්ස තං භගවා අනුකම්මං උපාදාය පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තුසිතෙසු නිබ්බත්තො තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො චුතො අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ මහද්ධනො සෙට්ඨි හුත්වා අට්ඨසට්ඨිහික්ඛුසතසහස්සං හොජෙත්වා තිථිවරෙන අච්ඡාදෙසි.

එවං බහුං කුසලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො චචිත්වා මනුස්සලොකෙසු උප්පන්නො බුද්ධසුඤ්ඤ ලොකෙ පඤ්ච පච්චෙකබුද්ධසතානි චතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිත්වා තතො චුතො රාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා රජ්ජං අනුසාසන්නො අත්තනො පුත්තං පච්චෙකබ්බොධිං අධිගන්ත්වා ඨිතං උපට්ඨහිත්වා තස්ස පරිනිබ්බුතස්ස ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං කත්වා පුජෙසි. එවං තත්ථ තත්ථ තානි තානි පුඤ්ඤානි කත්වා ඉමස්මිං බුද්ධජ්ජාදෙ හද්දියනගරෙ අසිතිකොට්ඨිභවස්ස හද්දියසෙට්ඨිස්ස එකපුත්තකො හුත්වා නිබ්බත්ති, හද්දජීතිස්ස නාමං අහොසි. තස්ස කිර ඉස්සරියහොගපරිවාරසම්පත්ති වරිමභවෙ බොධිසත්තස්ස විය අහොසි.

තදා සත්ථා සාවත්ථියං වසිත්වා හද්දජිකුමාරං සඬගණ්හනත්ථාය මහතා
 භික්ඛුසඬසෙන සද්ධිං හද්දියනගරං ගන්ත්වා ජාතියාවනෙ වසි තස්ස ඤාණපරිපාකං
 ආගමයමානො. සොපි උපරිපාසාදෙ නිසින්තො සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා
 ඔලොකෙන්තො භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සොතුං ගච්ඡන්තං මහාජනං දිස්වා,
 “කත්ථායං මහාජනො ගච්ඡති” ති පුච්ඡිත්වා තං කාරණං සුත්වා සයම්පි මහතා
 පරිවාරෙන සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො සබ්බාහරණපටිමණ්ඩිතොව
 සබ්බකිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තෙ පන තෙන අධිගතෙ සත්ථා
 හද්දියසෙට්ඨිං ආමන්තෙසි – “තච පුත්තො අලඬකතපටියත්තො ධම්මං සුණන්තො
 අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි, තෙනස්ස ඉදානෙව පබ්බජිතුං යුත්තං, නො වෙ පබ්බජිස්සති,
 පරිනිබ්බායිස්සති” ති. සෙට්ඨි “න මය්හං පුත්තස්ස දහරස්සෙව සතො
 පරිනිබ්බානෙන කිච්චං අත්ථි, පබ්බාපෙට්ඨං න” ත්ති ආහ. තං සත්ථා පබ්බාපෙත්වා
 උපසම්පාදෙන්වා තත්ථ සත්තාහං වසිත්වා කොට්ඨාමං පාපුණි, සො ච ගාමො
 ගඬගාතීරෙ අහොසි. කොට්ඨාමවාසිනො ච බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඬසස්ස
 මහාදානං පවත්තෙසුං. හද්දජිත්ථෙරො සත්ථාරා අනුමොදනාය ආරද්ධමත්තාය
 බහිගාමං ගන්ත්වා “ගඬගාතීරෙ මග්ගසම්පෙ සත්ථු ආගතකාලෙ වුට්ඨහිස්සාමි” ති
 කාලපරිච්ඡේදං කත්වා අඤ්ඤාතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි.
 මහාථෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසුපි අවුට්ඨහිත්වා සත්ථු ආගතකාලෙයෙව වුට්ඨාසි.
 පුටුජ්ජනා භික්ඛු – “අයං අධුනා පබ්බජිතො, මහාථෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසු
 මානථද්ධො භුත්වා න වුට්ඨාසි” ති උජ්ඣායංසු.

කොට්ඨාමවාසිනො සත්ථු භික්ඛුසඬසස්ස ච බහු නාවාසඬසාටෙ බන්ධංසු.
 සත්ථා “හද්දජිස්සානුභාවං පකාසෙමි” ති නාවාය යත්වා “කහං හද්දජි” ති පුච්ඡි.
 හද්දජිත්ථෙරො – “සොහං, හන්තෙ” ති සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා අඤ්ජලිං කත්වා
 අට්ඨාසි. සත්ථා “එහි, හද්දජි, අම්හෙහි සද්ධිං එකනාවං අහිරුහා” ති. සො
 උජ්ජතීත්වා සත්ථු ධීතනාවායං අට්ඨාසි. සත්ථා ගඬගාය මජ්ඣෙ ගතකාලෙ,
 “හද්දජි, තයා මහාපනාදකාලෙ අජ්ඣාචුට්ඨරතනපාසාදො කහ” ත්ති ආහ.
 “ඉමස්මිං යානෙ නිමුග්ගො, හන්තෙ” ති. “තෙන හි, හද්දජි, සබ්බමචාරිතං කඬ්ඛං
 ඡන්දා” ති. තස්මිං ඛණෙ ථෙරො සත්ථාරං වන්දිත්වා ඉද්ධිබලෙන ගන්ත්වා
 පාසාදපුප්පිකං පාදඬගුලන්තරෙන සන්තිරුජ්ඣිත්වා පඤ්චවිසතියොජනං පාසාදං
 ගහෙත්වා ආකාසෙ උජ්ජති, උජ්ජතන්තො ච පඤ්ඤාසයොජනානි උක්ඛිපි. අට්ඨස්ස
 පුරිමහවෙ ඤාතකා පාසාදගතෙන ලොහෙන මච්ඡකච්ඡපමණ්ඩුකා භුත්වා
 නිබ්බත්තා තස්මිං පාසාදෙ උට්ඨහන්තෙ පරිවත්තිත්වා පතිංසු. සත්ථා තෙ
 සම්පතන්තෙ දිස්වා “ඤාතකා තෙ, හද්දජි, කිලමන්ති” ති ආහ. ථෙරො සත්ථු
 වචනෙන පාසාදං විස්සජ්ජෙසි. පාසාදො යථායානෙයෙව පතිට්ඨති. සත්ථා
 පාරඬගතො භික්ඛුහි – “කදා, හන්තෙ, හද්දජිත්ථෙරෙන අයං පාසාදො
 අජ්ඣාචුට්ඨො” ති පුට්ඨො මහාපනාදජාතකං (ජා. 1.3.40 ආදයො) කථෙත්වා
 බහුජනං ධම්මාමතං පායෙසි.

98. ථෙරො පන අරහත්තං පත්තො පුබ්බසම්භාරං සරිත්වා සොමනස්සජාතො
 පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙතුං ඔග්ගහං පොක්ඛරණිත්තිආදිමාහ. තත්ථ

ඔගය්භාහං පොක්ඛරණීන්ති පුට්ඨානාඅනෙකමහොසෙහි ඛණිතත්තා
 “පොක්ඛරණී”ති ලද්ධනාමං ජලාසයං ඔගය්භ ඔගහෙත්වා පටිසිත්වා
 අජ්ඣොගාහෙත්වා සාසහෙතුබාදනත්ථාය තත්ථ පොක්ඛරණියං පටිසිත්වා භීසං
 පදුමපුණ්ඩරිකමූලං උද්ධරාමීති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා
 උත්තානපදත්ථත්තා ච නයානුසාරෙන සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

හද්දජීත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

9. සිවකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

නවමාපදානෙ එසනාය වරන්තස්සාතිආදිකං ආයස්මතො සිවකත්ථෙරස්ස
 අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයානි
 පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා
 විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං භගවත්තං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො
 පත්තං ආදාය කුම්මාසස්ස පුරෙත්වා අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
 දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලගෙහෙ
 නිබ්බත්තිත්වා සිවකොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො විජ්ජාසිප්පෙසු
 නිජ්ජත්තිං ගතො තෙක්ඛම්මජ්ඣාසයනාය කාමෙ පහාය තාපසපබ්බජ්ජං
 පබ්බජිත්වා විවරන්තො සත්ථාරං උපසඬකම්තිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො
 පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

117. අරහත්තං පත්වා සොමනස්සජාතො අත්තනො පුබ්බවරිතාපදානං
 පකාසෙන්නො එසනාය වරන්තස්සාතිආදිමාහ. තං සබ්බං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

සිවකත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

10. උපවානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

දසමාපදානෙ පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිකං ආයස්මතො උපවානත්ථෙරස්ස
 අපදානං. අයං කීර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ
 විවට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො කෙනචි කම්මචිඡිද්දෙන පදුමුත්තරස්ස
 භගවතො කාලෙ දල්ලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො භගවති
 පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ධාතුං ගහෙත්වා
 මනුස්සදෙවනාගගරුළයක්ඛකුම්භණ්ඩගන්ධබ්බෙහි සත්තරතනමයෙ
 සත්තයොජනිකෙ ථූපෙ කතෙ තත්ථ සුධොතං අත්තනො උත්තරාසඬගං වෙළුග්ගෙ
 ආබන්ධිත්වා ධජං කත්වා පූජං අකාසි. තං ගහෙත්වා අභිසම්මතකො නාම
 යක්ඛසෙනාපති දෙවෙහි වෙතියපුජාරක්ඛණත්ථං යපිතො අදිස්සමානකායො
 ආකාසෙ ධාරෙන්නො වෙතියං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං අකාසි. තං දිස්වා
 භියොයාසොමත්තාය පසන්නමානසො අහොසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
 දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ
 නිබ්බත්තිත්වා උපවානොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ජෙනවනපටිග්ගහණෙ

බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. අථායස්මා උපවානො භගවතො උපට්ඨාකො අහොසි. තෙන ච සමයෙන භගවතො වාතාබාධො උප්පජ්ජී. ථෙරස්ස ගිහිසභායො දෙවහිතො නාම බ්‍රාහ්මණො සාවත්ථියං පටිවසති. සො ථෙරං චතුහි පච්චයෙහි පවාරෙසි. අථායස්මා උපවානො නිවාසෙත්වා පත්තථිවරං ගහෙත්වා තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නිවෙසනං උපගඤ්ජී. බ්‍රාහ්මණො “කෙනචි මඤ්ඤෙ පයොජනෙන ථෙරො ආගතො භවිස්සති”ති ඤත්වා “චදෙය්‍යාථ, භන්තෙ, කෙනත්ථො”ති ආහ. ථෙරො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පයොජනං ආචික්ඛන්තො –

“අරහං සුගතො ලොකෙ, වාතෙහාබාධිකො මුනි;
සචෙ උණ්හොදකං අත්ථි, මුනිනො දෙහි බ්‍රාහ්මණ.

“පුජිතො පුජනෙය්‍යානං, සක්කරෙය්‍යාන සක්කතො;
අපචිතොපචෙය්‍යානං, තස්ස ඉච්ඡාමි භාතචෙ”ති. (ථෙරගා. 185-186) –

ගාථාද්වයං අහාසි.

තස්සත්ථො – යො ඉමස්මිං ලොකෙ පුජනෙය්‍යානං පුජෙතබ්බෙහි සක්කාදීහි දෙවෙහි මහාබ්‍රහ්මාදීහි ච බ්‍රහ්මෙහි පුජිතො, සක්කරෙය්‍යානං සක්කාතබ්බෙහි බිම්බිසාරකොසලරාජාදීහි සක්කතො, අපචෙය්‍යානං අපවායිතබ්බෙහි මහෙසීහි බිණ්ණසචෙහි අපචිතො, කිලෙසෙහි ආරකත්තාදීනා අරහං, සොහනගමනාදීනා සුගතො සබ්බඤ්ඤා මුනි මය්හං සත්ථා දෙවදෙවො සක්කානං අතිසක්කො බ්‍රහ්මානං අතිබ්‍රහ්මා, සො දානි වාතෙහි වාතහෙතු වාතක්ඛොහනිමිත්තං ආබාධිකො ජාතො. සචෙ, බ්‍රාහ්මණ, උණ්හොදකං අත්ථි, තස්ස වාතාබාධවූපසමනත්ථං තං භාතචෙ උපනෙතුං ඉච්ඡාමිති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො උණ්හොදකං තදනුරූපං වාතහරඤ්ච හෙසජ්ජං භගවතො උපනාමෙසි. තෙන ච සත්ථු රොගො වූපසමි. තස්ස භගවා අනුමොදනං අකාසි.

122. අථායස්මා උපවානො අපරභාගෙ අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පදුමුත්තරො නාම ජිනොතිආදිමාහ. තත්ථ පදුමුත්තරොතිආදීනි පුබ්බෙ වුත්තත්ථානෙව.

123. මහාජනා සමාගම්මාති සකලජම්බුදීපවාසීනො රාසිභූතාති අත්ථො. චිතකං කත්ථාති යොජනුබ්බෙධං චන්දනරාසිචිතකං කත්ථා භගවතො සරීරං තත්ථ අභිරොපයිංසුති සම්බන්ධො.

124. සරීරකිච්චං කත්ථානාති ආදහනාති අග්ගිනා දහනකිච්චං කත්ථාති අත්ථො.

127-28. ජඩ්සා මණිමයා ආසීති මනුස්සෙහි කතටුපෙ ජඩ්සා පුප්ඵවාහත්ථං වරිතට්ඨානං මණිමයා ඉන්ද්‍රීලමණිනා කතාති අත්ථො. මයම්පිති සබ්බෙ දෙවා ථූපං කරිස්සාමාති අත්ථො.

129. ධාතු ආවෙණිකා නත්ථීති දෙවමනුස්සෙහි විසුං විසුං චෙතියං කාතුං ආවෙණිකා විසුං ධාතු නත්ථී, තං දස්සෙන්නො සරිරං එකපිණ්ඩිතන්ති ආහ. අධිට්ඨානබලෙන සකලසරිරධාතු එකසන්ධිලාමයපටිමා විය එකමෙව අහොසීති අත්ථො. ඉමම්හි බුද්ධථූපම්හීති සකලපම්බුද්ධිපවාසීති කතම්හි ඉමම්හි සුවණ්ණථූපම්හි මයං සබ්බෙ සමාගන්ත්වා කඤ්චුකථූපං කරිස්සාමාති අත්ථො.

133. ඉන්ද්‍රීලං මහානීලන්ති ඉන්ද්‍රීවරපුප්ඵවණ්ණාහං මණි ඉන්ද්‍රීලමණි. තතො අධිකවණ්ණතා මහාමණි ඉන්ද්‍රීලමණයො ච මහානීලමණයො ච ජොතිරසමණිජාතිරභිගමණයො ච එකතො සන්තිපාතෙත්වා රාසී කත්වා සුවණ්ණථූපෙ කඤ්චුකථූපං කත්වා අජාදයුන්ති සම්බන්ධො.

144. පච්චෙකං බුද්ධසෙට්ඨස්සාති බුද්ධත්තමස්ස පති එකං විසුං උපරිජදනෙන ථූපං අකංසුති අත්ථො.

147. කුම්භණ්ඩා ගුය්හකා තථාති කුම්භමත්තාති අණ්ඩාති යෙසං දෙවානං තෙ කුම්භණ්ඩා, පටිච්ඡාදෙත්වා නිගුහිත්වා පටිච්ඡාදනතො ගරුලා ගුය්හකා නාම ජාතා, තෙ කුම්භණ්ඩා ගුය්හකාපි ථූපං අකංසුති අත්ථො.

151. අතිභොන්ති න තස්සාහාති තස්ස චෙතියස්ස පහං චන්දසුරියතාරකානං පහා න අතිභොන්ති, න අජ්ඣොත්ථරන්තිති අත්ථො.

158. අහම්පි කාරං කස්සාමීති තාදිනො ලොකනාථස්ස ථූපස්මිං අහම්පි කාරං පුඤ්ඤකිරියං කුසලකම්මං ධජපටාකපුජං කරිස්සාමීති අත්ථො.

උපවානත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

11. රට්ඨපාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා

එකාදසමාපදානෙ පදුමුත්තරස්ස හගවතොතිආදිකං ආයස්මතො රට්ඨපාලත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ තස්ස උප්පත්තිනො පුරෙතරමෙව හංසවතීනගරෙ ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො පිතු අච්චයෙන සරාවාසෙ පතිට්ඨිතො රතනකොට්ඨාගාරකම්මිකෙන දස්සිතං අපරිමාණං කුලවංසානුගතං ධනං දිස්වා “ඉමං එත්තකං ධනරාසිං මය්හං අයාකපයාකාදයො අත්තනා සද්ධිං ගහෙත්වා ගන්තුං නාසක්ඛිංසු, මයා පන ගහෙත්වා ගන්තුං වට්ටති” ති චින්තෙත්වා කපණ්දධිකාදීනං මහාදානං දෙති. සො අභිඤ්ඤාලාභිං එකං තාපසං උපට්ඨහන්තො තෙන දෙවලොකාධිපච්චෙ

උයොයාජිතො යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො වුතො දෙවො හුත්වා නිබ්බත්ති.
 සො තත්ථ දෙවලොකෙ දෙවරජ්ජං කරොන්තො යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො
 මනුස්සලොකෙ භින්නං රට්ඨං සන්ධාරෙතුං සමත්ථස්ස කුලස්ස එකපුත්තො හුත්වා
 නිබ්බත්ති. තෙන ච සමයෙන පදුමුත්තරො නාම භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා
 පවත්තිතවරධම්මවක්කො වෙනෙය්‍යසත්තං.

නිබ්බානමහානගරසඬ්ඛාතබ්බමන්තභූමිං සම්පාපෙසි. අථ සො කුලපුත්තො
 අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගතො
 සත්ථාරං ධම්මං දෙසෙන්නං දිස්වා පසන්නවිත්තො පරිසපරියන්තෙ නිසීදි.

තෙන ච සමයෙන සත්ථා එකං භික්ඛුං සද්ධාපබ්බජිතානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි,
 තං දිස්වා පසන්නමානසො තදත්ථාය විත්තං යපෙත්වා සතසහස්සභික්ඛුපරිවාරස්ස
 භගවතො මහතා සක්කාරෙත සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා පණ්ඩානං අකාසි.
 සත්ථා තස්ස අනන්තරායෙන ඉජ්ඣනභාවං දිස්වා ‘අනාගතෙ ගොතමස්ස නාම
 සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ සද්ධාපබ්බජිතානං අග්ගො භවිස්සති’ති බ්‍යාකාසි. සො
 සත්ථාරං භික්ඛුසඬ්ඤ්ඤව වන්දිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. සො තත්ථ යාවතායුකං
 පුඤ්ඤානි කත්වා තතො වචිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො
 ද්වානවුතිකප්පෙ චුස්සස්ස භගවතො කාලෙ සත්ථු වෙමාතිකභාතිකෙසු තිසු
 රාජපුත්තෙසු සත්ථාරං උපට්ඨහන්තෙසු තෙසං පුඤ්ඤකිරියාය සභායකිව්චං අකාසි.
 එවං තත්ථ තත්ථ භවෙ තං තං බහුං කුසලං උපවිතිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො
 ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුරුරට්ඨෙ පුල්ලකොට්ඨිකනිගමෙ රට්ඨපාලසෙට්ඨිගෙහෙ
 නිබ්බත්ති, තස්ස භින්නං රට්ඨං සන්ධාරෙතුං සමත්ථෙ කුලෙ නිබ්බත්තත්තා
 රට්ඨපාලොති වංසානුගතමෙව නාමං අහොසි. සො මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪන්තො
 අනුක්කමෙන යොබ්බනං පත්තො මාතාපිතුහි පතිරූපෙන දාරෙන සංයොජෙත්වා
 මහන්තෙ ච යසෙ පතිට්ඨාපිතො දිබ්බසම්පත්තිසදිසං සම්පත්තිං පවිච්ඡාහොති. අථ
 භගවා කුරුරට්ඨෙ ජනපදවාරිකං වරන්තො පුල්ලකොට්ඨිකං අනුපාපුණි. තං සුත්වා
 රට්ඨපාලො කුලපුත්තො සත්ථාරං උපසඬ්ඤිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා
 පටිලද්ධසද්ධො සත්තවාරෙ හත්තවිජෙදෙ කත්වා කිව්ජෙන කසිරෙන මාතාපිතරො
 අනුජානාපෙත්වා සත්ථාරං උපසඬ්ඤිත්වා පබ්බජ්ජං යාවිත්වා සත්ථු ආණන්තියා
 අඤ්ඤතරස්ස ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා යොනියොමනසිකාරෙන කම්මං
 කරොන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

179-180. අථායස්මා අපරභාගෙ අත්තතො පුබ්බකම්මං සරිත්වා
 සොමනස්සජාතො පුබ්බවරිතාපදානං පකාසෙත්තො පදුමුත්තරස්ස
 භගවතොතිආදිමාහ. සුනාගො සො මයා දින්නොති තදා මහාධනසෙට්ඨි හුත්වා
 සබ්බං සාපතෙය්‍යං දානමුබ්බෙ විස්සජ්ජනසමයෙ සත්තප්පතිට්ඨො සුන්දරො නාගො
 හත්ථීරාජා මයා දින්නො අහොසි. තං දස්සෙත්තො ඊසාදන්තොතිආදිමාහ.
 ඊසාදන්තො රථඊසප්පමාණදන්තො, සො මයා දින්නො හත්ථීනාගො. උරුළ්භවාති
 රාජාවහනයොග්ගසමත්ථො, රාජාරහො වා. සෙතච්ඡත්තොති අලඬිකාරත්ථාය
 උපට්ඨහනසෙතච්ඡත්තසහිතොති අත්ථො. පසොහිතොති ආරොහපරිණාහවා
 රූපසොභාහි සම්පන්නොති අත්ථො. සකප්පතො සහත්ථීපොති

හත්ථිඅලඬිකාරසහිතො හත්ථිගොපකසහිතොති අත්ථො. ඉත්ථම්භූතො
හත්ථිනාගො පදුමුත්තරස්ස භගවතො මයා දින්නොති අත්ථො.

181. මයා හත්තං කාරෙත්වානාති මයා කාරාපිතවිහාරෙ වසන්තානං
කොට්ඨසඬ්ඛානං භික්ඛූනං නිව්චහත්තං පට්ඨපෙත්වා මහෙසිනො නියායාදෙසින්නි
සම්බන්ධො.

183. ජලජුත්තමනාමකොති ජලතො ජාතො ජලජො, කිං තං? පදුමං, පදුමෙන
සමානනාමත්තා උත්තමත්තා ච පදුමුත්තරො නාම භගවාති අත්ථො. සෙසං
සම්බන්ධ උත්තානත්ථමෙවාති.

රට්ඨපාලත්ථෙරඅපදානවණ්ණනා සමත්තා.

ජප්පඤ්ඤාසමමභාවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදාන-අට්ඨකථාය

ඵත්තාවතා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකත්ථෙරාපදාන-අට්ඨකථා සමත්තා.

නිගමනකථා

සීහලදීපකෙ අප්පිච්ඡතාදිගුණවත්තානං ථෙරවංසප්පදීපානං
ආනන්දත්ථෙරාදීනං සම්බසත්තානං තණ්හාමානදිට්ඨාදයො
ජෙදනනිග්ගහවිවෙචනාදාත්ථං සත්තභි මාසෙහි අතිවිය ආරාධනෙන
ලද්ධකොසල්ලෙන බොධිසම්භාරං ගවෙසන්තෙන
සතිධිතිගතිවීරියපරක්කමන්තෙන මහාසමන්තගුණසොහනෙන තිපිටකධරෙන
පණ්ඩිතෙන ආභතං ඉමං අපදාන-අට්ඨකථං සම්බො සදෙවලොකො ජානාතුති.

අනෙන ලොභාදිමලා පජානං, චක්ඛාදිරොගා විවිධා ච දුක්ඛා;
කලහාදිභයා දුක්ඛිතා ජාතා, වොරාදයොනත්ථකරා ච ලොකෙ.

නස්සන්තු මෙ පඤ්ච වෙරා ච පාපා, නස්සන්තු ගිම්හෙ යථා වුට්ඨිවාතා;
අට්ඨඬ්ඛිකමග්ගවරෙන පත්වා, නිබ්බානපුරං පටිපාදයාමි.

සම්බදිට්ඨිඤ්ච මද්දන්තො, රාගදොසාදිපාපකෙ;
සංසාරවට්ටං ඡින්දිත්වා, උපෙමි සග්ගමොක්ඛකෙ.

ආණාබෙත්තමිහි සම්බන්ධං, අවිච්ඡිහි භවග්ගතො;
සම්බො ධම්මානුයායන්තු, තයො ලොකා උතුපි වාති.

අපදාන-අට්ඨකථා සමත්තා.

